

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00920

GERSHN IN AMERIKE

Chaver-Paver

*Permanent preservation of this book was made possible by
Paul Shneyer, Laura Friedman, Hanna & Joel Kaplan*

*in memory of
William & Hedy Shneyer*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

כאווער-פאווער
גרשון אין אמעריקע

כאווער = פאווער

גרשון אין אמעריקע

טעילאג

איקוד

CHAWER PAWER
GERSZON W AMERYCE

Copyright © 1963 By Chawer Pawer

All Rights Reserved

Printed in Poland

Wydawnictwo „Idisz Buch”   Warszawa, Nowogrodzka 5

RSW „PRASA”, Tarczyńska 8. Zam. 4256 — L-70

איז גרשון שוין טאקע אין אמעריקע?

איז שוין גרשון טאקע אין אמעריקע? ניין, ער גלויבט זיך נישט. אָט וועט ער זיך באַלד אויפכאַפן און זיך דערזען ליגן אויף דער שוואַרצער סיראַמענער קאַנאַפּקע ביי טאַטע-מאַמע אין הויז, און ס'וועט אויסקומען, אַז ס'איז בלויז געווען אַ חלום...

ס'האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אויף אים אַ ריזיקע פאַנטאַסטישע שמאַץ מיט אַ געוואַלדיקן רעש, מיט אַ געוואַלדיקן קנאַקן, מיט אַ בראַזאָגן, מיט אַ ברומען, מיט אַ קאַכן. ס'קאַכט, ס'זיירט, ס'דוּ-נערט. און אויף די גאַסן — מען לויפט, מען יאָגט, ווי פון אַ שריי-פה, מענשטן, פערד און וועגענער, טראַמווייען און לאַנגע באַנען אי-בער די דעכער. און די ריזיקע מויערן מיט די מויונמער פענצטער, שמאַק אויף שמאַק, אָט נאָך אַ קאַפעטשקע און זיי רירן אָן דעם הימל. און אפשר איז דאָס טאַקע אַ חלום, ער וועט זיך באַלד אויפ-כאַפן, און ער איז גאָר ביי טאַטע-מאַמע אין הויז, און ס'וועט אים זיין אַזוי גוט, וואָס ער איז ביי טאַטע-מאַמע אין הויז...

ניין, ס'איז טאַקע נישט קיין חלום, אָבער ס'איז אויך נישט עפעס, ווי אין דער וואָר. דער געדאַנק איז ווי עפעס אין דער פינצ-טער. ער קאָן זיך נישט דערמאָנען, וואָס מיט אַ מינוט פריער איז געשען. מיט אַ מינוט פריער איז ער דאַכט זיך געווען אויף עלים איילאָנד. און דערנאָכדעם איז ער דאַכט זיך געווען אויף אַ שיפל איבערן וואַסער, און איידער וואָס, איידער ווען, אין ער שוין אויף דער גאַס פון ניו-יאָרק. און איידער ער קוקט זיך אום אויף דער גאַס פון ניו-יאָרק, ווי ער פאַרט שוין אויף אַ באַן, וואָס לויפט איבער די דעכער. און איידער וואָס, און איידער ווען, און ער איז שוין אין אַ הויז, וואָס רופט זיך „האַיאָס“, ווהיין איינער אַ מאַן האָט אים געבראַכט מיט גאָר אַ סך אַנדערע עמיגראַנטן.

און אין „האַיאָס“ איז ער גאָר איינגעשלאָפן. זיצנדיק אויף

א בענקל, איז ער איינגעשלאָפן. אַמעריקע האָט אים מיד געמאַכט.
און ס'דאַכט זיך אים אויס, אין דעם דאָזיקן שלאָף, אַז ער איז נאָך
אַלץ אויף דער שיף, און דאָס דונערן און ברומען פון גיוֹיאַרק איז
נאָך דאָס דונערן און ברומען פון ים, מיט די ריזיקע, קאָכנדיקע.
צאָהנדיקע, שווימענדיקע, פּינענדיקע בערג מיט וואַסער.

און אָט וועקט מען אים אויף, און מען פירט אים מיט נאָך
אַנדערע עמיגראַנטן דורך אַ לאַנגן קאָרידאָר צום ווייטסטן עק, און
דאָרטן נידערט מען אַראָפּ אַ פּאַר טרעפּלעך, וואָס פירן אין אַ גרויסן
צימער מיט טישלעך אָנגעשטעלט מיט שיסעלעך זופ און ברויט.
דאָס גיט דער „האַיאָס“ עסן צו די ערשט-אַנגעקומענע עמיגראַנטן.
געבענטשט זאָל זיין דער „האַיאָס“ — און גישט גראַדע פּאַרן עסן,
ווייל גרשון רירט זיך קוים צו צום עסן. נאָך פּאַר דעם וואַרעמען
הכנסת אורחים. ס'רעדט צו די עמיגראַנטן איינער אַ מאַן מיט
זייער אַ שוין און וואַרעם קול. קומט-צו צו דעם אָדער יענעם טישל
און זאָגט אַ פּאַר גוטע ווערטער צו די אורחים. צו גרשונען האָט
דער דאָזיקער מאַן אויך גערעדט, — און ער האָט גאָרנישט געוואָסן,
גרשון, אַז דאָס רעדט צו אים דער באַרימטער ייִדישער שרייבער
ד ו ד א י ג ג א ט א ו, וואָס ער האָט יאָ געוואָסן, אַז דאָס
רעדט צו אים אַ מענטש, וואָס איז גאַלע טאַטע, אָדער גאַלע ברודער.
הייסע שוואַרצע אויגן פאַרמאָגט ער און זיי זענען אי מיט צער, אי
מיט גוטסקייט. וואָס אַזויגס האָט ער גערעדט צו אים, געדענקט
גישט גרשון. ער געדענקט נאָך זיין קול, און דאָס איז געווען דער
עיקר, ס'איז געווען דאָס קול פון אַ טאַטן, פון אַ ברודער...

און אָט ווידער, ווי עפעס אין אַ חלום: ער גייט דורך דעם
לאַנגן האַלב-טונקעלן קאָרידאָר און אויף די ווענט פון ביידע זייטן
פאַרטרעטן פון די גרויסע מענטשן אין אַמעריקע: פון פרעזידענטן
און פון שרייבער, און פון פּאַעטן. און פון אַלע געמען געדענקט ער
בלויז איין גאַמען ל א ג פ ל א ו. וואָס גראַדע לאַנגפעלאָו?
אפשר דערפאַר ווייל לאַנגפעלאָו מיט דער גרויסער געדיכטער באָרד
זעט אויס ווי זיין אַמאָליקער ראש הישיבה אין בעלז.

אַבער וווּ איז זיין שוועסטער רחל, — פּאַלט אים שוין איין דאָס
האַרץ. ער האָט געקלאַפט צו איר אַ טעלעגראַמע נאָך פון דער שיף,
אַז זי זאָל אים קומען אָפּגעמען פון עליס איילאָנד, און זי איז גישט
געקומען. די שוועסטער רחל האָט אים געשיקט די שיפסקאַרטע. די

שוועסטער רחל האָט אים אויך געשיקט פופציק דאָלאַר אין מזומן. אַזוי פיל יאָרן אין אַמעריקע, איז זי מסתמא געוואָרן רייך. וויפל יאָרן איז זי שוין טאַקע אין אַמעריקע? אַוועק אין יאָר 1912, און איצט איז שוין דאָס יאָר 1923. אָבער פאַרוואָס טאַקע איז זי נישט געקומען צו דער שיף אים אָפּגעמען, און פאַרוואָס קומט זי נישט איצטער צום „האַיאָס“ אים אָפּגעמען? מען האָט איר דאָך שוין געלאָזט וויסן פון „האַיאָס“ (שפעטער האָט ער זיך דערוואַס, אַז זי איז גראַד געפאַרן קיין עלים איילאָנד אים אָפּגעמען, אָבער איינגעשלאָפּן געוואָרן אין באַן, און פאַרפאַרן אַזש ביז אין די באַהאַנגס. זייער מיד פון דער אַרבעט געווען).

און דאָס מיידל פון „האַיאָס“, די סעקרעטאַרשע, איז שוין אַביסל נישט צופרידן מיט גרשונען, וואָס ער קומט צו איר אַלע מאָל און פרעגט זי:

— גו, וואָס שוין דערגרייכט מיין שוועסטער רחל?

דאָס דאָזיקע מיידל פון „האַיאָס“, די סעקרעטאַרשע, דאַרף אָפּזוכן די קרובים פון די עמיגראַנטן, וואָס מען האָט געבראַכט פון דער שיף. רעדט זי אויפן טעלעפאָן, שיקט טעלעגראַמעס און איז געוואַלדיק פאַרגומען. אַ זייער שיינע און שטאַלמנע, דאָס האָט זיקע מיידל, די סעקרעטאַרשע, וואָס הייסט מיס שעכטער, און מ'פרייט שטאַרק גרשונען, וואָס זי איז אַ שיינע און שטאַלמנע, אַבי ער האָט זיך שוין געזאָרגט, אַז אין אַמעריקע זענען נישטאָ קיין שיינע מיידלעך. מען האָט געזאָגט אין בערשאַד, אויך אין בעסאַראַביע, אַז אין אַמעריקע זענען נישטאָ קיין שיינע מיידלעך, אַ סימן, אַ וואָסער מיידל ס'זאָל נישט קומען קיין אַמעריקע, מעג זי זיין נישט אַזאַ שיינע, און אפילו אַן עלטערע, כאַפּט מען זי גלייך אויס. ס'איז אַ דווקא אין מיידלעך אין אַמעריקע.

פאַרוואָס זשע האָט זיין שוועסטער רחל ביז אַהער גאָך נישט חתונה געהאַט? און זי איז גראַדע נישט געווען קיין מיאוסע. אַ יונגע אויך, קוים זעכצן יאָר אַלט געווען, ווען זי האָט זיך אַרויסגעלאָזט קיין אַמעריקע. זי שטייט אים אַזוי קלאַר פאַר די אויגן, די שוועסטער רחל אין יענעם מאָג, ווען זי האָט זיך אַרויס געלאָזט קיין אַמעריקע. די געלע שטרויענע שליאַפּע מיט די שטרוי גענע ווייניגעלעך, וואָס די מאַמע האָט ספּעציעל געקויפט איר פאַר

אמעריקע האָט זיך אַזוי שיין געפאַסט צו אירע כוואַליענדיקע
רויטלעכע האָר מיט דעם געדריכטן לאַנגן צאַפּ.

זי האָט אויסגעקוקט ווי אַ גבירס אַ טאַכטער אין דער שטרוי=
ענער געלער שליאַפע מיט די רויטע וויינישעלעך, און אין דעם גייעם
קאַריטשניעווען קלייד, אויך געקויפט ספעציעל פאַר אַמעריקע.
ס'איז דאָך אַפּט גישט געווען קיין סך וואָס צו עסן אין מאיר דעם
בלוינדנס הויז, און אויסגעוואַקסן איז זי גראַדע אַ געפאַקטע מיט
רויטע באַקן, מיט אַ הויכן בוזעם, מיט הייסע בלויע אויגן, און
מיט שטאַרקע שטאַלטנע פיס. און אַט אַזוי, אַ געפאַקטע, מיט רוי=
טע באַקן, מיט הייסע בלויע אויגן, און מיט שטאַרקע שטאַלטנע
פיס, איז זי אַרויסגעפאַרן קיין אַמעריקע.

— מיין ברודער גרשון, מיין ברודער גרשון — לויפט אַזיין
אין גרויס איילעניש צו דער מיט שעכטער אין אַפּים אַן עלטער
מיידל אין בריקן, אין אַ גרינעם מאַנטל מיט אַן אַפּגעקראַכענעם
פומערנעם קאַלנער.

זאָל דאָס מיידל אין בריקן זיין גרשונס שוועסטער רחל? זע
נאָר, די הויט אויף זיין שוועסטער רחלס פנים איז אויפגעגעסן,
ווי פון שלעכטער לופט. זע נאָר, אירע רויטלעכע האָר זענען שוין
גישט אַזוי רויטלעך און גישט אַזוינע געדיכטע, און זיי שיינען
שוין גישט מיט דעם שיינעם גאַלדענעם גלאַנץ, ווי אין בערשאַד...
און זע נאָר, אירע פיס זעען אויס ווי געשוואַלן... זע נאָר, איר
קול איז ווי עפעס דיין געוואָרן...

און אפשר איז דאָס גישט זיין שוועסטער רחל? און אפשר
איז דאָס נאָר אין חלום, און ס'חלומט זיך אים, אַז ער איז שוין
אין אַמעריקע, און ס'איז געקומען צולויפן צו אים אַ פרעמד
מיידל אין בריקן און זאָגט, אַז זי איז זיין שוועסטער רחל.

אַבער אַז מען קוקט זיך גוט איין אין איר, טוט עפעס אַ
שלאַג פון אירע אויגן, פון איר קול, פון אירע ליפן, די היימישע
רחל, די וואַרעמע גוטע שוועסטער.

— שוועסטער רחל, שוועסטער רחל — טוט זיך גרשון אַ לאַז
צו איר און כאַפט זי אַרום.

— מיין קליין ברודער גרשון, מיין קליין ברודער גרשון —
צעווייגט זי זיך...

סוועט אים נאך זיין גוט אין אמעריקע

זי סרענגט אים, די שוועסטער ורהל, צו אזא מין אריינגאנג, וואָס פירט אַראָפּ, ווי אין אַ קעלער און זאָגט אים, אַז דאָס רופט מען סאַבוועי. און ווי אזוי וואָלט מען געזאָגט אין יידיש אויף אַ באַבוועי? — ווייסט זי נישט. אָבער וואָס דאַרף דאָס אים אַרן? אין סאַבוועי וועלן זיי נעמען אַ טרעיו, דאָס הייסט אַ פּאַיעוד, וואָס וועט זיי ברענגען קיין ראַקאוועי עוועניו סמעישאָן. און דאָ קאוועי עוועניו סמעישאָן איז אין בראַנזוויל, און אין בראַנזוויל וווינט זי טאַקע. און וואָס איז אַ „עוועניו“? אַ „עוועניו“ איז אַ גאַס, און „סמעישאָן“ איז אַ סמאַנציע... זי זאָגט אים, אַז זי וועט אים גלייך אָנהויבן לערנען ענגליש, דערבער רופט זי אַן געוויסע ערסער אין ענגליש. — מען דאַרף קענען ענגליש אין אמעריקע, מיין קליין ברודערל.

„מיין קליין ברודערל“ רופט זי גרשונען, און איר קליין ברודערל איז צוויי מאָל העכער פון איר. אַ לאַנגער, אַ גלייכער מיט אַ מאַגער פנים. זאָל זי אים רופן „מיין קליין ברודערל“. ווען זי איז אָפּגעפאַרן פון בערשאַד, האָט זי אים טאַקע איבערגעלאָזט אַ קליין יוגל, און אַלע יאָרן אין אמעריקע אים נאָר געזען אַלס אַ קליין יוגל. פונקט ווי ער האָט זי אַלע יאָרן נאָר געזען אין בערשאַד, אַ ליכטיק געזונט מיידל מיט אַ געדיכטן רויטלעכן צאַפּ האָר, מיט אַ געפאַקטן בזעם, מיט שטאַלמגע שטאַרקע פיס. — און זעסט, אָט וואָרף איר אַריין אין דעם דאָזיקן שפּאַלט אַ ניקל, — און אַ ניקל מיינט פינף סענט, און אַז איר וועל אַריינג-וואַרפן דעם ניקל פאַר דיר, גיט זיך אַ שטופּ און דאָס דאָזיקע הענטל וועט דיר דורכלאָזן... און דאָס רופט זיך „פּלאַטפּאַרמע“. אָט דאָ וועלן מיר שמייטן און וואַרטן אויף אַ טרעיו... און לאָז דיר

גישת ארן, וואָס מענטשן קוקן אויף דיר. מען האָט דאָ ליב צו קוקן אויף אַ גרינגעם. האָס הייסט, אויף דעם וואָס איז נאָרוואָס אָנגעקומען פון יוראָפּ... און אָס וואָרף איד אַרײַן אַ פעני איז דער דאָזיקער מאַשין, און ס'וועט אַרויספאלן פון זיך אַליין אַ שטיקל משואַינגאַס, און וואָס אַזויגס איז משואַינגאַס? עס איז אַ זיסע זאָך, וואָס מען דאַרף דאָס קייען, אָבער גישט אײַנגעשלינגען... און שרעק זיך גישט, וואָס דו הערסט, ווי ס'דונערט, דאָס לויפט שוין אָן אונדזער טרעין. האַלט זיך לעבן מיר, אַדער, בעסער — גיב מיר דיין האַנט...

האָט זי אים אַרײַנגעפירט בײַ דער האַנט אין וואַנגאַן און אים געזעצט לעבן זיך אויף דער שמרויענער באַנק. גערעדט צו אים און ער האָט קוים געהערט, ווי געוואָרן טויב. אין די אויערן האָט געקלונגען און ס'האָט געברומט אַ מין מאַדנע ברומעניש. די לופט איז געוואָרן שווער, און דער קאָפּ זײַנער, ווי עמעצער וואָלט אים אַרײַנגענומען אין אַ קלעם, און געוועמט און געדריקט...

ער האָט אויך פאַרגעסן, אַז ס'איז נאָך טאָג, אַז ערשט מיט אַ פּאָר מינוט, איז ער מיט זײַן שוועסטער אַראָפּגעגאַנגען פון ליכטיקן אינדרויסן אין דעם דאָזיקן אונטער-דער-ערד. ס'איז דאָ אויסגעקומען די גאַנצע צײַט אַז ס'איז בײַנאַכט. מיט די פענצטער פון וואַנגאַן לויפט נאָך אַ בײַנאַכטיקע פיגצטערניש. די מענטשנס פּיגמער דאָ אויף די שמרויענע בענק, זענען בײַנאַכטיקע פּיגמער, מיט אומעטיקע שאַטנס אין דער האַלב-טונקלקייט פון די קלײַנע לעמפלער, וואָס ברענען אונטער דער ספּעליע...

און אַז די באַן האָט געהאַלטן אין אײַן לויפן אונטער דער ערד, האָט גרשונען אויך אָנגעכאַפט אַ גרויסער אומעט, כמעט אַ פאַרצווײַפּלונג. ס'האָט זיך אים אויסגעדאַכט, אַז ס'וועט שוין אײַביק זײַן אַזוי, דאָס הייסט, מען וועט שוין אײַביק פאַרן אין אַמעריקע אונטער דער עהד, און אײַביק וועט שוין זײַן נאַכט.

די גוטע שוועסטער האָט, ווייזט אויס, פאַרשטאַנען זײַן שרעק. זיך אָנגעבונון צו אים און אים אַרײַנגעשריגן אין אויער:

— נאָך ויטיקא עוועניו סמעישאָן פאַרן מיר צוריק אַרויס אין דער ליכטיקייט, דאַרט וועט שוין זײַן בראַנזוויל, און דו וועסט דערזען די בראַנזווילער דעכער.

און באַמטש די שוועסטער האָט אים צוגעגרייט, פונדעסטוועגן, ווען די ליבטיקייט האָט געגעבן אַ וואַקס=אויס, איז דאָס געווען, ווי אַ גרויסער גיס. מען האָט אים אויסגעלייזט פון דער נאַכט און אים אַריינגעבראַכט צוריק אין טאַג. ס'האָט זיך אָנגעהויבן אָטעמען אַ מחיה, און די אברים זענען געוואָרן לייכט, און בכלל איז אים געוואָרן גוט...

בראַנזוויל איז אים תיכף געפעלן. ער האָט שוין גלייך דער=זען, אז ער איז אַריינגעפאלן אין אַ יידישער שטאַט... גאַלע יידן אומעטום. און רק מען הערט האָס יידיש לשון... און אויף די קראַמען — ווייטעסקעס (שילדן) מיט יידישע אותיות, אפילו אין בערשאד זענען גישט געווען קיין שילדן מיט יידישע אותיות. עפעס אז ארץ=ישראל דאָס בראַנזוויל: בשר כשר, דעליקאַטעסן, מוהל' ימסרר קידושין, חדרים, תלמוד=תורות און שולן — און אפילו אַ מערקישע באַד...

און אז גרשון איז אַ גרינער, ערשט אַראָפּגעקומען פון דער שיף, האָבן שוין אלע אויף די טראַטוואַרן אין בראַנזוויל געוואָסנט ס'איז צוליב דער שטרויענער קאַרמינע (רענצל), וואָס גרשון האָט געטראָגן, ס'איז צוליב דעם שוואַרצן קאַשקעט מיטן גרויסן גליג=צערנעם האַשעק. ס'איז מסתמא אויך גישט נאָר צוליב זיינע אוי=ראַפּעישע סגרים. דער גרינער איז געווען אָנגעשריבן אין זיינע אויגן, אויף זיין פנים, אין זיין צעטומלטיקייט, אין זיין פארלוירנ=קייט, אין דער גישט זיכערקייט פון זיין גאַנג, אין זיין האַלטן אין איין דרייען זיין קאַפּ אין אלע זייטן... פארבייגייער האָבן זיך אָפּ=געשטעלט, גאַנגעקוקט און געלאַכט.

— וואָל דיר גישט אַרן, מיין ברודערל, וואָס מען לאַכט פון דיר. מען האָט פון מיר אויך געלאַכט, ווען איר בין נאָר=וואָס אָנגעקומען אין לאַנד, און פון די וואָס לאַכן איצט, האָט מען אויך געלאַכט, ווען זיי זענען נאָר=וואָס אָנגעקומען אין לאַנד.

* * *

— און דאָס איז דער גרינער? ליבלעד מיט דיין גאַס — האָט די הויכע געפאַקטע מיסעס סיגעל אויף אַכט=און=גניניציק טאַטשאַרד עוועניו, אויפגענומען גרשונען מיט אַ ברייטן שמייכל. ניב אים גלייך איין ביטער=זאַלץ.

און די שוועסטער האָט אים גלייך איינגעגעבן ביטער=זאַלץ,
אַ גרויסע פּאַרציע ביטער=זאַלץ, דערקלערנדיק, אַז ס'איז זייער
גויטיק, ווען מען בייט אַ קלימאַט, אַז אַלע גרינע וואָס קומען נאָר=
וואָס אָן פון דער שיף נעמען איין אַן אָפּפיר=מיטל.

נאָכדעם האָט זי אים אַריינגעפירט אין איר צימער מיט די
ראָזעווע און גרינע אויסגעפאַלירטע ווענט. און ווען גרשון איז
אַריינגעקומען אין דעם צימער, האָט ער גלייך דערזען טאַמע
און מאַמען און די גאַנצע משפּחה אויף אַ היימישער פּאַסאַ=
גראַפיע, עטלעכע מאַל פאַרגרעסערט, טאַקע אָט יענע פּאַסאַ=
גראַפיע — וואָס די גאַנצע משפּחה האָט איינמאַל אַ שבת נאָכ=
מיטאַג גענומען אין בערשאַד ביי טאלא איזאַווסקי אין זיין פּאַ=
טאַגראַפיע — וואו אויף דעם דאָזיקן בילד, איז גרשון אַ יינגל
פון אַ יאָר גיין, אָדער צען. און זיין שוועסטער רחל אַ יונג בליענע
דיק מיירל פון אַ יאָר פּופּצן. איצטער איז זי אין ברילן, און איר
פנים אויסגעבלאַסט פון שאפּ=לופּט, און אירע פים געשוואַלן...

זי האָט אים אויסגעבעט, די שוועסטער, אַ זויבער ווייס גע=
לעגער. זי האָט אָנגעצוגרן האָס גאַז=אייוועלע, און אַרויסגענאַנגען,
קיינער זאָל אים נישט שמערן אין שלאָף...

און דאָ איז שוין אין צימער אַריינגעקומען דער פאַרגאַכט,
דער ערשטער אַמעריקאַנער פאַרגאַכט. פון די לעכלער פון גאַז=
אייוועלע האָבן געשפרונגען רויטלעך=גרינע שפּיציקע פּלעמלעך, און
געשפּרייט אַ ליבע וואַרעמקייט. און די ליבע וואַרעמקייט האָט צו=
גענומען ביי דעם אויסגעמאַסערטן גרשונען די גאַנצע געשפּאַנט=
קייט און אָנגעשטרענגטקייט, די נישט זיכערקייט, און דער וואַרע=
מער ריח פון ברענענדיקן גאַז=אייוועלע איז געווען אָנגעגעם צו די
גאַז=לעכער (דער וואַרעמער רח פון אַ ברענענדיקן גאַז=אייוועלע
האָט אין אַלע ווייטערדיקע יאָרן שטענדיק דערמאַנט גרשונען דעם
ערשטן טאַג אין אַמעריקע, און זיין שוועסטער רחלס געמרייששאַפּט
און גוטסקייט).

אויפן שפיגל אויף דער אַנטקעגנדיקער וואַנט, האָבן זיך צע=
טאַנצט גרינלעכע און רויטלעכע פייערדיקע צונגען. דער שפיגל האָט
געברענט און געברענט און נישט געוואָרן פאַרברענט... און אַ ווינקל
פון דער סטעליע האָט אויך געברענט און געברענט און ס'איז נישט
געוואָרן פאַרברענט...

און אידער ער איז איינגעשלאָפן אין דער שמעקנדיקער וואַ-
רעמקייט, און אין דעם פאַנטאַסטישן שפּיל פון די פּלאַמען אין
שפיגל, האָט אים דאָס האַרץ געזאַגט, אַז ס'וועט אים זיין גוט אין
אַמעריקע, אז ס'ווארט אויף אים א גרויסע פרייד אין דעם גייעם
לאַנד...

דאָס האַרץ זאָל זיין ווילד און פריילעך...

די שוועסטער רחל האָט שוין די עלף יאָר אין אַמעריקע זיך
נישט אויסגעוויינט אַזוי מחיהדיק, ווי איצט. גרשון האָט איר דער-
ציילט וועגן דער מאַמען, האָט זי געוויינט; וועגן מאַמז, ווידער גע-
וויינט; ווי אַזוי די שטוב קוקט אויס און דער געלער גאַניק, און
בכלל ווי בערשאַד קוקט אויס — זי האָט געוויינט...

— די שטוב איז שוין אַלט, דער רויטער דאָך פאַרוישטאָוערט,
אַ סך שויבן אין גלעזערנעם גאַניק אויסגעקלאַפט, און מען האָט
קיין גייע נישט אַרײַנגעשמעלט. פאַרן הויז ליגן נאָך אַלץ קלעצער,
דער פלוים איז שוין צעבראַכן. די מאַמע איז אַ ביסל איינגעהוי-
קערט, אָבער אירע שוואַרצע אויגן זענען נאָך אַלץ שאַרף און
פינקלדיק. דער טאַטע איז נאָך אַלץ אַ ריז, שפאַנט זיך גלייך מיט
די ברייטע פלייצעס אין זיין לאַנגער קאַפּאַטע און זיין באַרד איז
נאָך אַלץ נישט גרוי.

וואָס די שוועסטער רחל האָט זיך אַזוי נאַכגעפרעגט איז וועגן
איר כּוּם, איר פּסחדיקן כּוּם! ביי מאיר דעם בלינדן אין הויז האָט
יעדעס קינד געהאַט אַ באַזונדערן פּסחדיקן כּוּם, וואָס איז אַ גאַנץ
יאָר געלעגן אויפן בוידעם פאַרבאַהאַלטן צווישן שמרוי און פּסח
אַרויסגענומען. איר כּוּם איז געווען פון דיקן גלאַז, מיט נאָלדענע
געלע פאַסיקלעך. יאָ, ס'איז נאָך דאָ איר כּוּם, און מען שמעלט אים
אַלע פּסח צום סדר אַוועק אויפן טיש אָנגעגאַסן מיט ווייז, אָבער
קינער פרינקט נישט פון אים.

וואָס נאָך וויל זי וויסן, זיין שוועסטער רחל. זי וויל וויסן צי
די קליינע מיידלעך אין בערשאַד נעמען זיך נאָך אַלץ צוגויה אין
אַ ראָד, דרייען זיך און דרייען זיך, און ס'הויבט זיך אַ וואַלקן מיט
שטויב. ס'האַט זיך איר פאַרשמעקט דער בערשאַדער שטויב אויף
דער גאַס. זי דערמאָנט זיך ווי אַזוי אַלס קליין מיידל, האָט זי זיך

מיט אירע חברטעס, זיך האַלטנדיק ביי די הענט געמאַכט אַ ראָד אין מיטן דער גאַס, געדרייט זיך, געדרייט זיך מיט זייערע באַרווע־סע פיס, און ס'האַט זיך אויפגעהויבן אַ גרויסער וואַלקן מיט שטויב. זי וואַלט געוואַלט כאַטש נאָך איינמאַל אין איר לעבן אַ באַרוועסע זיך צוגויפקומען מיט אירע חברטעס, זיך האַלטן ביי די הענט אין אַ ראָד, און ס'זאָל זיך אויפהויבן אַ גרויסער וואַלקן מיט בער־שאַדער שטויב, און דאָס האַרץ זאָל זיין ווילד און פריילעך...
 וואָס נאָך וויל זי וויסן, זיין שוועסטער רחל? אָ, זי וויל וויסן צי די ווערבעס וואַקסן נאָך לעבן מיך ביי אַנאַסטאַסיעס גאַרטן. זי פלעגט דאָרטן שווימען, לייגן קלאַפּטער איבערן וואַסער און זינגען איבערן גאַנצן טיך!

אַ שיין מיידעלע בין איר,
 פון גרויסן יהום שטאַם איר...

יא, די ווערבעס וואַקסן נאָך אַלץ לעבן מיך ביי אַנאַסטאַסיעס גאַרטן, און אַנדערע מיידלעך שווימען דאָרטן און זינגען דאָרטן הויך אויף אַ קול איבערן גאַנצן טיך...
 וועגן אַ סך זאַכן פרעגט זי זיך נאָך, די שוועסטער רחל. אָבער גישט וועגן דעם וואָס זי וויל אַזוי שטאַרק וויסן. זי שעמט זיך הפנים. ס'גייט איר אומדאי אויס דאָס חיות צו פרעגן:
 — נו, און ווי אַזוי קוקט אויס אַרקע דער משורר? און וואָס טוט ער, אַרקע דער משורר?
 אַרקע דער משורר מיט די סאַמעט־וואַרעמע שוואַרצע אייגע־לעך, מיט די רויטע בעקעלעך, איז געווען באַרימט ופאַר זיין סאַלאַ: „צדיק כתמר יפּרח“, וואָס ער האָט געזונגען אין שול. גרשונס שוועסטער רחל מיט אַרקע דעם משורר זענען אַמאָל פאַרקראַכט אין וואַפּד און אומגעקערט זיך פון דאָרטן געוואַלדיק צעשראָקענע און צעפלאַמטע.

גיין זי פרעגט זיך גישט נאָך וועגן אַרקע דעם משורר, נאָך זי צעווינגט זיך:

— צדיק, צדיק, כתמר יפּרח.

זי מאַכט נאָך פונקט ווי אַרקע דער משורר אין דער בערשאַ־דער שול. אַזוי פיל יאָרן, און זי געדענקט נאָך און מסתמא אָפּט־

מאָל אין אמעריקע, אין איר מיידלשן צימער, האָט זי געזונגען
„צדיק כתמר יפּרה“, און איר האַרץ איז איר אויסגעגאַנגען נאָך
יענע יאָרן...

יא, אַרקע דער משורר האָט חתונה געהאַט פאַר אַ מיידל פון
שעפּליק, אַ דיקלעך מיידל און ער אַליין איז געוואָרן אַ קירושנער,
און ער קאָן שוין מער נישט זינגען. ס'האָט זיך אים איבערגעבראַכן
די שטימע, און די הויט פון זיין פנים איז עפעס מיט ווונדן, מסתמא
פון די האַרבע יעלן... ער וועט איר נישט דערציילן ווי געבענדיק
ס'קוקט איצט אויס אַרקע דער משורר, זאָל ביי איר בלייבן יענער
אַרקע דער משורר, מיט דער זילבעהנער סאַפּראַנאַ, מיט די סאַמעט
שטראַרצע אייגעלעך, און מיט די רויטע בעקעלעך, וואָס האָט ממש
גענומען דאָס היות ביי די יידן אין דער הויכער שול, און ביי די
פרויען און מיידלעך, אין דער ווייבערשער אָפּטיילונג, ווען ער האָט
געזונגען זיין סאָלאָ, „צדיק כתמר יפּרה“. און „צדיק כתמר יפּרה“
איז דער טייטש: דער צדיק בליט ווי אַ טייטלבוים, האָט אָבער
דער טייטלבוים שוין אָפּגעבליט און קיין פירות נישט געגעבן. זיין
שוועסטער רחל גלייבט ער צו צום טייטלבוים, אַזאָ געפאַקטע, ליב-
זינע, זאַפטיקע אַרויסגעגאַנגען פון בערשאַד קיין אמעריקע... און
פאַרוואָס האָט זי טאַקע ביז אַהער נישט חתונה געהאַט? און פון
וואָס זענען אירע פים געשוואָרן? און פון וואָס זענען אירע אויגן
קורצזיכטיק געוואָרן און זי טראַגט ברילן מיט אַזוינע דיקע גלעז-
לעך?

ער וועט זיך שוין שפעטער דערוויסן, אז אירע פים זענען גע-
שוואָרן געוואָרן פון אַ שלעכטן שאַפּ. ביי אונטער-קליידער אַרבעט
זי. זייער אַ ביליקע „לאין“, און האַרמז ווינטער איז דער דיל זייער
קאַלט, כאָטש עס ברענט אַ גאַז-איינזעלע; און די בלויענדיקע נאָל-
דענע הויט פון איר פנים, איז טאַקע אין זעלביקן שאַפּ אויפגעגעסן
געוואָרן פון ווינציק לופט, און פון די משאַדנדיקע ריחות פון די
פרעסלעך; וואו אירע אויגן זענען קורצזיכטיק געוואָרן, ווייל אפילו
ביימאָן ברענען דאָרטן לעמפלעך, אָבער שטאַרק ליכטיק ווערט
בישט פון דעם.

שעמט זיך שוין גרשון, וואָס ער האָט געמיינט אין רומעניע,
אַז זיין שוועסטער רחל איז רייך געוואָרן אין אמעריקע. אָבער ווו
טאַקע האָט זי גענומען אזוי פיל געלט אים אריבערצוברענגען קיין

אָמעריקע? איז די מעשה אַזוי: אירע זייער אַ געמיינע חברטע, אויך אַ שאפּ-מיידל, אָבער ביי אַ בעסערער „לאין“, פעני הייסט זי, פון גאַלציע, האָט איר אויסגעליען האַלב געלט אויף אים אַרײַ-בערצוברענגען קיין אַמעריקע.

— איד בון זייער אַ מזלדיקע, מיין קליין ברודערל — באַרימט זי זיך — קיין געלט האָב איד טאַקע נישט אָפּגעשפּאַרט, אָבער דערפאַר האָב איר אָפּגעשפּאַרט אַ סך פריינד אין בראַנזוויל. וועסט שוין שפּעטער אַליין זען. מען רופט מיך שמענדיק אויף „בוירט-דע-פּאַרטיס“, און אויף בר מצוות, און אויף חתונות, און אויף גיין צוזאַמען אין ייִדישן טעאַטער... אויף סאַראַטאַנגאָ עוועניו האָב איר אַ פריינדיגע, און אויף דומאַנט עוועניו נישט איינע נאָר גאַנצע דריי, און אויף האַפּסינגטאָן עוועניו, און אויף משעסטר סטריט, און אויף בערעט סטריט, אומעטום כמעט אויף יעדער גאַס אין בראַנזוויל, האָב איר אַ פריינדיגע. ס'קומט אַ פרייטיק פאַרנאַכט, אַ שבת און אַ זונטיק, ווייס איר גאַרנישט וווּהין פריער צו גיין.

אָבער צווישן אַלע פריינד, איז פעני די געמיינסע און די איבערגעגעבנסמע. אַ צדיקת אַ מיידל, אַ האַרץ פון גאַלד, און אַ בריה איז זי איינע אין דער וועלט. נייט זיך אַליין די שענסמע קליידער. און אַ שיין קול האָט זי, זינגט אַזוי מוהיהדיק ליידער, אָבער דער עיקר איר גוטסקייט...

אַלע בריוו פון גרשונען פון רומעניע, האָט זי געלייענט צו-זאַמען מיט איר חברטע פעני, און געוויינט צוזאַמען. פאַרוואָס האָט מען געדאַרפט וויינען? ווייל גרשון, כדי צו רירן דאָס האַרץ פון זיין שוועסטער רחל, זי זאָל אים אַריבערנעמען קיין אַמעריקע, האָט געמאַכן אין זיינע בריוו מיט די שוואַרצסמע פאַרבן, ווי שלעכט ס'איז אים אין רומעניע. אַ בעזשעניעץ (אַ פליכטלינג), און די מאַכט קאָן אים אַרעסטירן יעדע מינוט, און בכלל, וואָס וועט זיין דער תכלית פון אים דאָרפן? ... פעני אַליין האָט זיך אָנגעבאַטן אויסצולייגן האַלב געלט און אַראָפּברענגען גרשונען... פאַרשטייט זיך, אַז דעם ערשטן וויזש וועלן זיי אָפּשאַטן ביי איר חברטע פעני. אויף פאַועל סטריט, וווינט זי...

זאָלט שמיכלען, גרשון!...

און ווידער-אַמאָל: איז ער שוין טאַקע אין אַמעריקע? ס'איז ווי איינער, וואָס כאַפּט זיך אויף פון אַ טיפּן שלאָף, און ער ווייסט נאָך נישט צי ס'איז די וואָך, צי ער איז נאָך אַלץ אין שלאָף. ער איז נישט האָ און נישט דאָרטן. דער דאָרטן פּונאַנעט ער איז גע- קומען, האָט זיך אָפּגעהאַקט, ווי פאַרלוירן גענאַנגען אויפן ים, דער דאָ איז נישט קלאָר, נישט זיכער...

ווען ער גייט אַרויס אינדרויסן, גיט זיך אַ וואָרף אויף אים אַ פּרעמדער זומל, פּרעמדע קלאַנגען, פּרעמדע ריחות, פּרעמדע קאָ- לירן, אפילו די קעלט איז האָ אַ פּרעמדע. ס'איז סוף הודש דעצעמ- בער און עפעס אַזאָ דורכגעמענדיקע קעלט אין דעם דאָזיקן לאַנד. ער גייט מיט זיין שוועסטער רחל צו איר חברטע פעני אויף פּאַועל סטריט. דורך פּיטקין עוועניו גייען זיי. ס'איז שבת פאַרנאַכט און אויף פּיטקין עוועניו איז פּריילעך, העל באַלויכטענע קראַמען און רעסטאָראַנען, אַ ים מיט שפּאַצירנדיקע, ס'רוב יונגע מענטשן. מען גייט אָנגעמאָן אין שיינע קליידער, און מען לאַכט הויך אויף אַ קול. גרשון איז נאָך נישט קיין טייל פון דער דאָזיקער פּריילעכקייט. ער קאָן זיך נאָך נישט מתיחד זיין מיט דער דאָזיקער פּריילעכקייט, אָבער ערגעץ קומט אַ געדאַנק און זאָגט אים: „וואָרט אויס, עס וועט קומען אַ טאָג און דו וועסט ווערן אַ גלייכער וויינער פון די שפּאַצירנדיקע, וועסט נאָך מסתמא גיין געאַרעמט מיט אַ מיידל אויף דער דאָזיקער פּיטקין עוועניו, ווי ס'רוב פון די בחורים, און דו וועסט לאַכן הויך אויף אַ קול“...

פּיטקין עוועניו, זאָגט אים די שוועסטער רחל, איז די שפּאַציר- גאַס אין בראַנגווייל, פּונקט ווי למשל די אַפּטייק-גאַס אין בערשאַד. און אַז מען דערמאָנט זיך אין דער אַפּטייק-גאַס אין בערשאַד ווערט רחל אומעטיק-פאַרמאכט. גרשון ווערט אויך אומעטיק-פאַר-

טראכט. אויף דער אַפטייק גאָס האָט רחל געשפּאַצירט איינמאָל מיט אַרקע דעם משורר. און גרשון מיט מרימען דעם שוסמערס מיידל פון באַשמשעוואַמע...

אַבער איר אומעטיקייט האַלט לאַנג נישט אָן. ס'ווערט איר זייער פּריילעך. אויף טריט און שריט — ווו מען שמעלט זיך אָפּ מיט אַן „האַוואַריו ראָזע, האָס איז דער גרינער? ליבלעך מיט דיין גאַס, קום אַריבער מיט אים“. זי איז גליקלעך, זיין שוועסטער רחל, וואָס איר ברודער גרשון זעט איצט באַשיינפערלעך, אַז זי איז זייער רייך אין פּרייגד. „ראָזע“ רופט מען זי האָ אין אַמעריקע, נישט רחל. אַבער גרשונען זאָגט זי, ער זאָל זי רופן רחל, ווי אין דער היים. און נאָך זאָגט זי אים, ער זאָל שמייכלען צו איר חבֿרה מע פעני, מחמת זי האָט באַמערקט, אַז ער האָט צו קיינעם פון אירע פּרייגד נישט קיין שמייכל געמאָן.

— אין אַמעריקע, מיין ברודער, האַרף מען שמייכלען, אַז דו שמייכלסט נישט האָ צו קיין מענטשן, מיינען זיי, אַז דו האָסט זיי פיינט. מיין חבֿרמע פעני וועט אויך אַזוי מיינען.

האָט גרשון געשמייכלט צו איר חבֿרמע פעני אויפן פערטן שפּאַק אין דעם טענעמענט הויז אויף פּאַועל סטריט. אַן אָפּגעצערטע טע פעני — און גאַלע אויגן, בלויע וואַרעמע אויגן מיט לאַנגע וויעס. זי האָט אים דערלאַנגט אַ מאַגער אַבער וואַרעם הענטל, אַן אויסגעהאַרעוועטס. זי האָט אינגאַנצן אויסגעקוקט אַן אויסגעהאַרעט וועטע. איר שמאַל גאַלדן־הויטיק פנים — אָפּגעמראָגן, אָפּגעמשיט פעט, אַבער אירע אויגן זענען געווען ליכטיקע, וואַרעמע, האַפּנונגס פולע, און איר קול — זייער אָנגעגעס. האַלב־דייטש און האַלב־יידיש, האָט זי גערעדט מיט גרשונען, אים אַדרעסירט אין דער דריטער פּערוואַן:

— זעצן זיי זיך, הער איינבינדער.

און דער הער איינבינדער פילט זיך זייער שולדיק קעגן דעם דאָזיקן אויסגעצערטן, אויסגעהאַרעוועטן שאַפּ־מיידל, וואָס האָט פון אירע שווערע פּאַרהאַרעוועטע געלטער אויסגעליען זיין שוועט פער רחל, כדי אים אַראַפּצוברענגען קיין אַמעריקע. ער וואַלט איר עפעס געוואַלט זאָגן זייער גוטע און וואַרעמע ווערטער, און ער ווייסט נישט ווי אַזוי. שמייכלט ער צו איר... ער וועט איר

אומקערן ביז אין דער לעצטער פרומה. זאָל ער נאָר געפינען אַר-
בעט.

מען האָט זי דאָ זייער ליב, זיין שוועסטער רחל. פענים מו-
מע, אַ יונגע פרוי, אָבער אין אַ געלן שייטל, כאַפּט זי אַרום און
קושט זיך מיט איר. פענים פלימענטשיקע, אַ מיידעלע אַ צאַרטם,
מיט צוויי בלאַנדע צעפלעך פון אַ יאָר זעקס, וויל גאַרנישט אָפּ-
טרעמן פון דער טאַנטע ראָזע, און די טאַנטע ראָזע וויל גישט אָפּ-
טרעמן פון קינד, קושט זי, האַלזט זי און קאָן זיך גישט אָנווע-
טיקן (שפעטער האָט גרשון געזען, ווי ביי אירע אַנדערע פאַר-
הייראַטע חברטעס אין בראַנזוויל, קושט און האַלזט די שוועסטער
רחל זייערע קינדער און קאָן זיך גאַרנישט אָנזעטיקן. אַן עלטער
מיידל פול מיט אַזויפיל מאַמע אין זיך).

דער צימער דאָרטן מיט די גרינע אומעטיקע ווענט, וואָס
דאָרף הייסן דער גאַסט-צימער, איז קאַלט, און ס'שמעקט מיט
ליים, און מיט גישט אויסגעלופטערטקייט. ס'איז דאָרטן גישט אַ
קיין פענצטער. אויפן ברוינעם פּאָליטורטן טיש, איבערהענדעקט
אינגאַנצן מיט אַ גלאַז, שטייט אַ פרוכטאָווינק מיט וואַסקענע מאַ-
ראַנצן און עפל. אויף דער וואַנט הענגט אַ בילד פון אַן עלטערן
יידן אין אַ יאַרמולקע, און מיט אַ גרויסער געדיכטער באָרד. און
גאַנצט דערביי אַן עלטערע פרוי, אין אַ קאַפּן-טיכל. דערפאַר איז
דאָרטן געווען אַ וויקטראַלאַ און זי האָט געשפילט יאַסעלע ראָ-
זענבלאַטס „ומפני הטאינו“. אָבער ס'איז דאָרטן געווען קאַלט
און מען איז אַלע אַרײַנגעגאַנגען אין קיך, און אין קיך איז גע-
ווען די גאַנצע וואַרעמקייט. אַ גרויסער אייזערנער אויוון האָט גע-
גליט, און ס'האַט זיך געקאַכט וואַסער אויף טיי, אין אַ גרינעם
בלעכענעם טישױניק. פענים מומע האָט געבאַקן לאַטקעס לכבוד
דעם גרינעם. ס'זענען אָנגעקומען נאָך געסט. אַ יונגער קווין מיט
אַ יונגער קוויןקע און אַן עלטערער בחור, אויך עפעס פענים אַ קרוב,
גענעסן די באַטעמטע געפרעגלטע לאַטקעס און געטרונקען פינקל-
דיקע ברוינע גלעזער טיי, און ס'איז געווען חיי געלעכט. ס'איז
געווען אַ מין סעודה לכבוד דעם גרינעם, אַ „פאַרטיי“. און אַ פאַר-
טיי, דערקלערט מען גרשונען, איז אַ הוליאַנקע, אַ שמחה. אַלע
דאָ ווילן אים לערנען ענגלישע ווערטער: אַ „ווינדאָו“ איז אַ פענצ-
לעך.

טער, און א „סילינג“ איז א סטעליע, און א „פלאָר“ איז א פּאַד-
לאַגע. א דיל...

מען שפילט זיך אויך אין אַזאַ שפּיל, וואָס זיי רופן „פּאַסט-
אַפּיס“ און וואָס אַזוינס איז די „פּאַסט-אַפּיס“=שפּיל? ס'גייט
אַרויס אין צווייטן צימער עמעצער פון די בחורים וואָס דאַרף
זיין דער „מעיל-מאַן“. דער פּאַטשטאַליאַן. גאַכדעם קלאַפּט ער אָן
אין דער טיר. מען פרעגט: „ווער איז דאָס?“ ענטפערט ער: „דער
פּאַטשטאַליאַן, א בריוו געבראַכט“. פרעגט מען אים: „צו ווע-
מען?“ ענטפערט ער: „צו דער און דער“. פרעגט מען אים ווי-
דער: „מיט וויפל מאַרקעס?“ ענטפערט ער: „מיט צוויי, צי דריי
— אָדער אַפילו מיט גאַנצע צען“. גייט ארויס אַ צערויפלטע די,
צו וועלכער דער פּאַטשטאַליאַן האָט א בריוו, אין צווייטן צימער.
מען פאַרמאַכט די טיר און אין קיך איז ציטערדיק שטיל, פנימער
זענען צעפלאַמט, און מען ווינקט זיך איבער באַדייטנספול מיט
די אויגן...

די שוועסטער רהל האָט אַרײַנגעשושקעט גרשונען, אַז ער
זאָל אויך ווערן אַ פּאַטשטאַליאַן און אַרויסרופן פעניען. איז ער
אויך געוואָרן אַ פּאַטשטאַליאַן, אַנגעקלאַפּט אין דער טיר. „ווער
איז דאָס?“ „דער בריווטרעגער, א בריוו“. „צו וועמען?“ „צו דער
פּריילין פענין“. „מיט וויפל מאַרקעס?“ „מיט איינער“. צעלאַכט
מען זיך, וואָס דער גרינגער איז געקומען מיט א בריוו בלויז מיט
איין מאַרקע. קומט פעני אַרײַן אין צווייטן צימער מיט אַראַפּגע-
לאָזטע אויגן און דאָס מאַגערע פנים אירס פלאַקערט. און גרשון
שטויסט זיך שוין אָן, אַז א בריוו מיט איין מאַרקע מיינט א קוש,
קומט ער איר אַנטקעגן מיט אַ קלאַפּנדיק האַרין, און רירט צו
זייגע ליפּן צו אירע. ער האָט איר געוואָלט געבן בלויז אַ לייכטן
קוש. אָבער זי האָט זיך צוגעטוליעט צו אים, זיך צוגעדריקט צו
אים און אין איר צודריקן זיך און אין צוטוליען זיך, ווי זי וואָלט
געזאָגט: קום, לייז מיך אויס פון מיין פאַרזעסנקייט, פון מיין
עלטער=מיידלשאַפּט...

נאנץ בראַנזוויל לויפט!...

עפעס איז גרשונען געווען זייער קאלט אין אַמעריקע. ווי נאָר ער גייט אַרויס אויף דער גאַס, און גלייך הייבן אים אָן די אברים צו צימערן, אפילו די ציין. ס'איז אַזש געווען אַ בזיון פאַר פענגן און אויך פאַר זיין שוועסטער.

און גראַדע אין רומעניע זענען געווען ערגערע קעלטן, און ער האָט אַזוי גישט געצימערט. און גראַדע האָט אים די שוועסטער געקויפט אַ וואַרעמען געלן מאַנטל, מיט טיפע קעשענעס, און מיט אַזאַ מין גאַרמעלע, פון זעלביקן שטאָף, וואָס דער מאַנטל, זי האָט אים אויך געקויפט אַ ליכטיק-ברוינע שליאַפע, און אַ נייעס אַנצוג, מיט שמרייפן, טונקל-בלויע און ווייסע שמרייפן. אויף אויסצו-צאָלן האָט זי געקויפט די האַזיקע מלבושים. האָט די שוועסטער אים זונטיק בייטאָג געפירט אויף פּיטקין עוועניו, אין אַ פּאַטאַ-גראַפיע, זיך אַראָפּגעמען ביידע אַ בילד, און שיקן צו טאַמע-מאַמע אין בערשאַד. רחל'ס געמרייע חברטע איז אויך מיטגעגאַנגען גען, און זי האָט זיך אויף אַ באַזונדער בילד אויך פּאַטאַגראַפירט, צוזאַמען מיט אים און מיט דער שוועסטער.

דערנאָכדעם האָבן זיי אים געפירט אויף טאַימס-סקווער, און מיר איז גרשון... קיינמאָל נאָך גישט געווען אַזוי מיד. פון צופיל קוקן אויף די ווונדער פון טאַימס-סקווער איז ער מיד.

— קוק, קוק, גרשון — האָבן אים די שוועסטער רחל און אויך איר חברטע פעני אַלעמאַל געטאַרעט.

אויף אַ וואַנט, אפשר צען שטאָק די הייד, טוט די עלעקטריק כישוף און ווייזט ווי ס'רויכערט זיך אַ ריזיק טעפל קאווע. אַן אמתע פאַרע גייט אויף פונעם טעפל קאווע. אויף אַ צווייטער וואַנט אויך פון אַ סך שטאָק די הייד, גייען קעמלען מיט אַראַכער און רויכערן סיגאַרעטן, און דורך דעם עלעקטרישן כישוף קומט

ארוים אן אמתער רויד... און דאָ נאָך שפּאַנט אויף ריזיקע שטאַלצן
א מענטשעלע אין אַ געלן צילינדער=הוט, מיט געמאַלענע פּלאַט
קאַפּן אויף זיין ברוסט, און אויף זיין רוקן.

— קוק, קוק, גרשון.

די שוועסטער און אויך פעני האָבן אים געוואָלט געבן אַ נייעם
נאַמען, דזשאָהוזש, אָדער גערי. יעדער גרינער, האָבן זיי אים
געזאָגט, בייט זיין נאַמען, אָבער גרשון האָט זיך נישט געלאָזט.

— קוק, קוק, גרשון.

דאָס האָבן אים די שוועסטער און פעני אַרײַנגעפירט אין אַן
אויטאָמאָביל, און געהייסן קוקן, ווי מען וואַרפט אַרײַן אַ ניקל, און
ס'צאָפט זיך פֿון דער וואַנט הייסע קאווע. האָט ער שוין אויף
צו להכעיס נישט געוואָלט קוקן, אפילו פאַרמאָכט די אויגן.

אויף דעם, וואָס ער האָט געקוקט, האָט ער שוין במילא
נישט געזען...

* * *

מאָנטיק איז ער געבליבן איינער אַליין אין שוועסטערס ציִ
מער מיטן גרויסן שפּיגל, מיט צוויי בעטן, מיט פרעמדע וועגט.
איין וואַנט איז נישט געווען פרעמד. דאָרטן איז געהאַנגען
די פּאָטאַגראַפיע מיטן טאַטן, מיט דער מאַמען, מיט רחלן אַלס
יונג מיידל, מיטן ברודער נחום, מיט זיין ווייב און זיינע קינדער,
מיט גרשונען אַליין אַלס קליין יינגל. דאָרטן איז אויך געהאַנגען
די פּאָטאַגראַפיע פֿון זייער שוועסטער זיסל מיט איר מאַן, וואָס
האָבן געווינט אין שיקאַגאָ. דאָס גאַנצע מעבל אין צימער איז
געווען דער באַלעבאָסטעם, דער מיסעס סיגעלס. אָבער דער גרויס־
סער שפּיגל איז געווען רחלס. זי האָט אים געקויפט פאַר איר אייגן
געלט. ס'איז טאַקע געווען אַ גוטער שפּיגל פֿון דיקן געשליפענעם
נלאָז. און ער איז נאָך געווען אויפגעהאַנגען אייף אַזאָ אַרמ אין
צענטער פֿון צימער, וואָס יעדע ווייל האָט מען זיך געמוזט זען.
זי ווייסט נישט פאַרוואָס, האָט זי געזאָגט גרשונען, נאָר זי האָט
עפעס ליב אַ הויכן שפּיגל ביי איר אין צימער (אַלע שפּעטערדיג־
קע יאָרן האָט שוין די שוועסטער געזען ס'זאָל זיין ביי איר אין
דער וווינג אַ גרויסער שפּיגל. אַ מין ליידיגשאַפט צו גרויסע
שפּיגלען).

און דער בחר, וואָס האָט געקוקט אויף גרשונען אַלע וויילע פון שפיגל, איז עפעס געווען פרעמדלעך. גרשון קאָן אים פון פריער, דעם דאָזיקן בחר אין שפיגל, מיט פאַרהלומטע אויגן, מיט אַ פיינעם קינדערשן שמייכל. איצטער זענען זיינע אויגן דערשראָקענע, פאַרלירענע, דאָס פנים. ווי אָפגעצופט פון אַ שטאַרקן פראָסט. און אזוי טויט=ערנסט, און דער קינבאַקן געוואַלדיק אָנגעשטרענגט, ווי עמעצער וויל אָנפאלן אויף אים..

ער איז טאַקע געווען דערשראָקן, גרשון, און דערשראָקן האָט ער זיך נאָך העט פאַרטאָג. ער האָט פלוצלונג דערפילט פאַרטאָג, ווי גאַנץ בראַנזוויל לויפט, ווי אין בערשאַד ערב אַ פאַנגראָס. דאָס לויבעניש האָט אים טאַקע אויפגעוועקט פון שלאָף. ער האָט נאָך נישט געווסט, אַז דאָס לויפן די מענטשן אין האַלב=טונקעלן קאַלטן פאַרטאָג צו ראַקאוועי עוועניו=סטאַנציע, און צו סומער עוועניו=סטאַנציע, כאַפן אַ באַן, וואָס וועט זיי פירן קיין מאַנהעטן אין די שעפער. און דאָ איז נאָך די שוועסטער רהל נישטאָ אין צי=מער. איר בעט איז ציכטיק פאַרבעט, אַקוראַט, ווי זי וואָלט גאָר=נישט געשלאָפן דאָרטן אַ גאַנצע נאַכט.

ער איז צוגעלאָפן צום פענצטער אַרויסקוקן, און געזען, ווי פרויען, מענער, יונג און אַלט, האַלטן אין איין אַרויסאייילן פון די הייזער, און מען לאָזט זיך לויפן מיט אַזאַ מין פחד אין האַרצן אַלע אין דער זעלביקער ריכטונג...

* * *

און גרשון, איינעם אַ פאַרטאָג, האָט אויך געאייילט צווישן אַלע איילנדיקע. ער האָט זיך געיאָגט צו ראַקאוועי=סטאַנציע כאַפן די באַן, וואָס וועט אים פירן קיין מאַנהעטן אין אַ שאַפ, וווּ מען מאַכט „פעטיקאָוסס“ (אונטערקליידלעך). צוזאַמען מיט זיין שוועסטער האָט ער געאייילט אין אַ שרעקלעך קאַלטן פינצטערן פאַרטאָג...

און אַז מען איז אַרויף אויף דער פלאַטפאָרמע אויף ראַקאָ=וועי עוועניו סטאַנציע, איז דאָרטן געווען אזוי ענג מיט מענטשן, אַז ס'איז אַזש גאָרנישט געווען וווּ צו שטיין, און ס'איז אַזאַ אומרו אויף אים, אַזאַ פאַרלירנקייט... און אין דעם אומרו און פאַרלירנ=

קייט, איז גרשונען געוואָרן מיטאַמאָל זייער גוט. ס'איז עפעס ווי ליכטיק געוואָרן די וועלט. אין דער ערשטער סעקונדע האָט ער זיך נישט געכאַפט נאָך פאַרוואַס, אָבער באַלד האָט ער שוין דער= זען. ס'איז געווען די גרויסאַרטיקע שיינקייט פון אַ מיידל, מיט הייסע בלויע אויגן, און אין אַ בלוי היטעלע, וואָס האָט ליכטיק געמאַכט גרשונס וועלט. זי האָט אַ קוק געטאָן אויף גרשונען מיט פאַרווונדערונג. וואָס האָט זי געדאַרפט אַ קוק טאָן אויף גרשונען? ס'זענען דען נישט געווען אַ סך אַנדערע בחורים אויף וועמען צו קוקן? און וואָס גאָר מיט פאַרווונדערונג?

שפעטער, אין ענגן געפאַקטן וואַנאָן, האָט זי שוין אויף אים גישט געקוקט. געווען אַריינגעטאָן אין אַ בוך, שטייענדיק גראַדע, מיט איין האַנט זיך אָנהאַלטנדיק אין רימען, זי זאָל נישט פאַלן, און אין דער צווייטער האַנט — דאָס בוך. גרשון האָט יאָ געקוקט אויף איר, און שטאַרק געקוקט. ער האָט צוליב איר ליב באַקומען אַמעריקע, אויב צווישן די, וואָס איילן זיך אין בראַזזוויל, אין די קאַלסע פינצטערע פאַרטאָגן, געפינט זיך אַזאַ גרויסאַרטיקע שיינקייט. איז שוין זייער כדאי צו זיין אין דעם דאָזיקן לאַנד.

(שפעטער מיט יאָרן, ווען ער האָט געוואַלט אָנכאַפן דעם ערשטן פּאַרדיס, וואָס האָט אים פאַרבונדן מיט דעם נייעם לאַנד, איז דאָס געווען אַט יענער קאַלסער פאַרטאָג, ס'ערשטע מאָל צו דער אַרבעט אין דעם וואַנאָן פון לעקסינגטאָן עוועניו עקספרעס, ווען ער האָט מיטאַמאָל דערפילט, אַז זיין האַרץ איז אים שטאַרק געוואָרן, און אַז ער האָט גאָר איצט נישט קיין מורא פאַר קיין שום שוועריקייט).

אויף אַ צושניידער ביי אונטערקליידלעך האָט ער זיך גע= לערנט, און אַ נאַנצן טאָג אין שאַפ, ס'ערשטע מאָל אין זיין לעבן אין אַ שאַפ, און ס'ערשטע מאָל האַלטנדיק אַ שער אין דער האַנט. האָט ער אווראי געפטרט אַ סך סחורה. און דער באַלעכאָס, אַ קור= צינקער, אַ בייכלדיקער, מיט לאַנגע פּיאַות, אָבער אָן אַ באַרד, איז נישט צו שטאַרק צופרידן געווען מיט אים.

אַ נאַנצן טאָג אין דעם דאָזיקן שאַפ האָט גחשון זיך גע= ווונטשן און געהאַפט, אַז פאַרגאַכט פון דער אַרבעט זאָל ער זי נאָכאַמאָל באַגעגענען אין באָן. פאַרגאַכט פון דער אַרבעט האָט ער

זי נישט באגענום אין באן, אָבער דערפאר דעם צווייטן פארמאָן,
אויף דער פלאַטפארמע — זי איז ווידער דאָ, און ווידער האָט זי
א קוק געמאָן אויף גרשונען מיט אירע בלויע אויגן אין פאַרווונג
דערונט.

ס'ערשטע מאָל אויף איסט בראַדוועי

ס'פאלט אַ שניי אין אַמעריקע... גרשון שפּאַנט איבער די ווייסע גאַסן און פאַרגעסט זיך, אַז ער איז אין נייַעם לאַנד. דער שניי האָט דעם פרעמדן איגהרויסן געמאַכט היימיש און גאַנצט. ער שפּאַנט איצט צו סומער עוועניו סמעישאַן. דאָרטן וועט ער אַרייַנוואַרפן אַ ניקל אין שפּאַלט פון אַזאַ מאַשין, און ס'וועט פריי מאַכן די פאַרצוימונג און וועט אים דורכלאָזן. וועט ער אַרויפלויפן מיט די טרעפּ אויף דער פּלאַטפאָרמע אין דער הויך. ס'וועט אַנקומען אַ באַן פון דער ריכטונג פון קאנאַרסי, און די באַן מיט די זעקס אָדער זיבן וואַגאַנען וועט אויסקוקן, ווי אַ מין שלאַנג. אַ ריזיקע שלאַנג... די באַן וועט זיך אָפּשטעלן, די פירן וועלן זיך געבן אַ צעעפן, וועט ער אַריין אין אַ וואַגאַן מיט שטרויענע בענק. ער וועט זיך זעצן ביים פענצער און אַרויס קוקן, דעם גאַנצן וועג וועט ער אַרויסקוקן דורכן פענצער... די באַן וועט לויפן אין דער הויך. לויפן און זיך אָפּשטעלן. אונטן וועלן זיין די גאַסן פון ברוקלין, און די הויזער און די דעך כער... אַט אַזוי וועט ער פאַרן אינדערהויך איבער אַ שטיק שפּאַט, און וועט אַנקומען צו אַ ריזיקער בריק — די וויליאַמסבורג בריק, וואָס הענגט אין דער לופטן אויף מיליאָנען דראַמ, און די דראַמ וועלן אַרויסקוקן פונדערווייטנס ווי סטרוגעס פון אַ האַרפע, כאַמט פיר מיטן פינגער איבער זיי. און ס'וועט זיך הערן אַ געשפיל... און אַז די באַן וועט אַרויפפאַרן אויף דער ריזיקער בריק, וועט ער דערזען פונדערווייטנס אַ צווייטע ריזיקע בריק, וואָס הענגט אויך אין דער לופטן, די ברוקלינער בריק...

ער וועט אויך דערזען אַ טייד, וואָס זעט אויס פון דער הויך, ווי עפעס אַ שמאַלער פאַס מיט וואַסער, און אין טייד וועלן אַרומשווימען באַרושעס און 'שיפן... ער וועט אויך זען די וואַלקס

קראצערס פון יענער זייט בריק, מיט די טויזנטער פענצטער... דערנאך וועט די באן זיך אראפלאזן אונטער דער ערד, און גלייך אַנקומען צו עסקם סטריט... אויף עסקם סטריט זאל גרשון אַרויפלויפן מיט די טרעפ אינדרויסן און זיך לאָזן צו דער ריכט טונג פון איסט-בראָדוועי און איידער ער וועט נאָך אַנקומען אויף איסט בראָדוועי, וועט ער שוין דערזען פונדערווייטס די איינציקע הויכע געביידע פון צען שטאָק, מיט אַ שילד אויפן דאָך אין יידיש, וואָס וועט זיך לייענען „פאַרווערטס“.

דאָס האָט אים די שוועסטער אויסגעמאָלן דעם גאַנצן וועג פון סופער עוועניו סטעישיאָן ביז צום „פאַרווערטס“ אויף איסט בראָדוועי. דאָס גייט ער צום „פאַרווערטס“ מיט אַ דערציילונג, די דערציילונג אָנגעשריבן אין משך פון די לעצטע פיר וואָכן אין די נעכט נאָך דער אַרבעט. די דערציילונג הייסט „דאָס מזלדיקע מיידל“ און ס'איז וועגן זיין שוועסטער רחל און איר לעבן אין אַמעריקע.

אין שאפ אַלס צושניידער פון אונטערקליידלעך איז גרשונען נישט אַזוי גוט געאַנגען. די שוועסטער רחל, וואָס האָט געאַרבעט אין זעלבן שאפ, האָט געבעד געליטן פון איר ברודער חרפות און בושות, די שער האָט נישט געוואָלט פאַלגן גרשונס פינגער זי זאל גיין ווו מען האָט באַדאַרפט, דאָס הייסט אויף דער אָנגעצייכנטער קרייד-ליניע. און גרשון פאַרמאָגט דאָך אַזוינע לאַנגע און לעבע-דיקע פינגער, אָבער צו דער שער זענען זיי גאַרנישט געווען אַזוי לעבעדיק...

און דאָ האָט זיך נאָך דער שאפ דערוואַס, אַז דער גרינגער איז אַ שרייבער, און מען האָט שוין מער נישט באַדאַרפט... דאָס האָט די שוועסטער רחל געלאָזט וויסן מיט גרויס שמאַלץ, אַז איר ברודער איז אַ שרייבער. ס'האַט איר שוין נאָכדעם ביזנעס גע-מאַן מחמת יעדער אייגער, וואָס האָט געהאַט נאָט אין האַרצן האָט חווק געמאַכט... און דער באָס האָט נאָך פיר וואָכן, איינזע-ענדיק, אַז קיין בעל-מלאכה וועט שוין פון גרשונען נישט זיין, אים אָפגעוואַנט מיט די ווערטער: „אַלס צושניידער קוקסטו אויס צו זיין זייער אַ גוטער שרייבער“...

די לאַנדסלייט האָבן געוואַנט, אַז זאָל נאָך גרשון זיך אַרײַנגע-באַקומען אין „פאַרווערטס“ וועט אים שוין זיין גוט, ווי די וועלט.

און גראַדע אַרבעט שוין אין „פּאַרווערטס“ אַ שרייבער אַ לאַנדס־
מאַן, ס'הייסט ער שטאַמט גראַדע נישט פון בערשאַד, נאָר פון
אַ שטעטל נאָענט דערביי, אָשעראַוויטש הייסט ער. גרשון האָט
שוין געלייענט אָשעראַוויטש און זייער הנאה געהאַט פון זיין
בילדלעכקייט און פון זיין זאַפטיקן זינגעוודיקן ייִדיש...

און אָט איז גרשון אויף עסעקס סטריט און אויף דעלענסי,
און אָט איז ער אויף ברום און גרענד סטריט און אומעטום —
אחינו בני ישראל וואָרפן זיך אין די אויגן. און די אחינו בני
ישראל מאַכן פעס אַזוי לעבעדיק די גאַסן און דעם גאַנצן אַרום,
מיט זייערע זייער לעבעדיקע אויגן, זייערע לעבעדיקע באַוועגונגען,
זייערע לעבעדיקע קולות. מען רעדט שוין נישט פון די פעדלערס
לעבן זייערע פּושקאַהדס, נאָר פון די פשוטע פאַרבייגייער. זיי גייען
דאָ מיט אַזויגע וואַכע ואברים, מיט אַזאַ געוואַלדיקער רירעוודי־
קייט, מיט אַזאַ געוואַלדיקער לייַדנשאַפּטלעכקייט צו זיין אויף דער
וועלט... מען שפּאַנט אייליק, אַ סך מענער אין שוואַרצע דוירביס,
איינגעקומטעטע אין רעקלער מיט לייבלעך. די פרויען אין גע־
שמירקטע וואַלענע קאַפּלעך, אויך איינגעקומטעטע אין רעקלער און
אין לייבלעך... מען שפּאַנט אייליק אין דעם קאַלמן ווייסן שיינענ־
דיקן ווינטער־טאַג און אַ ווייס־בלוילעכער האַמף ציט פון זייערע
מיילער, ווי זיי וואַלמן אַלע דיר גערויכערט פאַפיראַסן...

און פון דער ייִדישער איסט־סאיד און פון די מענעמענט
הייזער האָט ער שוין געלייענט אין די ביכער נאָך אין רומעניע,
און לויט די ביכער איז דאָס לעבן דאָרט נאָלע הושכדיק און
פרויעריק אויף דער ייִדישער איסט־סאיד אין ניו־יאָרק... זענען
דאָ טאַקע די אָפּגעלישעטע קוויטקע ווענט פון די מענעמענט הייִ־
זער אין דער ווייסקייט פון שניי טאַקע הושכדיק און פרויעריק,
אָבער פון די מענטשן, וואָס איילן זיך איבער די גאַסן, אַטעמט
מיט אַזוי פיל במחון, כוח און אַ גרויסע לוסט צום לעבן...

און אָט איז שוין גרשון אויף איסט ברודוועי פאַר דער הוי־
בער שטאַלצער „פּאַרווערטס“־געביידע. ער כאַמערקט, אַז נאָענט
דערביי געפינט זיך אויך די רעדאַקציע פון „טאַג“, אָבער אין אַ
קליין שטאַל הויז, מיט דריי אָדער פיר גאַרן, און קוקט אויס לגבי
די שטאַלצע פאַרריסענע צען שטאַק פון דער „פּאַרווערטס“־גע־
ביידע זייער געבעכדיק און אַרעמאַנסקע.

מען דארף זיך אויפהייבן צום גיינטן שטאָק, וווּ די „פּאַר=
ווערטס“=רעדאָקציע געפינט זיך, אין אזא מין זאך, וואָס הייסט
„עלעוועיטאַר“... און דער עלעוועיטאַר=מאַן קוקט אויף גרשונען
מיט חזק. דאָס איז געווען אַ ייד אין אַ גרויער קעפקע, דער דאָ=
שיק אַ ביסל אין אַ זייט, מיט אַ קרומען אַקסל, מיט גרינלעכע
אַרויסגעקאַמטשעמע אויגן, מיט אַן אַפּלאַכעריש ברויט מויל. אויך
זיין קול, אַ הייזעריקלעך קול איז גאַלע חזק און ער רופט זיך
אַן צו גרשונען:

— אַ שרייבער?

ענטפּערט אים גרשון גאַרנישט. מיידט אויס אינגאַנצן צו
קוקן אויף אים; דערלעבט קוים דעם גיינטן שטאָק, און ער קומט
אַרויס אין אַ קאַרדדאָר זויבער און ציכטיק. דערנאַכערעם קומט ער
אַרײַן אין אַ גרויסן צימער, וואָס אַמעמט מיט אַ ליבער וואַרעם=
קײט, דאָס וואוּ די רעדאָקציע, זעט ער גלייך. מען זיצט בײַ די
טיישן פּאַרטיפּט אין שרייבן, בײַ דער זײט טירן און אויף יעדער
טיר איז אַנגעשריבן דער נאָמען פון אַ באַקאַנטן שרייבער, וואָס
גרשון קאָן ישׁוין פון לײענען יענעם אַרטיקלען אין „פּאַרווערטס“.
— וועמען דאַהפּט איר? — שטעלט אים גלייך אָפּ אַן על=
טערער מאַן מיט אַ שאַרף און פּאַרשטרויט פנים און מיט קאָסאַקע
אויגן דורך אַ פענסע מיט גאַלדענע ראַמען.

— דאָס וויל איר זען דעם רעדאָקטאָר, אייב קאַהאַן.

— איר בין אייב קאַהאַן — שוט יענער א מאך גאַנץ העפלעך.

— געבראַכט אַ דערצײלונג.

גרשון האָט זיך גאַרנישט געריכט אויף אזא גליק. גלייך אויפן
אַרט האָט אייב קאַהאַן איבערגעלייענט די דערצײלונג. דאָס הייסט,
ער האָט אים אַריינגעפירט צו זיך אין צימער, אים געבעטן העפּ=
לעך זיך זעצן און גלייך גענומען לײענען. געלייענט דווקא מיט
גרויס אויפמערקזאַמקײט און צום סוף געזאָגט:

— זי טווג נישט פאַרן „פּאַרווערטס“.

גרשון האָט אפילו נישט געפרעגט פאַרוואָס, זיך אַ לאַז גע=
מאַן צום קאַרדדאָר. נישט געוואָלט זיך אַראָפּלאָזן מיטן עלעוועי=
טאַר, מורא געהאַט פאַרן עלעוועיטאַר=מאַן. יענער וועט אים נאָך
פאַרחוזקן ביזן טױט. ער האָט זיך געלאָזט מיט די טרעפּ אַראָפּ.
ס'זענען אפשר געווען בײַ אַ דרײַ הונדערט טרעפּ...

סינייט נישט גרשונען אין אמעריקע

גרשון לויפט איבער די בראַנזווילער גאַסן אין אַ זייער קאַלמן פאַרנאַכט און הלשט עסן.
שמענדיק, ווען ס'איז אים קאַלט און ער איז הונגעריק, קאָן ער שוין נישט גיין פּאַוואָלע, נאָר ער מוז לויפן. אין אַרעס, אַלס יינגל, איז ער אויך געלאָפן איבער די גאַסן, ווען ער איז געווען הונגעריק...

ס'איז אים נישט געגאַנגען אין אמעריקע מיט אַרבעט. אַנ-דערע גרינע, ווי למשל, זיין בן-עיר, אַלמער ווינטפּעלד, דער שיינער שלאַנקער בהור מיט די זיידענע שוואַרצע שמראַלנדיקע אויגן, וואָס האָט אויך געווינט אין בראַנזוויל, און אויך ביי אַ שוועסטער, האָט געאַרבעט אין אַ שאַפּ אַלס שמריקער ביי סוועמערס (לייב-לעד), און געמאַכט הרודעס מיט גאַלד. פרעסער ביי קליידלעד, פּוטערוואַרגער און פאַרבער האָבן אויך געמאַכט הרודעס מיט גאַלד, און יעדער גרינער האָט געטרוימט זיך אויסלערנען איינע פון די האַזיקע פּאַכן.

און ווי אזוי קומט מען אָן צו אַזאַ פּאַך? אַ קרוב, צי אַ לאַנדס-מאַן, צי אַ גוטער באַקאַנטער, געמט ויך אַרויף אין זיין שאַפּ, און אַרבעט שוין מעשים, דער באַס זאָל אים געבן אַ שאַנס. גרשונען האָט קיין איין לאַנדסמאַן און קיין איין גוטער באַקאַנטער נישט געוואָלט אַרויפגעמען אין זיין שאַפּ, און נישט געוואָלט אַרבעטן מעשים. מען האָט פּשוט נישט געגלויבט, אַז ער, אַ געלערנטער און נאָר אַ ישרייבער דערצו, וועט זיך אויסטויגן צו אַ מלאכה. מען האָט נאָר געלאַכט פון אים, ווען ער האָט זיך געבעטן מען זאָל אים אַרויפגעמען אין אַ שאַפּ...

— גיי, מאַך זיך נישט נאַריש, וועסט זיך נישט מוויגן...
איז ער געוואָרן אַ „משאַרני ראַבאָמשי“, דאָס הייסט, געמאַן

שווערע און אומקוואליפיצירטע אַרבעט. מען האָט דעמלט גע-
בוים אויף סופער עוועניו, אין איסט ניו-יאָרק אַ ריזיק מאַוווי-
הויז וואָס מען האָט דערנאָכדעם גערופן „דהי פּאַלאַס“ און דאָרטן
האָט ער געאַרבעט. און זיין אַרבעט איז געווען אַנלאָדן און אַרויס-
פירן אינטרויסן טאַטשקעס מיט ברוד: זאַמד, שטייגער, שטיקער
ציגל, האַלץ און אַלצרייג וואָס פאַלט אָפּ ביים בויען.

דער פאַרמאָן איז געווען אַ דייטשישער בחור מיט מעמפע
גרויע אייגעלעך, מיט עפעס אַ משונהדיק גרויסער מאָרדע, און
האָט גלייך פיינט באַקומען גרשונען בתכלית השנאה. אפשר צוליב
דעם, וואָס זיי האָבן זיך נישט געקאַנט צוגויפּרעדן. גרשון האָט
נישט געקענט קיין דייטש, און ענגליש אוואַי נישט. און אפשר
צוליב דעם, וואָס גרשון איז געווען פיזיש דער היפּוך פון יענעם.
יענער אַ בחור מיט אייזערנע הענט, מיט בריימע בייגער, און
גרשון, אַ שמאַלער, אַן איידעלער. און אפשר ווייל יענער האָט
פיינט געהאַט אַ יידן... ער האָט גרשונען נישט געלאָזט זיך אָפּ-
רוען אויף אַ סעקונדע. און די טאַטשקע איז געווען אַן אייזערנע,
אַן אייזערדלדיקע, און מען האָט געדאַרפט פאַרמאָגן אַ סך כוח
צו פירן זי איבער די אַנגעוואָרפענע ברעמער דאָרטן. אָבער גרשו-
נען איז עס גענאָגען אין לעבן, אַן גראַד ער, דער לערנער, מיט
די געפאַטשקעטע הענטלעך, זאָל זיך קאָנען ספּראַווען מיט דער
דאָזיקער שווערער טאַטשקע. נאָר וואָס זשע רען? ער האָט זיך
געוואָלט אַ ביסל אַפרוען פון צייט צו צייט, כאַטש אויף אַ מי-
גוט אָדער צוויי, אָבער דער רשע האָט נישט געלאָזט: „קאָס אָן,
קאָס אָן“, האָט ער געיאָגט. ס'האָט אים, דעם פאַרמאָן, דערנאָכ-
דעם באַנג געטאָן, מחמת ער האָט געכאַפט פעטש, און נישט פון
גרשונען, נאָר פון די יידישע פאַרבער, וואָס האָבן דאָרטן געאַר-
בעט, און ער האָט נאָך נישט געקאַנט האָבן קיין מענה צו קיי-
נעם פון זיי, מחמת ער האָט נישט געוואָלט פון וואַגעט זיי פליען,
די פעטש. ער כאַפט אַ פליאַסק אין נאַקן, טוט ער זיך אַ וואָרף,
און דער פאַרבער שטייט זיך גאָר מיטן פנים צו דער וואַנט און
שמירט זיך אַזוי ערנסט מיט זיין באַרשט. גייט ער שוין ווייטער,
זוידער אַ פליאַסק אין נאַקן, וואַרפט ער זיך ווידער, אָבער יענער,
דער צווייטער פאַרבער, אויך מיטן פנים צו דער וואַנט, און שמירט
זיך אַזוי ערנסט מיט זיין באַרשט. און פאַרבער זענען געווען אַרום

אָבט שטיק, האָט ער שוין פאַרשטאַנען, אַז די יידן נעמען זיך
אַן פאַר אַ „זייעריקן“, און ער האָט שוין געלאָזט גרשונען אָפּ=
כאַפּן דעם אָמעם.

לויפּט ער, גרשון, פון דער אַרבעט איבער די בראַנזווילער
גאַסן אין די קאַלמע פאַרנאַכטן, אַן אויסגעמאַטערטער, אַן אויס=
געשעפטער, אַ פאַרהלשמער פון הונגער... אָבער ס'וועט אים באַלד
זיין גוט. ביי דער מיסעס סיגל אין קיר אין אַ מחיה וואַרעם, און
אויפן גרויסן אייזערנעם אויוון קאַכן זיך גרויסע מעפּ און שפּרייטן
רייצנדיקע ריחות פון לינדזן-זופּ און פון אַ ראַסל-פּלייש. און דער
מיש אין געגרייט מיט אַ גרויסן מעלער אָנגעשניטענע רעפּטלעך
פּאַמפּערניקל-ברויט, און אויף אַ קליין מעלערל אַ שטיקל הערינג
מיט פּאַמידאָן.

די הויכע ברייטע מיסעס סיגל קאַרמעוועט אי גרשונען, אי די
שוועסטער מיט פּרישטיקס און מיט וועטשערעס פאַר פּופּצן דאָלאַר
אַ וואַך, זי האָט ליב צו דערלאַנגען גרויסע און פּולע מעלער, און
האַט ליב, אַז מען לאָזט גאָרנישט איבער אין די גרויסע און פּולע
מעלער. לאָזט טאַקע גרשון נישט איבער אין די גרויסע און פּולע
מעלער, און בלייבט גאָר אַלץ הונגעריק. און אַז ער לויפט אַרויס
אינגרויסן אויפן וועג צו דער גאַכט-שול, קויפט ער זיך ערשט
אין קענדיס-פּאַך אַ שטיקל שאַקאָלאַד און עסס דאָס גלייך אויף.
און אויף די ביינאַכטיקע בראַנזווילער גאַסן אין איצט ווידער
אַן איילעניש פון בוכשטעבלעך טויוזנטער און טויוזנטער, אָבער דאָס
איז גאָר אַן אַנדער איילעניש, ווי אין די פאַרטאָגן צו דער אַר-
בעט. ס'איז אַ פּריידיקע איילעניש פון גאַלע יונגע בחורים און
מיידלעך, ערשט צוויי, דריי אָדער העכסטנס זעקס הדישים אין
לאַנג. פאַרפּוצט אין נייע אַמעריקאַנער קליידער, וואָס זייערע איי-
גענע האָבן זיי געקויפט, ווען זיי זענען גאָר וואָס אָנגעקומען אין
לאַנג, איילן זיי זיך איבער די בראַנזווילער גאַסן אין די גאַכט-שול,
רויט-ציגלדיקע ברייטע געביידעס מיט די גרויסע העל-באַלויכטענע
פּענצלער.

אין אַ וואַרעמען, העל-באַלויכטענעם קלאַס-צימער, מיט אַ
גרויסן שוואַרצן טאָול, מיט וועלט-מאַפּעס אויף די ווענט, מיט
דער אַמעריקאַנער פּאַן פון אויבן אָן, זיצט גרשון צוזאַמען מיט
גאָר גרינע בחורים און מיידלעך אויף שול-בענקלעך אויף וועלכע

ס'זענען געזעסן קינדער דורכן טאָג, נידעריקע שול-בענקלעך, אין גרשון ווייסט נישט ווהין אַהינצומאַן זיינע לאַנגע פיס. די לערע רין לערנט דעם קלאַס די חכמה פון אויסלייגן די ענגלישע ווער-סער: „נאַט“ איז „נאַכט“ אין יידיש און לייגט זיך אויס אזוי מאַדנע מיט אַן איבעריקן „דזשי“ אינמיטן. סיסטער, וואָס מיינט „שוועסטער“, לייגט זיך אויס אַ מהיה, אָן שום איבעריקע בוכ-שטאַבן. אָבער „נאַיף“ אַ מעסער, איז גאָר מיט אַן איבעריקן „קעי“ פון פאַרנאַט... און די חברה גרינע אין קלאַס-צימער קומען פון אַ שווערן טאָג אַרבעט אין שאַפּ. מען דערקענט דאָס איז די מידע הענט, וואָס האַלטן די בלייפערס, אָבער נישט אין די אויגן, די אויגן בליצן מיטן פּויער פון ווילן לערנען, ווילן וויסן...

* * *

און גרשון לויפט ווידער אין אַ ווינטער-נאַכט פון דער אַר-בעט איבער די בראַנזווילער גאַסן, און ס'איז אים איצטער קעלטער ווי שטענדיק. ער האָט פאַרלוירן זיין דזשאַב, און פאַרלוירן האָט ער אים טאַקע צוליב דעם זעלביקן דייטשישן פאַרמאַן. די יידישע פאַרבער האָבן שוין דאָרטן מער נישט געאַרבעט, האָט זיך דער רשע ווידער גענומען גרשונען דערגיין די יאָרן. ס'איז געווען צו-ליב פאַרמאַכן די טיר, אָדער בעסער געזאַגט צוליב נישט פאַרמאַכן די טיר. ביים אַרויספירן די שווער אָנגעלאַדענע טאַטש-קע האָט דער דייטש געוואָלט, אַז גרשון זאָל תיכף פאַרמאַכן די טיר, כדי ס'זאָל נישט אַרײַן די קעלט אינעווייניק אין דער געביי-דע. אָבער, ווי אזוי האָט ער געקאַנט תיכף פאַרמאַכן די טיר, אַז ער האָט געמוזט מיט ביידע הענט שטאַרק צוהאַלטן די שווערע טאַטשקע, וואָס האָט זיך געריסן ווי באַרג-אַראָפּ איבער דער ברעט, וואָס איז געווען אויסגעלייגט פון דער הויכער שוועל צום טראַטואַר אונטן... גרשון איז געוואָרן אזוי אין כעס אויף דעם פאַרמאַן, וואָס פאַרערט אַזאַ אוממעגלעכקייט, אַז ער האָט אים געזאַגט ביז: „פאַרמאַך אַליין די טיר“. האָט יענער זיך אָנגע-הויבן צו זידלען, האָט גרשון געזידלט צוריק. האָט יענער אים אַ

שמויִם געמאָן אין ברוסט־קאַסטן, האָט גרשון אים אַ שמויִם
געמאָן אויף צוריק... .

* * *

לויפֿט גרשון אין דער ווינטער־נאַכט איבער די בראַנזווילער
נאַסן, און עס איז אים קאַלט אין די ביינער, און ס'איז אים שווער
אויפֿן האַרצן... אַמעריקע איז אומברחמנותדיק...

דאָס גרויסע געווינס...

ווי קאלט ס'איז דער פארמאָג אין בראַנזוויל!... און נאָך קעלע טער איז גרשווען, וואָס לאָזט זיך איצט צום ערשטן מאל אויף אַ נייעם דושאָב.

דער שאָפּ איז טאָקע אין בראַנזוויל, און דאָס איז נישט גוט. וואָלט דער שאָפּ געווען אין מאַנהעסטן, וואָלט ער איצט געלאָפּן מיט אלעמען צו דאָקאוועי עוועניו סטאָנציע כאָפּן די באַן. דאָס לויפן אין די פארמאָגן מיט הונדערטער און הונדערטער אַרבעטער צו זאַמען, נעמט צו די פאַרלוירנקייט. אחים לצרה, ברידער צו דער צירח. אַחוץ דעם, אויבן, אויף דער פלאַטפארמע, וואָלט ער מסתמא געטראָפּן די ווונדערלעכע שיינקייט מיט די הייסע בלויע אויגן. ער האָט זי אלע פארמאָג געטראָפּן דאָרטן אויבן אויף דער פלאַטפארם מע, ווען ער האָט פריער געאַרבעט אין שאָפּ פון אונטערקליידלעך אין מאַנהעסטן. און אלע טאָג האָט זי אַ קוק געטאָן אויף אים מיט פאַרווונדערונג...

יא, אין בראַנזוויל איז דער שאָפּ, אָט דאָ באַלד אויף סוטער עוועניו. מען וועט אים דאָרטן אויסלערנען, ווי אַזוי צו מאַכן בוש טעלקעס, אָדער „באַטנהאַלם“ אין ענגליש. מען קאָן פאַרדינען נישט שלעכט ביי אַזאַ מלאכה, האָט אים די שוועסטער געזאָגט... דער באָס פון שאָפּ, דער שוועסטער רחלם אַ באַקאָנטער, איז אַן ערשט געוואָרענער באָס. אָפגעשפאַרט אַ ביסל געלט און חתונה געהאַט פאַר אַ מיידל, וואָס האָט אויך אָפגעשפאַרט אַ ביסל געלט, און מען האָט זיך געעפנט אַ שאָפּ.

און קאלט איז אין דעם דאָזיקן שאָפּ, נאָך ווי אין אַ שטאַל! ס'איז טאָקע פריער דאָרטן געווען אַ שטאַל, איצט האָט מען אים אַ ביסל איבערגעבויט, אַרײַנגעשטעלט אַ פאַר פּענצטער, געלייגט אַ הילצערנע פאַרלאָגע, און ס'איז געוואָרן אַ שאָפּ. אַ בייביקער

טשוהונגענער אויוון גליט רויט אינמיטן שאַפּ, אָבער ס'איז אַרויס־געוואָרפֿן, ס'איז דאָרטן נאָך קעלמער, ווי אינדרויסן. דער ערשט־געוואָרענער באַס, אַ קליינגעוויקסיקער, מיט זייער רירעוודיקע פֿליי־צעס, מיט גיך־לויפנדיקע שוואַרצע ענערגישע אייגעלעך, באַטראַכט דעם קאָמדידאָט, האָס הייסט גרשונען, און מען זעט, אַז קיין צו גינסטיקן אייגנרוק האָט אונדזער בחור אויף אים נישט געמאַכט; גלייך געכאַפּט, אַז ער איז נישט דער שמאָה, פֿון וועלכן ס'קומט אַרויס דער גוטער בעל־מלאכה. דער „האַסלער“ (אַ פֿלייסיקער אַר־בעמער). פֿוגדעסמועגן האָט ער אים געהייסן זיך זעצן ביי דער מאַשין מיט זייער אַ גרויסער און דיקער נאָדל, און אים גלייך גע־נומען לערנען ווי אַזוי מען מאַכט אַ בומעלקע. ס'איז נישט געווען קיין גרויסע חכמה, און גרשון האָט געמיינט, אַז ער קען שוין, האָט גלייך די גרויסע נאָדל אין דער מאַשין געגעבן אַ גיי אַהין, ווי מ'באָדאַרף נישט, און געפֿלאַצט. אָבער דער ערשט־געוואָרענער באַס האָט געדולד, אַריינגעשמעלט אַ נייע נאָדל און אים געהייסן פֿרווען נאָך אַמאָל, האָט ער געפרוּווט, און ס'איז גענאַנגען, און ער מאַכט שוין, גרשון, בומעלקעס...

און געאַרבעט ביי בומעלקעס האָט גרשון בלויז אַ שעה. אָבער ס'איז געווען ווי צענדליקער יאָרן, צוליב זיין רייכער פֿאַנטאַזיע. זיין פֿאַנטאַזיע האָט אים אויסגעמאַלן, ווי אַזוי ס'גייען אַוועק יאָרן און יאָרן, צענדליקער יאָרן און ער מאַכט אַליץ בומעלקעס, צענדליקער סוויגטער בומעלקעס, מייליאָנען בומעלקעס...

און דאָ קומט אַריין אין שאַפּ אַ מיידל, אַ קליינגעוויקסיקס, אַ מאַגערס, אַ רויטהאַריקס, אין אַ קורצן פֿוטערן זשאַקעטל, מיט אַ פֿאַרפרוירן געזל, מיט רויטע פֿון פֿראַסט הענטלעך, און מיט בלויז פֿון קעלט ליפֿן. זי האָט געבעד פֿאַרשפעטיקט צו דער אַרבעט, האָט זיך דער ערשט־געוואָרענער באַס אַרויפגעוואָרפֿן אויף איר מיט אַזויגע זלזולים, הלמאי זי איז געקומען שפעט, אַז דאָס מיידל האָט זיך געבעד צעווייגט.

— און אַז מען פֿאַרשפעטיקט אַביסל, וואָס דאַרף מען זיך זיך־לעזן? — קאָן גרשון נישט אויסהאַלטן, און מישט זיך אַריין.

— ווער פֿרעגט דיך, גרינער טו...ס!? שטרעקט אויס יענער אויף גרשונען אַ פֿאָר גולנישע אויגן.

גרשונם ענטפער איז געווען — פראך, א האַסמיקן שמעפ גע-
מאָן, און די גאָדל האָט ווידער געפלאַצט...
— גאָדלען וועסטו ביי מיר ברעכן!! — האָט דער ערשט-גע-
וואָרענער באָס זיך געוואָרפן אויף גרשונען מיט די פויסמן...

* * *

נו, איז שוין גרשון אינגרויסן, און ער איז זיך גראדע מיהה.
ער וועט שוין נישט דאָהפן צענדליקער יאָרן זיצן ביי דער מאַשין
און מאַכן הונדערט טויזנטער בוסעלקעס, מיליאָנען בוסעלקעס... און
דאָ פאַלט גאָר אַ שניי. דער פראַקט האָט אַ ביסל אָפגעלאָזט... און
עפעס זייער אַ גוטער פאַרגעפיל כאַפט אים אַרום, אַז היינט דאָרף
טרעפן מיט אים האָט גרויסע גלויק... בכלל אין אַ מאָג, ווען עס
פאַלט אַ שניי, קומט צו גרשונען אַ ניהאַדיקייט, וואָס נעמט צו די
שוועריקייט, די אומרואיקייט. די זאָרג, און זאָגט אים צו אַלדאָס
גוטס...

און איצטער, אַז ער האָט יאָ אַ פרייען מאָג פאַר זיך, וועט
ער פאַרן ווידער אַמאָל אויף איסט-בראָדוועי, און וועט זיך לאָזן
ווידער אַמאָל צו דער „פאַרווערטס“=געביידע, אָבער נישט צו דער
„פאַרווערטס“=רעדאַקציע, גאָר צום אַרבעטער=רינג אויפן אַכטן
שטאָק. דער אַרבעטער=רינג, האָט זיך שוין גרשון דערוואַס, איז
אַ גאַנצע מלוכה, מיט קעמפס, מיט סאַנאַטאָריומס, מיט יידישע
שולן, מיט אַ מאָנאַטלעכן זשורנאַל „דער פריינד“, מיט אַ קינדער-
זשורנאַל „קינדערלאַנד“...

און ווידער אַמאָל האָט גרשון מזל, דער רעדאַקטאָר פון „קינד-
ערלאַנד“, י. א. שטיינבוים, אַ יונגערמאַן, אַ ברונעם מיט פייערדי-
קע שוואַרצע אויגן, מיט רוימע זאַפטיקע ליפן, וואָס קוקן אויס, ווי
זיי וואָלטן ערשט טועם געווען עפעס אַ גאַש, מיט אַ ראָזעווען פליד,
וואָס פאַסט אים גאָר, אַ שייגענדיקער ענערגישער פליד, האָט זיך
גלייך געזעצט לייענען די קינדער-מעשה, וואָס גרשון האָט אים גע-
בראַכט. און ס'איז אַזוי שטיל אין צימער. ס'האַרץ קלאַפט ביי
גרשונען זייער האַסמיק... ער לייענט איבער, שטיינבוים, דאָס
מעשהלע, אָבער זאָגט גאַרנישט, טוט אַ בליץ מיט זיינע שוואַרצע

ברענענדיקע אויגן אויפן מחבר און געמט זיך פון דאָס ניי איבער-
לייענען... און בשעת יער לייענט קומט אַרײַן נאָך אַ יונגערמאַן,
און דאָס ערשטע וואָס מען דערזעט אין אים זענען זײַנע אויגן,
באַברילטע ברוינע אויגן, גרויסע קײלעכדיקע, וואָס שמראַלן מיט
תלמיד-חכם און מיט עפעס קינדערשער ווייכקײַט. דערנאָך דער-
זעט מען זײַן קאַפּ געדריכטע, בלאַנדעגע געקרויזלטע האָר מיט הוי-
כע שמערן-ווינקלען. נאָכדעם דערזעט מען זײַן מויל. עפעס אַ גוט-
מויל. פאַרוואָס איז דאָס גוט? ווײַל ס'שמייכלט גוט. און פון מויל-
קומט אַרויס אַ יום-טובדיק קול, אַ קול וואָס פאַרגײט זיך אין באַ-
נײַסערונג. אָבער דער עיקר זענען די באַברילטע פינקלדיקע ברוי-
נע אויגן, די קײלעכדיקע וואָס שמראַלן מיט תלמיד-חכם און מיט
קינדערשער ווייכקײַט... דאָס איז געווען דער דעמלטיקער בילדונגס-
דירעקטאָר פון אַרבעטער-רינג, י. ב. בײלין.

ער האָט אויך גענומען לייענען גרשונס קינדער-מעשה. גלייך
אויפן אָרט געלייענט און אַלעמאָל געוואָרפן אַ שמראַלנדיקן בליק
אויפן מחבר. און אַז ער האָט פאַרענדיקט, האָבן בײלין און שטיינ-
בוים זיך איבערגעקוקט, און אין זײער איבערקוקן זיך איז געווען
פאַרחתמעט דער גורל פון גרשונס קינדער-מעשה.
— יאָ, מיר וועלן דרוקן אײער מעשה — רופט זיך אָן שטיינ-
בוים מיט זײַנע באַטעמעט ליפן — ברענגט עפעס נאָך.
— און ווי לאַנג זענט איר אין לאַנד? — האָט בײלין געפרעגט
מיט זײַן ווײל קול — און מיט וואָס באַשעפטיקט איר זיך? און
בכלל דערציילט עפעס וועגן זיך...

* * *

און אינדרויסן איז נאָך אַלץ געפאַלן דער שניי. און גרשון
שפאַנט אין אַ ווײסער ליכטיקער וועלט. אַלץ איז ליכטיק פאַר
גרשונען: די מענעמענט הייזער, די מענטשן אויף די טראַטואַרן, די
פאַר בײמלעך אין העסטער פאַרק, די פעדלער, די פושקארטס... ער
האַט אײנגענומען אַמעריקע, גרשון. און ער וועט ערשט אײנגעמען...
ס'ערשטע מאָל אין זײַן לעבן, אַז מען האָט אים געגעבן האַנגאַראַר
פאַר זײַן שרײבן. גאַנצע פופצן דאָלאַר. און ווען י. ב. בײלין האָט
געשריבן דעם טשעק אויף פופצן דאָלאַר, האָט מען געזען, אַז אויף

אים אליין איז א גרויסע פרייד, די פרייד פון באַלויגען א יונגן
שרייבער, און אַנפאַנגער מיט אַ האַנטאַראַר...

און שפעטער, אין דער היים, האָט די שוועסטער רחל גע-
קומט אויפן טשעק, אויף איר קליין ברודערל און געשמראַלט.
געוויזן דעם טשעק דער מיסעס סיגל, און שפעטער דער חברטע
פעני, ביי דער חברטע ופעני איז שוין דער טשעק געבליבן. דאָס
איז געווען דער ערשטער אַפּעאַל אויף איר חוב פון אויסלוייען
רחל'ן צו קויפן אַ שיפס-קאַרטע פאַר איר ברודער גרשונען.

די אמאליקע „פארווערטס“ בעלער

אד, די „פארווערטס“ בעלער, די „בויערים בעלער“ און דער גאָד די „פרייהייטס בעלער“, און גאָד און גאָד בעלער, וואָס מען האָט אמאָל געפראָוועט אין ניו-יאָרק...

גרשון האָט גאָד פאַרכאַפּט אַ „פאַרווערטס“ באַל. די שוועסער רחל און איר חברטע פעני האָבן זיך גענויט צום „פאַרווערטס“ באַל וואָבן און וואָבן פאַרויס. ווי ציגינערטעס וועלן זיי זיך פאַרשמעלן מיט מאַסקעס אויף די פנימער. איר חברטע פעני די נייטאָרין מיט די גאַלדענע הענט, האָט אין די אָונטן גענויט פון פאַרשידענע קאַלירטע שטאַפן די ציגינערשע קליידער. די חברטעס זענען איבערגעלעגן איינע ביי דער אַנדערער אין די דאָזיקע אָונטן און גענויט, און געשמיקעוועט, און געמאַסטן, און געלאַכט, און זיך געקושט, און געטרוימט, און געפאַנטאַזירט וועגן דער גרויסער געשעעניש...

און אין דער נאַכט פון דער גרויסער געשעעניש האָט אויסגעבראַכן אַ ווילער שניי-שמורעם. ס'האָט אָבער נישט אָפּגעהאַלטן. דער ווינט האָט געריסן שטיקער. דער שניי האָט געשמיסן אין פנים אַרײַן. ס'האָט פאַרפעלט אַמעם, אָבער אַז מ'האָט דערגרײכט ראַקאָוועי עוועניו סטאַנציע, האָבן ביידע חברטעס געלאַכט. גרשון האָט אויך געלאַכט. זיך אָנגענומען מיט דער פרייד פון די דאָזיקע צוויי עלטערע שאַפּ-מיידלעך, וואָס האָבן געמראָגן ציגינערשע קליידער הינטער זייערע ווינטער-מאַנטלען, און וואָס וועלן אויך אָנטאָן, ווען זיי וועלן קומען צום באַל, גאַלדענע טופליעס, גרינע מאַסקעס, קאַלירטע פאַטשיילעס, פאַטשערקעס און קרעלן, און בראַסלעפּס. די אַלע זאַכן ליגן אין אַ שאַכטל, וואָס גרשון מראָגט זיי גאָד...

און אויבן איז די פארשנייטע, פארווייטעטע פלאטפארמע אין דעם דאזיקן שבת צונאכטס געפאקט פונקט ווי אין די פארטאגן צו דער ארבעט. דאָס איז כמעט טאקע דער זעלביקער עולם, ווי אין די פארטאגן צו דער ארבעט, אָבער אין יום-טובדיקע קליידער, מיט שיינענדיקע פנימער... מען לאַכט... דער ווינט אויף דער פלאטפארמע איז נאָך דערקוטשליווער, ווי אונטן אויף דער גאָס, אָבער מען לאַכט... דער שניי שמייסט אין פנים, און שמעכט ווי מיט גאָדלען, אָבער מען לאַכט...

און אין דער וואַרעמקייט פון וואַנאָן, אין איבערגעפאקטן וואַנאָן, האָט מען אורדאי און אורדאי געלאַכט... מען האָט זיך געפילט דאָ אין וואַנאָן, ווי איין גרויסע נאָענטע משפּחה... כמעט אַלע דאָ פאָרן צום „פאָרווערטס=באַל“. מען קאָן זען פון די אויסטערלישע קליידער הינטער די ווינטער-מאַנטלען... כמעט אויף יעדער סטאַנציע שמוּפן זיך אַריין נאָך און נאָך, און אַלע צום „פאָרווערטס=באַל“.

— ס'איז פריילעך אין אַמעריקע — רופט זיך אָן אין דער הויך אַ בחור, אַ ליץ און ס'ווערט אין וואַנאָן אַ גרויסער געלעכטער. די אַנדערע וואַנאָנען זענען אויך געווען געפאקט מיט שומלדיקע יום-טובדיקע חברה; און אַז די באַן האָט זיך אָפגעשטעלט ביי אַ געוויסער סטאַנציע זענען אַלע וואַנאָנען געוואָרן כמעט ליידיק. מיט אַ פריילעכן רעש האָט מען זיך געלאָזט מיט די טרעפּ אַרויף צום איגדרויסן... און איגדרויסן אויף לעקסינגטאָן=עוועניו, איז דאָס דאָכט זיך געווען, אין ווירבלענדיקן שניי-שפורעם — א ים מיט מענטשן, און אַלע איילן זיך צו אַן אַריינגאַנג, ווי אויבן איבערן אָפּדעכל מיט ריזיקע לויכטנדיקע אותיות — „פאָרווערטס=באַל“...

און ווען מען האָט זיך קוים אַריינגאַקומען איגעווייניק, איז געווען אַ רעש, ווי כוואַליעם אין ים. פון איין עק ריזיקן זאָל ביזן צווייטן האָבן זיך געמישט שווינטער און שווינטער. קיינער איז נישט געשמאַגען אויף איין פלאַץ, נאָר מען האָט זיך געשטופט צום צענטער. און וואָס איז אין צענטער? די פאַרשמעלטע מענטשן זענען אין צענטער, די וואָס ווילן קריגן אַ פּריז. אַ פאַרשמעלטער קאַרל מאַרקס איז דאָרטן דאָ, מיט אַלע קליפּערלעך, ס'זאָל פּעלן אַ האָר, און אַ פאַרשמעלטער טאַלסטאַי, און אַ פאַרשמעלטער

יעקב אַדלער, און אַ יוסף קעסלער, און אַ מיידל ווי די סמאָטע פון פרייהיים מיט אַ גרויסן פאָקל אין איר האַנט...

און זיין שוועסטער רחל מיט איר חברטע פעני? זיי זענען אַרויסגעקומען פון פרויענשן וואָש-צימער, עכטע ציגיינערטעס, פאַרפירערישע ציגיינערנס, שפּאַנען אַזוי ריטמיש ווי מענצע-רינס, לאַכן אַזוי רייצנדיק... און גלייך זענען זיי געוואָרן אַרומ-גערינגלט פון אַ כאַפּטע בחורים, אויסגעשמרעקט די הענט און געוואַלט די ציגיינערטעס זאָלן זיי וואָראַזשען, דאָס הייסט מרעפן די צוקונפט. לאַכט די שוועסטער און וואָראַזשעט:

— וועסט פאָרן איבער אַ וואַסער און דיין מזל וועט זיך בייטן... איר זע צוויי שיינע מיידלעך אין דיין לעבן, אַ ברונעמקע און אַ בלאַנדיקע... היט זיך פאַר דער בלאַנדיקע... כאַ, כאַ...

די שוועסטער רחל האָט געקאָנט זייער שיין טאַנצן. פון וואָ-געט איז דאָס געקומען צו איר? נאָך פון דער היים, געשמאַנען ביי די פענצטער פון איצי קלוגמאַנס זאָל, ווען דאָרטן האָט זיך אָפּגעשפּילט אַ חתונה, און געקומט ווי מ'טאַנצט, דעהנאָך אין דער דער היים, אַ שבת בייטאָג, ווען טאַטע-מאַמע זענען נישט געווען אין דער היים, האָט זי אויסגעטאַנצט מיט אירע חברטעס אַלע מענן, וואָס זי האָט געזען אויף די חתונות.

דאָ אין אַמעריקע זענען געווען אַנדערע טענין. אָבער די שוועסטער רחל האָט די אַנדערע טענין אויך געטאַנצט זייער שיין. מיט אַזאַ פרייקייט אין אַלע אירע גלידער. מיט שיינע רייצנדיקע באַ-וועגונגען. אַלע בחורים האָבן זיך געריסן מיט איר צו טאַנצן. מיט דער צווייטער ציגיינערטע האָבן זיך אויך אַלע בחורים גע-ריסן טאַנצן. זי האָט אויך געטאַנצט זייער שיין. שפעטער איז די דאָזיקע פעני אינגאַנצן פאַרשווונדן געוואָרן מיט אַ העל-האַרטיקן בחור אין דיקע אויגן-גלעזער. די שוועסטער רחל האָט זי נישט געזוכט, געווען פאַרטאָן אין אירע דערפאַלגן.

אַ בחור, נאָך גאָר אַ יוגינקער, מיט ברענענדיקע שוואַרצע אויגן האָט זיך צוגעקלעפט צו איר. טאַנצן האָט ער נישט געקענט, האָט ער נאָכגעקוקט ווי זי טאַנצט מיט אַנדערע בחורים, און זי נישט אָפּגעלאָזט פון אויג. נאָכן טאַנצן איז ער צוגעגאַנגען צו איר, געבעטן ביי איר, כּמיש געהלשט, רחל זאָל אַראָפּנעמען די מאַסקע. ער האָט אפילו אויסגעשמרעקט די האַנט, כלומרשט ער וויל זי

אַליין אַראַפּרייסן, אָבער זי האָט אים שטיפּעריש אַ פּאַטש געמאַן מיט דער האַנט...

שפעטער האָט דער דאָזיקער בחור אַרויפגעפירט די שוועם-טער רחל אויף דעם באַלקאָן, וווּ דאָרמן זענען געזעסן אַ סך פּאָר-לעד, וואָס האָבן זיך מסתמא באַקאַנט דאָ טאַקע אויפן באַל אין איצטער געפרוּווט פאַרפעדימען זייער באַקאַנטשאַפט, דורך רעדן איינער צום אַנדערן שיינע רייד, זיך האַלטן ביי די הענט. דער בחור האָט צו זיין שוועסטער רחל אויך גערעדט שיינע רייד, און אויך זי געהאַלטן ביי דער האַנט. און ווידער אַמאָל זיך געבעטן ביי איר זי זאָל אַראַפּנעמען די מאַסקע. אָבער די שוועסטער רחל — איינמאָל גיין...

* * *

שפעטער, אין סאָבוועי אויפן וועג אַהיים קיין בראַנזוויל, האָט די שוועסטער רחל נאָך אַלץ געטראָגן די גרינע מאַסקע אויף איר פנים. אויך אין וואַגאָן האָבן זיך צוגעקלעפט צו איר בחורים, געשטימט מיט איר, אויסגעשמרעקט די הענט, זי זאָל זיי „וואָרף-זשען“ און זי האָט זיי „וואָרף-זשען“, און געלאַכט הויך מיט איר קלינגענדיקן געלעכטער. אַזאַ פריילעכע שוועסטער רחל. זי האָט געקאַנט נאָך אין דער היים אויספויפן מיט אירע ליפּן פאַרשיידע-נע נוגנים, האָט זי איצט אויסגעפויפט אין וואַגאָן די „גרינע קווינע“ און „איר בין אַ באַרדער ביי מיין ווייב“ און אַלע האָבן איר געפאַטשט בראַוואָ...

* * *

און שפעטער, אין דער היים אויף טאַמפּאָרד עוועניו (אַ גע-זונט אין דער מיסעס סיגל, זי האָט אָנגעצוגדן דאָס גאַז-איייוועלע, איידער זי האָט זיך געלייגט שלאָפן) איז געווען אַ מחיה וואַרעם אין צימער. דאָרמן אין צימער, שוין אָן דער מאַסקע האָט רחל פנים באמת געלויכטן, גאָר נישט דאָס עלטערע שאַפּ-מיידל. אַ יונג-גע רחל, אַ בלוענדיקע רחל... זי האָט אַזוי גיך נישט געקאַנט איינשלאָפן, געלעגן אויף איר בעט און זיך דורכגערעדט מיט איר

קליין ברודערל אויפן צווייטן בעט, און גערעדט פון באַל, און פון דעם נאַרישן בחור, וואָס איז איר נאַכגעגאַנגען די גאַנצע נאַכט, און פון איר חברטע פעני, וואָס איז פאַרשוונדן געוואָרן... און אַז די שוועסטער רחל איז יאָ איינגעשלאָפן. איז זי מער גישט אָפגעשלאָפן, ווי אַ צוויי אָדער דריי שמונדן, מחמת דער אכזריותדיקער וועקזייגער האָט זיך גרילצנדיק צעקווימשעט...

— אוי — האָט די שוועסטער רחל זיך אויפגעכאַפט מיט פחד — ס'איז שוין גאַר טאָג?

יאָ, ס'איז שוין טאָג, אויס ציגיינערטע, צוריק דאָס שאַפּ מיידל... גיך, גיך האָט זי אַרויפגעצויגן אויף זיך די קליידע... גיך, גיך זיך געלאָפן וואַשן... גיך, גיך אָפגעכאַפט דעם פרישטיק... גיך, גיך אַרויסגעלאָפן אין פראַסטיקן ווייסן אינדרויסן... גיך, גיך זיך אָנגעהויבן יאָגן צו ראַסקאוועי עוועניו סטאַנציע...

און ס'איז גראַדע געווען זונטיק, און זונטיק אַרבעט מען גישט געוויינלעך אין די אַנדערע שעפער. אָבער ביי איר איז יאָפּ — עפעס אַ ספעציעלע באַשטעלונג האָט איר באָס אַרײַנגעקראָגן, און מען האָט געדאַרפט וואָס שנעלער אַרויסענדיקן. דערפאַר אָבער האָט מען גישט געאַרבעט שבת. ער איז געווען אַ שומר־שבת, איר באָס...

דער בראַנזווילער וועקזייגער

א וועקזייגער איז דאָס דען געווען? א גזלן איז דאָס געווען?
שוין געווען פאַרזשאַווערט. די שוועסטער רחל האָט אים געקויפט
מיט יאָרן צוריק פאַר פינף און זיבעציק סענט. ער האָט קיינמאָל
נישט געוואָלט קאַליע ווערן... געקלאַפט אַ גאַנצע נאַכט, ווי מיט
אַ האַמער איבער אַ בלעך...

גוט איז דער שוועסטער רחל. זי שלאַפט אַ טויט=מידע. צו
אַזא זייגער דאַרף מען אַ גאַנצן טאָג זיך גוט אָנהאַרעווען אין
שאַפּ, אַרט שוין נישט. גרשון אָבער אַרבעט נישט. קאָן ער נישט
שלאַפּן, ליגט ער אין דער פינצטער און טראַכט. אָבער דער גזלן
לאָזט דען טראַכטן? דער מעטאַלענער אייביקער טויט=טאָק דער=
לאַנגט גלייך אין די שלייפּן...

אָבער דאָס צעקוויטשען זיך פאַרטאָג מיט אַזאַ פּלוצימדיקייט
איז גאָר געווען אַ דערשרעק. די שוועסטער רחל, שוין צוגעווינגט
און מיט נאָך פאַרמאַכטע אויגן, טוט אַ לייג אַרויף די האַנט אויפּן
קעפל, טוט אַ קוועטש און ער ווערט גלייך פאַרשמילט. אָבער
גאַכדעם ווי ער איז פאַרשמילט געוואָרן, ווי ס'קוויטשעט שוין
דער וועקזייגער אין דעם שכנהשן הויז פון לינקס, און גלייך
אין דעם שכנהשן הויז פון רעכטס... אומעטום, אין אַלע הייזער
פון בראַנזוויל, האָבן שוין אין די פאַרטאָגן געקוויטשעט די וועק=
זייגערס...

און אַז מען האָט זיך צוליב וואָס אויפצוכאַפּן, שפּרינגט מען
גלייך אַראָפּ פון בעט, כאַפט מען אויף זיך אַרויף די קליידער,
שלינגט מען איין דעם פּרישטיק, לאָזט מען זיך מיט די טרעפּ
אַראָפּ צו דער גאַס, מישט מען זיך אויס מיט די הונדערטער און
הונדערטער, וואָס יאָגן זיך צו דער באַן=סטאַנציע...

האָט אָבער גרשון נישט געהאַט צו וואָס זיך אויפכאַפן... איינמאַל
ניין. וויפל ער האָט נישט געזוכט, איז נישט געגאַנגען — די גאַנצע
וועלט האָט דזשאַבס, אָבער נישט ער... איז שוין דאָס בלייבן ליגן
אין בעט, גאַכדעם ווי די שוועסטער רחל האָט זיך אוועקגעוואָנד
צו דער אַרבעט, גאַרנישט געווען זיס... קיינמאַל אין זיין לעבן
האָט ער זיך נישט געפילט אַזוי געפאַלן... גאַנץ בראַנזוויל לויפט
צו דער אַרבעט, און ער ליגט אין בעט...

וואָלט אים כאָטש די מיסעס סיגל דערלאָנגט דעם פּרוּשטיק
מיט דער זעלביקער וויל-מאַמעשקייט ווי אין די פאַרטאַגן, ווען
ער האָט יאָ אַ דזשאַב.. וואָלט זי אים כאָטש אויסגערעדט דאָס
האַרץ, דערמוטיקט, געזאָגט: „זאָרג זיך נישט, דער הימל פאַלעט
נאָך נישט צו דער ערד.“ ניין, שווייגט זי... זי איז גאָר דערשראָקן...
אין די טעג, ווען ער איז יאָ געלאָפן צו דער אַרבעט, האָט זי אים
באַגריסט מיט „אַ גוטן אויפשטאַנד אויף דיר, גרשון, אייל זיך
נישט, נישקשה=נישט. אַ טייערער גרעיס=פרוכט, זיס ווי צוקער.
שמיר פּוטער אויפן בייגל, זשאַלעווע נישט“... און פאַרנאַכט, ווען
ער איז געקומען פון דער אַרבעט איז: „סקאַצל קומט, ברור
הבא. קערסט אודאי זיין זייער הונגעריק, נישקשה=נישט, וועסט
זיך שוין נישט גאָרן מיט מיין סאַפּער“...

שפעטער אַלס באַרדער אין אַנדערע הייזער זענען די באַלע=
באַסטעס אויך געווען דערשראָקן אין אַזויגע טעג, ווען גרשון איז
נישט געלאָפן צו דער אַרבעט. אַזאַ אומעט געווען אויף זיי... עפעס
ווי אַ מסוכענער חולה אין הויז... שפעטער אַלס באַרדער ביי אַג=
דערע באַלעבאַסטעס האָט ער שוין געהאַט שכל, אפילו אין אַזויגע
טעג, ווען ער האָט נישט געהאַט קיין אַרבעט, האָט ער פאַרלאָזט
דאָס הויז גלייך פאַרטאַגן, איבערגעלעגן ערגעץ אין אַ ביבליאָטעק.
פאַרנאַכט געקומען אַהיים ווי אַ גרויסער פאַרדינער...

ביי דער מיסעס סיגל, זיין ערשטער באַלעבאַסטע אין אַמעריקע.
האָט ער גאָר נישט געווסט ווי אַזוי צו פירן זיך. גלייך געקומען
אין הויז אַרום צען אָדער עלף אַזויגער, ווען אַלע פּלעצער, ווהיז
ער איז געגאַנגען זוכן אַרבעט, לויט די מעלדונגען אין „מאָרגן=
זשורנאַל“, האָבן זיך אַרויסגעוויזן פּרוכטלאָז... און אין „מאָרגן=
זשורנאַל“ אַלע פּרימאָרגן איז געווען קאָלום נאָך קאָלום מיט מעל=

דונגען, און אלע פרימאָרגן האָט גרשון געקויפט אַ „מאָרגן זשורנאַל“ און אלע פרימאָרגן אויסגעגעבן אומזיסטיקע הוצאות מיט דער באַן. מען האָט פאַרלאָנגט דערפאַרענע באַלמעלאַכעס, איז גרשון געווען נישט דערפאַרן. מען האָט פאַרלאָנגט אַרבעטער, דערפאַרונג נישט נויטיק, זענען געווען צופיל קאַנדידאַטן. מען האָט פאַרלאָנגט שיק-יינגלעך אין די אָפיסעס, און גרשון וואָלט שוין אָנגענומען אַלס שיק-יינגל — אַבי אַרבעט, האָט מען אים אָבער נישט געוואָלט צונעמען — צו אַלט. מען האָט פאַרלאָנגט מענטשן אין קעלערס, ווי מען האָט סאָרטירט שמאַטעס, וואָלט ער געאַרבעט ביי שמאַטעס, האָט מען דאָרטן געוואָלט יידן מיט בערד.

און צווישן זעקס פאַרטאָג און זעקס פאַרנאַכט זענען די גאסן בון בראַנזוויל געווען כמעט ליידיק. אלע לייטישע מענטשן זענען אוועק אין די שעפער. זענען געבליבן בלויז די קינדער און די מאַמעס. א מלוכה פון מאמעס מיט קינדער דורכן טאָג. ווער זשע איז דער דאָזיגער לאנגער בחור, וואָס שפאנט ארום אינמיטן העלן טאָג אויף דער גאס אָן תכלית? נישט קיין קרעמער, נישט קיין פערלער, נישט קיין אינשורענס-אנענט, נישט קיין קאַלעקטאר, נישט דער אייז-און-קוילן-מאַן....

און די מיסעס סיגל האָט פיינט, אז עמעצער דרייט זיך ארום אין איר הויז דורכן טאָג. אפילו מיסער סיגל, איר אייגענער מאן, דער צווייטער ביי איר, וואָס אַרבעט שוין נישט יאָרן און לעבט פון אָפגעשפאַרטע געלטער, פארשווינדט אויך דורכן טאָג. ער פאַרט אוועק אלע פרימאָרגן צו זיינע קינדער און אייניקלעך אין די ברענגס. אָבער אלע פאַרנאַכט קומט ער אהיים פינקמלעך אין צייט צו דער וועטשערע. ער איז אויך, ווי א באַרדער, צאַלט זיין ווייב צוועלף דאָלאַר א וואָך און נישט מערער. דורכן טאָג האָט די מיסעס סיגל ליב צו זיין אליין מיט איר קאז, א פעמע קאז, אַש-גרוי. נאָכדעם ווי די מיסעס סיגל קערט אויס, רוימט דאָס הויז מיט אַלע צימערן, האָט זי ליב צו זעצן זיך אויף דער הוידע-שטול און לייענען פון א דיקן בוך, וואָס זי פארשטייט נישט קיין וואָרט, כאַטש ס'איז אין יידיש. עמעצער א באַרדער, מיט יאָרן צוריק. האָט איבערגעלאָזן דאָס דאָזיקע בוך, וואָס איז געווען די „אנט-שטייונג פון מענטשן“, פון דארווין, איבערזעצט אין יידיש. לייענט זי יעדן טאָג א בלעטל, אָדער צוויי, פירט מיט איר ווייזפינגער אי-

בער יעדן וואָרט, ווי מיט א טייטל, און לייענט הויך אויף א קול,
מיט א ניגון, ווי מען לייענט דאָס טייטש=חומש...

(צוריק מיט אן אכט אָדער גיין יאָר, ווען גרשון איז געקומען
פון קאליפאָרניע קיין ניו-יאָרק אויף א באזוך, איז ער אויסגע-
אוועק אויף טאַטפאָרד עוועניו, ווו ער האָט אמאָל געווינט —
מיט א פינג און צוואנציק יאָר צוריק, האָט ער געמראָפן די מיסעס
סינג שוין זייער אלט, אָבער אויף דער זעלביקער הויך=שטיל, און
מיט דעם זעלביקן בוך פון דארוויגען...).

אַ פאָר שעה פאר פארנאָכט נעמט זיך די מיסעס סינג צוגרייטן
וועטשערע. זי האָט ליב די דאָזיקע עבודה. פון א שמעטל קאָדימע
אין דער אוקראינע שמאַמט זי. האָט זי ליב צו קאָכן די מאכלים,
ווי אמאָל אין איר שמעטל קאָדימע... אלע באלעבאָסמעס אין
בראָנזוויל שטייען איצט ביי די אויוונס און קאָכן וועטשערע...
אויף די נאסן איז א פרוילעכע שפאנגע. אָט באלד. אָט באלד,
קערט זיך אום צוריק די ארמיי ברויטגעבער... באַנען לויפן איבער
דער בריק אויף „לכנון“ עוועניו איינער נאָך דער אנדערער מיט די
זיך=אומקערנדיקע ארבעטער. אין די באלויכטענע פענצטער פון די
דורכלויפנדיקע באַנען זעט מען שוין ווי געפאקט די וואנאָנען זע-
נען. ביי ראַקאָוועי עוועניו סטאנציע, און ביי נאָך און נאָך סטאנ-
ציעס וואָרטן בראָנזווילער קינדער אויף זייערע טאַמעס, זייערע מאַ-
מעס, אויף זייערע ברידער און שוועסטער, וואָס קערן זיך אום פון
דער ארבעט... גרשון ווארט אויך אויף זיין שוועסטער רחל...

נאָך דעם טשעק פון פופצן דאָלאַר, וואָס גרשון האָט באקומען
פאר זיין ערשט קינדער=מעשהלע פון י.ב. ביילין, האָט די שוועס-
טער רחל געמיינט, אז ס'וועט איר ברודער שוין גיין און גיין... גו,
גייט נישט, אָבער זי רעדט אים נישט אויס. פארקערט, זי זעט, ווי
ס'איז אים זייער אומעטיק, נעמט זי אים נאָך אין א מאווי צו זען
טשאַרלי טשאַפלין און לאַכן... זי האָט אזוי ליב צו לאַכן, די שוועס-
טער רחל, און האָט אויך ליב, אז אנדערע לאַכן מיט.

וואשינגטאן עוועניו? ...

ווי איז ערגעץ די בראַנקס? און ווי ערגעץ איז וואשינגטאָן
עוועניו?

דער ייד פון צייטונגס-געשטעל לעבן ראקאָוועי עוועניו סמאנ-
ציע האָט אים געזאָגט, אז צו די בראַנקס נעמט מיט דער באַן
אפשר מער פון א שעה, און אז אַנקומען אויף וואשינגטאָן עוועניו
דארף מען ערגעץ בייטן... ווי — ווייסט ער נישט.

— פרעג דעם קאָנדוקטאָר, זאָג אים „וואשינגטאָן עוועניו“,
וועט ער דיר שוין לאָזן וויסן.

— וואשינגטאָן עוועניו? — פרעגט גרשון דעם קאָנדוקטאָר
מיט לייטישקייט און וועלן געפעלן, ווי נאָר ער איז אריין אין ווא-
גאָן.

א גרינער אין אמעריקע זאָל מען נאָר אָפּגעהיט ווערן, נאָר
ערגער פון א מום. דער קאָנדוקטאָר, א קליינגעוואקסיקער, א פעט-
לעכער, אין א גרויער אונטיפאַרם, וואָס די ארבל פון רעקל זענען צי
קורץ אויף אים, ענטפערט אים ווי מען ענטפערט א שטומען, דאָס
הייסט, נישט מיטן מויל, נאָר מיט די אויגן און מיט א מאַך מיט
דער האנט. און דאָס דארף מיינען, אז „גוט, איד וועל דיר שוין
האַבן אינזינען“.

שמענדיק, ווען די באַן לויפט אריין אונטער דער ערד, כאפט
גרשונען אָן א מין דערשרעק, א מין אומזיכערקייט. און שמענדיק
דער באַאומרוואיקנדער געדאנק: ווי, למשל, אז די עלעקטריע
ווערט קאליע, און מען בלייבט אין דער פינצטער. פון זינט ער איז
אין אמעריקע קומען צו אים בכלל אזוינע געדאנקען מיט „מאָ-
מערס“ און „אפּשרס“... אָט האָט אים דער קאָנדוקטאָר צוגעזאָגט
אויף שטום-לשון, אז ער וועט אים האָבן אינזינען מכוח וואשינגטאָן
עוועניו, אָבער פאַמער האָט ער פארגעסן? גרשון איז דען דער

איינציקער פאסאזשיר, וואָס פּרעגט ביי אים, וווּ מען דארף ביימ אױף א צווייטער באַן? וואָלט ער כאַטש א קוק געמאַן אױף אים, גרשונען, האָט ער קיין איין מאָל נישט א קוק געמאַן. ווי באלד ער איז פארטיק געוואָרן ביי די אָפּשטעלן, אריינגעלאָזט די פּאַסאַזשירן, האָט ער זיך אנידערגעזעצט אין א ווינקל און פארגרעכטן די פנים אין א צייטונג, וואָס ער האָט פּאַקע געפונען אױף א באַנק און וואָס עמעצער פון די פּאַסאַזשירן האָט איבערגעלאָזט... מען דארף אים דערמאָנען, טראכט גרשון, און ער גייט צו צו אים, און ווידעראמאָל מיט לייטישקייט, און מיט וועלן געפעלן טוט ער א זאַג:

— וואשינגטאָן עוועניו?

איז ווידעראמאָל דער קאָנדוקטאָר אױף שמוס־לשון, טוט א מאַר צו אים מיט דער האַנט און מיט די אויגן, אז זאָל גרשון זיין רואיק, ער וועט אים האָבן אינזיגען... ס'פאדריסט בפירוש גרשונען, וואָס יענער צו אים גאָר אױף שמוס־לשון און קוקט אױף אים, ווי אױף א בעל־מוס, נעבעך.

אױף פּערצנטער גאס כאפּאלט שוין אונדזער בחור א גרויסער פּעהד. ער זעט ווי כמעט דער גאַנצער וואַגאָן מיט די מענטשן האָט זיך אַ לאַז געמאַן צו די טירן. איז אפשר דאָ פּאַקע די סטאַנציע, וווּ מען באדארף בייטן אױף וואשינגטאָן עוועניו, און דער קאָנדוקטאָר האָט פארגעסן אים צו זאָגן.

— וואשינגטאָן עוועניו? דאָס הייסט, דארף מען דאָ אפשר בייטן אױף וואשינגטאָן עוועניו? — טוט גרשון א לױף צום קאַנדיקטאָר בשעת יענער האלט אין אריינלאָזן נייע פּאַסאַזשירן... איז וואָס זשע דארף יענער ווערן אין כּעס? גיין איז גיין, אָבער ער שטעלט אָן אױף אים א בייז פנים, און ווידער אױף שמוס־לשון, און גאָר מיט די אויגן, ווייל די הענט זענען ביי אים פארגומען מיט פארשליסן די טירן. טוט יענער א זאַג מיט די אויגן, הייבט דאָס: „זיין דאָרט אין געהאקטע וונדן, איר וועל דיר זאָגן, זאָגן“...

און דאָ גאָר אױף פּערצנטער גאס ווערט דער וואַגאָן איבער־געפּאַקט, מען שטייט קאָפּ אױף קאָפּ. דער קאָנדוקטאָר אליין גייט שוין נישט אריין אין וואַגאָן, גאָר בלייבט שטיין פון יענער זייט טיר, אין פּאָדער־אריינגאַנג. גייט שוין אויך גרשון ארויס אין פּאַסאַזשירן.

דער-אריינגאנג. זאל ער אים זיין אין די אויגן, אזוי צו זאגן, וועט ער אפשר נישט פארגעסן. דער קאָנדוקטאָר אָבער וויל נישט קוקן אויף אים, ער זעט שוין, גרשון, אז יענער האָט אים פיינט, און אפשר אויף צו-להכעיס וועט יענער אים שוין נישט זאָגן.
אויף טאמס סקווער ווערט גאָר א בהלה, מען שטופט זיך אין וואַגאָן אויף געניזוקט צו ווערן. ס'איז זייער א גרויסע סמאנציע, און אפשר דאָ דארף מען גאָר בייטן?

— וואשינגטאָן עוועניו?

— וואשינגטאָן עוועניו? — קרימט זיך דער קאָנדוקטאָר אים גאָר און איז געוואלדיק ביז.

פאָרט מען שוין ווייטער און גרשון קאָן קוים איינשטיין. ער שטייט גאָר אלץ אויף דער פּלאַטפאָרמע צו זיין דעם קאָנדוקטאָר אין די אויגן. ער וועט שוין נישט פרעגן, גרשון, אז יענער ווערט אזוי גלייך אָנגעצונדן. ער וועט זיך שוין פארלאָזן אויף זיין הסדר... און דאָ גאָר לויפט די באַן אָן אן אָפּשטעל פארביי איין ליכטיקע סמאנציע מיט ווייסע ווענט גאָר דער צווייטער, לויפט זי פארביי... ער האָט גאָר נישט געוואוסט, אז דאָס לויפט די באַן עקספרעס... און דאָס וואָס די באַן לויפט אזוי שנעל און שמעלט זיך נישט אָפּ שרעקט אים געוואלדיק... ער פארשטייט דאָס נישט... און דאָ קומט ווידער א „פאָמער“ — טאָמער איז גאָר דער מאַטאָרמאן קראַנק געוואָרן און ער קאָן נישט אָפּשטעלן די באַן, און דעריבער לויפט זי אזוי משוגענער ווייז? ... אָבער דאנקען גאָט, די באַן האָט זיך יאָ אָפּגעשטעלט. אויף דער זעקס און אכציקסטער גאס זיך אָפּגע-שמעלט. איז אפשר פאקע דאָ דארף מען בייטן אויף וואשינגטאָן עוועניו? איז פרעגן, האָט ער שוין מורא, גאָר ער קוקט צום קאָנג-דוקטאָר מיט אזויגע אויגן, וואָס פרעגן גאָר מערער פון ווערטער: — וואשינגטאָן עוועניו?

דרייט יענער אוועק דעם קאָפּ און איז גאָר מער ביז. עפנט די טירן און פארמאכט די טירן, בלייבט שוין נישט איבער אין פאָ-דער-אריינגאנג, גאָר גייט אריין אינגעווייניק אין וואַגאָן. גייט אים גרשון גאָר און זעצט זיך אנידער אויף דער צווייטער באַנק אנט-קעגן אים, און כּדי יענער זאל נישט מיינען, אז ער וועט קוקן אויף אים, פארטיפט זיך גרשון אין א צייטונג — אין א יודישער ציי-טונג, וואָס עמעצער האָט איבערגעלאָזט אויף דער באַנק.

און די צייטונג איז עפעס גאָר א טשעקאָווע, „פרייהייט“ הייסט זי. נאָך נישט געהערט פון אזא צייטונג, קוקט אויס אינגלעך נאנצן אנדערש פון די יודישע צייטונגען, וואָס גרשונען זענען באַקאַנט. און זי לייגט זיך אויך עפעס אנדערש. יענע צייטונגען נוצן א סך ענגלישע ווערטער, באזונדערס דער „פאַרווערטס“, אָבער די דאָזיקע צייטונג — עפעס ווי זי וואָלט זיך באזונדערס געהיט, אז ה'זאָל נישט אריינפאלן קיין איין ענגליש וואָרט. איינער א משה ביך שרייבט דאָרטן, און איינער משה אַלגין. אָבער רואיק לייענען די צייטונג קאָן ער שוין נישט. עס בויערט אים אין קאָפּ דער „וואַשינגטאָן עוועניו“. לייגט ער צונויף די דאָזיקע טשעקאָווע צייטונג, די „פרייהייט“, באהאלט זי אין דער קעשענע. ער וועט זי שוין לייגענען נאָכדעם ווער דער קאָפּ וועט זיין רואיק.

און וואָס דארף גאָר גרשון צו וואשינגטאָן עוועניו? — האָט איר מסתמא געוואָלט פרעגן. געלייענט אין „מאָרגן-זשורנאל“ צווישן קאָלום-אַנאַנסן, אונטערן קעפל „קהלשע געזוכט“, אז די כנסת ישראל אויף וואשינגטאָן עוועניו, נומער אזוינער און אזוינער, זוכט א העברעישן לערער פאר דער תלמוד תורה. מען זאָל זיך מעלדן אין כנסת ישראל, די און די שעה פון פאָג...

און א העברעישער לערער, זאָגט מען, פארדינט פערציק אָדער פופציק דאָלאַר א וואָך. פארוואָס זשע זאָל גרשון נישט ווערן קיין העברעישער לערער? ס'איז דאָך זיין פאד נאָך פון דער היים... מען האָט אים אָבער געזאָגט, אז א גרינעם געמט אזוי גערן נישט צו פאר א לערער, מהמת די אמעריקאנער קינדער, גרויסע שקצים, מאכן חוזק פון א גרינעם לערער. גרשון אָבער גלויבט נישט, אז די קינדער וועלן מאכן פון אים חוזק. ער ווייסט דאָך אזוי גוט ווי אזוי אַנצוגיין מיט קינדער. קינדער האָבן אים דאָך ליב...

יא, דער קאָנדוקטאָר קוקט נישט אויף אים. און דאָ פאלט שוין אָן א כעס אויף גרשונען קעגן יענעם. איז דאָס דען נישט זיין פליכט אלס קאָנדוקטאָר צו ווייזן די פאסאזשירן ווו מען דארף בייטן אויף אן אנדער באַן?

— וואשינגטאָן עוועניו? — פרעגט אים שוין גרשון נישט מיט לייטשיקייט און נישט מיט וועלן געפעלן, נאָך מיט זעלבסט-וירדע.

— דושיזום קראיסט! (יעזום דער געקרייציקמער) — טוט
יענער א רוף אויס מיט פארצווייפלונג, און ווי ער כאפט אים נישט
אָן ביי די אַקסלען און טוט אים נישט א וואָרף ארויס פון וואַנגאָן
כמעט מיט א היסטעריש קול:

— וואשינגטאָן עוועניו, וואשינגטאָן עוועניו....

ס'איז נישט געווען די סמאנציע, ווו מען דארף בייטן אויף
וואשינגטאָן עוועניו. דאָס האָט זיך גרשון גלייך דערוואס, ווען ער
האָט זיך דערפרעגט ביי אן עלטערן יידן מיט א באָרד, וואָס איז גע-
שטאַנען אויף דער פּלאַטפאָרמע און האָט אויך געווארט אויף
א באַן... דער קאָנדוקטאָר האָט אים פשוט מער נישט געקאָנט ארי-
בערמאַגן, און אים ארויסגעוואָרפן....

העברעישע לערער...

מען האָט גערעדט: בראַנקס, בראַנקס — און אָט איז גרשון אין די בראַנקס. אן אנדער טומל דאָרטן, אן אנדערער ריה דאָרטן, אפילו אן אנדערע קעלט. די קעלט איז דאָ פֿרוקענער, ווי אין בראַנזוויל. ס'איז דאָ בארג ארויף און בארג אראָפֿ. און די הייזער, אייניקע אפילו מער ווי זעקס שטאָק, זענען א ביסל נייער, ווי אין בראַנזוויל, און מען כאַנעננט דאָ נישט אזוי פיל יידן אין לאַנגע קאַפּאַטעס און אין באַרד און פּיאַות. אָבער עס איז א ייִדישע שטאָט: שולן, תּלמוד־תּורהס, כּשרע בומשער־שעפּער (כּשרע יאט=קע=קראַמען)....

און אָט איז אויך „א שלום=עליכם פּאַלקס=שול“. גרשון קוקט אריין דורכן פענצטער. וואָס זשע זעט ער דאָרטן? ליידיקע שול=בענקלעך, א גרויסן פּאַוול, אויף דער וואַנט א בילד פון שלום=עליכם און א בילד פון י.ל. פּרין.... נישט ווייט איז טאקע די „כנסת ישראל“, וואָס האָט געמאַלדן אין „מאַרגן=זשורנאַל“, אז זי דאַרף האָבן א העברעישן לערער. קוקט אויס די כנסת ישראל כמעט ווי א שול אין דער אלטער היים, מיט הויכע קאַלירמע פענצטער, מיט א גרינעם בלעבענעם דאַך, קיילעכדיק ווי א יאַרמולקע, מיט א גע=לער שטאַרקער דעמבענער פּיר, מיט א מגן דוד, און אין מגן דוד איז אַנגעשריבן: „לישועתך קויתי ה'“ (צו דיין הילף האָב איר געהאַפּט, נאָט)... געווען געמאַלדן אין דער צייטונג, אז מען זאָל קומען ארום פיר אזייגער בייטאָג, און דאָ איז ערשט געווען דריי, אָבער גרשון איז שוין נישט געווען דער ערשטער, געמאַפּן ביי דער פאַרמאכטער דעמבענער פּיר נאָך צוויי קאַנדידאַטן, און די דאָזיקע צוויי קאַנדידאַטן האָבן געקוקט אויפן נייעם קאַנדידאַט, דאָס הייסט אויף גרשונען, מיט זייער נישט קיין פריינדלעכע אויגן. א נייער קאַנקורענט....

איינער פון זיי איז געווען א מיטליאָריקער מיט ווייכע בלויע אויגן דורך ברילן, אין א הארטן שווארצן קאָפּעליש, א מיין דויר= בן. מען האָט גלייך דערקענט, אז זיינע האָר זענען געווען געפאַרב= מע אויף שוואַרץ. מחמת דעם איז גרשונען באפאלן אן אומעם. ער האָט זיך גלייך פאַרגעשטעלט, ווי ער, גרשון, איז אויך אין די מיטעלע יאָרן, און זיינע האָר זענען געוואָרן גרוי, און ער זוכט א שמעלע אלס לערער, און ער פארבט זיך די האָר אויף שוואַרץ, כדי מען זאָל מיינען אז ער איז נאָך יונג.

דער צווייטער איז געווען א שמאַרקער בחור, מיט א פעסמן און זיכערן קוק אין זיינע שמאַל=גרוע אויגן, מיט זייער קרעפטי= קע פלייצעם. ער האָט געקוקט סיי אויף גרשונען און סיי אויף דעם מיטליאָריקן מיט די געפאַרבטע האָר פון אויבן אראָפּ (שפעטער האָט גרשון שוין פאַרשמאַנען, וואָס יענער האָט זיך געפילט אזיי תקיפדיק, ער האָט געקענט זייער גוט רעדן ענגליש, שוין געווען זיין אמעריקע יאָרן און יאָרן).

מען איז נישט געשטאַנען אויף איין אָרט, ס'איז געווען זייער קאָלט אין די בראַנקס. מען איז גענאַנגען אַהין און צוריק איבערן בלאַק, נישט אלע דריי צוזאַמען, נאָר יעדער איינער באַזונדער. מען האָט קיין וואָרט נישט אויסגערעדט איינער צום אנדערן — דריי שונאים... דערנאָך איז צוגעקומען נאָך איינער, און די פרי= ערדיקע דריי, וואָס האָבן זיך פיינט געהאַט, האָבן זיך אין אייז אויגנבליק פאַראייניקט, און געווענדעט זייער פאַראייניקטע שנאה צום נייעם קאַנדידאַט. דער נייער קאַנדידאַט, דווקא א יונגער, אָבער מיט א ברענענדיק שוואַרץ בערדל, מיט לאַכנדיקע ברוינע שמאַלע אויגן....

ארום פיר אזייגער איז אָנגעלאָפּן דער פרעזידענט פון דער הלמוד תורה, אן אויסגעפּוצטער, א שיינער ייד פון א יאָר פּער= ציק, א ברונעט מיט א צוגעשוירן בערדל. ער האָט נאָר קיין צייט נישט, האָט ער געזאָגט, ער האָט א קראָם פון מענער=קליידער אויף פראַספעקט עוועניו. זיך קוים אָפּגעריסן פון קראָם. ער איילט זיך א געוואלד.

דערווייץ האָבן אָנגעהויבן זיך צו ווייזן די תלמידים. די ער= שמע צוויי=דריי האָבן זיך נאָך אויפגעפירט שטיל און לייטש, אָבער אז זיי זענען געוואָרן גרעסער אין צאָל, האָט זיך שוין די סטעליע

געהויבן. יידישע בראַנקסער יינגלעך, צווישן אַכט און צען, מיט גאָר
נישט קיין דרך ארץ נישט צום פרעזידענט און נישט צו די פיר
קאנדידאַטן — לערער. און דאָ איז נאָר אריינגעפאַרן גלייך אין
קלאַס-צימער, אויף זיינע שטאַלענע רעדלעך (ראַלער סקעיטס)
א צעשוֹיבערט בהורל פון א יאָר ניין.

— אָט — מאַכט דער פרעזידענט — דאָס איז דער קלאַס,
ווער פון אייך ס'וועט צומבעסטן קאַנען האַלטן דיסציפלין, דער
קריגט די שטעלע.

דער קלאַס-צימער איז געווען אין דער פרויענשער אָפטיילונג,
דאָס הייסט אונטערן פאָרהאַנג, וואָס האָט אָפגעטיילט פון דער
מענערשער זייט. דער ערשמער אויפן פייער איז געווען דער
מיטליאָריקער מיט די געפארבטע האָר. ער האָט א פאטש גע-
מאַן מיט די הענט און אויסגערופן אין יידיש צו די קינדער, וואָס
זענען געווען צעשפרייט איבערן צימער מיט רעש און מיט קולות:
— זיד זעצן, שקצים!

אַבער די „שקצים“ האָבן זיד אפילו נישט אומגעקוקט. דער
אויף די „ראַלער סקעיטס“, דאָס הייסט אויף די שטאַלענע רעד-
לעך, האָט זיד געלאָזט פאַרן ארום און ארום די שול-בענקלעך.
און די חברה זענען נאָכגעלאָפן מיט גרויס שמחה.

— איצטער איר — מאַכט דער פרעזידענט מיט א כיטרע
שמייעלע צו דעם יונגנמאַן מיטן בערדל, און מיט די פרוילע-
כע אויגן — לאָמיר זען, וואָס איר קאַנט מיט זיי.

וואָס האָט יענער געקאַנט טאָן מיט זיי? (יענער איז אויך
געווען א גרינער). דאָס איינציקע, וואָס ער האָט געקאַנט טאָן מיט
זיי, איז אויסרופן אין יידיש מיט א פרוילעך קול:
— נו, קינדער, זעצט זיד, מיר וועלן זיד נעמען צו דער
מלאכה.

עטלעכע קינדער האָבן זיד גראדע יאָ געזעצט. ס'איז זיי
הפנים געפעלן געוואָרן די פרוילעכקייט זיינע. די איבעריקע אַבער
זענען בשעת מעשה געווען געוואלדיק פארטאָן אין דער קוגל,
וואָס דאָס יינגל אויף די רעדלעך האָט פאר זיי באוויזן, ווי ער
קאָן אָנבויען די קני, און כמעט זיצנדיק פאַרן אויף זיינע רעדלעך.
— נו, איצטער וועלן מיר זען, וואָס איר קאַנט טאָן? —

האָט זיד דער פרעזידענט געווענדעט מיט דעם זעלביקן כיטרען

שמייכעלע צו דעם יונגמאן, וואָס האָט זיך געהאלטן אזוי תקיפּ-
דיק ביי זיך.

יענער אָן איבעריקע הכנות, איז גלייך צו מיט שמארכייט
צו דעם כהורל אויף די רעדלעך, אויסגעשמרעקט א באפעלערישן
פינגער צו אים און א זאָג געטאָן אין ענגליש, שטיי, אָבער מיט
דער שטילקייט, וואָס דערשרעקט:

— פו גלייך אויס דייע „ראָלע-סקעיטס“!

דאָס כהורל, אקוראט ווי מען וואָלט אים דערלאנגט מיט
א שמעקן איבערן קאָפּ, און אָן שום טענות, האָט זיך גענומען
אָפּשפּילען די רימענס פון זיינע רעדלעך.

— זעצט זיך — האָט יענער ווידער א זאָג געטאָן אין ענג-
ליש מיט א באפעלעריש קול צו דער פרייטשמעלעמער הברה...
און אַלע האָבן זיך געזעצט, ווי די קאָטינגעס, און געקוקט
מיט דרך ארץ אויף זייער מייסטער. און דער מייסטער האָט גע-
האלטן פאר זיי א דרשה. און פארשטייט זיך, אויך אויף ענגליש.
גרשון האָט גישט פארשטאנען, וואָס ער האָט געזאָגט, אָבער ער
האָט זיך שוין געקאָגט משער זיין, אז דאָס לאָזט ער זיי ווויסן,
איז מיט אים מאכט מען נישט קיין פוילע שטיק...

יענער האָט טאקע געקראָגן די שמעלע...

אויפן וועג צוריק האָט גרשון געזען דורכן לויכטנדיקן פענצ-
טער אין דער שלום-עליכם פאָלקס-שול יינגלעך און מיידלעך זיצן
אויף די בענקלעך. ס'האָט זיך אים שטאַרק פארגלוסט אריינצו-
גיין אינעווייניק, און זען ווי מען לערנט. אָנגעקלאפט אין דער
טיר. האָט אים געעפנט א ווירדיקער יונגערמאן מיט א פאָר סא-
מעט-שווארצע אויגן, און סאמעט-שווארצע געדיכטע האָר, אין
אן אויסגעפרעסטן בלויען אַנצונג, אין א זויבער-ווייס העמד, מיט
א קמיז-שניפסעלע. ער האָט געפרעגט, וואָס גרשון וויל, אין גרשון
האָט אים געזאָגט, אז ער וויל זען, ווי מען לערנט דאָ אין דער
שול.

— מיטן גרעסטן כבוד...

ארום אַכצן קינדער געווען אין קלאס, די עלטסטע זענען
מסתמא מערער פון אכט יאָר גישט אלט געווען. ס'האָט זיך גע-
פילט דרך ארץ פון קלאס און אויך ליבשאפט צום לערער, כאָטש-
הי ער האָט צו זיי גערעדט בלויז אין יידיש. זיי האָבן גאָר אליין

געקאנט רעדן יידיש, און לייענען יידיש. גרשון האָט דאָס שוין געזען, ווען דער לערער האָט ארויסגערופן וועמען פון די קינדער צו לייענען פון טעקסט-בוך...

גרשון וואָלט זיך מוהיה געווען, ווען ער קאָן אויך זיין אַ לערער אין אזא שול, רעדן מיט די קינדער יידיש, און זיי דערציילן זיינע מעשהלעך אין יידיש... און ווי איבערראשט גרשון איז געוואָרן ווען דער לערער האָט אַ געם געמאָן פון זיין טיש דעם זשורנאל „קינדער-לאנד“ און אָנגעהויבן פאַרצולייענען פאַר די קינדער טאקע גרשונס מעשהלע, טאקע דאָס מעשהלע, וואָס ער האָט מיט אַ צייט פריער געבראכט שטיינבויםען און ביייליגען די רעדאקטאָרן פון „קינדער-לאנד“. ס'איז געווען די מעשה וועגן ציגעלע-מיגעלע, און די קינדער האָבן הארציק געלאכט פון אזא ציגעלע, וואָס הייסט „ציגעלע-מיגעלע“. זיי האָבן זיך בכלל געפרייט מיטן מעשהלע. גרשון האָט נישט געזאָגט דעם לערער, אז גרשון איז דער מחבר פון אָס דעם מעשהלע, זיך געשעמט... ס'איז נישט געווען נויטיק צו זאָגן, מהמת דאָס איז איצט נישט געווען דער עיקר. דער עיקר איז געווען די אויפגעשיינטע פני-מער פון די קינדער...

* * *

געקומען איז ער אהיים אזא פריילעכער, אז די מיסעס סינג איז אויך געוואָרן פריילעך, געמיינט, אז ער האָט שוין געפונען די דזשאַב.

נאַכאַמאַל מרים

און מרים? גרשון האָט אָפּט געטראכט פון איר אין אַמע-
ריקע. און איינמאַל א ביינאכט האָט זיך אים געהלומט א הלום,
און אין הלום האָט זיך איבערגעהזרט דאָס, וואָס ער האָט אמאַל
אַלס זעכצן-יאָריק יינגל ווירקלעך איבערגעלעבט.

ס'האָט זיך אים געהלומט, ווי ס'איז א זומער פאַרטאָג אין
בערשאד, און ער איז איינער אליין אין טייד. ער קוקט אריין
דורך די שפאלטן אין די ברעמער אין דער פרויענשער קופאַלניע
(באָד-פּלאַץ). און ער זעט מרימען דעם שוסטערס מיידל פון כאַ-
יטשעוואמע אין איר כישופדיקער נאַקעטקייט אריינגיין אין ווא-
סער... און ס'גייט אויף אין אים אַן אומבאשרייבלעכע פרייד פון
גאָטס ווונדערלעכען באשאף פון דער פרוי. און אז ער האָט זיך אויפ-
געכאַפּט, האָט נישט נאָר זיין הארץ געקלאפּט ווי מיט האמערס,
נאָר די גאַנצע נאַכט האָט געקלאפּט ווי מיט האמערס... און אפילו
נאָכדעם, ווען ער האָט זיך געכאַפּט, אז דאָס איז נאָר דער וועק-
זייגער, וואָס קלאפּט אזוי ווי מיט האמערס, האָט ער זיך אָבער
נאָר אלץ נישט געקאָנט באפרייען פון דער אויסדאַכטעניש, אז
די נאכט אליין טיאָכקעט פון גרויס בענקשאפט נאָר יענעם זו-
מער-פרימאָרגן ביי דער פרויענשער קופאַלניע.

ער טרינקט זיך, גרשון. נישט אין בערשאדער טייד, נאָר אין
טייד פון אמעריקאנער לעבן. שוין געהאַט א שטעלע אויף א פאָר
טעג אין א תלמוד תורה אויף פענסילוועניע עוועניו, אין איסט
ניו יאָרק. א לערער איז געוואָרן קראנק, האָט ער אים פאַרכיטן.
דאָס האָט אים די „אגודת המורים“ (פאַרכאנד פון לערער) גע-
שיקט אהין. ער האָט אָנגעהויבן צו גיין, גרשון, אין אגודת המו-
רים וואָס אויף פינפטער עוועניו אין מאנהעטן. דער סעקרעטאַר,
איינער עמנואל, א שווארץ-הנעוודיקער יונגעראַן, מיט דינע

ברוינע וואָנצעלעך, און מיט זייער א רירעוודיק און וואַך פנים, האָט אים פארשריבן אויפן צעמל פון די מורים (לערער), וואָס זוכן א שמעלע. איז אָבער דאָס צעמל געווען זייער א לאַנגס אין גרשון איז געווען סאמע אונטן, לויט דער ריי.

ער האָט נאָכגעפאָלגט די מודעות (באקאנטמאכונגען) אין „מאָרגן-זשורנאל“ אין קאָלום פון „קהלשעם“, ווו מען זוכט לערער, שמשים, חזנים, מוהלים און בעל-קוראס... אד, ווען ער קאָן אויך זיין א חזן אין א שול, וואָלט ער זיך שוין גאָרנישט געוואָרנט. אין די מערסטע מודעות, ווו מען האָט פארלאנגט א העברעיִשן לערער, האָט ער אויך געדארפט זיין א חזן און א מוהל...
און ער איז ווידער געפאָרן איינמאָל א מאָג אין די בראַנקס,

לויט א מודעה אין „מאָרגן-זשורנאל“, און דאָס מאָל ערגעץ לעבן דער הונדערט און אכציקסטער גאס... און ס'איז ווידער אמאָל גאָרנישט געוואָרן, מחמת מען האָט געזוכט א לערער אן אויס-געגרינט...
און ווי ער שפאנט אזוי צוריק צו דער באַן-סטאָציע, און ווי ער גיט אָפּ אזוי א בלאַק, און ס'שמעלט זיך אים ממש אָפּ דאָס האַרץ. ער קאָן שווערן, אז דאָס איז מרים. זי שטייט אָנגעשפארט אין א וואנט פון אן אַפּאַרטמענט-הויז און לעבן איר — א קינד-דער וועגעלע מיט אן אויפגעשמעלטער בויך... און אפשר איז דאָס גישט מרים, גאָר א בראַנקסער מאַמע, וואָס שטייט לעבן דער וואנט און היט איר שלאָפנדיק קינד אין וועגעלע. ער האָט שוין געזען, גרשון, אויך אין בראַנזוויל אין די גרעסטע פרעסט, ווי די יונגע מאמעס שטייען אינדרויסן הימן זייערע קינדער פארוויקלט אין א סך קאָלדרעס, וואָס שלאָפן מיט רויטע בעקעלעך אין זייערע זיעגעלעך...
און די יונגע מאמע, וואָס ס'דאכט זיך אים אויס, אז ס'איז מרים, האָט דערזען ווי א בחור קוקט אויף איר, און אירע ווארע-מע ברוינע אויגן זענען פריער גרויסע געוואָרן מיט דערשרעק און דערנאָכדעם ווי מיט פרייד און ווי מיט צער, פונקט אזוי ווי פריער מיט יאָרן אויפן פעלד פון בוריקעס אין כאשמשעוואמע, ווען גרשון האָט זי אָנגעמראָפן מיט איר שמום ברודערל.
יא, ס'איז מרים דעם שוסטערס מיידל פון כאשמשעוואמע, וואָס ער האָט זי געזען ס'ערשמע מאָל אין איר כישופדיקער יונג-

גער מיידלשער נאקעמקייט, אין דער בערשאדער קופאלניע...
ס'איז די כלה זיינע, וואָס מען האָט זיך געשווירן איינער דעם אַנ-
דערן אייביקע ליבע אין א זומער פארנאכט, אונטער א כאשמעשע-
וואטער אויסגעשמערנטן הימל... ס'האָט אים פארשמעקט דער
ריח פון איר מויל, וואָס איז געווען ווי דער ריח פון פאָזשימקעס
(סמראָבערים)...

מען האָט גאָרנישט געקאָנט איצט ארויסרעדן קיין וואָרט,
נאָך מען האָט געקוקט איינער אויפן אנדערן. און אין דעם קוקן
איינער אויפן אנדערן האָט מען זיך געזען אויפן נאיוואָרלאַנגער
וואָקזאל אין א הארבסטיקן פארנאכט אין די טעג פון אָקטאָ-
בער; מען האָט זיך געזען אין בערשאַד אין א שבת פארנאכט,
ווען ס'איז געפאלן א שניי, און זיי האָבן געשפאצירט אינגאנצן ווייס
פון שניי, זיי האָבן גערעדט וועגן ליטעראטור און וועגן אנדערע
געוויבענע ענינים, און זיך געזען אלס התן-כלה מיט דער דער-
ווארטונג, אז מען וועט זיך נעמען און גיין צוזאמען אין לעבן...

— מיין זונדעלע — האָט זי איבערגעבראַכן די שטילקייט
— סימאָך הייסט ער, נאָך מיין טאטן שמחה עליו השלום...

און אז זי האָט שוין אָנגעהויבן צו רעדן וועגן איר סימאָרל,
האָט זי זיך שוין נישט געקאָנט אָפשמעלן. זי האָט אים געמוזט
דערציילן, אז ער זאָגט שוין „פאָפּאָ“ און „מאמא“, און „פייער“...
ערשט אן עלף חדשים אלט... און דאָס וואָס ער קען שוין זאָגן
מאמא, פאפא און פייער, איז ביי איר זייער וויכטיק. איר ברו-
דערל איז דאָך געווען א שטומער, און זי האָט מורא געהאט, אז
טאָמער, חס וחלילה, גייט דאָס איבער בירושה... אָבער דאנקען
נאָם...

ער עסט נאָנט גוט, קיין עין הרע, קיין בייז אויג, און זי מוז
אים דערציילן, וואָס ער עסט, איר סימאָרל. א גאנצע גלאַז מא-
ראנצן-זאפט טרינקט ער אויס יעדן טאָג, און קאשקעלעך אין
וא סך פוטער קאָכט זי אים...

און גרשון פארשטייט גאנץ גוט, וואָס זי רעכנט אויס, מיט
אלע איינצלעהייטן דאָס, וואָס איר סימאָרל עסט. מהמת זי און
אין איר שטום ברודערל האָבן דאָס נישט געגעסן אלס פיצלעך
און אויך אפילו נישט אלס דערוואקסענע. און וועגן מאראנצן?

ווער האָט דאָס אָנגעזען א מאראני אין כאשמשעוואמע? סײַדן
גבירים.

און לאָזן גאָר שלאָפן א קינד אינדרויסן אויפן פראָסט? וווּ
האָט מען דאָס געהערט אין כאשמשעוואמע? די דאָקטוירים זאָגן,
אז ס'איז זייער געזונט. ווי א בערעלע קוקט איר סימאָרל אויס
אין זיין וועגעלע. אין א האָריקן וואָלענעם אנצוגל פון איין שטיק
איז ער אָנגעמאָן. אפילו דאָס האָריקע וואָלענע היטעלע איז א טייל
פון אנצוג. איינגעוויקלט אין דריי קאָלדערעם שלאָפט זיך דאָס אין
פראָסט, און די בעקעלעך בליען אים... זי אליין איז אויך זייער
ווארעם אָנגעמאָן, אין א טייערן ברוינעם מאַנמל, מיט א פוטער-
נעם קאָלנער, אויף די פיס ווארעמע שניי-שיד, און אויפן קאָפּ
אַ קאָטיקאווע היטעלע.

ס'האָט זיך געשמאַק צעגענעצט דאָס סימאָרל, און די מאַמע
האָט גלייך געמאכט: „טפו, טפו, קיין עין הרע, קיין ביזן אויג“...
ס'האָט געעפנט די אייגעלעך, דאָס סימאָרל, און ס'פארמאָגט
אזויגע גרויע אייגעלעך, ווי ביי זיין טאטן דעם סמאָליאר, וואָס
הייסט אויך גרשון, ס'פארמאָגט אויך א צעפלעטשט נעזל, אויך
ווי ביים טאטן... און אונדזער גרשונען אַרט דאָס, וואָס ס'איז
אזוי געראַטן אין טאטן...

זי מוז אים ווייזן איר אַפּאַרטמענט. גלייך אויפן ערשטן
שטאָק וווינט זי. און אז מען עפנט גאָר די טיר, גיט א יאָג א ליבע
שמעקנדיקע ווארעמקייט... ס'איז „סמים=היט“ (פארע=היז...) זי
טוט א קוועטש א קנעפל און ס'צעשיינט זיך דאָס עלעקטרישע
לעמפל וואָס באלייכט א קאָרידאָר מיט ראָזעווע געפארבטע
ווענט... זי לאָזט ברענען דאָס ליכט אין קאָרידאָר, אומעטות
לאָזט זי ברענען די ליכט, אין קיר, אין גאסט=צימער, אין וואש-
צימער... זאָל שיינען מיט דער גאָלדענער שיין פון עלעקטריע
איר גאנצער אפּאַרטמענט פאר גרשונען....

גרשון, וואָס איז אמאָל געווען אין דער אַרעמער כאַמע אין
כאשמשעוואמע, וווּ זי האָט געווינט אמאָל מיט איר שטום ברוי-
דערל, די נאקעמע כאַמע מיט דער ערדענער פּאָדלאָגע, מיט די
בייביקע ווענט, מיט דער גידעריקער סמעליע, מיט די אַרעמע
טאַבורעטעקס, מיט דעם פאררויכערטן לעמפל אויפן הינקנדיקן

שיש, זאָל איצמער זען די גאַלדענע ליכט אין איר ווינונג מיט
דעם טייערן מעבל....

אומעמוס פירט זי אים, גרשונען, אפילו אין וואש-צימער.
ער מוז זען איר גאז-אויזן, און דעם אייז-קאסטן... ער מוז אויך
זען די וואנע אין וואש-צימער...

זי דארף אָפּבאָרן איר סימאָרלען, און אויב גרשון וויל מעג
ער שטיין און צוקוקן, ווי זי באַדט איר סימאָרלען... איז גרשון
געשטאנען און זיך צונגעקוקט, ווי זי באַדט איר סימאָרלען, די
יונגע מאמע מיט די הייסע באַקן. שמענדיק זענען זיי ביי איר
די באַקן געווען הייס, און איצמער נאָך הייסער... א מאמע מיט
געדיכטע סאמעט ברוינע האָר און פייערדיקע באַקן... אָבער דער
עיקר אירע אויגן, ווי די אויגן פון זיין שוועסטער הנה רבקהס. און
זיי לייכטן, אירע אויגן, מיט דער גרויסער מאמעשער ליבשאפט
צו איר נאקעטן סימאָרל, וואָס ווארפט מיט די פולכינקע פיסלעך
און הענטלעך אין דעם ווארעמען שמעקנדיקן וואסער פון דער
וואנע....

גרשון שלאָפּט אין סאַבוועי

ס'איז נישט געווען גוט דער מיסעס סיגלען מיט גרשונען. א באַרדער, וואָס ארבעט נישט איז א שרעק אין הויז... זי האָט אים געזאָגט זייער שמרענג, איינמאָל א מאָג, אז אַדער-אַדער: אַדער ער זאָל איר באַצאָלן דעם הוב, דאָס הייסט די צוואַנציק דאָלאַר, וואָס ער קומט איר פאר צוויי וואָכן עסן און שלאָפן, אַדער ער זאָל זיך ארויסקלייבן מיט זיינע וועשטשעס (זאכן). די שוועס-מער רחל האָט שוין געווינט ערגעץ אנדערש. זי האָט געווינט אויף בערעט סטריט ביי איר יחברטע קלאַרע, וואָס איז געוואָרן אן אלמנה מיט א פּיצל קינד.

יענעם פארנאכט, נאָך א מאָג פרוכטלאָזער דושאַב-זוכעניש, האָט גרשון גאָר אינגאנצן זיך נישט אומגעקערט אהיים. ווו זשע האָט ער גענעכטיקט? אין בראַנקס-עקספרעס. דער בראַנקס-עקס-פרעס גייט פון ניו לאַטס אין איסט ניו יאָרק ביז דער הונדערט און אכציקסטער גאַס, אין די בראַנקס. פון ניו לאַטס ביז יומיקא עווע-ניו לויפט ער אין דער הויך, אין יומיקא עוועניו גייט ער אריין אונט-מער דער ערד ביז דער הונדערט ניין און פערציקסטער. פון דער הונדערט ניין און פערציקסטער גאַס לויפט ער ווידער אין דער הויך, ביז דער לעצטער ספאַנציע, דאָס הייסט ביז דער הונדערט און אכ-ציקסטער גאַס...

א נאַנצע נאַכט איז שוין גרשון געפאַרן אַהין און צוריק פון ניו-לאַטס ביז דער הונדערט און אכציקסטער און פון דער הונדערט און אכציקסטער ביז ניו לאַטס. אין אָנהייב פון אָונט איז ער גע-פאַרן מיט יונגע בחורים און מיידלעך, סטודענטן הפנים, מחמת זיי האָבן געהאַלטן אין זייערע הענט ביכער און העפטן, און אייניקע האָבן אריינגעקוקט אין די ביכער און געמאכט נאָמיצן. שפעט אין דער נאַכט האָט ער אייניקע פון זיי ווידער געזען אין זיין וואַנאַן

מיט די ביכער און העפטן אין זייערע הענט. דאָס הפנים האָבן זיי זיך אומגעקערט פון די קאָלעדזשעס אין מאנהעטן. מיט עפעס אַ נייער קלוגשאפט אין זייערע אויגן האָבן זיי זיך אומגעקערט... זעקס אזייגער פארטאָג, האָט ער אַ פאָר פון זיי ווידער געזען אין זיין וואַנאָ, שוין אָנגעטאָן אין וואַכעדיקע קליידער, מיט בינמלעך אונטער זייערע אָרעמס, מסתמא זייערע אָנבייסן, און אין זייערע אויגן סימנים פון שטיקער נישט דערשלאָפענעם שלאָף...

אין אָנהייב אָונט איז גרשון אויך געפאָרן מיט פארפוצטע יונגע פאָרלעך, וואָס האָבן פארשמעקט דעם וואַנאָן מיט גוטע פאר- פומען, און באַיום-טובט דעם וואַנאָן מיט מיידלשע מעלאָדישע רייצנדיקע געלעכטערס. דאָס זענען זיי געפאָרן אין די טאַג-זאַלן, אָדער אין די טעאטערס....

דער וואַנאָן פון ניו לאַטס ביז דער הונדערט און אכציקסטער גאס אהין און צוריק האָט גרשונען דערציילט אַ מעשה פון דעם לעבן ביינאַכט אין דער ריזיקער שטאָט. דערציילט, ווי די נייגערדיקע אמביציעזע יונגט פון אָרעמע היימען, נאָך אַ שווערן טאַג אַרבעט ציט זיך פון בראַנזוויל אין די בראַנקס קיין מאנהעטן שטודירן ביי- נאַכט אין די קאָלעדזשעס. זיי וועלן מסתמא אַמאָל ווערן דאָקטוּר- רים, לאָיערס, אינזשיניערן...

אויך דערציילט וועגן דעם, ווי אזוי בחורים נעמען אויס זיי- ערע מיידלעך, מסתמא טויונגטער און טויונגטער יונגע פאָרלעך אין אַלע באַנען אומעטום, וואָס פאָרן פון בראַנזוויל, פון בראַיטאָן, פון באַראָ פארק, פון בראַנקס, פון האַרלעם אויף טאַימס סקווער, צי נאָך אויף אַ צווייטער עוועניו, אין די טעאטערס און אין די אַמוזיק- פּלעצער... די דאָזיקע פאָרלעך זיצן אין די וואַנאָנען, צוגעטוליעט איינער צום אנדערן, און מען קוקט זיך אין די אויגן מיט טייער- קייט און מיט ליבע... שפעטער אין דער נאַכט אויף די סטופס פון בראַנזוויל און בראַנקס, דארלעס און בראַיטאָן, וועט מען זיך האַלצן אַרומגענומען און זיך ליובן און קושן...

דער וואַנאָן האָט אויך דערציילט וועגן רייכע לעב-יונגען, וואָס פאלן אריין אין וואַנאָן אויף טאַימס סקווער, פאָרן אָפּ אַ פאָר ממאַציעס און נייען אַרויס; לעב-יונגען אין פראַקן און אין צילינג- דערס, און פון זייערע מיילער ריחות פון ליקער; לעב-יונגען מיט

זייערע באגלייטערנים, אין זיידנס און פוטערס, ווונדערלעכע שיינע
מיידלעך, און שמעקן ווי דער פרילינג.

דער וואגאן האָט אים אויך דערציילט פון מענטשן, וואָס אר-
בעטן ביינאכט, און קערן זיך אום פארטאָג פון דער אַרבעט, אזויגע
מידע און צעבראַכענע...

דער וואגאן האָט אים אויך דערציילט וועגן אזויגע מענטשן,
וואָס האָבן נישט קיין דאך איבערן קאָפּ, און פאר א ניקל פאָרן
זיי אהין און צוריק; אהין און צוריס מיטן בראַנקסער עקספרעס...
א גאַנצע נאַכט איז שוין גרשון געפאָרן פאר א ניקל אהין און
צוריק, ביז ניו לאַטס ביז דער הונדערט און אכציקסטער און צוריק.
ער האָט זיך אויסגעקליבן א פלאץ אין א ווינקל, ווו ער האָט גע-
קאָנט אָנשאַפן דעם רוקן און זיין קאָפּ אין שטרויענעם וועגטל פון
דער באַנק. שלאָפן האָט ער געקאָנט נאָר ווען די באַן האָט געהאלטן
אין לויפן, האָט די באַן זיך אָפגעשטעלט, האָט זיך גרשון אויך אָפּ-
געשטעלט, דאָס הייסט, זיין שלאָף האָט זיך אָפגעשטעלט. שפעטער
אין דער נאַכט האָט ער שוין אויך געקאָנט שלאָפן אויף די אָפּ-
שטעלן, אָבער נישט אויף דער לעצטער סטאנציע. אויף ניו לאַטס
צי אויף דער הונדערט און אכציקסטער גאָס האָט ער בשום אופן
נישט געקאָנט אָנגיין מיטן שלאָף, מחמת די אבסאָלומע ליידיקייט
פון וואַגאָן, און מחמת אויך דער קעלט. אז די באַן לויפט ארבעט
דער אפאראט, וואָס גיט היץ צו די וואַגאָנען. אויף דער לעצטער
סטאנציע שמעלט זיך אָפּ די היץ... און דאָ שטייען נאָך די פירן
אָפּן...

און גרשון האָט נאָך קיינמאָל נישט אזוי געבענקט נאָך
מענטשן, ווי אין אבסאָלומ ליידיקן וואַגאָן, שפעט אין דער נאַכט
אויף א לעצטער סטאנציע, ווען אלע זענען ארויס און ער איז איי-
נער אליין, און אפילו דער קאָנדוקטאָר איז פארשוונדן... דער-
פאר אָבער אין א פולן וואַגאָן מיט מענטשן, האָט זיך געשלאַפן
אזוי זיס, אזוי זיכער, ס'איז אפילו געווען עקספּאַז. א סך מאָל דורך
דער נאַכט איז געווען עקספּאַז, באזונדערס ווען אויף דער באַנק איז
גטווען ענג. מען האָט זיך צונויפגעשמופט, און ס'איז געווען א מחיה
ווארעם צווישן די צונויפגעשמופטע מענטשן. און יעדעס מאָל איי-
דער ער איז איינגעשלאַפן, איז ווי די מאמע וואָלט אים געקוישט
אין די אויגן, און ווי זי וואָלט צוגענומען די גאנצע שווערקייט זיי-

נע, און אלע אברים זענען געוואָרן אויסגעלייזט, און ער טונקט זיך
צפּ אין אזא מיין ווילקייט און נחת... קיינמאָל אין זיין לעבן איז
נאָך נישט געווען אזוי זיס און טייער יעדער שטיקל שלאָף, וואָס ער
האָט געקאָנט אריינכאפּן אין וואַגאָן פון בראַנקס-עקספרעס, ווען
דער קאָנדוקטאָר זאָל אים נאָך געווען צורו לאָזן. יענער האָט נישט
געקאָנט פארליידן, וואָס אלע גייען ארויס אויף דער לעצטער סטאַנ-
ציע און נאָך גרשון בלייבט.

— ס'איז דאָ נישט קיין האָמעל — האָט ער געוואָרטשעט.
דערפאר אָבער שפעט אין דער נאַכט איז דער נייער קאָנדוקט-
טאָר, א דארינקער אזא, זשוואַוינקער געווען פריינדלעך צו אים,
פארשטאנען, אז דאָס איז א היימלאָזער, און האָט נישט וווּ איבער-
צוגעכטיקן. אים אפילו אויף דער הונדערט און אכציקסטער גאַס
געבראכט הייסע קאָוע אין א פאפירענעם טעפעלע.

— טרינק, ס'וועט דיך דערווארעמען.
און גרשון האָט געטרונקען און ס'איז אים געוואָרן ווארעם אי
פון דער הייסער קאָוע, אי פון דער מענטשלעכער גיטסקייט...
אַ שאָד נאָך וואָס דער קאָנדוקטאָר איז ארום איינס אזייגער פאר-
שוונדן געוואָרן. פארשוונדן געוואָרן צוזאמען מיטן בראַנקסער
עקספרעס. געזאָגט גרשונען אויף דער סטאַנציע פון דער הונדערט
און אכציקסטער גאַס, אז ער זאָל ארויסגיין, מחמת דער עקספרעס
פאָרט אוועק אויף א זייטיקער ליניע און וועט דאָרטן שטיין בין
זעקס אזייגער פארטאָג. איז גרשון ארויס אויף דער ווינטיקער קאל-
טער פלאַטפאָרמע און געזען ווי דער עקספרעס האָט זיך פארנומען
אויף א זייטיקער ליניע, און דאָרטן זענען אלע פענצטער אין די
וואַגאָנען אויסגעלאָשן געוואָרן און אויך גענאנגען שלאָפּן...
דערנאָכדעם נאָך א לאנג ווארטן, אן איבערגעפרוירענער דורך
און דורך, איז אָנגעקומען אן אנדער באַן פון בלוין דריי אָדער פיר
וואַגאָנען, א לאָקאלע, און זיך געשלעפט אפשר דריי שעה קיין
בראַנזוויל. אָבער ס'איז נאָך געווען בעסער, מחמת מען האָט גע-
קאָנט לענגער שלאָפּן... א סך פאַסאזשירן זענען אין דער דאָזי-
קער לאָקאל-באַן געשלאָפּן... ווער זענען אָט די מענטשן, וואָס
שלעפּן זיך אזוי שפעט ביינאכט מיט דער באַן? ער ווייסט נישט...
אָבער ווען א יונגער בחור, א פארפוצטער קומט אריין ערגעץ אויף
א סטאַנציע אין די בראַנקס אין דער לאָקאל-באַן מיט גליקלעכע

אויגן און מיט א פנים פון א פארליבטן טראכט מען, אז אפשר
האָט ער אָפגעפירט אהיים אזוי שפעט אין דער נאַכט זיין כלה,
צדער דאָס מיידל וואָס דארף ווערן זיין כלה, און איצטער קערט
ער זיך אום אהיים מיט דעם טעם פון אירע זיסע קושן אויף זיינע
ליפן....

א לאנגע, לאנגע נאכט איז די דאָזיקע נאכט געווען אין גרשונס
לעבן... און דעם פארטאָג קאָן ער גאָרנישט פארגעסן... דעם זעקס
אזייגער פארטאָג, ווען די באָן האָט ווידער אָנגעהויבן לויפן עקס=
פרעס, ווען דער וואגאָן איז אָנגעפאקט געוואָרן מיט מענטשן וואָס
פאָרן צו דער אַרבעט אין די שעפער... די דאָזיקע אַרבעטער האָבן
געבראכט מיט זיך פון זייערע היימען א גרויסן כוח. גרשון האָט
דערפילט דעם כוח ביי זיך אויך, און זיין הארץ איז געוואָרן שמאָרק,
שטאַרקער ווי ווען עס איז פריער, אן אומדערקלערבארע קראפט
האָט זיך צעיאָגט אין זיינע נישט אויסגעשלאָפענע אברים... מען
דארף עפעס טאָן כדי זיך אָנהאלטן אין לעבן... מען דארף זיך ער=
געזי אַינגראָבן, אַיננוואַרצלען....

אן אנדערע אמעריקע...

און גרשון איז אין א לאנד פון נאָלע שניי און פון נאָלע בערג.
און אז די זון שיינט גאָר, טוען אזש די אויגן וויי... ס'איז גאָר אן
אנדערע אמעריקע, ווי אין ניו יאָרק. ער איז אין שמעל ליווינגס-
מאָן מענאָר, אין די קעמסקיל-בערג.

ווי אזוי קומט ער אהין?

גאָר א נאָכט ארומפאָרן אין סאָבוועי פון בראַנזוויל אין די
בראָנקס, אַהין און צוריק, איז ער געלאָפן צו דער „אגודת המורים“
(לערער פארבאנד) אויף פינפטער עוועניו. דאָרטן אין ווארט-זאל
איז געווען א מחיה ווארעם. דאָרטן איז אויך געווען דער „הדואר“
און אנדערע העברעישע זשורנאלן, האָט ער דערווייל אריינגעקוקט
אין זיי. אין צווייטן צימער איז געזעסן דער סעקרעטאר עמנואל,
מיט א פאָר אנדערע מיטגלידער פון פארבאנד, און אָפּגעהאלטן
א מיטינג. האָט גרשון דערווייל געווארט אין פאָדערצימער. און
אזוי ווארטנדיק, ווי ס'קומט אריין אן עלטערער ייד אין א קאָרא-
קולענער קוששמע, אין א שווארצן מאנטל מיט א גרויסן פוטערנעם
קאָלנער, אין ברילן מיט דיקע גלעזלעך, דורך וועלכע ס'האָבן
ארויסגעקוקט שווארצע שפילקע-אייגעלעך און מיט א נומן שמייכל
אויף זיינע דינע בלאסע ליפן. ער דארף, זאָגט ער גרשונען, צום
סעקרעטאר פון אגודת המורים. ער קומט פון ליווינגסמאָן מענאָר
אין די קעמסקילס, און וויל א לערער פאר די קינדער דאָרטן. מען
וועט צאָלן פופציק דאָלאַר א וואָך.

האָט גרשון גלייך פארשטאנען, אז ווען דער דאָזיקער ייד וועט
אריינגיין צום סעקרעטאר, וועט יענער אים רעקאָמענדירן א לערער,
וואָס איז דער ערשמער אויפן צעטל לויט דער ריי, אָבער גישט
גרשונען. דארף מען טאָן אלצדינג וואָס מען קאָן, אז דער ייד זאָל

זיך נישט זען מיטן סעקרעטאר, דארף מען אויך טאן אלצדינג וואָס
מען קאָן צו רעקאָמענדירן זיך אליין...

— איז וואָס זשע דארפט איר זיך זען מיטן סעקרעטאר, אז
דאָ שטייט פאר אייך דער לערער, וואָס איר באדארפט, א תלמיד
פון דער בארימטער אדעסער ישיבה, געווען א לערער אין קעשע-
גיטעו... איך האָב ליב קינדער, און קינדער האָבן מיר ליב.

אראַנסאָן האָט געהייסן דער ייד אין דער קומשמע, פון די
קעטסקילס, און גרשון איז אים גלייך געפעלן, באזונדערס, וואָס
ער איז געווען א תלמיד פון דער אָדעסער ישיבה. ער, אראַנסאָן
אליין, איז דאָך אויך אן אָדעסער. שוין פופציק יאָר פון אָדעס.

— איי, אָדעס, — האָט ער זיך פארבענקט — די פאָמידאָרן...
די גרויסע רויטע פאָמידאָרן.... ווי זעט מען דאָס אזוינע פאָמידאָרן
אין אמעריקע?!

און פון די אָדעסער פאָמידאָרן האָט גרשון אויך געקאָנט זייער
שיין רעדן. ער האָט דאָך בלויז געלעבט אויף פאָמידאָרן. געווען
זייער וואָלוף פאָמידאָרן אין אָדעס. מיט ברויט האָט ער זיי געגעסן.

— ס'אָדעסער ברויט — האָט זיך דער אלטער אראַנסאָן ווי-
דער פארבענקט — ווי זעט מען דאָס אזא ברויט אין אמעריקע?!

יא, גרשון איז אים געפעלן. איז וואָס זשע דארף ער זיך שוין
זען מיטן סעקרעטאר פון „אגורת המורים“? ער האָט פאר זיך אזא
גוטן לערער, און איינעם וואָס קאָן אזוי שיין רעדן פון אָדעס. מען
דארף אים נאָר פארהערן. און ווער וועט אים פארהערן? אין
בראָנזוויל וווינט איינער א ליוב מעלצער, אן אמעריקאנער געבויט-
רענער בחור, וואָס האָט פארענדיקט אויף רב אין רבי יצחק אלחנן
ישיבה. אָבער קיין רב איז ער נישט געוואָרן, דערפאר האָט ער
אויפגעעפנט אין ליווינגסטאָן מענאָר א זומער-האַטעל, כשר למה-
דין מן המהדרין, דאָס הייסט אזוי כשר, אז כשרער קאָן שוין
נישט זיין....

אויסגעלאָזט האָט זיך אָבער, אז נישט דער דאָזיקער ליוב
מעלצער האָט פארהערט גרשונען, נאָר גרשון האָט יענעם פאר-
הערט. דער דאָזיקער ליוב מעלצער פון א יאָר אכט און צוואנציק,
מיט זייער פינקלדיקע ברוינע אויגן, מיט אַ לענגלעך אַסקעטיש פנים,
אין א שווארצער יארמולקע אויפן שפיץ קאָפּ, אָבער א גענאָלמער,

האָט ווי עפעס געוואָלט, אז א לערנער פון אייראָפּע, און נאָך
 א תלמיד פון דער באַרימטער אַדעסער ישיבה, זאָל פארהערן אים,
 דעם לערנער פון אמעריקע, העברעיִש רעדן. האָט גרשון גלייך דער=
 שמעקט, אז יענער קאָן נישט אזוי גוט, דעריבער האָט ער טאקע
 גערעדט צו אים נאָר אין העברעיִש פליסיק און גיך, און יענער איז
 אים קוים נאָכגעלאָפּן...

* * *

איז גרשון אין א לאַנד פון גאַלע שניי און פון גאַלע בערג, אין
 גאָר אַן אנדער אמעריקע, געמיינט שוין אין ניו יאָרק, אז די טבע
 פון אמעריקאנער מענטשן איז נאָר זיך צו איילן... דאָ אין ליווינג=
 סטאָן מענאָר איילט־ מען זיך נישט. ס'איז במילא נישטאָ דאָ וואָס
 צו איילן זיך. א הויפט־גאס מיט עטלעכע קראָמען, א דריי־פיר זיי=
 טיקע גאסן, און דאָס איז דאָס גאנצע שמעטל. ארום און ארום בערג
 מיט וועלדלעך, און די בערג מיט די וועלדלעך זענען ווייס פון שניי.
 די גאסן זענען אויך ווייס פון שניי, עפעס אן אייביקער ווינטער...
 די ערשטע נעכט האָט גרשון גאַרנישט נישט געקאָנט שלאָפּן צו=
 ליב דער אַבסאָלוטער שטילקייט. אזוי שטיל ווי אין א מיל נאָכדעם.
 וואָס די מאַשינען האָבן זיך געשמעלט... א פאָר מאָל דורך דער
 גאַס לויפט דורך א באַן, וואָס צערודערט די אבסאָלוטע שטילקייט
 מיט א ריזמישן טראַט־טראַט און מיט א ניכן גלאַן־גלאַן פון דעם
 לאַקאָמאָטיוו־גלאַק...

די יידן דאָ, א דריי צענדליק משפחות, לעבן דאָ פון זומער.
 דאָס הייסט, ווען די האַטעלן עפענען זיך, און ס'קומען די זומער=
 געסט. און האַטעלן ארום דעם שמעטל זענען דאָ זייער א סך, זיי
 שטייען איצט מיט פארשנייטע דעכער, פארקלאַפּטע, פארלאָזענע.
 אויפן באַרגיקן וועג, א מייַל ארום פון שמעטל, שטייט א פארם=
 הויז, וווּ דאָרטן, זאָגן די יידן, איז א סברא, וועלן וווינען אום זי=
 מער לייטיק און אַפּאַטאָשו מיט זייערע משפחות. גרשון קאָן זיך
 שוין נישט דערוואַרטן אויפן זומער. אָבער דערווייל איז אים דאָ
 זייער גוט. נאָך קיינמאָל אין זיין לעבן אים אזוי גוט נישט געווען:
 די גוטע פרישע מאָלצייטן, די קעזן, די סמעטענעס, די אייער.
 היינט דאָס שמעקנדיקע זויבערע בעט מיטן מאַטראַז, וואָס טוט

א שפרונג, ווען מען לייגט זיך אויף דעם. קיינמאָל אין זיין לעבן
נאָך נישט געשלאָפן אויף אזא מאטראיז...

און דאָס לערנען מיט די קינדער איז כמעט א פארוויילונג.
גרשון בענקט אזש נאָך די קינדער א גאנצן טאָג. זיי קומען ערשט
פון זייער ענגלישער שול אין דער יידישער שול ארום פיר אזייגער
בויטאָג. זיי קומען מיט השק און ווילן זיך לערנען, און באזונדערס
האַבן זיי ליב, ווען גרשון דערציילט זיי מעשיות. ער איז זיך מיהיה
מיט די דריי=פיר שעה, וואָס ער לערנט מיט די קינדער.

קומט אָבער דער אַוונט, ווערט געוואלדיק אומעטיק. מען לייגט
זיך זייער פרי שלאָפן אין ליווינגסטאָן מענאָר. א ווייסער ביינאכט
איז דרויסן, און די בערג פון דער ווייטנס זענען זילבערדיק=בלוי אין
דער שיין פון דער לבנה. און שמיל איז די וועלט ארום, און דער
יונגער גרשון איז געוואלדיק אומרואיק... און אלע יידישע ביכער,
וואָס מען האָט נאָר געקאָנט געפינען אין ליווינגסטאָן מענאָר, האָט
ער שוין איבערגעלייענט. ביי א פּאָר יידן, איינער א געוועזענער
אנארכיסט, א צווייטער, א געוועזענער סאָציאליסט, האָבן זיך גע=
פֿינען אזויגע ביכער, ווי לעאָן קאַבריןס שריפטן, ליבינס עמלעכע
בעגד, דזשעק לאַנדאָנס: „דער אייזערנער קנאַפּל“, געאַרג בראַנ=
דעסעס שריפטן, די אמעריקאנער געשיכטע אין יידיש, א פּאָר
איינגעבונדענע יאָרענג: „די צוקונפט“...

אָבער אז גרשון איז געוואָרן א רעזשיסאָר, איז שוין געוואָרן
פריילעכער. יא, א רעזשיסאָר איז ער געוואָרן, און אויך אן אַק=
טיאָר. יידן בענקען נאָך מעאמער. און ווער דען, אז נישט זייער לע=
דער זאָל פאר זיי שאפן מעאמער? און ווער דען, אויב נישט שלום
עליכם זאָל געבן שטאַף אויף צו שפילן מעאמער?... די רעפעטיציעס
אליין, וואָס האָבן געדויערט ארום פיר וואָכן, זענען שוין געווען
א יום=טוב פאר די יידן דאָרטן. אין די קאַלמע ווינטער=געכט, אין
א הויז פול מיט ליכטיקייט און ווארעמקייט, ביי איינעם פון די בע=
לי=בתים, האָט מען געמאכט די רעפעטיציעס, און גענעסן געבראַ=
טעגע קארטאָפליעס מיט הערינג און געטרונקען שמעקנדיקע מיי און
געלאכט פון שלום=עליכמם ווערמלעד. צו שלום=עליכמם זאכן דארף
מען נאָר נישט קאָנען זיין אן אקטיאָר. מען דארף נאָר קלאָר ארויס=
זאָגן די ווערטער, און ס'איז שוין מעאמער...

א „גט“ האָט מען געשפּילט. און דער פינף און זיבעציק=יאָרי קער אראַנסאַן, ס'ערשמע מאַל אין זיין לעבן אן אקטיאָר, האָט גע= שפּילט דעם רב, און גרשונס עלטסטע תּלמידה, די פּערצן=יאָריקע ליילי, האָט געשפּילט דאָס יונגע ווייבל, און גרשון אליין האָט גע= שפּילט דעם מאַן אירן... און א יידישער לערער דארף דאָך אויך קאָנען זיין א דיריגענט, ווייל וואָס פאר א פנים וועט דאָס האָבן א טעאטער=אַונט אָן לידער? איז שוין געוואָרן א כאָר אויך, פון די קינדער איז געוואָרן דער כאָר, און מען האָט געזונגען: „אויפן פּריפעמשאַק ברענט א פייערל“ און „זונטיק בולבעס, מאַנטיק בולבעס“.

ווי אזוי איז ארויסגעקומען דער אַונט? פּרעגט ביי די יידן אין ליווינגסטאָן מענאָר, אויב זיי וווינען נאָך דאָרטן זינט יענער צייט... און דאָס איז שוין א מעשה מיט א דרין אָדער פיר און דרײַסיק יאָר צוריק....

ס'איז דעמלט געווען פרילינג...

די יידן אין ליווינגסטאָן מענאָר האָבן זיך שטארק איבערגע-
נומען און זיך ממש געיהוסט, וואָס ביי זיי אין שטעמל זומערן ליי-
וויק מיט אָפּאמאָשון. דאָס הייסט, נישט אין שטעמל גופא, נאָר
א מייל אָדער צוויי ארויס פון שטעמל. ס'איז אפילו געווען גוט פאר
די האַמעל-ביזנעס. געווען א סך אזויגע זומער-געסט, וואָס האָבן
אויסגעקליבן ליווינגסטאָן מענאָר פאר זייער וואקאציע טאַקע צו-
ליב אָט די צוויי שרייבער.

און גרשון איז ממש דאָס חיות אויסגעגאנגען צו זען זיי אין
בלוט און אין פלייש. געווארט זיי זאָלן אַמאָל אראָפּקומען אין
שטעמל גופא. וועט ער זיך פאָרשטעלן פאר זיי. זענען זיי אָבער
קיינמאָל נישט אראָפּגעקומען, נאָר אדעלע און סערע, אָפּאמאָשום
און לייזיקס פרויען. די שלאַנקע, גאָלד-האַרדיקע אדעלע מיט די
הייסע בלויע אויגן, און מיט דעם שמענדיק רייצנדן ליבן שמויכל
אויף אירע זייער לעבעדיקע פרוישע ליפן. סערע, לייזיקס פרוי,
א קלייניקע, א פולכלעכע, א ווייכע, מיט קיילעכדיקע גרינלעכע
אויגן, גיכע אויגן, שמיפערישע אויגן און ווייסנדיקע אויגן, מיט
איר קול פון געלעכטער, פון שמיפערישן געלעכטער, א געלעכטער,
וואָס איז זיך צעפאלן הילכיק און פריידיק...

מען טאָר נישט זיין קיין פחדן. מען דארף זיך אָנגעמען מיט
מוט, ארויפשאַפען דעם בארג און זיך פאָרשטעלן פאר זיי. איז
גרשון נישט געווען קיין פחדן, זיך אָנגענומען מיט מוט, און איינ-
מאָל א שבת בייטאָג ארויפגעשפאנט דעם בארג. אויף די לאַנגעס
ביי די זייטן פון וועג דערווייל געקליבן די זיס-שמעקנדיקע פילאָ-
ניצעס (סמראָבערים — אזויפיל פילאָניצעס געוואקסן אויף הפקר,
און קיינער קוקט זיך נישט אום אויף זיי. אין בערשאד וואָלמן שוין
די פויערמעס זיי צוגנופגעקליבן, זיי ארויפגעסילעט אויף שטרוי-

ערלער, און פארקויפט אויפן מארק — א גראָשן א שטרויעלע).
א געבענשט לאנד אַמעריקע!

יאָ, איינמאָל א שבת בייטאָג האָט ער זיך אָנגענומען מיט מוט
און ארויפגעשפּאַנט דעם באַרג. ס'איז גישט געווען אזא הויז
כער באַרג. זייער פאַרם=הויז איז געשטאַנען סאַמע ביים וועג —
דער וועג, וואָס האָט געפירט ווייטער צו די גרויסע האָטעלן... און
באַנענט האָבן אים צוויי קליינע בחורימלעך, דודל אַפּאַטאַשו און
דניאל לייזיק. און דאָס דודל פון א יאָר זעקס אָדער זיבן דעמלט,
איז געווען אזוי הנעוודיק, אז מען האָט אים געוואָלט איינשלינגען.
ער איז געווען שמאַל, לאָזקע, א פנים ווי א קאַמעץ, די אייגעלעך
שוואַרץ=פינקלדיקע, באַטראַכטנדיקע, באַנעמענדיקע, אָבער דער
עיקר דאָס שמייכלע אויף זיינע ליפן, דער מאַמעס שמייכלע.
דעם טאַטנס לאַנגער שפיצעכיקער קאַפּ, און דער מאַמעס שפּילעווע
דיקער שמייכל. דניאל איז אויך געווען אזוי הנעוודיק, אז מען האָט
אים געוואָלט איינשלינגען. דער מאַמעס אויגן, זייער לעבעדיקע,
זייער וואַכע, אָבער דער עיקר זיין קול, א חיתוד=הדיבור, נאָר ווי
ביי אַן אַקטיאָר, אזוי קלאַר, שאַרף, פול און זאַפטיק האָט ער
ארויסגערעדט יעדעס וואָרט.

די צוויי בחורימלעך, געוויינט פּנים צו פּרעמדע מענטשן,
וואָס קומען צו זייערע טאַמעס, זענען זיי גלייך געוואָרן היימיש
מיט גרשונען. איינער האָט אים אָנגענומען ביי דער רעכטער האַנט,
א צווייטער ביי דער לינקער האַנט, און האָט אים געפירט צום נאָ-
גיק, אונטערן הויז... און אויפן גרויסן גאַניק, אויף צוויי הויכע
שטולן, זענען געזעסן די צוויי בעל=רברס... אין ערשטן אויגנבליק
האָט זיך אַפּאַטאַשו געוויזן צו גרשונס אויגן בלויז קאַפּ=און=שמערן.
אזא הויכער שמערן און אזא היפשער שפיציקער קאַפּ; און לייזיק,
בלויז — ברעמען, געלבלעך=ווייסע ברעמען, אָנגעכמורעמע ברע-
מען... זיי האָבן גרשונען גישט געזען אַנקומען מיט די קינדער. ביי-
דע זענען געזעסן אָן רעקלעך, אין צעכראַסטעמע אויבער=העמדער,
און יעדער איינער האָט געשוויגן פאַר זיך. אַפּאַטאַשו האָט פּריי-
לעך געשוויגן, מיט א מין הנאה געשוויגן. לייזיק האָט אומעטיק
געשוויגן, מיט א מין פיינלעכקייט געשוויגן. גרשון האָט געוואָלט, אז
לייזיק איז געווען פאַרשיקט אין סיביר אויף קאַמאַרנע, און האָט
דאָרטן זייער שווער געליפן, און גרשונס האַרץ איז אויסגעאַנגען

צו אים. ער האָט פארטייטשט יענעם אומעטיק און פיינלעך
 שווייגן מיט זיינע סיכירער איבערלעבונגען.
 — טאַטע, א יונגערמאַן איז געקומען צו אונדז — האָט דניאל
 קלאָר און שארף אויסגעשריגן אין יידיש.
 — דאַכט זיך א שרייבער — האָט דאָס שטופערישע דודל
 אויך אויסגעשריגן אין יידיש.

גרשון האָט זיך פאַרגעשמעלט פאר זיי. האָט אָפּאמאָשו אים
 געגעבן א נעם דורך מיט זיינע גלאנציקע און קלוגע אויגן, אים גע-
 געבן שלום=עליכם און געשענקט א שמייכל. האָט לייוויק א בלייז
 געטאָן מיט זיינע שמרענגע בלויע אויגן, אים געגעבן שלום=עליכם,
 און אים אויך געשענקט א שמייכל. איז אָפּאמאָשום שמייכל נישט
 געווען אזוי איבערראשנדיק מהמת ער איז פריער אויך געווען
 א שמייכלענדיקער. אָבער לייוויקס שמייכל איז געווען זייער איבער-
 ראשנדיק. אזא אומעטיקער פיינלעכער שווייגער זאָל קאָנען אזוי
 ליב א שמייכל טאָן. ס'גאנצע מאַגער שמרענג פנים און זיינע ווייט-
 פארטאָגענע בלויע אויגן זענען אויפגעלויכטן געוואָרן אין א קוועלג-
 דיקער ליכטיקייט. ס'איז געווען ווי א מין כישוף. מען האָט אים
 גלייך געקאָנט ליב באקומען פאר אזא שמייכל. גלייך אָבער און
 דער כישוף האָט זיך אָפּגעטאָן און ער איז שוין ווידער פארזונקען
 געוואָרן אין זיין אומעטיקן פיינלעכן שווייגן, מיט צוגעפרעסמע דיי-
 גע ליפן, מיט אָנגעכמורעטע ווייס=געלבלעכע ברעמען. ער איז אפילו
 נישט געווען נייגערדיק צום גאס. ער האָט שוין נישט געזען דעם
 גאָסט. נישט אזוי אָפּאמאָשו — אָפּאמאָשו איז געבליבן וואך און
 נייגערדיק צו גרשונען: געשמועסט מיט אים. אים אויסגעפרעגט.

גרשונען איז עפעס ווי גענאָגען אין לעבן אַרײַן, אַז לייוויק זאָל
 אויך זיין נייגערדיק און וואך צו אים. דער עיקר האָט ער געוואָלט
 נאָך אמאָל ארויסרופן אין אים דעם ווונדערלעכן צעלויכטענעם
 שמייכל. ער האָט אָנגעהויבן זיך צו שפילן מיט די ביידע בחורים=
 לעד אויפן גאַנצן, זיי געוויזן אַ קונץ מיט א פעני, וואָס פארשווינדט
 אזנער זייערע געזער. אָפּאמאָשו האָט גלייך הארציק זיך צע-
 שמייכלט. לייוויקן האָט גענומען לאַנג. אָבער סוף=כל=סוף האָט ער
 זיך ווידער צעשמראַלט און צעלויכטן, ווי די זון וואָלט זיך מיטא-
 מאַל ארויסגעריסן דורך וואָלקנס אין א כמורנעם טאָג...

* * *

ס'האָט שפּאַרק געצויגן גרשונען צו דעם דאָזיקן פּאַרם-הויז אויפן בערגל. כמעט יעדן פּאַרנאכט גאָבן לערנען האָט ער עולה-רגל געווען אהינצו. און כּאָמפּשבי סיי אָפּאַמאָשו, און סיי לייִוויק האָבן ווייניק אכט געלייגט אויף אים, אָבער דערפּאַר האָט ער געקאָנט גאַטן פון זייער שרייבערישער תורה. אייפן אויבערשטן טרעפל פון גאַניק איז גרשון געוויינלעך געזעסן, און זיי אויף די ווינג-שמולן, און צווישן לאנגע איבעררייסן פון שווייגן האָבן זיי זיך צעשמעסמ פון צייט צו צייט וועגן ענינים פון ליטעראטור, און גרשונס אויערן האָבן גלייך קולט געווען (אריינגעזאפט) אין זיך זייערע רייד.

גאָר לעבעדיק אויף דער דאָזיקער פּאַרם איז געוואָרן, ווען אין א סוף וואָך פלעגט אָנקומען צו-גאסט פון ניו-יאָרק גלאַנץ-לעיעלעס. סיי לייִוויק און אָפּאַמאָשו, סיי אדעלע און סערע, און סיי דוד און דינאל זענען באזונדערס אויפגעלעבט געוואָרן מיט זיין קומען. גרשון געדענקט שוין נישט קלאָר ווי גלאַנץ האָט דעמלט אויסגע-קוקט, אָבער וואָס ער געדענקט יאָ איז זיין סענסיטיוו-ברייטלעך מויל, זיין פּאַרריסענע, פּאַרעקשנמע און פילבאַרע גאָמבע, זיינע וואָך-שטראַלנדיקע בלוילעכע, אָדער גרינגלעכע אויגן, זיינע אשיקע האָר מיט א ראָזעווער שיטערקייט אינמיטן.

און ווידעראמאָל איז גרשון געזעסן אויף די טרעפּ פון גאַניק און איינגעזאפט אין זיך ליטערארישע תורה. ער האָט שוין געזען, אז דער דאָזיקער גלאַנץ-לעיעלעס איז געווען אויסגעקאָכט אין דער וועלט-ליטעראטור און אין אירע פּאַרשיידענע שטרעמונגען. סיי אָפּאַמאָשו, סיי לייִוויק האָבן זיך צוגעהערט צו אים זייער אויפגע-לעבטע און סטימולירטע... פאַר גרשונען איז דאָס טרעפל אויפן גאַניק געווען ווי א באַנק ערגעץ אין א קלאס-צימער אין אן אונג-ווערסיטעט.

גרשון האָט זיך געפרייט, וואָס גלייך מיט זיינע ערשטע טריט אלס שרייבער, איז אים באשערט צו פּאַרוואָרפן ווערן אין לייִווינג-ספּאַן מענאָר, און ס'איז אים באשערט זיך צו טרעפן מיט שריי-בער פון גאָר א הויכער מדרגה...

ס'איז געווען פּרילינג אין די קעמסקולס... ס'איז דעמלט געווען פּרילינג אין גרשונס האַרצן... ס'איז דעמלט געווען פּרילינג אין דער יידישער ליטעראטור אין אמעריקע...

גרשון — א קעלנער אין די קעמסקילס

גרשון איז געוואָרן א קעלנער אין די קעמסקילס. די קינדער=שול, צוליב די זומער=מאָנאַטן, האָט זיך געשלאָסן. די האָמעלן ארום ליווינכמאָן מענאָר זענען געוואָרן פול מיט זומער=געסט. ס'איז גע=ווען א דוחק אין קעלנערס... און דער האָמעל, ווו גרשון האָט גע=קעלנערט, איז געווען כמעט דער גרעסטער אין יענער געגנט. גאנ=צע פיר שטאָק האָט ער פארמאָגט, געמאָלן פונדרויסן אין גרין, אין ווייס און איז ראָז, מיט א ריזיקער וועהאנדע. און איבער דער גאנ=צער לענג פון דער ריזיקער וועראנדע זענען געווען צעשטעלט הוי=דע=שטולן, און פון גאנץ פרי ביז שפעט אין דער נאכט, אהויז די מאָלאַייטן, האָבן די זומערניקעס זיך געהאלפן אויף זיי אין איין הוידען און זיך דערציילן מעשיות.

— זאָלסט רק שמייכלען צו די געסט, אפילו אויב זיי באליי=דיקן דיר — האָט גרשונען אָנגעזאָגט די מיטליאָריקע באלעבאָסטע, די מיסעס ביין, א קורצינקע, א פולבלעכע, א ווייכע, א קלאָר=הוי=טיקע מיט פינקלדיקע קארשן=אויגן.

זי אליין, די מיסעס ביין, האָט זייער שיין געקאָנט שמייכלען צו די געסט. אינדערפרי, בייטאָג און אפילו אינמיטן דער נאַכט. איר מאן, דעם מיסטער ביין, א מאָגענער, א הויכער, א פארכמורע=טער בטבע, האָט זי נישט געלאָזט זיך מישן מיט די געסט, צוליב דעם וואָס ער האָט נישט געקאָנט שמייכלען צו זיי. ער האָט זיך גאָרנישט געטראָט ווייזן אין עס=צימער, און נישט אויף דער וועראנדע, און אין ערגעץ נישט, ווו געסט קומען זיך צונויף. זיין אָרט איז געווען אין קיך, ווו ער האָט געהאָלפן אויסטיילן די פאָרציעס אין די טע=לערס, אָדער אינדרויסן אונטער דער קיך, ווו ער האָט געהאָלפן אויסלאָדן די קאסטנס שפיין פון די פראָקס....

די ערשטע פראגע פאקע, וואָס די באלעבאָסטע האָט געפרעגט גרשונען איז געווען, צי קאָן ער שמייכלען? האָט גרשון גלייך צו איר א שייגעס שמייכל געמאָן, און די מיסעס בין האָט זיך דער-פרייט. אָבער דער שייגער שמייכל, וואָס ער האָט געמאָן צו איר, איז געווען צוליב אירע פינקלדיקע קארשן=אויגן און צוליב אירע אנדערע ווייבלעכע חנען, און אויך צוליב דעם, ווייל זי האָט זייער שיין געשמייכלט צו אים. צו די געסט אָבער, האָט זיך ארויסגע-וווּן, האָט גרשון גושט געקאָנט שמייכלען. גיי שמייכל צו זיי, אָן ער איז שמענדיק געווען מיד, אז ער האָט געמוזט ארבעטן זעכצן, און ערב דעם פערטן יולי, אפילו אכצן שעה א מעת=לעת.

דריי וועפערס זענען זיי געווען, און יעדער אייגער האָט גע-דארפט באדינען צען מישן, ווו ביי יעדן מיש זענען געזעסן זעקס זעסט. דאָס הייסט, גרשון האָט געדארפט קאָרמענען זעכציק מיי-לער. דאָס דערלאנגען דאָס עסן איז נאָך געווען צו דערליידן, אָבער דאָס גרייטן די מישן איז נאָך געווען א שטרעף פון זיין ליבן נאָ-מען. ער האָט געדארפט צו יעדן מאָלצייט פארשפרייטן נייע מיש-פעכער אויף צען מישן, אויסשמעלן זעכציק גרויסע מעלער אויף צען מישן, אריינלייגן די קליינע מעלערלעד אין די גרויסע מעלער, אויסלייגן ביי יעדן מעלער איין מעסער, איין גרויסן לעפל מיט פיר קליינע לעפעלער, איין גרויסן נאָפל מיט איין קליין נאָפעלע. צוליב וואָס אזויפיל לעפעלער? א לעפעלע פארן גרעופ=פּרוכט צי פארן הענטעלאפ, א לעפעלע פאר דעם קאָמפאָט, א לעפעלע פארן אייז-קרעם, א לעפעלע פאר דער גלאָז טיי. דאכט זיך אז ס'איז נאָך געווען א פינפט לעפעלע פאר נאָך עפעס א זאך. היינט די גלעזער. זעכציק גלעזער האָט מען געדארפט אויסשמעלן אויף די צען מישן און א גרויסן גראפין מיט וואסער אויף יעדן מיש. אָבער די הויפט=צרה זענען געווען די סערוועטלעד. יעדעס סערוועטלע האָט מען געדארפט אויסקנייטשן אזוי, ס'זאָל זיך באקומען ווי א בלום און דאָס קונציק אריינגשמעקן אין דער גלאָז. אהויז דעם האָט מען געדארפט אויס-שמעלן די זעלעלעד, די פעפערלעד, די פלעשעלעד מיט בוימל, די קעששאפס, די מעפעלעד מיט כריין... איז גיי שמייכל צו זיי... גיי שמייכל צו זיי, אז בשעת ער האָרעוועט אזוי, זיצן דאָרט די געסט אין ווילטאָג אויף דער וועראנדע און רק זיי הוידען זיך, אָדער נאָך מען שפילט אין קאָרטן...

די גרעסטע צרה אָבער פון אלע צרות זענען געווען די טאָפּל-
פּאַרציעניקעס. לויף צוליב זיי אין קיך נאָכאמאָל און נאָכאמאָל,
און דאָ האָט נאָך דער מיסמער ביין, וואָס האָט אויסגעטיילט די
פּאַרציעס, נישט געוואָלט געבן נאָך א פּאַרציע...
— אַבוזשאַרניקעס, חזירים! — האָט ער געשריגן — טאָפּל-
ווייטיקן וועל איך זיי געבן.

און גרשון האלט אין איין לויפן אין קיך און צוריק מיט די
שווערע פּאַצן, און די שווערע פּאַצן דאַרף מען נאָך פּראָגן אַזוי,
לאָווקערהייט, גראַציעז, און דערלאָנגען דאַרף מען איידל, זיך הויפּן
נישט אָפּניסן קיינעם... און ביי פּרוּשטיק: דעם א לויז איי; דעם
— א האַרט איי; דעם א מיטל-לויז איי. דעם — נאָך א געפרענגלט
איי. און בייים אויסטיילן די פּאַרציעס עוף: דעם — א ווייסן חלק;
דעם — א מיטל-חלק; דעם — א הינטער-חלק. איז גיי שמייכל
צו זיי...
דאָס דערלאָנגען אַזויפּיל עסן איז נאָך ביי גרשונען געווען אן
עבירה קעגן דער נאטור. מען האָט געמוזט נאָך יעדן מאָלצייט
ארויסוואַרפן אין די אָפּפאל-קאַנען אָנגעהויבענע הלהלעד, נישט-
דערעסענע גרעיפ-פּרוכט, נישט-דערגריזשעמע שטיקלעך עוף, נישט-
דערזופּמע טעלער זופּ; נישט-דערשרונקענע גלעזער קאַווע. איג-
דערהיים דער פּווער, אז ער האָט געגעסן א שטיקל ברויט, האָט ער
געהאַלטן די האנט לעבן מויל, כדי די ברעקלעך זאָלן דאָרט ארייג-
פאלן, און די ברעקלעך נאָכדעם אריינוואַרפן אין מויל אריין...
די שכירות פאר א וועיטער זענען געווען כמעט נאָרגנישט. דער
עיקר האָט מען זיך געהאָדעוועט אויף די „מיפּס“. דאָס הייסט
פּרינג-געלט, ווי מען רופט דאָס אין אייראָפּע. און דערפאר מאַקע
האָט מען געדארפט שמייכלען צו די געסט. וואָס פּריינדלעכער מען
האָט געשמייכלט, אלץ א גרעסערן טיפּ האָט מען געקאָנט דער-
וואַרטן... אָבער גיי שמייכל, אז ער האָט זיי נאָך פיינט, די געסט,
אז זיי זענען נאָך זייגע שונאים.. און דאָ וויל ער שלאָפן. ער הלשט
שלאָפן. ער קאָן בלויז אריינכאַפן א פיר אָדער פינף שעה שלאָפן.
און דאָ איז די לופט אין די בערג אזא פּרישע, אזא שמאַרסקע, אַזא
שאַרפע... מען רירט זיך נאָך צו מיטן קאַפּ צום קישן, און מען
ווייסט שוין נישט, ווו מען איז אויף דער וועלט. און אז דער באלע-

באָם, דער מיסטער בײן, וועקט אינדערפרי ארום זעקס אזײגער, מײנט מען, אז מען איז בלויז אָפגעשלאָפן אײן מינוט...

דעם אָונט ערב דעם פערטן יולי איז גרשון געגאנגען שלאָפן ארום צוויי אזײגער בײנאכט, זיך בשום אופן נישט געקאָנט אָפּאָרען מיט גרײפן די טישן ביז צוויי אזײגער בײנאכט. און געשלאָפן איז ער אויפן בוידעם. אלע ארבעטער זענען געשלאָפן אויפן בוידעם. אָבער ס'האָט דאָרפן געשמעקט אויפן בוידעם מיט אלע גוטע ריחות פון די קעטסקיל-בערג, וואָס האָבן זיך ארײנגעזאפט דורך די שפאלמן פון די ברעטער... אין אָנטאָן איז גרשון געפאלן אײפן מאַטראַץ, נישט אוספײעט אפילו אויסצומאַן דעם צווייטן שוך... און אײדער וואָס-ווען, מען שלעפט אים שוין בײ א פוס. ווער שלעפט אים בײ א פוס? דער מיסטער בײן:

— שטיי-אויף, שטיי-אויף, ס'איז שוין נאָך זעקס אזײגער. ס'וילט זיך אָבער אזוי שפארק שלאָפן, אז גרשון איז גרײט אוועקצוגעבן א גאנצע מלוכה... און ער האָט טאַקע אוועקגעגעבן א גאנצע מלוכה, דאָס הייסט, זײן שמעלע.

— ס'טײטש — האָט דער מיסטער בײן כמעט געוויינט — ווי קאַנסטו מיר אָפּטאַן אזא זאך, נאָך אין פערטן יולי?! אָבער גרשון ענטפערט אים נישט, פאלט צוריק אויפן מאט-ראץ, און ער איז שוין נישטאָ... יענער אָבער שטייט נישט אָפּ. טאָרעט, טאָרעט, רײסט ווידער בײם פוס, כאפט זיך גרשון ווידער אויף:

— הא, וואָס?

— אויפשטיין, נאָך זעקס אזײגער, דער פערטער יולי...

— שלאָפן — ברומט גרשון — כ'ויל שלאָפן.

— איד וועל דיר אָפּזאַנג.

— זאָג אָפּ...

דערנאָכדעם האָט אים אויך געריסן די מיסעס בײן, ווען דער מיסטער בײן האָט איר אָנגעזאָגט די טרויעריקע בשורה, און זי איז געלאָפן מיט גרויס אליארם וועקן גרשונען... אָבער זי האָט אויך גאָרנישט געקאָנט דערנײבן...

און גרשון איז געשלאָפן מיט אזא פארנעסנהייט. און ער וואָלט נאָך געקאָנט שלאָפן און שלאָפן, ווען נישט די בײטאַנדיקע

זין, וואָס האָט אָנגעהייצט דעם בלעד פון דאד, און ס'איז געוואָרן
שטיקנדיק אויפן בוידעם...

יך, מען האָט אים אָפגעוואָגט. און דערפאר האָט זיך גרשון
אויפגעכאַפט אזא פרישער, אזא קרעכטיקער, אוש ס'האָט זיך אים
געוואָלט זינגען... און שפעטער, ווען ער איז אראָפגעגאנגען אַן אָפֿ-
געוואשענער, אן אָפגעגאַלטער, אויף דער וועראנדע, האָט ער אזוי
ליבלעד געשמייכלט צו די געסט, אן זיי האָבן זיך אוש געהידושט.
שוין געמיינט, אז גרשון קאָן גאַרנישט שמייכלען, און דאָ
שמייכלט ער צו זיי אזוי שוין...

דער גרעסטער ווונדער אויף דער וועלט...

אלעמען אין בראַנזוויל איז געווען היים און דושנע. אין יענעם שבת פארגאכט איז אָבער גרשונען געווען נאָד הייסער און דושנער, ווייל ערשט מיט א פאָר שעה צוריק איז ער געקומען אין אן אוי-טאַמאַביל פון דער שטארקנדיקער קילער לופט אין די קעמסקילס, און איז אריינגעפאלן, ווי אין אן אָנגעהייצטער באָד.

די שוועסטער רחל, וואָס האָט געווינט ביי איר חברטע קלאַ-רא, דער יונגער אלמנה, אויף בערעט סטריט, האָט פשוט נישט געהאט קיין כוחות זיך מיט אים צו פרייען. קוים-קוים א שמויכל זעמאָן צו אים און אים געפרעגט. צי ער וויל אפשר עסן. ניין, עסן האָט ער נישט געוואָלט, נאָר עפעס א קאלטן טרונק. האָט זי אים געפירט צו סעמס קענדי-סטאָר (צוקערקע-קראָם) אויפן ראָג. און די שמאַלע קענדי-סטאָר אויפן ראָג איז געווען איבערגעפאקט מיט דורשטיקע, אלע האָבן געוואָלט דעם קאלטן טרונק...

סעם, דער באלעבאָס פון קענדי-סטאָר, זייער א בלאסער, זייער אן אויסגעמאטערטער, מיט פלאכע פיס, אין א שמוציקן ווייסן פארטער, זיין פרוי א פולע, א צעשווומענע מיט געשוואַ-לענע פיס, אויך אין א שמוציקן ווייסן פארטער, האָבן זיך גאָר-נישט געקאָנט צערייסן... איז טאַקע געוואָרן א ביסל קילער פון דער שטאַרק קאַלטער שיפענדיקער סאָדע-וואסער מיטן ווייניקן ווייניש-סיראַפּ. אָבער גלייך באלד נאָכן אויסטרינקען איז געוואָרן אפילו הייסער...

איז מען געזעסן אלע אינדרויסן אויפן סטופ ביים הויז און ארויסגעקוקט אויפן גומן ווינטעלע. איבערן גאנצן בלאַק אויף בע-רעט סטריט איז מען געזעסן אויף די סטופס אין דער פארגער נאַכט, האלב אויסגעמאָנענע, און ארויסגעקוקט אויפן גומן וויג-טעלע...

איז דאָס גוטע ווינטעלע נישט געקומען, אָבער דערפאר איז געקומען צו דער שוועסטער רחל א גליקלעכער געדאנק — קוגי-איילאַנד. מאָרגן, מירצעשעס, זאָל מען פאָרן קיין קוגי-איילאַנד... פון דעם געדאנק אליין איז שוין אלעמען געוואָרן א ביסל קילער... די שוועסטער רחל וועט אויך טאָן א מצווה דערביי און די מצווה וועט זיין, וואָס זי וועט ווייזן איר גרינעם ברודער דעם באַ-רימטן קוגי-איילאַנד... נאָר וואָס-זשע דען? זי דארף אויך מיטגע-מען איר חברטע פענין מיטן חתן. איז זי דעריבער אוועק צו דער קענדי-סטאָר, אָפרובן די קענדי-סטאָר אויף פאוועל סמריט: פון דער קענדי-סטאָר אויף פאוועל סמריט וועט מען שיקן א שליח צו פענין אין הויז, און איר לאָזן וויסן, אז מען וויל זי אויפן טע-לעפאָן...

און אז איר חברטע פעני האָט שוין א חתן, האָט די שוועס-טער אים געשריבן נאָך אין די קעטסקילס. ניומא רופט מען איר זתן, און ער אַרבעט ביי פוטערווארג. געפאקט האָט זי אים, דאָס הייסט, זי האָט זיך געלאָזט פאקן פון אים, טאקע אויפן „פאָר-ווערטס“-באל, וווּ זי איז געווען פארשמעלט אלס ציגיינעריין... א פיינער בחור, דער דאָזיקער ניומא. אָבער די מעשה איז אָבער, האָט אים די שוועסטער איצט דערציילט, אז איר חברטע פעני האָט נישט פון וואָס צו רעדן מיט איר חתן, ווען זיי בלייבן אליין. דערפאר מאַרקירט זי אויס שמענדיק, אז ס'זאָלן זיין נאָך מענטשן דערביי, ווען ער קומט צו איר, דעריבער מוז זי, רחל, אָפט באַ-גלייטן דאָס פאָרל אויף די שפאצירן, און אין טעאטער...

* * *

אויף מאָרגן איז געווען נאָך הייסער. ארום גיין אזייגער אינ-דערפרי האָט שוין געברענגט און געבראַמט אין בראַנזוויל... גרשון, די שוועסטער רחל, די חברטע קלארא מיט איר צוויי-יאָריקן פוילע (פון פייגעלע), האָבן זיך געלאָזט מיט א גרויסן קאַשיק פול-געפאקט מיט עסנווארג קיין קוגי-איילאַנד. פון יעדן בלאַק כמעט, גאנצע משפחותווייז מיט קאַשיקעס פול-געפאקט מיט עסנווארג, האָבן זיך געלאָזט קיין קוגי-איילאַנד. ס'איז געווען א יציאת בראַנזוויל...

די לאנגע פלאַטפאָרמע אינדערהויד, אויף סאראמאנא עווע-
גיו סטאנציע, איז געווען געפאקט פון איין עק ביזן אנדערן... אין
דער באן, וואָס איז אָנגעלאָפֿן, זענען אלע וואַנאַגען געווען איי-
בערפולט נאָך פון די פריוערדיקע סטאנציעס. דער קאָנדוקטאָר
האַט אפילו נישט געעפנט די טירן.. אין דער צווייטער, און אין
דער דריטער באן, האָט מען אויך נישט געקאָנט אריין. ערשט אין
דער פערטער האָט רהל מיט איריקע זיך קוים אריינגעשטופט...
און כאַטשבי ס'איז געווען אזוי ענג, אז די שטייענדיקע זענען
כמיט געלעגן איינער אויפן אנדערן; (פאר דער חברטע קלארע
מיט איר פייעלע האָט גלייך איינער א פיינער בחור אָפגעטראָטן
א פלאַץ), און כאַטשבי די קליידער זענען געוואָרן אויסגעוויקט
פון שווייב, אָבער מען איז גאָרנישט געווען צערייצט און אָנ-
געשמויסן איינער אויפן אנדערן. דאָס זענען געווען אחים לצרה,
ברידער און שוועסטער צו דער צרה, אָבער אויך ברידער און
שוועסטער צו דער גרויסער ישועה, וואָס וועט קומען צום סוף
פון דער רייזע. כמעט אלע אין דער דאָזיקער באן זענען געפאָרן
קיין קוניגאיילאַנד. איז דאָס אויסגעקומען, ווי איין משפחה,
א ליידנדיקע משפחה, אָבער מיט גרויסע האַפּענונגען...

* * *

פארנאכט האָבן די צייטונגען געשריבן, אז ס'איז געווען

א מיליאָן מענטשן יענעם זונטיק אין קוניגאיילאַנד. גרשון האָט
געמיינט, אז ס'איז געווען מערער — אפשר צוויי מיליאָן. נישט
אויף דער גאס אין קוניגאיילאַנד, אויפן וועג צום ים; און נישט
אויפן ריזיקן ברעטער-גאנג פון אויבן; און נישט אויפן זאמד-ברעג
לעבן ים, האָט מען געקאָנט מאכן גאנצע טריט. מען האָט נאָך
געקאָנט מאכן האלבע טריט. מען האָט זיך געדארפט רוקן, איינער
הינטער דעם אנדערנס פלייצעס זיך רוקן...

וויפל יידן זענען ארויסגעגאנגען פון מצרים? ביי א ששים
רבוא, דאָס הייסט, ביי א זעקס הונדערט טויזנט איז באשטאָנען
דאָס גאנצע פאָלק ישראל אין דער מדבר. דאָ אין קוניגאיילאַנד ביים
ברעג פון ים איז געווען א צוויי מאָל גרעסערער פאָלק, דאָס פאָלק
פון די טענעמענט-הייזער... אנשפאָט ביידלעך, האָט מען דאָ אויפ-

געשטעלט אויפן זאמד קאלירטע זאגטשיקעס. און אייניקע — פאך
קע ביידלעך אויך...

און דער ריזיקער אמלאנטיק האָט דאָך גערוישט מיט זיינע
כוואליעס. אָבער מען האָט כמעט נישט געהערט דעם ריזיקן אמֶ
לאַנטיק, וואָס האָט גערוישט מיט זיינע כוואליעס, סיידן מען איז
געשטאנען נאָענט צום וואסער. דאָס רוישן פון דער מיליאָניקער
מאסע האָט פארטויבט דעם אמלאנטיק... פון די אלע ווונדורים,
וואָס גרשון האָט געזען איז קוני-איילאנד: די ריזיקע רעדער, וואָס
האָבן זיך געדרייט אין דער לופטן, די טראסקענדיקע וואַנאָנדלעך
אויף די אייזערנע רעלסן אין דער שווינדלערישער הויך, זענען כמעט
נאָר קיין ווונדער נישט געווען אין פארגלייך מיט דעם גרעסן ווונֶ
דער אין דער וועלט — דער ווונדער פון דערזען א ריזיקן ים, נישט
פון וואסער, נאָר פון מענטשן...

און מענטשן פילן דאָך אן אָנגעהעריקייט צו א משפחה, צו
א שטאַט, צו א פאָלק. דאָ האָט גרשון, זיצנדיק אין דעם זאמד ביים
ברעג ים, געפילט אן אָנגעהעריקייט צו די אלע הונדערטער מויזֶ
טער, כאַטשבי זיי האָבן געשטאַמט פון פארשידענע פעלקער... עס
איז געווען שבת אחים יהודי: דאָס זיצן פון ברידער און שוועסטער
צוזאמען, גענלעך פון די קילע און אָפּפרישנדיקע געזאלצענע ווינֶ
טעלעך... מען איז נישט נאָר געזעסן צוזאמען, מען איז אויך געֶ
שפרינגען אין וואסער צוזאמען, און אין דעם קאלטן שניידדיקן וואֶ
סער האָט מען געשריען און געקוויטשעט צוזאמען פון ווילדער
הנאה... גרשון איז אויך אריינגעשפרונגען אין דעם קאלטן שניידֶ
דיקן וואסער, און אויך געשריען און געקוויטשעט מיט אלעמען פון
ווילדער הנאה. און אז ער איז ארויסגעגאנגען פון וואסער, האָט ער
ליב געשמייכלט צו יעדן איינעם אויפן ברעג. און יעדער איינער
אויפן ברעג האָט געשמייכלט צו אים.. יעדער איינער, וואָס איז
ארויסגעגאנגען פון וואסער, האָט ליב געשמייכלט צו יעדן איינעם...
די חברטע פעני מיט איר חתן גיומא, וואָס מען האָט באַגעגנט
אין קוני-איילאנד אויף אן אָפּגערעדט אָרט, זענען געלעגן אין זאמד
אונטער א קאלירטן שירעם, און זייערע ביידע קערפערס זענען געֶ
ווען בלאס, ווי שמעקלעך, וואָס מען האָט אָפּגעשיילט פון זיי די
קאָרע. זי האָט מורא געהאט, פעני, אז זי וועט נישט האָבן פון וואָס
צו רעדן מיט איר חתן ביים ברעג ים, איז דעריבער געזעסן די חברֶ

טע לעבן זיי, און זי האָט גערעדט צו רחלען, און געלאַכט, גאָרנישט
אויפגעהערט צו לאַכן...

דער התן גיומא, מיט אויסגעקראַכענע האָר פון פאָרנט אויפן
קאָפּ, אָבער געדיכט באַוואַקסן אויף דער ברוסט, אויף די הענט,
אויף די פיס, האָט געוווּזן קונצן פאר זיין כלה פעני. ער האָט זיך
געשטעלט אויף זיינע הענט אין דעם זאמד און גענאנגען אויף זיי,
ווי מען גייט אויף פיס, און די כלה פעני האָט געלאַכט און
גע=לאַ=כט=...

שפעטער, פארנאכט=צו, איז מען גענאנגען שפאצירן אויבן
איבערן פינג=מייליקן ברעטער=נאנג שווארץ פון מענטשן... און די
ריווקע זיך=דרייענדיקע ראָד אויבן אין דער הויך האָט זיך אָנגע=
צוגדן מיט טויזנטער ליכט, און פון דאָרטן, פון דער זיך דרייענדי=
קער ראָד זייער הויך אין דער לופטן האָבן יונגע מיידלעך געשרייען,
מען האָט נישט געהערט קיין נאנצע געשרייען, נאָר שטיקער אָפּ=
געריסענע געשרייען, און ס'איז אויסגעקומען, ווי זיי פאלן, די שטי=
קער געשרייען, פון הויכן הימל... געשרייען פון פייגלעכער הנאה...
און אָנגעצוגדן האָבן זיך אויך די טויערן פון לונא=פאָרק מיט טויזנ=
טער און טויזנטער ליכט... א פאנטאַסטישע וועלט... אויפן זאמד
זענען שוין ווייניק מענטשן געבליבן. יונגווארג האָט דאָרטן אָנגע=
צוגדן פייערן, און געמאנצט ארום די פייערן... און דער ים מיטן אָנ=
קומען פון דער נאכט האָט זיך געוואָרפן אויפן ברעג מיט קאָכנ=
דיקע כוואליעס... און אין גרשונס הארץ א פרייד, וואָס ער איז אין
אַמעריקע. ער, דער בחור פון קליינעם שטעטל, איז איצט דער ביר=
גער פון דער גרעסטער שטאָט אויף דער וועלט.. ס'מאַכט גרויס זיין
הארץ, זאָל ער נאָר דאָ שלאָגן וואָרצלען...

בראָנזווילער פיינאָזשן

פון זינגט גרשון איז אין אמעריקע, האָט ער זיך נאָך נישט אָפּ-געשפּאַרט אפילו קיין איין חבר. און גרשון אָן א חבר איז ווי א מענטש מיט איין האַנט. גרשונס מזל איז געווען צו האָבן א פרוי-לעבן חבר פון קינדווייז אָן, דער חבר פוליע, און מיט אים האָט ער זיך גענוג אָנגעלאכט אלע יאָרן ביז אמעריקע. זיין חבר פוליע איז געווען אין שיקאגאָ, האָט מען זיך געשריבן בריוו און געלאכט אין די בריוו. מיט א חבר טאָר מען נישט זיין אומעפיק אפילו אין די בריוו. זייער אָפּט האָט מען זיך געשריבן בריוו אין די גרינגע יאָרן. ס'האָט זיך אָפּגעזוכט איינער אזא בריוו פון יענע צייטן, ווו גרשון האָט אים באַשריבן בראָנזוויל.

„ס'איז אזוי לייכט ארויסצורעדן „בראָנזוויל“. יודן מיינען, אז ס'איז טאקע א יידישער נאָמען. איינער א ייד א תושב האָט דאָס אויסגעטייטשט פאר מיר אזוי: ווען בראָנזוויל איז נאָך געווען א פוסטע געגנט, האָט דאָרטן געווינט א יידישע פרוי אן אלמנה, וואָס האָט געהאט א פארם, און זי איז געווען פון זוויל, דאָס הייסט פון דער שטאָט זוויל, און האָט געהייסן ברייגע. איז פון ברייגע געוואָרן בראָן, און זוויל איז דאָך זוויל.

אז א בראָנקסער ייד, אָדער א האַרלעמער, וויל אָפּלאָכן פון די היגע יודן, רופט מען זיי „בראָנזווילער ציגן“. ס'הייסט כלומרשט, אז אויף די בראָנזווילער גאסן קאָן מען אָנטרעפן ציגן. האָב אידן טאקע אָנגעטראָפן א ציג אינגמיטן דאָגלאס סטריט. ס'האָט זיך ארויסגע-וויוזן, אז איינער א ייד, אן אַסטמעניק אויף דאָגלאס סטריט, האָט געהאט א ציג ביי זיך הינטערן הויז, אין הויף, צוגעבונדן צו א בוים, האָט די ציג זיך אויסגעריסן און איז ארויף אינגמיטן דער גאָס. קאָנסט דאָך די טבע פון יידישע ציגן. אידן האָב געזען נאָך א ציג צוגעבונדן צו א פעססן בוים אין אן אנדער הויף, טאקע אויף דער

זעלביקער דאָגמאַט סטרייט. בכלל אויף דאָגמאַט סטרייט איז היימיש
יידישלעך. די הייזער מיט די פּידאַשיקעס דערמאָנען אזוי שמאַרק
אין די הייזער מיט די פּידאַשיקעס אין בערשאד, באזונדערס אין
די פּאַרנאַכטן, ווען יידן מיט בערד זיצן אין די יאַרמולקעס אויף
זייערע פּידאַשיקעס און כאַפּן פּרישע לופּט.

און מיינסטו ס'איז דאָרמין נישטאָ קיין יידישע באַד פּונקט ווי
אינדערהיים? יאָ, ס'איז דאָרמין דאָ. איד אַליין האָב שוין געהאַט
הנאה פון דער באַד אין א פּרייטיק-פּאַרנאַכט, זיך געפּאַרעט אויף
דער אייבערשטער באַנק מיט נאָך יידן, וואָס האָבן געשריען מיט
גרויס נבורה: „דאָוואַי פּאַרן!“ (גיב פּאַרע). די דאָזיקע היימישע
באָד אויף הערצל סטרייט... יאָ, הערצל סטרייט, א נאָמען נאָך דר.
הערצל הפּנים. ס'איז דאָ דאָרמין נאָך א גאס מיט א יידישן נאָמען,
לכּנה עוועניו רופּט מען זי. מיינסטו, אז אויף דער דאָזיקער גאס
אין די ביינאַכטן קאָן מען זען די לכּנה? ניין, ס'איז גראדע א גאס,
ווי איבער דער גאַנצער לענג אין אויסגעלייגט אויף הויכע שטאַלע-
גע זיילן א בריק מיט רעלסן, אויף וועלכע ס'לויפט די „ניו לאַטס
עוועניו באַן“, און אויף לכּנה עוועניו איז אפילו בייטאָג האלב פינצ-
טער....

נאָך אן אָרמ מיט יידישן נאָמען איז דער „קיצל-פּאַרק“, ס'גע-
פינט זיך אויפן סוף פון פיטקין עוועניו בארג-אַראָפּ, מיט א פּאַר
אַלייען, מיט עמלעכע פּאַרדארמע ביימלעך, און אין די אָוונטן איז
דאָרמין געפּאַקט מיט יוגנט פון ביידע מינים. יאָ, „קיצל-פּאַרק“
ריפּט מען דאָס.

אין די פּרייטיק-פּאַרנאַכטן אין בראַנזוויל וועסטו דורך א סד
פענצטער זען ברעגען די פרומע שבתדיקע ליכט, פּונקט ווי אין
בערשאד, און וועסט אויך זען יידן אין קאַפּאַטעס און אין הדרת-
פּנימדיקע אויסגעפּוצטע בערד לאָזן זיך מיט זייערע שבתדיקע
אויסגעפּוצטע יינגלעך אין די שולן מקבל-שבת זיין.

און אז דו ווילסט הערן אן אוקראינישן יידיש, אָדער א פּוי-
לישן יידיש, אָדער א גאַליציאַנער יידיש, אָדער נאָך אַ ליטווישן
יידיש, זאָלסטו גיין אויף בעלמאַנט עוועניו. בעלמאַנט עוועניו איז
די גאס פון פּושקארטס און פון קראָמען אלערליי. יעדער כאַנג איז
דאָרמין ווי אויף א יאריד. די טראָמאָרן קאָן מען זיך נאָרגישיט
דורכשמופּן. און ליאַרעמען ליאַרעמען מען דאָרמין ביז אין הימל

אריין און קויפן קאָנסטו דאָרטן אויף די פושקארטס, צי אין די קראָמען, אלץ וואָס דיין יידישער מאַגן גלוסט: דארע קישקע, ספרולקעס, כאלווע, שאַגנישאַק (זון-קערלעך), טערקישע נילסלעך, הייסע קנישעס, קנאָבל, הערינגס אלערליי, זויערע אוגערקעס, געזיג-ערטע פאָמיראָרן... און ערב יעדן יום-טוב—אלע גוטע יידישע זאכן... פירים — פלאָדן, מאַקע אזא פלאָדן, ווי אין בערשאד, און הלות מיט זאָפראַן, וואָס קוקן אויס איגעווייניק געל...

א פיר א שטאַט-משונענעם האָבן מיר אין בראַנזוויל. משה הייסט ער. ער זעט שטענדיק אויס, ווי ער וואָלט גענעכטיקט אין א פעסל פון אַש: אַש, שטויב, ברודיקייט אפילו אויף זיין שטענדיק-באוואַקסן פנים. מיט א זעקל פראַגט ער זיך שטענדיק אום, און ווער ווייסט, וואָס אזוינס ער האָט אין זיין זעקל. ער האָט ליב ארומצושפאנען מיט זיין זעקל אויף די פלייצעס איבער פיטקן עוועניו, זיך אַפּשטעלן פלוצלונג אינמיטן טראַטואר און זיך ביטער צעוויינען.

— משה, וואָס וויינסטו?

— אז ברענען זאָל אמעריקע, איד וועל בעסער פאָרן קיין פּאָל-לאַדעלפּיע.

און א „שבת-גוי“ איז אויך דאָ אין בראַנזוויל. דער איירישער קוילן-און-אייו-מאָן, מיט רויטלעכע האָר, מיט לוסטיקע גרויע אויגן, מיט פריילעכע ליפן, פאָרט ארום מיט א פערד-און וואָגן און שרייט אין יידיש:

— ווייבעלעך... קוילן. קויפט גיבער, וועט אייך נישט זיין קאלט.

און אום זומער:

— אייו, אייו, קאלט, א מחיה...

און שבת אינדערפרי זענען שוין דאָ געוויסע הייזער, ווו ער הייצט איין די אויונס און פוט אנדערע זאכן, וואָס ווערן נישט גע-שאַן אום שבת...

און טאָמער ווילסטו פרינקען טיי פון א קופערנעם סאמאָוואר און פארבייסן מיט קאָרושיקעס (פלעצעלעך), קאָנסטו דאָס טאָן אין אַדעסער רעסטאָראן, טאָקע אויף מיין בלאַק, אויף טאמפאָרד עוועניו. אויף טרעפלעך ארויפצוגיין געפינט זיך דער אַדעסער רע-סטאָראן. די באלעבאָסטע, א זאָדערדיקע, א קלאָר-הויטיקע, שטענ-דיק א פארפלאמטע, איז טאקע אליין אן אַדעסער...

און אויב ס'פארבענקט זיך דיר אמאָל נאָך די סאמאָראָדנע
חסידישע ניגונים איז דאָ א רבי, א גוטער ייד אויף הערצל=ספריט,
דער ספריטשמער, צי דער ספריער און פרייטיק=צונאכטס אין אונג=
בערשמן נאָרן ביי א לאנגן געדעקטן טיש זיצן בראָנזווילער יידן,
און אויב=אָן דער גוטער ייד אין שמריימל, מיט האלב=פארמאכטע
אויגן, שאַקלט זיך און זאָגט תורה. און אז מ'פארענדיקט די תורה
הויבן אָן די יידן זינגען די חסידישע ניגונים, וואָס פארכאפן דאָס
הארץ...

און א ספר=תורה טראָגן אויף דער גאס אונטער א הופה האָב
איר שוין אויך געזען. אויף סאראמאָגא עוועניו האָב איר דאָס גע=
זען. קלעזמער האָבן געשפילט, ווי צו א התונה, און יידן אין בערד
און אין קאפאָמעס, און פרויען אין שייטלעך און אין התונה=קליי=
דער האָבן געמאנצט אינמיטן דער גאס, ארום דער הופה מיט דער
ספר=תורה...

און דו קאָנסט אַמאָל דורכגיין אַ גאָס. און פלוצלונג דער=
הערסטו פון אַ חדר אין אַ אונטערשטן גאָרן:
— זאָג זשע, יינגעלע, קאָמען אלף אָ; זאָג זשע נאָכאַמאָל,
און זאָקע נאָכאַמאָל...

און פונקט ווי יעדעס יידיש שמעמל ענדיקט זיך דאָרטן, ווו
די פעלדער הייבן זיך אָן, אַזוי ענדיקט זיך אויך בראָנזוויל... עמלע=
כע בלאָק נאָך לבנה עוועניו, ווו בראָנזוויל ענדיקט זיך, און די פעל=
דער הייבן זיך אָן... ס'זענען דאָס אייגנטלעך נישט קיין באַאָרבעטע
פעלדער, נאָר אַ פוסטע שטרעקע, באַוואַקסן מיט ווילדע גראַזן. יידן
פון די נאָענטע בלאָקס, אין אַ הייסן זומערדיקן שבת=בייטאָג, קו=
מען אַהין, טוען זיך אויס די קאָפאָמעס, צעלייגן זיך אויף די גראַזן
און האָבן הנאה פון שבת=רו. נישט ווייט איז אַ האָספימאָל פון עמ=
לעכע שטאָק, און נאָך ווייטער די איינציקע פאַרם, די לעצטע פאַרם
אין בראָנזוויל...

איר האָב געזען אַ ציג דאָרטן אויף דער פאַרם, און איר האָב
געקאָגט שווערן, אַז דאָס איז אַ בערשאַדער ציג... ווען זי האָט מיר
דערזען האָט זי געמאָכט צו מיר: מ=ע — עפעס אַזאָ בענקענדיקן
מ=ע, אַז ס'האָט מיר אַזש פאַרכאַפט ביים האַרצן"...

גרשון אין שיכור ...

אין א הייסן זומער ביימאָג איז גוט צו פאָרן מיט דער אוג-
טערערדישער באַן. ס'איז דאָרטן קיל. קיין סך פאַסאָזשירן געפינען
זיך נישט דעמלט אין די וואַנגען, און דאָ דרייען זיך נאָך אונטער
דער סמעליע עלעקטרושע פעבערס, און מאַכן אַן קילע ווינטלעך.
און אויף דער שטרוי-באַקלאַפּטער באַנק איז ווייך צו זיצן און אַז
מען טראַכט נאָך וועגן דעם, וואָס עס פוט זיך איצט דאָרטן אויבן,
אין דער גרויסער היץ איבער דער עדה, וווּ מענטשן אויף די גאַסן
בראַפן זיך, ווי אין גיהנום, ווערט נאָך קילער...

גרשון פאָרט איצט קיין וואַשינגטאָן עוועניו און דאַרף זיך
שוין נישט נאָכפרעגן ביים קאָנדוקטאָר. ער ווייסט שוין אַליין, וווּ
מען דאַרף בייטן אויף וואַשינגטאָן עוועניו. מען דאַרף בייטן אויף
דער הונדערט און גיין און פערציקסטער גאַס. דאָרטן גייט מען
מיט די פרעפּ אַרויף אינדערהייד אויף דער פּלאַטפאָרמע, וווּ עס
לויפט דער אַראַנזש-געפּאָרמטער דריטע-עוועניו עלעוועיטער...

יא, גרשון פאָרט קיין וואַשינגטאָן עוועניו צום שלום-עליכם
פּאָלקס-אינסטיטוט, צו דער רעדאַקציע פון „קינדער-זשורנאַל“:
„קינדערלאַגד“, אַרויסגעגעבן פון „אַרבעטער-רינג“, און וווּ דאָרטן
האָט גרשון אָפּגעדרוקט זייגע ערשטע מעשהלעך, איז אונטערגע-
גאַנגען. איצטער וויל ער פרווון זיין מזל אין „קינדער-זשורנאַל“, וואָס
ווערט אַרויסגעגעבן פון די שלום-עליכם פּאָלקס-שולן, וווּ דער רע-
דאַקטאָר איז שמואל גיגער אַליין.

און ווידערמאָל האָט אונדזער בהור מזל, און נישט מיט
שמואל גיגער, דאָס איז געקומען שפעטער, נאָך מיט איינעם אַ זעל-
מענעם מענטשן, יהושע קאַמינסקי, דער געהילפּס-רעדאַקטאָר,
אַ מענטש מיט אַ געוואַלדיקער התלהבות צו דער קינדער-ליטעראַ-
טור. ער האָט ממש געבעטלט ביי יודישע שרייבער קינדער-מעשיות
און קינדער-לידלעך פאַרן „קינדער-זשורנאַל“. און אַ סך יודישע

שרייבער, וואָס ס'איז זיי קיינמאָל נישט געלעגן אין זינגען צו שרייבן פאַר קינדער האָבן געשאַפן ווונדערלעכע מעשהלעך און לידער פאַר דעם יונגוואַרג. אַראַנק יהושע קאַמינסקי... נישט קיין וווקסיקער. אָבער גאָלע רירעוודיקייט, און אַ געוואַלדיקע לעבעדיקייט און אויס־דרוקפולקייט אין זיין פונקט־ברוין מאַגער פנים, אין זיין הנעוודיקן פילבאַרן קינבאַקן, אין זיינע גליענדיקע זיידענע ברוינע אויגן, שמאַלע דאַכט זיך... אין זיין היפּשער קודלע געקרייזלטע שוואַרצע האָר, און אין זיינע פילבאַרע ליפּן, וואָס האָבן געקאָנט זייער ליבלעך שמייכלען.

אין זיינע אויגן, זייער וואַרעמע, האָבן באַזונדער געשטראַלט ווען ער האָט אַריינגעפאַקט פאַר זיין „קינדער־זשורנאַל“ אַ גוטע קינדער־מעשה, אָדער אַ גוט קינדער־ליד, און געשמייכלט האָבן זיינע פילבאַרע ליפּן מיט גרויס ליבלעכקייט, און געשטראַלט האָבן זיינע זיידענע ברוינע אויגן מיט פיל וואַרעמקייט צו גרשוניען, ווען ער האָט זיך פאַהגעשמעלט פאַר אים און געזאָגט, אַז ער האָט זיך געדרוקט אין „קינדער־לאַנד“ אונטער דעם און דעם נאָמען... יענער האָט מיט אויסגעכאַפט פון גרשונס הענט דאָס קינדער־מעשהלע, וואָס ער האָט געבראַכט, און זיך גלייך גענומען לייענען... און דאָ קומט אַריין אַ יונגער בחור, שיין ווי אַ בן־מלך, וואָלט גרשונס מאַמע געזאָגט, שיין מיט זיינע בלויע פערלמוטער־גע אויגן, מיט זיין פולן, קלאַרן און קיילעכדיקן פנים, מיט זיין הויכן שטאַרקן שטערן, מיט זיינע געדיכטע קאַשמאַנגאווע האָר, וואָס אַ בחורש פאַרשייט לאַקנדל אין אַראַפּעגעהאַנגען אויף זיין שמערן...

— באַקענט זיך מיט משה שיפּרים — האָט זיס געזאָגט יהושע קאַמינסקי.

גרשון האָט שוין געהערט פון משה שיפּרים, און שוין געלייגט ענט זיין קליין ביבעלע לידער „רהמה“, און געקוקט מיט פאַרערונג אויף דעם האַזיקן פּאַעט, שיין ווי אַ בן־מלך. משה שיפּרים האָט געדרוקט קינדער־לידער אין „קינדער־זשורנאַל“. קיין האַנגאַראַר האָט מען אים אין „קינדער־זשורנאַל“ נישט געצאָלט. דערפאַר האָט יהושע קאַמינסקי אים געצאָלט מיט לויב־ווערטער, און מיט אַזאַ „האַנגאַראַר“ קאָן מען דאַכט זיך אַפּקויפּן די ווערק פון די גרעסע שרייבער. יהושע קאַמינסקי האָט גרשוניען געצאָלט פאַר

זיין מעשהלע אויך מיטן זעלביקן „האָנאַראַר“ און גאַרנישט גע=
זשאַלעוועט...

זענען סיי גרשון און סיי משה שיפרים אַרויסגעגאַנגען פון
„קינדער-זשורנאַל“ אַפּים מיט פולע קעשענעם אינספּיראַציע, וואָס
קאַמינסקי האָט מיט דער פולער האַנט זיי באַצאָלט אַלס „האַנאַ-
ראַר“, און אינגרויסן האָט משה שיפרים איינגעלאַדן גרשונען פאַר
אַ שפּאַציר אין באַטאַנישן גאַרטן.

און גרשון האָט גאַרנישט געוואָסט, אַז ס'איז דאָ אין די
בראַנקס אַ באַטאַנישער גאַרטן, און אַז מען קאָן פאַרן אַהין גלייך
מיטן הרייזן עוועניו עלעוועיטער... ער האָט בכלל נאָך נישט גע=
וואָסט, וואָס פאַר אַ שיינע מערקווירדיקייטן די בראַנקס פאַרמאַגט...
און אַז משה שיפרים האָט אים געבראַכט אַהין, איז אונדזער
בחור גלייך פאַרכיטשפּט געוואָרן נישט נאָר פון די עקזאַטישע ריחות
פון די בלומען. נאָר אויך פון זייערע עקזאַטישע קאָלירן... ער האָט
דאָך, גרשון, געזען זייער שיינע בלומען ביי יורעוויטשן אין פאַרק
אין בערשאד. אָבער אין באַטאַנישן גאַרטן אין די בראַנקס האָט
ער געזען גאַנצע פעלדער מיט אַזוינע בלומען, וואָס סיי די פאַרם,
סיי די קאָלירן, סיי די ריחות האָבן זיך אים אפילו נישט געהלומט.
יא, גרשון איז געווען שיכור אין באַטאַנישן גאַרטן, נישט באַ=
זויפן, ווי ווען מען פאַלט פון די פּים, נאָר אַזוי שיכור, ווי ווען
ס'וילט זיך זינגען מיט קראַפט און מיט פרייד, וואָס דאָס לעבן
איז גאָלע טוב...

און דאָ נאָך ס'ערשטע מאָל אין זיין לעבן, אַז ער שפּאַצירט
מיט אַ שרייבער, ווי אַ גלייכער מיט אַ גלייכן, און ס'ערשטע מאָל
אין זיין לעבן, ווי אַ קאָלעגע שרייבער לייענט אים פאַר פון זיינע
שאַפּונגען. צוויי לידער האָט אים משה שיפרים פאַרגעלייענט, און
גרשון האָט אים פאַרגעלייענט זיינע אַ דערציילונג, איז שיפרים
געווען באַגייסטערט פאַר גרשונס דערציילונג, און גרשון איז געווען
באַגייסטערט פאַר שיפּריסעס לידער... שפעטער האָט אים שיפּ=
רים דערציילט וועגן דער קאַפע „איראַפּע“, וואָס געפינט זיך אויף
איסט-בראַדוועי נישט ווייט פון „פאַרווערטס“, וווּ יידישע שרייבער
פאַרזאַמלען זיך, אויך אים דערציילט וועגן קאַפע „ראַיאַל“ אייף
צווייטער עוועניו... ס'האָט גרשונען גענומען לאַנג, ביז ער האָט
געוואָנט אַריינצוקומען אין קאַפע „ראַיאַל“, און אָנגעטראָפּן אַלע

די, וואָס האָבן געשאַפן די ייִדישע ליטעראַטור אין אַמעריקע, און דאָרטן אין די קאַפּיטען האָט ער שוין געזען, אַז משה שיפּריס אין גישט געווען דער איינציקער, וואָס האָט פאַרשיינט מיט זיין שייַן-בחוּרשאַפט. ס'זענען געווען אַ סך אַזוינע שייַן-געשמאַלטיקע. שטראַלנדיקע ייִדישע דיכטער, סיי צווישן די עלטערע, סיי צווישן די יונגע.

משה שיפּריס האָט גערעדט וועגן דער יונגער ייִדישער ליטעראַטור אין אַמעריקע און זי פאַרגליכן צו די עקזאָטישע בלומען אין באַטאַנישן גאַרטן.

— קוקט — האָט ער געזאָגט — מען האָט זיי איבערגע-פלאַנצט, די בלומען, פון אַ פּרעמדער ווייטער ערד, און זעט, ווי זיי האָבן זיך פּרעכטיק צעבלייט... אַזוי אויך מיט די ייִדישע שרייַ-בער, כמעט אַלע אַריבערגעפלאַנצטע פון אַנדערע לענדער... איר זעט זיך אויך דאָ צעבליען — האָט ער געשמאַלט צו גרשונען — מיט גוטע ריחות און שייַנע קאָלירן.

אַזוי פיל יאָרן אַוועק פון יענעם בייטאַג אין באַטאַנישן גאַרטן... און אַז גרשון דערמאָנט זיך איצט אין יענעם בייטאַג, קומען ממש די עקזאָטישע פאַרפומען צו זיינע נאָז-לעכער, צע-שפּילן זיך ממש די טויזנטער פאַרבן אין זיינע אויגן, און ער זוערט פאַרשיכורט בלויז פון דערמאָנען זיך אין דעם... ס'האָט דעמלט געשמעקט די גאַנצע וועלט, ס'איז אויפגעגאַנגען אין אים דעמלט אַן אומבאַשרייַבלעכע פרייד. די פרייד וואָס ער איז אַ ייִדישער שרייַבער, און וואָס ער שפּאַצירט מיט אַ קאָלעגע, וואָס האָט שוין אַרויסגעגעבן אַ בוך און וואָס לייענט אים פאַר זיינע שאַפּונג-גען, און וואָס רעדט צו אים אַזוינע געהויבענע רייד... און בכלל, זוען גרשון דערמאָנט זיך אין יענע טעג פון דער יונגער ייִדישער ליטעראַטור אין אַמעריקע, שמעקט צו אים, ווי די בלומען אין באַטאַנישן גאַרטן יענעם בייטאַג...

גרשון אין בויבעריק

גרשון האָב שוין נישט געהאַט דעם מזל מיט לייבוש לערער, דעם דירעקטאָר פון קעמפ, „בויבעריק“, ווי מיט יהושע קאַמינסקין, דעם פאַרוואַלטער פון „קינדער-זשורנאַל“. דער ענטוואַסמישער יהושע קאַמינסקי איז טאַקע געווען דער, וואָס האָט געבראַכט גרשונען אין קעמפ, „בויבעריק“, ס'האַט אויסגעפעלט אַ קאַנסעלאָר.

גרשון געדענקט אזוי גוט אַט יענעם פאַרנאַכט, ווען ער איז אַרײַנגעפאַרן איבער אַ שטויביקן שליאָך אין דער טעריטאָריע פון קעמפ, „בויבעריק“. פון זייער אַ קאַכנדיק הייסן און שטיקנדיקן ניו יאָרק איז ער געקומען. און דאָ איז דעם פרייען, ווייטן אַרום פון דער לאַנדשאַטפ איז אזוי שטיל, קיל, שמעקנדיק, פרידלעך און באַרואיקנדיק. דער מערב ברענט אין אַ שלל פון קאַלירן און ביי די זייטן פון שליאָך שפאַצירן זיך געמיטלעך דערוואַקסענע קעמפ פער, טאַטעס און מאַמעס, וואָס זענען געקומען געוויר ווערן וועגן זייערע קינדער. אין ניקערס און גאַלף-זאַקן שפאַצירן זיי מיט דעם אַפשיין פון דער פאַרגיישנדיקער זון אויף זייערע פנימער, מאַכן פריילעך מיט די הענט צו יהושע קאַמינסקין אין אויטאָמאָביל און קוקן מיט גייעריקייט אויפן פרעמדן, שעמעוודיקן, דאַרן בחור ביי זיין זייט.

אַרײַנגעפאַרן אין קעמפ גופא, האָט גרשונען באַגעגנט אַ פרייע לעכער טומל פון קינדער און געדיכטע מחנות בושעווענדיקע מאַס: קיפּאַס (קאַמאַרן). זיי האָבן זיך אַרויפגעוואָרפן אויף אונדזער בחור, די בייסנדיקע זשושענדיקע בריאהלעך, מיט גרויס גדולה. ס'האַט אים אויך באַגעגענט אַ פאַרמאַטערטער לייבוש לערער און גלייך דורכגענומען דעם יוגנט שעמעוודיקן גרשונען מיט זיינע שטרענגע ברוינע אויגן. און גרשון איז אים מסתמא נישט געפעלן.

פון ערשטן אויגנבליק. און געפעלן האָט אים גרשון נישט געקאָנט
מכמה טעמים. קודם כל האָט יענער גלייך דערשמעקט מסתמא, אַז
דער נייער קאַנסעלעאָר איז אַ גרינער, און דעריבער נישט זיכער
מיט זיך. צווייטנס, האָט אונדזער בחור מסתמא נישט אויסגעקוקט
פון די שמויכלענדיקע, פון איינעם וואָס פאַרמאָגט אַ סכר פנים
יפות, דאָס הייסט אַ פנים אין גומן געמיט, און בכלל האָט ליבוש
לערער מסתמא געהאַט זיינע סימנים, ווי אַזוי צו דערקענען צי דער
קאַנסעלעאָר וועט זיך טויגן אָדער נישט. און אפשר האָט זיך דעם
סופער־פילבאַרן טרשוניען בלויז אויסגעדאַכט, אַז ער איז נישט גע-
פעלן געוואָרן. אָבער דער שאָרן איז שוין אָפגעמאַן געוואָרן. און
דער שאָרן איז געווען, וואָס אונדזער בחור אין ליבוש לערערס
אַנוועזנהייט איז געווען שמענדיק דערשראָקן, און אַ דערשראָקענער
מענטש זעט שוין נישט אויס געראַמן...

דערפאַר האָט אים אָבער באַגעגנט דער צווייטער ברודער,
ליפע לערער, דער דעמלטיקער פאַרוואַלטער פון קעמפ, מיט וואָס
רעמער פריינדלעכקייט, און אים געפירט אין קיך עסן וועטשערע.
פאַרוואָס אין קיך? ווייל די עס-צימערן זענען שוין געווען צוגע-
ראַמטע. דער דאָזיקער ליפע לערער האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין
נאָך אַ טייערער בחור, גרשון האָט דאָס שוין געזען שפעטער אין
קעמפ, „בויבעריק“, און נאָך שפעטער, ווען ער איז געוואָרן דער
פאַרוואַלטער פון „קינדער-זשורנאַל“.

היינט צו טאָג זענען מסתמא דאָ אין קעמפ, „בויבעריק“ מאָס
דערנע באַגנאַלער, אָבער דעמלט זענען אַלע געשלאָפן אין ביידלעך.
און ווי ס'האָט זיך געשלאָפן אין די דאָזיקע ביידלעך, וואָס האָבן
געשמעקט מיט זומער און מיט די אַלע גומע בשמימדיקע ריחות
פון די גראַזן, ביימער און בלומען... און געשלאָפן איז גרשון יענע
גאַכט מיט איין שלונג. אוועקגעלייגט אין דער פינצטער דעם קאַפ
אויפן קישן, און פלוצלונג, דאַכט זיך בלויז אַ מינוט האָט גענומען,
און ס'רייסט שוין די אויגן די זון, וואָס שיינט אַריין אין ביידל...
און אין דרויסן זיגט שוין דער שיינער ליכטיקער פרימאַרן מיט
די פעלדער אַרום, מיטן טייד, מיטן וועלדל, מיט די ווייסע פאַרם-
הייזער, מיט די געלעכטערס פון די קינדער, וואָס לויפן מיט האַג-
טוכער און ציין-בערשטלעך צו דעם אָפגענע וואַש-צימער אונטער
אַן אָפּדאַך, וואָס איז באַשטאַנען פון צענדליקער קראַנען...

ס'איז דעמלט געווען דער אָנהייב פון דער גאַלדענער עפאָכע פון ייִדיש אין אַמעריקע, אַ גרויס־שעפערישע פּיאָנערישע צייט: מען האָט פאַרפלאַנצט שולן, זשורנאַלן, צייטונגען, מעאַטערס, כאַרן, קעמפס און פאַרווייט ייִדיש. „קעמפ בויבעריק“, „קעמפ קינג־דערלאַנד“, אַרבעטער־רינג־קעמפ, „ניט געדאַגעט“, שפעטער קעמפ „גו־עדן“, „אונדזער קעמפ“ און נאָך און נאָך זענען אויסגעוואַקסן אין יענעם פּעריאָד.

ס'איז דעמלט, דאָס זיך, געווען דאָס ערשטע יאָר פון קעמפ „בויבעריק“. דער גלעזערנער גאַניק פונעם פאַרם־הויז איז געווען דער עס־צימער פאַר דערוואַקסענע... דער קינדערשער עס־צימער איז געווען אינגדרויסן אונטער אַן אָפּדאַך... אויבן, אויפן בערגל זענען געלעגן אויסגעשפּרייט די בייִדלעך פאַר די ייִנגלעך. אין אַ זייט, הינטערן וואַש־צימער — די בייִדלעך פאַר די מייִדלעך. ביי דעם אַריינגאַנג פון דער מייִדלשער טעריטאָריע איז געווען אַ שילד: „נאָו מענס לענד“. מיינען מיינט דאָס „קיינעמס לאַנד“. אָבער דאָ האָט דאָס געמיינט: „נישט קיין לאַנד פאַר מענער“. אַמעריקאַנער געבוירענע מייִדלעך, האָט גרשון געמראַכט, רייצן זיך מיט די ייִנגלעך אויף אַזאָ שיינעם שפּילעוודיקן אויפן.

ווייטער אַ ביסל פון דעם הויז מיט דעם גלעזערנעם גאַניק אויף יענער זייט שליאָך איז געווען דער טייד. גראַדע אַ גרויסער טייד, אָבער זייער אַ קליין שטיקל פּלאַץ אָפּגעצוימט פאַר באַרן זיך. און דאָס אָפּגעצוימטע קליינע שטיקל פּלאַץ איז געווען פול מיט וואַסער־פּלאַנצן. אָבער דערפאַר האָט מען געקאָנט שיפלען זיך איבער דער גאַנצער לענג, און קיין שום טייד אין אַמעריקע, אחוץ דער טייד אין „קינדערלאַנד“, האָט נישט געהערט אַזויפיל ייִדישע רייד און ייִדישע פּאָלקס־לידער. און איבער קיין שום טייד אין אַמעריקע, אחוץ אפשר אין „קינדערלאַנד“, האָבן אַזויפיל ייִדיש־שע שרייבער זיך נישט געשיפּט. מען האָט געזונגען איבערן גאַנצן טייד, מען האָט געלאַכט איבערן גאַנצן טייד...

לעבן וואַש־צימער אונטער אַן אָפּדעכל איז געווען דער גלאַק. לייבוש לערער אַליין איז אָפּט געווען דער גלאַקס־קלינגער, און גע־וועקט די קינדער פון שלאָף, אָדער געמואָלדן, אַז ס'איז שוין צייט זיך שלאָפן לייגן. ער האָט דאָס געטאָן מיט אַזאָ מינע, אַקוראַט.

ווי קיינער אהויז אים, דער דירעקטאָר, קאָן אַזוי שיין נישט קלינגען אין גלאַקס. ער האָט טאַקע זייער שיין געקלונגען אין גלאַקס... זיין שיין קלינגען אין גלאַקס האָט ביי גרשונען מכּפּר געווען די געוואַלדיקע שטרענגקייט אין אים. גרשון האָט דערזען אין אים דעם יינגל, וואָס איז זיך מחיה צו טאָן אַזאַ זאַך. נישט איין יינגל אין קעמפּ האָט אים מסתמא מקנא געווען. זיינע שמואָל-געשני-מענע ברוינע אויגן האָבן געקאָנט קוקן מיט אַ געוואַלדיקער שטרענגקייט, זיי האָבן אויך געקאָנט קוקן מיט בייסיקן חוזה, כמעט מיט אַ פאַרגיכטנדיקן חוזה. זיי האָבן אויך אָבער געקאָנט קוקן מיט וואַרעמער פאַרשמענדלעכקייט, זיין קול — אויטאָריטעטנע, געדיכט, שטאַרק-מענערש, פול מיט מעטאַל. אָפּט האָבן זיך דורכ-געוואַרפן טענער ווי מען זעגט אויף אַ זעג, דאָס אויטאָריטעטנע קול פון אַ קפּדו... גרשון איז בלויז געווען אַ וואָך אין קעמפּ און לייבוש לערער האָט אים אַוועקגעשיקט. די דאָזיקע וואָך איז געווען די רייכסטע אין אייגנדרוק... דער פּאָעט מנחם איז געווען יענע וואָך אין קעמפּ, און אויך קלמן מרמז. אַז מען זעט אַ מלך, דאַרף מען אַ ברכה מאַכן, זאָגט זיך עהגעזי אין די הייליקע ספרים, און לויט גרשונען, וואָלט מען ניכער געדאַרפט אַרײַנשטעלן, נישט ווען מען דערזעט אַ מלכות, נאָר ווען מען דערזעט אַזאַ שיינעם פּאָעט, ווי מנחם, אָדער אַזאַ לייכטיקן תלמיד חכם, ווי קלמן מרמז...

אין דער דאָזיקער וואָך האָט גרשון פאַרבוגדן אַ פריינדשאַפּט מיט דעם פּיאַניסט איזראַעל שלייען, אַ פריינדשאַפּט אויף יאָרן און יאָרן... אַ בחור מיט אַ פנים געשניצט אַזוי ווייך, אַזוי דעליקאַט קאַט. מיט שוואַרצע אויגן, אַזוי קלוג, און מיט שמענדיק אַזוינע וויציקע פייערלעך, מיט אַ שמערן אַזוי אימפּאַנירנדיק, און מיט אַ פאַטלע שוואַרצע האָר, אַזוי געדיכט, אַזוי לעבעדיק, אַז מען האָט כמעט נישט באַמערקט זיין היפּשן האָרב, און זיינע די-נע פיס...

אויך האָט גרשון געהערט ס'ערשמע מאָל אין זיין לעבן. ווי מען רעדט יידיש מיט אַזאַ שיינקייט, אַקוראַט, ווי מען וואָלט אויס-געקושט יעדעס וואָרט. ס'אַניאַ גורסקאַיאַ, די בינע-קניסטלערין, איז געווען אין קעמפּ. און זי האָט דאָס גערעדט יידיש, ווי זי וואָלט געבענטשט און אויסגעקושט יעדעס וואָרט. און אַז זי האָט

נאך גערעדט יידיש אויפן טייד, דאָס הייסט שיפנדיק זיך אויף
אַ שיפל, איז אויסגעקומען, ווי יעדעס וואָרט ביי איר קומט אַרויס
לויטער, אויסגעטובלט...

יאָ, גרשון איז אָפגעווען בלויז אַ וואָך אין קעמפּ בויבעריק
און מען האָט אים אָפגעזאָגט. דער גוטער ליפע לערער מיט די
ווייד-בלוילעכע אויגן, און מיט דעם גוטן שמייכל אויף זיינע פיין-
געשניצטע ליפן, האָט אים אַרײנגערופן אין אָפּים און אויסגע-
שריבן אַ טשעק. גרשון האָט גיך געכאַפט דעם טשעק און איז
אַרויס. פאַרוואָס „גיך געכאַפט“? ווייל דער טשעק איז געווען
מערער, וויפל ס'איז אים געקומען, כמעט צוויי מאָל אַזויפיל מע-
רער. מסתמא האָט דער דאָזיקער ליפע לערער געמאַכט אַ טעות,
האָט ער געטראַכט. אָבער דער געוויסן האָט גישט געלאָזט רוען.
סטייטש, ס'איז דאָך אַ קעמפּ געבויט פון אידעאָליסטן, און קיין
סך געלט אויפצוהאַלטן אַ קעמפּ איז גישפּאַ, און מענטשן קומען
פון שטאַט אַרויסצוהעלפן אין דער אַרבעט, און נעמען גאַרנישט
קיין באַצאָלט.

— איר האָט געמאַכט אַ טעות — איז גרשון צוריק אַרײן
אין אָפּים.

— ניין. מיר האָבן גישט געמאַכט קיין טעות — לאָבן ליפעס
בלוילעכע אויגן מיט ווילקייט — פאַרגוצט דאָס געזונטערהייט.
איז גרשון צוריקגעפאַרן אין הייסן שטיקנדיקן גו יאָרק, און
ס'איז אים נאָכגעפאַרן די גאַנצע צייט ליפע לערערס גוטסקייט...

שמרויענע קאפעליושן

ער זעט שוין, אז אין אמעריקע, ווי באַלד נאָר ס'קומט דער זומער, טוען זיך אָן אַלע בחורים ווייס-געלע שמרויענע שליאָפּעס. און אין בראַנזוויל איז נאָר אַ כּוּיוֹן זיך צו ווייזן אום זומער אויף דער גאַס נישט אין קיין שמרויענער שליאָפּע, מען וועט זאָגן — אַ גרינגער.

גרשון האָט זיך אויך געקויפט אַ שמרויענע שליאָפּע און ס'איז טאַקע געווען אַ פּאַרנעגניגן, אַזוי גרינג, אַז מען פילט זי ממש נישט אויפן קאָפּ. אין די איצטיקע יאָרן, איז שוין נישט קיין מאָדע אום זומער די דאָזיקע שמרויענע שליאָפּעס. די מערסטע טראָגן בכלל גאַרנישט אויפן קאָפּ, אָבער דעמל, ווען ס'איז געקומען דער זומער האָבן זיך צעבליט די בראַנזווילער גאַסן מיט שמרוי-ענע קאָפּעליושן. אויף פּיפּקין עוועניו, די הויפט-שפּאַציר-גאַס, דאָרטן איז געווען אַ שמראַמיקער טייד פון קעפּ אין שמרויענע שליאָפּעס.

ווי ער געדענקט זיי אַזוי גוט, די שמרויענע שליאָפּעס, גרשון און ווי זיי ליגן אים אויך גוט אין טעם. און זיי ליגן אים אַזוי גוט אין טעם, ווייל ווען ער איז געקומען פון קעמפּ בויבעריק, איז ער גלייך אַריינגעפאלן אין אַ שאַפּ, וווּ מען מאַכט טאַקע אָט די דאָ-זיקע זאַכן. אויף לאַפּאַיעט סטריט, נישט ווייט פון וואַנאמעיקערס ריזיקן דעפּאַרטאַמענט סטאָר, איז געווען דער דאָזיקער שאַפּ. אַכצן דאָלאַר אַ וואָך האָט מען געצאָלט און די גאַנצע עוּבדאָ איז געווען שטייף פאַר אַן אַנגעזונדענעם גאַז-איינוועלע און מיט דער האַנט האַלטן אין איין דרייען אַ קאָפּעליוש אַנטקעגן די פּלאַמען, כדי די שמרוי ביי די זוימען זאָל זיך אָנבלאָזן פון דער היץ, און ס'זאָל אויסקוקן געדיכט און מאַסיוו. ביי אַ פּערצן יונגע חברה זענען זיי

געווען, און געשטאנען פאר א לאנגן טיש, זיבן חברה פון יעדער זייט און געהאלטן אין איין דרייען די קאפעלושן פאר די פלאמען פון די גאז-איינוועלער.

פארמאגן, ווען מען האט נאך אָנגעהויבן די אַרבעט, איז נאָך געווען פריילעך צווישן די דאָזיקע פּערצן יונגע חברה. אַ ווייץ האָט זיך געהערט, אויך אַ לידל. ביסלעכווייז איז מען פאַרמשאַדיעט געוואָרן פון די גאַז-איינוועלער, פּנימער זענען געוואָרן זייער בלאַס, אויגן זענען פאַרנעפּלט געוואָרן און ס'איז געוואָרן אזוי שמוץ, נאָך די פּיאָלעמעווע צישנדיקע פּלעמלעך פון די איינוועלער האָבן זיך געהערט.

דער בחור טישארלי אָבער, מיט פאַרנעפּלטע שוואַרצע אויגן, מיט אַ צעשוויבערשן קאָפּ שוואַרצע שמעכיקע האָר, מיט קרומע, ווי צוגלעכעסדיקע ציין, ער האָט פון צייט צו צייט נישט געלאָזט מען זאָל אַרײַנפאַלן אינגאַנצן אין דער דאָזיקער פאַרמשאַדיעטער פאַרגעסנקייט. ער האָט גערעדט ניבול-פה (אומאַנשטענדיקע רייד), האָט אַלעמאָל אויסגעמראַכט באַזונדערע שאַרלאַטאַנסקע ווערטער, און זײ אויסגערופן פאַר אַלעמען צו הערן. אַזאַ אָפּענעם און גע-וואַנטן ניבול-פה וועגן פּרויענשן קערפּער האָט גרשון נאָך קיינמאָל נישט געהערט און אי אויף ענגליש און אי אין יידיש, דאָס האָט אַ ביסל אויפגעוועקט די פאַרחלשטע געהירן.

דער בחור סאָל, מיט דער האַרבאַטער לאַנגער נאָז, מיט די גרויסע פייכטע ברוינע אויגן, מיט די שוואַרצע געקרייזלטע האָר, האָט אויך פון צייט צו צייט אויפגעוועקט דעם עולם דורך זיין פּרעגן אַלעמאָל: „ווי אזוי זאָגט מען אויף ענגליש דאָס“. אַ מאַר-נאַפּאַלער, ערשט זעקס וואָכן פון לאַנד, און ער האָט געוואָלט וואָס גיכער זיך אויסלערנען ענגליש, און דאָ אין שאַפּ. די אַנדערע בחורים, ווער אַ יאָר, ווער צוויי, ווער מערער אין לאַנד, זענען גע-ווען זייער צופרידן אים באַרײַכערן זיין ווערפּער-פאַרמעגן אין ענגליש.

שפּעט נאַכמיטאָג איז שוין אויך טישארלי פאַרשוויגן געוואָרן מיט זיין ניבול-פה, זיך שוין נישט אָפּגערופן מיט קיין וואָרט. נישט געקומט. קיינער האָט נישט געקומט אויף קיינעם. מען האָט אין דער פאַרמשאַדיעטקייט נאָך אינגאַנצן פאַרגעסן, אַז עמעצער

שטייט לעבן דיר, און טוט די זעלביקע אַרבעט, ווי דו... דער גרויסער גער סאָל איז אויך פאַרשוויגן געוואָרן. שוין מערער נישט געפרעגט אַלעמאַל: — „ווי אַזוי זאָגט מען דאָס וואָרט אויף ענגליש“?

גרשון האָט אָבער געוואוסט, אַז יעדער איינער אין דער דאָס-זיקער פאַרזאָמלונג שטיילקייט טוט עפעס אין זיין געדאַנק, כדי זיך צו ראַטעווען. עפעס געפינט שוין יעדער איינער עפעס אַ פּריידיקן פּונקט אין זיין לעבן. און איצטער טראַכט ער פון אים, און דאָס מאַכט לייכטער איבערצוטראַגן די דאָזיקע קאָמפּאַרוזשע אַרבעט. גרשון אַליין אין דער דאָזיקער פאַרשטאַדיעטקייט, האָט געהאַלטן אין איין טראַכטן וועגן אַ הייזל אין וואַלד, וואָס ער האָט איינגעמאַל געזען, אַלס יינגל. ס'איז געווען אום ווינטער. דאָס הייזל איז געווען אינגאַנצן באַדעקט מיט שניי. דאָרטן האָט געווינט אַן אַלמ פּאַר-פּאַרק. ער האָט אַלץ געהאַלטן אין אַרומשפּילן זיך אין זיין געדאַנק מיט דעם דאָזיקן הייזל אין וואַלד, און אַזוי פון זיך אַליין איז גע-בוירן געוואָרן אַ מעשה פאַר קינדער אין גראַמען, וועגן דעם זיידן און באַבע פּריידן, וואָס „האַבן געווינט אין וואַלד, און ס'איז זיי געווען זייער קאַלט...“

אַט אַזוי ביי אַרום זעקס אַזייגער פאַרנאַכט האָט מען גע-דרייט קאָפּעליושן אין דער דאָזיקער רופּמאַכער, פאַרסטער הייז. דערפאַר אָבער, ווען מען האָט אַוועקגעלייגט די אַרבעט און אַרום אינגרויסן — וואָס פאַר אַן עקסמאַז!... די הייסטע טעג זענען דעמלט געשטאַנען און זעקס אַזייגער איז גאָד געווען גענוג הייס און גענוג שטיקנדיק. אָבער פאַר גרשונען איז אויסגעקומען דער אינגרויסן, ווי ער וואַלט פּלוצלונג אַריין אין אַ דערפּרישנדיקן קילן טייד.

גרשון האָט גאָד געהאַט מזל: קודם כל, איז זיין דירה (און ווידער אַמאַל האָט ער געווינט ביי דער מיסעס סיגל אויף מאַט-פאַרד עוועניו) געווען נישט ווייט פון די שטאַטישע שאווערס (שפּרייט-בעדער) אויף פּיטקין עוועניו. און צווייטנס, וואָס אין הויף ביי דער מיסעס סיגל האָט געוואַקסן אַ בוים מיט געדיכטע צווייגן. איז גרשון געגאַנגען אַלע פאַרנאַכט גאָד דער אַרבעט צו דער שטאַטישער שפּרייט-באָך אויף פּיטקין עוועניו. פאַר צוויי פּע-ניכ, האָט מען געגעבן אַ ריגעס האַנטעד מיט זייער אַ דאַר שטיקל זייער, און אַריינגעלאָזט אין אייגעם פון די שטאַלע קעמערלעך.

מיטן שאוער. און שאוער איז דאך דער טייטש אויף ענגליש א רעגן, און דער נאקעמער קערפער האט טאקע געפילט, ווי אין א רעגן, א שניידדיקער קאלטער רעגן, מען האט אױש געקױטשעט פון נחת. און װען מען זאָל בשעת מעשה געװען פאָטאָגראַפירן גרשונען אין אַ קעמערל אונטערן שאוער, װאָלט מען מסתמא געזען אַ געװאָלדיק צעשייגטן, צעלויכטענעם, צעזונגענעם גרשין לעבן זאָל אַמעריקע, לעבן זאָל בראַזװיל, פאַר צװײ פענים אַזאַ אומבאַשרייבלעכער גליק...

אויף פיסקין עוועניו אין די פאַרנאַכטן, האָט דאָס געמענט זיין אין גאַר די הייסטע פאַרנאַכטן, דאָס יוגנװאָרג האָט געשפּאַ צירט מיט גרויס אַפעטיט. גרשון איז אויך געגאַנגען שפּאַצירן אויף פיסקין עוועניו. אָבער די שמרויענע שליאַפעס אויף די בחור־שע קעפּ האָבן אים פאַרשמערט די הנאה. ער האָט שװין נישט געקאָנט קוקן אויף זיי אָן דעם ס'זאָל נישט קומען צו אים דער ריח פון שטאַד. באַזונדערס די גאַר נײַאניקע, ס'האַט זיך אים אויסגעװוּזן. אַז דאָס װענען טאַקע זײנע, דאָס הייסט, די װאָס ער האָט געדרייט פאַר די פּלאַמען פון גאַז־אײוועלע...

יא, די שמרויענע שליאַפעס, ווי ער געדענקט זיי, גרשון, אַזוי גוט פון יענע יאָרן, ווי זיי ליגן אים אַזוי גוט אין טעם... און ווי ער געדענקט אויך אַזוי גוט יענעם פאַרנאַכט אין בראַזװיל, זייער אַ קילער פאַרנאַכט איז דאָס געװען. ס'האַט שװין געשמעקט מיט אויס זומער, מיט אָנהייב האַרבעט, אָבער אויף פיסקין עוועניו האָבן די בחורים גאָר אַלץ געשפּאַצירט אין די שמרויענע שליאַפעס. ס'איז גאָר אַלץ צוגעגאַנגען, ווי יעדן אָונט אין משך פון די פאַרנאַנגענע זומער־חודשים, און מען האָט זיך גאַרנישט געגריכט אויפן פּאַנאַם (אָבער שרעקט זיך נישט, ס'איז נישט געװען קיין פּאַנאַם, װאָס איז אַסאַציאירט מיט שלאָגן יידן, ס'איז געװען אַ פּאַנאַם אויף — די שמרויענע קאַפעליושן...).

ווי אַזוי האָט זיך דאָס אָנגעהויבן? צװײ יידישע בחורים, לױטן אויסקוק אַמעריקאַנער געבוירענע, האָבן אינמיטן טראַטװאַר פון פיסקין עוועניו זיך אַפּגעשטעלט, אַראָפּגענומען פון זייערע קעפּ די שמרויענע קאַפעליושן, און גלייך צעבראַכן אויף זייערע קני. זיי האָבן זיך אָבער נישט באַגנוגט מיט זייערע אײגענע, אַראָפּגעכאַפט אויך פון פרעמדע בחורימשע קעפּ, און זיי אויך

צעבראָבן. דערנאָכדעם האָבן די, ביי וועמען מען האָט צעבראָבן,
אַראָפּגעכאַפט פון אַנדערע קעפּ און אויך צעבראָבן, און דערנאָכ-
דעם איז געוואָרן אַ צעברעכעניש איבער גאַנץ פּיסקין עוועניו.
מען האָט געבראָבן און מען האָט געלאָכט... די ערשטע פּאַר מי-
גוט האָט גרשון נישט פאַרשטאַנען, ס'איז עפעס אויסגעקומען, ווי
כולגאַנעס וואָלטן זיך אַרײַנגערױסן אין שפּאַציר, אָבער זעענדיק,
ווי אַלע לאָבן, און ווי יעדער געמט אָן גוטמוטיק, ווען אַ צווייטער
ברעכט אים זיין קאַפעליוש, האָט ער שוין פאַרשטאַנען, אַז דאָס
איז דער מנהג פון לאַנד, און סוף זומער ברעכט מען איינער ביים
אַנדערן די שמרויענע קאַפעליושן... אייניגן ווענען די טראַטמאָרן
געוואָרן פאַרזײט מיט הרונים אָן אַ שיעור, דאָס הייסט מיט די
צעבראַכענע שמרויענע קאַפעליושן...

גרשון האָט נישט געלאָזט עמעצן אַנדערש אַראָפּכאַפּן פון
זיין קאַפּ זיין שמרויענעם קאַפעליוש און אים צעברעכן. ער האָט
דאָס אַליין געמאַן. מיט שאַרן־פּרייד האָט ער דאָס געמאַן. אויף
פיץ פּיצלעך אים געבראָבן, און זיך גאַרנישט געקאַנט זעמיקן...

דאָס מידל מיט די בלויע אויגן

אין קיין שום צייט פון יאָר גייט אין בראַנזוויל נישט אויף די זון מיט אַזאַ בענקשאַפּט, ווי אין האַרבסט. און אפשר האָט זיך גרשונען בלויז אויסגעדאַכט אַזוי, ווייל די בענקשאַפּט אין גאָר געלעגן אין אים אַליין. ס'איז געווען אַ בענקשאַפּט גאָר די לעצטע גאָלדענע טעג פון יאָר, וואָס ער וועט שוין נישט זען, מחמת ער האָט דעמלט געאַרבעט אין אַ שאַפּ.

גרשון איז געוואָרן אַ פרעסער אין אַ שאַפּ פון קינדער-הייל קעס. ניומא, יענעם חתן, האָט אים אַרויפגענומען און אים גע- לערנט די מלאכה, און דער שאַפּ איז געווען גאָר נישט פון די גע- הויבענע. ער האָט זיך געפונען אין אַן אַלטער אָפגעפאַרענער גע- ביידע אויפן דריטן שטאָק אויף דער אַכצנטער גאַס לעבן זעקסטער עוועניו. אַ פאַך פענצטער זענען דאָרטן גראַדע געווען, אָבער אויף זיי איז געלעגן דער שטויב פון יצענדליקער יאָרן. דער שטויב האָט זיך שוין פון לאַנג איינגעזאַפּט אין גלאַז און אין געוואָרן אַ טייל פון גלאַז. און אפילו ווען דאָס גלאַז זאָל זיין ריין, וואָלט אויך נישט קיין ליכטיקייט אַריינגעדרינגען, מחמת גלייך דערביי אַנט- קעגן האָט זיך געהויבן די אָפגעקראַכענע וואַנט פון אַ צווייטער געביידע. נאָקעטע עלעקטרישע לעמפלעך האָבן געברענגט אַ גאַנצן טאָג און אויך אין זיי האָט זיך איינגעגלידערט דער שטויב. און כאַטש דער שאַפּ איז געווען אויפן דריטן שטאָק, איז ביי גרשונען אויסגעקומען, אַז ער אַרבעט אונטער דער ערד. די אַרבעטער האָבן זיך געזען איינער דעם אַנדערן אַ גאַנצן טאָג אין אַ נישט- גאַטירלעכער ליכט, און אַז מען איז אַרויסגעגאַנגען בייפּאָג אינ- דרויסן כאַפּן אַ בייס, האָט מען ווי זיך נישט דערקענט, גאָר אַ- דערע פנימער.

דערפאַר האָט גרשון אַריינגעכאַפּט זייער אַ סך ליכטיקייט

פון די רָאָן-גאַלדענע האַרבסטיקע פאַרטאָגן אין בראַנזוויל, בשעת
 ער איז געלאָפֿן צו דער אַרבעט. ווער פון די בראַנזווילער געדענקט
 די זון-אויפֿגאַנגען אין די האַרבסטיקע פאַרטאָגן, וואָס מען האָט
 געזען אויבן אויף די פּלאַטפֿארמעס פון די סטאַנציעס, בשעת מען
 האָט געוואַרט אויף אַ באַן, וואָס האָט געהאַרט אַוועקלאָפֿן אין
 די שעפּער פון מאַנהעטן? גרשון געדענקט זיי זייער גוט. דאָרטן
 אויבן אויף דער פּלאַטפֿארמע, איידער די באַן איז אָנגעלאָפֿן,
 האָט ער גוט אַרײַנגענומען אין געהאַנג די גאַלדענע לױטערקײט
 אין מזרח, און ישפּעטער אין פינצטערן שאַפּ, פיהנדיק מיטן פרעסל
 איבער די קינדער-הײזקעס, האָט ער געהלומט פון דער דאָזיקער
 גאַלדענער לױטערקײט. ער האָט אויך געהלומט פון דעם מיידל
 מיט די הייסע בלויע אויגן. ער האָט זי שוין שטענדיק געטראָפֿן
 אין די פאַרטאָגן אויבן אויף דער פּלאַטפֿארמע פון ראַקאוועי עווע-
 נוו סטאַנציע. ער האָט זי דאָרטן געטראָפֿן ס'ערשטע מאָל פון זײַן
 גײן אַרבעטן אין אַמעריקע. ער האָט זי נאָכדעם געטראָפֿן דאָרטן
 יעדעס מאָל, ווען ער האָט געאַרבעט אין אַ שאַפּ אין מאַנהעטן
 און געוואַרט אויף דער פּלאַטפֿארמע אויף אַ באַן... און כמעט
 שטענדיק האָט זי אַ קוק געמאַן אויף אים מיט פאַרווונדערונג.
 טאַקע בלויז איין קוק... אינעווייניק אין וואַנגאַן אים שוין נישט גע-
 זען. שטענדיק האָט זי געהאַט אַ ביכל מיט זיר, און שטענדיק
 אַרײַנגעקוקט אין ביכל, אפילו ווען זי האָט נישט געהאַט וווּ צו
 זיצן אין איבערגעפאַקטן וואַנגאַן, און אַזוי שטײענדיק, זיר אָנ-
 הענגענדיק מיט איין האַנט אין דעם רימען פון אויבן, אַלץ אַרײַג-
 געקוקט אין ביכל.

אין די דאָזיקע ווונדערלעכע האַרבסטיקע פאַרטאָגן אויף דער
 פּלאַטפֿארמע, וואַרטנדיק אויף אַ באַן, פונקט ווי גרשון, זענען
 אירע שײנע בלויע אויגן געווען פאַרטאָגן מיט פיל בענקשאַפט
 צום מזרח, און זי האָט הפנים אויך אַרײַנגענומען אין זיר די רָאָן-
 גאַלדיקע לױטערקײט פון דעם סאַג, וואָס האָט געהאַלטן אין גע-
 בירן יווערז...

און גרשון, אויב ער איז אָנגעלאָפֿן פאַר איר, האָט שוין
 דורכגעלאָזט אַ באַן, אָדער צוויי ביז זי וועט אָנקומען, און אפשר
 אויב זי איז אָנגעקומען פריער, האָט זי אויך דורכגעלאָזט אַ באַן
 אָדער צוויי, ביז ער וועט זיר באַווייזן...

אין יענע האַרבעט פאַרמאָגן אין זי אַליין נאָר געווען, ווי דער זון-אויפגאַנג, אַ צעלויכטענע, אַ צעשטראַלמע. און ער האָט שוין אויך אַריינגענומען אין זיין געדאַנק פון איר צעלויכטקייט און צעשטראַלטייט, כדי ס'זאָל אים קלעקן אויף אַ גאַנצן מאָג אין דעם פינצטערן שאַפּ פּרעסנדיק די קינדער-הייזקעס...

און איינמאָל אין אַ פאַרמאָג, אין אַ באַזונדערן פּרעכטיקן פאַרמאָג, ווען אין אַ טייל פון גאַלער גי-גאַלדענער לויטערקייט אין מזרח, האָט אָנגעהויבן אַרויסשפּראַצן די זון, האָט ער איר צום ערשטן מאל געזאָגט אַ גוט מאָרגן, און זי, אָפּגיסנדיק אים מיט דער הייסקייט פון אירע כלויע אויגן, האָט אים צוריק באַ-גריסט מיט אַ גוט מאָרגן. טאַקע אין יידיש, „גוט מאָרגן“ האָט ער געזאָגט, און זי האָט אים אויך געענטפּערט אין יידיש.

און שפּעטער, אין וואַגאַן, האָט ער זי געפּרעגט, וואָס פאַר אַ בוך זי לייענט. און זי האָט אים געענטפּערט, אַז ס'איז אַ בוך פון אַ באַרימטן ענגלישן שרייבער, סאַמערסעט מאַהעם, און דאָס בוך הייסט „אָו יומען באַנדערזש“. אָבער וואָס ס'מיינט אין יידיש, „יומען באַנדערזש“ קאָן זי אים גישט דערקלערן (און דאָס ערשטע בוך אין ענגליש, וואָס גרשון האָט שפּעטער געלייענט, ווען ער האָט שוין געקענט לייענען אין דער האַזיקער שפּראַך, אין טאַקע געווען, „אָו יומען באַנדערזש“ פון סאַמערסעט מאַהעם...) אויך האָט זי אים געזאָגט, אַז זי הייסט אינווא, און אַז זי אַרבעט אויף קאַנעל סטריט אין אַ לאַיערס אָפּיס, אַלס סעקרעטאַרשע. שוין צוויי יאָר, אַז זי אַרבעט דאָרטן. און זי וואָלט אים מסתמא גאָר זאָבן דערציילט, און גרשון איר, אָבער אינגעווייניק אין וואַגאַן קאָן מען שוין גישט רעדן, ווייל מען הערט שוין במילא גישט, וואָס דער צווייטער רעדט צוליב דעם בריאַזגען פון די רעדער, און גאָר ווען די באַן טוט זיך אַ שראַג אַריין אונטער דער עהד, דאָרטן ווערט מען גאָר טויב...

און ער האָט זי אויך אַרומגענומען, גרשון, און גישט אייג-מאַל. האָט אַרומגעמען אין טאַקע געווען גישט צוליבן אַרומגעמען, גאָר ווען דער וואַגאַן האָט זיך שטאַרק אַ שרייטל געמאַן און אַלע שטייענדיקע האָבן פאַרלוירן דעם גלייכגעוויכט און אָנגעהויבן צו פאַלן איינער אויפן אנדערן... און זי האָט זיך געלאָזט אַרומגעמען

און געבליבן אין זיין אַרומגעמען לענגער, ווי מען האָט באַדאַרפֿט,
האָט זיך אים אויסגעראַכט...

אויף קאַנעל סמדיט איז זי אַרויס פֿון וואַנאַן און געוואָרפֿן
רעם לעצטן בליק אויף אים מיט אַ צוואַנג פֿון פֿרייגדשאַפט אין
אירע צעלויבטענע בלויע אויגן...

און ס'האָט זיך טאַקע אָנגעהויבן אַ פֿרייגדשאַפט, דערווייל
בלויז אויבן אויף דער פֿלאַטפֿארמע פֿון ראַקאוועי עוועניו סטאַנ-
ציע; דערווייל בלויז פֿאַרן מיט איר צוזאַמען אין וואַנאַן זייט ביי
זייט, און ער שמענדיק גרייט מיט זיין האַנט זי אַרומגעמען, און
זי נישט לאָזן פֿאַלן, ווען די באַן האָט זיך אַ פֿרייסל געטאָן...
„אַ גוט מאַחטן, גרשון“ — האָט זי אים אַלע פֿאַרטאָג באַגריסט
אין ייִדיש... זי, כאַטש אַן אַמעריקאַנער געבוירענע, האָט גערעדט
גאַנץ פֿליסיק ייִדיש, אַ ליטווישן ייִדיש האָט זי גערעדט, ווייל אַ-
רע עלטערן האָבן ביידע געשטאַמט פֿון דער ליטע...

* * *

שפעטער מיט יאָרן און גרשון האָט שוין נישט געוויגט אין
בראַנזוויל, געווינט אין מאַנהעטן, איז ער געקומען קיין בראַנזוויל
פֿאַרצולייגען זיינע מעשיות אין אַ געוויסן אַרבעטער-קלוב. די
גאַנצט האָט ער גענעכטיקט ביי אַ חבר, און פֿאַרטאָג זיך אויפֿגע-
כאַפט, ווייל ער האָט געוואָלט לויפֿן צו ראַקאוועי סטאַנציע מיט
אַלעמען צוזאַמען, פֿונקט ווי אַמאָל אין יענע יאָרן... ס'איז אויך
געווען אַ לויטערער האַרבסטיקער פֿאַרטאָג, און ער איז געלאָפֿן
גיד, גיד, פֿונקט ווי אַמאָל, פֿונקט ווי ער קאָן נאָך פֿאַרשפּעטיקן
דאָס וואַנדערלעך שיינע מיידל מיט די הייסע בלויע אויגן... און
דאָרטן אויבן, פֿונקט ווי אַמאָל איז די פֿלאַטפֿארמע געווען ענג
פֿון מענטשן, און וואַרטנדיק אויף אַ באַן, זענען די אויגן פֿון פּיל
געווען פֿאַרטאָגן צום הימל אין מורח, און גרשון אויך צווישן
זיי, פֿאַרטאָגן צום מורח. וווּ אַ טייד פֿון רויפֿן פֿליסיקן גאַלד
איז געוואָרן אַליץ גרעסער און גרעסער, און דאָרטן איז די זון
אויפֿגעגאַנגען מיט אַזאַ בענקשאַפט פֿאַר גרשונען... דאָס מיידל

מיט די וונדערלעכע בלויע אויגן איז שוין דעמאלט, פארשטייט
זיך, נישט געווען אויף דער פלאטפארמע...
אנדערע בחורים וועלן זיך דערמאנען אין פארבישופטע זוג
מערהיקע לבנה-נעכט ערגעץ אין א פארק, בשעת זיי האבן גע-
שפילט ליבע. גרשון וועט זיך דערמאנען אין לויטערע הארבסטיקע
פארמאגן אויבן אויף דער פלאטפארמע פון ראקאוועי עוועניו-
סטאנציע...

יום-כיפור אין בראַנזוויל

יום-כיפור פאַרטאָג איז אונדאָי קיינער אין בראַנזוויל נישט געלאָפן צו דער אַרבעט. יום-כיפור פאַרטאָג האָט אין קיין שום הויז אין בראַנזוויל נישט געשריגן קיין וועק-זייגער. יום-כיפור פאַרטאָג איז געווען אזוי שטיל אין בראַנזוויל, אַז גרשון האָט צוזש נישט געקאָנט שלאָפן, נאָר שמיילער, ווי אין די זונטיקדיקע פאַרטאָגן...

אין די זונטיקדיקע פאַרטאָגן קאָן מען נאָך הערן, ווי ס'פאַרש פאַרביי אַ טראַק אָדער אַז אויטאָמאָביל. יום-כיפור פאַרטאָג — נישט קיין טראַק, נישט קיין אויטאָמאָביל. די גאָס האָט זיך ווי פאַרטאָיעט, ווי אפילו מורא געהאַט אַ הויכן רעד צו מאַן... שוין געכטן פאַרנאַכט צו כל גדרי איז זעלמן ווען פאַרבייגעפאַרן אַז אויטאָמאָביל איבער אַ בראַנזווילער גאָס. די בראַנזווילער טעקסיס, וואָס האַלטן זיך געוויינגלעך אויף פּיטקין עוועניו זענען פאַרשוונגן געוואָרן. פּיטקין עוועניו אַליין וואָס אפילו אום שבת זענען דאָרטן גראַדע אָפן אַ סך קראַמען און רעסטאָראַנען, זענען שוין פון געכטן פאַרנאַכט געווען אויסגעלאָשן אומעטום...

גרשון איז געכטן פאַרנאַכט געווען אין דער מאַטפאַרד עווע-
ניו שול צו כל גדרי. ס'האָט אים פאַרבענקט נאָך דער כל-גדרי-
נאַכט אין בערשאַד, יאָכער אַרײַנקומענדיק אין שול אין די בענק-
שאַפט געוואָרן נאָך גרעסער. דאָ אין דער טאַטפאַרד עוועניו שול
האָבן אויפן באַלעמער אויך געברענגט גרויסע דיקע וואַקסענע
ליכט, און אַ סך יידן זענען דאָ אויך געווען אָנגעטאָן אין ווייסע
קימלען. אָבער ס'האָט גרשונען אויסגעפעלט הירשקע דער רוי-
טער, דער חזן, דער שליח ציבור פון אַלטן בית המדרש אין דער-
היים. ווען ער, דער רויטער הירשקע, האָט אַ זאָג געטאָן כל גדרי
מיט זיין פרום אָבער שמאַרק קול, האָבן זיך ממש די טויערן פון

הימל געעפנט און איבערן גאַנצן בית המדרש מיט יידן איז דורכ־געטאַנגען אַ הייליקער צימער. אַליין אַ גרויסער אָרעמאַ, האָט ער שוין צום רבונג של עולם אחוץ די מענות פון קהל, געהאַט זיינע אייגענע, זיינע פּערזענלעכע. דאָ אין טאַטפאַרד עוועניו שול האָט געדאַונט אַ באַרימטער חזן מיט אַ סך משוררים, וואָס האָט זיך געלאָזט זייער גוט באַצאָלן און געזונגען דעם כל נדרי, ווי ער וואָלט אָפּגעגעבן קאַנצערט... דאָ האָט גרשונען אויך אויסגעפעלט דער הויכער טאַמע זיינער אין ווייסן קיטל, דער אַלמער ירושה־מלית איבערהערעקט איבער זיין קאַפּ, וואָס סיי כל נדרי נאַכט, סיי דעם גאַנצן טאַג יום כיפור, האָט ער זיך זעלטן ווען עס איז אַנדערהגעצט, נאָר געשמאַגען אויף זיינע פיס מיטן מהזר אין די הענט.

* * *

אָבער וואָס אַזוינס מוט די לויטערע האַרבסטיקע זון צו די בראַנזווילער הייזער? נאָר אַ כּישוף. אפילו דער שמויב אויף זיי זערט גאַלד, אפילו די פלעקן, די קויטיקייטן, די אָפּגעקראַכנקייטן אויף די ווענט פון רעגן, פון שניי, פון אַלמקייט — גאַלע גאַלד... און אויב אַ הויז איז פון רויטן ציגל, שטראַלס דאָס מיט שבעתים אורה, זיבן מאָל ליכטיקייט...

בראַנזוויל איז גרשונען געוואָרן טייער יענעם האַרבסטיקן לוי־טערן טאַג, אין טאַג פון יום כיפור, ווען ער האָט אַרומגעשפּאַצירט איבער די בראַנזווילער גאַסן, וואָס די גינגאַלדענע זון האָט זיי אָפּ־געטאַן אַ כּישוף... זיי זענען אָבער געווען פאַרלאָזט, די בראַנזוויל־לער גאַסן. אַלע דערוואַקסענע זענען אין די שולן. נאָר משה דער משוגענער איז נישט אין שול. אַ קויטיקער, אַן אויסגעמורזשעמער, שפּאַנט ער מיט זיין זעקל שמאַמעס אויף די פלייצעס, איינער אַליין איבער פיטקין עוועניו, און שמעלט זיך נישט אָפּ, כדי זיך צעווייגען און אויסשרייען: „ברענען זאָל אַמעריקע, כּלועל בעסער אַוועקפאַרן קיין פּילאַדעלפּיע.“ ס'איז פּשוט דערפאַר, ווייל ס'זענען נישטאָ קיין מענטשן אויף פיטקין עוועניו, האָט ער שוין נישט פאַר וועמען צו וויינען און צו קלאַנגן...

און אזוי פיל שולן אין בראַגזוויל, כמעט אויף יעדע צוויי בלאַק אַ שול, דאָס הייסט אַ צייטווייליקע שול, בלויז אום ראש השנה און אום יום כיפור, ערגעץ אין אַ קראָס. אָדער אין אַ פרי-יוצט הויז. אָבער ס'זענען אויך דאָ אַ סך פון די שמענדיקע שולן, און לעבן איינער מיט אַזאַ שול אויף הערצל סמריט, איז געווען אַ גרויסע סומאַמאַכע. אַ פרוי אין דער ווייבערשער אָפטיילינג האָט געהלשט, מסתמא פון פאַסמן, און מען האָט זי אַרויסגע-בראַנגן אינדרויסן, און ס'האָט זיך גלייך געפונען צווישן די האַוּ-גער אַ דאָקטער, מיטן פּלית אויף די פלייצעס, האָט ער זיך אָנגע-בויגן איבער איר און געטאַפּט איר פּולס... גרשונס מאַמע פּלעגט אויך הלשן. כמעט אַלע יום כיפור. שפעט אין טאָג איז גרשונס טאַמע און גרשון אַליין געווען אומרויאיק. זיי האָבן דערוואַרט, אַז ס'וועט געשען פונקט ווי פּאַחאָיאָרן, פּאַרצוויי-יאָרן, פּאַרדריי-יאָרן, אַלע פּריערדיקע יאָרן. און ס'איז טאַקע געשען: שפעט יום כיפור אין טאָג, ווי מען שרייט פון דער ווייבערשער שול: „געוואַלד, יידן, שרה מאירס הלשט“. און דער הויכער טאַמע מיט גרשונען זענען גלייך געלאָפן צו דער ווייבערשער שול, ארויסגעטראָגן איי-דרויסן די אויסגעדאַרטע זייער בלאַסע געהלשטע מאַמע, אין איר געלן פאַרוק. דער טאַמע האָט איר געגעבן שמעקן פון אַ פּלעשע-לע מיט טראָפּנס, וואָס מען האָט גערופן „הלשות-טראָפּנס“, און פון די דאָזיקע שאַרפע הלשות-טראָפּנס האָט אפילו אַ מויטער זיך געקאָגט אויפכאַפן... דאָ אין בראַגזוויל האָט דער דאָקטער מיטן פּלית דער פּאַרהלשטער פרוי גישט געגעבן שמעקן פון אַ פּלע-שעלע מיט טראָפּנס, ער האָט גאָר אַרויסגערופן אַן אַמבולאַנס...

און אַז גרשון וועט אָנטרעפן יענעם יום כיפור בייטאָג אי-וואן, דאָס מיינען מיט די הייסע בלויע אויגן, האָט ער זיך אווהאי גישט געריכט. אויף אַ גאַניק אין האָפּסינסאָן עוועניו האָט ער זי דערזען אַ צעשמראַלטע אין דער האַרבסטיקער גאָלדענער זון.

— גרשון — האָט זי אויסגערופן — כ'האָב זיך גאַרנישט געריכט.

אַט דאָ וווינט זי טאַקע אויף האָפּסינסאָן עוועניו. טאַמע-מאַמע און דער ברודער זענען אין שול, און זי איז געבליבן איי-גע אַליין. ס'איז איר אי אומעטיק, און זי איז שטאַרק הונגעריק, ווייל זי פאַסט. געגעבן דאָס וואָרט דער פרומער מאַמען, און דעם

פרומען מאַטן אָז זי וועט פאַסן. רירט זי זיך שוין נישט צו צום אייזקאַסן, וואָס איז פול אָנגעפאַקט מיט פערטלעך עוף, מיט נעקאַכטן קרויט, מיט וויינברויבן און מיט „וואָמער=מעלאָן“.

גראַדן פאַסט אויך, נישט ווייל ער האָט עמעצן געגעבן דאָס וואָרט, אָז ער וועט פאַסן, נאָר אין בראַנזוויל איז נאָר אין ערגעץ נישטאָ דעם פּאָג אַ רעסמאַראַן, אָדער אַ קאָפּעטעריע, וווּ צו כאַפּן אַ בייס. אַלע עס=פלעצער זענען היינט צוגעשלאָסן. און געבענען פון דער מיסעס סיגלס אייזקאַסן, וואָס איז אויך אָנגעפאַקט מיט כל טוב, וויל ער נישט... זי וועט במילא דערקענען...

סאַמע אויבן אָן אויף דער וואַנט אין בעסן צימער הענגען די בילדער פון איזוואס זיידע און באַבע פון דער ליטע, דער מאַמעס עלטערן. זייער אָן אויסגעדרומער איז דער זיידע, אָבער מיט זייער אַ לאַנגער און געדיכטער באַהד, זייער אָן אויסגעדרומע איז אויך די באַבע...

אין אַ סך בראַנזווילער יידישע הייזער, אויך אין בראַנקסער. אין האַרלעמער, האָט גראַדן שפעטער געזען סאַמע אויבן אָן אויף דער וואַנט אין בעסן צימער די פיל פאַרגרעסערטע פאַפּאַגראַפּ-פישע בילדער פון די אייראָפּעיִשע מאַמעס און מאַמעס, און די מאַמעס, כמעט אַלע אין יאַרמולקעס, און כמעט אַלע מיט גע=דיכטע בערד, און די מאַמעס — כמעט אַלע אין קאָפּ=טיכלעך, אָדער פאַרוקן... (היינטיקע צייטן הענגען שוין נישט די בילדער פון די אבות אין בעסן צימער אויבן אָן אויף דער וואַנט. מען האָט זיי אַראָפּגענומען פון אויבן אָן און זיי פאַרלייגט ערגעץ אין די שופּלאַדן...).

יאַ ס'הענגען אויף דער וואַנט די פיל מאָל פאַרגרעסערטע פאַפּאַגראַפּישע בילדער פון איזוואס זיידע און באַבע, און אַז מען זאָל וועלן דערקענען, אַז פון אָט די האַזיקע שטאַמט אָט דאָס ליב=טיק, אַטלעטיש געבויטע מיידל, מיט די זיידענע האַניק=קאָליר האַר, מיט די לוסטיקע בלויע אויגן, וואָלט מען נישט דערקענט... מען וואָלט אויך נישט דערקענט פון איזוואס מאַמע און מאַמע, וואָס גראַדן האָט שפעטער געשראַפּן, אַז פון זיי שטאַמט די האַזיקע שטאַלמע זאַפּטיקע טאַכטער. ביידע קליין=געווקסיקע, איזוואס מאַמע און מאַמע, ביידע אויסגעדרומע!...

איזווא האָט זיך געפרייט, וואָס גרשון איז דאָ מיט איר און
העלפט איר פאַסטן. זי האָט אים טאַקע אַזוי געזאָגט...
וויפל שעהו זענען זיי ביידע שפעטער געזעסן אויפן גאַניק?
אַ סך שעהו, ליכטיקע גאַלדענע שעהו, ביז די אַוונטיקע שאַטנס
זענען אָנגעקומען, ביז ס'האַבן זיך באוויזן די אויסגעמאטערטע,
אויסגעבלאַסטע יידן פון די שולן. ביז ס'האַבן זיך אויך באוויזן
אירע אויסגעדראַרטע קליין־געווקסיקע טאַטע און מאַמע, מיט איר
ברודער, אָבער דער ברודער — אַזאַ הויכער, אַזאַ פעמפיק!...

דער טייערסטער האַנאַראַר...

אַז מען וויל זען די שייגע בראַנזווילער יידישע טעכטער זאָל מען גיין אויף פּיסקין עוועניו אין אַ זונטיק פאַרנאַכט. גרשון ווייסט גישט, ווי אַזוי איצטער, אָבער אין יענע יאָרן אין די זונטיק-פאַרנאַכטן אויף פּיסקין עוועניו — די שענסטע בבנות בראַנזוויל (צווישן די טעכטער פון בראַנזוויל). מערסטנס ברונעמע, פולב-לעכע, מיט אויגן, ווי טונקל-ברויגע פלוימען אין דער זון, מיט געדריכטע זייער לעבעדיקע גלאַנציקע שוואַרצע האָר, מיט סאַמעט-הויטקע שטאַלמע העלדזער, מיט ליכטיקע מעלאָדישע געלעכע-טערס. אַ סך זענען געווען שוין אַמעריקאַנער געבוירענע, אָבער נאָך מערער זענען געווען ערשט-געקומענע, און דערביי האָט נאָך די יידישע שפּראַך געקלונגען אַזוי היימיש, ווי אין בערשאַד אויף אַ שפּאַציר.

אין יענע יאָרן אין די זונטיק-פאַרנאַכטן, ווען גרשון איז גע-ווען עלגט, האָט ער זיך אָנגעטאַן אין זייגע יום-טובדיקע בגדים און גענאַנגען אויף פּיסקין עוועניו קוקן אויף די שייגע בבנות בראַנזוויל (בראַנזווילער טעכטער). בלויז אויף איין זייט פּיסקין-עווע-ניו אויף דעם פּראָטואַר, האָט זיך גערודערט דער גאַנצער שפּאַ-ציר, ואפּשר דערפאַר, וואָס אויף דער דאָזיקער זייט האָבן זיך גע-פונען די פאַרפוצטע שויעפענצטער פון די רייכע קראַמען און די גרויסע רעסטאָראַנען און קאַפעטעריעס. און כמעט שמענדיק האָט זיך אַרײַנגעפלאַנטערט צווישן די שפּאַצירנדיקע דער קויטיקער ברודיקער משה דער משוגענער מיטן זעקל אויף זייגע פלויצעס, און געוויינט הויך אויף אַ קול. אַז „ברענען זאָל אַמעריקע — ער וועט בעסער פאַרן קיין פּילאַרעלפּיע“.

גרשון, אין זייגע איינזאַמע זונטיקס, האָט שטאַרק מקנא גע-ווען די דאָזיקע בחורים אויף פּיסקין עוועניו, וואָס זענען גענאַנגען

געארעמט מיט שיינע מיידלעך. איצטער האַרף מען אים נאָך
 מקנא זיין, מחמת ער גייט איצט געארעמט, דאָכט זיך, מיט דער
 שענסטער צווישן די בראַנזנווילער טעכטער. די שוועסטער האָט אים
 גראַדע געוואָהנט, ער זאָל זיך נישט אַרײַנגלאָזן מיט דער איוואן,
 מחמת זי איז אַן אַמעריקאַנער געבוירענע און ער איז אַ „ווראַפּ-
 שער“ און נאָך אַ גרינער. און צווישן אַן אַמעריקאַנער געבוירענער
 און אַ „ווראַפּישן“ ליגט כמעט אַזאַ תהום (אַפּגרונט), ווי לַמשל
 אין בערשאַד צווישן אַ גבירישער מאַכטער און אַן אַרעמאַנסקע
 זונדל. אחוץ דעם האָט זי אים געזאָגט:

— דו ביסט אַרעם און דאַרפסט איר געבן אַ „גוד טאַים“,
 דאָס הייסט, דו דאַרפסט זי אַרויסנעמען אין די רעסטאָראַנען און
 אין די מוזאווים, און אין די טעאַטערס, און דו דאַרפסט צאָלן פאַר
 איר, און דו דאַרפסט געבן די וועיטערס שיינע טיפּס, און דער
 עיקר דעם דאָימאַנער רינג, מוזט איר קויפן אַ דאָימאַנער רינג, און
 אַ לייטישער דאָימאַנער רינג קאָסט אפּשר פינף הונדערט דאָלאַר,
 און דו מאַכסט קוים אַכצן דאָלאַר אַ וואָך... אָבער דער עיקר, וואָס
 זאָגן אירע עלטערן?

וואָס אירע עלטערן זאָגן? גרשון ווייסט שוין גאַנץ גוט, וואָס
 אירע עלטערן זאָגן. ער איז שוין אַ פאַר מאָל געווען ביי איר אין
 הויז און אירע טאַטע און מאַמע זענען גאַרנישט פריינדלעך צו
 אים. דאָס ברודערל אייך, אַ ברודערל פון אַ יאָר אַכצן, אַ זעקס-
 פּוסיקער און אַ צוויי הונדערט פּונטיקער, אומעטום פעמפעקעוואַ-
 טע. „דאָס קינד“ רופט אים די מאַמע, די קלייניקע מאַמע, מיטן
 געקאָרטשעטן מאַגערן פנים. מיט די זייער לעבעדיקע שוואַרצע
 אייגעלעך, וואָס נאָך זי שטאַפט אים, און יענער לאָזט זיך שטאַפּן,
 און אַזאַ פרייד אויף דער מאַמעס פנים, ווען „דאָס קינד“ שלוינגט
 מיט אַזאַ אַפּעטיט פון די פולע טעלער. די שכינה שיינט אויף איר...
 דער טאַטע איז אַויד קליין געוואָסן, און אַ טרויסער הוס-
 טער, פאַרקייכט זיך אַזש. אַ טאַטע מיט אַן אַפּגעצערט פנים, און
 מיט בלויע מירע אויגן, און מיט זייער אַ געדיכטער און שטאַרק
 רויטלעכער באַרד. אָט דער דאָזיקער מאַגערער טאַטע מיטן
 שלעכטן הוסט, איז גאָר איינער פון די בעסטע פּרעסער פון פרוי-
 ען-קליידער אין פאַר. פאַרדינט גאַנץ גוט. אַלע יאָרן פאַרדינט
 גאַנץ גוט. און אַלע יאָרן האָט שוין די מאַמע געהאַט פון וואָס

צו שטאָפן אירע צוויי קינדער... און אפשר וואָלטן טאָמע און מאָמע אויך נישט געווען אזוי קליינגעוואקסן און מאַגער, ווען זיי וואָלטן האָרטן אין דער לימע געווען געפרונקען אַלע פרימאָרגן די גרויסע גלעזער מילך, ווי זייערע קינדער אין אַמעריקע; און עסן פרישע בולקעלעך באַשמירט מיט אַ סך פוטער אַלע פרי-מאָרגן, און מיטגעמען אין חדר גרויסע סענהוויטשעס פון געהאַקטע אייער מיט שמאַליץ, און עפל און באָרן, ווי זייערע קינדער אין אַמע-ריקע. אָבער דער עיקר די פליישן און פישן, די באַרשמשן און קאַ-שעס פאַר וועמישערע...

זיי האָבן אויסגעהאַדעוועט אַזאַ ליכטיקע שיינע טאָכטער, אַן אַמעריקאַנער געבוירענע, און דאָ דער רוח-ווייס-ווער, אַ גרינגער און אַ קליינער פאַרדינער זאָל קומען און זי אַוועקנעמען... אפילו צו קיין גלאַץ מיי לאַדט מען אים נישט איין. אפילו זעצן זיך פאַר-בעט מען אים נישט. מען קוקט גאַרנישט אויף אים, ווי ער וואָלט געווען לופט. אָבער דערפאַר שיינען צו אים אַיוואס הייסע בלויע אויגן, און ס'רויפלען זיך אירע באַקן מיט שמחה צו אים...

שפאַצירט ער איצטער מיט איר אויף פיסקין עוועניו געאַ-רעמט. די האַרבסטיקע זון פאַרגייט אין פלאַמען אויף אַלע פענצ-טער פון די קראַמען און אויף אַלע שפאַצירנדיקע... גרשון האָט אָפגעטאַכט מיט זיין שוועסטער, אַז זי זאָל אים און אַיוואַן כלומרשט צופעליק באַגעגענען אויף פיסקין עוועניו, און זאָל זי אַליין זען מיט וואָס פאַר אַ טייער מיידל איר קליין ברודערל גרשון האָט געהאַט דאָס גליק זיך צו באַקענען.

— אוי, גרשון! — האָט די שוועסטער רחל אויסגעשריגן כלומרשט זייער איבערראַשט — זיך גאַרנישט געריכט דורך צו טרעפן אויף פיסקין עוועניו.

— דאָס איז מיין שוועסטער רחל — האָט גרשון זיך גע-רויטלט — און דאָס איז אַיוואַ, באַקאַנט זיך.

און די שוועסטער רחל ווייסט נישט פון קיין חכמות, גלייך אַרויסגעוויזן איר באַגייסטערונג, זיך אפילו געכאַפט קושן מיט אַיוואַן.

— אוי, וואָס פאַר אַ שיינע דו ביסט, קיין עין-הרע, קיין ביין אויג, דו שיינסט דאָך ווי די זון.

איוואן איז גארנישט געווען דערווידער רחלם קושעניש אין אירע לויב-געזאנגען, זי האָט געשמייכלט צו איר גאָר וואָרעם, און יי גארנישט געוואָלט אָפּלאָזן, ווען יענע האָט געזאָגט אז זי האָרף נייטיק גיין אויף א געבורטס-פּאַרטי צו אירער א פריינדיגע אויף טשעסער סטריט...

* * *

גרשון איז שוין אַמאָל, אַמאָל געגאַנגען שפּאַצירן מיט אַ וווג-דערלעד שוין מיידל, אַ שבת פאַרגאַכט. דאָס איז געווען מיט מרימען אין זיין שמעל בערשאַד. אָכער העמלט זענען אַלע זיינע קליידער אויף אים געווען אויסגעליענע. אפילו די שטייול. זיין חבר בנימשיק האָט זיי אים אויסגעליען. דאָ איז בראַנזוויל האָט אים שוין קיינער גישט געדאַהפט אויסלייען גישט קיין קליידער, גישט קיין שטייול. דאָ איז ער געווען אַנגעטאָן אין אַ שוואַרצן אָנצוג מיט קאַרישנעווע פאַסן, דאָס רעקל פאַרשפּילעט בלוזין אויף איין קנעפל, די ברוינע שיד מיט שמאַלע נעזער, און אין כמעט אַ גייעם ברוינעם קאַפעלוש, אַ הויכער שלאַנקער בחור, אַן עלעגאַנטער קאַוואַליער...

און רעדן מיט איר איז אויך דאָ פּונדאָס. זי איז אַנגעלייענט אין דער אַמעריקאַנער ליטעראַטור. זי דערציילט אים וועגן אַזוינע שרייבער, ווי יודזשין אַ'נעל, פּלאָיד דעל, שערוווד ענדערסאָן, טע-אָדאָר דרייזער, סינקלער לואיס, אפּטאָן סינקלער... גרשון פאַר-צייכנט זיי אין זיין געדאַנק. ווען ער וועט זיך גוט אויסלערנען ענגליש, וועט ער אומבאַדינגט זיי נעמען לייענען. ער, ווידער, דער-ציילט איר וועגן שלום-עליכם, פּריץ, מענדעלע, אַש און רייזען. ער דערציילט איר וועגן נאָד אַ יידישן שרייבער... דאָס איז געווען אין קעמסקיל פאַרק, אָדער „קיצל-פאַרק“, ווי מען רופט אים אין בראַנזוויל, און כאָטש דער האַרבסטיקער אָונט אז שוין געווען נאַני קיל, איז דאָרטן כמעט יעדע באַנק געווען פאַרנומען פון פאַר-לעד. און ווידעראַמאָל האָט זיך געהערט דאָרטן זייער היימיש די יידישע שפּראַך. האָט מען שוין פאַרשטאַנען, אַז די פּאַרלעד זע-נען גרינע...

(שפעטער מיט יאָרן, אַ סך יאָרן, איז גרשון, איינמאָל אין אַ האַרבסטיקן פאַרנאַכט, געגאַנגען אין דעם דאָזיקן פאַרקל זוכן די שפורן פון זיינע ערשמע יאָרן אין בראַנזוויל, זענען דאָרטן אויף די בענק אַווראי אויך געזעסן פאַרליבמע פאַרלעד, אָבער די יידישע שפראַך האָט זיך שוין נישט געהערט).

יאָ, גרשון האָט אַיוואָן דערצוילט וועגן נאָך אַ יידישן שרייבער. ס'ערשמע מאָל פון זייער באַקאַנטשאַפט, אַז גרשון האָט זיך מודה געווען פאַר איר, אַז ער איז אַ שרייבער. ער האָט איר דערצוילט אויסנווייניק איינע פון זיינע מעשהלעד, און זי האָט אַזוי שטאַרק געלאַכט, אַז גרשונען האָט זיך אויסגעראַכט, אַז ס'איז פון חוזק. ניין, זי האָט נישט געלאַכט פון חוזק, מחמת, ווען ער האָט פאַר-ענדיקט, האָט זי אים געגעבן האַנאַראַר, דעם טייערסטן האַנאַראַר געגעבן!

אַמאָל מיט יאָרן צוריק איז גרשון געזעסן אויף אַ כאַשמע-וואַסער פּריזכע אונטער אַ כאַשמע-שוואַמן אויסגעשטערנטן הימל און זיך געקושט מיט אַ ווונדערלעכער כאַשמע-שוואַמער מיידל, מרים. איצטער איז ער געזעסן אויף אַ באַנק אין אַ בראַנזווילער פאַרקל. אונטער אַן אויסגעשטערנטן בראַנזווילער הימל, און זיך געקושט מיט אַ ווונדערלעכער בראַנזווילער מיידל...

איווא פארט אוועק...

גרשון האָט זיך אורדאי נישט געריכט, אָז דאָס זעט ער מיט איוואָן אויבן אויף דער פּלאַטפּאָרמע פּון ראַקאוועי עוועניו סטאַנ-ציע דעם לעצטן לויטערן האַרבסטיקן זון-אויפגאַנג. עס איז נישט נאָר געווען דער לעצטער לויטערער האַרבסטיקער זון-אויפגאַנג, נאָר אויך ס'לעצטע מאָל, וואָס איוואָן האָט זיך באַוווּן אויף דער פּלאַטפּאָרמע.

מ'האָט שוין געפילט אין די ביינער, אָז דער ווינטער קומט, כאָטש ס'זענען נאָך געשטאַנען ליכע וואַרעמע טעג. ווי באַלד די זון איז פאַרגאַנגען, אזוי גלייך האָט אָנגעהויבן צו ציען אָן עס-דיקע קעלט. אָבער אין די פאַרטאָגן — צוריק די צעשטראַלנדיקע פּרייד... און אין יענעם פאַרטאָג, וואָס גרשון האָט זיך נישט גע-ריכט. אָז ס'איז דער לעצטער, איז נאָך געווען אַ פּראַכטיקייט שבּפּראַכטיקייט, אַ לויטערקייט ישראָליטערקייט אין מזרחדיקן הימל, און ער און איוואָן האָבן געקוקט איינער אויפן אַנדערן מיט פּריי-דיקן ווונדער, און געגלויבט, אָז אייביק, אייביק וועט לויכטן זיי-ער גליק...

פאַרהאַכט-צו האָבן אָנגעהויבן ציען וואַלקנס, זייער געריכטע, בלייערנע אַזוינע און זיך אָנגעהורבעוועט איינער אויפן אַנדערן... שפעט אין דער נאַכט האָט אַ ווילדער ווינט אָנגעהויבן הוליען, געיאָגט פאַפּירן איבער דער גאַס, געריסן שילדן איבער די קראַ-מען און געטרייט די פענצער... דערנאָכדעם האָט אָנגעהויבן צו גיסן, און צו גיסן... פאַרטאָג האָט אויפגעהערט, אָבער אַרויס-לויפנדיק אין דרויסן האָט גלייך געטאָן אַ נעם דורך אָן עסנדיקע קעלט... פאַרקומעט און אָנגעפעלצט זענען מענטשן געלאָפּן צו דער אַהבעט אין ערשטן ווינטערדיקן פאַרטאָג... אויבן אויף דער פּלאַטפּאָרמע האָט שוין גרשון נישט געזען אַ נאָלדענעם זון-אויפ-

גאנג אין אויך נישט זיין גאלדענע ליבשאפט מיט די צוויי הייסע בלויע אויגן... אומזיסט האָט ער געוואָרט, אומזיסט... אומזיסט דורכגעלאָזט עטלעכע באַנען... ער האָט טאַקע פאַרשפּעטיקט צו דער אַרבעט.

און ביי דער אַרבעט דאָרטן אין שאַפּ, ביים טשאַדענדיקן פרעסל, האָט ער שוין פון אינדערפרי אָן געהאַלטן אין איין קוקן אויפן זיינער, וואָס איז געהאַנגען אויף דער וואַנט לעבן אַפּיס, און קיינמאָל איז נישט געווען אַזוי זינלאָז צו פירן מיט דעם הייסן שוואַרצן פרעסל איבער די קינדער־הייזקעס... און קיינמאָל האָט גרשון נאָך נישט אַזוי פיינט געהאַט קינדערשע הייזקעס ווי אין יענעם טאָג... און מען האָט נאָך יענעם טאָג געפרעסט קינדער־הייזקעס פון אַ מין טונקל־גרינעם געוואַנט, און ס'איז אַזיש געוואָרן נישט גוט פון דעם דאָזיקן זייער נישט־אַנציענדיקן קאָליר, און קיינמאָל האָבן די גראַבע וויצן, וואָס דער מיטליאָריקער אַפּערע־טאָר באַרגי מיטן קרומען האַלדז האָט געהאַלטן אין איין שיקן אויפן חשבון פון פּלאַרענס דער פינישערוי, אַן עלטער מיידל מיט שמענדיק פינטליקע אויגן, אַזוי נישט דערעסן גרשוונען ווי יענעם טאָג.

פאַהנאַכט־צו ביי דער מיסעס סיגל, האָט ער קוים פאַרזוכט די וועטשערע און גלייך געלאָפּן צו איוואַן אויף האַפּקינסאָן עווע־ניו, געקלונגען און געקלונגען, און קיין שאַרד דאָרטן אינעווייניק. האָט ער שוין פאַרשאַטאַנען, אַז אַ גרויסער אומגליק איז געשען אין דעם דאָזיקן הויז.

יאָ, אַ גרויסער אומגליק איז געשען — אַזוי האָט אים דער־צייַלט די שכנה פון דער צווייטער וווינונג. מיט איוואַס טאַטן איז געשען דער אומגליק. געכטן ביינאַכט האָט ער באַקומען אַ בלוט־שטורץ אין די לונגען. אין אַן אַמבולאַנס האָט מען אים אינדער־גיד אַוועקגעפירט צום האַספּיטאַל. איצט זענען אַלע דאָרטן אין האַספּיטאַל.

— אַז ער איז מסוכן קראַנק, האָבן מיר שוין געוואָסט פון לאַנג — האָט זיך די שכנה אים פאַרטרױט — אַלע ביינאַכט הערן מיר, איד און מיין מאַן, ווי ער הוסט און הוסט, און קאָן נאָר־נישט אויפהערן...

די מאמע אליין האָט גאָר פאַרבעטן גרשונען אין הויז, ווען זי מיט ביידע קינדער האָבן זיך אומגעקערט פון האָספיטאַל און אים געטראָפן וואַרטן אויף זיי אינדרויסן. געמאַכט טיין, דערלאָנגט קיבעלעך און אים גאַרנישט געוואַלט אָפלאָזן. וואָס אויַלט ער זיך? זאָל ער גאָר זיצן אַ ביסל. דער טרודער, שטענדיק אומפריינדלעך, האָט זיך אויך איצט געקלעפט צו אים. ס'איז אפשר דערפאר, וואָס גרשון האָט געקאָנט זייער שיין טרייסטן מענטשן, וואָס גויטיקן זיך אין אַ טרייסט. אַמאָליקע זאָרן, האָט ער געזאָגט, וואַלט אפשר נישט געווען גוט. מען האָט אַזוי ווייניק געוויסט וועגן דער דאָס זיקער קראַנקהייט. איצטער ווייסן שוין די דאָקטוירים זייער אַ סך, מען היילט איצט מיט גוטער גאַרונג, מיט געזונטער בערגיקער לופט, און גאָר און גאָר האָט ער צו זיי גערעדט אַזוינע רייד, וואָס האָבן געגעבן האָפענונג.

אין זייער שלעכטע שעפער געאַרבעט איר מאַן, האָט זיך די מאַמע געקלאָנגט. מען האָט געקאָנט אומקומען אין די שעפער, אָן לופט, אומריין, און דער שטויב איז געקראַכן צו איר מאַן אין די לונגען. דאָס איז געווען איידער די יוניאָן איז געוואָרן. מען האָט דעמלט געאַרבעט צען און צוועלף שעה אַ טאָג... און פונקט דעמלט, ווען זי האָט געהאַלטן אין טראָגן מיט איר היהלען, ווי ער איז דאָס ערשטע מאָל פאַרשלאָפּט געוואָרן אויף די לונגען. אָבער מיט אויבערשטנס הילף איבערגעקומען. דאָס צווייטע מאָל, מיט אַ צען יאָר שפעטער, ווידעראַמאָל, אָבער מיטן אויבערשטנס הילף גאַנץ אַמאָל איבערגעקומען... וואַלט ער אָבער נישט געווען אַזאַ עקשן... ווערט אים גאָר אַ ביסל לייכטער, לויפט ער גלייך אין שאַפּ אין פאַכעט ווידער מיט דער גשמיה... און צו די צרות (פאַר אַנדערע אַרבעטער וואַלט דאָס גאָר געווען אַ גליק), שלאָגט מען זיך איבער אים... זייער אַ גוטער בעל מלאכה... קיינמאָל נישט געוויסט קיין ראַגות פון קריגן אַ הושאָב...

יענעם אָונט האָט זיך איר רק געוואַלט רעדן און רעדן. און אירע קינדער זאָלן אויך הערן. זי האָט דערציילט וועגן איר און איר מאַנס קינדהייט אין זייער געבורט־שטעטל אין דער ליטע. ווי אַזוי אויף שבת האָט מען געקויפט אַ פּאָר קליינטיקע חלהלעך, און זיי געשיניטן אין דיגע רעפּטלעך און געטיילט די קינדער, ווי מען טיילט לעקער. און שוואַרץ ברויט איז אויך נישט שטענדיק

געווען גענוג. די וואָך איבערגעקומען מיט הערינג און קאַרטאַפּ=
ליעם. ביי גרשונס טאַמע און מאַמע אין הויז אין דאָך אויך נישט
געווען קיין גרויסע זעט, אָבער אין פאַרגלייך מיט איר הויז אין
דער ליטע אין האָס גאָר געווען אַ גכיריש הויז. באַזונדערס ווען
דער זומער ואין געקומען מיט די גרינסן און פרוכטן בולז (בי=
ליק). ביי זיי אָבער אין דער ליטע אין גאַרנישט געווען אַזאַ זול
אויף גרינסן און פרוכטן, און ס'האַבן גאַרנישט געוואַקסן דאָרטן
אַזויפיל פאַרשיידענע פרוכטן ווי אין דער אוקראינע.

אויבאָס מאַמע האָט אַלעמאַל געוואָרפן בליקן צו דעם פיל
מאַל פאַרגרעסערטן פאַטאָגראַפישן בילד פון איר טאַמע און מאַ=
מע אויף דער וואַנט. שוין אַ פאַרגעלט בילד, שוין אַן אָפגעבליאַ=
קעוועט בילד, און אויסגעקוקט ווי אַ שטיק אַלטערטום... איר טאַ=
מע און מאַמע זענען שוין פון לאַנג אויף דער אַמתער וועלט.
זייער אָפשיין אין געבליבן אויף דעם האַזיקן בילד. אַ מאַמע אין
אַ שוואַרצער יאַרמולקע, מיט אַ געדיכטער שוואַרצער באַרד, אין
דער לאַנגער קאַפּאַטע, אין שטיוול.

די מאַמע זיצט לעבן אים אין אַ געבלימלט קאַפּאַטיכל,
אין אַ מין אַלטמאָדיש קאַפּפּל מיט טאַשמעס אויף די שולטערן.
אַן איינגעשרומפּענע מאַמע. דער טאַמע זיצט מיט אַזאַ מינע,
ווי ער וואָלט עפעס געמאַן אַ גרויסע גאַרשיקייט, מיט דעם וואָס
ער לאָזט זיך אָפּפאַטאַגראַפירן. די מאַמע, איר פנים ווי אַ מומיז,
גאָר אין די קליינע שוואַרצע אייגעלעך, טרויעריקע, פייגלעכע,
אַ פאַרעקשנטקייט צום לעבן...

* * *

און דערנאָכדעם איז איובאַ מיט איר טאַטן, מיט איר פאַמען,
מיט איר ברודער אָפגעפאַרן קיין דענווער. זיי האָבן דאָרטן אין
דענווער אַ פאַרמעגלעכן אַנקל, וואָס האָט צוגעוואַגט איינגאַרדענען
די משפּחה, ווייל דער טאַמע וועט זיך היילן אין דאָרטיקן סאַנאַ=
טאָריום. מען האָט זיך געשריבן בריוו איינער דעם אַנדערן. זי
האַט אים געשריבן אין ענגליש און ער איר — אין יידיש. ער
האַט זיך געקויפּט אַן ענגליש-יידישן ווערטערבוך, כדי גוט צו
פאַרשטיין אירע בריוו, און ער האָט זיך אויסגעלערנט אַ סך ענג=

לישע ווערטער — ווערטער וואָס מיינען ליבע, בענקשאַפט, פאַר-
לאַנג, פאַרצערטקייט און אומעטיקע שטימונג... איר טאַטע האָט
זיך געהיילט אין סאַנאַטאָריום און ס'איז אים געוואָרן אַליי בע-
סער. זי אַליין האָט געפונען אַ שטעלע אַלס סעקרעטאַרשע, און
ווידער ביי אַ לאַיער אין אָפּיס. דער ברודער האָט אויך געפונען
אַ שטעלע, טאַקע ביים פאַרמעגלעכן אַנקל אין זיין דעפאַרטמענט-
סטאָר...

אַבער וואָס ווייטער זענען די בריוו פון איר געוואָרן זעלטע-
נער און דערנאָכדעם אינגאַנצן אויפגעהערט צו קומען...

א זונטיק אין בראַנוויל

...און אז דער וועקזייגער הייבט אָן צו שרייען, ווען דער וויג-טער-פארטאָג איז גאָד פינצטער, כאַפט זיך גרשון אויף אַווראי אין גרויס צעטומלעניש. גאַכדעם אָבער, ווען ער שמילט איין דעם זייגער, פאַלט ער צוריק אויפן קישן, אַריינגאַפן גאָד אַ צוויי, דריי מינוט שלאַף. און די דאָזיקע צוויי, דריי מינוט שלאַף זענען גאָר די זיסטע פון דער גאַנצער נאַכט. אַזאַ מתיקות אין די בייגער, ס'גייט אַזש אויס דאָס היות פון מתיקות... אַך, 'וואָלט ער גע=שלאַפן, ווען מען לאָזט אים... ס'איז גאָר נישטאָ קיין גרעסער לוקסוס אין דער וועלט... זאָל גאָר קומען דער בעסטער טאָג פון דער וואָך...

און דער בעסטער טאָג פון דער וואָך, דאָס איז דאָך זונטיק. ער כאַפט זיך דעמלט גראַדע אויף גאָר פאַרפרי, פונקט ווי אַלע פאַרטאָגן אין דער וואָך, כאַטש דער וועקזייגער איז דאָ גאַרנישט שולדיק. ער טוט אפילו נישט קיין פיפּס. פון געווינהייט אָבער האַפט זיך גרשון אויף מיט דער זעלביקער צעטומלעניש, ווי אַלע פאַרטאָגן אין דער וואָך. דערפאַר אָבער, אַז ס'טוט אַ בלייז אין מוה, אַז היינט איז זונטיק, און מען דאַרף נישט אויפשטיין, קומט אַ יום-טוב אין אַלע בייגער. אַך, וועט ער איצטער שלאַפן. ער וועט שלאַפן, און שלאַפן, און גאָר אַמאָל שלאַפן...

און אין דעם בעסטן טאָג פון דער וואָך איז דער בעסטער פלאַץ צו פאַרברענגען אַ שעה אָדער צוויי אין באַרבער-שאַפן, ווי אינדרויסן פאַרן גרויסן פענצטער האַלט זיך אין איין דרייען אַ סלופטשיקל געפאַרבת אין רויטע, בלויע און ווייסע שמרליפן. דער באַרבער-שאַפן איז מאַקע באַלד אויפן ראַג פון טאַטפאַרד=עוועניו. און כאַטש ער האָט זיך שוין אויסגעלעבט אַליין זיך גאַלץ מיט אַן אויטאָמאָטישער גאַל-מאַשינקע, גאָר אין ליווינגסמאַן מע=

נאָר אין די קעמסקילס, אָבער אין דעם דאָזיקן ליבן רוֹ-מאַג, פאַר אַ קוואַדער און פינף סענט אַ טיפּ, פאַרגינט ער זיך דעם לוקסוס ליגן צעלייגט אין דעם באַקוועמען באַרבער-שטיל און איבערגעבן זיין פנים דעם העפלעכן און שמייכלענדיקן סעם, דעם שערער. אַרום אַ שעה אָדער צוויי דאַרף מען פאַרברענגען אין דעם דאָזיקן פּלאַץ און וואַרטן ביז ס'קומט דיין ריי. צווישן צען און צוועלף אַזיגער ביימאַג אַ זונטיק, זענען אַלע די דאָזיקע פּלעצער אין בראַנזוויל, פאַר וועלכע ס'דרייען זיך די געשמייפטע סלופטשיק-לעד פון רוים, בלוי און ווייס, געפאַקט מיט מענער, וואָס האָבן געאַרבעט אַ גאַנצע וואָך אין די שעפּער, און איצטער וועלן זיי זיך איבערגעבן דעם לוקסוס, ליגן צעלייגט אין גרויס נחת אין באַרבער-שטילן, און זיך לאָזן אָפּפרישן און שענער מאַכן...

און דאָס וואַרטן פאַר גרשונען אין אַ געפאַקטן באַרבער-שאַפּ, אַ שעה אָדער צוויי, אין גאַרנישט לאַנגווייליג ס'איז דאָ וואָ-דעם, ס'שמעקט מיט גוטע ריחות פון פאַרשידענע זייפן און פער-פומירטן אַלקאָהאָל. אָבער דער עיקר די שמועסן צווישן די וואַרטנ-דיקע. און מען שמועסט דאָ פון די לעצטע סענסאציאָנעלע נייעסן אין די יידישע צייטונגען, אויך פון יידישן טעאַטער. איי, דער דאָזיקער לודוויג זאָץ! מען קאָן זיך גאַרנישט אָפּלויבן פון אים. אַזוי מאַכט ער אײך שמאַרק לאַכן און גלייך אין דער צווייטער מי-נוט, שמאַרק וויינען. און דער דאָזיקער אהרן לעבעדיעוון, דער טריפהנער ליטוואַק, איז גאָר אַ מוזיק אַן עקטאָר. זיין מאַנצן, ס'ברענט דאָך אים פון אונטער די פיס, זיין זינגען, ער מאַכט דאָך פאַרגעסן אַלע דאגות... און, די מאַלי פיקאַן. וואָס שפילט די ראָלן פון יינגלער, דאָס איז גאָר אַ ווונדער אין דער וועלט... דאָ אין באַרבער-שאַפּ קאָן מען אויך אַרײַנקוקן אין הומאַריסטישן וואַכנבלאַט. דער „קונדס“, אויב ער איז גאָר נישט פאַרנומען פון אַן אַנדער וואַרטנדיקן. און אין „קונדס“ באַקאַנט מען זיך מיט אַזויגע טייערע שרייבער, ווי „דער לעבעדיקער“, משה גאַדיר, יאַסל קאַטלער, א. וואַליגער און גאָר און גאָר.

אַפגענאַלט, אָפגעפרישט, באַשמעקט, פאַרקעמט, גייט אַרויס גרשון פון באַרבער-שאַפּ אין ווינטערדיקן, כמורנעם איגדרויסן, און ס'כאַפט אים גלייך אַרום אַ גרויסער אומעט. ער האָט נישט קיין איין חבר אין בראַנזוויל. די שוועסטער רחל, ווייסט ער, איז

גישמא אינדערהיים. זי איז ערגעץ ביי אַ חברמע. און איצטער זעט
ער, אַז זי איז טאַקע אַ מזלדיקע, פאַרמאָגט אַזוי פיל חברמעס
אין בראַנזוויל. אויף יעדער גאַס כמעט האָט זי אַ חברמע.

גרשון לאָזט זיך שפּאַצירן איבער די גאַסן. צו זען, וואָס
כוען די יידן אין בראַנזוויל אין אַ זונטיק בייפּאַג. אויף פּימקין
עוועניו זענען די רעסטאָראַנען און קאַפּעטעריעס געפּאַקט מיט
אַ באַזונדערן סאָרט עסער. ס'רוב בחורים, וואָס האָבן גישט קיין
משפּחה, וווינען ביי אַ „מיסעס“ אין אַ צימער, וווּ מען האָט זיך
אַנגעדונגען אָן קעסט. און אפשר האָבן זיי יאָ קעסט, נאָר אין די
זונטיקס וויל מען זיך פאַרגינגען עסן אין אַ רעסטאָראַן. אָפּגענאָל־
טע, באַשמעקטע, אויסגעפּוצטע, מיט שיינע קאַלירטע שניפּסן,
אין די יום־טובדיקע בגדים, גייען זיך די דאָזיקע בחורים אין
בראַנזוויל, וואָס האָבן גישט קיין משפּחות, און האָבן אפשר גישט
קיין חברים, פּונקט ווי גרשון, עסן אין אַ רעסטאָראַן...

און אין די זונטיקע גאַסן, אין די דעליקאַטעסן־קראַמען, איז
ווי אויף אַ יאָרד. בראַנזווילער יידן קויפּן איין דאָס געזאַלצט,
דאָס געפּעפּערטס, דאָס געזוייערטס, אַלס פּאַרשפּייז צו זייערע
זונטיקדיקע וועטשערעס. און אפשר ריכט מען זיך אויף געסט.

יאָ, ס'קומען טאַקע אָן געסט קיין בראַנזוויל. ביי סאַראַמאָנע
עוועניו סמאַנציע און ביי ראַקאָוועי עוועניו סמאַנציע זעט גרשון
אַנקומען גאַנצע משפּחות. דאָס קומט מען פון דער בראַנאָס, פון
האַרלעם און פון מאַנהעטן צו גאַסט, צו קרובים, צו לאַנדסלייט.
אַ סך טראַגן זיך מיט שאַכטלען, מסתמא מתנות צו אַ געבירטס־
מאָג, צו אַ חתונה, צו אַ בר־מצווה, אָדער גלאַט אַזוי צי
אַ שמהלע...

און כמעט פון אַלע פענצטער טראַגט זיך צו גרשונען דאָס
שפּילן פון וויקטראַלעס (פון ראַדיאָס האָט מען גאָד דעמלט גישט
געווסט, אויפן פעלעוויזיאָן און אוראוי גישט). און כמעט
אין אַלע היימען, די וויקטראַלעס. אָדער זיי שפּילן יאָסעלע ראָ־
זענבלאַטס „ומפני חטאינו“, אָדער לודוויג זאַץ, „איד וויל גישט
גיין אין תּרד“, אָדער מאַלי פּיקאַנס לידעלע פון „יאַנקעלע“.

ביי די פּאַטאַגראַפישע סטודיאָס, וואָס זענען אַלע כמעט
אויף פּימקין־עוועניו — כאַרפּוצטע התן־כלה, מיט טאַמעס און
טאַמעס, שוועסטערלעך און ברודערלעך, גייען זיך פּאַטאַגראַפירן.

און גישט נאָר חתן-בלה, גלאַט אַזוי מיידלעך און בחורים, ערשט
אַנגעקומענע מיט דער שיף, גייען זיך פאַטאַגראַפירן, כדי שיקן
אַהיים אין די שטעטלעך פון יענער זייט ים זייערע פאַטאַגראַפיעס.
גרשון מיט זיין שוועסטער רחל האָבן זיך אויך פאַטאַגראַפירט.
גלייך נאָכדעם, ווי ער איז אַנגעקומען קיין אַמעריקע, און געשיקט
צו די עלטערן קיין בערשאד זייער פאַטאַגראַפיע...

ביי די מאַווי-הייזער — אַ סך צעהיצטע, צעקאָכטע יינגלעך
און מיידלעך. מען לאָזט איצט אַריין קינדער פאַר פינף סענט.
ווייזן ווייזט מען איצט בילדער מיט „קאַובאָים“ אויף פערד, וואָס
שיסן, און כאַפן די קעגנער מיט פלינק-געוואָרפענע פאַרשלייפמע
שטריק...

אין יידישן טעאַטער אויף האַפּסינגסאָן עוועניו שפּילט מען
איצט א „מאַטינע, מיט אהרן לעבעדיעוו אַלס דער „שטערן“
איז אַ פּיעסע, וווּ ער וועט זיך ווייזן אַלס אַ פּאַזשאַרני קאַמאַנד-
ניק“, אַ פייערלעשער אין אַן אַניפּאַרם, אין ענג צוגעפאַסטע שטי-
וועלעך וועט ער זיך ווייזן, און טאַנצן אַ קאָאָאָשקע... אַ לאַנגע רייע
בחורים און מיידלעך וואַרפן פאַר דער קאַסע. דאָס נעמען אַריים
די חתנים זייערע כלות, אַדער צוקונפטיקע כלות אין יידישן טע-
אַטער, וווּ מען וועט זיך גוט אַנלאַכן, און אויך זיך האַרציק
אויסוויינגען...

צו די בראַנזווילער שולן און די קלויזן ציט מען זיך אויך,
גישט גראַדע אין די מאַסן, אָבער היפשע גרופּעס יידן, וואָס אַר-
בעטן אַ גאַנצע וואָך אין שאַפ, און צו זייערע גרויסע זינד, אפילו
אום שבת. קומט מען איצט אין די שולן און אין די קלויזן לער-
נען אַ בלאַט גמרא, אַדער אַ פרק משניות... יאָ, ס'מאַגט דאָ און
דאָרטן פון אַ שול דער דורות-לאַנגער פאַרבענקמער זיסער ניגון
פון תנו רבנן... און אונדזערע רבנים האָבן אונדז געלערנט...

און צו די ביליאַרד-זאַלן, להבדיל, אָפּגעשיידט מיט טויזנט
טויזנטער אָפּשיידונגען, ציט זיך אויך אַן עולם, אַ סך גרעסער
ווי אין די שולן. די אַמעריקאַנער געבוירענע סידנים, ליאַס, הערים
און אייבס ציען זיך אין די דאָזיקע פּלעצער, צו שפּילן ביליאַרד
ביי די לאַנגע גרין-אויסגעבעמע טישן... אין די זייטיקע צימערן, וווּ
היז מען לאָזט גישט אַריין יעדן אייגעם, גייט אָן אַן אַנדערע שפּיל,

די אַזאַרטנע שפּיל אין קרעפּס, די ביינדלעך מיט די פּינטעלעך,
זיבן פּינטעלעך געווינגען, און עלף פּינטעלעך געווינגען אויך...
אַבער אומגעריכט פאַר גרשונען איז דער בראַנזווילער לעיבאַך
לייסעאום. אַ גרויסע פאַרזאַמלונג פּוין אַרבעטער־רינג מיטגלידער
איז דאָרט פאַרגעקומען, און איצטער זעט ער, ווי מען שטראַמט פּוין
דאָרטן אַרויס. הונדערטער און הונדערטער, און די הונדערטער און
הונדערטער קאָכן זיך אויך אינגרויסן... ס'איז גוט צו וויסן, אַז
ס'איז דאָ אין בראַנזוויל אַ לעיבאַך לייסעאום...
אַבער נאָך אומגעריכטער איז פאַר גרשונען דער יידישער
אַרבעטער־קלוב אויף פּיטקין־עוועניו נישט ווייט פּוין די באַן־רעלסן.
אויפן פענצטער הענגט אַ מודעה אין יידיש, אין גרויסע פעטע
אותיות, וואָס ליינט זיך: קומט הערן היינט אָונט דעם באַרימטן
פּאַעט, משה לייב האַלפּערין, וואָס וועט האַלטן אַ לעקציע: „גראַף
בע רייד אין דער פּאַעזיע.“ אייגנטיק פינג און צוואַנציק סענט...

דער גאסן-פויקער

אויף טרעפ דארף מען ארויפגיין אהינצו צו דעם יידישן ארץ-
בעטער-קלוב אין בראַנזוויל. און קומען קומט מען אריין אין
א היפישן זאל. גלייך ביי דער פיר געפינט זיך דער בופעט, דאָס
הייסט דער טיש, וווּ מען פאַרקויפט גלעזער פיי מיט לימענע און
מיט קיכלעד, און אויך סענדוויטשעס. דאָס געלט גייט פאַר אויפ-
האַלטן דעם קלוב. ביי דער זייט לעבן דער וואַנט — אַ לאַנגער
שמאַלער טיש מיט בענק, און אינמיטן אַ סך בענקלעד, און אויבן
אַזאַ מין קליינע פלאַטפאָרמע. דאָס איז דער גאַנצער יידישער
אַרבעטער-קלוב.

גרשון האָט זיך געפּעדערט, און איז אָנגעקומען אַהינצו מיט
אַ צוויי שעה פּריער, כדי צו פאַרכאַפּן אַ פּלאַץ. געווען זיכער, אַז
ס'וועלן קומען אַזויפיל מענטשן, אַז ס'וועט שוין מערער נישט
קאָנען אַריינגעמען. אָבער ס'זענען געווען נאָך אַזויגע חכמים,
ווי ער, און דער קלוב איז שוין געווען כמעט פול... אַזוי פיל יונגע
חברה דאָרטן, און אַלע כמעט אין זעלביקן עלטער, ווי גרשון, און
אַלע כמעט אַ יאָר צוויי אין לאַנד, אָדער נאָר ערשטאַריבערנעקע-
מענע; און כמעט אַלע אַזוי ווי גרשון, האָבן זיך מסתמא געפילט
עלנט אין בראַנזוויל און געזוכט חברים...

מען פּרינקט פיי, מען פאַרבייסט מיט קיכלעד, און מען
פּאַנצט אפילו. איינער אַ בחור אויף אַ מאַנדאַלינע, שפּילט אַ וואַלס,
און פאַרלעד דרייען זיך... און צו באַקענען זיך איינער מיטן אַנ-
דערן געמט גאַרנישט קיין סך: אַ שמייכל, אַ פּריינדלעד וואָרט,
און מען קען זיך שוין איינער מיט דעם אַנדערן. די לעבעדיקסטע
חברה, וואָס גרשון האָט ווען עס איז געזען זיך פאַרזאַמעלען אויף
פּלאַץ...

און אָט קומט ער אַרײַן... אַ הויכער, שלאַנקער מאַן אין אַ גרינג-
לעכער קעפּקע, און אין אַ כאַסי-מאַנטל. ס'ווערט מיטאַמאָל זייער
שטיי... אַ יראַת-הכבודיקע שטילקייט... ס'ערשטע וואָס מען דער-
זעט — זיינע בליצנדיקע בלויע אויגן דורך די ברילן... ווילדע פייער-
לעד יאָגן זיך פון די אויגן-ווינקלען, שלאָגן זיך אָן אין די גלעזער
און צעבליצן זיי מיט אַ שאַרפער ליכט. מען דערזעט אויך גלייך
זיינע וועלפישע ליפן, ווי ער אַליין זאָגט אויף זיך. תאוהדיקע די-
לעכע ליפן, זייער באַוועגלעכע און זייער אויסדריקלעכע. ער טומ
אויס די קעפּקע און מען דערזעט אַ לענגלעכן קאַפּ מיט בלויע-
גרויע האָר. ס'פנים אויך לענגלעך, מיט רויטלעכע באַקן, עפעס
אַ בייזער מענטש. איין שמייכל זאָל ער כאַטש געבן. ער האָט גע-
געבן דעם שמייכל, נאָכדעם, ווי אַ פּוילינקע, פּובלינקע מיידל מיט
בלאָנדע לאַקן האָט דעקלאַמירט, איידער די לעקציע האָט זיך אָנג-
עהויבן, זיין „גאַסן-פּויקער“.

גראַבע רייד אין דער פּאָעזיע אין געווען די טעמע פון זיין
לעקציע, און ער האָט זיך געבייזערט און זיין קול האָט געדרימזשעט
פּונקט ווי די טאַצן פון זיין גאַסן-פּויקער. פאַרוואָס האָט דער דאָזי-
קער מענטש אַזויפיל ביטערקייט און פאַרדראָס, האָט זיך גרשון
געוונדערט.

פאַרדאַמט זאָל ער זיין דער פּראָזן-דרעשער,
דער גאָט פאַרשאַלטענער אינטעליגענט,
ער האָט צוויי פאַסקודנע ווייסע הענט,
וואָס ווילן נישט אַרבעטן, דרייט ער מיט זיי,
דאָס אייביקע גראַבע-פּינגער געדריי...

דאָס האָט משה לייב האַלפּערין ציטירט אין זיין לעקציע פון
זיינס אָן אייגן ליד. און וואָס האָט ער געוואָלט אַרויסברענגען אין
זיין לעקציע! ס'איז גרשונען נישט געווען קלאָר, און ס'איז מסתמא
נישט געווען קלאָר די פאַר הונדערט פאַרזאַמלטע, אָבער ער האָט
געמאַכט דאָס האַרץ קלאַפן, שטאַרק. מען איז געווען פאַרכאַפּט
פון זיין צאָרן, פון זיין פייער...

גרשון וויל אים באַנעמען, שטרענגט אָן זיינע אויערן, גראַבט
זיך אין אים איין מיט זיינע אויגן. ער באַנעמט אים נישט... און
אפשר באַנעמט ער אים יאָ. אויב ער זאָל פאַרגלייכן דעם דאָזיקן
משה לייב האַלפּערין מיט זיין „גאַסן-פּויקער“. ער איז גאָר אַליין

דער „גאסן-פויקער“, אין אלע זיינע לידער, וואָס גרשון האָט גע-
לייענט דעמלט אין דער „פרייהייט“, איז ווי ער פויקט. אַז די פויק
זאָל פלאַצן...

פויק איד, אַז די פויק זאָל פלאַצן,
און איד דזשינגדזשע אין די פלאַצן,
און איד דריי זיד רונד אַרום,
דזשין, דזשין, בום, בום,
דזשין, דזשין, בום...

קנייב איד אַ שטיקל ברויט פון פאַש,
און איד זשליאַקע פון דער פלאַש.
ברענט דאָס בלוט און רינט דער שווייס.
פויק איד, אַז די פויק זאָל פלאַצן,
און איד דזשינגדזשע אין די פלאַצן,
און איד דריי זיד רונד אַרום,
דזשין, דזשין, בום.

אַט אַזוי זיד דורכגעריסן,
דורכגעריסן, דורכגעריסן,
מיטן קאַפּ, ווי דורך אַ וואַנט,
דורך שטעג און וועג און לאַנד,
מיט די ציין געהאַקט דעם שטיין.
האק דעם שטיין און בלייב אַליין,
הונט און שלעפּער, לומפּ און ווינט,
הפּקר, הפּקר דורך דער פרעמד,
האַב איד גישט קיין ראַק, קיין העמד,
האַב איד גישט קיין ווייב, קיין קינד,
פויק איד, אַז די פויק זאָל פלאַצן...

און די גאַנצע צייט, וואָס משה לייב האַלפּערן האָט גערעדט.
און אין זיינע „גראַבע רייד“, וואָס ער האָט געלאָזט פאַלן, און אין
זיין אַוועקשטעלן זיד אין אַ פאַזע „וועמען אַרמ דאָס“, האָט גרשון
דק געזען דעם גאָסן-פויקער, וואָס מאַכט זיד פאַר אַ געוואַלדיקן

פארהארטעוועטן יונג, הפקר, פריי, אָבער אין אמתן איז ער נישט
פארהארטעוועט, נישט הפקר, נישט פריי, און ס'איז נאָך אויף אים
א רחמנות, און ער קאָן גאָר אַ זאָג טאָן אין אַן אנדער ליד:

ווער קאָן די שיינקייט פון דעם ים פאַרשטיין,
ווער קאָן די שוין פון דיינע אויגן זען,
גאָר איד טרוים פון דיר, גאָר איד פראַכט פון דיר,
פון דיר מיין לעבן, דו מיין האַרץ אין מיר.
דו, דו אומרו מיינער, דו...

און דאָס דאָזיקע ליד האָט אַ כּחור מיט אַ זילבערנעם טענאָר
געזונגען נאָך זיין לעקציע, און געפאַנגען אונדז אַלעמען, און גע-
מאַכט אונדזרע הערצער קלאַפן מיט ליבע און באַווונדערונג צו
אים, און מיר האָבן מוחל געווען זיינע „גראַבע רייד“ און זיין ביי-
זערן זיד אויף דער וועלט.

און צווישן דער חברה אין זאָל יענעם אָונט פון קליינע שמעט-
לעך פון יענער זייט ים, צי זיי האָבן יאָ פאַרשטאַנען משה לייבס
לעקציע, צי נישט — אָבער מען איז געווען געוואַלדיק דערהויבן.
מען זעט אַזאַ באַרימטן פּאָעט אין בלוט און אין פלייש — און אַלץ
איז דאָס מעגלעך געוואָרן, ווייל מען איז איצט אין אַמעריקע. דאָס
לאַנד פון די גרויסע ווונדער...

פופצן דאָלאַר פאַר דער לעקציע, האָט גרשון געזען, ווי מען
האָט משה לייבן דערנאָכדעם באַצאָלט, און משה לייב האָט אַ כאַפּ
געטאָן די געלט-פּאַפּירלעך מיט אַ מין פאַרשעמקייט נישט ציילנ-
דיק, זיי גלייך אַריינגעלאָזט אין דער הויז-קעשענע...

מ'איז אים גענאָגען באַגלייטן צו סאַטער עוועניו סטאַנציע.
אַרום אַ צוואַנציק חברה זענען אים נאָכגענאָנגען, און ער האָט גע-
שפּאַנט צווישן דער חברה שוין נישט קיין בייזער. פאַרקערט, אַזאַ
וויכער, אַזאַ מילדער און געשמייכלט מיט וואַרעמקייט...

ס'איז געווען אַ קאַלטער ווינטער-אָונט, און משה לייב האָט
געכאַפט אַ צימער אין זיין כאַקענעם מאַנטל.

— ס'איז זייער קאַלט ביי אײך אין בראַזנוויל — האָט ער
אַ זאָג געטאָן בלומרשט מיט אַ שפּאַסיק קול.

די חברה, זיינע חסידים, האָבן געטרָאָגן וואַרעמע מאַנטלען, און
גישט אייגער, ווען ער שעמט זיך נישט, וואָלט אַראָפּגענומען זיין
מאַנטל פון זיך, און אים אָנגעטאָן אויף משה לייבן...
ביי סאַמער עוועניו סטאַנציע האָט מען אים נישט אָפּגעלאָזט,
נאָר אַרויפגעשפּאַנט מיט אים די טרעפּ. ער האָט אַרײַנגעוואָרפּן
אַ ניקל אין שפּאַלט פון דער מאַשין, געטאָן אַ שטופּ די פּאַרצוימונג
און דורכגעלאָזט. ער איז אָבער נישט אַרויפגעלאָפּן ווייטער מיט
דער טרעפּ צו דער פּלאַטפּאָרמע אויבן, געשטאַנען מיט זיינע באַ-
גלייטער. זיי פון דער זייט פּאַרצוימונג, ער — פון יענער
זייט פּאַרצוימונג. אַרום אַ צוואַנציק חברה זענען געשטאַנען, געקוקט
אויף אים, ווי חסידים אויף אַ רבין, ער האָט געשמייכלט און גע-
זאָגט:

— כ'לעבן איר דאַרפט נישט וואַרטן.

חברה האָבן אָבער יאָ געוואַרט, ביז ס'האָט זיך דערהערט דאָס
דונערן פון דער אָנקומענדיקער באַן...

* * *

און גרשון האָט זיך דעמלט געוונטשן. אַז ס'זאָל אַמאָל קומען
אַ צייט, און ער וועט אויך ווערן אַן אָנערקענטער שרייבער, און ער
זאָל ערגעץ געבן אַ לעקציע, און נאָך דער לעקציע זאָל מען אים
אָפּפירן צו דער באַן, ווי מען האָט אָפּגעפירט משה לייב האַלפּערן.
אָבער ביז גרשון איז געוואָרן אַן אָנערקענטער שרייבער, זענען אַוועק
אַ סך יאָרן, און אויף די לעקציעס וואָס ער האָט געגעבן, איז שוין
דער עולם נישט באַשטאַנען פון אַזוינע יונגע הייסע חברה, ס'איז
שוין געווען אַן עולם פון מיטליאָריקע און עלטערע, מערער עלטערע,
ווי מיטליאָריקע...

חברשאפט...

גיב מיר חברשאפט, אָדער טויט, זאָגט זיך ערגעץ אין די זוויליקע ספרים.

די שווערסטע טעג פאַר גרשונען אין בראַנזוויל זענען געווען, ווען ער איז אומגעגאַנגען אָן חברשאפט. און די חברשאפט איז נאָר געקומען אזוי לייכט. טאַקע אויף משה לייב האַלפערנס לעק-ציע אין אַרבעטער קולטור-קלוב איז געקומען די חברשאפט. אַ בחור האָט דאָרטן געשמייכלט צו אים, און גרשון האָט גע-שמייכלט אויף צוריק, און באַלד האָט מען זיך צערעדט, און באַלד האָט יעדער איינער געזאָגט זיין נאָמען, און פון אַ וועלכן לאַנד מען קומט. און ביי וואָס מען אַרבעט.

דוד האָט ער געהייסן, דער בחור, אַ גיבורדיקער בעסאַראַבער בחור, גראַדע גישט אַזאַ הויכער, אָבער זיינע בריימע פלייצעס, זיין הויכער ברוסט-קאַסטן, זיין געזונט רויט פנים, זיינע פינקל-דיקע ברוינע אויגן, זיינע געדיכטע שוואַרצע, זיך כוואַליענדיקע האָר, זיין פעסטער שמערן, אַלין איז געווען אָנגעגאַסן מיט גבורה. יאָ, דוד האָט ער געהייסן, געאַרבעט אין אַ דרוקעריי, גע-שריבן לידער אינדערשטיל, און די לידער פאַרגעלייענט פאַר גרשונען, און גרשון האָט אים פאַרגעלייענט זיינע מעשהלעך, און ביידע האָבן געהלומט צו ווערן אָנערקענטע שרייבער ביי יידן... און דאָ קומט אַריין אימקע. ווער איז אימקע? אַ בראַנזווילער געבוירענע, וואָס האָט גערעדט יידיש ווי אַ וואַסער מיט אַלע העב-רעיומען און סלאַוויציזמען. ליב געהאַט האָט זי צו זאָגן „וואַסאַס-מאַקיי“, אַנשטאַט „פונדעסמוועגן“. זייער הנעוודיק געקאַרמשעט מיטן געזל, ווען זי האָט געשמייכלט, אויסגעקוקט ווי אַ ציגיינער-קע מיט איר מאַמעווען פנים, מיט די בליצנדיקע שטיפערישע

שוואַרצע אויגן, מיט די סאַמע-שוואַרצע געקרויזלע מע האָר, אַ מאַגערס, אַ בויגעוודיקס, אַ לייכטגרויקס.

די דאָזיקע איסקע האָט געגעבן אַ היים, אַזוי צו זאָגן, סיי דודן, סיי גרשוניען, סיי אַנדערע בחורים און מיידלעך, אַ היים זיך צונויפצוקומען, זינגען לידער, שפיל אין פאנדעם, אַרגומענטירן וועגן ליטעראַטור און וועגן „איזמען“, עסן קאַרטאָפליעס מיט הערינג און פאַרטינקען מיט טיי פון אַן אמתן סאַמאָואַר...

און ס'זענען געווען אַזויגע קאַלמע ווינטער-מעג אין בראַנגן-ווי! אינדרויסן דער ווינט האָט דאָך ממש געקאַנט אַוועקטראַגן, און ביי איסקען איז אויך נישט געווען צו וואַרעם אין דעם צימער מיט דער וויקטראַלאַ, מיט די פיל קאַלירמע אויסגעניימע קי-שעלער, אַבער ס'איז גענוג וואַרעם פון דער חברשאַפט...

איסקעס טאַמע און מאַמע האָבן זיך כמעט נישט אָנגעזען, זיך פאַרשופט ערגעץ אין דער קיך, און געלאָזט פריי דאָס הויז פאַר דער טאַכטער און אירע חברים. און וואָס האָט דער דאָזיקער איסקען, דער אַמעריקאַנער געבוירענער, געצויגן צו גרינע כח-רים? מסתמא, דאָס מאַמעשע אין איר. אַמעריקאַנער געבוירענע בחורים זענען נישט אַזוי עלנט און בענקענדיק ווי די דאָזיקע גרינע.

אך, חברשאַפט, נאָך בעסער פון דעם טייערסטן וויין! ס'מאַכט פריילעך דעם מענטשנס האַרץ, אויך שטאַרקער, און די דאָזיקע חברשאַפט האָט אויך געפירט צו חתונות. דוד האָט מיט דער צייט חתונה געהאַט פאַר איסקען, אַ צווייטער האָט חתונה געהאַט פאַר אַן אַנדער מיידל. געווען אַ היפשע גרופע בחורים און מיידלעך, וואָס האָבן זיך באַגעגענט ביי איסקען אין הויז, און אַ סך בחורים האָבן חתונה געהאַט מיט דער צייט פאַר די מיידל-לעך פון דער זעלביקער גרופע.

אַבער איידער מען האָט חתונה געהאַט, זענען דאָס געווען אַ פאַר זומערס און ווינטערס פון אַן ענג-געשמידטער גרופע מיט שטאַרקער צוגעבונדנקייט. מ'איז געגאַנגען צוזאַמען אויף בעלער, אויף ליטעראַרישע אָונגן, אויף פיקציעס אין די פאַרקן, אויף שיה-עסקורסיעס איבערן האַדסאָן, מען האָט זיך געליען געלט אין אַ נויט, מען איז זיך געגאַנגען מבקר-חולה זיין און אַזויגע חברשאַפטן צווישן גאַנצע גרופעס זענען געווען אַ סך אין בראַנגווייל.

און פון זיך אַלײן, אָן אַ פאַרויס=געפלאַנטקײט, האָבן זיך געשאַפן די דאָזיקע חברשאַפּטן צווישן די גרינע, וואָס האָבן געגעבן מערער כוח און זיכערקײט אין דעם נייעם לאַנד, ווי אַפילו אייגענע און קרובים.

אימקעס גרופע איז געווען אַן אידעאָליסטישע. חברה, וואָס האָבן זיך אינטערעסירט מיט דעם שענסטן און בעסטן אין דער יידישער ליטעראַטור און אין טעאַטער. חברה, וואָס האָבן געהאַלפן בויען שפעטער יידישע שולן, געזאַנג=פאַרטיגען, יוניאָנס און אָרדנס, געהאַלפן יידישע שרייבער אַרויסצוגעבן זייערע ביכער.

און גרשון וועט קיינמאַל נישט פאַרגעסן דעם אָונט, ווען די נאַנצע גרופע איז געגאַנגען צו קלמן מרמס אַ לעקציע אין לעבאָר לייסעאום. און אַ גרופע, קומענדיק צו אַ לעקציע, אָדער צו אַ קאָנצערט, האָט שוין געזען, אַז מען זאָל אַלע זיצן צוזאַמען. אַרום אַ טויזנט מענטשן זענען געווען דעמלט אויף דער לעקציע. מייזנט יונגטלעכע פון בראַנזוויל. דער גרויסער עולם אַלײן מיט צעפלאַמטע פנימער און צעפלאַקערטע אויגן איז שוין געווען אַ גע=וואַלדיקע דערהויבונג. ס'איז געווען אַ זונטיק. מען איז געקומען יום=טובדיק פאַרפוצטע פון אומעטיקע היימען אין בראַנזוויל, אַ סך עלנצע, „באָרדערס“ ערגעץ אין אַן אומעטיקן „בעד=רום“ (שלאָף=צימער). מ'איז געקומען מיט אומזיכערקײט אין די גליי=דער, וואָס גרינע האָבן נישט געקאָנט פטור ווערן פון איר פאַר יאָרן און יאָרן... מען איז אויך געקומען פון אַ פינצטערן קאַלמן אינדרויסן, און דאָ אַזאַ וואַרעמקײט, אַזאַ ליכטיקײט, און נאָך ליכטיקער ווי די פיל לאַמפן אויף די ווענט און אונטער דער סטעליע, שיינען יונגע פנימער... און די שענסטע זאַך פון פראַג=גראַס איז נאָר דאָס באַקענען זיך איינער מיטן אַנדערן, קוקן איי=גער אויפן אַנדערן, בחורים קוקן אויף מיידלעך, מיידלעך אויף בחורים, הערצער קלאַפן שטאַרק, בלוטן רינען הייס. אַזאַ פייער=לעכקײט, אַזאַ פייערלעכקײט, ס'פאַרשיכורט ממש... און וואָס מיר די אומעטיקע „בעד=רוםס“? און וואָס מיר די שרעק פאַר מאַרגן? מ'פילט זיך שטאַרק דאָ...

און שפעטער מיט אַ סך, אַ סך יאָרן, ס'רוב שוין זיידעס און באַבעס, און פון נאָר באַמוועמע היימען און צעזייט און צעשפרייט אין גישט=יידישע געגנטן, האָבן ליב געהאַט כאַטש איינמאַל צי

צוויי מאָל אַ יאָר גיין עפעס אויף אַזאַ אונטערנעמונג, וווּ מאַסן
יידן, אַמאָליקע גרינגע קומען זיך צונויף, און איבערלעבן נאָך אַמאָל
אַז יענע דערהויבונג און פייערלעכקייט און זיכערקייט... און שפע
טער מיט אַ סך יאָרן, אויף די דאָזיקע מאַסן-אונטערנעמונגען איז
אויך דער עיקר פון פראַגראַם דאָס צונויפקומען זיך, דאָס באַגריסן
זיך, דאָס שמועסן איינער מיטן אנדערן.

יאָ, יענעס. אַוונט אין בראַנזווילער לעיבאָך לייסעאום. טויזנט
יונגע חברה האָבן געטאָן אַן אַפלאָדיר, איז דאָס ממש געווען ווי
דיגערן אין פּרילינג. אַפלאָדירט האָט מען קלמן מרמרן, וואָס איז
אַרויפגעקומען אויף דער בינגע. אַ מענטש פון קליינעס וווסס און
נאָך מיט אַן איינגעבויענער פלייצע. פילט זיך ווי פאַרלוירן אויף
דער רחבותדיקער בינגע, אַנטקעגן אַ טויזנטקעפיקן עולם. טוט
אַ פאַרטראַג זיינע לויטער-לויכטנדיקע שפיצערדיקע ברוינגע אויגן
צו דער סטעליע, טוט זיך אַ גלעט זיין הויכן שמערן, דעם שטערן
פון אַ תנאי, און הייבט אָן רעדן. ער רעדט אַ מאַדעם ליטווישן
ידיש, אָבער דאָס קול איז ליריש-ווויל און טאַמעש-וואַרעם. ער
רעדט דווקא אין דער שמיץ, ווי ער וואָלט געשעפּטשעם, אָבער
אומעטום הערט מען אים, אַפילו אין דער לעצטער ריי. אפשר
דערפאַר הערט מען אים אומעטום, ווייל מען וויל אים אַזוי
שטאַרק הערן, און די אויערן ווערן געוואַלדיק אָפן, און מען טוט
זיך נישט קיין ריר, און מען האַלט אַזש איין דעם אָמעם.

די טעמע איז געווען „דער זין פון לעבן“. און קלמן מרמר
האַט בכיון (בעקיווען) אויסגעקליבן די דאָזיקע טעמע. ער האָט
אין זיין גומסקייט, אין זיין חכמה פאַרשטאַנען, אַז די עמיגראַנט-
מישע חברה צו וועלכער ער רעדט, זענען אַ סך פון זיי פאַר-
צווייפלט. פאַרלוירן. מען קאָן זיך נאָך נישט צופאַסן צום גייעם
לאַנד. די אַרבעט אין די שעפער פאַלט זייער שווער, מען איז עלנט,
מען ווערט אויך מעלאַנכאָליש. זוכן זיי אוודאי דעם זין פון לעבן.
דערצוילט ער זיי איצט, קלמן מרמר, דעם זין פון לעבן. און דער
זיך פון לעבן איז אַרבעט, שעפּערישקייט, הברשאַפט, דאָס צונויפ-
קומען זיך צוזאַמען, דאָס פאַרברענגען צוזאַמען, מאָן עפעס פאַר
דער מענטשהייט צוזאַמען...

און נאָך דער לעקציע איז מען געגאַנגען צו איסקען אין הויז
עסן הערינג מיט קאַרטאָפליעס, און טרינקען טיי פון מעשענעם

סאמאווואר. אויף קאלירמע קישעלעד אויסגעלייגט אויפן דיל איז
מען געזעסן און ארומגערעדט קלמן מרמרים לעקציע, און יעדער
אייגער האָט באַשלאָסן, אַז ער וועט לעבן מיט דעם זינגען, וואָס
קלמן מרמר האָט געלערנט... מען האָט אויך גערעדט דעמאלט, אַז
ס'וואָלט געווען אזוי גוט, ווען די דאָזיקע גרופע, וואָס ס'זאָל נישט
טרעפן שפעטער אין לעבן, אָבער מען זאָל זיין צוזאַמען...
אזוי פיל יאָרן זענען אַוועק פון זינט יענעם אָונט, און ווען
נרשון טוט אַ טראַכט וועגן די בהורים און מיידלעך פון יענער
גרופע, ווייסט ער אַפילו נישט, אַהויז פון אַ פאָר, וווּ זיי זענען
ערגעץ, און ווי אזוי איז זייער לעבן געגאַנגען...

די „פרייהייט“-בעלער...

ס'איז געווען, ווי אין תנ"ך — די ריזיקע „פאָרווערסס“, „שנאָרער“, „בויערן“ און שפעטער — „פרייהייט“-בעלער. אין תנ"ך ווערט אָנגעדייטעט, אז איינמאָל אַ יאָר האָט די יוגנט פון ארץ-ישראל זיך פאַרזאַמלט אין די וויינגערטנער פון געוויסע טיילן פון לאַנד, און אַרויסגעגאַנגען אין טאַגז... איינמאָל אַ יאָר האָט זיך אויך די יידישע יוגנט פון גרויס ניו יאָרק זיך פאַרזאַמלט און אַרויסגעגאַנגען אין טאַגז. נישט אין קיין וויינגערטנער. ווי אין די ביבלישע צייטן, נאָר אין די ריזיקע זאַלן פון מאַנהעטן, וואָס נעמען אַריין פופצן און צוואַנציק טויזנט מענטשן, און אַ סך מאָל האָט געטראָפן, אַז דאָס מיידל מיט וועלכער דער בחור האָט געמאַכט ס'ערשטע מאָל אין זיין לעבן אויף די דאָזיקע בעלער, איז געווען זיין צוקונפטיקע פרוי. שפעטער מיט יאָרן האָבן די בעלער אויפגעהערט. ס'איז שוין נישט געלעגן אין זינען, די אַלע וואָס זענען אַרויסגעגאַנגען אין טאַגז אויף די בעלער, זענען שוין געווען מאַמעס און מאַמעס און געטראָגן דעם עול פון משפּחה. קיין פריי-שע יידישע יוגנט פון יענער זייט ים איז נישט צוגעקומען. און זיי האָבן אויפגעהערט, די האָזיקע „פאָרווערסס“, „שנאָרער“, „בויערן“ און „פרייהייטס“-בעלער. פון זיך אַליין זיך אָפּגעהאַקט, און געוואָרן אַ קאַפיטל פון דער געשיכטע צום באַזעצן זיך פון יידישע הימיגראַנטן אין ניו יאָרק.

פון בראַנזוויל איז באַן נאָך באַן אַ געוויסן שבת אָונט געווען געפאַקט מיט פריילעכער חברה, וואָס האָבן זיך געלאָזט קיין מאַנ-העמן צום „פרייהייט“-באַל. און אויב אין די וואַגאַנען זענען געווען אויך פאַסאַזשירן פון אַנדערע פעלקער, האָט די דאָזיקע פריילעכע חברה, וואָס האָט גערעדט יידיש הויך אויף אַ קול, און געזונגען יידישע לידער, אויסגעקוקט צו זיין ווי עפעס אַ באַזונדערער שבט.

גרשון איז אויך געווען פריילעך. ער האָט גראדע פאַרלוירן זיין דזשאָב, דאָס הייסט דער שאַפּ, וווּ ער האָט געאַרבעט, האָט זיך פאַרמאַכט, און אַפּשר טאַקע דערפאַר איז ער געווען פריילעך, מחמת דאָס פּרעסן קינדער-הייזקעס אַ גאַנצן טאָג, אַ גאַנצן טאָג, האָט אים פאַרמשאדעט דעם קאָפּ און אויסגעזויגן פון אים וווּ אַ ביסעלע היות... אין אַוונט ביי זיך אויף דער קוואַרטיר האָט ער זיך בשום אופן נישט געקאָנט נעמען צו דער פּען, און ביי גרשונען נישט שרייבן, איז ווי נישט לעבן.

יאָ, ער האָט פאַרלוירן זיין דזשאָב, איי, וואָס וועט זיין מאַרגן? מאַרגן זאָל זיך גאָט זאָרען. ביי אַ פינג און זיבעציק דאָ-לאַר האָט ער אָפּגעשפּאַרט, איצטער וועט ער שוין שרייבן און שרייבן און נאָך אַמאָל שרייבן. אַזוי פיל ווונדערלעכע סעמעס פאַר קינדער-מעשיות האָבן זיך אָנגעזאַמלט ביי אים אין געדאַנק. ער איז פריילעך, גרשון, וואָס ער איז אין אַמעריקע, אין דעם דאָזיקן ווונדערלעכן לאַנד, וווּ די יידישע ליטעראַטור בלייבט, ווי אַ בוים ביי אַ קוואַל וואַסער... דער ייִד פון דער קליידער-קראַם אייף טאַטפאַרד עוועניו, אַ צוגעלאָזענער מענטש, מיט וועמען גרשון כאַפט אַמאָל אַ שמועס, גלויבט גאַרנישט אין דער צוקונפט פון ייִדיש אין אַמעריקע. דער קוואַל, זאָגט ער, וועט אויסטריקענען... אָבער אַזאָ לעבעדיקער קוואַל, ווי די דאָזיקע בראַנזווילער חברה אינעם אין באָן, איז די פּויזנער און פּויזנער, וואָס ער האָט דערגאַכדעם באַגעגנט אויפן „פּרויהייט“=באַל, און די צענדליקער פּויזנער, וואָס גייען אין ייִדישן טעאַטער, לייענען ייִדישע צייטונגן?

נען און זשורנאַלן — ווי אַזוי קאָן אַזאָ קוואַל אויסטריקענען? דער ייִד פון דער קליידער-קראַם, וואָס האָט גראדע נאָך ליב אַהיינצוקוקן אין אַ ייִדישער צייטונג, אין אַ ייִדיש בוך, האָט גרשוּ נען געראַטן זיך אויסלעהנען גוט ענגליש און ווערן אַן ענגלישער שרייבער. ס'איז מערער תכלית. אָבער, אַז מען איז פאַרליבט, זוכט מען דען תכלית? גרשון איז פאַרליבט אין דער ייִדישער ליטעראַטור, נאָך פון זינט ער האָט געלייענט שלום-עליכמען, און ערשט דאָ אין גייעם לאַנד, לייענענדיק די ייִדישע שרייבער, וואָס זענען אויפגעקומען אויפן אַמעריקאַנער באַדן, איז די ליבע געוואָרן נאָך טשאַרקער. ס'איז דאָך אַזאָ פרייד פון ייִדן, ווען מען נעמט אַ מאַני ליבן, אַ שמייער, ווי ער מאַכט דאָס מוזיק פון יעדן וואָרט. מאַני

לייב האָט זיך טאַקע געדרוקט אין דער „פרייהייט“. די בעסטע
 יידישע שרייבער אין אמעריקע האָבן זיך געדרוקט אין דער „פריי-
 הייט“: אברהם רייזען, לייזיק, משה גאָדיר, אייזיק ראַבאָן, מנחם,
 דוד בערגעלסאָן, משה לייב האַלפערן — און נאָך אַנדערע. ביי
 גרשונען איז געווען אַ פרוים זיך אויך דרוקן אין דער „פרייהייט“
 צווישן אזויגע גרויסאַרטיקע שרייבער. און גיי ווייס, אַז יענעם
 אַונט אויפן „פרייהייט“=באַל וועט זיין פרוים פאַרוויקלעכט
 ווערן!

* * *

און ווען מען איז נאָר אַריין צום „פרייהייט“=באַל האָט גלייך
 געגעבן אַ זעץ אַ גרויסע היץ און אַ פאַרשויבנדיקער רעש, נאָר ווי
 די כוואַלעס ביים ים, וואָס קלאַפן אויפן ברעג, צוויי טויזנט, און
 אפשר דריי טויזנט פאַרלעד האָבן געהאַלטן אין טאַנצן איבערן
 ריזיקן זאַל צו דער מוזיק פון אַ גרויסן אַרקעסטער. און די, וואָס
 האָבן נישט געטאַנצט האָבן געהאַלטן אין איין שטופן זיך און
 דרייען זיך און מיטן זיך. דאָ, פונקט ווי אויפן „פאַרווערטס“=באַל,
 וואָס גרשון האָט געזען מיט אַ יאָר פריער, האָט מען זיך אויך גע-
 האַלטן אין שטופן צום צענטער, וווּ דאָרטן לעבן דער פּלאַטפאָר-
 מע, וווּ די מוזיקער זענען געזעסן, האָבן זיך פאַרזאַמלט אַלע פאַר-
 שטעלטע מענטשן, וואָס האָבן געוואַלט געווינען דעם פרייז פאַר
 דער אַריגינעלסטער מאַסקע. דאָ איז איינער געווען פאַרשטעלט
 אַלס אייב קאהאן און אַ גרויסער עולם האָט זיך פאַרזאַמלט אַרום
 אים און געלאַכט. אויף זיין פלייצע איז געווען אויסגעמאַלן אַ, פאַר
 זוערטס“ מיטן „בינטל בריף“. דאָ איז איינער אויך געווען פאַר-
 שטעלט אַלס דניאל דעליאָן, און אַ דריטער אַלס יעקב גאָרדין...

די בעסטע זאָך ביים „פרייהייט“=באַל איז אַרויפגיין אויף דעם
 באַלאַקאָן און פון דאָרטן קוקן אַראָפּ און זען דעם ווונדער פון פופצן,
 אָדער אפשר גאַנצע צוואַנציק טויזנט יידישע חברה... אַ סך ינגערע
 מענטשן, ווי אויפן „פאַרווערטס“=באַל. אַלע כמעט אין דעם זעל-
 ביקן עלטער, ווי גרשון אַליין, דאָס הייסט, אין די אָנהייב צוואַנציג-
 קער, און אַלע כמעט ערשט אַ יאָר צי צוויי אָדער דריי אין לאַנד.

גרשון האָט דאָ באַגעגנט אַ שיפּס־ברודער און אַ שיפּס־שוועסטער, אין מען האָט זיך אַרומגעכאַפּט, און מען האָט זיך דערציילט נסים וועגן זייער לעבן אין נייעם לאַנד. די שיפּס־שוועסטער איז געווען אַ גאַלציאַנער מיידל, אַ דיגע, אַ גראַציעזע, מיט רויטלעכע האָר. יוכבד האָט זי געהייסן. אויף דער שיף איז זי גרשונען געשיצט אין די נויטן, ווען ער איז געווען קראַנק פון ים. זי האָט אים דער־קויקט מיט רעפּטלעך מאַראַנצן, אים אויסגעבעט פון קאַלדרעם אַ געלענער אויפן דעק, אים געגלעט דעם שמערן מיט איר ווייכער גוטער האַנט. דאָ, אויפן „פּרייהייט“־באַל, האָט זי געוואָלט מיט אים טאַנצן, אָבער גרשון, צו זיין גרויסן פאַרדראַס, האָט גישט געקאַנט מאַנצן. האָט זי שוין געטאַנצט מיט עמעצן אנדערש. ער האָט זי געזען פון צייט צו צייט צווישן די טאַנצנדיקע מיט אַ כּהור, וואָס האָט פאַרמאַגט אַן אויסערגעוויינלעך געדיכטע קודלע שוואַר־צע האָר און אַ ציגיינעריש פנים, און ביר־ברוינע אויגן. שפעטער מיט יאָרן האָט גרשון באַגעגנט די רויטלעכע יוכבד מיט דעם צי־גינגערשן כּהור אין קעמפּ „קינדערלאַנד“. אַ יינגעלע פון אַ יאָר אַכט האָבן זיי געהאַט אין קינדער־קעמפּ... אָט אזוי פון אַרויסגיין אין טאַנצן אויפן „פּרייהייט“־באַל איז אַרויסגעקומען דער שידוך.

און צווישן עולם זענען אויך דאָ די שרייבער פון דער „פּרייהייט“. חברה שמופן זיך צו זיי. און אָט איז משה כץ, און זיינע פעליעטאַנען און אַרטיקלען האָט גרשון זייער ליב צו ליינען, אַזאַ חנעוודיקער שמייכל, טרעפלעכע סאַטירע, מיפע געדאַנקלעכקייט און זיין שרייבן. אַ פעסט געבוימער, היפש אין די פלייצעס, היפש אַרום און אַרום, אַ מאַסיוו אויסגעקנאַטן פנים מיט אַ פולבלעכער הומאָריסטישער גאַז... און וויפל איז ער דען דעמלט אַלט געווען? אינגאַנצן עפלעכע און דרייסיק יאָר, אָבער ער האָט שוין פאַר־מאַגט אַ היפשן פליך, אַ שמייכלענדיקן פליך. ווי אזוי קאָן דען אַ פליך שמייכלען? אפשר דערפאַר, וואָס ס'האָט געשלאָגן פון אים מיט אַ געוואַלדיקער וויטאַליטעט, האָט זיך שוין אויסגעוויזן, אַז דער פליך זיינער שפּראַלט אויך און שמייכלט. ס'איז אַ שטאַרקע פיגור, וואָס אָטעמט מיט זיכערקייט און מיט באַרואיקנדיקייט. ער נעמט ייך גישט איבער, אָבער ער לאָזט זיך אויך גישט אַראָפּ. ס'קוקט חכמה פון זיינע זייער לעבעדיקע, זייער ווייכע גרויע אויגן. ס'קוקט ציך אַרויס פון זיי אַ מין לייכטע אַפלאַכערישקייט. אָט אזוי האָבן

זיינע אויגן געקוקט צו גרשונען, ווען ער איז פלוצלונג געוואָרן זייער
געוואָגט און זיך פאָרגעשמעלט פאַר אים אַלס אַ שרייבער פון קינ-
דער-מעשהלעך, וואָס האָט זיך שוין געדרוקט אין די קינדער-זשור-
נאַלן.

— וואָס-זשע שווייגט איר? — צעשפּריצן זיך זיינע שמראַלג-
דיקע גרויע אויגן אי מיט אַפלאכערישקייט, אי מיט ערנסטער באַ-
ציונג — ברענגט עפעס א זאד..

און ס'איז באַשערט געווען גרשונען, אַז משה כּיז זאָל ווערן
זיין לימעראַרישער טאַטע, וואָס האָט אים אָפּט געשמראַפּט, נאָך
אָפּטער דערמוטיקט, געשריבן וועגן זיין שאַפּן, און געהאַלטן אַ וואַד
אויג איבער אים...

די ערשטע „פרייהייט“־שרייבער

כאָטש גרשון האָט זיך נישט פאַרגעשמעלט, אָן די רעדאַקציע פֿון דער „פרייהייט“ זאָל זיין אַזאַ רייכער בנין, ווי דער „פאַר־ווערטס“, פֿונדעסמוועגן איז ער ווי אָפּגענאַרט געוואָרן. ס'איז געווען אַ טרויעריקע אָפּגעלאָזענע געביידע פֿון אַרום פיר שטאָק אויף לאַנאַל סטריט, וואָס פּאַסט זיך גיכער פאַר די אַרעמע שעפּער, טאַקע אין אַזאַ אָפּגעקראַכענער, אומעטיקער געביידע איז געווען דער שאַפּ פֿון קינדער־הייזקעס, וווּ גרשון האָט פֿריער געאַרבעט.

די הילצערנע טרעפּ האָבן געקרעכצט, ווען אונדזער כּוהר האָט זיך געהויבן איבער זיי. יעדע טרעפּ שוין פֿון לאַנג אָן אינאַ יוזאַלד, שוין אָפּגעדיגט איר צייט. און די לופּט אין הוישנדיקן טרעפּ־וועג איז געווען פאַרלעגערט מסתּמא פֿון יאָרן און יאָרן. ס'האָט אַזש געריסן אין האַלדז... שטאַק נאָך שטאַק האָט זיך גרשון געהויבן ביז ער איז אָנגעקומען צו אַ מיר באַשלאָגן מיט בלעד. און אַז מען האָט אָן עפּן געטאָן די האַזיקע טיר, האָט געגעבן אַ זעין אַ פאַרטייבנדיקער נעקלימפּער פֿון מאַשינען, און אַ גרויסע היץ, און אַ פאַרמשאַנדליקער ריח פֿון בליי. אַ גרויסע דרוקעריי דאָרטן געווען מיט צענדליקער מאַשינען און אַלע מאַשינען זענען געגאַנגען. און אין דער פאַרשטייבטער ליכט פֿון עלעקטרישע לעמפלעך, האָבן אויסגעבלאַסמע מענטשן אין פאַרפאַסטקעמע טונקל־בלויע פאַרטעכער זיך געפּאַרעמ ביי די מאַשינען. קיינער האָט זיך נישט אומגעקוקט אויף גרשונען. ס'האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז אַלע מענטשן זענען דאָ פאַרמשאַדעט, ווייסן נישט, וווּ זיי זענען אויף דער וועלט, און דאָס וואָס זיי מאַכן מיט די הענט איז שוין פֿון זיך אַליין...

וואו זשע איז דאָ ערגעץ די רעדאַקציע פֿון דער „פרייהייט“? אונזער אַ וואַנט פֿון ברעמער, וואָס צוימט אָפּ אָן עק פֿון דער דרום־

קעריי, דאָרטן איז די רעדאָקציע פון דער „פרייהייט“. ווו זשע איז דאָ משה אַלגון, דער רעדאָקטאָר פון דער „פרייהייט“? מען זעט נאָר זיין פלייצע, אַ קאָנצענטרירטע פלייצע. מיטן פנים צום איינז זיקן פענצטער, וואָס קוקט אַרויס אין אַ שמוציקן הויף, זיצט ער פאַר אַ טיש אָנגעבויגן און שרייבט. גיד, גיד שרייבט ער. און ווו איז דאָ ערגעץ משה כין? מען זעט אויך בלויז זיין פלייצע. זיצט ביי דער זייט פאַר אַ טיש ביי דער וואַסערדיקער ליכט פון אַן עלעקטריש לעמפל, וואָס הענגט פון דער סטעליע, און שרייבט אויך. ביי די אַלע מיטארבעטער פאַר די טישן זעט מען בלויז די פלייצעס. קאָנצענטרירטע פלייצעס. בלויז ביי אייגעם מיט אַ ליולקע אין מויל זעט מען אויך דעם פראָפיל, און בלויז דער דאָזיקער האַלט נישט קיין פען אין דער האַנט, ווי אַלע אַנדערע, נאָר ער זיצט איבער אַ שרייב־מאַשינקע און טראַכט. דער איינער האָט זיך גרשן נאָכ־דעם דערווסט איז געווען גפּתלי בוכוואַלד, פון וועמען אים איז געווען באַשערט אַזוי פיל צו לערנען וועגן דראַמע, אַ צייט אַפּילי אַריינגעגאַנגען צו בוכוואַלד אין הויז אין די זונטיק־פרימאָהנגס און יענער, ווי אַ רבי מיט אַ תלמיד, האָט מיט אים געקנעלט וועגן דער חכמה און קוגסט פון מעאַטער. אַוודאי געווען נאָך יונג דעמאָלט, נ. בוכוואַלד. אָבער אַ פליד האָט שוין געשיינט אַ היפשער אייף זיין קאָפּ, דערפאַר אָבער איז זיין געלע וואַנצע געווען אַ שטאַרקע, אַ געדיכטע, אַ מענערשע, אַזוי צו זאָגן. אין אַ כאַסי־העמדל געווען אָנגעטאָן מיט אַ שוואַרצן שניפּס, די באַקן ביי אים פאַרפלאַמט, און די שמאַלע אויגן האָבן שאַרף געשיינט דורך די שאַרפע ברילן..

און אָט איז קלמן מרמר. אין אַ ווינקל זיצט ער פאַרן טיש אין שרייבט. מען זעט אויך בלויז זיין פלייצע, אַ שוואַכע פלייצע אַן איינגעבויגענע. ס'איז די פלייצע פון אַ תנאי, וואָס זיצט יומם זילקה איבערגעבויגן איבער די ספרים, און רק ער לערנט, רק ער גריבלט זיך און רק ער פאַרשט, און דעריבער איז זי שוואַך גע־וואָרן, איינגעבויגן געוואָרן.

און אָט דערזעט גרשון דעם פראָפיל פון נאָך איינעם, וואָס האָט אויפגעהערט שרייבן מיט זיין זייער דיקער און זייער גרויסער פאונטעין־פען, אָפגעקערט דאָס פנים אין אַ זייט און זיך פאַר־טראַכט. עפעס זייער אַ לאַנגע גאַז פאַרמאָגט דער דאָזיקער איינער.

און די גאָז דאָכט זיך גרשונען אויס, ווי זי שעמט זיך, וואָס זי איז
אַזוי לאַנג. דאָס איז געווען שכנא עפשטיין, מיט די זייער געדיכטע
העל־ברוינע ברעמען, מיט די הויכע שמערן־ווינקלען, מיט די
קרייזלדיקע ברוינע האָר, מיט די באַברילמע שמאַרנדיקע ביר־
אויגן...

און דאָ איילט אַרײַן אַ יונגערמאַן, אַ פינקלדיקער יונגערמאַן,
וואָס ממש ס'שיסט פון אים מיט ענערגיע. ער איז ווי אַנגעלאָרן
מיט זייער אַ סך עלעקטריציטעט. אַ מיטלגעוויקסיקער יונגערמאַן,
וואָס זיין קערפער מיט גוטער פּראָפּאָרציע פילט אויס זייער גוט
זיין בלויען געפרעסטן אַנצוג אָן שום שניידערשע צוגעבעטקייטן.
אַ שכאַרקן האַלדז פאַרמאָגט דער דאָזיקער פינקלדיקער יונגער־
מאַן, שטאַרקע פלייצעס, שוואַרצע האָר מיט זייער אַ לעבעדיקן
סאַמעפן אָפּלאַנגן, באַברילמע קיילעכדיקע שוואַרצע אויגן, און
נאָך זיי פינקלען, און נאָך זיי פינקלען. די הויט פון זיין פנים
ברוין ווי אַ גוס. דאָס איז געווען פסח נאָוויק, ווי גרשון האָט זיך
דערנאָכדעם דערוויסמ.

און ווער נאָך איז דאָרפן געזעסן יענעם פּאַג? ער געדענקט
שוין נישט, גרשון. אפשר דער בלאַנדער, עלעגאַנטער יונגער אַל־
מאַן? און אפשר אויך דער קלוג־שמיילכלעדער נוה־לבריותדי־
קער פסח יודישט?

און ביי גרשונען אין געדאַנק האָט זיך אָפּגעשמעלט די דאָ־
זיקע סצענע אין דער רעדאַקציע פון דער „פרייהייט“, ווי אַ געמעל
אויף אַ וואַנט, וואָס מען מאַלט אויס אין אַ שמאַנט־געביידע צום
אַנדענק פון אַ געוויסער פאַרגאַנגענער עפּאָכע. אין זיין געדאַנק זעט
גרשון די ערשמע מיטאַרבעטער פון דער „פרייהייט“, אַ סך בלוין
מיט זייערע פלייצעס, אַ פּאַר מיט זייערע פּראָפּילן, וואָס זיצן פאַר
די טישן אַזוי ערנסט, אַזוי טיף־פאַרמאַן אין דעם שמאַלן שטיקל
צימער, מיט די אָפּגעקראַכענע ווענט, מיט דער געדיכטער שמויב־
קער לופט, זייער אַרעם־באַצאָלמע, אָבער שרייבער מיט אַן אידע־
אָל. יא, ווי אַ געמעל אויף אַ וואַנט, וואָס באַמאַלט געוויסע וויכ־
טיקע עפּאָכעס, זעט גרשון די דאָזיקע סצענע פון די ערשמע מיט־
אַרבעטער פון דער „פרייהייט“ פון וועלכע קלמן מרמר, משה אַל־
ני, שכנא עפשטיין, נ. בוכוואַלד, משה כץ, זענען שוין אָפּגעשיידט
פון אונדז, די לעבעדיקע...

מיט אַ קינדער-מעשהלע אין בוזעם-קעשענע איז גרשון אַרײַנגע-
 געגאַנגען אין דער רעדאַקציע פון דער „פּרײַהײַט“. אָבער קײַנער
 האָט אים נישט באַמערקט. ס'האַט זיך אים אויסגעדאַכט, אַז ער
 וואָלט דאָרטן געקאָנט אָפּשטײן אַ נאַנצן טאָג און קײַנער וואָלט
 אים נישט באַמערקט. אַלע אַזוי אַרײַנגעטאָן אין זײַער שרײַבן. און
 דער פּינקלדיקער יונגערמאַן, וואָס האָט שפּעטער זיך אַרויסגעוויזן
 צו זײַן פּסח נאָוויק, האָט אים אויך נישט באַמערקט, זיך אַנדער-
 געזעצט פאַרן טיש, אַרויסגענומען אַ פּאונטעין-פּען, און גרשון
 האָט שוין בלוין געזען זײַן פּלײַצע, וואָס האָט גוט אויסגעפּילט
 זײַן רעקל פון אַ בלויען געוואָנט. בלוין פּלײַצעס און פּלײַצעס,
 שטאַרק-קאָנצענטרירטע פּלײַצעס. און גרשון שטײט דאָ ווי אַן אַי-
 בעריקער. אין אַזאַ פּאַל גוט מען אַ הוסט, האָט גרשון אַ הוסט
 געפאַן, און נישט אַיינמאַל, אונטער משה כּצם פעסטער טאַטע-
 שער פּלײַצע האָט ער אַ הוסט געפאַן. יענער האָט זיך אומגעקוקט,
 דערקענט דעם פאַרשוין, אַ שטראַל געטאָן צו אים מיט זײַנע זײַער
 לעבעדיקע און קלוגע גרויע אויגן. און זיך אָנגערופן עפעס אין דער
 שטיל צו אַלגינען.

און פון אַלגינען האָט גרשון געהערט נאָך אין בעסאַראַביע,
 און דאָ אין אַמעריקע אודאי און אודאי. ער איז אויפגעקומען אין
 די מעשיות, וואָס האָט זיך דערציילט פון אים, אַלס אַ מענטש מיט
 גאונות אין אַלץ, וואָס ער טוט. דאָ אַלס שרײַבער, דאָ אַלס מאַסן-
 דערנער, דאָ אַלס לעקטאָר.

שטײט איצט גרשון פאַרן גאון, און דער גאון איז מיר, בלאַס
 און פאַרוואָרנט. אָבער ס'נעמט נישט לאַנג און ס'ניט עפעס אַ קוועל
 אין דעם דאָזיקן מענטשן. אַ מין זעלמענער לעבנס-כּוח גיט אַ קוועל,
 און ער איז אינגאַנצן קוועלנדיק. ס'קוועלן זײַנע בלויע צעבליצטע
 אויגן אונטער די פענסע, ס'קוועלט זײַן פנים מיט אַ וואַרעמקײַט,
 ממש, וואָס מען פּילט זי, ס'קוועלט זײַן קול און ס'צעכטוואַלעט זיך
 און ס'צעגיסט זיך.

גרשון האָט באַמערקט, אַז אַלגיין טראַגט אַן אויסערנעוויינלעכן
 שײַנעם קראַוואַט. די פאַרבן דערמאָנען אין די קאָלירטע בלעטלעך
 אויף האַרבסטיקע בײַמער (אַ שוואַכקײַט צו שײַנע קראַוואַטן האָט
 יענער געהאַט אַלע זײַנע יאָרן). ער האָט זיך אַנטשולדיקט, אַלגיין,

פארוואָס ער בעט נישט גרשונען זעצן. ס'איז נישט געווען קיין
איבעריק בענקל. ער האָט זיך אויך אויפגעשטעלט צוליב דעם.
אַלגין האָט בלעמער געמאַן דאָס מעשהלע, וואָס גרשון האָט
אים דערלאָנגט, געזאָגט, אַז ער זאָל דאָס איבערלאָזן, ער וועט
שוין ביי דער ערשמער געלעגנהייט אַרײַנקוקן און טאָן צו דעם
רעכט. ער האָט אויך באַמערקט דערביי, אויף אַ פּרײַנדלעכן אופן,
אַז די האַנטשריפט איז נישט אַזוי אַיִ-אַיִ-אַי, אַז ס'וועט זײַן אַ רחמ־
נות אויף די זעצער, זײ וועלן זיך די אויגן ארויסנעמען, און זאָל
ער, גרשון, פון היינט אָן און ווײַטער אַכטונג געבן אויף זײַן האַנט־
שריפט. ס'וועט זײַן אַ גוטער פּרוּוו אין זעלבסט־דיסציפּלין...
מ. אַלגין האָט, ווײַזט אויס, גלייך תּופּס געווען אונדזער
בּחור, אַז יענער איז גאַרנישט קײן נאַענטער מוהותן מיט מעטאַ־
דישקײט און דיסציפּלינרטיקייט.

ערשטער האַנאַראַר פון דער „פרייהיים“

ס'ברענט דער פראָסט גאָר אויף אַ גרויסן אופן, אָבער גרשוֹ=
נען איז וואַרעם. ס'וואַרעמט אים די פרייד: ער גייט איצט אין דער
„פרייהיים“ נאָך האַנאַראַר. אַלגין אַליין האָט געזאָגט, אַז זאָל ער
קימען שבת אין דער רעדאַקציע, וועט ער אים געבן אַ צעטעלע
צום פאַרוואַלטער, יענער זאָל אים געבן אַ צענערל. קומען קומט
שוין גרשוונען פינף צענערלעך פאַר פינף מעשהלעך. אָבער אַז ס'איז
אַזוי ענג דער „פרייהיים“ אין געלט... דאָס מאַל וועט שוין אַלגין
זיך סטאַרען מען זאָל אים כאַטש געבן אַ צענערל.

ער זעט שוין, גרשוו, אַז ער וואַקסט אַ שרייבער ביי יידן.
אומעטום מאַנט מען ביי אים מעשהלעך: אין דער „פרייהיים“ איז
אין דעם „קינדער-זשורנאַל“. מיט אַ פאַר הדשים צוריק, ווען דער
זייער רירעוודיקער און הנעוודיקער יהושע קאַמינסקי פון „קינדער-
זשורנאַל“ האָט זיך גענויטיקט אין אַ הנוכה-מעשהלע, איז ער גאָר
געפאַלן אויף אַזאַ המצאה: גענומען גרשוונען אַהיים צו זיך און
דאַרפן האָט זיין פרוי, אַ שטאַלטגע, אַ הויכע מיט ווייכע בלויע,
מאַמעשע אויגן, וועמען קאַמינסקי האָט טאַקע צערמלעך גערופן:
„מאַמעלע“, אָפגעבאַקן מילכיקע בלינצעס. גרשוו האָט גאָר קיינ-
מאַל אין זיין לעבן נישט פאַרזוכט אַזויגע געשמאַקע מילכיקע
בלינצעס. זיי זענען נישט געוואָרן אין מויל פון זיך אַליין. מען
האָט זיי גאָרנישט געדאַרפט קייען. דערנאָך האָט אים קאַמינסקי
אַריינגעפירט אין צווייטן צימער, און אים געזאָגט, אַז ער וועט
אים דאָ איבערלאָזן און פאַרשליסן די טיר, ביז ער וועט נישט אָנ-
שרייבן פאַרן „קינדער-זשורנאַל“ אַ הנוכה-מעשהלע. אַ פאַרשפאַר-
טער, אַ געצווונגענער כלומרשט, אָבער אַ דעהויבענער און אינ-
ספּורירטער, האָט גרשוו אָנגעשריבן דאָרטן דאָס הנוכה-מעשהלע
„אַ שיוסעלע מיט בויםל“, וואָס איז גאָרנישט אַריין אין „קינדער-“

זשורנאל". ער געדענקט שוין נישט די סיבה, אָבער דערפאר איז דאָס אַרײַן אין אײַנעם פֿון זײַנע צוויי בענד קינדער-מעשהלעך, און אײַד אין אַ מעקסט-בוך פֿאַר די ײִדישע קינדער-שולן — און אײַד אין אַן ענגלישער אַנטאַלאָגיע, װאָס דער „פֿרדס“ (פֿאַרדעס)=פֿאַר-לאַג האָט שפּעטער מיט יאָרן אַרויסגעגעבן (הגם זײַער נישט גע-ראָטן איבערנעזעצט).

יאָ, גרשונס געשעפטן אַלס ײִדישער שרײַבער גײַען זײַער גוט, אָבער דער יײד פֿון דער קלײדער-קראַם פֿאַר מעגער, אויף טאַט-פֿאַרד עוועניו — בערנאַרד גראַספּעלר איז זײַן נאַמען — האַלט אין אײַן גיסן אויף אים קאַלטע װאַסער. דער דאָזיקער בערנאַרד גראַספּעלר, אַן אָפּגעהיטער, אַ ציכטיקער, שמענדיק אָנגעטאַן, װוּ צו אַ קאַנטעסט פֿון בעסט-געקלײדעטן מאַן, און װאָס אַלײן האָט ער נאָך לײב געהאַט ארײַנצוקוקן אין אַ ײִדיש בוך, און פֿאַרמאַגט בײַ זײד אין הױז אַ פֿײַנע ביבליאָטעק, האָט פּשוט אָפּגעהוזט פֿון גרשונס שרײַבערישע דערפֿאַלגן. ער האָט אים נביאות געזאָגט, גרשונען, אַז ער װעט זײַד אָפּשפּאַרן פֿון זײַן שרײַבן אַ פֿײַנעם אַלסער.

— אײַד קאָן דײַך שװײַן זען — האָבן זײַנע גרויסע ברױנע אויגן װוּ געהוזט, װוּ געטרויערט, — אַ קבצן שבּכצן, װעסט שמענדיק זוכן אַ הלואהלע, אָפּפאַסטן אַ טאַג װעט בײַ דײַר זײַן אַ געװײנלעכע זאַך, און דער מאַגן װעט בײַ דײַר זײַן, װוּ בײַ יענעם תנאי אין דער גמרא, װוּ הײַסט ער דאָרטן, װאָס װען ער איז געגאַנגען אין בית-הכּסא, זאָלסט מײַר מוחל זײַן, האָט מען אָפּילו אין גרעסטן יאַרײַד געהערט זײַנע געװאַלדן, װײַל ער האָט מסתּמא געהאַט דעם רײַכ-מײַקן אַלסער...

יאָ, ס'קנאַקט דער אמתער פּראַסט, אָבער גרשונען איז װאַ-רעם. ס'װאַרעמט אים די פּרײַד: ער גײַט איצט אין דער „פּרײַ-הײַט“ אָפּנעמען דעם האַנאַראַר, אַ גאַנצן צענערל. ס'איז שבת אין דער רעדאַקציע — ממש מען צערײַסט זײַד, מען דאַרף אַרויסגעבן דעם זוגטיק-נומער. אַלגין איז איצט גאַרנישט אין קײן קוועלנדיקער שטײמונג. ס'פּילט זײַד אַ גערוועזקײַט אין אים. גרשון האָט איצט מורא-צו גײַן צו אים. אָבער אַלגין, אויפשטײענדיק פֿון זײַן בענקל, און זײַד לאַזנדיק אין דער דרוקעריי, האָט באַמערקט אונדזער בחור, זײַד אַ כאַפּ געטאַן:

— א, יא, א צעמעלע מען זאל איך געבן א צענערל.

* * *

א שאך געווען, געדארפט דאס צעמעלע באהאלטן און דאס אפהיטן אלס א זכר (זעיכער). ווייל גרשון האָט דאָך במילא נישט געקראָגן דאָס צענערל. דאָס הייסט, געקראָגן האָט ער דאָס יא, אָבער לאַמיר נישט פאַרלוּיפן דעם וועג... יא, געווען געדארפט דאָס צעמעלע באַהאַלטן. ס'וואָלט איצט געווען אַ היסטאָריש צעמעלע... און וואָס פאַר אַ ווונדערלעכע האַנטשריפט דער דאָזיקער אַלגיין האָט פאַרמאָגט. יעדער אות האָט ממש געזונגען. די וואָס קאָנען דערקענען כאַראַקטער־שטריכן לויט איינעם האַנטשריפט, וואָלטן מסתמא געקאָנט דערקענען אַלגינס כוח פון זעלמענער נאָטער קאָ־אָרדינירונג און שאַרפער עמפינדלעכקייט.

מיטן צעמעלע אין דער האַנט האָט גרשון געאייילט צו קריסטי סטרויט, וווּ ס'האָט זיך געפונען די פאַרוואַלטונג פון דער „פרייהייט“ און אויפן וועג דערוויילע זיך געאַמפערט מיט זיך אַליין בניגע דעם צענערל: צי זאל ער אָפגעבן די גאַנצע הלואה וואָס ער האָט געמאַכט ביי גראַספּעלדן, דאָס הייסט, דאָס גאַנצע צע־נערל, צי זאל ער אים געבן בלויז אַ פינפערל, און דאָס 2־טע פינגערל געבן דער מיסעס סיגל על השבון ה'רענט (דירה־געלט), צי זאל ער אפשר גאָר אינגאַנצן נישט אָפצאַלן קיין חובות איצט, גאָר דאָס האַלטן אויף זיינע טאָג־מעגלעכע באַדערפענישן, וועט ער נישט דאַרפן אָנקומען צו זיין שוועסטער רחל, וועמען ער איז שולדיק אַזויפיל געלט... און אפשר גאָר זיך קויפן אַ פאַר הענטשקעס. ס'גלוסט זיך אים זייער אַ פאַר הענטשקעס. גאָר אין בערשאַד מקנא געווען כחורים וואָס טראָגן הענטשקעס...

און דער דעמלטיקער פאַרוואַלטער פון דער „פרייהייט“, זייער אַ פולער און זייער אַ קיילעכדיקער, האָט אַ קוק געטאָן אויף גרשו־גען, ווי אויף אַ שונא, ווען יענער האָט אים דערלאָנגט דאָס צע־מעלע, אָבער ער האָט געבעד געמוזט אָנשרייבן אַ משעק. וואָלט גרשון געווען געטאָן זייער־קלוג דעמלט, ווען ער זאל זיך געווען מיטן משעק גלייך אַרויסגעלאָזט אינדרויסן — איז אָבער זיין ניי־געריקייט... ער זעט עפעס, ווי ס'קומען אַלע ווייל אַרײַן מענטשן,

א סד מענטשן און לאָזן זיך אין גרויסן צימער, וואָס איז אַ מין זאַל. וויל גרשון וויסן, וואָס אַזוינס לאָזט מען זיך אַהינצו און ער גייט אויך אַרײַן אַהין. דערווייט ער זיך גלייך, און באַלד דאַרף מאַרקומען אַ מיטינג פון די „פרייהייט“-טוער און שטיצער. וואָלט ער דעמלט אויך געווען געמאַן זייער קלוג, ווען ער גייט גלייך אַוועק — איז ווידער אַמאָל די גייגערקייט... ס'ווילט זיך וויסן, וואָס אַזוינס פאַר אַ מיטינג אין אַ שבת נאַכמיטאָג, און בכלל זיך צוקוקן, ווי אַזוי אַ מיטינג וועגן דער „פרייהייט“ גייט צו...

און אָט עפנט דער פאַרויצער דעם מיטינג. און דער פאַרוי-צער איז דער זעלבער, זייער קיילעכדיקער און זייער פולער פאַר-וואַלטער. ס'איז גאָר אַן „עמוירדושענס מיטינג“, אַ נויט-געפאַר-מיטינג. די „פרייהייט“ האַלט זייער שמאַל, פשוט ביים פאַרמאָגן זיך. מען מוז זי גלייך ראַטעווען. גלייך אויפן אָרט דאַרף מען שאַפן געלט...

און די מענטשן אויפן מיטינג זענען גאָלע אַרבעטער, שווערע אַרבעטער, מען קאָן שוין דערקענען לויט זייערע פנימער, לויט זייערע הענט, לויט זייער הולד. אָבער מען גיט. מען נעמט אַרויס פון די קעשענעס די באַרימטע שכירות-קאַנווערטלעך, וואָס מען פלעגט דעמלט, און אפשר איצטער אויך, אַרויסנעבן אין די שעפער פאַר אַ וואָך אַרבעט. מען טיילט אָפּ פון די שכירות-קאַנווערטלעך, דער — אַ פינפטל, דער — אַ צענערל, און דער — אַ גאַנצן צוואַנציקער, אַ אַ פאַר גאָר — דאָס גאַנצע קאַנווערטל מיט די שכירות...

פילט זיך שוין אונדזער בחור אַזוי פאַרשעמט, וואָס גראַדע איצטער אין דער נויט-געפאַר פאַר דער „פרייהייט“ האָט ער אַרויסגעריסן אַ בלוטיק צענערל, און ער האָט שוין איצט גוט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס דער פאַרוואַלטער האָט אויף אים אַ קוק געמאַן, ווי אויף אַ שונא. ער איז טאַקע אַ שונא... אַ פאַלקס-שונא...

* * *

און איר שטויסט זיך שוין אָן מסתמא אַליין, וואָס גרשון האָט געמאַן... געלאָזט האָט זיך אונדזער בחור אַהיים קיין בראַנזוויל, ווי אַזוי ער איז געקומען, דאָס הייסט, גקי, ליידיק... און כדי צו

פארגיטיקן זיך, האָט ער קומענדיק אַהיים, זיך געזעצט פאַרן טיש
און אָנגעשריבן אַ נייע מעשה. געבראַכט זי צו אַלגיגען, און ער
האָט ווידער צוגעזאָגט אַ צענערל האַנאַראַר, און ווידער איז דאָס
געבליבן בלויז צוגעזאָגט... און אָט אַזוי צענדליקער און צענדליקער
מעשיות, און אפשר גאָר הונדערטער און הונדערטער, מען וואָלט
אַמאָל געדאַרפט מאַכן אַ חשבון...

דער אראמאט פון יידישן ווארט...

פארטאגט... דער וועקזויגער רייסט אויף פון שלעף... א פחד אין הארצן... גישטאָ קיין דזשאב... ס'איז אזוי קאלט אינדרויסן... ער לויפט מיט אלעמען גלייך, גרשון, אין דעם פינצטערן פארטאָג צו דער באַן. אויפן וועג קויפט ער אַ „מאַרגן זשורנאַל“. אין וואַ-נאַן שלינגען די אויגן די קאַלומס מיט די דריבנע אותיותלעך אין אַפטיילונג פון „אַרבעטער פאַרלאַנגט“... און שמענדיק פאַרלאַנגט מען גישט אים. ווען ער זאָל זיין דער איינציקער, וואָס יאָוועט זיך אַלס קאַנדידאַט אויף אַ דזשאַב, וואָלט מען כלי שום ברירה אים פאַרלאַנגט. שמענדיק אָבער אויף איין דזשאַב — ממש צענדליקער קאַנדידאַטן...

דער אינדרויסן איז קאלט, כמורגע, שטויביק, ברודיק. מראַס= קענדיק, בריאזגענדיק, אייליק שמייאיק... דער אינדרויסן איז אַ צעמישונג, אַ צעמומלעגיש...

דער ברויגער מאַנטל מיטן פאַסיק אַרום דער טאַליע, וואָס די שוועסטער האָט אים געקויפט, ווען ער איז נאָך אָנגעקומען קיין אַמעריקע — איז שוין געווען אָפגעריבן; דער ברויגער קאַפעליוש, דער ערשמער קאַפעליוש, וואָס ער האָט געטראָגן אויף זיין לעבן — צעקנייטשט, איינגעפאַלן; די ברויגע שיד מיט די שמאַלע לאַנגע נעזער זענען שוין געווען אָפגעטראָגן, אָפגעשיללט... און דאָ אויף קאַנעל סמריט גישט ווייט פון דער באַוערי לעבן אַ קליידער-קראַם איז שמענדיק געשמאַנען אייגער אַ פאַרשוין מיט אַ גראַבער נאַן געדיכט באַשפרענקלט מיט רויטע וויינפערלעך, מיט אַ ברייט מויל, וואָס שמענדיק לאַכט עס, מיט צעשוויכערטע שוואַרצע ברעמען, גע-דיכט ווי בערשמלעך, און האָט גרשונען רק געוואָלט כאַפן. דאָס ערשמע מאָל, ווען אונדזער בחור האָט זיך גישט געריכט אויף דעם, האָט ער אים טאַקע געכאַפט ביי דער טאַליע, אים געכאַפט און

אים אָנגעהויבן צו שלעפן צו דער טיר פון דער קראָם. ס'איז פאַר-
געקומען אזוי פּלוצלונג, אַז גרשון האָט זיך אַזש דערשראָקן. נישט
קיקנדיק אויף דעם וואָס זיין קול איז געווען גראַדע גוממוטיק, און
זיין ברייט מויל האָט נישט אויפגעהערט ליבלעך צו לאַכן. דאָס
האָט דער פּאַרשוין מיט דער גראַבער נאָז אים געוואַלט באַגליקן
מיט אַ גוטן גייעס מאַנטל שפּאַט-ביליק. אָבער צוליב וואָס דאָרף
ער אים שלעפן, ממש מיט געוואַלט געשלעפט. אונדזער בחור האָט
זיך קוים אַרויסגעריסן פון זיינע שטאַרקע הענט...

און גראַד איז אויסגעקומען גרשונען פּאַרבייגיין דעם דאָזיקן
פּאַרשוין לעבן דער קליידער-קראָם אויף קאנעל סטריט כמעט יעדן
טאָג, און כמעט יעדן טאָג האָט אים יענער געוואַלט כאַפּן... ס'איז
שוין, ווייזט אויס, געווען נישט צוליב פּאַרקויפן אַ מאַנטל, נאָר
פשוט זיך אַ ביסעלע אַנלאַכן פון דער אָרעם-געקליידעטן גרשונען...
צוליב וואָס זשע האָט ער געדאַרפט גיין אויף דעם בלאַק, ער
האָט דאָך אים געקאָנט אויסמיידן? איז דאָס אָבער צוליב דער
פּעדלערקע מיט די האָט-דאָגס נישט ווייט פון דער קליידער-קראָם.
אַ האַט-דאָג (אַ פּראַנקפורטל) אריינגעשמעקט צווישן אַ צעשפּאַל-
טענעם שמאַלן און לענגלעכן זעמל און נאָך באַלייגט מיט אַ סך
זויערקרויט, האָט געקאָסט דאָ אויף קאנעל סטריט אַ גיכל. פאַר
וואַכן איז דאָס געווען זיין איינציקער מיטאָג אין יענער אַרבעטס-
לאַזער צייט. דעם האַט-דאָג מיט אַ סך זויערקרויט האָט ער אויפ-
געגעסן טאַקע אויף דער גאַס אין פּראָסט; און ס'איז נאָרנישט גע-
ווען אזוי שלעכט. די איינציקע זאַך, וואָס ס'האָט געוואַלדיק פאַר-
שאַרפט דעם אָפעטיט און ס'האָט זיך ערשט דערגאַכדעם געוואַלט
עסן און עסן... דערפאַר אָבער האָט ער פּאַרביסן מיט דער יידישער
ליטעראַטור אין דער ביבליאָטעק אויף איסט-בראָדוועי, טאַקע נישט
ווייט פון „פּאַרווערטס“...

און ס'איז נאָך אַ מחיה וואַרעם דאָרטן אויך, און אַז מען
קומט אַרײַן פון שטאַרק קאַלטן אינדרויסן, גיבן אַזש אַ צימער די
צוגעפּדורענע ביינער פון פּרייד... און — אזוי פיל פּאַליצעס מיט
יידישע ביכער, כמעט העכער אַ האַלבן זאַך, וואָס איז אָנגעשמעלט
מיט פּאַליצעס יידישע ביכער, און גרשון האָט דאָך געהאַט אַ משו-
גהדיקע גלוסטונג צום לייענען נאָך פון קינדווייזן און. אַלס אַ יינגל,
ווען ס'איז נאָך נישט געווען נחום באַגאַמאַלסקים ביבליאָטעק אין

בערשאד, האָט ער איבערגעלייענט עמלעכע מאָל דער מאַמעס
צאינה וראינה, און דאָס עברי־טייטש, וואָס איז געווען אויף דער
עווייטער העלפט פון בלעטל אין די אַמאָליקע גענג פּסוקים, „שוואַר
בע“ האָט מען זיי דאָכט זיך גערופן (עשרים וארבע), איידער נאָך
דער רבי האָט מיט אים געלערנט יהושע בן נון, שופטים, שמואל
א', שמואל ב', מלכים, האָט שוין אונדזער בחור זיך באַקאַנט מיט
אַלע די אַלע טואונגען אין די פּסוקים, לייענענדיק דעם עברי־
טייטש.

און אַז ס'האָט זיך אויפגעפנט נחום באַנאַמאָלסקים ביבליאָ-
טעק איז אודאי געווען אַ גרויסער גליק. אָבער ס'האָט נישט גע-
נומען לאַנג און ס'איז געוואָרן אויס גרויסער גליק. גרשון האָט
פּשוט אינגיכן אויסגעלייענט אַלע יידישע ביכער אין נחום באַנאַ-
מאָלסקים ביבליאָטעק, געווען נישט מערער אַ פינף און זיבעציג
אָדער הונדערט יידישע ביכער. דאָ קומט ער קיין אַמעריקע אין
דער ביבליאָטעק אויף איסט־בראָדוועי און אַזאַ רייכקייט דאָ פון
דער יידישער ליטעראַטור, און אַזויפיל שרייבער, פון וועלכע ער
האָט נאָך ביז אַהער נישט געהערט. פון קאַברנינען, פ. ליבינען, פון
ראַבאָיען, פון משה נאָדירן, פון ברוד גלאָזמאַנען, און פון נאָך און
נאָך שרייבער, וואָס זענען אויפגעקומען אויף דעם אַמעריקאַנער
באָדן פון די „יונגע“ און פון די „אינוויכיסמן“ און פון אַלע אַנדערע
יידישע פּאָעטן, וואָס האָבן געגעבן אַ וואַקס אויס אין אַמעריקע
ערשטע פּאַר די לעצטע צען, פופצן יאָר, האָט ער אודאי נאָך
נישט געהערט.

און ס'איז נאָך געבליבן גרשונען ביז היינט צו טאָג דער טעם
פון יענע טעג אין דער יידישער אָפּטיילונג פון דער ביבליאָטעק
אויף איסט־בראָדוועי. ער עפנט אַ בוך פון אַ מאני לייב, למשל,
און ס'הייבט אָן צו שמעקן דאָס יידישע וואָרט מיט די זעלמענע
מיינערע ריחות, הייבט אָן זינגען דאָס יידישע וואָרט מיט וונדער-
לעכע כישופדיקע קלאַנגען:

בלימעלעך, קרענצעלעך מאַלט אויף די שויבן דער פּראָסט,
און אין דעם קוימען, דער ווינט אַזוי וואָנענדיק בלאָזט, —
גוט איז אונדז ביים פריילעכן פייער אין הויז!
ביזקל דער נאַפּט אין דעם שמייליגן לעמפל גייט אויס,

ביזקל דער זייגער טוט ברונזלעך שעפמשענען: — „שפעט“, צייט שוין צו ליגן אין ווייכו, ווארעמען בעט“.

וועל איך ביים וואַיענדיקן בלאַזן פון ווינט מעשהלעך, לידעלעך זינגען, דערציילן מיין קינד. אין אַזאַ נאַכט האָט אין וועג זיך געלאָזט אַ ייד, אונטערן אָרעם אַ פעקל. טויט הונגעריק, מיר...
.....

איז דען נאָר פון מאַני לייבס אַ בוך האָט אָנגעהויבן שמעקן דאָס יידישע וואָרט מיט די זעלנסטע טייערסטע ריהות, און ס'האָט אָנגעהויבן צו זינגען מיט די ווונדערלעכסטע כישופדיקע קלאַנגען? פון אַ סך, אַ סך דיכטער און פּאָעזיע און אין פּראָזע, וואָס זענען אויפגעקומען אויפן אַמעריקאַנער באַדן, און וועמענס ביכער גרשון האָט איצטער געלייענט אין דער ביבליאָטעק אויף איסט בראַ-דוועי...
.....

און אָט אַזוי יעדן טאָג כמעט, ווי נאָך אַ דזשאַב זוכענישן אָן רעזולטאַטן, אַז דער וועג האָט געפירט צו דער ביבליאָטעק אויף איסט בראַדוועי. און אויב גרשון אָן אַ דזשאַב, און אין אָפּגעריי-בענע קליידער האָט זיך געפילט געפאַלן ביי זיך, נישטיק און קלויז, איז דאָס געווען בלויז ביז ער איז דערגאַנגען צו דער ביבליאָ-טעק אויף איסט בראַדוועי, ביז ער איז אַריין איגעווייניק...
.....

איגעווייניק האָט ער צוריק דערפילט דעם אייגענעם כוח, דעם גלויבן אין זיך. איגעווייניק האָט גרשון געטרוימט וועגן דער צייט, ווען זיין אייגענער פאַרפאַסטער בוך וועט פאַרנעמען אַ פּלאַץ ער-געז אויף אַ פּאָליצע צווישן אַנדערע ביכער... איז דען דאָ אויף דער וועלט אַ גרעסערער גליק, ווי צו זיין אַ שרייבער, פאַרפאַסן ביכער, און מענטשן זאָלן קומען און לייענען דייע ביכער, און ווערן דער-הויבן פון דייע שאַפונגען? אי, וואָס מען האָט אַ חוץ אַ „האַט-דאָג“ מיט זייער קרויט נישט געהאַט קיין אַנדער זאַך אין מויל? איז מען דאָך יונג און די גלוסטונג צו ביכער שטאַרקט נאָך אַריי-בער דעם הונגער, און ער זעטיקט זיך מיט די ווערק פון די ווונ-
.....

דערלעכע יידישע שרייבער, וואָס גרשון וועט אפשר מיט דער צייט
ווערן אַ קאָלעגע צו זיי, איינער פון דער משפּחה...
וואָס מען דאַרף נאָך מאַן, איז זיך אָנגעמען מיט מוט און
אַריינגיין אין „קאפּע אייראָפּע“, וווּ כמעט אַלע, וועמענס ווערק
ער לייענט דאָ אין דער ביבליאָמעק, קומען זיך צונויף...
ער וועט דאָס אפשר מאַן אין איינעם פון די טעג...

ס'ערשטע מאָל אין „קאָפּע אייראָפּע“

פאַר דער שרייבערשער וועלט, אָז מען האָט געזאָגט: „איסט
בראָדוועי“, האָט מען געמיינט בלוין צוויי בלאַק. דער בלאַק וווּ
ס'האָבן זיך געפונען די רעדאַקציעס פון די יידישע צייטונגען, און
דער צווייטער בלאַק, וווּ ס'האָט זיך געפונען די „קאָפּע אייראָפּע“...
אַרום און אַרום האָט זיך געהויבן און געווינט, געקאַכט און געזידט
די פיל־פעלקערדיקע איסט־סאיד, מיט די הושברדיקע טענעמענט־
ווייזער, מיט די טויזנט שטריק אין דער הויך איבער די הויפן,
באַהאַנגענע מיט וועש אויף זיך צו טריקענען; די איסט־סאיד מיט
די פושקארטס, געשטעלן, וועגענער, טראַמוואיען, טראַקס און אוי־
באַמאַבילן, און מיט דעם געריר, געשרייען, געוויינען, געלעכטערס
אויף צענדליקער שפראַכן... דאָ, אויף איסט־בראָדוועי, האָט אויך
געקאַכט און געזידט, אָבער צווישן די פאַרבייגייער האָט מען אויך
געקאַנט זען דורכשפּאַנען אַזוינע מענטשן, וואָס האָבן נאָרנישט
געהאַט צו טאָן מיט דער האוועניש און שמייעניש פון דעם אַרום...
פריער מיט יאָרן, האָט מען דאָ געזען דורכשפּאַנען אַזוינע גע־
שטאַלטן, וואָס זענען שוין אַרײַן אין דער געשיכטע: אַ שלום־
עליכם, אַ יעקב גאָרדון, אַ מאָריס ראָזענפעלד, אַ באַראָבאָוו, אַ פּו־
ליפּ קראַניץ. איצט, אין גרשונס צייטן, האָט מען געזען דורכשפּאַנען
אַ נייעם דור יידישע שרייבער און דענקער, וואָס האָבן אין דער
שטיינערדיקער ערד פון ניו יאָרק פאַרפלאַנצט ממש אַ גאַנצן וואַלד
פון דער יידישער ליטעראַטור.

ווי אַזוי וועלן שפעטער די היסטאָריקער אַנרופן די דאָזיקע
עפאָכע? ווער ווייסט? וועט גרשונען אויך זיין באַשערט צו פאַר־
פלאַנצן עפעס אַ שטאַרקן בוים אין וואַלד פון דער יידישער ליטע־
ראַטור? ווער ווייסט?

און אָט קומט צו אונדזער בחור אין איינעם אַ ווינטערדיקן
כמורנעם טאָג צו די טרעפּ פון „קאָפּע אייראָפּע“. אייזערנע טרעפּ,
ברודיקע טרעפּ, אַ רויטלעך באַמאַלן גרויס פענצטער מיט יידישע
אותיות: „קאָפּע אייראָפּע“ קוקט פון ערשטן שטאַק צום אינדרויסן
מיט די אָפּגעקראַכענע, אָפּגעלישעטע הייזער. „קאָפּע אייראָפּע“
געפינט זיך אויך אין אַן אָפּגעקראַכן, אָפּגעלישעט הויז, אַ רויט-
ציגלדיק הויז.

ס'ערשמע מאַך, ווי גרשון וואַנט אריינגיין אין דעם דאָזיקן
אַרט, וווּ ס'פאַרזאַמלען זיך די סופרים (סאַפּרים — שרייבער) פון
יידישן פּאָלק אין אַמעריקע...

ער עפנט די טיר.. פּאַוואַליע עפנט ער זי. ס'גייט אַ יאָג אויף
אים אַ הייז און אַ טומל... די קאָפּע איז פול, אַלע מיטלעך זענען
באַזעצט. ביי יעדן מיטל אַמפּערט מען זיך. און כאַטש מען איז
אַלע פאַרטאָן אין אַמפּערן זיך, פונדעסטוועגן באַמערקט מען דעם
ערשט-אַריינגעקומענעם, מען טויט וואַרפן בליקן צו אים, פרעגט
דיקע בליקן. מען נעמט אים דורך און דורך: ווער איז דער דאָזי-
קער פאַרשוין? אפשר דער המשך? דאָס הייסט אַן אָנפאַנגער
שרייבער, וואָס וועט ווערט זיין צו ציען ווייטער דעם פּאָדים פון
דער יידישער ליטעראַטור אין אַמעריקע? אָדער אפשר גלאַט אַזוי
אַ נייגעריקער? ... די דאָזיקע בליקן — ווי זיי שטעכן גרשונען.
ער האָט שוין חרטה אויף דעם גאַנצן עסק. אַ גליק, וואָס ער באַ-
מערקט סאַמע אין צווייטן עק פון דער קאָפּע אַ ליידיק מיטל,
און ער איילט אַוועק אַהין.

(אין יענע יאָרן איז גישט געווען קיין נייעס, ווען מיטאַמאָך
האָט זיך געעפנט די טיר פון „קאָפּע אייראָפּע“ און ס'האָט זיך
באַוויזן אַ ניי פנים, אַ יונג פנים, וואָס האָט זיך אַרויסגעוויזן צו
זיין אַן אָנפאַנגער-שרייבער און מיט דער צייט געוואָרן איינער
פון המשך).

דער וועיטער איז צוגעגאַנגען צו זיין מיטל, אַ מידער און
באַסער וועיטער. און אַ וועיטער דאַרף דאָך שמייכלען — און
יענער האָט גישט געקאָנט שמייכלען, דערפאַר האָט ער געקאָנט

קוקן אויף אייך מיט געבעט אין זיינע שוואַרצע אויגן, און ווי זיי האָבן געזאָגט, זיינע אויגן: „איר וועט מיר מוחל זיין, וואָס איר שמייכל נישט. אויסגעמאַטערט שטאַרק, אָבער מיין האַרץ איז גוט צו אייך“.

גרשון האָט באַשטעלט ביי אים אַ גלאַז טיי מיט קיכלעד. ער וואָלט אפשר באַשטעלט אַ וואַגיקערן מאַלצייט, אָבער לאַ עליכס, נישט געווען גענוג מיני. מיט דער צייט, ווען ער איז געוואָרן אַן אָפטער אַרײַנגייער אין דעם פּלאַץ, האָט ער אויסגעפונען, אַז מען קאָן דאָ עסן אויף באָרג. די באַלעבאַסטע, פּרוי גאַלוביצקא, האָט געבאַרגט יעדן איינעם שרייבער. זי האָט נאָר פאַרשריבן דעם חוב אין אַ דיקן העפט. ווען די קאַפע האָט זיך פאַרמאַכט איז איר געבליבן דער דאָזיקער. דיקער העפט אינגאַנצן פאַרשריבן מיט נישט אָפּגעצאָלטע געבאַרגטע מאַלצייטן, וואָס האָבן באַמראָפּן ווער ווייסט וויפּל הונדערטער. עלטערע שרייבער, די איינגעפונדעוועטע, וואָס האָבן געאַרבעט אין די צײַטונגען, האָבן נישט געדאַרפט ביי איר באָרגן. געבאַרגט האָבן ס'רוב די אָנפאַנגער שרייבער. און כאַטש ווען אַן אָנפאַנגער איז צום ערשטן מאָל אַרײַנגעקומען, און זי האָט שוין געוואָסט פון דערפאַרונג, אַז דאָ קומט אַרײַן אַ נייער באָרגער, פונדעסטוועגן האָט זי אים מיט אַזויפיל וואַרעמקייט אויפֿגענומען, געשמייכלט צו אים מיט אירע גליענדיקע, קלוגע און טרויעריקע שוואַרצע אויגן, און מיט אירע שעמעוודיקע אויסגעבלייכטע ליפּן. אַט אַזוי האָט זי טאַקע אויך געשמייכלט צו גרשונען, און האָט אַוודאי אין אים דערקענט זייער שנעל לויט זיין הולד, לויט זיין מאַגערקייט, לויט זיינע הונגעריקע אויגן, אַז דער דאָזיקער בחור וועט שוין מסתמא זיין אַ וואַזשנער באָרגער... און ס'איז טאַקע אַזוי געווען...

און זיצנדיק אַזוי ביים טישל לעבן זיין גלאַז טיי און קיכלעד, אַ פּרעמדער און אַ ווייטער צו די אַלע מענטשן דאָ ביי די אַנדערע טישלעד, האָט זיך אונדזער גרשון אַוודאי נישט געריכט, אַז ס'וועט צו אים צוגיין אַ געשמאַלט, און ס'וועט אויסקומען, ווי למשל, אברהם אבינו פון חומש זאָל צו אים צוגיין. די דאָזיקע געשמאַלט האָט אויך געהייסן אברהם און גרשון האָט אים געקאָנט אָנרופּן: „אבינו“ — אונדזער פאַטער, איינער פון די אבות פון דער יודי,

שער ליטעראַטור... יאָ, א ב ר ה ס ר י י ז ע ן איז צו אים צוגעגאַנגען... און זיין בילד האָט דאָך גרשון נישט איינמאַל געזען סיי אויף די לשנה טובה קאַרטלעך, סיי אין ריזענס ביכער, און זיינע לידער, „הוליעט, הוליעט“ און „מאי קא משמע לן“ האָט ער דאָך נישט איינמאַל געזונגען. און זיינע דערציילונגען האָט ער דאָך נישט איינמאַל געלייענט אויף די קלעצער פאַר זיין טאַטנס הויז, ווען ער איז געווען אַ יינגל, און שטענדיק נאָכן לייענען איז געבליבן אַ ווונדערלעכער געפיל, אַ געפיל, וואָס מאַכט דעם מענטשן צו שראַכטן דערהויבנדיקע מחשבות... וואָלט גרשון זיך אַמאָל געריכט זיין בערשאד, אַז ער וועט רעדן צו אברהם ריזענען, ווי איין מענטש רעדט צום צווייטן? אויף די לשנה טובה קאַרטלעך האָט ער אויסגעזען אַזוי יונג, בליצנדיק. איצטער האָט ער שוין נישט אויסגעקוקט אַזוי יונג, אָבער נאָך אַליץ בליצנדיק. אַ שלאַנקער, מאַגערער, בריוו-הויטיקער אברהם ריזען, מיט איינגעפאַלענע באַקן, מיט שמאַלע אָבער זייער אינטענסיווע שוואַרצע פייערלעך אין זיינע אויגן. אויגן, וואָס זאָגן אי רחמים (דערבאַרעמונג), אי חכמה, אי גייעריקייט, גוטע גייעריקייט. געווען גייעריק, ווער אַזויער איז גרשון, וואָס איז נאָר-וואָס אַריינגעקומען אין קאַפּע. אויך האָט ער פאַרשטאַנען מיט זיין גוטער מענטשלעכער פאַרשטענדיקייט, אַז דער דאָזיקער ערשט אַריינגעקומענער, וואָס איז אפשר אַן אַנג-פּאַנגער-שרייבער, דאַרף זיך פילן זייער שלעכט, איינער אליין ביי אַ טישל, איז ער צוגעגאַנגען צו אים אָפּגעבן שלום, און אויב אַפילו ער איז נישט קיין אָנפאַנגער שרייבער, איז דאָך סיי ווי סיי אַ מצווה אָפּגעבן אַ יידן שלום עליכם...

אברהם ריזען האָט גרשונען געפרעגט, ווער ער איז, פון וועלכן לאַנד ער קומט, געזאָגט אז ער האָט שוין געלייענט גרשונס מעשיות און: — גוט, גוט!

ס'איז אונדזער בחור געוואָרן זייער וואַרעם. ס'איז אויסגעקאָמען, ווי אברהם ריזען האָט אים ערשט געזאָלט פאַר אַ שרייבער, און אים אַריינגענומען אין דער געמיינשאַפט פון אַלע דאָ אין קאַפּע אַ אַיראָפּע...

אברהם ריזען איז אַוועק צו אַן אַנדער טישל און ביי גרשונען האָט לאַנג, לאַנג שטאַרק געקלאַפט דאָס האַרץ...

און ווער איז דער? און ווער איז יענער? גרשון קען דאָ
קיינעם נישט אַ חוץ אברהם רייזען, אָבער ער פילט, אז דאָס דארפן
זיין זייער מאַלאַנטפולע שרייבער. מען דערקענט דאָס לויט דעם
פייער אין די אויגן, לויט די זייער לעבעדיקע און אויסדרוקספולע
פּיזמע... און אזוי פיל יונגע מענמשן דאָ און כמעט אַלע שטראַלנ-
דיקע, אין כמעט אַלע צעשיינט מוט ליכטיקייט און שיינקייט פון
באַלאַנט — פּרינצן פון דער יידישער ליטעראַטור...

די גאָר יונגניקע שרייבער...

ואלו שמות — און דאָס זענען די נעמען פון די גאָר יונגניקע שרייבער, וואָס גרשון האָט באַגעגנט אין יענע יאָרן אין קאָפּע איי-ראַפּע, אויף איסט-בראָדוועי, אַלע כמעט ערשט-אַריבערגעקומענע: אבא שטאַלצענבערג, מאיר שטיקער, אברהם טאַכטשניק, משה שטאַרקמאַן, קלמן הייזלער, נח סיגאַל־וואַסקי, חיים פעטס... און אפשר זענען געווען נאָך און גרשון געדענקט זיי נישט.

ער געדענקט אָבער נאָך אַ גרופּע גאָר יונגניקע שרייבער, אָבער שוין ווען די קאָפּע אייראָפּע האָט זיך אַריבערגעקליבן אויף דרייצנטער גאַס לעבן צווייטער עוועניו, און דאָס איז אַ צווייטער קאַפיטל...

י=ע=מ=א=ד, הפּאָעט אבא שטאַלצענבערג...

און אַז גרשון רופּט אַרויס דעם פּאָעט זבא שטאַלצענבערג, מוט אים אַ שלאָג אין האַרצן... ער איז אַוועק פון דער וועלט... עשוואָס נידעריקער פון מיטל־וואַסק, אַ ברייטלעכער, אַ שווער-ריג-רעוודיקער מיט שמראַלנדיקע פאַרנאַפּטע בלוילעך-גרוילעכע אויגן. אַריינגעקומען איז ער ס'ערשטע מאָל אין קאָפּע אייראָפּע אין עפעס אַן אייראָפּעיש פעלצל און געלאָפּן צום ווייטסטן ווינקל, וווּ ס'זענען געווען ליידיקע טישלעך... אַ פּאָעט פון גאַסס געשאַנק, דאָס דאָזיקע אַרעמע בחורל פון גאַליציע.

און מ'האַט דעמלט געזאָגט „אבא שטאַלצענבערג“, האָט מען שוין אויך געזאָגט „מאיר שטיקער“. זיי זענען געגאַנגען שמענג-דיק צוזאַמען, די דאָזיקע צוויי פּאָעטן, געשריבן בשותפות אַ פּאָע-מע און דעבוסירט מיט איר אין „יונג קוואַנטיע“. מאיר שטיקער, אויך פון גאַליציע, שמענדיק אַ ציכטיקער, אַן אָפּגעהיטער, אַ שוין פאַרקעמטער, אַ שלאָנקער מיט לאַכנדיקע פייכטלעכע ברוינע אויגן... די פּאָעמע, וואָס זיי האָבן בשותפות אָנגעשריבן, „שמיים-סג-סג“

דיקע וויגמן" האָט זי, דאָכט זיך, געהייסן, האָט גלייך געצויגן די אויפמערקזאַמקייט פון די עלטערע שרייבער אין קאָפּע אייראָפּע. גרשון געדענקט, ווי ראובן אייזלאַנד האָט זיי צוגערופן צו זיין טישל און זיי געזאָגט אַ סך לויב־ווערטער... און יע־ע־מ־א־ד דער פּאָעט און ליטעראַטור־קריטיקער אברהם טאַבאָטשניק.

און אַז גרשון רופט איצט אַרויס אַברהם טאַבאָטשניק, גיבן גלייך אַ קום־אָן זכרונות און בענקשאַפטן. ס'גיבן אַ קום־אָן אַזוי פיל פרימאָרגנס אין אויטאָמאַט, וואָס אויף דער פּערצנטער גאַס, אַזוי פיל ביימאָגן אין קאָפּע אייראָפּע, אַזוי פיל אַוונטן אין קאָפּע ראַיאַל, אַזוי פיל שפּעט־צונאַכטן אויף די טראַטוואַרן פון דער פּערצנטער גאַס און אויף די שטיינער פון יוניאָן סקווער; ס'קומען־אָן לאַנגע שפּאַצירן פון דער פּערצנטער גאַס צו דער ייִדישער איסט־סאיד, צו טאימס־סקווער, צו האַרלעם... און וועגן וואָס האָט מען גערעדט? הלוואי וואָלט דאָס גרשון אַריינגעשריבן, וואָרט ביי וואָרט, פון וואָס מען האָט גערעדט, וואָלט זיך באַקומען דאָס גרוי־סע בוך וועגן צוויי יונגע ייִדישע שרייבער אין גיו יאָרק, זייערע שטרעבונגען, זייערע האַפּענונגען, זייערע גריבלענישן, זייערע ספּקות, זייערע פּאַרליבענישן, זייערע פּאַרגלויבענישן, זייערע קרוי־גענישן און דער עיקר דער גוטער טעם פון הברשאַפט...

אברהם טאַבאָטשניק — אַ מיטלווקסיקער, אַ קרעפטיקער, אַ געפּאָקטער אין די פלייצעס, אַ רירעוודיקער. פּרעמדע מענטשן אויף דער גאַס האָבן אים אָפט אַנגענומען פאַרן באַרימטן אַקטיאָר עדוואַרד דזשעי ראַבינסאָן. ס'איז טאַקע געווען אַן ענלעכקייט אין דער אויסדרוקפּולקייט פון זיינע ברעגענדיקע טינט־שוואַרצע אויגן, אין די קאַפּריוזע קרומלעכע ברעמען, אין לייִדנשאַפטלעכן מויל... ער איז יענע יאָרן געווען פּאַרליבט אין זישע לאַנדוי, אין מאני לייבן און אין דעם יונגן אבא שטאַלצענבערגן. ער האָט גע־קענט זייערע לידער אויף אויסנווייניק... ער האָט געקענט אויף אויסנווייניק לידער פון אַ סך פּאָעטן, ייִדישע און נישט־ייִדישע... ווי שייך ער האָט געקאָגט פּאַרלייענען לידער... ווי שייך ער האָט געקאָגט שרייבן וועגן לידער... ווי שייך ער האָט בכלל געקאָגט רעדן וועגן ליטעראַטור סיי בעל־פה, סיי בעל־פּען... אַזאַ כוח הדיבור... און אין די אַלע פרימאָרגנס, ביימאָגן, אַוונטן, שפּעט־צונאַכטן

אין די לאנגע שפאצירן האָט אָפּט אברהם טאָכטשניק, אַן עקזאַלטירטער, פּאָרגעלייענט פּאַר גרשונען לידער, אויסגעטייטשט לידער. מיט אַלע זיינע פינף חושים האָט ער געקאָנט דערשפּירן אַ ליד. ער האָט געזען אַ ליד, געהערט אַ ליד, געשמעקט אַ ליד, געטאַפּט אַ ליד, און טועם געווען אַ ליד...

און יעמוד משה שמאַרקמאַן, טאַקע אַ שמאַרקער מיט אַ קרעפּ טיקער שטימע, אַ הויכער בחור מיט ביסטרע ברוינע אויגן, אַן אַגרעסיווער, כלומרשט אַ ציניקער. אַנגעהויבן מיט קליינע דערצייע-לונגען און איבערגעאַנגען צו ליטעראַטור-פּאַרשונג, צו רעדאַקט-כאַרשאַפּט, צו אַן אַנטאַלאָגיע-צוגויפּשמעלער. ער איז געווען, דאַכט זיך, דער יעניקער, וואָס האָט באַצייכנט די גרופּע יונגע שריי בער, וואָס זענען געקומען קיין אַמעריקע נאָך דער ערשטער וועלט-מלחמה מיט דעם נאָמען „המשכּניעם“.

און יעמוד דער אויסגעבלאַסטער פּאַעט, וואָס האָט דאַכט זיך געאַרבעט אַלס שמעפּער אין אַ קליידער-שאַפּ, קלמן הייזלער, מיט רי שעמעוודיקע, לאַכנדיקע, פייכמלעך גלאַנציקע, גרויסע ברוינע אויפן. זיינע ליפן אויך שעמעוודיקע, לאַכנדיקע, און זיין קול אַ שטילס, אַ באַשיידנס. זיך געיאָוועט אין קאַפע אייראָפּע בלויז אין די שבתים, און געלאָפּן צו אַ ליידיקן טישל אין ווייטסטן ווינקל...

און יעמוד דער הויכער, דער בייגערדיקער נח סיגאַלאָווסקי. געוויינט אין נוארק, געווען אַ סטאַליער און זיך אויך געיאָוועט בלויז אין די שבתים אין קאַפע אייראָפּע. נח סיגאַלאָווסקי מיט דעם תּמימותדיקן פנים, מיט די שבת-קודשדיקע ליכטיקע ברוינע אויגן, מיט די ברייטע פלייצעס, מיט די סטאַליערישע שווערע הענט. גע-שריבן דערציילונגען וועגן דאָרפישן לעבן אין דער אוקראַינע — דערציילונגען, וואָס האָבן געשמעקט מיט אַלע גומע ריחות פון נאַרמן, פעלד, וואַלד און טייד...

און אחרון, אחרון חביב, ווי מען זאָגט, חיים פעט מיטן לענג-לעבן, שמאַלן אַסקעטישן פנים, מיט די ליבלעכע ליפן, מיט די וואַ-רעמע ברוינע אויגן, וואָס איז זיי זענען פאַרבראַנגן, אי זיי שמיכלען, און זיי ברענען און ברענען... געאַרבעט ביי לעדערנע ביימלען, גע-שטאַמט פון גראַדענער גובערניע, געשריבן דערציילונגען מיט אַ זעל-מענער פּרישקייט, לירישקייט און מאַלערישקייט...

* * *

און אומעטום — ווי מען לייענט זיך פאָר איינער דעם אַנ-
דערן, ווי נאָר מען האָט געפאַקט איינער דעם אַנדערן האָט מען
זיך פאַרגעלייענט: אין קאַפּע אייראָפּע, אויף די טרעפּ פון קאַפּע
אייראָפּע, אין פאַרקל נאַענט דערביי, אָדער נאָר צוגעשפּאַרט צו
אַ וואַנט, אָדער אַ נאַסן-לאַמפּ.. אין בוזעם-קעשענע איז שוין שטענ-
דיק געלעגן אַ פּריש אַנגעשריבענע דערצייילונג, אָדער אַ ליד, און
ס'האַט זיך אַזוי געוואָלט וואָס גיכער לייענען פאַר אַ חבר-שריי-
בער, און זאָל ער זאָגן מבינות. און מען האָט נישט געקאַנט וואַרטן,
געכאַפט דעם חבר שרייבער אויף דער נאַס, האָט מען פאַרגעלייענט
אויף דער נאַס...

דאָ אַרום איילן זיך מענטשן אויף דער קאָכנדיקער רוישיקער
איסט בראָדוועי, צי אויף דער צווייטער עוועניו, צי אויף דער
פערצנטער נאַס, און דאָ אינמיטן דער קאָכעניש און איילעניש —
צוויי יונגע יידישע שרייבער און מען לייענט זיך איינער דעם אַנ-
דערן פאַר... גרשון געדענקט נאָר אַזוי קלאָר די דריבנע שמאַלע
בלעטלעך מיט דער פילבאַרער האַנטשריפט פון היים פעט... אַפילו
אויף די טרעפּ פון באַרדוואַק, נישט ווייט פון סיגעיט, האָט אים
היים פעט פאַרגעלייענט...

* * *

און אַז גרשון דערמאַנט זיך איצט אין זיי קומט אָן אַ וואַרעמ-
קייט נישט נאָר צו די, מיט וועלכע ער האָט זיך געחברט, נאָר אויך
צו די, מיט וועלכע ער האָט גאַרנישט געלעבט בשלום.

* * *

ס'איז נאָר דעמאָלט געווען דער פּרילינג פון דער יידישער ליי-
טעראַטור אין אַמעריקע. און די דאָזיקע חברה זענען נאָר געווען
יינג ווי דער פּרילינג... די לויכטנדיקע חברה מיט אייפּערדיקע
שרייבערישע פייערלעך אין זייערע אויגן... די לויכטנדיקע חברה
זען יענע יאָרן אין קאַפּע אייראָפּע אויף איסט-בראָדוועי...

פנימער אין קאפע „איראָפּע“...

גרשון וועט זיך מודה זיין, אַז די ערשטע טעג אין קאפע אייראָפּע האָט ער מיטגענומען אַהין באַנד צוויי פון דער אַנטאָ-לאָגיע „פינה הונדערט יאָר ייִדישע פּאָעזיע“ צוזאַמענגעשטעלט פון מ. באַסין. די דאָזיקע אַנטאָלאָגיע האָט ער מאַקע געליען ביי רעפּ גראַספּעלדן, דעם באַלעבאָס פון דער קראָם פאַר מענער-קליידער אויף מאַטפּאַרד עוועניו. דער זעלביקער גראַספּעלד, וואָס האָט ביי יעדער געלעגנהייט אָפּגערעדט גרשונען פון ווערן אַ ייִדישער שרייב-בער, האָט גאָר פאַרמאָגט ביי זיך אין הויז אַ היפּש ביסל ביכער אין ייִדיש און פון די ערשט-אַרויסגעקומענע.

ביים לעצטן טישל, געוויינטלעך, איז גרשון געזעסן אין קאפע אייראָפּע די ערשטע צייט, און אָפּטמאָל איינער אליין, אָבער ס'האָט אים נישט אויסגעמאַכט, פאַרקערט, ס'איז גאָר געווען בעסער, מען קאָן גאָר לאַכן פון אים זעענדיק וואָס ער טוט. און וואָס טוט ער? אַזוי ווי ער קען זיי נישט דאָ די אַלע שרייבער, און וויל שטאַרק וויסן, ווער זיי זענען, און וואָס אַזויגס זיי שרייבן, און פרעגן שעמט ער זיך — דאַרף ער גאָר עפענען די אַנטאָלאָגיע און זוכן צווישן די בילדער. אמת, נישט אַלע אין קאפע אייראָפּע זענען דאָ אין דער אַנטאָלאָגיע, אָבער אַ שפּאַר ביסל זענען דאָרטן יאָ פאַראַן.

איז ווער-זשע איז דער דאָזיקער קיילעכדיקער, געפאַקטער, מ'קאָן זאָגן אַ פעטלעכער מיט דעם ווונדערלעכן שיינעם קאַפּ בלאַג דע געקרייזלטע האָר, וואָס קוקט אויס ווי דער קאַפּ פון אַ גריבישן מיטאָלאָגישן גאָט; און מיט די ווייכע בלויע אויגן, וואָס שטראַלן מיט אַ מידער קלוגשאַפט און אַ מידער פאַרהלומטקייט? ... מיט גרשון די אַנטאָלאָגיע און געפינט אים. דאָס איז דאָ זישע לאַנדויל! ער ווערט פאַרגעשטעלט אין דער אַנטאָלאָגיע: „איינער פון די אַרייגיגלעסטע יונגע דיכטער אין אַמעריקע... און זינט 1910 איז

ער געוואָרן איינער פון די פרעטערנעמן אויף אַ גאַנץ נייעם טאָן
אין דער יידישער פּאָעזיע.

אין דער פינצטער זענען דיינע אויגן שענער,
אין דער פינצטער זענען דיינע הענטלעך קלענער.
אין דער פינצטער מאַר-זשע דיינע אויגן צו,
אין דער פינצטער ווייכער, צאַרשער, בויגזאַמער ביסמו.

יאָ, ס'איז זישאַ לאַנדוי, דער דאָזיקער דיקלעכער, מיטן פּוֹלן
ראָזעווען פנים מיט דער מידער קלוגשאַפט און דער מידער פאַר-
הלומקייט אין זיינע גרויסע בלויע אויגן. ער עסט זייער שנעל
עסט ער און זיין הויכער שמערן שוויצט. עסט און רעדט. אָבער
זייער שטיל רעדט ער, קוים וואָס מען הערט אים אפנים, ווייל די
ביי זיין טישל בויגן די אויערן צו אים...

און ווער איז דער מיט די פייכטלעכע גלאַנציקע שוואַרצע
אויגן, מיט דעם הויכן שפיציקן שמערן און שפיציקן קאָפּ, מיט די
טיפע קנייטשן אַרום די מויל-ווינקלען, מיט דער היפשער נאָז און
מיט די שימערע ציין? ער זיצט לעבן זישאַ לאַנדוי, הערט זיך
ישטאַרק-צו צו יענעם רייד און שמייכלט ווייל. ער איז אויך פאַר-
ראָן אין דער אַנטאַלאַגיע. און הייסן הייסט ער ראובן אייזלאַנד.
ער ווערט פאַרגעשמעלט דאַרמין אַלס „שרייבער אין אַ מאָדערנעם
טאָן.“ זיינע סאָציאַלע לידער אַלס אַזעלכע זענען גאַנץ ניי אין דער
יידישער פּאָעזיע. שטייל און אָן וועלכער נישט איינזייטיקער צוגע-
פאַרבטקייט מאַלט ער דאָס לעבן...

דורך דעם פענצטער קוקט אַרײַן צו מיר אַ טריבער מאָרגן,
מיד, נישט אויסגעשלאָפן גייט אַרום די פרוי.
די פאַנטאַפּל קלאַפן וואָבעדיק און גרוי.
פון די ווענט און ווינקלען קריכן וואָכנדיקע זאַרגן.

האַטטו דיר דיין פרישטיק, אין פאַפירן זעקל
ליגן ברויט און עפל. נעם זיי מיט.
זיי נאָר שטילער, וועק די קינדער ניט.
און אָט וואַרט. זע, מאַך צורעכט דיין רעקל...

יא, דאָס איז ראובן אייזלאַנד. און נישט איינמאַל איז גרשון; אין לויף פון די יאָרן געזעסן ביי זיין טישל אין קאָפּע אייראָפּע, צי אין קאָפּע ראַיאַל און אים געהערט רעדן וועגן פּאָעזיע און וועגן רער גרופּע „וונגע“. אייזלאַנד האָט אויך געהאַט אַ טבע צו רעדן שמיץ.

און ווער איז דער ביי זישאָ לאַנדוויס טישל אָנגעטאָן ווי אין אַ בורקע, אין עפעס אַזאַ אָפּעטראַגענעם גרינגלעכנעם מאַנטל? אַלע דאָ זיצן אָן די מאַנטלען, אָבער ער דווקא אין זיין מאַנטל, וואָס זעט אויס ווי אַ בורקע. זיין קאָפּ איז אויסגעקראַכן, בלוז אַ פּאָר העלע האָר זענען געבליבן, אַ בלייכער קאָפּ. ס'פעלט אים אַ צאָן פּונפּאַרנט, אָבער ער שמייכלט אַזוי ליבלעך מיט דעם פעלג=דיקן צאָן. זיינע אויגן קאָן גרשון נישט באַשטימען, וואָס פאַר אַ קאָליר זיי זענען, צי בלוילעד, צי גרוילעד, צי פּורפור=בלוי, אָבער זיי לויכטן מיט אַ מין לויטערער תּמימותדיקייט, און מיט האַרציק=קער פּאַרגאַפּטקייט. ער איז פּאַרגאַפּט אָפּנים פון זישאָ לאַנדוויס רייד.

איז ווער=זשע איז ער? גרשון קאָן אים נישט געפינען אין דער אַנטאַלאָגיקע. דאָס הייסט, עפעס אַ בילד אַ ביסל ענלעך צו אָט=דעם איז יאָ דאָרטן פּאַראַז, אונטערן נאָמען א. מ. דילאָן:

אויף וועמענס מזל קלאָגט אַזוי דער רעגן?
אויף מיינעם אפשר קלאָגט אַזוי דער רעגן?
אָדער אויפן מזל פון אַ בלינדן הויקער,
וואָס שלעפּט זיך ערגעץ אויף פּאַרשטויבטע וועגן?
צי אפשר אויפן הונט, דער גלגול פון די וועגן?
אויף וועמענס מזל קלאָגט אַזוי דער רעגן?

יאָ, ס'איז אברהם משה דילאָן. ער איז אפשר דעמלט אַלס געווען אַ יאָר צוויי=דריי און פּערציק, אָבער מיט דער נשמה פון אַ יינגל, אַן ענטוויאַסמיש יינגל, כאַטשבי ער האָט געשריבן אַזוינע יתומדיקע לידער. שפעטער האָט גרשון זיך דערוואוסט, אַז דער דאָ=זיקער א. מ. דילאָן איז אָפּט געזעסן ביי די טישלעך אַ הונגעריקער רשעת אַנדערע האָבן געגעסן. אָבער ביי אים איז נישט געווען דער עיקר דאָס עסן, דער עיקר וואָס ער איז אַ געזאַלכטער פּאָעט, אין

גרויסע אָנערקענטע דיכטער נעמען אים אַרײַן אין קאַן, און דער גרוי-
סער קרוטיקער בעל מחשבות האָט געשריבן וועגן אים, און ער פאַר-
פּעלט נישט קיין אָפּערע אין מאַנהעמן אָפּערע=הויז און קיין איין
קאַנצערט אין קאַרנעג־האַל. ווי אזוי לאָזט מען אים אַרײַן דאָרטן,
ער איז דאָך אַזאַ ביטערער קבצן? ס'איז אַ סוד.

און ווער איז דער מיט די געדיכטע וואָנצעס און מיט דעם
אומעטיקן פנים און רק ער שווייגט. די גרויע, עטוואָס אַרויסגע-
סמאַרשעמע אויגן — ווי זיי שמײען שמיץ. ס'ווייזט זיך גרשונען
אויס, אַז ער פינגלט גאָר קיינמאָל נישט מיט די אויגן. ער פאַר-
מאַגט נאָרנישט אין זיך דעם גלאַנץ פון אַ פּאַעט, אַ וואָכנדיקער,
אַ צוריקגעצויגענער. אָבער מען טוט אַ מיט די אַנטאַלאָגיע, און
נאָך וואָס פאַר אַ פּאַעט. יוסף ראָלניק הייסט ער:

ווייס איז די ערד און געפרוירן;
עס ציט זיך דער וועג ווי אַ שגור;
אַן איינציקער פּלעק אין דער ווייטקייט.
פאַר וויאָרסמן ווייט פּויועט אַ פּור.

בלוי איז די לופט און דער הימל;
אַן איינציקער פּלעק אויף דאָס בלאָ;
פון שניי האָט זיך פּלוצלונג דערהויבן
אין לופט אַ גראַ=שוואַרצע קראַ.

און אָט איז אַרײַנגעקומען אַ בחור אַ גיבור. ער איז גראַדע
פּעטלעך, אָבער ס'פילט זיך אין אים דער גרויסער גיבור. זיינע
אויגן זענען אזוי בלוי, אזוי הייס, אזוי וואַד, אזוי פּריילעך, מיט
אַ ראָזעווע אויסגעפּאַשעט פנים, און מיט אַ כוואַליענדיקער זייער
געדיכטער בלאָנדער קודלע האָר. אַזאַ צוגעלאָזענער בחור. בלייבט
נאָרנישט זיצן בײַ איין טישל, נאָר אָט זיצט ער בײַ דעם טישל,
אַט בײַ יענעם, קלאַפט מענטשן איבער די פלייצעס, מען האָט אים
ליב דאָ. ווער=ישע איז ער? און דער אַנטאַלאָגיע זאָגט זיך, אַז
דאָס איז זי. וויינפער, אָדער זישע וויינפערלעך, אויך זאָגט זיך
דאָרטן, אַז „זי וויינפער איז אַ גאַנץ יונגער דיכטער אויף וועלכן
מען לייגט גומע האָפּענונגען“.

און פונקט ווי פון אים אַליין אַטעמט מיט פּרישקייט, מיט
לעבנס-פּריילעכקייט, אַזוי אויך פון זיין ליד, „אוקראַינע“:

אַ דאָרף. באַזונדערס ליגן זיך די כאַטקעס דאָ און דאָרטן.
אַ קלויסער שטייט אינמיטן פון גרויסן, גרינעס גאָרטן.
די זון גייט אויף און אויפן קלויסער שפיגלען זיך די שמראַלן.
און פון די גרוי מיט מאַך באַדעקטע שטאַלן,
די שקצים מיט די בייטשן אין די הענט — כמעט נאָך קינדער,
צעפירן אין די משערעדעס די פעטע שאַף און ריגדער.
דו גייסט פאַרבײ און שטויביק גרויע זענען דיינע קליידער.
אַ פּויער גריסט דיר, באַלד אַ צווייטער און אַזוי כסדר.
עס קומט אַ גויע מיט אַ קרינגל פּרישע וואַסער דיר אַנטקעגן.
באַגריסט דיר גוטמוטיק און נעמט דיר פּרעגן —
ווהיין דו גייסט, און אויב דו ווילסט זיך אויסרוען, דו מידער —
אין שטוב איז ברויט גענוג פאַראַן און אַלע זענען ברידער!...

דאָס לאַנד פֿון די ייִדישע שרייבער...

דאָס לאַנד פֿון די ייִדישע שרייבער אין אַמעריקע איז אין פיזישן שטח געווען די גרויס, ווי דער אינעווייניק פֿון קאָפּע איי=ראָפּע, דאָס הייסט, ביי אַ צוואַנציק פֿוס די ברייט און אַ פּערציק פֿוס די לענג. האַסמו נאָר אַ שטופּ געמאַן די טיר און ארויס אינ=דרויסן, און דו ביסט שוין אויף יענער זייט גרענעץ, אין אַ פּרעמד לאַנד.

גראַוו האָט זיך איינגעמאַל צוגעקוקט, ווי אברהם ריזען האָט אַרויסגעשפּאַנט פֿון קאָפּע אייראָפּע. אויף די טרעפּ איז ער נאָך געווען צעשיינט, צערויטלט, צעיום=טובט, ווי אַ מחותן, וואָס איז ערשט געווען אויף אַ חתונה, גענעסן לעקער, געטרונקען בראַנפֿן און געמאַנצט מיט דער כלה. אָבער וואָס ווייטער פֿון קאָפּע איי=ראָפּע, אַלץ אומעטיקער איז ער געוואָרן. ער האָט דווקא געפּרוּ=בירט שמייכלען צו די פּאַרבייגייער, אפשר זענען צווישן די פּאַר=בייגייער פּאַרט דאָ אַזויגע, וואָס ווייסן, אַז ער איז אברהם ריזען, דער מחבר פֿון „קירכּן=גלאַקסן“, „הוליעט, הוליעט בייזע ווינטן“, „מאי קא משמע לן“, אָבער קיינער פֿון די פּאַרבייגייער האָט נישט געוואָס, אַז ער איז אברהם ריזען, און דער מחבר פֿון דעם און דעם... די פּאַרבייגייער האָבן געקוקט אויף אים מיט אַ מין פּאַר=דאָכט, נישט געוואָס, פּאַרוואָס ער שמייכלט צו זיי און פּאַרוואָס קוקט ער אויס אַזוי אַנדערש ווי אַלע מענטשן אַרום.

אין אינעווייניק אין קאָפּע אייראָפּע, אין דעם לאַנד פֿון די שרייבער האָט ער מיט זיין לויכטנדיקער שלאַנקער מאַגערער אַנג=זיענדיגייט, באַשיינט און באַשמראַלט אַלע פּאַרוואַמלטע. ביי זיין טישל האָט מען צערוקט די בענקלעך. צו זיין טישל האָט מען אַפּט צוגעשטעלט נאָך אַ טישל... און נאָר יונגינקע שרייבער האָבן זיך געצויגן צו אים. ביי זיין טישל איז געווען די גרעסטע ישיבה. מען

הָאָם דָּאָרְטן געמיינטשט, געפירושט, געפילפולט, און אלץ וועגן אַ ליד, אַ דערציילונג, זיינע מאַגערע איינגעפאלענע באַסן האָבן זיך גערויטלט, זיינע שוואַרצע אויגן האָבן געבליצט, און זיין קול איז זיך פאַרגאַנגען אין ווילקייט. יעדן איינעם אָנפאַנגער־שרייבער האָט ער געמיילט ווילקייט, און אַן אָנפאַנגער־שרייבער האָט זיך גאַרנישט געריכט, אַז דער גרויסער אברהם רייזען האָט געלייענט זיינס אַ ליד, אָדער דערציילונג, וואָס האָט זיך ערשט געדרוקט אין אַ מעגלעכער צייטונג, אָדער אין אַ זשורנאַל. יא, ער האָט געלייענט, און אַז מען האָט זיך צוגעזעצט צו זיין מישל האָט ער גלייך אַ זאָג געטאָן:

— געלייענט אייער... גוט, גוט, זייער גוט. כאָטשבי אין דער און דער שורה... אָבער גוט, גוט, זייער גוט...

יא, ווי אַ ישיבה געווען זיין מישל. אָבער אַנדערע מישלעך זענען אויך געווען, ווי ישיבות. אַ סך רבים געווען אין קאָפּע איי־קאָפּע, און יעדער רבי האָט זיך געפראָוועט אַ באַזונדער מיט. איז אַריינגעקומען זישאַ לאַנדוי, האָבן זיך אַרום זיין מישל געזעצט אַלע די, וואָס זענען געווען פון דער גרופּע „יונגע“, און ער איז געווען זייער רבו. איז זישאַ לאַנדוי גישט געווען אין קאָפּע איי־קאָפּע, איז ראובן אייזלאַנד געווען דער רבי. די „אינזיכיסמן“ האָבן אויך געהאַט זייער מישל מיט זיין רבין. געוויינלעך איז דאָס געווען יעקב גלאַטשטיין, אָדער י. לעיעלעס. צו אַמ־דעם מישל האָבן זיך געצויגן גישט נאָר די „אינזיכיסמן“, אויך אַנדערע, ווי אַ שטייגער למשל, גרשון אַליין.

ז. וויינפער און ב. י. ביאַלאַסטאַצקי זענען אויך געווען רבים, און אַרום זייער מישל האָבן זיך גרופירט אַלע די שרייבער, וואָס האָבן אָנמיילגענומען אין דער „פעדער“, און דערנאָכדעם אין „אויפקום“. ז. וויינפערס מישל איז געווען אַ פריילעך מישל. ער איז געווען אַ פאַרכאַפּנדיקער מעשה־דערציילער, געקאָנט אָפּ־מאַל אַ מענטשן, ווי אַזוי ער שטייט און גייט. גישט איינמאַל האָט גרשון געמראַכט, אַז ז. וויינפער, מיט זיין זייער לעבעדיק און באַוועגלעך פנים, וואָלט אפשר אויך געווען אַ גרויסער אַקטיאָר. די נאָר יונגיקע שרייבער, די אָנפאַנגער, וואָס פונקט אזוי ווי גרשון זענען געקומען קיין אַמעריקע מיט דער לעצטער גרויסער

עמיגראציע, האָבן די ערשטע פּאָר יאָר נישט געהאַט קיין איינן
מישל, נאָר זיך צוגעזעצט צו אַנדערע טישלעך, אָבער מיט דער
צײַט האָבן זיי זיך אָנגעהויבן גרופירן אַרום אַ באַזונדער מישל,
און דער פּאָעט מאַכאַטשניק איז געווען זייער רבי. צו דעם דאָזיקן
מישל האָט אויך ליב געהאַט זיך זעצן נתן פ. שערמאַן, וואָס האָט
אָנגעהויבן אַלס עסײַאיסט און גלייך אויפגעהערט; דער שײַן־גע-
שטאַלטיקער בהור משה דוכאַווי, וואָס איז גראַד דעמלעך נישט
געווען קיין שרייבער, נאָר דאָס געוואָרן העט שפּעטער; אויך אב-
רהם משה דיִלֵאָן, נאָר פון די „קלאַסיקער“ אַזוי צו זאָגן, אָבער
זייער ליב געהאַט צו זיצן ביי דעם מישל פון די נאָר יונגיקע; און
נאָר ווונדערלעך איז געווען, וואָס ל. שאַפיראַ, דער נאָר באַרימט-
מער ל. שאַפיראַ, ווען ער איז געקומען פון לאָס אַנדזשעלעס, האָט
שמענדיק ליב געהאַט צו זיצן גראַד ביי דעם דאָזיקן מישל, און ליב
געהאַט זיך צו אַמפּערן מיט דעם שאַרף־צונגיין א. מאַכאַטשניק.
אָבער ס'זענען געווען אַ סך שרייבער, וואָס האָבן זיך נישט
צוגעבונדן צו קיין שום באַזונדער מישל, נאָר וווּ ס'איז געווען
אַ ליידיק בענקל האָט מען זיך אַוועקגעזעצט, ווי למשל, א. תלוש,
אַ גיבור איז־דער־גירער, זייער אַ פולער, אַ שווער־וואַגיקער און
אָנגעראַפּטשעט מיט גבורה, אויסערגעוויינלעכע ברייטע פלייצעס
באַרמאַנט, און זייער אַ הויכן ברוסט־קאַסטן, און כוואַליענדיקע
געדוכטע העל־ברויגע האָר, און נאָר פריינדלעכע קוועלנדיקע ברויגע
אויגן, און אַ נאָר פריינדלעכן קול. ליב געהאַט אָן עס צו פּאָן,
אַ פרינג צו פּאָן, אַ זינג צו פּאָן און „דושאַ נאַ ראַספּאַשקו“, דאָס
הייסט, מיט אַ ברייטער גשמה... למשל, יונה ביימאַוויטש, מיט די
זאָרגבעליק פאַרקעמטע פּאָר האָר אויף זיין נאַקעטן בלאַסן שאַרבן,
מיט דעם ברייטלעכן שמייכלענדיקן מויל, שמענדיק אַ געטער,
אַ ציכטיקער. ליב געהאַט מען זאָל אים טאַפן זיינע געזונטע אָרעם-
כונקולן, אָדער זיך לאָזן אַ קוועטש פּאָן פון זיין האַנט. גרשון
האַט אים שמענדיק צוליב געטאַן, געטאַפט זיינע מוסקולן, זיך גע-
לאָזט קוועטשן די האַנט, איבערגעמריבן זיך געקאַרטשעט פון
ווייטיק, און יענעם האָט געוואַלדיק הנאה געפּאַן... אויך, למשל,
א. י. קרעפּליאַק מיט די שמענדיקע פלאַמענדיקע באַקן, מיט דעם
אָנגעשטרענגטן רויטלעכן האַלדז, מיט די זייער פינקלדיקע ברויגע
אויגן, מיט אַ קול וואָס האָט כלומרשט געקלונגען ביזלער, אָבער

גרשון און א סך אנדערע שרייבער האָבן געוואוסט, וואָס פאַר אַ ווױ-
לער מענש דאָס איז.

און דניאל פּערסקי, דער אייביקער התן צו דער כלה לשון
סודש, איז געווען דער איינאומאיינציקער העברעישער שרייבער,
וואָס איז געווען נאָר אַן אָפּמער גאַסט אין קאַפּע אייראָפּע. דניאל
פּערסקי מיט די בלויע שטענדיק וואַנדערנדיקע, און שטענדיק
גאַפּנדיקע אויגן דורך פּענסנע מיט גאַלדענע רעמלעך, מיט דעם
שטייפּיקן קמץ-שניפּסעלע אויף זיין, דאַכט זיך, שטייפּיק בלוי זײַ-
דענעם אויבערהעמד; מיט די שטענדיק, דאַכט זיך, ווייסער
פּודרע אויף זיינע ערשט געגאַלמע באַקן, מיט אַ באַזונדער קול
אַזאַ, אַ ווייכס, אַן אינמיטס... און דניאל פּערסקי האָט געשפּילט
פאַר אַ צײַט אַ באַזונדערע ראָל אין גרשנס לעבן, אַלס שרייבער,
ווי עס וועט זיך דערציילן שפּעטער...

* * *

יא, דאָס לאַנד פון די יידישע שרייבער אין אַמעריקע איז אין
פּיזישן שטאַט געווען די גרויס, ווי דער איגעווייניק פון קאַפּע איז
ראָפּע, דאָס הייסט, אַ צוואַנציק פּוס די ברייט, און אַ פּערציק פּוס
די לענג. האָסטו נאָר אַ שטופּ געמאַן די טיר און דו ביסט שוין
אויף יענער זײַט גרענעץ. און אויף יענער זײַט גרענעץ האָט גע-
קלאַפּט און געטומלט אַ פּרעמדע וועלט... גלייך אין גרויסן פּענצ-
טער פון קאַפּע אייראָפּע האָט געקלאַפּט און געטומלט די פּרעמדע
וועלט...

ליטעראטור און מאַלצייטן אין קאפּע, אייראָפּע..."

צוליב קאפּע אייראָפּע האָט שוין גרשון נישט אזוי שטאַרק גענוכט אַרבעט אין די שעפּער, יעדן טאָג האָט אים געצויגן אַהין. אַ מין לייַדנשאַפּט.

גייענדיק אויף אַן אַדרעס, וווּ מען פאַרלאַנגט אַרבעט לויט אַן אַנאַנס אין „מאַרגן זשורנאַל“, האָט אונדזער בחור זיך גע- וונטשן מען זאָל אים נישט וועלן. וואָס־זשע איז ער געגאַנגען אויפן אַנגעוויזענעם אַדרעס? און וואָס האָט ער נאָך אויסגעגעבן אַן אומזיסטיקן ניקל אויף באַן־הצאות? איז דאָס געווען צוליב זיין געוויסן. זאָל ער ווייזן זיין געוויסן, אַז ער טוט אַלצדינג, וואָס ער קאָן צו געפינגען עפעס אַרבעט... און אַז ס'האָט זיך געטראָפּן איין טאָג און מען האָט אים יאָ געוואַלט, ווי למשל, אין אַ קעלער פון אַ דעפּארטמענט־סמאָר אויף פּערצנטער גאַס, וווּ מען האָט גע- דאַרפט פּאַקעווען שאַכטלעך מיט סחורה, איז דאָס געווען ממש אַ טראַגעדיע, געבער געמוזט אַנגעמען דעם דזשאַב, געפּאַקעוועט און געפּאַקעוועט, און נאָכאַמאָל געפּאַקעוועט, גאַנצע טעג, און גע- בענקט נאָך דער קאפּע אייראָפּע. ווי דער יונגער הלל פון דער גמרא צו דער ישיבה, וווּ מען האָט געלערנט תורה...

פאַר גרשונען איז קאפּע אייראָפּע אויך געווען אַ ישיבה, אַן אוניווערסיטעט. אַלע טאָג דאַרטן איז אים צוגעקומען וויסן. נישט נאָר אין דער לערע וועגן ליטעראַטור, נאָר וועגן אַלע זיבן קונסטן. אַלע טאָג זיך געלערנט פון די רייד, וואָס שרייבער האָבן גערעדט ביי די טישלעך; פון די אַמפּערייען, וואָס מען האָט זיך געאַמפּערט ביי די טישלעך; פון דער אומברעהמנותדיקער קריטיק, וואָס מען האָט זיך געקריטיקירט איינער דעם אַנדערן ביי די טישלעך; פון די באַגייסטערונגען, וואָס מען האָט זיך איינער דעם אַנדערן באַ-

גויסערט ביי די טישלעך, באַגייסערונגען וועגן ביכער, וואָס מען האָט געלייענט, וועגן מוזיק, וואָס מען האָט געהערט, וועגן מאַלע-רייען, וואָס מען האָט געזען...

דאָרטן האָט גרשון געלערנט וועגן די פאַרשידענע שולן, טעג-רענצן, ריכטונגען, שטרעמונגען אין דער ליטעראַטור און אַלע אַנדערע קונסטן. און דער עיקר, וואָס ער האָט געלערנט איז געווען ווי אַזוי מען דאַרף שרייבן, ווי אַזוי צו באַנוצן דאָס וואָרט איז שרייבן. איי, דאָס וואָרט! פונקט ווי אַ מוזיקער איז זייער פילבאַר צום טאָן, אַזוי איז מען דאָרטן געווען זייער פילבאַר צום וואָרט. מען האָט געקאָנט זיך אָפּקריגן ביי די טישלעך וועגן איין וואָרט שעה און שעה...

באָדאי הונגערן — און זיין איז קאַפּע אייראַפּע! און הונגערן אין אַ פּלאַץ, וווּ אַנדערע וואָס האָבן ביר (בעיאַד) און עסן גע-שמאַקע מאַכלים, ואיז דער גרעסטער נסיון אויף דער וועלט... דאָס איז געווען איידער גרשון האָט זיך אויסגעלערנט באַרגן. ס'האָט אים גענומען אַ הויפּשע צייט ביז ער האָט זיך אויסגעלערנט באַרגן...

אַבער דער עיקר איז דאָרטן נישט געווען דאָס עסן, נאָר דאָס רעדן ביים עסן. הלוואי וואָלט איינגעפאַלן גרשונען צו פאַר-צייכענען אין העפטן די אַלע רייד, וואָס מען האָט דאָרטן גערעדט ביי די טישלעך; סיי די קלוגשאַפטן, סיי די נאַרישקייטן; די אַלע אַמפּערייען, וואָס מען האָט זיך דאָרטן געאַמפּערט; די ווונדער-לעכע מעשיות, וואָס מען האָט זיך דאָרטן דערציילט; די שאַרפע אומברחהמנותדיקע קריטיקן, וואָס מען האָט זיך געקריטיקירט; די שאלות און תשובות, וואָס מען האָט זיך דאָרטן געגעבן וועגן אַ געוויסן ליד, אָדער דערציילונג. הלוואי וואָלט גרשון דאָס פאַר-צייכנט, און ס'וואָלטן זיך דערנאַכדעם אָנגעקליבן אין עפלעכע בעג-רער, און ס'וואָלט זיך מסתמא געלייענט, ווי ס'לייענט זיך אין דער גמרא: אמר אַפּאַטאָשו, ווען מען האָט גערעדט וועגן דעם און דעם ליטעראַרישן ענין; אמר אברהם רייזען, אמר צביון, אמר יעקב גלאַטשטיין, אָדער אברהם טאַבאַטשניק, אָדער ראובן אייזלאַנד, אָדער זוגי מאָרד, אָדער הערמאַן גאַלד און אַזוי ווייטער און ווייטער...

יא, גרשון איז געזעסן אַ הונגעריקער ביי די טישלעך, אָבער
אָפּטמאָל נאָר נישט געפילט דעם הונגער, אזוי פאַרצויגן געווען
פון די דברי תורה וועגן ליטעראַטור...

און דער קלאַסישער מאָלצייט אין דער קאָפּע אייראָפּע איז
באַשטאַנען פון זעקס געריכטן, וואָס האָט געקאָסט פינף און זעכ־
צייק סענט, און אַ „טיפּ“ פון צען סענט דעם מידן, בלאַסן, לעב־
לעך=שמיילבלענדיקן וועיטער, צוזאַמען פינף און זיבעציק סענט.
דער ערשטער געריכט איז געווען אַ האַלבער גרעיפ־פרוכט, אָדער
אויב זומער — אַ האַלבער קענטעלעך. דער צווייטער — אַ שטיקל
הערינג מיט אַ פּאָר רעפטלעך פּאַמידאָרן, דער דריטער — אַ זופּ
פון לאַקשן, צי פון קאַשע, אָדער מאַנדלען, אָדער גריין, אָדער גאָר
באַרשטש. דער פערטער — ראָסל־פלייש מיט קאַרטאָפּלעך, אָדער
מיט געקאָכטע פלוימען, און פאַרשטייט זיך מיט אַ באַזונדער טע־
לערל, וווּ עס איז געלעגן אַ געזייערטע אונגערקלע, אָדער אַ גע־
זייערטער פּאַמידאָר. דער פינפטער — קאָמפּאָט פון געקאָכטע
פלוימען. דער זעקסטער — קיכעלעך מיט טיי אָדער מיט קאווע.

און גרשון האָט געקענט דאָרט אַ שרייבער, וואָס ער וויל
נישט דערמאָנען זיין נאָמען, ווייל ער וועט זיך אפשר שעמען,
כאָטש ס'איז נישטאָ פאַר וואָס זיך צו שעמען. דער דאָזיקער שריי־
בער האָט צעמיילט זיין מאָלצייט אויף דריי חלקים. ער האָט גע־
טאָן אזוי: אַרום צוועלף אזויגער ביימאָג האָט ער זיך געהייסן
דערלאַנגען דעם גרעיפ־פרוכט, דערנאָכדעם דאָס שטיקל הערינג
מיט די רעפטלעך פּאַמידאָרן, אָדער גאָר אַ טעלערל מיט געהאַקטע
לעבער, וואָס ער האָט געגעסן מיט אַ סך ברויט. דאָס איבעריקע
פון פינף און זעכציק סענטיקן מאָלצייט, האָט ער געזאַגט, וועט
ער עסן שפעטער. און דער שפעטער איז געווען מיט אַ דריי־שעה.
דערווייל האָט ער זיך צוגעזעצט ביי אַ טישל, וווּ מען האָט זיך
געאַמפּערט וועגן אַ ליד און אויך אַנטיילגענומען אין די אַמפּע־
דיען און זיך פאַרבראַכט די צייט... אַרום דריי אזויגער האָט ער
געהייסן דעם וועיטער זיך דערלאַנגען די זופּ, דערנאָכדעם דעם
ראָסל־פלייש און ווידער געגעסן מיט אַ סך ברויט. דאָס איבעריקע
האָט ער נאָכאַמאָל איבערגעלאָזט אויף שפעטער און פאַרבראַכט
די צייט ווידער אין אַמפּעריען... אַרום פינף אָדער זעקס אזויגער
האָט ער זיך שוין געהייסן דערלאַנגען דעם קאָמפּאָט, די קיכעלעך

מיט דער מין, און אויפגעגעסן יעדעס קרישקעלע, און אויסגעזופט
יעדעס פראפקעלע, דערנאָכדעם געבעטן ביי עמעצן אַ פאַפיראַס
און פאַרויכערט מיט גרויס הנאה...

יא, אזוי האָט ער געמאַן, דער דאָזיקער שרייבער. און ס'איז
נישט געווען הערמאַן גאַלד, וואָס האָט זיך אַלע יאָרן פאַרשמעלט
פאַר אַ משוראָק און פאַר אַ שנאָרער און פאַר אַ קאַרג, און שמעגל
דיק אָן אַ הויטל, שמענדיק מיט אַ קאַפּ נישט-פאַרקעממע צעשוין
בערמע שמעכיקע האַרטע ברוינגלעכע האָר, שמענדיק אין דעם זעל
ביקן ברודיקן רעקל, סיי זומער, סיי ווינטער, שמענדיק מיט עפעס
אַ בענדל אַנשמאַט אַ שניפּס. ער האָט דעמלט נאָך נישט געמראָגן
קייַן באָרד, געווען גלאַט אזוי אַ באַוואַקסענער. ניין, ס'איז נישט
געווען הערמאַן גאַלד מיט די גיכע, פאַרשנדיקע, לאַכנדיקע לצע-
וואַט-ברוינגלעכע אויגן...

און ס'איז נישט געווען דער בלינדער מינג מיט זיין אייביקן
פירער וויינרייך. דער בלינדער מינג, וואָס אַפילו זיין פולבלעד לויז
און געקנייטשט פנים איז געווען בלינד. אַפילו זיין בלאַסער שמערן,
און אַפילו זיינע האָר, ליכטיק ברוינע אזוינע, גראַד-בוואַליעדיקע,
אַבער דאָך האָבן זיי ערגעץ אויסגעזען בלינד, די האָר. ניין, ס'איז
נישט געווען דער בלינדער מינג, וואָס ווען נאָר ער איז אַרײַנגע-
פירט געוואָרן פון זיין שמענדיקן פירער וויינרייכן אין קאַפע, האָט
ער גלייך אויסגערופן מיט זיין נישט מעגלעך קול:

— אברהם ריזען איז דאָ? האַלאָ, אברהם ריזען.

נאָר ביי אברהם ריזענס מישל האָט ער זיך געוואַלט זעצן.
אין זיך טאַקע געזעצט, און אַפגעזעסן שעהן און שעהן, בשעת
זיין שמענדיקער פירער וויינרייך האָט דערווייל געשפילט שאַך
ביי אַ מישל אין דעם צווייטן עק פון דער קאַפע...

און דער פרוי גאַלוביצקי, דער באַלעבאַסמע פון קאַפע איי-
ראַפע — איר אַרט נישט, וואָס דער געוויסער שרייבער קליגערט
זיך און מאַכט פון איין מאַלצייט דריי. זי ווייסט, אַז ער איז אַרעם.
יאַל אים זיין צו געזונט. די פרוי גאַלוביצקי מיט די גליענדיקע
ברויעריק-קלוגע שוואַרצע אויגן, און מיט דעם שעמעוודיקן שמייכל
אויף אירע בלאַסע ליפּן און מיט דעם פנים ווי פאַרברענט, אַבער
נישט פון זון און נישט פון ווינט, נאָר פון שווערן יאָך פון לעבן
און פון איר אלמנהשאַפט, — יענע אַז זי פאַרעמט זיך נישט אין

דער קיך שטייט זי לעבן דער קאסע, קוקט אויף די שרייבער ביי
די פישלעך, און איר הארץ ווערט גרויס. זי האָט די גאַנצע ייִדשע
ליטעראַטור ביי זיך אין פּלאַץ. זי האָט געלייענט די שאַפּונגען פון
די מערסטע פון די האַזיקע שרייבער. געלייענט זיי נאָך אין דער
אַלטער היים, און נישט געהלומט מסתמא, אַז זיי וועלן אַלע זיצן
אונטער איר דאַך. זי לייענט זיי אויך איצט אין אַמעריקע...
און אפשר שרייבט זי נאָר אַליין אין דער שטיל. זי האָט דאָך
אַ ברודער, וואָס איז אויך אַ שרייבער, אַן אָנגעזעענער שרייבער,
באַקאַנט אַלס דער „לעבעדיקער“. ער קומט מאַקע אַפט אַהער
אַרײַן, און איר פנים לייכט אינגאַנצן אויף צו דעם שיינדיג פון
איר משפּחה...

גרשון שרייבט אין העברעיש...

איידער גרשון קוקט זיך אום — און ער שרייבט שוין אין העברעיש. דאָס האָט דניאל פּערסקי, דער חתן הלשון קודש, גע= פירט דערצו. אָנגעהויבן האָט זיך דאָס פון דעם, וואָס גרשון האָט מיט אים אין קאָפּע אייראָפּע גערעדט העברעיש. און קיין גרעסערע טובה האָט מען פּערסקין נאָרנישט געקאָנט טאָן. ממש אַ נייע הויט איז אַרויף אויף אים, אָנגעהויבן זיך רויטלען, אָנגעהויבן פּריידיק בליצן מיט זיינע בלויע וואַנדערנדיקע און פּאַרנאַפּטע אויגן. יום= טובדיק איז געוואָרן זיין קול.

דעם אמת געזאָגט, איז די העברעישע שפּראַך אויך אמאָל געווען גרשונס געליבטע. פּאַרליבט האָט ער זיך אין איר פון יהודה שטיינבערגס כרעסטאָמאַטיע ביי פיני שאיעס אין הדר, זיך געקוויקט דאָרט מיט ביאָליקס שירים און דוד פּרישמאַנס און טשערניכאָווסקיס שירים. קיין ביכער אין יידיש זענען נישט געווען קיין סך אין בערשאד, איידער ס'האָט זיך געעפנט באַנאָ= מאָלסקיס ביבליאָטעק. ביי פיני שאיעס אין דער ביכער=שאַפּע איז אויך געווען דער „התועה בדרכי החיים“ פון פּרין סמאָ= לענסקין, און „אהבת ציון“ פון אברהם מאפו און אלטע נומערן „המליין“ און „השחר“. גרשון האָט זיך אויסגעלערנט לייגענע העברעיש ווי אַ וואַסער. דערנאָכדעם ביי יאָנקל ליפּמאַן אין הדר האָט מען כמעט נאָר גערעדט העברעיש, און אין דער אָדע= סער ישיבה אוודאי און אוודאי. און דאָ איז נאָך געווען דניאל פּערסקי אַליין דער עורר (רעדאָקטאָר) פון „העדן“ (האַעירען), דער העברעישער זשורנאַל פאַר קינדער. און דאָ נאָך האָט דניאל פּערסקי אַזוי שוין און איבערצייגנדיק צוגערעדט גרשונען ער זאָל אָנשרייבן פאַר זיין זשורנאַל אַ קינדער=מעשהלע אין העב=

רעיש... און דאָ האָט נאָך דער „העדן“ געצאָלט צען סענט אַ שורה, און גרשון איז ממש רייך געוואָרן.

און אז גרשון האָט זיך גענומען שרייבן אַ קינדער-מעשהלע אין העברעיש איז עפעס געגאַנגען אזוי לייכט פונקט ווי אין יידיש טאַקע מיט דעם זעלביקן ריטם ווי אין יידיש. ער ווייסט איצט נישט נישט ווי אזוי, אָבער דעמלט האָט זיך ממש געזונגען. אַ שאָד, וואָס ס'זענען אים פאַרלוירן געגאַנגען אַלע נומערן „העדן“, ער וואָלט איצט אזוי געוואָלט אַ קוק מאַן און זען, ווי אזוי לייענען זיך איצט זיינע העברעישע מעשהלעך.

און ווער האָט אַרויסגעגעבן דעם „העדן“? און ווער האָט געצאָלט דעם רייכן האַנאָראַר? די ווונדערלעכע איידעלע און שיינע בת-שבע גראַבעלסקי האָט אַרויסגעגעבן דעם „העדן“ און געצאָלט דעם רייכן האַנאָראַר. אַן אַמעריקאַנער געבוירענע, און אַ תלמידה אין איר יוגנט פון דעם זעלביקן דינאַל פערסקי. און דער לערער דינאַל פערסקי האָט שוין מסתמא איינגעפלאַנצט אין זיין שיינער תלמידה אַ טיפע ליבשאַפט צו העברעיש. און ווען זי האָט התונה געהאַט פאַר אַ פאַרמעגלעכן פאַבריקאַנט פון לייב-לעך, דאַכט זיך, האָט מסתמא דער לערער איר איינגערעדט צו ווערן די מאַמע פון אַ קינדער-זשורנאַל אין העברעיש...

גרשון האָט זיך שוין באַקאַנט מיט אַ סך גאַסן אין בראַגין-וויל, אין מאנהעטן און אין די בראַנקס, אָבער אזאַ גאַס ווי וועסט ענד עוועניו האָט ער נאָך נישט געזען. דאָרטן האָט געוווינט די מעצענאַטין פון העברעיש, בת-שבע גראַבעלסקי. אַ גאַס פון נאָלע ריזיקע אויסגעפוצמע פילשטאַקיקע אַפּאַרטמענט-הייזער, מיט קאָלירטע חופות פאַר יעדן אַריינגאַנג, מיט אוניפאַרמירטע יזוויצאַרן ביי די טירן. און דאָ איז נאָך געווען אַ גאָלדענער האַרבסט-מאַג, און גרשונען האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז אַפילו די זון גיט דאָ מער גאָלד, ווי אויף די אַרעמערע גאַסן. מענטשן האָבן זיך דאָ נישט געאייילט איבער די טראַטוואַרן, בכלל ווייניק מענטשן געווען. אין דעם רוישיקן, רוישיקן ניו יאָרק אַזאַ שטילע גאַס, און ביידע זייפן באַשטעלט מיט מעכטיקע און שטאַלצע ריזיקע אַפּאַרטמענט-הייזער, און אַלע פענצער שעמערירן אין גאָלד, אין אַ שפע פון גאָלד...

דער אויסגעבלאסטער אונזערמירטער מיטליאָריקער עלען
וועיטאר=מאָן האָט געקוקט אויף גרשונען מיט פאַרדאַכט, זיך
עפעס גאַרנישט געגלויבט, אָן דער דאָזיקער אָרעם=אָנגעמאַגענער
און מאָנערער בהור דאַרף טאַקע באמת אויפן פערצנטן שמאַק צו
דער רייכער פרוי גראָבעלסקי. ווען ער האָט אים אַרויסגעלאָזט
פון עלעגאַנטן עלעוועיטאר אויפן פערצנטן שמאַק האָט ער גע-
לאָזט די טיר פון עלעוועיטאַר אָפן און אויסגעוואַרט צו זען, צי
מען לאָזט גרשונען אַריין איגעווייניק. ערשט ווען מען האָט אים
יאַ אַריינגעלאָזט, האָט ער פאַרהאַקט די טיר פון עלעוועיטאַר און
זיך געלאָזט אַראָפּ.

דאָס האָט די פרוי גראָבעלסקי איינגעלאָרן צו זיך אין הוי-
איר מיטאַרבעטער גרשון, זיך באַקענען מיט אים און אים דער-
מוטיקן אין זיין שרייבן. ס'זענען געווען נאָך געסט, איינער אַ דאָק-
מאַר פון פסיכאָלאָגיע, מיט זייער שאַרף=פינקלדיקע שוואַרצע
אויגן, און איינע אַ פרוי זייער אַ פולע, אַ צעשפרייטע, אָבער
זייער רייך אָנגעטאָן און באַהאַנגען מיט אַ סך צירונג. די יונגע
בת=שבע גראָבעלסקי אַליין איז ווי פון עפעס אַ מאָלעריי פון
פראַנצויזישן מאָלער מאָנע: אַזוינע וואַרעמע ברוינע מאַנדל-
אויגן מיט אַ שיינעם טרויער אין זיי, אַזאַ סאַמע=ווייכער האַלדן,
אַזוינע ווונדערלעך=שיינע געשניצטע פינגער. אָבער פאַרוואָס אַזאַ
טרויער אויף איר? כאָטש זי האָט ליב געשמיכלט צו די געסט,
און כאָטש אירע צוויי קינדערלעך, אַ יינגעלע מיט אַ מיידלעלע,
האַבן אויסגעקוקט אַזוי געראַטן (זי איז מיט עטלעכע יאָר שפּע-
טער זייער יונג געשטאַרבן).

העברעיש האָבן די געסט גערעדט, סיי דער דאָקטאָר פון
פסיכאָלאָגיע, סיי די זייער פולע, צעשפרייטע פרוי באַהאַנגען מיט
צירונג, סיי די ווונדערלעכע שיינע בת=שבע גראָבעלסקי. און
גרשון, וואָס האָט אַזוי פליסיק געקאָנט רעדן העברעיש, איז דאָ
אין דעם הויז געוואָרן גאָר שמאַמלדיק. בכלל זיך גישט געפילט
צו באַקוועם. ס'איז געווען צוליב דעם שניי=ווייסן מעפיד אין צי-
מער. ער האָט באַמערקט, ווי זיינע שיד האָבן איבערגעלאָזט אַ
פאַר שטויביקע שפורן אויף דעם שניי=ווייסן מעפיד, און ער האָט
זיך געזאָרגט.

בת=שבע גראָבעלסקי האָט געבעטן גרשונען, ער זאָל אָנ-

שרייבן יעפעס א שפיל פאר דעם „עדן“, און גרשון האָט איר אוואַהאָר צוגעזאָגט... און ווי ס'האָט זיך דעמאלט געשריבן, צי אין יידיש, צי אין העברעיש. מען האָט זיך אנגעהרגעזעצט ביים טיש און ס'האָט זיך געגאָסן... א שפיל אין צוויי סצענעס מיטן נאָמען „הקיסנים הקטנים“, דאָס הייסט, די „קליינע קעמפניקעס“, האָט גרשון אָנגעשריבן. די ערשטע קאָפּיע איז גראַדע געווען אין דריי סצענעס. און גרשון וועט זיך מודה זיין, אַז די דריטע סצענע האָט ער פשוט אָנגעשריבן ס'וואָל זיין מערער שורות, און לויט צען סענט א שורה, וואָס דער „עדן“ האָט געצאָלט, וואָלט האָס אויסגעמאַכט אַ היפשע סומע. אָבער אַז ער האָט איבערגעלייענט די ערשטע קאָפּיע, האָט ער געזען, אַז די דריטע סצענע איז פשוט צוגעשטעפּעט מיט זייער שוואַכע פּערימער; אַז אָן דער דריטער סצענע, וואָלט דער שפיל צוגעקומען אַ סך געזונט, און ס'האָט זיך אָנגעהויבן אַ גרויסער געראַנטל צווישן יצר הרע און יצר טוב. מען האָט איינער פון אנדערן געריסן שטיקער.

- יצירים די דריטע סצענע — מאָנט דער יצר טוב.
- זיי נישט קיין איריאָט — הווקט דער יצר הרע.
- ביסט אלליין אָן איריאָט — בייזערט זיך דער יצר טוב.
- ס'איז נאָך פּערציק האַלאָר.
- דער אמתער שרייבער שרייבט נישט פאר קיין געלט.
- מען דארף נאָך לעבן!
- גייט מען אין שאַפּ אַרבעטן.
- אָבער אזאָ לייכט פאַרהוינסטל. ביסט כאָטש אַ מבין וויפל מאַלאַצייטן וואָלסט געקאָנט עסן?
- לאָז זיך ניישט אַייגנרעדן. וועסט אָנהייבן צו פאלן, וועסטו פאלן און פאלן. וועסט נאָך שרייבן שונג=ראַמאָנען אַויד.
- פאר שונג=ראַמאָנען האָט זיך גרשון דערשראָקן. די מעשה איז, וואָס ער האָט שוין נישט איינמאָל געפּהאַכט אָנצושרייבן אַ שונג=ראַמאָנען און זיך פארלייכערן דאָס שווערע לעבן, און פארשטייט זיך, אַז דער יצר טוב האָט אים אַלעמאָל געראַטעוועט. הכלל, אונט=רויער ובהור האָט צעריסן די דריטע סצענע אויף פּייז=פּיצלעך און זיך געזאָגט: כאַשר אבדתי אבדתי, דאָס הייסט, אַ קבצן בין איר געווען, און אַ קבצן וועל איר שוין מסתמא בלייבן...
- און דאָ דערווייל — צוליב אַ וועלכער סיבה, גערענקט נישט

גרשון — און הניאל פערסקי איז שוין געוואָרן אויס עורר (רעדאַקט־
מאַר) און זיין אָרט האָט פאַרנומען י. ד. בערקאוויטש, דער באַרימט־
מער העברעישער שרייבער. די שפּיל איז ואים גראַדע געפעלן, אָבער
ער האָט געזאָגט, ואו מען דאַרף דאָ און דאָרפן קירצן, וועט זי ווערן
גאָד שמאַרקער. הכלל, ער האָט זי געקירצט, און אזויפיל שורות
זענען אַרויסגעוואָרפן געוואָרן, און דאָס האָט געמיינט, אזויפיל צען
סענט שטיק...

יא, קיין גביר איז שוין אומדער בחור נישט געוואָרן פון דער
שפּיל....

גרשון און לאה קאפילאָוויטש

גרשון האָט געמיינט, אז ער איז דער איינציקער שרייבער, וואָס גיט זיך אָפּ בלויז מיט קינדער-מעשיות. אינגליכן אָבער האָט ער זיך דערוואַסט, אז ווען ער איז נאָך געווען אַ חדר-יינגל האָט אין אַמעריקע געלעבט אַ ווונדערלעכער שרייבער פון קינדער-מעשיות, לעאָן עלבע. נישט באַשערט געווען מיט אים זיך טרעפן. אין קאַפּע אייראָפּע האָט אים גרשון קיינמאָל נישט געזען. ער האָט געוויינט ערגעץ אויסער ניו יאָרק, אַ קראַנקער, און איז אינגליכן אַוועק פון דער וועלט.

אויך האָט גרשון, ביז ער איז געקומען אין קאַפּע אייראָפּע, נישט געוואָסט וועגן לאה קאפילאָוויטש האָפּמאַן. טאַקע אין דער ביבליאָטעק אויף איסט בראַדוויי האָט ער זיך באַקאַנט מיט אירע קינדער-לידער. אַזוי צופעליק איז אים אַריינגעפאלן אין די הענט אַריין איר בוך קינדער-לידער, און פון ערשטן בלעטל — נאָר אַ כ"י שוף. ווי זי האָט געקאַנט רעדן צו קינדער!! און ווען זי האָל געווען אָנשרייבן אין איר לעבן נאָר דאָס ליד: „דעם זייהנס טאַבאַק פּושקע“, וואָלט איר שוין געקומען צו זיצן אויף דער זעלביקער באַנק אין גן-עדן צוזאַמען מיט אַלע וויכטיקע יידישע שרייבער. ס'איז גאָר נישט געווען קיין אונטערנעמונג פון אַ יידישער שול, וווּ אַ קינד זאָל נישט געווען דעקלאַמירן „דעם זייהנס טאַבאַק פּושקע“. ס'איז גאָרנישט געווען קיין טעקסט-בוך פאַר קינדער, וווּ מען זאָל נישט געווען אַריינגעמען איר „זייהנס טאַבאַק פּושקע“.

און אז לאה פאַרמאָגט ווייכע בלויע אויגן, האָט גרשון נאָר נישט געוואָסט; און אז זי איז אַ קלייניקע, אַ ריפּמישע מיט אַ צאַרט קול, וואָס איז אי פון אַ קינד, אי פון אַ פרוי, האָט ער אויך נישט געוואָסט, און אז זי שפּאַנט מיט שטילע פּרטים און האָט אַזוי מורא פאַרן לעבן און אז אַלע יאָרן בענטש זי נאָכן באַשערטן, וואָס וועט זי אויסלייזן פון איר מורא, האָט ער אויך נישט געוואָסט...

ואון אז אונדזער כבוד האָט זיך אָנגעהויבן נאָכפרעגן וועגן
 איר, האָט ער זיך דערוואַס, אז נישט נאָר איז זי א זעלמענע שריי-
 בערין, נאָר אויך א זעלמענע פּאַרליעמענטרין פון אירע אייגענע קינ-
 דער-לידער; און אז זי איז א „שמערן“ וואוּף אַלע פּאַקאַלע אונט-
 שערנעמונגען, און פּאַקאַלע אונטערנעמונגען איבער גרויס ניו-יאָרק
 אין יענע יאָרן זענען געווען בממש אין די הונדערטער. אין די שבת-
 צונאַכטסן, אין די זונטיק-צונאַכטסן, יידישע שולן פון ארבעטער-
 דינג, פון שלום-עליכם פּאַלקס-אינסטיטוט, פון נאַציאָנאַלן אַרבע-
 טער-פּאַרבראָד, אין מאַנהעטן, בראַנקס, וויליאַמסבורג, בראַנזוויל,
 איסט ניו-יאָרק, בראַיטאָן, קוגי אַיילאַנד האָבן געפראַוועט שמהה-
 לעך, און אומעטום האָט מען געוואָלט די באַרימטע שרייבערין פאַר
 קינדער, לאה קאַפּלאַוויטש האַפּמאַן, וואָס קומט נאָר אַליין אום
 ווי אַ קינד...

נישט געהאַט קיין מזל, גרשון, זי הערן פּאַרליעמענט. געזאָלט
 האָט זי אַפילו אַרויסטרעפן אין בראַנזווילער אַרבעטער-קלוב אַ גע-
 וויסן שבת-אָונט. און אַלע האָבן זיך אַוודאי געריכט אויף איר, און
 גרשון אַוודאי און אַוודאי. אָבער פונקט ווען דער אָונט האָט זיך
 געדאַרפט אָנהויבן איז אָנגעקומען אַ מעלעגראַמע פון איר, אַז ליי-
 דער ליגט זי נאָר אין בעט אַ פאַרקילטע און קאָן נישט קומען.

פאַרוואָס זעט זי נישט גרשון אין קאַפּע אַייראָפּע? ער זעט דאָך
 אַנדערע פרויען-שרייבערין. ער זעט אָפּט די דערציילערין רחל
 ליוריאַ, מיט די עכט-יידישע שיינע שוואַרצע אויגן, אַ קלייניקע, אַ
 קיילעכדיקע, אַ פּיקאַנטע, אַ קלוגע, אַ לעכעדיקע. ס'קומט אויך אַרין
 אין קאַפּע אַייראָפּע די זייער פּולע, זייער שטרענגע פּאַעמעסע
 אַנאַ מאַרגאַלין. מיט ראובן אַיזלאַנד קומט זי געוויינלעך אַרין.
 מען זעט אויך פון צייט צו צייט די פּאַעמעסע ציליאַ דראַפּקין,
 אויך אַ פּולע, מיט דער הייסער אַפּריקע אין אירע זייער גרויסע
 שוואַרצע ברענדדיקע אויגן, אין אירע דיקע ליפּן; אין איר שונקל-
 הויטיקן פנים. ס'באַווייזט זיך אויך אַמאָל די זייער יונגניקע פּאַ-
 עמעסע וולמה לי, וואָס איז ברענט, איז זי שעמט זיך. עס ברענען
 און שעמען זיך אירע גרויסע ברענע ליידנשאַפטלעכע אויגן; עס
 ברענען און שעמען זיך אירע שמענדיק פּלאַמענדיקע באַקן, און איר
 קול, ווי ס'וואָלט געוואָלט לעשן דאָס פייער — קיל, נלעטעדיק...
 ס'האַט אויך אַרענגעשוועבט פון צייט צו צייט מיט איר מאַן פּרין

הירשביין די שטענדיק פארפוצמע אסתר שומיאטשער מיט דער שיינקייט פון עפעס א מאָנגאָלישער פרינצעסין, געקליידט אין שווארצע און אין ווייסן, און אין א סך שליערן. אָבער נאָר לאה קאפילאָווטש קומט נישט אַרײַן אין קאפע אײראָפּע... עמעצער האָט געזאָגט גרשונען, אַז לאה, נאָר אַלע גליקן, איז אַ שווערע אַר-בעטערין אין אַ מיליטערי-שאַפּ.

אָבער אָט איז זי אײנמאָל אַ שבת פאַרגאַסט ארײַנגעקומען, אין אַ בלויען האָריקן ווייבן פאַלטאַלעכל, אין אַ וואָלן היטעלע מיט צאָצקעטדיקע קאַלירן... אַרײַנגעקומען מיט שטילע פרייט, אי מיט ימוחה, אי מיט אַ שמייכל. ווי אַ פשוט מיידעלע פון דער גאַס האָט זי אויסגעזען, ווי זייער אַ יונג מיידל האָט זי אויסגעזען, און זי איז שוין דעמלט געווען ארום אַ דרייסיק יאָר אַלט.

און פון זינט דעמלט אָן האָבן זיך שוין לאה מיט גרשונען אָפט באַגעגנט. זי האָט אים געלייענט אירע נייע אָנגעשריבענע לידער, און ער איר — זיינע נייע אָנגעשריבענע מעשהלעך. און נישט אײנ-מאָל אים אײנגעלאָרן צו זיך אין צימער, און נישט אײנמאָל גע-שאַנצט פאַר אים, זיך אַרומגעוויקלט אין אַזוינע קאַלירטע שטאַפּן און געשאַנצט פאַר אים. און נאָכן טאַנצן האָט זי געציטערט נישט פון מידיקייט, נאָר עפעס פון אַן אומדערקלערבאַרער מורא. אַרום אַ דרייסיק איז זי דעמלט אַלט געווען, און האָט אויסגעקוקט ווי אַ קינד-מיידל, און ווען זי האָט געשאַנצט, האָט זי אַוודאי אויסגע-קוקט ווי אַ קינד-מיידעלע.

און שפעטער מיט עטלעכע יאָר, אין אַ זומער, זי איז שוין מסתמא אַלט געווען אַ יאָר פּעהרציק, האָט זי גרשון געזען אין מאָדערן וואַנעריי, און אויפגעערין איבער קליינע קינדער איז זי גע-ווען דאָרטן, אויף איר מאָגער קליין פנים דאָ און דאָרטן — קנייטשן. צווישן אירע אַש-ברויגע האָר האָט שוין דאָ און דאָרט אַרײַנגע-זילבערט זיך אַ גרויע האָר, אָבער זי האָט נאָך אַלץ אויסגעקוקט ווי אַ קינד... און אַז זי האָט זיך געשפּילט מיט די קינדער אינפן גראַן, האָט זי אַוודאי אויסגעקוקט ווי אַ קינד.

מיט יאָרן שפעטער האָט זי גרשון ווידער געטראָפּן. ס'איז שוין געווען אין לאָס אַנדזשעלעס. זי האָט נאָך אַלץ שווער געאַר-בעט אין אַ שאַפּ, צווישן אירע אַש-ברויגע האָר — שוין אַ סך גרוין. ס'מאָגער קליין פנים שניצק געקנייטשט, גערונצלט, די ליפן פאַר-

מריקנט, אָבער נאָך אלץ א קינדערשע הנעוודיקייט ארום איר. און ווידער אמאָל האָט זי געשאַנצט פאָר גרשוניען אין איר צימער. און ווען זי האָט געשאַנצט פאָר אים האָט זי אַוודאי אויסגעקוקט, ווי אַ קינד.

און ווען זי איז קראַנק געוואָרן אויף אַן אומהיילבאַרער קראַנקהייט מיט אַ פאָר יאָר שפעטער, האָט זי גרשון ווידער געזען. אין איר גאָרטן געזען. זי האָט אלע יאָרן געבענקט נאָך אַן אייגן ווינקל, גייט זיין קיין באַהרערדין ביי יענעם... האָט זי זיך דער=שלאָגן צו אַן אייגן ווינקל נאָך מיט אַ גאָרטן, און מיט פרוכט=ביי=מער. זי האָט אזוי ליב געהאַט איר גאָרטן מיט די פרוכט=ביי=מער. געווען אַ וועגעטאַריערין — און האָ קאָן זי רייסן פרישע גרינסן פון איר גאָרטן און פרישע פרוכטן פון אירע ביימער.

אויף איר קאָפּ — האָט זעלביקע וואָלענע הימלע מיט די צאצאקערדיקע קאָלירן, וואָס גרשון האָט זי געזען מיט יאָרן און יאָרן צוריק אריינקומען אין קאָפּע אייראָפּע... ס'איז געווען פארנאָכט... די פאָרגייענדיקע זון האָט געשמאַלט אויף איר אויסגעמאַמערטן פנים, און זי איז שוין געווען באַלד פאַרטי, אָבער נאָך אלץ דער קינדערשער זון אין איר, באַזונדער אין איר קול. זי איז רעמלט געווען פול מיט האָפּעגונגען. זי האָט געהאַפט אַרויסצוגעבן אירע נאָך גייט גערוקפּע ווערק אין אַ גייעם בוך... זי האָט פאַרנע=לייענט פאָר גרשוניען דעמלט אירע לידער, און אויך אַ פאָר דער=ציילונגען.

מיט אַ פאָר וואָכן שפעטער איז שוין געוואָרן אויס לאה קאָ=פּילאָוויטש האָפּמאַן, וואָס איז געקומען צו דער יידישער קינדער=ליטעראַטור פונקט דעמלט, ווען מען האָט זיך אזוי שמאַרק גע=גויטיקט אין איר; פונקט דעמלט, ווען מען האָט געהאַלן אזוי אין איין עפענען יידישע שולן אין אמעריקע; פונקט דעמלט, ווען עס האָבן געהאַלטן אין דערשיינען קינדער=זשורנאַלן און טעקסט=בוך בער פאָר די שולן...

* * *

יא, אין אַ שבת=פאַרנאָכט האָט גרשון ס'ערשמע מאָל גע=טראָפּן לאה קאָפּילאָוויטש האָפּמאַן אין קאָפּע אייראָפּע... אירע אויגן — אזוי וויד=בלוי, און איר קול אי פון אַ קינד, אי פון אַ פרוי — אי מיט מורא, אי מיט אַ שמייכל...

גיי פארשטיי הערמאן גאלדן...

גיי פארשטיי הערמאן גאלדן! דער האַזיקער הערמאן גאלד, דער צעשוויבערמער, דער צעבראָסמעטער, דער זייער קארנער, וואָס האָט געכאַפט אין קאַפּע אייראָפּע פון די מעלער מיט די שמוציקע פּינגער, וואָס האָט געשנאָרעט פעגים — ער האָט גראַדע גישט איינגמאַל אַרײַטגערוקט גרשונען אין דער האַנט אַרײַן פּינג און זיבעציק סענט, דער פּרײַז פון אַ מאָלצײט אין קאַפּע אייראָפּע און אים געזאַגט אין דער שטיל מיט אַ וואַנט פון די אויגן, ווי אייגער מאַכט עפעס אַ פאַרשווערונג:

— זאַג גישט די באַיעס.

און בשעת ערשון האָט געגעסן דעם מאָלצײט פאַר הערמאן גאלדס פּינג און זיבעציק סענט, האָט יענער דערווייל געכאַפט ביי אַנדערע שרײַבער פון מעלער מיט זײַנע שמוציקע פּינגער, געשאַפּע רעט פעגים, און געמאַכט זיך פאַר אַן אַנשיקעניש. זייער ווייניק שרײַבער האָבן אים אָנגעטריבן פון זייערע שישלעך. ס'דוב האָט אים געדולדעט. ביי אייניקע איז ער גאַר געווען גיחא. ער האָט שוין גוט געוואָס ביי וועלכע שרײַבער ער איז גיחא און ביי זייערע שישלעך ערשט געבושעוועט גאַר אויף אַ גרויסן אופן. געוואָס האָט ער, אַז אברהם רייזען האָט אים גערן, האָט ער שוין גוט געבושעוועט ביי זײַן שישל. אויך געוואָס, אַז יעקב גלאַטשטיין, אַלעף קאַז, זוני מאַוד און יאַסל קאַמלער, א. טאַבאַטשניק האָבן אים אויך גערן, איז ער ערשט די אַלע דערנאַנגען די יאַרן. ער, הערמאן גאלד, אַרײַטשמייענדיק איינגמאַל אין קאַפּע אייראָפּע, האָט דערזען אייב קאהאנען מיט ספעלא אדלער זיצן ביי אַ שישל, איז ער גלייך צוגעלאָפּן מיט אַ געשרײ:

— העי, באַיעלע, גיב אַ פעני.

דאָס באַיעלע, דאָס הייסט, אייב קאהאן אין א געהויבענער שטימונג העמלט, און וויסנדיק אפנים ווער דער פאַרשוין אין, האָט זיך צעשמויכלט און אים דערלאָנגט אַ גאַנצן דאָלאַר, ווי אנדזער הערמאַן נאָלד האָט זיך פאַרשעמט. האָט גראדע צוגענומען דעם דאָלאַר, אָבער ישרון נישט געווען דאָס די גאַנצע צייט. גרשון האָט פשוט געפילט, ווי ביי יענעם שמארוצן די באַקן פון בושה, אים קיינמאָל נישט געזען אַזוי... ווען אייב קאהאן גיט אים א פעני, וואָלט ער אים נישט פארשעמט, אָבער אַ גאַנצן דאָלאַר... אין גייזשע פארשטיי אים...

גיי פאַרשטיי אים, אַז ער האָט זיך גאָר קיינמאָל נישט געקויפט קיין הימל אויף זיין קאַפּ. אין די גרויסע רעגנס, ער לויפט איבער פּעהצנטער גאַס אָן אַ הימל און זיינע שטאַרקע ווי דראַמאַ האָר זענען לורכגעגעצט. אין דער שטאַרקסטער וואַוערזוכע, ווי דער בחור לויפט איבער פּעהצנטער גאַס מיט אַ הוילן קאַפּ, ווייס פון ישגיו, און לאַכט... אין גיי פאַרשטיי אים, אַז אַ הימל קאהנט ער זיך צו קויפן, — און גרשונען האָט ער אַריינגעשטעקט אין דער האַנט אַריין גאַנצע צען דאָלאַר, ווען יענער האָט זיך געלאָנגט פאַר אים, אַז ער האָט נישט אויף קיין רענט.

און גרשון האָט גאָר נישט געווסט, אַז הערמאַן גאָלד האָט אַ שלום, דאָס הייסט, א זונדעלע פון א יאָר גיין, אָדער צען. הערמאַן גאָלד האָט גרשונען איינמאָל געפירט אויף אַ לאַנגער נסיעה מיטן סאַבוועי ערגעץ אין בענסענהוירסט, דאכט זיך, און אים געבראכט אין א געסל ערגעץ פון פּרוואטע הייזקעס מיט גערטנדלעד פון פאַרנט. ער האָט אויך פאַרמאָגט אַ פּרוואטע הייזקע, אַ צוויי־שטאַקיקס. און אַז ער איז מיט אים אַריינגעגאַנגען אינגעווייניק, האָט מען גלייך דערזען ביכער. אומעמוס ביכער: אין פאַדער־צימער ביכער און ביכער, מומש פון דיל ביז אין דער סטעליע, אין גאַס־צימער ווידער אַמאָל ביכער און ביכער, אין קיך גאַס־אַמאָל ביכער, און אויבן, אויפן צווייטן שטאַק אין שלאָף־צימער ווידער־אַמאָל ביכער (ער האָט טאַקע געהאַנדלט מיט ביכער, מיט זעלטענע ביכער, אַנטיק־ביכער. הערמאַן גאָלד האָט גרשונען איינמאָל געוויזן אַ בריוועלע פון פרע־זידענט ווילסאָן, געשריבן מיט זיין אייגענער האַנט. דער פרעזידענט פּרעגט זיך אָן ביי אים, צי ער האָט נישט ביי זיך אַזאַ און אַזאַ בוד...).

הערמאן גאָלד האָט גרשונען פאַרנעשטעלט פאַר זיין פרוי, אַ
 קיילעכדיקע און זייער אַ פולע, מיט באַקן, וואָס האָבן געהאַלטן אין
 איין גלעז, ווי זי וואָלט שמענדיק געשטאַנען פאַר אַ ברענענדיקן
 אווון, מיט אַ געלעכטערל אין אירע העל-ברוינע אויגן, און דער גע-
 לעכטער איז גאָר געווען פון פאַרלויבנקייט...

ער האָט אים אויך פאַרנעשטעלט פאַר זיין שלומל, און האָט
 שלומל איז אַ בלאַס, מאַגער יוגעלע, מיט שימערע ציינדלעך, מיט
 אַ קלוג שמייכלע אויף זיינע דינע ליפעלעך, און אַז דער טאַטע צע-
 גייט זיך ממש פון ליבשאַפט גאָר אַט-דעם שלומל, דעם דארן
 שפראַצעלינג האָט מען געקאָנט זען פון דער אויפגעלויבטנקייט אין
 זיינע גיכע אויגעלעך, און פון דעם ווי ער האָט כלומרשט אָנגעשריען
 אויף אים.

— פויער דן, פאַרשטאַפּטער קאַפּ.

און פויער האָט ער אים גערופן, און „פאַרשטאַפּטער קאַפּ“,
 ווייל יענער האָט געטאָן אַלצדינג, וואָס ער האָט געקאָנט זיך אויס-
 דרייען פון צו לערנען יידיש און העברעיִש, און ער האָט גראַדע
 גישט געהאַט קיין פאַרשטאַפּטן קאַפּ. גרשון איז אַ צייט געווען זיין
 לערער, ווייסט ער. און זיין וועלן זיך אויסדרייען פון לערנען יידיש
 און העברעיִש, איז געווען אַ טייל פון קידער-ווידער, וואָס ער האָט
 געפירט קעגן זיין טאַטן, פון דעם אייביקן פאַהרדראַס, וואָס ער
 האָט געטראָגן אין זיין האַרצן קעגן זיין טאַטן. און פאַהוואָס אַזאַ
 קידער-ווידערקייט קעגן זיין טאַטן, וואָס האָט אים אַזוי ליב?
 אפשר דערפאַר, וואָס דאָס זוגדעלע האָט גישט געוואָלט ליידן,
 וואָס זיין טאַטע איז אַזוי אַנדערש פון אַלע אַנדערע טאַטעס אויפן
 בלאַק; אַ טאַטע, וואָס גייט שענדלעך אָנגעטאָן, יאָרן און יאָרן אין
 די זעלבע אַלמע ברודיקע קליידער, מיט אַ בענדל אָגשטאַט אַ
 שניפּס, טראָגט קיינמאַל גישט קיין מאַנטל, פאַרקעמט זיך קיינ-
 מאַל גישט די האָר, גאָר גייט אום אַ צעשויערטער, אַ צעפאַמל-
 מער, פּוּצט זיך קיינמאַל גישט די שיד, און דעהאַנדעס, ווען דער
 טאַטע האָט זיך גאָר פאַרלאָזט אַ באַרד, און די באַרד קיינמאַל
 גישט געקעמט, האָט ער שוין גאָר אויסגעזען, ווי אַ ווילדער
 מענטש („זולו“ האָט אים משה-יונה היימאַוויטש גערופן). אַ
 טאַטע, וואָס מאַכט זיך מישונע פאַר מענטשן אין די אויגן, וואָס
 גייט גישט אויף דער נאַס, גאָר ער לויפט. אַ טאַטע, וואָס אַחוץ

זונטיקס איז ער קיינמאל נישטאָ אינגערערהיים, קומט פאַרנאָכט צו לויפן אין הויז, עסט אָפּ זייער שנעל דעם מאָלאַצייט (געוויינלעך איז דאָס בעבעלעך, ליב געהאַט בעבעלעך דאָס לעבן) און אַנטלויפט, קערט זיך אום אהיים ערשט צוויי אַזויגער ביינאָכט. דאָס אַנטלויפט ער שטענדיק אין קאַפּע, „ראַיאַל“, אַלע אָוונט, אַלע אָוונט, אַחוץ אין די זונטיקס. א טאַטע, וואָס דעקט זיך צו מיט אַ מאַטראַץ אַנשטאַט אַ קאַלדע. גרשון איז איינמאַל געקומען אַ זונטיק אינגערפרי צו אים אין הויז, אַרויף אויבן אין זיין שלאַף צימער, איז ער זיך געלעגן ווי אַ מלכות צוגעדעקט מיט אַ דיגער קאַלדע, און איבער דער דיגער קאַלדע — אַ מאַטראַץ.

וועגן דער באַרה, וואָס ער האָט זיך פאַרלאָזט, האָט ער איינמאַל גרשונען דערקלערט, אַז ס'איז צוליב זיין שלומל. ער האָט אים געוואָנט, אַז ער וועט זיך נישט אָפּשערן די באַרה, ביז דאָס זונדל וועט זיך גוט אויסלעהנען יודיש און העברעיִש. אָבער דאָס שלומל איז אויך געווען אַן עקשן, און הערמאַן גאָלד האָט זיך שוין קיינמאַל נישט אָפּגעשוירן די באַרה... און געצאָלט האָט ער גרשונען פאַרן לערנען מיט זיין שלומען גאַנצע פינגר דאָלאַר אַ לעקציע, און אים נאָך צוגעוואָנט אַ באַנוס פון צוויי הונדערט דאָלאַר, אויב דאָס זונדלעלע וועט עפעס דערגרייכן. אין „דערגרייכן“ האָט ביי אים געמיינט, אַז יענער זאָל קאָנען אַ פּרשה חומש מיט רישׁ, און רעדן פּליסיק יודיש. און גרשונען האָט דאָס שלומל ליב געהאַט, און גראַדע זיך געלערנט גוט, דאָס הייסט, ווען דער טאַטע איז נישט געווען דערביי. איז אָבער נאָך דער טאַטע געווען דער ביי, איז עפעס דער גאַנצער חשק ביי אים אַוועק, געשמאַלט און געהיקעט און זיך געמאַכט, ווי ער האָט טאַקע אַ פאַרשמאַפטן קאַפּ...

און דער טאַטע אַליין פונקט ווי זיין זונדל. ווען ס'איז קיינער נישט געווען דערביי, געבליבן אויף אויף אויף מיט גרשונען, איז געווען אַזאָ רואיסייט אויף אים, מיט חסמה גערעדט וועגן אַ ליטע־ראַטור־ענין. ס'קול זיינס איז געווען אַזוי אָנגעגעס, מיאָד, אָבער וויבאלד נאָך — צווישן ומענטשן — ווי ער ווילדעוועט שוין, בושע־וועט, רעדט פאַרדרייט, און זיין קול אַזוי אומאַנגענעם...

לאַמער שאַפיראָ האָט דערציילט גרשונען, אַז הערמאַן גאָלד האָט געוואָלט שיקן צוואַנציק טויזנט דאָלאַר מען זאָל עפענען אין

לאָס אַנדזשעלעם אַ ביבליאָמעק פֿון בלוז ייִדישע ביכער און ער,
לאַמעד ישאַפיראַ, זאָל זיין דער ביבליאָמעקער.
מאַטעס דייַטש האָט דערציילט גרשונען, אַז הערמאַן גאַלד,
אַרום אַ האַלב יאָר פאַר זיין טויט, האָט אים געשריבן אַ בריוו און
געזאָגט, אַזוי זוי ער האָט געהערט, אַז יענער קלייבט זיך אַרויס=
געבן אַ זשורנאַל, וועט ער אים פינאַנסירן... איז, גיי פאַרשטיי
הערמאַן גאַלדן...

גרשון איז היינט פריילעך...

פארוואס איז גרשון היינט אזוי פריילעך? אן א פארוואס — און ס'איז אים פריילעך.

שוין דעם דריטן טאג, אז ער איז איינגער פון דער גרויסער ארמיי שניי-ראמער אין בהאמזוויל, פארר ופופציק סענט א שטונדע... ס'איז אים גארנישט קאלט, פארקערט, ס'איז אים גאָר הייס. די לופט איז אזוי פרויש און ס'אָמעמט זיך אזוי פיה. זיין עובחא איז צו שארן דעם שניי, אָדער בעסער געוואָגט, שטופן דעם שניי מיט אַזאָ גרויסער הראבליע צום אינגמיטן פון דער גאַס. און אז ס'אָמלט זיך אָן אַ גרויסער באַרג, קומט צופאָרן אַ טראָק און אַלע שניי-ראַמער מיט לאַפעטעס וואַרפן אַרײַן דעם שניי אין טראָק. מען האָט גאָר דעמלט גישט גענוצט די גרויסע מאַשינען — בולדאָזערס, וואָס קאָנען אין איין מינוט מאַכן פון גרעסן באַרג — אַ גאַרנישט. די שניי-ראַמער, איסאַליענישע, פּוילישע, גענערישע, ייִדישע, דעקרוטירט פון דער אַרמיי אַרבעטלאָזע, בעטן אוואַרן גאָט, ס'זאָל פאַלן יעדע גאַכט אַ שניי, און גאָט פאַרנעמט זייער געבעט און יעדע גאַכט פאַלט אַ שניי און אויף צומאָרגנס איז די וועלט ווידער אזוי בלענהנדיק ווייס...

דעם דריטן טאָג איטדערפרי איז אַרויס אַ געוואַלדיק צע= שייגטע זון, די אויגן פוען אויף וויי פון קוקן, אין — אפּישר דער= פאַר איז גרשוונען אזוי פריילעך? זיינע חברים שניי-ראַמער זענען גאַרנישט אזוי פריילעך פון דער געוואַלדיק=צעשייגטער זון. פאַר= קערט, זיי זענען גאָר אומשטיק. האָס מיינט, אז ס'שטעלט זיך אַ גוטער וועסער און היינט איז מסתמא דער לעצטער טאָג פון שניי= ראַמען, און מאַהגן וועלן זיי ווערן יצורים אַרבעטלאָז. גרשוונען איז געבליבן אין זוכרן גישט גאָר זייער אויסקוק, גאָר אַפילו זייער ריח. ס'האַט זיך געטראָגן פון זייערע אָפּנעמראַגענע אויסגעריבענע

קליידער דער קאליע ריה פון אַרעמקייט. פון די וואָקלנדלעד פאַרע
אין דער קאלטער לופט, וואָס האָט זיך אַרויסגעלאָזט פון זייערע
מיילער, האָט זיך אויך געטראָגן דער קאליע ריה פון אַרעמקייט.
אַזוי פיל גיישט גענאָלטע, ברודיקע פנימער מיט אָנגעבלאָזענע גע-
פרוירענע הענט, מיט צעקארבטע אונטערטעניקע העלדזער, און
אין די אומגן גאַהנישט קיין פּיצעלע האָפּענונג, אומגן פון געשלאָ-
גענע, געפאַלענע אויף אייביק. און דער יומגער צעשיינטער גרשון
צווישן זיי, ווי עפעס איינער, וואָס האָט זיך פאַרשמעלט פאַר אַ
שניי-ראַמער. זיי האָבן טאַקע געקוקט אויף אים מיט חשד, און זיי
האָבן גאַהנישט געוואוסט, און ער גויטיקט זיך אין דעם דאָזיקן פאַר-
דינסט פונקט ווי זיי...

אַבער פאַרוואָס איז ער היינט אַזוי פרוילעך? זאָל דאָס זיין
דער שניי צעלויכטן מיט טויזנטער זונען? זאָל דאָס זיין, וואָס
פאַרנאַכט גאָר דער אַרבעט, וועט ער לויפן אין קאַפּע אייראָפּע,
און ער וועט עסן דאָרטן אַ פולן מאָלצייט גיישט געבאַרגטער-
הייט? ... אָבער די אַלע גומע זאַכן קאָנען גאָר אַלץ גיישט דער-
קלערן זיין ממש עקסאמאישע פרוילעכקייט. גיין, גאָר אַ באַזונג-
דערער גליק דערוואָרט אים היינט. ער ווייסט גיישט וואָס אַזוינס
וועט זיין דער גליק, אָבער ער שפירט דאָס אין אַלע זיינע אברים...
אַ סך אַזוינע מעג אין יענע יאָרן זענען געקומען צו גרשונען,
ווי ער שטייט אויף אינדערפרי און הווקא ווען ער איז אַ גוימבאַ-
דערפטיקער, אָבער ס'צעזימנט זיך אַ פרייד אין אַלע זיינע אברים,
און ער ווייסט גיישט פאַרוואָס... און געוויינלעך מרעפט טאַקע עפעס
וונדערלעכעס צו אים אין אַזוינע מעג... דעם אמת געזאַגט, יעדעס
מאָל, ווען ער האָט זיך געלאָזט אין קאַפּע אייראָפּע, האָט ער זיך
געריכט אויף אַ שטיקל פרייד. יעדעס מאָל האָט ער זיך געריכט,
אַז עמעצער פון די שרייבער וועט אים צורופן און אים זאָגן אַ
גוט וואָרט וועגן זיינס אַ מעשהלע, ערשט געדרוקט אין דער „פריי-
הייט“, צי אין „סיגדער זשורנאַל“...

יא, שטענדיק אין קאַפּע אייראָפּע איז גרשונען צוגעפאַלן
עפעס אַ גיי שטיקל פרייד. צי דאָס איז געווען זיך באַקענען מיט
גאָר אַ שרייבער פון די גאָר אָנערקענטע, און זיצן ביי זיין טישל;
צי דאָס איז געווען גאָר אַ גייער חבר, וואָס ער האָט זיך דערוואָרבן
צווישן די יונגע שרייבער; צי דאָס איז גאָר געווען, הערן עפעס אַ

ה'ידוש, א געהויבענעם אינספירירעדיקן געדאנק וועגן דער קונסט פון שרייבן, ערגעץ ביי א מישל; צי דאָס איז נאָר געווען אן אומ- רעוואַרטע איינלאַדונג פון א יאָסל קאָמלער, למשל, אין גריניטש ווילעדזש צו א מסיבה פון אַמעריקאַנער פאָעטן און קינסטלער...

* * *

ער איז גאַרנישט מיר, גרשון, פון א גאַנצן טאָג שאַרן שניי. ער איז נאָר הונגעריק, זייער שמאַרק הונגעריק, אָבער ער וועט שוין אָפּעסן אין קאַפּע אייראָפּע דעם אמתן מאָלצייט, מיט אַלע זעקס געריכטן... איידער נאָך ער עסט פילט ער שוין אין מויל דעם טעם פון העם פלאַנקן-פּלויש, איינגעמונגן אין כריון, פון דער פּע- מער יוד מיט קאַשע, פון דעם קיכעלע באַשאַטן מיט מאָן...

אין קאַפּע אייראָפּע איז איצט איבערגעפאַקט. ס'איז שבת, און שבת קומען זיך צוגוף א סך ידישע שרייבער פון אַלע עקן ניו-יאָרק, און אַפילו פון די דערבייאיקע שטעטלעך, ווי גואַרק, פּע- טערסאָן און אָפּטמאַל אויך פון פּילאדעלפיע... און ווי ער קומט נאָך אַרײַן אין קאַפּע אייראָפּע, ווי יהושע קאַמינסקי באַגעגנט אים א גליקלעכער:

— מ'האַט וועגן אייך געשריבן.

— ווו? ווער? ווען?!

יאָ, ער זעט דאָס שוואַרץ אויף ווייס: אין „מאָג“ האָט בן ציון גאַלדבערג געשריבן וועגן גרשונען אין זיין ליטעראַרישן קאָ- לום, וואָס ער האָט יענע יאָרן אָנגעפירט איינמאַל א וואָך. אמת פאַקע, די גומע וועהמער, וואָס ער האָט געזאָגט וועגן גרשונס א מעשהלע געהרוקט אין „קינדער זשורנאַל“, האָבן פאַרגומען בלוז דריי, אָדער פיר שורות, אָבער די האַזיקע דריי אָדער פיר שורות האָבן אונדזער בחור יממש פאַרשיכורט...

יאָ, בן ציון גאַלדבערג איז געווען דער ערשטער צווישן די ליטעראַטור-קריטיקער, וואָס האָט זיך אָפּגערופן זייער וואַרעם וועגן גרשונס שרייבן. און אָט ויצט ער פאַקע, בן ציון גאַלדבערג, ביי א מישל און שמועסט געמיטלעך מיט לעאָן קאַברין. אונדזער בחור האָט שוין נישט איינמאַל געזען בן ציון גאַלדבערג אין קאַפּע אייראָפּע ביי א מישל און זיך פאַרקוקט אויף אים. ס'האַט

שמענדיק געזעמט פון אים מיט א פרישער ציכטיקייט און זויג
בערקייט. גרשון געדענקט אים עפעס שמענדיק אין א פריש-אויס-
געפרעסטן בלויען שעוואַמענעם אַנצוג. אין א פריש אויסגעפרעסט
שני-ווייס העמד מיט א שוואַרץ קמין-שניפסעלע כיים קאַלנער...
א שיינער מאַנספערשויז וואַלט מען געוואָגט אויף אים. די ווייבע
שוואַרצע האָר זיינע האַבן אָפגעשלאָגן מיט א וואַרעמען סאַמע-
טענעם גלאַנץ. די אויגן זיינע דורך גאַלד-סאַראמטע ברילן —
צוויי קלוגע שטיקער לויכטנדע ברוינקייטן. אויף זיין קיילעכ-
דיקן מאַטאָוון פנים — א ווילמוטיקער שמויכל...

גרשון האָט געפילט, אז מען וואַלט באַדאַרפט צוגיין צו זיין
טייטל און אים באַדאַנקען, אָבער אז ער איז א כּיסל א שעמעוודיג
קער אונטער בתור. אָבער בן ציון גאַלדבערג האָט אים אַליין צוג-
גערופן. יהושע קאַמיוסקי, וואָס איז געזעסן ביי גאַלדבערגס טישל
האַט אים מסתמא אָנגעוויזן אויף גרשונען.

* * *

און יענעם אָונט אַרויסגייענדיק פון קאַפּע אייראָפּע איז גע-
ווען אַזא מונטערנדיקער, שמענדיקער פּראָסט און דער הימל אַזא
קלאַר אויסגעשמערנטער. גרשונען איז געווען וואַרעם און דאַם
האַרץ איז געווען ישטאַרק. וואָס מיר אלעקסאַנדער מוקרון, אָדער
די גרויסע פירער פון דער וועלט, ער וואַלט זיך מיט קיינעם פון
זיי גישט געביטן...

קארענער לעקעד

ווען גרשון דערמאָנט זיך אין די ליטעראַרישע שמחות יענע יאָרן אין ניו־יאָרק קומט אָן צו זיינע נאָזלעכער דער אַפעטיטאָנער ריח פון קאַרענעס לעקעד... ביי גרשונען וועקן זיך בכלל אויף די זכרו־נות פון די פאַרנאַנגענע יאָרן דורך ריח. וועט ער דערשמעקן קעם ריח פון פּילגריצעס, „טראַבעריס“, וועט אָנקומען דער מעם פון די קושן, וואָס ער האָט זיך געקוישט מיט מרימען דעם שוסטערס מיידל אין אַן אויסגעשיטענהטער זומערהויקער לבנה־נאַכט אין כאַטשעוואַטע... וועט אָנקומען צו אים דער ריח פון געלע באַרן, וועט ער דערמאָנען זיך אין מעם פון הכרשאַפט מיט פּויליען. זיי זענען, ער און פּויליען, ביידע געפאָרן אַ זומער פאַרנאַכט אויף אַ פּויערשער פּוּר און געגעסן זאַפטיקע געלע באַרן, און דער הימל האָט דעמלט געברענגט אין טויזנטער שאַטירונגען פון דוים, פּוּר פּוּר און תּכלת...

און וועגן דעם ריח פון אַפעטיטאָנעס קאַרענעס לעקעד — עפעס אויף אַ סך קולטורעלע שמחה־לעד, וואָס גרשונען איז אויסגעקומען צו זיין יענע יאָרן, איז צווישן אַלע אַנדערע גופע זאַכן פון כיבוד, כּמעט שטענדיק סערווירט געוואָרן דער ברוינער לעקעד, וואָס מען האָט גערופן אין בערשאַד קאַרענער לעקעד...

* * *

און אויף אויס־בראָדוועי איז דעמלט געווען דער ייִדישער לערע־סעמינאַר און די נשמה פון לערע־סעמינאַר איז דעמלט געווען דער ישמאָלער, שלאַנקער מאַט־הויטיקער, ליב־שמיכלנדי־קער, מאַקסישער פאַרוואַלמער פּנחס גינגאַלד, מיט די קלוגע שמאָל־געשניטענע מאַגעטישע ברוינע אויגן, די נשמה פון לע־

דער-סעמינאר איז אויך געווען דער דירעקטאָר יהודה קויפּמאַן, דער גרויסער יידישער געלעהרנטער מיט דעם ציכטיקן פּנים מיט אַ זיין אויסשטראַלטיקער קלוגער ערלעכער ליכטיקייט אין זיינע בלויע אויגן. דער באַליבטער לערער איז דעמלע געווען דער קוועלנדיקער, יעגמויאַסמישער באַמעטערדיקער היים שוים, וואָס האָט געלעהרט יידישע געשיכטע.

און וועגן דעם דירעקטאָר יהודה קויפּמאַן מוז גרשון זיך אומ- קערן צו זיינע קינדער-יאָרן אין בערשאד. איינמאָל אַ זומער איז אָנגעקומען פון באַלמע קיין בערשאד יהודה קויפּמאַן מיט זיין יונגער פּרוי אויף אַ באַזוך צו זיין זיידן אברהם האָן. יהודה קויפּ- מאַן איז שוין דעמלע געווען גרויס באַרימט, און די אינטעליגענץ פון בערשאד האָט געמאַכט אַן אָונט לכבוד אים ביי אידל ריכ- טער אין זאל. דער נײַ-יאָריקער גרשון האָט אזוי געוואָלט גיין דערן דעם דאָזיקן באַרימטן געלעהרנטן יהודה קויפּמאַן, וואָס מען האָט געוואָנט אַז ער וועט דערן גאַלע לשון קודש, אָבער אונזער בחדל האָט נישט געהאַט קיין געלט אויף אַ בילעט... דאָס האָט אים דאָך נישט אָפּגעשטעלט, ער איז געקראָכן דורך אַ פּענצטער. האָט אָבער באַמערקט אייגער פון די מאַכערס פון אָונט און אים אַרויכגעוואָרפן יאָריק איגרויסן... גרשון האָט טאַקע דעמלע נישט געהערט יהודה קויפּמאַן דערן גאַלע לשון קודש...

און אַט איצט מיט יאָרן שפּעטער פּרעפּט ער יהודה קויפּמאַן אויף אַ פּורים-אָונט אין יידישן לערער-סעמינאר. גרשונס חבד, פּוליע, אַ סטודענט פון יידישן לערער-סעמינאר, האָט אים מיט- גענומען. קוקט גרשון אויף דעם דאָזיקן יהודה קויפּמאַן און ס'וואַלט זיך אים אַזוי שטאַרק צוגיין צו זיין לאַנדסמאַן, אים אָפּ- געבן שלום עליכם, אַ דער טאָן צו אים, זיך קרובן מיט אים. אָבער יענער איז געווען פאַרגומען מיט די השּׁובע געסט, וואָס זענען גע- זעסן ביים הויפּט-מיש און געפירט מיט זיי געהויבענע געשפרעכן. און ביים הויפּט-מיש זענען געזעסן אַלע לערער פון סעמינאר: היים שוים, יהודה יאַפּע, לייביש לערער און איינגעלאָדענע געסט קינסט- לער, וועגן וועלכע ס'וועט ישפּעטער גערעדט ווערן.

און געווען איז די אויטאָריע געפאַקט מיט יונגע ליכטיקע האַפּטערדיקע פּנימער, יונג אַזוי זוי גרשון, דאָס הייסט, דריי אָדער פיר און צוואַנציק יאָר אַלט. מערסטע האָבן געאַרבעט אין די שעה

פער און אין די אָונטן שמודירט די חכמה פון לערערײַ. זיי האָבן
 זיך געגרייט צו זיין לערער אין די ייִדישע שולן אין אַמעריקע. דאָס
 זענען געווען חברה, וואָס זייערע אַרעמע לעבנס אין די בלאַטיקע
 קליינע שמעפלעד פון יענער זייט ים איז באַלויבטן געוואָרן פון די
 ווערק פון י. ל. פּרין, ומעמדעלע, שלום-עליכם, אברהם רייזען און
 אַנדערע. און דאָ ביים הויפּט-מיש יענעם אָונט איז געזעסן איינער
 פון די, וואָס האָבן באַלויבטן זייער אַרעם לעבן דאָרטן פון יענער
 זייט ים. ׳ס׳איז געזעסן דער שלאַנקער, יום-טובֿ-שמייכלענדיקער,
 אברהם רייזען, האָבן אַלע אויגן אים שוין גישט אָפּגעלאָזט... ׳ס׳איז
 נאָך געזעסן ביים הויפּט-מיש יענעם אָונט אַ חשובער גאַסט: דער
 גאָר-באַרימטער וווגערלעכער אויסטייטשער פון דעם ייִדישן ליד
 חיים קאַטיליאַנסקי. און געהערט האָט גרשון פון חיים קאַטיליאַנסקי,
 ווי באַלד גאָר ער איז אָנגעקומען קיין אַמעריקע. אַזא זינגער, האָט
 מען זיך דערצוילט, איז נאָך גישט געווען ביי יידן. עפעס ברענגט
 ער אַן עולם מיט זיין זינגען צו אַזא עקסמאַז, אַז מען וויל אים נאָך
 מראַנגן אויף די הענט...

און מען האָט אים יענעם אָונט טאַקע געוואַלט מראַנגן אויף
 די הענט. אברהם רייזען האָט זיך געוואָרפן קושן מיט אים. גרשון
 האָט אים אויך געוואַלט קושן. מען קאָן גאָרנישט דערקלערן, פאַר-
 וואָס יער האָט אזוי פאַרמאָפּט דעם עולם. אַזא זינגער ווערט גאָר
 געבוירן איינמאָל אין אַ דור. און דער דור אין וועלכן ער איז גע-
 בוירן געוואָרן, האָט אים זייער נויטיק געדאַרפּט האָבן. ער איז
 געקומען אין אַ צייט, ווען מען האָט אָנגעהויבן צו אַנטדעקן די
 אַוצרות פון ייִדישן קולטורעלן פּאַלקס-לעבן... ווי ער האָט יענעם
 אָונט געווגען!...

יא, חיים קאַטיליאַנסקי האָט געווגען און געמאַכט ציטערן
 אַלעמענס הערצער און איז באַגריסט געוואָרן מיט אַ שטורמישן
 אויסברוד פון קלאַפּערייען... און די וואָס האָבן זיך געפונען נאָענט
 לעבן אים, האָבן אים פּשוט אַדומגעכאַפּט קושן...

יהודה קויפּמאַן איז אַרויסגעטראָטן מיט אַ רעדע מיט זיין
 לויטערן זיבּערן קול, אָבער גישט אין לשון קודש, נאָר אין פּשוטן
 ייִדיש. גערערט האָט ער וועגן פורים אַ ערנסט, אַי שפּאַסיק, זיך
 אָפּגעשטעלט אויף שושנת יעקב צהלה ושמחה, וואָס מען זינגט אין
 ייִדישע הייזער אום פורים און געמאַכט פון דעם אַ מיפע דרשה...

און פארשטייט זיך, אז מען האָט אברהם רייזענען אונד אַרויסגערופן, און ווי נאָך ער האָט זיך אויפגעשמעלט, אברהם רייזען, אזוי האָבן זיך אויפגעשמעלט אַלע, אַלע, צווישן עולם... אזאָ ליבע צו אברהם רייזענען, אזאָ וואַרעמקייט, אזאָ פאַרערונג...

און נאָך אברהם רייזענען האָט דער פאַרזייער פֿין אָונט פּנחם גינגאַלד נאָך עמעצן אַרויסגערופן, און דעם, וואָס מען האָט אַרויסגערופן, האָט זיך בשום אופן גישט געדיכט... ער האָט אַפילו גישט געגלויבט, אז דאָס מיינט מען אים... זיין חבר פּוליע האָט אים געדאַרפט אַ שמוים טאָן ער זאָל זיך לאָזן צו דער ביגע... און ס'האָט זיך אזוי גישט געוואָלט זיך לאָזן צו דער ביגע אונטער אַזויפיל הונדערטער אויגן... נאָך דער פאַרזייער האָט געוואָלט, אז גרשון זאָל דערציילן פאַרן עולם איינע פון זיינע קינדער-מעשיות... אז ער איז נאָך קיינמאַל אין זיין לעבן גישט אַרויסגעטראָטן פאַר אַן עולם און נאָך וואָס פאַר אַן עולם!... ווען מען וואַרפט אים אַרויס דורכן פענצער, ווי מען האָט אים אַרויסגעוואָרפן אַלס זינגל פון אידל ריכטערס זאל, ווען ער איז אַריינגעקראַכן אַן אַ בילעט צום ליטעראַרישן אָונט, וווּ יהודה קופּמאַן האָט געדאַרפט אַרויסברעמן, וואָלט מען אים געטאָן די גרעסע פּוכה... אָבער מען האָט אים איצט גישט אַרויסגעוואָרפן דורכן פענצער. פאַרקערט. מען האָט נאָך געקלאַפט מיט די הענט אים צו געבן קוראזש...

און ווען גרשון איז אַרויף אויף דער ביגע, האָט ער זיך דערפֿילט אזוי עלט און איינזאַם, און ס'האָט אים אזוי געקלאַפט דאָס האַרץ פון מורא... אַ קליינע ביגע פון עטלעכע פּוס אים דאָס געווען, און אונטערדער בחור האָט זיך אויסגעראַכט עפעס ווי אַ גרויסער מדבר... און גרשון האָט דעמילט געטאָן אַ מאַרגע זאָך. ס'איז געשטאַנען אויפן טישל, וואָס אויף דער ביגע אַ בוקעט בלומען, האָט ער זיך אָנגעבויגן צום בוקעט בלומען און אַ ישמעל געטאָן, און פון דעם דאָזיקן ישמעל האָט ער באַקומען אַ סך כּוח און מוט, זיך אַנגעדערעשמעלט פאַרן עולם און אָנגעהויבן:

„דער זיידע און די באַכע פריידע. ס'איז אמאָל געווען אַ זיידע און אַ באַכע פריידע, זענען זיי געווען זייער אַלע, איז געקומען דער ווינטער, איז זיי געוואָרן זייער קאַלט... רופּט זיך אַן די באַכע פריידע: ווייסטו וואָס, זיידע, אז ס'איז אונדז קאַלט, גיי-זשע אין

וואַלד, קלייב אָן שפּענדעלעד, וועלן מיר זיך דערוואַרעמען אונג
דזערע ביינדעלעד — — — — —“

* * *

מען האָט גרשונען אויך שטאַרק אַפּלאַדירט. ס'ערשטע מאָל
איז זיין לעבן, וואָס מען האָט אים אַפּלאַדירט... און יהודה קויפּ
מאָן האָט אים געדריקט די האַנט, און אַז גרשון האָט אים גאָד
געוואָגט, אַז ער איז פון בערשאד, און געווינט פונקט אַנטקעגן
דעם הייז, וווּ זיין זיידע אברהם דאָן האָט געווינט, האָט ער אים
ממש געוואָלט אַרומכאַפּן...

יא, גרשון האָט דערנאָכדעם געגעסן קאָרענעם לעקעד, און
דער יפעס איז אים גאָד געבליבן ביז היינט צו טאָג...

פּרילינג אויף צווייטער עוועניו

ווי אזוי האָט געהייסן דער יידישער קונסט־צענטער אויף צוועלפטער גאָס לעבן פּערטער עוועניו? ער געדענקט שוין נישט, גרשון, און ווער ס'זענען געווען די גרינדער, געדענקט ער שוין אויך נישט. וואָס ער געדענקט יאָ איז, אַז ס'האָט געזאָלט זיין אַ מקום אַזאַ, וווּ ס'זאָלן זיך צוגויפקומען אונטער איין דאָך יידישע מאָלער, יידישע שרייבער, יידישע מוזיקער, דורכפירן אויסשטעלונגען פון מאָלעריי און אַונטן פון פּאָעזיע און לעקציעס וועגן די פּאַרשיי־דענע קונסטן.

אַ שטאַק גידעריקער צי אַ שטאַק העפּער אין דעם זעלביקן דווין, איז געווען די ערשטע סטודיע פון דעם שפּעטער באַרימט־געוואָרענעם, „ארטער“. און אָפּט האָבן זיך פון דער דאָזיקער סמוג־דיע געפּראָגן קולות פּונקט ווי פון אַן אלטמאָדישן דר. דאָס האָט יעקב מעסל, דער ערשטער דראַמע־לערער און אויך דער ערשטער דעזשיגאַר פון דער דאָזיקער גרופּע אַיינגעהערט מיט זיי, ווי אַ מלמד מיט זיינע תלמידים, ווי אזוי אַרויסצורעדן קלאָר און דייט־לעך אַ קלאַנג...

און פון אַלע מאָלעריי־אויסשטעלונגען אין יענעם פּלאַץ אין גרשונען געבליבן אין זכרון אַן אייג־פּאַרטרעט פון דעם האָרבאַטן פּראַניסט איזראַעל שלייען, געמאַלן פון זיין ברודער דעם מאָלער און שפּעטערדיקן סקולפּטאָר ישאַרלס שלייען. און איזראַעל שלייען איז האָך דעהאַנדעט געוואָרן גרשונס אומצעשיידבאַרער חבר פּאַר פּיל יאָרן, אָבער ווען ער וויל זיך איצט דערמאָנען איז זיין גע־שטאַלט, געדענקט ער אים בלויז ווי ער האָט אויסגעקוקט אויפן פּאַרטרעט פון יענער אויסשטעלונג, באַזונדערס זיינע אויגן און זיינע פינגער. אזוינע אויגן קאָנען נאָר שייך זיין ביי אַ האָר־באַטן, וואָס וויל באַצווינגען דעם מענטשן מען זאָל נישט זען

דעם מוט אין אים, מען זיאל נאך זען דאס שיינע, וואָס
 ער האָט צו געבן דער וועלט. און ער האָט פאַרמאָגט אַ סך שיינס
 יצו געבן דער וועלט. אַ מייסטער פּיאַנאָ-שפּילער געווען, אַ שאַרפּ-
 זיניקער מיטשמוועסער, אַ פּרוילעכער וויצן-דערציילער, אַ גרויסער
 סבין אויף מאָלעריי, סאַנצן און אַגדערע קונסטן. יא, ווי דער דאָס-
 זיקער האָרבאַטניקער מיט די שטעקעלעך-הענטלעך-און-פּיסלעך
 איז געווען פאַרליבט אין סאַנצן! ער האָט אזוי שוין געקאַנט דערן
 וועגן סאַנצן. שעהן און שעהן געקאַנט דערן וועגן סאַנצן (נישט
 פאַרפעלט קיין איין וויכטיקע סאַנצן-פאַרשמעלונג אין גיז יאָרק
 און אָפּט אויך מיטגענומען גרשווען). אָט די אַלע זאכן האָבן
 זיינע קליינע זייער גליעדיקע און זייער לעבעדיקע אויגן דערציילט
 אויפן פאַרטרעט... און זיינע פינגער? האָט זענען געווען פינגער,
 וואָס האָבן גערעדט. דינע פינגער, עטוואָס צעקרוממע, זייער פיל-
 באַרע, פאַרבקעמפּע און פאַרהלשמע... גרשון געדענקט, ווי זינג
 ימאָר איז געשטאַנען פאַר דעם דאָזיקן פאַרטרעט אַ היפשע צייט
 און נישט געקאַנט אראָפּנעמען די אויגן פון אָט די דאָזיקע
 פינגער...

דאָס איז געווען ביי גרשווען און מסתמא ביי אַ סך באַזוכער
 אין דעם דאָזיקן יודישן קונסט-צענטער, דאָס ערשטע מאָל אין
 זיין לעבן אויף אַ מאָלעריי-אויסשמעלונג. דאָרפן איז ביי אים פאַר-
 זייט געוואָרן דאָס קערטל פון ליבשאַפט צו מאָלעריי אין ער איז
 שוין דערנאָכדעם געגאַנגען צו אַ סך אויסשמעלונגען אין די גאַ-
 לערויען און אין די מוזעומס, און אָפּטמאָל אין דער באַגלייטונג
 פון זיין חבר אידראַעל שלייען, וואָס האָט אזוי שוין געקאַנט דערן
 פון מאָלעריי...

די איצט באַרימטע סאַיער ברידער זענען אויך געווען פאַר-
 טראַטן אויף דער דאָזיקער אויסשמעלונג. כמעט אַנפאַנגער זענען
 זיי נאָך דעמלט געווען, אָבער מבינים האָבן שוין גערעדט, אַז די
 דאָזיקע ברידערלעך וועלן מיט דער צייט שיינען זייער גרויס... און
 די דאָזיקע סאַיער ברידערלעך זענען גאָר געווען אזוינע שעמעוו-
 דיקע, גחבא אל הכלימניקעס...

ס'געדענקט זיך אויך זייער קלאָר פון דעם דאָזיקן צענטער
 דעם וינגניקן חיים גראָס. זייער וויציג מענטשן האָבן אים דעמלט
 געקענט אַלס קינסטלער, די וואָס האָבן אים יאָ געקענט, איז עס

געווען צוליבן זכות פון זיין ברודער דעם יידישן פאָעט, נפתלי גראָס. און זיין ברודער, דער יידישער פאָעט נפתלי גראָס, איז דאָך געווען פון די בייַערדיקע שיינע ברונעמן, אָבער דאָס ברודערל זיינס, היים גראָס, האָט ממש אים פאַרמונקלט מיט זיין שוין-גע-שמאַלטיקייט: א געדימלן קושטשעראַווען שוואַרצן קאָפּ האָר, ווי עפעס ביי אַ גריבישן אָפּגאַט. זיי האָבן געברענגט, זיינע האָר, מיט יוזפאַליטעט און קרעפטטיקייט. זיינע אויגן, ווי ס'זייגט זיך ערגעץ אין אַ פּאַלקס-ליד: „שוואַרצע אויגן — פּלאַקער-פּייער“ — זיי האָבן מאַקע באַמט געפּלאַקערט, ס'האָט ממש געשלאָגן אַ היץ פון זיי. אַ הויכער ביהר, מאַסיוו אויסגעקלאָמטן מיט אַ קאָפּ פון אַן אַפּאַלאָ און מיט שיינער בויגעוודיקייט אין זיינע גלידער, און מיט אַ פאַר אויגן, וואָס פּלאַקערן אי מיט יוגנט, אי מיט דער געוואַל-דיקער בענקשאַפט גאָך קינסמלערדישער דערלייזונג. ער האָט גע-האַט אויף דער אויסשמעלונג סקולפּטורן פון האַלזן, געשטאַלטן פון צירק-אַקראַבאַטן, וואָס שטייען איינער דעם אַנדערן אויפן קאָפּ. יאָסל קאַמלער, געדענקט גרשון, האָט זיך גאָר געקוויקט מיט זיי...

און אין דעם דאָזיקן יידישן קונסט-צענטער, איז גרשון, און מסתמא א יסד פון די באַזוכער, געווען ס'ערושמע מאַל אויף אַן אַוונט געווירמעט אינגאַנצן צו פּאָעזיע. ער געדענקט, גרשון, צוויי אַוונטן אַזוינע: איין אַוונט מיטן פּאָעט מנחם, און א צווייטן אַוונט מיטן יוגניקן פּאָעט היים קרול. מנחם האָט פאַרנעלייענט זיין „זיינול דימער“, און דער עולם איז גאַרנישט מיד געוואָרן אים צו דערן. ס'איז געווען צוליב זיין קול. מוזיק איז געווען זיין קול, ווי מען שפילט אויף אַ האַרמאָשקע. ס'איז אויך געווען צוליב זיין שיינער געשטאַלט. אַ מאַן געבענמשט אי מיט טאַלאַנט אי מיט שיינער מאַנסבילשקייט. ס'זענען געווען עווישן עולם אַ סך יוגנע מיידלעך, איז פאַר זיי דער אַוונט פון יידישער פּאָעזיע מיט אַזאַ שיינעם יידישן פּאָעט מסתמא געווען גאָר אַ געהויבענער יום-טוב. אויף דעם אַוונט מיטן גאָר יוגנן פּאָעט היים קרול, איז דאָס האַרץ פון עולם אויסגעגאַנגען צו דעם דאָזיקן ביהר מיט דעם היי-ליקן תּימיותדיקן פנים, אַ פנים עפעס בון אַ צדיק, אַ קראַנקן צדיק. שוין דעמלט האָבן זיך אָנגעהויבן צו ווייזן אין אים סימנים פון זיין קראַנקהייט, וואָס האָט אים שפעטער צוגעשמירט צום בעט

פאָר יאָרן און יאָרן... אַ סך פון עולם האָבן אייד געוואָסט, און ער
האָט געשפּילט אַ ליבע אין זיין געבורט־שטאָט מיט אַ מיידל, וואָס
האָט האָט זיך געהייסן סורישע, אָדער אפּשער נאָך נאָמישע, און
די ליבע האָט זיך אויסגעלאָזט אומגליקלעך פאָר אים. פון זיינע
לידער האָט מען דאָס געוואָסט. ער איז געווען, היים קרוג, פאָרן
מיט מיין ביכל אין די הענט, אַ בלאַסער, היים קרוג, מיט אַ הויבן
שטערן, וואָס האָט אויסגעזען נאָך העכער צוליב די שימערע האָר
אויף זיין שפיצעביקן קאָפּ. ער האָט געלייענט מיט אַ שוואַך קול
אין ליד נאָכן אַנדערן און זיך נישט אָפּגעשטעלט אפּילו פאָר אַפּ
לאַדיסמעטן. גרשון געדענקט, ווי ווען היים קרוג האָט פאָרענדיקט
לייענען, האָט די פּאָעזיעסע, שרה קינדמאַן, אים אַ קויש געמאַן אין
זיין הויבן בלאַסן שטערן. דאָס האָבן אים מסתמא אַ סך מיידלעך
צווישן עולם געוואָלט אַ קויש טאָן, און זי, שרה קינדמאַן, ווי זי
איז געווען זייער שליממע...

ס'איז געווען אַ פּרויטיק אָונט, דער דאָזיקער אָונט פון יודיש
שער פּאָעזיע מיט היים קרוג. פאָרוואָס געהעקט גראַדע גרענען, און
ס'איז געווען אַ פּרויטיק אָונט? צוליב דער נאָלדן־האַרדיקער, בלוז־
אויגיקער, ישטאלפּוסיקער, ריזמיש־קערפּעדריקער מיידל פון
העגרי סמריט, צי פון טישערי סמריט, וואָס מישה דיכאָווי, אליין
זייער אַ שטאַלמנער בהור, האָט זי געבראַכט צום האָזיקן אָונט. זי
איז געווען אַ שומרת שבת, אַן אַפּהימערין פון שבת. זי האָט בשום
אופן נישט געוואָלט פארן אום שבת, ווען מישה דיכאָווי האָט זי
געוואָלט אָפּפירן אהיים אויף אַ פּראַמאָווי, ער האָט ישרין געמוזט
גיין מיט איר צופּוס פון דער צוועלפטער גאָס אין פּערטער עוועניו
ביז צו העגרי סמריט, אָדער טישערי סמריט. גרשון וואָלט אַפּילו
זיך נישט אָפּגעזאָגט צו גיין מיט איר צופּוס אפּילו ביז צו די
בראַקס און נאָך ווייטער...

ס'איז דעמלט געווען אין אָנהייב פּרילינג. גרשון האָט אַ ביסל
באַגלייט מישה דיכאָווי מיט זיין פּרומער נאָלדן־האַרדיקער מיידל
ביז צו דער צווייטער עוועניו. ער וואָלט זיי בייידן באַגלייט אפּילו
נאָך ווייטער, אָבער ער האָט גלייך דערשמעקט, אַז ער איז אַן אַיִ
בעדיקער ראָד צום וואָגן, און זיך געזעגנט מיט זיי...
יא, ס'איז געווען אָנהייב פּרילינג, און אפּילו אויף צווייטער
עוועניו האָבן פאָרבאַלעטוושעט שמעקדיקע וויגלעך, געקומען

אָהער פֿון צענטראַל־פּאַרק אין אָנהייב בלי, און אַפּשר נאָר פֿון די
פּאַליסעידס אויף יענער זייט טייד האַרדסטאַן... און אויף דער צווייט
טער עוועניו, אויף די פּראָטראַן פֿון בייַדע זייטן גאַס, אַזויפיל
יידן, ממש אין די מוזיקער. דאָס איז מען גענאָגען אהיים פֿון די
דרוי יודישע מעאַטערס, וואָס האָבן זיך געפונען אויף צווייטער
עוועניו (שפּעטער איז צוגעקומען אַ פּערטער — מאָדיס שוואַרץ
קונסט־מעאַטער לעבן צוועלפטער גאַס). מען איז אויך געגאַנגען
פֿון לאַנדסמאַנשאַפּט־מיטינגען, און פֿון אַהבעטער־רינג־מיטינגען,
און פֿון קולטור־קלוב־מיטינגען. אַ סך מיטינג־זאַלן זענען דעמלעכ
געווען אויף צווייטער עוועניו און אין די זייטיקע גאַסן...
יא, אַזוי פיל יידן אויף צווייטער עוועניו, ממש אין די מוזיק־
טער... און ס'איז געווען אָנהייב פּרילינג... און גרישן — איינער
אליין, און ס'בענקט זיך...

העלאָן, יאָסל!...

יאָסל קאָמלער איז זייער יונג אַוועק פון דער וועלט, דער=
הרגעט געוואָרן פון אַ פראַק אויפן וועג קיין קאָליפאָרניע. און יאָסל
קאָמלער קומט אָפּט גרשונען צו הלום און פּרייסט אים, אַז ער
זאָל זיך אַזוי נישט ערגערן. און ערגערן ערגערט זיך גרשון, וואָס
גראַדע פאַר יאָסלס זיך לאָזן קיין קאָליפאָרניע האָט ער זיך צע=
קריגט מיט אים. אַלע יאָרן געווען געקניפט און געבונדן און מיט=
אַמאָל — ברוגז.

גרשון וועט זיך מודה זיין, אַז הויפטזעכלעך איז דאָך ער אַליין
געווען שולדיק אין דעם ברוגז... און גרשון האָט דאָך יאָסלען ליב
געשאַט דאָס לעבן! און ווער האָט אים דען נישט ליב געהאַט
ס'לעבן? אַלע אין קאָפּע אייראָפּע און אין קאָפּע „ראַיאַל“, און
אויף דער צווייטער עוועניו, און אויף דער פּערצנטער גאַס, און
אין גרענדיזש ווילעדזש, און אַלע וואָס האָבן געלייענט זיינע מעשה=
לעד אין דער „פּרייהייט“, און אַלע וואָס האָבן געזען זיינע און זוני
מאָרדס מאָדיקאַטן (מאָריאַנעסן).

די פּערלער אויף אָרמטשאַד=סטריט האָבן אים אויך ליב גע=
האַט ס'לעבן. יאָסל פּלעגט זיך אָפּשטעלן דאָ און דאָרטן פאַר אַ
פּושקאַרט, און ס'איז שוין געווען געלעכטער...

און קינדער האָבן אים נאָר ליב געהאַט. די קינדער אין די
יידישע שולן. וואָס פאַר אַ קינד, וואָס האָט זיך געלעדנט אין די
יידישע שולן האָט דען נישט געקאָנט אויף אויסווייניק זיין לידל:

ווען קינדער פּרייקען מילך פון אַ גרויסער גלאָז,
וואָסן זיי געזונט מיט אַ שיינער נאָז.
ווען קינדער פּרייקען מילך פון אַ קליינער גלעזל,
וואָסן זיי מיט אַ קלענער געזל.

נאָר ווען קינדער טרינקען נישט קיין מילך פון אַ
גרויסער גלאָז

און נישט פון קיין קליינער גלעזל,
וואָסן זיי גרין ווי אַ גרעזל
און זיי בלייבן אַ=ב=ס=אַ=ל=ז=ט אָן אַ געזל.

אויך די יונגוואָרג פון דעם ווילנער געמאַ און די שוידנער
לעכסטע טעג פון די נאַציש האָבן אים אויך ליב געהאַט. דר. מאַרק
דוואָרזשעקי און זיין אויסשעפלעכן בוך וועגן דעם ווילנער געמאַ,
דערצוילט דאָרטן ווי די יונגוואָרג האָט ליב געהאַט אָפט צו דעקן
לאַמירן יאָסל קאַמלערס: „מאַריאַן אויפן קאַנאַן“.

היינט, ליבע מאַריאַן, טרעפן מיר זיך אויפן קאַנאַן.
נאָר איידער וואָס ווען, געם די שער,
שער אָפּ דינע צעפּ, טו אָן דעם מאַנטל מיט די
סאָלאַרמסקע קנעפּ,

גיב אַ קיש און געם אַרום, כאַפּ אָן די ביקס און קום.
פאַרגעס דיין פלאַץ אין דער ערשטער ריי
אין דער רויטער אַרמיי.
אויף דער קאַנאַנע ע'מירזיך באַגעגענען.
אונטער דער קאַנאַנע ע'מירזיך געזעגענען.

און ווען דו געפינסט מיר אין שלאַכט אויפן שניי,
אַ טויטן פאַרדעקט מיט אַ בויסעלע היי,
זאָלסט גיט מאַכן קיין ווייבערשן געשריי
און אַן אַנדערן געמען פון דער רויטער אַרמיי,
ווען איר וועל שוין זיין טויט אַזוי ריכטיק,
וועל איר זיכער גיט זיין אויף דיר אייפערזיכטיק.

און יונגע מיידלעך האָבן אים אויך ליב געהאַט, און מיטליאַ-
דוקע פרויען, און עלטערע פרויען. אַז ער האָט געשמיילט צו אַ
מיטליאַריקער, אָדער עלטערער פרוי, איז עס געווען מיט דעם
זעלביקן הון, מיט דער זעלבער שמיפערזיכטיג און מיט דער זעל-
ביקער מאַנצביליטיקייט, ווי צו אַ יונג מיידל.

און ווען ער איז געווען צווישן מענטשן אזא פריילעכער, האָט מען זיך גאָרנישט געקאָנט פאַרשמעלן, אַן יאָסל קאָן אויך זיין אַן אומעטיקער. אַן אומעטיקער איז ער געווען, ווען ער איז געבליבן מיט זיך אַליין, און דעריבער האָט ער שוין געזען, אַז ער זאָל זיין צווישן מענטשן. און דעריבער איז ער איבערגעבליבן אין די קאַפּ פּויען ביזן גאָר שפּעט אין דער נאַכט. און יערשט דעמלמ האָט זיך אים גישט געגלומט גיין איינער אַליין אין זיין כּהורשן צימער, און אָפּט האָט ער וויינגעלאָרן אַ חבּר צו נעכטיקן ביי אים, און גישט איינמאָל האָט גרשן גענעכטיקט ביי אים און מען האָט גערעדט און גערעדט ביז די שוויבן זענען געוואָרן בלאַס מיטן פאַרמאָג...

הערד הויפּשער, קרעפּטיק געבוימער יאָסל ווייט די שמואָל-גע- שניטענע גרוילעכע סאַמיר-אויגן, מיט דעם באַוועגלעכן שפּיגלען שטערן און באַוועגלעכע ווייכע אויערן, און מיט דעם פאַררויסענעם אַרויף געקרייזטן ברויף-האַרדיקן קאַפּ, מיט דער שעמעוודיקער גאַז, מיט די שטייפערשע דינע ליפּן און מיט די שימערע גישט אַוויגע געזומטע ציין, ער האָט זיך זייער יונג געמוזט אַרויסנעמען אַלע ציין, און זיך בלוין איבערגעלאָזט איין צאָן. און אז מען האָט אים געפּרעגט פאַרוואָס, האָט ער געזאָגט: „אויף צאָן-ווייטיק“.

און אָנגעהויבן האָט זיך זייער לאַנגזאַמיקע פּרוינדרשאַפּט אין קאַפּע אייראָפּע. ס'איז געווען פאַרגאַכט. כּמעט אַלע ביי די מיטלעך-האַבן געשמאַק געקויעט, אָבער גישט גרשן און גישט יאָסל. ס'איז נאָך אַלין געווען אין דער צייט, ווען גרשן האָט זיך גאָר גישט אויסגעלערנט באַרגן, און יאָסל איז שוין געווען צופּיל אַן אָנגע- באַרגמער.

גרשן איז געווען אומעטיק, אָבער גישט יאָסל. יאָסל האָט גאָר געלאַכט און געזאָגט צו גרשונען:

— וואָס אַ שטייגער אַוויגס פאַר אַ מאַכל, וואָלסטו געוואָלט? זאָג, וואָס דיין האַרץ גלומט, וועט דיר געגעבן ווערן.

— אַ זאַפּטיקן סמעיִק — האָט גרשן זיך יעלאַסט, ווייל ער האָט פאַרשטאַנען, אַז דאָס וויל אים יענער פּרוילעך מאַכן.

— מיט פּרענטש-פּראַיד?

— מיט פּרענטש-פּהאַיד... — האָט גרשן געענטפּערט.

— מיט אַ געזויערט אונגערקעלע?

— מיט אַ געזויערט אונגערקעלע.

— איין מינוט.

און גלייך האָט ער אויסגעמאָלן אויפן גלאַנציקן ווייסן מאַר-
מאָר פון טישל אַן אַפעטיט-רייצנדיקן סטעיק, מיט פרעגטש-
פראַיד, און מיט אַ געזייערט אונגערקעלע.
— זיך אָנגעגעסן? — האָט יאָסל אין אַ וויילע אַרום
געפרעגט.

— אָנגעגעסן.

— איצטער ווילסטו מסתמא אַ גלאַז ביר? — האָט ער אָנגע-
געהויבן צו באַוועגן מיטן שטערן (ער האָט געקאָנט אזא קונץ, און
זיין שטערן האָט אָנגעהויבן גיין אַרויף און אַראָפּ, און אויך זיינע
אויערן).

— יא, איך וואָלט געוואָלט אַ גלאַז ביר.

— איין מינוט — און ער האָט אָפגעווישט מיט אַ פאַפירע-
געד סערוועטקע דעם אויסגעמאָלענעם סטעיק אויף דעם גלאַנציק-
ווייסן מאַרמאָר פון טישל, און אויסגעמאָלן מיט זיין דיקן בליי-
שטיפט אַ הויכע דיקע גלאַז מיט שווימענדיקן ביר.

— להיים — לאַכט יאָסל.

— להיים — לאַכט גרשון.

אָבער פון מאַכלים אויסגעמאָלן, ווי טרדי צום לעבן, מיט אַ
בליישטיפט, ווערט מען פון זיי נישט זאָט. און יאָסל האָט געזאָגט:
— ווי היינט איז מיטוואָך און מיר וועלן גאָר אַריינפאַקעווען
אַן אמתן סטעיק, מיט אמת פרעגטש-פראַיד, און מיט אמתן ביר,
צי גאָר מיט וויין. דו קום גאָר מיט מיר.

איז גרשון געגאַנגען מיט אים. צו צווייטער עוועניו געגאַנגען.
ס'איז געווען אַנהייב גאַכט מיט אַ באַקאָסט נישט צו קיין שטאַרקן.
אָבער די לופט איז געווען שטאַרק און דאָס לעבן אויף די אויסט-
סאיהער גאַסן איז געווען שטאַרק. די שפייז-קראַמען זענען געווען
פול מיט קונגים, און לעבן די פּוּשקארטס מיט ברענענדיקע סטור-
קאמפּשעס — אויך אַ סך קונגים... און אַלע דעסמאָראַנען זענען גע-
ווען פול מיט עסערס... און די אויסט-סאיהער האָט גערווישט, און גע-
שוּמט, און געברומט...

און ס'איז דאַכט זיך גאָר נישט אַזא פּאַפּולערער מענטש אויף
צווייטער עוועניו, ווי יאָסל. אויף יעדן טריט, ווי ס'שמעלן אים אַפּ
שיינענדיקע פּנימער:

— העליף, יאָסל! וואָס מאַכסטו, יאָסל? כא, כא, יאָסל.
און איבערווייניק אין דעם באַדימטן מאַסקאוויטשעם רעסמאָראָן,
וואָס איז געווען פונקט אַנטקעגן דער קאַפּע ראַיאָל אין אַן אונט־
טערשטן עמאַזש, אַ סך מענטשן ביי די פּוישלעד, און ווידער אמאָל:
— העליא, יאָסל! וואָס מאַכסטו, יאָסל? כא, כא, יאָסל.

— איד מאַך גוט — האָבן יאָסלס אויגן זיך צעשיינט צו אַיי־
נעם אַ געזונטן הויכן מאַן מיט געדיכטע העל־ברויגע וואַנצעס —
און איד וועל מאַכן נאָך בעסער ווען איד וועל אָפּעסן אַ זאַפּטיקן
סטעיק מיט פּרעגמטש־פּראַיד.

האָט יענער, וואָס איז געווען דער באַדימטער שרייבער קאַגל־
ראַר בערקאוויטש, זיך האַרציק צעלאַכט, וווייל ער האָט גלייך פאַר־
שטאַנען די אַנציהערעניש, און גלייך באַשמעלט ביים וועיטער אַ
סטעיק פאַר יאָסלען. אָבער יאָסל האָט דאָך געבראַכט אַן אורח, און
זיין אורח וויל איד אַ סטעיק מיט פּרעגמטש־פּראַיד. ער האָט טאַקע
אַזוי געזאָגט צו בערקאוויטשן:

— אָט דער (צויגנדיק אויף גרשונען) איז מיין אורח.
האָט בערקאוויטש זיך נאָך שטאַרקער צעלאַכט און באַשמעלט
ביים וועיטער אַ סטעיק אויך פאַר גרשונען.
אין קעשענישוו האָט מען געזונגען אַ לידל, וואָס האָט זיך
אַנגעהויבן אַזוי:

ווי ביזטו געווען,
ווען דאָס געלט איז געווען
און דאָס לעבן איז געווען צוקער זיי־ס...

אַפּטמאָל ווילט זיך גרשונען זינגען דאָזיקע קעשענישווער
לידל. אָבער עפּוואָס אַהרעריש:

ווי ביזטו געווען,
ווען קיין געלט איז נישט געווען,
נאָך דאָס לעבן איז געווען אַזוי צוקער זיי־ס...

אַלמער פארק

צי כ'אין נאָך דאָ דער אַלמער פארק אין ברוקלין? מסתמא
איז ער נאָך דאָ, אָבער ס'קומען זיך שוין גיישט צונויף אין אַ זומער-
דיקן ווונטיק טויזנטער און טויזנטער יידישע חברה פון אלע עקן גו
יאָרק און מען ווילענע, און מען פאַנגט און מען גייט א קאַרָהאַד...
דאָס האָט די צייטונג, די „פרייהייט“ דורכגעפירט עטלעכע זומערן
סדר די האַזיקע מאַסן-פיקניקס אין אלמער פארק. אז מען וועט
מישן די אלמע בלעטער פון דער „פרייהייט“ פון יענע זומערס, וועט
מען זיכער זיך אַנטשויםן אויף דייקע אַנאַנסן, וואָס רופן אלע לייט
ענער צו פאחברענגען אַ זונטיק אין אַלמער פארק.

* * *

אין אין הייסן ווונטיק איטרעהפרי האָבן שוין ביים בראַנזווילער
ארבעטער-קלוב אויף פּיסקין עוועניו זיך געמומלט פריילעכע וועגע
בהורים און מיידלעך. דאָס האָט מען געווארט אויף דעם אַנקומען
פון ספעציעלע באַסעס, וואָס וועלן אַפּפּאַרן צום אַלמער פארק... אַ
סך פון די כּהורים און מיידלעך, אין געקעסלמע ניקערס און אין
גאַלף-זאַקן. ס'עחשמע ומאַל מסתמא אין זייער לעבן אין דער האַזיקע-
קער טראַכט, וואָס מאַכט זיי אויסקוקן ווי אמתע אמעריקאַנער...
די שוועסטער רחל, וואָס האָט באַגלייט גרשונען צום ארבעטער-
קלוב אויף פּיסקין עוועניו, האָט זיך געשעמט מיט איר ניקערלאָזן
ברודער. און דאָס נעמט זיך פון דעם—האַט זי אים געמוסרט—וואָס
האַט זיך אים פארגלוסט צו זיין אַ שרייבער. וואָלט ער געאַרבעט אין
אַ שאַפּ וואָס פרעסער, צי אַפּערעיטאָר, צי אַן אַהער גומן פאַר,
וואָלט ער דאָך אויך אויפן געקאַנט טראַגן געקעסלמע ניקערס און
גאַלף-זאַקן, און וואָלט אויך אויסגעקוקט, ווי אַן אמתער אמעריקאַ-

בער... און אויב שוין יא א שרייבער, איז כאַמטש אין „פאַרווערטס“ און נישט אין דער אַרעמער „פּרויטייט“, וואָס מען דאַרף איר גאָר אַלײן צוּאַלן... דערפאַר אָבער האָט זי אָנגעקוואַלן, וואָס אַלע קענען אים דאָ פון אַרבעטער-קלוב, און אַלע לויפן זיך באַגריסן מיט אים, און אַלע ווילן אים האָבן אין זייער סנופּיא. איר לעבנס-פּילאָזאָפּיע איז האָד, אַז אַ סך פּרויטד איז בעסער, ווי רייך זײן אין געלט. און דאָ האָט זי שוין געזען, אַז ער האָט גאָר אַ סך פּרויטד...

צוויי ליידיקע אומגעציקע באַסעס זענען אָנגעקומען, גרויע, פאַרשמויבטע מיט אָפּגעבליאַקעוועטע ברויגע לעדערגע ווייץ-פלעצער. אָבער ס'האַט נישט גענומען קיין מינוט און זיי ווענען ביידע אָנגע-פּילט געוואָרן דורך און דורך, און די צוויי באַסעס זענען שוין גע-וואָרן זייער פּריילעכע. פּריילעכע מיט דער רוישיקער יידישער יוגנט. גרשון, ווען ער איז אַרײַן אין באַס, האָט ער געשטאַמעוועט זיך זעצן לעבן אַ מייזל, וואָס האָט אים ישמאַרק פאַרכאַפט, אַ מייזל מיט גאָלדענע האָר און מיט ברויגע אויגן, וואָס האָט געהייסן שו-שנה און גערעדט העברעיש ווי אַ וואַסער... ס'האַט זיך געיאָגט גאָר אַ בחור מיט דער זעלביקער סוגת, וואָס גרשונס, דאָס הייסט פאַר-כאַפּן אַ פּלאַץ לעבן דער האַזיקער שושנה, אַ בחור מיט פאַרוזשאַ-ווערמע הענט, און אַ פאַרוזשאַווערטן האַלדן, און מאַנגעאָלישע אויגן. אָבער גרשון איז פון אַלע יאָרן אַ פּלינקער, און אים איז געלונגען זיך זעצן לעבן איר...

איז גרשון געוועסן לעבן שושנה און אפילו נישט געפילט, ווי די צייט איז פאַרלאָפּן. איידער וואָס, און איידער זען, איז מען שוין לעבן אַלמער פאַרק. ער האָט גערעדט העברעיש מיט שושנה און אפילו זיך באַגרימט פאַר איר, אַז ער האָט שוין אָפּגעדרוקט אין העברעיש עטלעכע מעשהלעך פאַר קינדער און אַ שפּיל. האָט האָס מאַקע געמאַכט אַ גרויסן אייגנדרוק אויף שושנה, און אירע שיינע ברויגע אייגן האָבן געקוקט אויף אים מיט באַוונדערונג.

* * *

און אין אַלמער פאַרק, דאָרטן הונדערטער און הונדערטער חברה צעשאַפּן איבער אַלע וועגן און אומוועגן... הונדערטער און הונדערטער חברה, וואָס האָבן אַ גאַנצע וואָך געאַרבעט אין די הייסע

פארשיקטע שעפער, דאָ אין אַלמער פּאַרק, ווי מען וואָלט געלאָזט
די זאמטאווקעס אין (פרילינג, דאָס הייסט, די שליוון פון אַ טייד.
מען פלייצט און מען פאַהפלייצט, מען רוישט און מען רעשט. מען
געוואָלדעוועט און מען געווילדעוועט. אַזאַ יונגע פרייד האַלט אין
איין שרייען...

גרשון האָט אויך געדוישט און גערעשט, געבאָרעט זיך מיט
דער תּבחה צו ווייזן פאַר שושנה, ווי שפּאַרק ער איז, און גרשון
ווי האָר ער איז געווען מיט די מאַגערע פּיס, איז גאָר געווען אַ גוף
פער באַרעין. גאָר איז בערשאד האָט ער ארויסגעוויזן ווונדער אין
דראַגלען זיך מיט דער תּבחה. ומסתמא גערישנט פון זיין טאַטן דעם
גיבור, געזונטע בייגער... ז. ווייגפערס אַ יונגער ברודער, מיט אַ
וויילן קאַפּ העלע האָר, וואָס ער האָט אַרומגעבונדן מיט אַ מערקע
שער שאַחפע, כדי די האָר זאָלן זיך גישט צעפליען, האָט זיך אויך
געבאָרעט מיט גרשונען, און גרשון האָט אים גלייך צעלייגט. ז. ווייג
פערס ברודער, וואָס איז באַקאַנט געוואָרן אַלס שרייבער פון דער
ציילונגען אינגערן נאָמען אָווענטואַל, איז געווען זייער אַ שפּאַרקער
כחור, מיט בייסערע גרוילעכע אויגן, מיט אַ שפּאַרקער כרוסט, מיט
מעכטיקע פלייצעס, ער איז דאַכט זיך ערשט געהאַט געקומען קיין
אַמעריקע פון ארץ־ישׂראל, וו ער איז געווען אַ חלוץ...

דעחפּאַר אָבער האָט דער כּחור מיט דעם (פאַרושאַווערטן
האַרטן און די שווערע פאַרושאַווערטע הענט, וואָס האָט געהאַלטן
אין איין קוקן אין באַס אויף שושנה, צעלייגט גרשונען כמעט אין
איינ אוינגבליק, אים אָנגעכאַפט מיט ווייגע אייזערנע הענט, אים אַ
קוועטש געפאַן צו זיין כרוסט, און גרשון איז גלייך געבליבן אַן כּוּ
חות...

יא, געזונטע יאַטן זענען געווען דעמלט אין אַלמער פּאַרק. צוויי
צי ררוי יאָר איז לאַגד און דער שאַפּ האָט גאָר גישט אַרויסגע
זייגן דעם כוח פון די בייגער, און אומפאַרשעמט יונג איז מען
האָר דעמלט אויך געווען. אין אַלע כמעט אומפאַרהייראַטע, אָבער
ס'וועט גישט נעמען לאַנג, מען וועט הייראטן. פאַקע אויף די האַ-
זיקע מאַסן-פּיקניקס אין אַלמער פּאַרק, אָדער אויף אַ „פּרייהייט“
שיף-עקסקורסיע איבערן האַרדאָן, דירכגעפירט כמעט יעדן זומער
זענע יאָרן, וועלן אַ סך געפינען זייערע באַשערטע... דערווייל באַ-

רעם מען זיך, ימען קלעטערט אויף די ביימער, ימען פריינדלעך זיך,
ימען קאנאליערעוועט...

גרשון האָט זיך אויך געפריינדלעך, געקאנאליערעוועט פאר
דער דאָזיקער גאַלדן-האַריקער, בריוו-אויגיקער מיידל מיטן וויג-
דערלעכן נאָמען שושנה, וואָס ווען זי רעדט העברעיש, פארשמעקט
מיט שיר השירים... אַ סך בחורים, גרשונס חברים פון בראַנאווי-
לער קלוב, האָבן געוואָלט זיך מיט איר באַקענען, און זיי האָבן זיך
באַקע באַקענט, אָבער גרשון האָט שוין געזען, אַז זיי זאָלן זיך
נישט צופיל באַקענען... ער האָט זי פשוט אַוועקגענומען פון זיי
מיט עפעס אַן אויסרייד... אָבער דער בחור מיט די פאַרזשאַווערטע
הענט און פאַרזשאַווערטן האַלדז, דער איינציקער אין אַלמער
פאַרק, וואָס האָט צעלייגט גרשונען — ער וואַקסט אויס אוימעטום,
וון מען האָט אים נישט פאַרזויט... פונדערווייטנס קוקט ער אויף
איר און זיינע קרומע מאַנגאָלישע אויגן בלישמען אַ מיט הידוש,
אַ מיט אַ האַפנונגסלאָזער בענקשאַפט...

איבערן האַדסאַן

ס'געדענקט זיך עפעס אַזוי קלאַר יענער שבת אינדערפרי ווען גרשון מיט זיין חבר פוליע זענען געגאַנגען אויף בעלמאַנט עוועניו קויפן גיקערס און גאַלף־זאַקן. די ערשטע פאַר גיקערס און גאַלף־זאַקן אין זייער לעבן אין אמעריקע... גרשון האָט שוין פון לאַנג אויסגעפונען אַ קעלער אַזאַ אויף דער פּושקארט־גאַס אין בראַנזשױל, אויף בעלמאַנט עוועניו, וווּ מען האָט געקאָנט קריגן די דאָזיקע זאַכן ביליק. אָבער ער האָט זיך פשוט געשעמט זיך פאַרפונדן אין זיי. אומדער בחור האָט גאָר אַלץ געקוקט אויף זיך מיט די אויגן פון בערשאַד. מען וואָלט דאָך אַזוי שטאַרק געלאַכט אין בערשאַד פון אַ דערוואַקסענעם בחור, וואָס טוט זיך פּלוצלינג אַן אין קורצע הייזקעס און אין לאַנגע זאַקן, ווי אַ קאָמעדיאַנט... אין צו באַגליין אַן עבירה איז לייכטער אינעווייניגן — דאָס הייסט, מיט זיין חבר פוליען. ס'איז גראָד נישט קיין עבירה מומש, גאָר עפעס אַ זאַך אויסער דער אַהדענונג פאַר בחורימלעך, דערצויגן אַלע יאָרן מיט אַנדערע סאַטריפּן פון קליידונג...

האָט גרשון געקוקט אויף פוליען און געלאַכט, און פוליע האָט געקוקט אויף גרשונען און געלאַכט. דער קליינגעוויקסיקער פוליע איז די געקעסלמע גרוי־בלוי־לעכע גיקערס און אין די געקעסלמע גרוי־רוי־לעכע זאַקן האָט אויסגעקוקט גאָר קלענער, און דער לאַנג־גער און דאָרער גרשון איז אין די געקעסלמע כרוי־געלבלעכע גיקערס און אין די געקעסלמע שוואַרץ־רוי־לעכע זאַקן, האָט אויס־געקוקט גאָר לענגער און גאָר דאָרער. סאַקע גאָר ווי צוויי קאָמעדיאַנטן אויסגעקוקט... אָבער זאַך זיין ווי קאָמעדיאַנטן אַבי ס'איז פריילעך אויפן אַרצן. און פריילעך אויפן אַרצן איז פון דעם, וואָס ביידע וועלן זיך היינט לאָזן אויף אַ שיף איבערן האָדסאַן מיט דער „פרייהייט“ עקסקורסיע אין קעמפּ „נישגעדאינעט“...

וואָס פאַר אַ ווּנדערלעכער נאַמען איז „נימנעדאָינעם“! מען
מוז אַ לאַך, ווען מען רעדט האָס בלויז אויס... איצטער=אַ איז „גויב“
געהאָינעם“ אַ ווייל פון די אַמאָליקע פאַרשוונדענע יאָרן, ווען האָס
האַרץ איז געווען ווילד און פריילעך...

און נאָך איידער מען איז אָנגעקומען אין קעמפ, „נימנעדאָי-
געם“, האָס הייסט, ווען מען איז בלויז אָנגעקומען אויף דער שיף,
איז שוין האָס האַרץ געווען ווילד און פריילעך... און ווען מען זאָל
זיך געווען בלויז דורכפאַרן אויף דער שיף און גיישט אָנגומען אין
קעמפ, „נימנעדאָינעם“, וואָלט אויך געווען דיין...

אַזא הייסער, פאַרגער, שטיקנדיקער שבת נאַכמיטאָג געווען אין
ניו יאָרק, טאַקע נאָך ווי ס'קאָן טרעפן דאַרפן אין סוף הודש יולי...
טאַקע נאָך, ווי אַ קאַלד-אויזון וואָלט געאַטעמט אויבער דער שטאַט...
ווען מען איז אָבער נאָך אַרויף אויף דער שיף, איז שוין געוואָרן אַ
ביסל קילער...

און אויף דער שיף — הונדערטער און הונדערטער חברה...
אויף אַלע העקן זענען די חסרת. זיי האַלטן זיך רען אין אויף אין
פלאַץ? מען לויפט אַרויף און אַהאַפּ, מען וויל באַמראַכטן יעדעס
פּיצעלע אויף דער האַזיקער עקספורטיע-שיף מיט דער ריזיקער
בלישמשענדיקער קופּערהער דאָך, וואָס האַלט זיך אין אין דרייען
אין דער מאַשין-אַפּטיילונג... ס'שפּילט דער שיף-אַרקעסטער. דער
פריילעכער געטומל פון דער חברה פאַרמיינט דעם שיף-אַרקעסטער.
און ווידער איז מען היליעט איז מען טאַנצט און מען גייט אַ קאַראַ-
דאָך...

און ווער קאָן די פרייד פון דער דאָזיקער ווילדער חברה באַ-
שרייבן, וואָס ערשט האָבן זיי געאַטעמט די פאַרשישטאָדיגע ריחות
פון שאַפּ, און איצט אָמעמען זיי קילנדיקע לינדע ווינטלעך פון
וואַסער, פאַרפומיט מיט די ריחות פון וועלדער און פעלדער אויף
ביידע זייטן דאָרסאָן...

און ווער קאָן די שיינקייט פון גרינעם האַרסאָן באַשרייבן, ווען
די שיף קומט אָן דאָרטן, וווּ אויף איין זייט ברעג גיבן פּלוצונג אַ
דערשיין די הויכע באַוואַרדערטע בערג, וואָס רופן זיך „בער-מאָונ-
מענס“, און אויפן צווייטן זייט ברעג — שמעטלעך מיט וויסע היי-
זער און גרינע פעלדער, און בלויז האַריוואַנטן...

און פוליע, גראָד פאַרביישווימענדיק די הויכע בערג, וואָס פאַר-
 באַפן דאָס האַרץ מיט זייער באַוואַלדערטער מאיעסמעטישקייט,
 הייבט גאָר אָן צו ברומען דעם אוממעטיקן גיגון פון אַ ליה וואָס מען
 האָט געזונגען אין בערשאד, ווען אינדרויסן איז געווען אַ בלאַמע און
 אויפן האַרצן איז געווען הוישד... וואָס האָט צו טאָן אַזאַ אוממעטיקער
 גיגון, וואָס מען קאָן מומש פון אים וויינען, מיט אַזאַ ליכטיקייט,
 אַזאַ פרישקייט, אַזאַ ישמעקנדיקייט, אַזאַ פרייקייט? ס'האָט שוין
 אפשר יאָ צו טאָן. דאָס ברומט זיך אונטער פוליע אָדעס דאָזיקן גיגון,
 וואָס דערמאָנט אים אין אָרעמקייט, אין אוממעטיקייט, אין אויס-
 גאַנגסלאָזיקייט, ס'די בעסער הנאה צו האָבן פון דער האָזיקער רייכ-
 קייט און פריילעכקייט.

און שושנה, די גאָלד-האַריקע ברוין-אויגיקע מיט דעם איידעלן
 זיניקן פנים איז אויך געווען אויף דער שיף, און גרשן איז געוועסן
 פון וויין זייט, און פוליע פון דער צווייטער זייט. אין ביידע האָבן
 געוואַלט געווינען איר האַרץ... און דער בחור מיט דעם פאַרושאַ-
 דערטן האַלדז און פאַרושאַווערטע הענט, וואָס האָט צעלייגט גרשן-
 נען אין וואַלמע-פאַרק אויף דעם „פרייהייט“-מאַס-פּיקניק, איז אויך
 געווען אויף דער שיף, און אויפן זעלבן דעק און געקוקט פון דער
 צווייטן אויף איר, ווי אויפן גרעסטן ווונדער פון דער וועלט... אין
 מישד פון דער ריזע איבערן טיך, האָט ער זיך גערוקט אויף זיין
 בענקל אינשעסווייז, און אַז מען איז אָנגעקומען שוין כמעט פאַר
 „גימנעזיאַנעס“, איז ער שוין געזעסן גאָר גאָענט צו שושנה, און
 דאָס אַפילו געוואָגט אַ רעד טאָן צו איר:

— אויך בין אויך אַן האַסיגער. איר קענט מיר גישט, אָבער
 איר קען אויך יאָ.

און ער הייבט איר אָן צו דערמאָנען, ווי אין די זומער-געכט
 האָט זי געשפילט אין איר הויז אויף דער פּיאַנאָ, און ער האָט זיך
 אונטערנענהערט אינדרויסן. ער האָט איר דערמאָנט, אַז זי פלעגט זיך
 הויהען אויף אַ הוידעלע אַלס קינד צווישן די ביימער איין זייער גע-
 דיכטן גאַרטן, און ער איז געשמאַנען פון יענער זייט שטאַכעטן און
 געקוקט, ווי זי הוידעט זיך... און ער קאָן דער דאָזיקער בחור, וואָס
 רופט זיך יאַנקל, איר שטאַטנס גאַרטן, ווי זיינע צען פינגער. ער
 דעכנט שושנהן אויס, וואָס פאַר אַ פרוכט-ביימער זענען דאָרטן גע-

זאקסן... ער געדענקט אפילו די צוויי פערד, פון איר מאַמס פאַע-
מאַן, איינער אַ סיווער, און איינער אַ קאַשמאַן... ער געדענקט אפילו
ווי ישינה מיט אירע שוועסטערלעך מיט קאַלירטע זאָגניקלעך זענען
אַרויסגעפאַרן אין די זומער-טעג אויף דעם דאָזיקן פאַעמאַן, ערגעץ
אויף אַ שפּאַציר.

און שושנה, אי זי פרייט זיך, וואָס ער דערציילט וועגן זייער
גאָרטן אין האַיסיין, וועגן זייער הויז, וועגן איר פיאנאָ שפילן, וועגן
דעם פאַעמאַן מיט די צוויי פערד, ואי זי שרעקט זיך פאַר דעם דאָ-
זיקן בחור... גרשווען דאָס זיך אויס, אַז די צאַרמע שושנה שרעקט
זיך פאַר איר לאַגהסמאַן, ווייל ער קוקט אויס אַזוי אומהוימלעך. אַ
בחוור מיט שוואַרצע האַרמע שמעכיקע האָר, וואָס שמויען אויף זיין
קאָפּ פונקט, ווי אַ בערשטל, מיט קרומלעכע שיטערע וואַנציעס, מיט
קרומלעכע שיטערע ברעמען איבער זיינע שמאַלע מאַנגאָלישע אויגן,
אַבער דער עיקר זיין פאַרושאַווערמער האַלדז און פאַרושאַ-
ווערמע הענט... און פאַרושאַווערמ קוקן זיי אויס, האָט זיך גרשון
גאַכדעם דערוווסט, ווייל ער אַרבעט ביי מאַשינען. אַ מעכאַניק ביי
מאַשינען, און אַ גוטער מעכאַניק און פאַרדינט זייער היפּש, הלואי
אי אויף גרשווען אי אויף פּוליען געזאַגט געוואָרן....

* * *

און דאָ קומט שוין אַן „נימגעדאיגעט“, מען דערזעט דעם
גאַנצן קעמפּ, ווי אויף דער לאַדאַניע, ווען די שיף איז אפּשר אַ
האַלבן מייל ווייט פון איר אָפּשטעל... די ווייסע ביידלעך פון קעמפּ
„נימגעדאיגעט“ דערזעט מען אויפן באַרג, וואָס קוקט אראָפּ צום
האַרסטאָן, אויף וועלכע ס'שיפּט זיך איצט די שיף מיט די הונדער-
כער יידישע חברה פון דער „פרייהייט“ עקסקורסיע... און אַלע
הונדערטער יידישע חברה לויפן איצט צו דער זייט פון שיף, פון
וועלכער מען האָט דערזען דעם קעמפּ „נימגעדאיגעט“ אויפן
באַרג... און דער שיף-אַרקעסטער, ווי ער וואַלט זיך אויך דער-
פרייט, וואָס מען קומט שוין באַלד אָן אין קעמפּ „נימגעדאיגעט“,
שפּילט אויף אַ פריילעכן מאַרש... און חברה בלויז עמלעכע שעה
אויף דער זון, און זייערע פּנימער שוין צוגעברויגט, און זייערע
אויגן שיינען אַזוי קלאָר...

אָבער גרשונען איז אומעטיק. דער דאָזיקער יאַנקל, דער
זאָיסינער בהור, האָט אים אַרײַנגעוואָרפֿן אין אַן אומעטיקױט. ער
האַט דערזען אין אים גאָר אפּשר זיך אַלײן, וואָס איז אויסגעגאַנגען
גען נאָך דער גרויסער שײנהײט, זשעניאַ שאַראַפּאַן איז בערשאד...
ער איז דאָך אויך געשטאַנען אונטער אירע פענצטער אין די זעלבע
מער-פאַרנאַכטן, ווען זי האָט געשפּילט אויף דער פּיאַנאָ... ער איז
דאָך אויך געשטאַנען אונטער די שטאַכעמן (פאַרקאַן) און געקוקט,
ווי זי הוידעט זיך מיט אירע חברטעס אויף דער הוידעלקע אין
זייער גאָרטן...
...

אין קעמפ „ניטגעדאייגעט“

דער קעמפ „ניטגעדאייגעט“ האָט זיך צעלויגט באַרג אַרויף, באַרג אַראָפּ און אין טאָל... באַרג אַרויף צווישן די ביימער — די ווייסע געצעלמן... באַרג אַראָפּ — דער אויטאָמאָביל־שליאָך, וואָס פירט אין די נאָענטע שמעטלעך, און אין טאָל צווישן גרינעם גראָן — דער גרויסער ברעמערנער עסצימער, ווייטער אַ ביסל — די ספּאָרט־פלעצער, נאָך ווייטער — דאָס הילצערן הויז מיטן אָפּיס, מיט די וועשערדיען און מיט דער ביבליאָטעק.

* * *

און כּדי אַ כּהור זאָל אויסזען ווי אַן אמתער ניטגעדאייגעטניק, דאַרף ער זיין אינגאנצן פאַרברענט פון דער זון, טראָגן אַ גרויסן צעפלאַכטענעם שמרויענעם קאפּעליוש אויפן קאָפּ און אַ סוקעוואַטן שמעקן אין די הענט, דאַרף זיין אָנגעטאָן אין קורצע הייזקעס און אין אַ צעכראַסטעמן העמד און אוימגיין באַרוועס. צוליב וואָס דאַרף מען אַ סוקעוואַטן שמעקן? מען דאַרף אים נישט, נאָר עפעס קומט דאָס אויס דאַרפּיש.

פּוליע און גרשון הגם נאָך נישט פאַרברענט פון דער זון, אָבער זיי האָבן זיך פאַרשאַפט סוקעוואַטע שמעקנס גלייך ווען זיי זענען אָנגעקומען, און אויך צעפלאַכטענע שמרויענע קאפּעליושן, און זיי האָבן זיך אויסגעטאָן באַרוועס און זיך גאָר מוהיה געווען... ס'האָט דערמאָנט אין די יינגל־יאָרן, ווען מען האָט געטראָטן אין די זומער־טעג אין וואַרעמען בערשאדער שטויב.

אַן אמתער ניטגעדאייגעטניק קאָן זיך באַרימען, אַז ער איז שייַן אַרויפגעקראָכן אויפן הויכן באַרג ביקאָן, נישט ווייט, וווּ אויפן שפיין האָט זיך געפונען אַ גרויסער האַטעל, דאַכט זיך אַ סאַנאַ-

טאָריום פאַר גייסטיק-קראַנקע, און איבערן רוקן פון באַרג האָבן זיך אויטאָמאָטיש געצויגן צוויי טראַמוואַיעלעך, איינס אַראָפּ און איינס אַרויף. גרשון און פּוליע, שושנה און יאַנגל האָבן זיך אויך גלייך גענומען קריכן אויפן באַרג ביקאַן. אָבער די איידעלע שושנה איז גלייך מיר געוואָרן און מען האָט זי געמוזט טראָגן צוריק צום קעמפּ. פון די הענט געמאַכט אַ בענקעלע און מען האָט זי גע-טראָגן... און ס'איז געווען ליב די משא...

(און אַז מען דערמאָנט זיך אין הויכן באַרג ביקאַן, גיט זיך גלייך אַ שמעל אין זכרון דער גרויסער רוסישער פּאָעט וואַלאַדימיר מאַיאַקאָוסקי, וואָס איז געקראַכן אויפן זעלביקן באַרג מיט אַ גרופּע ניטגעדאָינטניקעס און גרשון איז אויך געווען צווישן זיי. דאָס איז געווען אַ צווייטן זומער).

און דער קעמפּ „ניטגעדאָינטע“ — ווי ער וואָלט מחייב געווען יעדן איינעם, וואָס קומט אַהער ער זאָל זיך נישט דאָהן, און מען פּאָלגט טאַקע און מען דאָגהט זיך נישט. באַרג-אַרויף צווישן די ווייסע געצעלטן ליגן חברה אויף קאָלדרעס האַלב-נאַקעט, ברענען זיך אויף דער זון און ס'איז נישט-געדאַגהט... אונטן אין טאָל שפּילן חברה באַל, ברעכן זיך אויף אייזערנע שטאַנגען און אויף די טראַפּעזעס און ס'איז ווידער נישט-געדאַגהט... איבערן אויטאָ-מאָביל-שליאָך שפּאַצירן פּאַרלעך און זיי אַוודאי דאָהן זיך נישט... און אומעטום איבערן קעמפּ הערן זיך לידער און די לידער זענען אויך פול מיט נישט-געדאַגהט:

האָב איד מיר אַן אלטן דאָים...
און דער דאָים איז אויך נישט מיי...
לאַמיר אַלע פריילעך זיין,
קומט מיט מיר אין שענק אַרײַן,
פרינקען בראַנפּן, פרינקען וויין...

און ערגעץ פון צווישן די ביידלעך זינגען מיידלעך מיט אַ געוויסער פארשייטקייט:

שמעו, שמעו,
ווען וועסטו קומען,
ווען וועסטו קומען,
ווען וועסטו זיין...

אַבער נאָך פריילעכער, כמעט פאַרשייט קלינגט אָט דאָס ליד:

די מאַמע קאָכט וואַרעניקעס
און איד בין נאָך פליישיק.
דערזע איד א שוין מיידעלע,
באַקום איד צו איר השק.
טאַטאַ-ראַ, טי-טאַ-ראַם...

מיר געפעלט דאָס מיידעלע
און מיין מאַמע איגדערמיט.
איד האָב ליב דאָס מיידעלע,
מיין מאַמע וויל זי ניט...
טאַטאַ-ראַ, טי-טאַ-ראַם...

שוין איז דאָס מיידעלע
ווי די גאַנצע וועלט,
נאָך איין חסרון האָט זי,
זי האָט דאָך ניט קיין געלט...

מיט פריילעכע קוויטשערייען זינגט מען אָט דאָס לידעלע און
מען לאַכט...

די פריילעכע יונגע געלעכטערס הערן זיך פון אומעטום אי-
בערן גרויסן שטח פון קעמפ... זיי הערן זיך פון דער באַוואַלדער-
טער באַרגיקייט אויב; זיי הערן זיך ווייט איבערן שלאַך, וווּ די
פאָרלעד גייען שפאַצירן...

* * *

און אין אַזוי אַזוי אַלע חברה, וואָס האָבן אַזוי הפקרדיק-פריי-
לעך גישיט-געדאַגהעוועט, זענען אין דער אויסגעשטערנטער גרינ-
לעכער פינצטערניש פון דער נאַכט געוואָרן אַזוי סטאַטעמישע און
זיך געטוליעט גרופעס צוזאַמען. מען האָט זיך גענויטיקט איינער
אין דעם אַנדערנס וואַרעמקייט, נאָענטקייט. מען איז געוואָרן אַזוי
היי קליינע קינדער אין דער נאַכט. גרשון דערמאָנט זיך אין די ליכ-

שיקע זומער-פארנאכטן אין בערשאר, ווו ער מיט זיינע חברים אויף דער מאַרהאַוויצע האָבן זיך געשפילט, און אַז ס'איז געוואָרן פינצטער איז דער גאַנצער חשק פון שפילן זיך אַוועק. מען האָט זיך אַלע חברה צעזעצט אויף די קלעצער לעבן גרשונס הויז, זיך גע-טוליעט איינער צום אַנדערן און זיך דערציילט מעשיות וועגן בת מלכהם און בן מלכס... יאָ, די גאַנצע נישט-געדאנהמקייט איז אַוועק ווען די נאַכט איז געקומען. מען איז געזעסן גרופעסווייז לעבן די ביידלעך, געקוקט אויף די שמערן, זיך דערציילט מעשיות אַדער געזונגען לידער. און די לידער זענען שוין געווען גאָר אנדערע — טרויעריקע, ראַמאַנטישע.

אין קעמפּ נימגעראיגעט ביינאַכט, האָט גרשון געהערט ס'ערשמע זינגען זישע לאַנדווים ליד:

אין דער פינצטער — זענען דייע דייע אויגן שענער.
 אין דער פינצטער — זענען דייע הענטלעך קלענער.
 אין דער פינצטער — ווייט פון דיר מיט שמילער רון,
 אין דער פינצטער — ווייכער, בויגזאַמער ביסמו...

אין דער פינצטער איז דיין פנים מילדער, מילדער.
 אין דער פינצטער קלאַפט דיין האַרץ אַלץ ווילדער.
 אין דער פינצטער רופסטו מיר, כ'וויים נישט ווו...

אויך האָט גרשון געהערט זינגען ס'ערשמע מאָל ז. ווייג פּערס ליד:

טויבן שטייען אויף מיין פענצטער,
 ווייסע טויבן צוויי...
 עפענען וועל איד דאָס פענצטער,
 עפענען פאַר זיי...

אויך האָט גרשון ס'ערשמע מאָל געהערט דאָרמן זינגען לייז זויקס:

לייג דיין קאָפּ אויף מיינע קני,
 גוט אַזוי צו ליגן.
 קינדער שלאָפן איין אַליין,
 גרויסע דאָרף מען וויגן.

א ליד וואָס איז געווען זייער פּאָפּולער דעמלט אין ,,נימגע-
דאיגעט“ און מען האָט דערנאָך עס שוין געזונגען אומעמום אין
אַלע אַנדערע יידישע קעמפּס און אויף אַלע עקסטרסיעס, איז
געווען:

טום באַלאַ, טום באַלאַ, טום באַלאַלאַאיקע...

מיידל, מיידל, כ'וועל ביי דיר פרעגן,
וואָס קאָן וואַקסן, וואַקסן אָן רעגן?
וואָס קאָן ברענגען און נישט אויפהערן?
וואָס קאָן בענקען, וויינען אָן טרערן?
נאַרישער כהור, וואָס דאַרפסטו פרעגן.
א שטיין קאָן וואַקסן, וואַקסן אָן רעגן,
ליבע קאָן ברענגען און נישט אויפהערן,
א האַרץ קאָן בענקען און וויינען אָן טרערן...
טום באַלאַ, טום באַלאַ, טום באַלאַלאַאיקע...

און די גאָלדנהאַריקע, ברוינאוויקע שושנה האָט טאַקע גע-
וויינט הערנדיק דאָס דאָזיקע ליד. און געוויינט האָט זי גראָד מיט
טרערן, און נישט גרשון און נישט פּוליע און נישט יאַנקל, איר
האָיסינער לאַנדסמאַן, האָבן געוואָסט פאַרוואָס זי וויינט...
אויפן צווייטן טאָג מיט דער שיף צוריק קיין ניו-יאָרק, האָט
שושנה דערציילט גרשונען וועגן דעם נימנאַזיסט סאַשאַ פּון האַי-
סיין, וואָס איז אַוועק מיט דער רויטער אַרמיי שלאָגן דעניקינען
און געפאַלן אויפן שלאַכט-פעלד... און זי קאָן אים שוין נישט פאַר-
געסן, אין דערפאַר האָט זי געוויינט, ווען מען האָט געזונגען דאָס
דאָזיקע ליד, און באַזונדערס פּון די לעצטע צוויי שורות:

ליבע קאָן ברענגען און נישט אויפהערן,
א האַרץ קאָן בענקען, וויינען אָן טרערן...

דער ליבער יום־טוב קודש גייט אוועק...

נאָך גישט גענוג זיך אָנגעהאָהט מיט קעמפּ, „ניטגעדאָיגעט“
און מען דאַרף שוין פּאַרן צוריק קיין ניו יאָרק. ס'איז ווי צרויסגע־
טריבן פון גאָ־עדן. די זעלביקע ווייסע שיף, וואָס האָט געבראַכט קיין
„ניטגעדאָיגעט“ פירט די חברה פון דער „פרייהייט“־עקסקורסיע
צוריק קיין ניו יאָרק.

און ס'איז גישט נאָך צוריק קיין ניו יאָרק, צום בראַמנדיקן ניו
יאָרק, ס'איז צוריק צום מאַטערנדיקן שאַפּ. אַלע די האַזיקע חברה
איצט אויף דער ווייסער שיף איבערן ווינטלדיקן קילנדיקן האַדסאָן
וועלן מאַרנן זיין פאַרשפּאַרט אין די שטיקנדיקע משאַדיענדיקע שע־
פער... אָבער ס'געדויערט דאָך גאַנצע פיר שעה בוז די שיף קומט
אַן קיין ניו יאָרק, וועט מען אין די פיר שעה גאַרנישט טראַכטן פון
שפעטער, גאַרנישט זיך וואַרנן. אין די האַזיקע פיר שעה אויף דער
יום־טובדיקער ווייסער שיף, וואָל נאָך זיין גישט געדאַהט... אין
חברה האָ אויף דער שיף זינגען אַלע פריילעכע לידער, וואָס זיי
האַבן זיך אויסגעלערנט אין „ניטגעדאָיגעט“.

(זויפּל פּוּזנמער און פּוּזנמער חברה זשגען געפאַרן אויף דער
האַזיקער ווייסער שיף איבערן האַדסאָן, פילע זומערס צום קעמפּ
„ניטגעדאָיגעט“ און צוריק?... און דען נאָך צום קעמפּ, „ניטגעדאָי־
געט“? און צום קעמפּ „קינדער־לאַטד“, „אונדזער קעמפּ“ קעמפּ,
„בוֹבעריק“, און נאָך, און נאָך קעמפּס אין די שעטסע נאַטור־
ווינקלען פון ניו־יאָרקער שמאַט... אַ סך פון די האַזיקע פּאַרער זע־
נען שוין איצט זיידעם און באַבעם און די ווייסע שיף איבערהאַדסאָן
איז מסתמא אַ ווייטער חלום פון די יונגע יאָרן אין אמעריקע...)
און אויפן וועג צוריק קיין ניו יאָרק, אויפן געפאַסטן העק, האָט
שושנה אין העברעיש דערציילט גרישווען איר פרויעריקע מעשה.
יאַנקל דער האַיסיגער בחור מיטן פאַרזשאַווערטן האַלדז און די מאַג־

באלישיע אייגעלעךד, איז געזעסן דערביי. ער האָט גישט פאַרשטאַנען קיין וואָרט העברעיִש (ער קאָן קוים לייענען ייִדיש. צו צען יאָר איז ער שוין געוואָרן אַ לערן־ייִנגל ביי אַ שלאַסער אין האַיסין). ער איז אָבער גישט אָפּגעטראָטן. ביי אים, צוליב איר קול, האָס סאַמעט גלעטגריק קול, איז שוין געווען כּדאי צו זיצן, אויב אַפילו ער האָט גישט פאַרשטאַנען קיין וואָרט. און זי האָט אומיסטן גערעדט העב־רעיִש, סדי הער האָזיקער האַיסנער לאַטסמאַן אירער, וואָס גייט איר נאָך אומעטום, וואָס וויל איר פאַרלוופן אַלע וועגן, וואָס וויל זי באַדינען מומש ווי אַ קנעכט, וואָל גישט פאַרשטיין. פּוילע איז גראַדע גישט געווען דערביי. פּוילע, וואָס האָט געהאַט אַ שיינעם האַרציקן טענאַר, איז געווען אַרומגערינגלט אינמיטן דעם דעק פּון אַן עולם חברה, און געזאָגען די אַלע לידלעך, וואָס ער האָט זיך אויסגעלערנט אין „גיטגעהאָיעט“.

און אַז מען זיצט אַזוי אויף דער שיף אינמיטן דעק צווישן די געזאַנגען, פּריילעכע קולות, האָס שפּילן פּון אַרקעסטער, פּילט מען אַפילו גישט, אַז די שיף שווימט. מען מיינט גאָר, אַז דער ברעג אַנטקעגן שווימט. דאָס קליינע אינוועלע אינמיטן האַרסאָן מיטן ומפּלאַטערלעכן שלאַס און פּורעמס שווימט... דער באַרג מיט אַ פאַרפּלאַנטערטן וואַלד אויפן שפיץ, וואָס הייסט „שטורעם־קעניג“, שווימט... דער בלויער הימל שווימט...

אין שושנה, אין איר שיר־השירימדיקן העברעיִש, דערציילט וועגן איר ליבע צו אַשאַן, דעם געפּאָלענעם רויטאַחמייער — די ליבע וואָס טוט ברענגען און ברענגען אין איר האַרצן, און קאָן גאָר גישט אויפהערן... זי הערציילט אויך וועגן איר טאַטן דעם גרויסן נביר אין האַיסין, וואָס האָט אין די פּאָגראַמען פּארלוירן אַלצדינג, זיך קוים געראַטעוועט קיין אַמעריקע מיט די דריי טעכטער (די ומאַמע און אַ פּערטע טאָכטער, שולמית, זענען געשטאַרבן אין אוק־ראַינע פּון פּלעקע־שיפּוס). און האָט אין אַמעריקע האָבן דעם טאַטן אָפּגענומען די פּיס, און ער איז שוין יאָרן און יאָרן אַן אינוואַליד... זי האָט אים אויך דערציילט וועגן איר עלטסטער שוועסטער געמי, אַ כּוידל שוין גאָר אין די יאָרן, וואָס איז פּאַחוועלקט געוואָרן דאָ אין אַמעריקע. „הוואַת היא געמי?!“ און דאָס איז געמי?! טאַקע מיט די ווערטער האָט אַ לאַטסמאַן, דערזענדיק איר עלטסטע שוועסטער, זיך אָנגערופן צו איר טאַטן, אָט דאָס איז געמי? די

גרויסע אָנציענדקע שיינהייט?! גוט כאָמט, וואָס איר מיטעלע
שוועסער הדסה איז גליקלעך פאַרהייראַט און וווינט אין באָסטאָן...
און זי אַליין טויג זיך עפעס נישט פאַר אַמעריקע, האָט זי זיך גע-
קלאָגט. ווען זי טראַכט, ווען זי וועט דאָספּן מאַרגן גיין אין שאַפ
אַהבעט, ווילט זיך איר נישט לעבן...

און איר לאַנדסמאַן יאַנקל, דאָס אַרעם כהורל פון האַסיין, וואָס
פאַרשטייט נישט קיין וואָרט העברעיִש, הערט זיך צו צו איר מען-
לאַרויט קול אַ פאַרצויבערטער און מיינט נאָר, אַז זי דעקלאַמירט
עפעס אַ שיינע פּאָעמע...

* * *

ניו יאָרק קומט אָן, און ס'פאַרכאַפט דעם אָמעס... אַזא ריזיקע,
בעכטיקע שטאַט האָט זיך אַנידערשטעלט אויפן ברעג פון האַר-
טאָן... סמאַרעם מויערן... דאָס זענען דען מויערן? דאָס זענען גי-
גאַנטישע ישלאַנקע פעלדן, וווּ מען האָט אויסגעהאַקט מויוונטער
פּענצערלעך... און די מויוונטער און מויוונטער פּענצערלעך אין
זינגען-פאַרגאַנג שיסן איצער מיט מויוונטער בליצנדיקע שפיין... אין
יערן פּענצער איז אויב עפעס אַ שריפה...

ס'צויגט צו דער דאָזיקער ריזיקער שטאַט, כאָמישבי ס'יאָגט אַ
חמימה אויפן האַרדטאָן פון אירע מויוונטער אָנגעהיעטע אַספּאַלטיגע
גאַסן, פון אירע צענדליקער מויוונטער אָנגעפארעטע שטיינערנע
מויערן... בלוילט זיך וואָס גיכער צושווימען צום ברעג און איינגע-
שלאָנגען ווערן וואוישן די מיליאָנען אייגוונער...

די שיה איז צוגעשווומען צום ברעג, און די חברה האָבן זיך
אראָפּגעלאָזט איבערן איבערגעוואָהפענעם כריקל אויף דעם אָנגע-
גליפן אַספּאַלט פון ניו יאָרק... און פון דער גרויסער ברידערשאַפט
און שוועסטערשאַפט פריער אין קעמפּ, „גיט געהאָגעט“ און דער-
נאַכדעם אויף דער שיה, זענען געוואָרן אָפּגעריסענע נאכדים און אייגן-
געשלאָנגען געוואָרן צווישן די מיליאָנען אייגוונער... עס האָט
גרשווען ממש פאַרקלעמט כּוים האַרצן, וואָס פון דער גרויסער
פריילעכער, זינגענדיקער חבּרשאַפט איז געוואָרן אויס. יעדער איז
נער מיט זיינע דאַגות איז געלאָפּן צו די סאַבוועים, עלעוועיטאַרס,
טראַמוויען, און צעווייעט און צעשפּרייט געוואָרן, וווּ ניו יאָרק האָט
אַז עק....

ס'האָט אים, גרשונען, אויך פאַרקלעמט דאָס האַרץ אויף שושנהן. זי איז געווען צוויי מיד, צוויי בלאַס, און דאָ איז זי אַרייַג געפאלן אין אַנגעהויצטן גיט יאָרק, און דאָ דאַרף זי זיך נאָך שלעפן אין שטיקנדיקן סאָבוועי ביז בראַנזוויל אויף פּאָועל-סמרויט. אַ מעקסי קיין בראַנזוויל דאַרף קאָסטן אַפּשר דרוי אָדער פיר דאָללער. און ווער קאָן זיך דאָס פאַרגינען? יאַנקל הער האַויסנער, אַ מעכטל גיט ביי מאַשינען, זייער אַ גומער פאַרדינער קאָן זיך אָבער יאָ פאַר גינען. ער וועט נישט דערלאָזן דעם האַויסנער גרויסן גבירס אַ מאַכט מער, די איידעלע פרינצעסין, וואָס איז שטענדיק געפאַרן אין מאַמנס פאַעמאַנען מיט אַ זיידן זאָגניקל, זיך שלעפן אין אַזאַ שטיקעניש מיט דער סאָבוועי קיין בראַנזוויל.

— יבֿע־ק־ס־י! — האָט ער אַ רוף געמאַן מיט העלדישקייט...

און די מעקסי האָט זיך געלאָזט צו דער וויליאַמסבורגער ברויך ווירד דער אַיסט-סאָיד, און די גאַנצע אַיסט-סאָיד איז געוועסן אייַג דרויסן, און דער דאָזיקער פאַרנער, שטיקנדיקער גאַכט... גאַנצע פּעלקער וועגען געוועסן איגדרויסן אויף דער אַיסט-סאָיד און אַרויס געקוקט אויפן רחמימדיקן קילן וויגיטעלע...

אויף דער ריזיקער וויליאַמסבורגער ברויך — אַן אויסגוס פון מענטשן... מען וועט אויף די בענק, מען שטייט ביי די פאַרעגל משעס... אַ טעזאַנג טראַגט זיך... דאָרטן איז די יוגנט פון דער אַיסט-סאָיד. אַ יוגנט, וואָס איז געבוירן געוואָרן אין קאָביקן קעסל פון גיט יאָרק — איז ביי זיי אַזאַ זומער-גאַכט אויף דעם דאָזיקן האַ-שיקן, מיט מיליאָנען לעמפעלעד באַלויכטענעם הענגענדיקן ריז, ווי אַ קאַרנאַוואַל-גאַכט, וואָס זיי וועלן לאַנג געדענקען אין זייערע ישעב- מערדיקע יאָרן און בענקען נאָך איר...

מאָרגן פאַרטאָג וועט די געווענע גרויס-גבירישע מאַכטער לויפן אין שאַפּ זיען פאַרסטרענגעס, און זי איז נאָך אַזאַ שוואַכע, קוים וואָס זי אַמעמט איצט. מיט דאָלכ-פאַרמאַכטע אויגן וועט זי אין דער מעקסי, און איר שיינער גאָלדענער קאָפּ כמעט ווי דום אויף איר לאַטהעמאַנגס וואַסל...

און גרשוין האָט געמראַכט, און דער סוף וועט זיין און זי וועט חתונה האָבן פאַר אים, דעם בהזר מיט די פאַרזשאַווערמע הענט... ער וועט איר קויפן אַ פּיאַנאָ און וועלן זי זאָל שפּילן אויף איר אַלע

שמיקעלעד, וואָס זי האָט געשפּילט אין האַיסן מיידלעוויוו אין די
זומער-פּאַרנאַכטן, ווען ער איז געשטאַנען אונטערן פּלויט אן אָרע=
מאַנסקע בחדל און זיך צוגעהערט... יאָ, זי וועט שפּילן די אַלע
ישמיקעלעד וואָיף דער פּיאַנאָ און ס'וועט איר פּאַרשמעקן איר רייכע
יונגט, מיט די ריחות פון די בלומען און ביימער אין איר טאַטנס
באַרטן...
...

איינגעמאכט

ס'איז א שבת פארהאפט און כמעט פון אלע הייזער אין בראַנזוויל הערן זיך פאָנגאָראָפּן, און כמעט אלע פאָנגאָראָפּן שפילן לידער אין יידיש... און ס'מאכט זיך אָפּט, ווען די גייס אויף א בלאַק און אין אלע הייזער אין בלאַק שפילן די פאָנגאָראָפּן האָס זעלביקע ליד... גייסט פארהיי אַ הויז און רורכן פענצער דערטראַגט זיך: „איד וויל נישט גיין אין הדר“, געזונגען פון לודוויג זאַץ... גייסט פארהיי אַ צווייט הויז און ווידער אַמאָל „איד וויל נישט גיין אין כ״י גע״ר... אַ הויז הויז, אַ פערט הויז, אַ פינפט הויז — אַלץ „איד וויל נישט...“

יא, ס'איז א שבת פארהאפט, אלע הייזער אין בראַנזוויל זינגען יידיש... און אלע „סטופס“, גאַניקעס און פידאַשיקעס אין בראַנזוויל וויל הערן יידיש... נאָך איבער דער אויסגעפוצטער פיסקין עוועניו — די שפאַצירנדיקע יוגנט איבט זיך שוין די צינגער אויף ענגליש. מען איז שוין עפלעכע יאָר אין לאַנד, מען איז שוין געגאנגען אזוי פיל אָונטן אין נאַכט־שול און זיך געלערנט די שפראַך פון דער מדינה... און מען רעדט אויף פיסקין עוועניו אייגער צום אַנדערן די שפראַך פון דער כּהונה מיט אַן אינערלעכן שמאָלץ, מיט דער פרייד פון דערגריכונג.

אָבער מיינט נישט, אז נאנץ פיסקין עוועניו רעדט ענגליש, ס'הערט זיך נאָך זייער גוט האָס יידיש היימישע לשון פון חברה יערשט־אַריבערענקומענע. ס'הערט זיך אויך אַפילו ווי מען רעדט העברעיש... יא, מען רעדט העברעיש, אָבער בלויז צוויי פערוואָן — יושנה מיט איר שוועסטער — „הזאת נעמי“. זיי גייען שפאַצירן, ביזע שוועסטער, אויף פיסקין עוועניו און הערן העברעיש הויך אויף אַ קול. יושנה האָט פאָרגעשטעלט פאָר פּאָליען און גרשווען איר שוועסטער נעמי, און די שוועסטער נעמי האָט געזאָגט:

— נעים מאוד לדעת אתכם (זייער אָנגענעם אייד צו קענען.
 אין רוסיש וואָלט זי מסתמא געזאָגט: „קאָשיען פּראָמאָ פּאָנאָ-
 קאָמיטיסאָ איז וואַמיו“, וואָס האָט מיינט דאָס זעלבע...).
 נעמים שוואַרצע האָר האָט און דאָרטו, שוין גרוילעך, זענען גע-
 שוירן, ווי ביי אַ יונגל, ווי די מאַדע יענע יאָרן, אָבער מסתמא נישט
 אַזוי צוליב דער מאַדע, ווי צוליב דעם זי זאָל אויסקוקן אַ ביסל
 יונגער. קוקט זי אָבער נישט אויס אַ ביסל יונגער...
 נעמי האָט זיך זייער דערפרייט מיט פּוליען און גרשונען.
 שושנה האָט איר מסתמא דערציילט וועגן זיי, און דאָ באַגעגנט
 מען זיך אַזוי פּלוצלונג, אויף פּיסקין עוועניו...
 און נעמי מיט די קורץ-געשוירענע גרוילעכע האָר און מיט
 די פאַרפּודערטע עלטער-קנייטשעלעך אַרום אירע שיינע ברוינע
 אויגן האָט פאַרבאָפּט דעם גאַנצן געשפּרעך. זי לאָזט כמעט קיי-
 נעם נישט אויסרעדן קיין וואָרט. וועגן דער העברעיִשער ליטעראַ-
 טור רעדט זי און וועגן דער רוסישער. און זי קען דיר גוט די רוב-
 טישע און העברעיִשע ליטעראַטור. און גלייך אויפן אָרט אויף
 פּיסקין עוועניו, דעקלאַמירט זי אָפּ ביאָליקס אַ ליד, פּיסקינס אַ
 ליד. און דעקלאַמירט זיי זייער שיין. פאַרמאָגט פּערלדיקע ווייסע
 ציין, אָבער בלוטלאָזע ליפּן, די אמאָליקע האַיסיגער שיינדיגייט...

* * *

בראָנזוויל, וואָס איז יענע יאָרן געווען אַ שמאָט מערסמנס
 פּון איינשטאַקיקע און צווייטשטאַקיקע וויינונגען, האָט אויך פאַר-
 מאַגט דאָ און דאָרטן מענעמענט-הייזער. די אָפּגעקראַכענע הוישכ-
 דיקע מענעמענט-הייזער, נישט ערגער, ווי אויף דער איסט-סאיד.
 אויף פּאָועל סטריט האָבן זיך געפונען די אָפּגעלאָנגסטע מענע-
 מענט-הייזער, און אין איינעם פּון זיי, אויפן פּערטן שמאָק האָבן
 געווינט די צוויי האַיסיגער שיינדיגייטן מיט זייער פּאַפּן דעם גע-
 וועזענעם גרויסן גביר.

און זיי זענען אַרויפגעגאַנגען אויפן פּערטן שמאָק, די צוויי
 ושועסטער מיט פּוליען, גרשונען און יאַנקלען. יאַנקלען האָט מען
 געטראָפּן, ווען מען האָט זיך אומגעקערט פון שפּאַציר אויף פּיט-
 קין-עוועניו מיט אַ גרויסן בוקעט בלומען. ס'האָט געשמעקט פון
 בוקעט מיט זייער גוטע ריהות. פון יאַנקלען האָט אויך געשמעקט
 מיט זייער גוטע ריהות. דער באַרבער האָט אויף אים אַרויפגע-

גאסן אפשר א גאנץ פלעשל אָדעקאָלאָן און מיט אַנדערע שמעקנע
 דיקע וואָסערלעך. זיינע שמעכיקע שוואַרצע האָר האָבן געלאָנגט
 מיט פעטקייט אין אַ טייערן בלויען שעוואַמענעם אַנצוג און ער
 געווען אָנגעפאָן, און אין אַ זיידן ווייס העמל, מיט אַ שניפּס וואָס
 האָט אויף זיך געהאַט די קאָלירן פון דער אַמעריקאַנער פּאָן.
 פאַרשפּילעט מיט אַ קליין דימענט-שפּילקעלע. ער האָט זיך רייך
 ואויסגעפּוצט. דער זון פון דעם אַרעמאַנסקע טאַטעמענס שניידער
 לכבוד זיין לאַנדסמאַן דעם גרויסן האַייסיגער גביר. אָבער דער גרויס-
 סער האַייסיגער גביר קוקט איצט אויס זייער נעבענדיק. אָן אַרע-
 ומאַנסקע הניפה אין זיינע אַרויסגעטאַרמטע שוואַרצע אויגן.
 דאָס קוקן זיי מיט הניפה צו זיינע מעכטער און צו די געסט. שוין
 אַ בינה, זעקס יאָר, אָן ער קאָן קיין טריט נישט מאַכן אויף זיינע
 פאַרלאַזירטע פּיס. ער מוז סדרר זיצן, און דאָס האָט אָפּגענומען
 פון אים וווּ אַ סימן פון זייגער אַמאָליקער תקיפות... ווען מען
 יערט אַרום זיין צעוואַקסענע גרוילעכע באָרד, וואָלט ער נישט
 ואויסגעזען אזוי אָפּגעלאָזן דער אַמאָליקער גרויסער גביר...

מיט זיין האַייסיגער לאַנדסמאַן יאַנקלען האָט ער זיך גאָר-
 נישט דערפּרייט, כאָטש יענער האָט געבראַכט אַזאַ שיינעם בוקעט
 בלומען אין שמוכ, און כאָטש יענער אין געווען אויסגעפּוצט אַזוי
 רייך. דערפּרייט האָט ער זיך מיט גרשונען און פּוליען, מהמת ער
 האָט געקאָנגט צו זיי רעדן העברעיש. דערפּרייט האָט ער מיט זיך
 ואויד צוליב דעם, ווייל זיי זענען פון בערשאד. אָ, ער קען בערשאד
 גאָנץ גוט. נישט איינמאַל געווען דאָרטן צוליב זיינע מסחרים. גע-
 האַנדלט מיטן בערשאדער וואַוואָד, און מיט דער בערשאדער מיל, און
 און מאַיר האַלפּערין, דער גרעסטער בערשאדער גביר, פלעגט ביי
 אים לייען געלט... ער וויל רעדן און רעדן וועגן זיין אַמאָליקער
 גרויסקייט און תקיפּעשקייט, אָבער זיין עלטסטע טאָכטער געבט
 לאַזט אים נישט רעדן. זי לאַזט קיינעם נישט רעדן, זי אַליין וויל
 רעדן — און רעדט, און רעדט...

און ער דערשמעקט גלייך, גרשון, אַז געמי און איר טאַטע
 קאָנען זיך נישט פאַרליידן איינער דעם אַנדערן. פון די זייטיקע
 קוקלעך, וואָס זי דערלאַנגט אים בשעת ער וויל פאַרכאַפּן דעם
 געשפּרעך, און וואָס ער דערלאַנגט איר בשעת זי וויל פאַרכאַפּן
 דעם געשפּרעך. ער איז אויסגעהונגערט גאָר מענטשן, אַ פאַר-

שפארטער אין הויז שוין אזוי פיל יארן, און כפרט נאך אזויגע,
וואָס גערענקען זיין גרויסקייט פון האויסן...

און די וועגט אין דער דירה זענען פארשימלט גרין, און די
ספעליע ברודיק-האָזשע, און דער קאמאד אָפגעבלאקעטעט ברוין.
אומעטום אזא הילפלאזע אָפגעלאָזנקייט. זיי זענען גאָרנישט קיין
באלעבאָסעס די האַזיקע צוויי שיינע טעכטער. „אז זיי זענען געווען
געוויינט צו משרתים און דינסטן“ — האָט יאָנקל גאָרדעם אינג-
דרויסן זיך אָנגענומען פאר זיינע לאַנטהס-מיינדלעך — „אז קיינער
פון זיי האָט נישט אַריינגעלייגט קיין פינגער אין קאלט וואסער,
און דאָ דארפן זיי נאָך ביידע אַרבעטן אין שאַפּ“. און אין שאַפּ,
זשמעלט זיך יאָנקל פאַר, זענען זיי אויך נישט מוסתמא קיין גרויסע
אויפטוועריגס.

— נעמי, כסרי את האורחים הנכסרים במרחקת של הוסרבנים
(זיי מכבר די חשובע געסט מיט ווייניגש-איינגעמאכט) — האָט
דער פאָטער זיך אָנגערופן מעשה בעל-הבית אין שטוב.

— אַ יאָ — האָט זיך נעמי אַ כאַפּ געמאָן, אַ שמיכל געמאָן
צו די געסט, אָבער געוואָרפן אַן אומצופרידענעם בליק צום טאַטן.
און אז מען האָט דערלאנגט די חשובע געסט ווייניגש-איינגע-
מאַכט אין גלעזערנע טעלערלעך, האָט מען דעם טאַטן, פארשייט
זיך, אויך דערלאנגט. און דער טאַטע האָט געגעסן דעם ווייניגש-
איינגעמאַכטן אי מיטן מויל, אי מיט די אויגן. אזא פרייד געווען
אויף אים.

גרשון האָט שוין נישט געקאָנט הנאה האָבן פון זיין חלק איינג-
געמאַכט, זיך גלייך פאַרגעשמעלט, ווי ער, גרשון, איז אויך אַ גע-
ווענער גביר, און אויך אַלט, און אויך אַן אינוואַליד, און האָט
אויך טעכטער, און די טעכטער קאָנען אים שוין נישט פארליידן,
און דאָ בענקט זיך אויף דער עלטער נאָך אַ ביסעלע זיס, איינגע-
מאַכט, און די טעכטער ווילן נישט געבן קיין איינגעמאַכט...

— קומט נאָך אַמאָל און וואָס אָפּטער — האָט זיך דער אַל-
טער געבעטן ממש ומיט רחמים, ווען די בתורים האָבן זיך גע-
זענט...

* * *

און יאָנקל האָט טאַקע חתונה געהאַט פאַר שושנה... שפעטער
מיט יאַרן האָט גרשון זיי ביידן באַגעגנט אויף אַ מאָלעריי-אויס-

שמעלונג. יאנקל האָט אויסגעקומט מיר און פארשלאָפן, אָבער זי,
שושנה — פריש ווי אַ בליענדע דיו, אַ ביסל פולער געוואָרן. אַ
גרויסע מינימע געווען אין מאָלעדיען. גערעדט צו גרשונען וועגן
סעזאנען, און וועגן מאַנע, און וועגן פּיקאַסאָ...
...

דוד אינגאטאון

פון וואָסזשע האָט גרשון דערווייל געמאַכט אַ לעבן? פאַר-
שיידענע מאַכות געמאַן. אַפילו געווען אַן אַגענט פון „בוד אָון
גאַלעדזש“ (דער בוך פון וויסן). האָט האָט דער געטרייער יהושע
קאַמינסקי, יואָם איז אַליין געווען אַן אַגענט פון דעם דאָזיקן בוד,
אים גאַראַיעט. אָבער קיין מול-ברכה איז נישט געווען. גרשון האָט
זיך פשוט נישט אויסגעטויגט צו זיין אַ „סעילסמאַן“ און גיין פון
הויז צו הויז, קלינגען אין די פירן, און צורעדן די טאַמעס און די
מאַמעס, זיי זאָלן קויפן פאַר זייערע קינדער דעם „בוד פון וויסן“,
וואָס איז גאַנצע צוואַנציק בענד, און מען קאָן דאָרפן לערנען אַלע
חכמות פון דער וועלט.

דערהינטערס איז געקומען דוד אינגאטאָון און אויך עפעס
געטאָן, גרשון זאָל עפעס פאַרדינען. און ווי קומט גרשון צו דוד
אינגאטאָון? אין קאַפע אייראָפּע האָט מען אים קיינמאַל נישט
געזען. אַליין האָט ער געארבעט אין „האיאס“, געווען פאַרנומען אַ
גאַנצן טאַג, און אין אָונט מסתמא געווען פאַרנומען מיט זיין
מישפּחה און מיט זיין שרייבן.

גרשון האָט געהערט, אַז דער דאָזיקער דוד אינגאטאָון איז
אַ מענטש מיט אַ גרויסן האַרץ, צו קאָלעגן שרייבער איז ער אַ גע-
טרייער חבר, און צו יונגע אָנפאַנגער איז ער אַ טאַמע. איז וואָזשע
קאָן מען אים טרעפן? מען האָט געזאָגט, אַז פון איינס ביז צוויי
גאַכמיטאָג קומט ער עסן זיין מאַלצייט אין אַ געוויסן רעסטאָראַן
אויף יוגי וווירסימי פלעיס, אָדער גאָר אין אויטאָמאַט-רעסטאָראַן
אויף בראַדוועי, לעבן דער אַכטער גאַס. ס'קומען אַהין אויך דעמלע
זיינע חברים שרייבער און אַנדערע קינסטלער. און מען עסט צו-
זאַמען און מען שמועסט צוזאַמען וועגן ענינים פון ליטעראַטור...

אין ער געגאנגען גרשון. מיט יאָסל קאָמלערן געגאנגען. אין
 אויטאָמאָט אויף בראַךוועי לעבן דער 8טער גאָס האָבן זיי אים
 נישט געטראָפֿן, אָבער אין דער קאָפּעטערדיג אויף יוניווערסיטי
 פּלעיס האָבן זיי אים יאָ געטראָפֿן. און ווען גרשון האָט זיך באַ-
 קאָנט מיט אים, האָט ער זיך גלייך רעחמאַנט, אַז ער האָט אים
 שוין איינמאָל געזען. און געזען האָט ער אים גלייך דעם מאָג, ווען
 ער איז געקומען קיין אַמעריקע, און טאַקע אין „האיאס“ אים געזען
 און ער האָט אַזוי וואַרעם געדעמט צו אים, גרשונען, און די אַנדערע
 איזינגראַטן, וואָס מען האָט ערשט אַריבערגעבראַט פֿון עלים איי-
 לאַנד. אַ מענטש אַזאַ, וואָס אַז ער גיט אָפּ שלום עליכם, דערפילט
 מען גלייך זייער אַ וואַרעמע און שטאַרקנדיקע האַנט; אַ מענטש,
 וואָס ס'שלאָגט פֿון אים מיט אַ סך וויטאַליטעט, וואָס אין מאַנגע-
 מייש. ער קוקט גאַרנישט גלייך צו דיר מיט זיינע שטאַרקע פינגל-
 דיקע שוואַרצע אויגן, ווען ער רעדט צו דיר, קוקט גאָר דאַכט זיך
 אין אַ זייט, אָבער די גומע פייערלעך אין זיי טרעפֿן דיר און ציען
 דיר צו צו אים. אַ מענטש מיט אַ ברענענדיקן שוויכער שוואַרצע
 האַר. אַ נישט געהאַרטנאָמער שוויכער האַר, און מיט פּולע, באַטע-
 מענדיקע ליפֿן, און מיט אַ קול פֿון טרויסט, און מיט אַ הויכן שייגעס
 ישמערו, וואָס קנייטשט זיך פֿון מינדסטן וואַרפֿט, וואָס דו רעדסט
 אַרויס צו אים. און פֿון זיין מאַמעווער הויט אויפֿן פֿנים שלאָגט אַ
 סאַמעטקייט, און אַליין אין ער סאָליר און ברייטבייגערדיק. פֿרויען
 האָבן זיך מסתמא אויך געצויגן צו אים.

אַרום זיין מייש זענען געזעסן דער מאָלער יהודה טאַפֿל, דער
 קראַנקער פֿאַרטיאָיעמער פּאָעט חיים קרול, דער זייער הויכער אַטלע-
 מיישער יש. דרייסקעל. דוד איזנאַטאָוו האָט גרשונען געזעצט לעבן זיך,
 אַרויפֿגעלייגט אַ וואַרעמע שטאַרקנדיקע האַנט אויף זיין אַקסל און
 אים געזאָגט, אַז ער האָט געלייענט זיינע קינדער-מעשהלעך, און
 זיך פֿאַרגעשטעלט, אַז דער מחבר פֿון זיי איז שוין אַ באַיאַרמער
 מענטש, און האָט הערעט ער פֿאַר זיך אַ יוגנט בחור, כמעט אַ צוציק.

און פֿאַחוואָס דאַרף אַ מחבר פֿון קינדער-מעשהלעך זיין שוין אַ
 באַיאַרמער מענטש? ווייל אַ יונגער שרייבער טראַכט גאָר נישט
 פֿון דערציילן מעשהלעך צו קינדער, ערשט אַז מען קומט אין די
 יאָרן, מען האָט אייגענע קינדער און אפשר אויך אייניקלעך, און

יענע בעטן זיך מעשהלעך ביי זייער טאטן צי ביי זייער זיידן,
טראכט מען אויס פאר זיי מעשהלעך...

און דוד אינגאטאון האָט געהאַלפֿן יונגע שרייבער צו געפינען
עפעס באַשעפטיקונג. דעם קראַנקן חיים קרול האָט ער שאַקע באַ-
זאָרגט ביי זיך אין „האיאס“ מיט זייער אַ לייכטער אַרבעט. חיים
קרולס עומבא איז געווען זיצן פאַר אַ מישל אין פאַדער-זאַל פון
„האיאס“ און יעדן גייעס אַרײַנגעקומענעם דירעקטירן צו דעם
אַפֿיס, אָדער צו דער פּערזאָן, אין וועלכער יענער נויטיקט זיך.

גרשווען האָט ער אויך גלייך באַזאָרגט מיט אַ שטיקל פּרנסה.
זאַל גרשון לעהגען זיין זון דניאלן יידיש און העברעיִש. אָבער פון
איינע לעקציע קאָן מען דאָך קיין סך גישט מאַכן, האָט שוין דוד איג-
נאָטאָו געווען, און אַנדערע יידישע שרייבער זאַלן אויך איינלאָרן
גרשווען צו לערנען מיט זייערע קינדער. און גרשון האָט געלעהנט
מיט י. ב. ביאלאָסמאַצקיס מיידעלע, וואָס ער געדענקט נאָך אירע
אויגן, מיך שוואַרצע אויגן און גרויסע אַזוינע. דאָס גאַנצע פּנימל
איז געווען גאַלע אויגן. ער האָט אויך געלעהנט י. ב. לאַפּינס מיידעלע,
וואָס ער געדענקט בלויז אירע בעקעלעך, שמענדיק רוימע בעקעלעך.
ער האָט אויך געלעהנט מיט מלך עפשטיינס צוויי מיידעלעך, די
עלמערע אַ שרעקעוודיקע און די יינגערע, אַ לאַכנדיקע. אויך מיט
זישאָ לאַנדוויס אַ מיידעלע, אַ גאַלדן-הויטיקע, אַ גאַלדן-האַריקע, איר
קול ווי אַ פּלייט. אויך אַברהם רייזענס שיינדעלע, די גאָר פּילבאַרע
שיינדעלע מיט די זיך שמענדיק הידושיקע שוואַרצע אויגן. אויך
עמנואל פּאָקס, אַ חבר פון דורף אַפּאַטאַשו. עמנואל פּאָקס — אַ
רויט-האַריקער, אַ ברויז-אויגיקער, אַ טייער בחורל. ס'איז אויסגע-
קומען, און גרשון איז געוואָרן אויסשליסלעך דער לערער פון די קינד-
ער פון יידישע שרייבער... הכלל, ס'האָט אים אָנגעהויבן צו גיין פון
אַלע זייטן...

ביי דוד אינגאטאָוון האָט שוין גרשון געמוזט נאָכן לערנען מיט
דניאלן אויך בלייבן צו דער פּרייטיק-צונאַכטיקער סעודה... דאָכט
זיך לעבן עוועניו „רושעי“ אין ברוקלין אין אַ פּריואַטער הייזקע
האָט דוד אינגאטאָו געווינט. און אַז גרשון האָט אַ קוועטש געטאָן
דאָס קנעפּל, האָט אים געעפנט די טיר זיין שיינע פרוי מיט די
גאַלדענע האָר, מיט די פינקלדיקע ברוינע אויגן און מיט דעם ליב-
לעבן שמיכל. זי האָט קיין וואָרט יידיש גישט געקאָנט. דאָס מעכ-

פערק, א מיידעלע פון א יאָר פיר, מיט דער מאַמעס האָר און מיט דער מאַמעס אויגן, האָט אויך נישט געקאָנט קיין וואָרט יידיש, און נישט אָפּגעפראָגן אויף קיין מינוט די גאַנצע צייט, ווען גרשון האָט געלעהנט מיט דיניאלן. און דיניאל אַליין אינגאַנצן געראָגן אין פאַמן. א בחורל מיט אַ שויבער שוואַרצע ווילדע האָר, מיט ברעגענדיקע שוואַרצע אויגן, און מיט אַ מויל פון איינעם אַ קידער-ווידערניק, האָט זיך זייער געוואָלט לערנען יידיש. דער עיקר וואָס ער האָט גע-וואָלט איז צו קאָנען לייגען דעם פאַטער-וואַנדער-מעשיות, און אַינס גיבן פאַקע האָט ער געקאָנט לייגען דעם פאַטער-וואַנדער-מעשיות...

איז גאַס-צימער האָט גרשון געלעהנט מיט דיניאלן. און איז גאַס-צימער האָט געהערשט אַ מין הייליקייט, אַ הייליקייט וואָס האָט אַרויסגעהרגען פון די סימבאָלישע מאָלערייען אויף די ווענט, אויף די בלומען-טעפּ, אויף די שאַלן און סיבער צעהאַנגען איבער די בענקלעך און אויף דער גרויסער שוואַרצער פּיאַנאָ. די צוויי לייכט-פער מיט די שבת-ליכט זענען אויך געווען באַמאָלן. און אויב גרשון מאַכט נישט קיין מעות זענען די פאַלע מאָלערייען געווען פון אברהם וואָלקאָוויטש, מאַקס וועבער, קאַפּמאַן און פאַפּל און אַליץ אויף די טעמעס פון דוד אינגאַטאַווס וואַנדער-מעשיות.

און אַז דער אָונט איז צוגעפאַלן, און אַז אינגאַטאַווי איז גע-קומען פון זיין אַרבעט אין „האיאס“, זיך אַרומגעוואַשן, אַרומגע-גאַלט, אָנגעפאַן יום-טובֿדיקע קליידער, האָט מען געמאַכט שבת אין הויז. די בלאָטה-האַרדיקע, גאַלדן-הויטיקע, ברנין-אויגיקע שייגע פרוי זיינע, האָט אָנגעצומדן די שבת-ליכט, און זיך גלייך געזעצט צו דער פּיאַנאָ שפּילן פאַר דער משפּחה און פאַרן לערער אויסצוגן פון בעט-האַווען און שאַפען, און אַליץ לכבוד שבת...

און דער לערער גרשון איז ישוין אַלע פרויטיק-ציגאַכטס געווען אַן אורח צום טיש. קיין פּיש, עוף, וויד מיט לאָקשן האָט מען אין דעם הויז נישט דערלאָנגט צום טיש. זיי זענען געווען וועגעמאַריער, אינגאַטאַווי מיט זיין משפּחה. אָבער די אַלע געריכטן פון פראָמוס, נאַמוס און פאַרשיידענע גרינצייגן זענען ביי גרשונען געווען ליבער פון די געשמאַקטע שבתדיקע פּיש.

און פאַרלאָזנדיק דאָס הויז און אַרויסגייענדיק אויף דער גאַס, איז פאַקע געווען מקודש לחול, פון הייליקייט צום איגדער-וואָבן.

אזא איגדער וואָכנדיק איר אַלע גאַסן. ס'איז געווען טאַקע פונקט
ווי אין איינער פון איגנאַטאַווס יונדער-מעשיות, ווי אַ געוויסער
צדיק מאַכט אַ קרייז אַרום זיך, מיט ווייז הייליקן שמעקן, און אין
דעם דאָזיקן געהייליקטן קרייז, קאָן ער שוין ביישמיין קעגן דער סוף
מאָה און זיגדיקייט... דורך איגנאַטאַווס הויז — אַ געהייליקטער
קרייז אינמיטן עפעס אַ גרויסן מהבר פון ווילגאָדער וואָכנדיקייט...

איבער די שולן אין ניו-יאָרק

ערב די ימים-נוראים (די פאָרנטיקע טעג), האָט דוד אינגאָל טאָן צוגעשאַרט גרשונען אַ זויטיק פאָרדינגסמל — אים געשיקט מיט „פאָוסטערס“ פון „האיאס“, זיי צו הענגען איבער אלע שולן אין גרויסן ניו יאָרק. די „פאָוסטערס“ האָבן אַפּעלירט צו די יידן בני רחמים אין די ימים נוראים, זיי זאָלן מער זיין געלט פאַרן „האיאס“, וואָס איז אַזאַ גרויסע הילף צו די יודישע אימיגראַנטן איבער דער גאַנצער וועלט. די „פאָוסטערס“ זענען געווען אין קאָליר, און אינמיטן איז געווען אויסגעמאַלן אַן עלטערער יוד מיט אַ זאָק אויף די פלייצעס און מיט אַ וואַנדער־שמעקן, און קוקט אַ הילפלאָזער צו די שטורעמדיקע וואַסערן פון ים.

ס'איז געווען די אמתע אַרבעט. מען האָט געדאַהפט זיך טראָגן מיט אַ הויפטן פעקל „פאָוסטערס“ און זיך לאָזן מיט די סאָבוועים אומעטום, וווּ יודישע שולן געפינען זיך, זיי אויסהענגען און דערנאָך קומען צוריק נאָך פּרישע „פאָוסטערס“.

און וווּ געפינען זיך די יודישע שולן אין גרויסן ניו יאָרק? וווּ געפינען זיי זיך דען נישט? אויף דער אויסט-סאיד און אויף דער וועסט-סאיד, אין האַרלעם און אין די בראָוקס, אין וויליאַמסבורג און אין בראָוקלין, אין בראַיטוואָן און אין קונג־איי־לאַנד... אומעטום... געקומען יידן אין ניו-יאָרק, נאָך נישט אַפּגעווען אַ פאַר חדשים אין נייעם לאַנד און מען האָט זיך שוין ווי עס איז געקליגט און אויפֿגעעפנט אַ שול.

ס'איז פאַר גרשונען געווען מעט ווי אַ קולטור-היסטאָרישע עקספעדיציע. אים האָבן געוואַלדיק אונטערעסירט די נעמען פון די פאַרשיידענע שולן. פאַרלוירן גענאָמען ביי גרשונען האָט לאַנגע צעמל מיט די פאַרשיידענע נעמען פון די שולן, וואָס ער האָט גע־האַלטן צווישן זיינע פאַפירן אַ לאַנגע צייט... א סך שולן האָבן זיך

גערופן מיט די נעמען פון די שמעטלעך אין אוקראינע, פוילן, גאליציע, רומעניע. „בית הכנסת אנשי פון דעם און דעם שמעטל“ זאָרער, „בית הכנסת דבני דעם און דעם שמעטל“.

אזא אויפשריפט אויף אַ שול האָט אונדזער בחור זייער גע-
רייט. אין אזא נאָמען איז געווען גרויס בענקשאפט צום שמעטל,
פון זעלבן מען איז געקומען. די נאָר-וואָס אַריבערגעקומענע האָבן
זיך געוואָלט טוליען איינער צום אַנדערן אין גייעם לאַנד, זיין צוואַ-
מען אין די ישעהן פון זייער געבעט, רעדן איינער צום אַנדערן ווי
אַזוי מען האָט גערעדט אין זייער שמעטל מיט אלע אידיאָמאטיש-
קייטן אין זינגענדיקייטן... דאָס איז טעווען אין אַטהייב מיט יאָרן
און יאָרן צוריק. דערנאָך האָבן זיך די אנשי-בני פון דעם און דעם
שמעטל זיך צעטיילט און צעשפרייט, וווּ ניו-יאָרק האָט אַן עק, און
אין ישראָל אויפן נאָמען פון זייער שמעטל האָבן שוין אַנדערע יידן
געהאַנגען. אפשר אום ראש-השנה און אום יום-כיפור זענען לאַנדס-
לייט געקומען פון ווייטערע געגנטן דאַוונען אין דעם „אנשי בני“
פון זייער שמעטל, און אפשר אַפילו גלאַט אַזוי אין אַ וואַכיקן נאָר-
נאָכט האָט זיך פאַרבענקט און מען איז געקומען... און אפשר האָט
מען נאָך דאָרטן געמראָפן אַ פאָר פון די קדמונים, די אמאָליקע,
וואָס זענען שוין געבלאָזן וווינען דאָרטן, וווּ זיי האָבן זיך אָפגע-
שמעלט בשעת מען איז נאָר-וואָס געקומען קיין אמעריקע...

און אין די האַזיקע געבעט-הייזער, וואָס האָבן זיך געגרינדעט
פון די „אנשי בני...“ האָט מען שוין געזען, אַז עפעס אַ זאָך זאָל
דערמאָנען אין דער קלויז צי אין דער שול פון זייער שמעטל:
אפשר דער פרוכת, אפשר דער באַלעמער, און אפשר דער כווד
(האַנט-פאַס)... דער נוסח פון דאַוונען איז דאָך אַורדאי געווען דער
זעלביקער...

און ס'זענען געווען אַזוינע שולכלעך אויך מיט געמען פון
שמעטלעך אין דער אלטער היים, אָבער נישט גראָד לאַנדסלייט
זענען געקומען אַהין דאַוונען, נאָר „אנשי שלומנו“, דאָס הייסט,
חסידים פון אַ געוויסן רבין דאָרטן פון ישענער זייט י"ב. און אין
אזא שולכל האָט מען געפראָוועט שלוש סעודות שבת פאַרנאָכט,
איבערגעאַגט דעם רבינס תורה, און געוואָנען דעם רבינס גיגון
אין די שעהן צווישן טאָג און נאָכט, און אין זייער זינגען איז גע-

ווען נישט אזוי די בענקשאפט גאָר זייער רבין, ווי גאָר זייער
אַמאָליקן לעבן...

און אפנים אין די ערשטע יאָרן, ווען יידן האָבן אָנגעהויבן
קומען קיין אמעריקע, זענען די מערסטע שולכלעך געווען פון
„אנשי בני“... שפעטער, ווען מען האָט זיך צעזויט און צעשפרייט
אין אלע עקן פון ניו-יאָרק, האָבן אָנגעהויבן אויסקומען די שולן
אין גרויסע בנינים, וואָס האָבן זיך שוין גערופן מיט אלגעמיינע
סימבאָלישע נעמען, ווי „עץ החיים“ (הער כוים פון לעבן), „שערי
תפילה“ (די טויערן פון געבעט), „שערי שמים פתח“ (עפן די
טויערן פון הימל), און אויך אזא נאָמען ווי „לבו נרננה לה“
(קומט לאָמיר זינגען צו האָט).

אזוי פיל פאַרשיידענע נעמען פון שולן האָט גרשון דעמל
אָנגעראַפן, בשעת ער האָט אויסגעהאַנגען די „האויס“=פּאַוס=
טערם, און אזוי פיל פאַרשיידנארטיקייטן אין דער פּאַרממע פון
די געביידעס. די סימבאָלן פון די „עשרת הדברות“, אָדער דער
„מגוֹרֵד“, אָדער די „מגוֹרֵה“ זענען שוין אומעמוס געווען אויס=
געקריצט איבער דער מיר, צי אויף אַ בענצטער...

אין די גרעסערע שולן האָט גרשון זעלמן געראַפן אויף זיין
עקספּעריענץ, אַז עמעצער זאָל זיצן איבער דער גמרא און לערנען
אין אַן אינמיטן ביימאָג. זיי זענען גאָר געווען געשלאָסן, און ס'איז
אָנגעקומען אונדזער בחור זייער אַשווער צו געפינען ערגעץ דעם
שמש ער זאָל עפענען די מיר, סדי צו קאָנען אויפהענגען איגעווי=
גיק אין פּאָליש דעם „האויס“=פּאַוסטער.

אין די קליינע שולכלעך איז געווען אַ מחיה, שטענדיק אָפן,
שטענדיק האָט זיך שוין עמעצער געפונען איגעווייניק, צי אַ יוד
אַ לערנער איבער דער גמרא, צי גאָר אַ רבי מיט תלמידים. אין
איינעם אזא שולכל אין די בראַנקס, געדענקט גרשון, ווי ער איז
גאָר איינגעשלאָפן, מיט פון אַרומלופן איבער וואַבראָנקס=האַט=אין
עק; מיט אויך פון דער גרויסער הייז, און איגעווייניק אין שולכל
איז געווען האַלב=מונקל, קיל און היימיש. אינהרויסן האָט גע=
בריאַזגעט און געקנאַקט דאָס אמעריקאַנער ישרייענדיק און דרינג=
גענדיק לעבן, און דאָ איגעווייניק, שאַקע ווי אין אַ מקום קדוש, אַן
אַרעמען פאַרצייטיקן מקום קדוש, וווּ דאָס קול פון תורה הערש

קיינמאָל גישט אייף אַן עלטערער ייד מיט אַ לאַנגער ווייסער באַרד
האַט זיך געשאַקלט איבער אַ גמרא און צוגעזונגען דעם דורות-
דיקן אלט-באַקאַנטן ניגון.

גרשון האָט זיך אין דעם שולכל אַנגעדערהעוועט אַפּרוען און
ער האָט זיך פאַרגעסן, אַוועק אין דער פאַהאַנגענהייט, ס'האַט
זיך גאָר אים אויסגעדאַכט, און האָט גער אַליין שאַקלט זיך איבער
דער גמרא און זינגט זיך צו. ער איז האָר אַמאָל געווען אַ ישיבה
בחור... און דערנאָך איז ער גאָר איינגעשלאָפּן, און פאַרגעסן איג-
באַטען, און ער איז אין אַמערקע. אַ פּופּען אָדער צוואַנציג מינוט
איז ער אַזוי אָפּגעשלאָפּן, אָבער שוין לאַנג, לאַנג, און ס'האַט זיך
גישט געשלאָפּן אַזוי זיס... אפשר אין דער קיטרהייט... און און ער
האַט זיך אויפגעכאַפט, האָט אים אַזוי באַנג געמאָן. וואָס ס'האַט
אים באַנג געמאָן, איז אים גישט געווען קלאָר, גאָר ס'האַט גענאָגט
און גענאָגט...

אַ, מען האָרף ווייטער זיך לאָזן מיטן שווערן פעקל „הויאס“
— „פּאַסיסטערס“. און די בראַנקס איז אַזוי ריזיק, און אומעטום
ערגעץ — אַ שול אָדער אַ שולכל אָדער גאָר אַ האַלב-שולכל. און
אַ האַלב-שולכל איז ביי גרשווען געווען, האָט פּרוואַטע שולכל,
דאָס הייסט, ס'האַט געהערט צו אַ געוויסן גומן ירו, אָדער רב, אין
די הינטערשטע צימערן האָט האָט דער גוטער ייד, אָדער דער רב
געוויינט מיט זיין משפּחה, און אין פּאַרדעזשען צימער איז געוואָרן
דאָס שולכל מיטן אַרון-הקודש, מיט דעם שולחן... אין אַזאַ האַלב-
שולכל איז אויך געווען אָפּטמאָל אַ חדר, אַ רבי איז געזעסן און
געלערנט מיט די קינדער, אַ רבי מיט אַ באַהר און פּיאַות, אָן אַ
קאַפּאַטע, אין אַ יאַרמולקע, פּונקט ווי אין דער אלטער היים. און
אַ דער רבי איז געווען אַ שטאַרקער ייד מיט אַ שטאַרק קול,
זענען גראָד די בראַנקסער, צו די האַרלעמער, צו די וויליאַמסבורג-
גער סעמעלער, מעקסעלער געזעסן סאַמעטשנע און שפּיל גאַב-
געזונגען דעם רבין: „וואַמר“ און ער האָט געוואָגט, „ה“ גאַט,
„למשה“ צו משה... אָבער אַ דער רבי איז געווען אַ חלוש, אַ ייד
מיט אַ צעטראַסקעט קול, זענען די סעמעלער און מעקסעלער גע-
שפּרונגען איבער די בענק, געקראַכן אויף די גלייכע וועגט מיט
קולות בוי אין דער סעליע...

ווידער אין אן אַנדער האַלב־שולעכל, ערגעץ אין האַרלעם, האָט
גרשון אָנגעטראָפּן אַ יונג בחורל פּוּן אַ יאָר אַכצן אין אַ יאָרמולקע
און אין פּיאָות, שמייענדיק פאַר אַ סמענדער איבער אַ גמרא און
שאַקלענדיק זיך פּרוּם, און צווינגענדיק זיך אזוי זיס מיט דעם
גמרא־גיגון. ער היום איז גרשווען פאַרבליבן אין זכרון דאָס האַָ
זיקע ביילד פּוּן דעם איין און איינציקן אַמעריקאַנער געבוירן יידיש
בחורל, אפשר איבער גאַנץ האַרלעם, וואָס לערנט אין דער גמרא
אַ שיעור פאַר זיך...

דאס געבורט פון א יידישן בוך

די וועלט צו באשאפן איז, דאכט זיך, דעם כביכול נישט אָנגעקומען אזוי שווער, ווי יהושע קאמינסקי צו באשאפן גרשונס צוויי בענד קינדער־מעשהלעך... ס'האָט געוואָלט הייסן, אַז דער שלום־עליכם פּאָלקס־אינסטיטוט געמיינט זיך אונטער אַרויסצוגעבן אַז די צוויי בענד, און אַז זיי זענען אַרויס איז טאַקע געווען פאַר־צייכנט אויפן שער־בלאָט: „אַרויסגעגעבן פון שלום־עליכם פּאָלקס־אינסטיטוט.“ אָבער למען האַמט, וואָלט געווען געהאַפּט זיין פאַר־צייכנט: „אַרויסגעגעבן מיט דער ליכטשאַפּט און עקשנות פון יהושע קאמינסקי.“

אָנגעהויבן האָט יהושע קאמינסקי מיט דעם, וואָס ער האָט זיך גענומען איינשמעסן די פירער פון שלום־עליכם פּאָלקס־אינסטיטוט, אַז מען האָרף אַרויסגעבן אין אַ בוך־פּאַרס גרשונס קינד־דער־מעשיות... איי, גרשון איז נאָך גאָר אַ יונגער שרייבער... און ווער קאָן אים צווישן ברייטן עולם... זאָל נאָך גרשון וואַרפן אַ פאַר יאָר, וועט ווערן בעסער באַקאַנט, און דעמאָלט — אפּשר... אָבער יהושע קאמינסקי וויל שוין... און גאָר איידער דער שלום־עליכם פּאָלקס־אינסטיטוט האָט געוואָנט יאָ, האָט ער שוין אָנגע־הויבן צו קלייבן די מעשהלעך פאַרן בוך. ער האָט סמעט אַלע גרשונס מעשהלעך געקענט אויף אויסטווייניק, און אַ סך מעשהלעך האָט ער גאָר געהאַלטן גרשונען שאַפן, דאָס הייסט, אינספּירירט, סוגעסטרירט... אַ סך מעשהלעך זענען ביי גרשונען געווען פריער בלויז סמעט, וואָס האָבן זיך ביי אים געבאָמבלט אין מוח, און נאָכדעם ווי ער האָט דערציילט קאמינסקי די סמעט און יענעס איז געפעלן, ערשט דעמאָלט האָט זיי גרשון אָנגעשריבן... יאָ, יהושע קאמינסקי וויל שוין. איז אפּשר צוליב אַפּ־טשעפען זיך פון אים, דעם עקשן, און דעם צודרינגלעכן, האָט מען

אים געוואָנט: „מאָ גיב אַרויס“, און געמיינט האָט מען מיט דעם:
„קײן געלט איז דאָך נישטאָ, ווילסט אַרויסגעבן, מאָ גיב אַרויס,
אויב דו קאָנסט“...

האַט שוין יהושע קאַמינסקי אַריבערגעשפּרונגען די ערשטע
פאַרצוימונג... איצטער איז פאַקע די פּראַגע, וווּ מען געמט דאָס
געלט? ... און ער האָט זיך נאָך פאַרגומען נאָנט רײד. יעדע מעשה
זאָל האָבן אַמווײניקסטנס צוויי צײכענונגען, און דער ערשטער אַז
פון יעדער מעשה זאָל זיך אויך אָנהײבן מיט אַ צײכענונג; און האָט
פאַפּיר וואָל זײן מן המובחר (פון דעם געקליבנסמן); און דער אײנע
בונד אויך פון דעם געקליבנסמן; און דער אַילוסטראַטאָר זאָל זײן
אײגער פון די גרעסטע...

וווּ האָט פאַקע קאַמינסקי גענומען דאָס געלט? זענען אײן נײַ
יאָרק געווען דעמלט פּייערע חברה, ס'רוב אַרבעטער־מענטשן, וואָס
האָבן געהאַט אַ ליבשאַפט צום ייִדישן כּוד, און וואָס האָבן געוואָלט
זײן שותפים אין באַשאַפן אַזאַ כּוד. איז וויפּל־זשע האָט אַן אַרבע־
טער־מענטש געקאָנט אַנטלײען? אַ פינג און צוואַנציקער, אָדער
דעכסטנס אַ פּופּציקער... און אַנטלײען האָבן זײ געקאָנט נישט אויף
פּאַנג... און אויסגעצאָלט גאָטרעם די חובות האָט קאַמינסקי יעדן
אײגעם... אָבער וווּ האָט ער גענומען אויף אומקערן די חובות? —
ווייסט נישט גרשון נאָך ביז היינט צו טאָג, מהמת די צוויי בעטר
קונדער־מעשהלעך, גאָטרעם וווּ זײ זענען אַרויס, האָבן זיך פאַקע
נוט פאַרקויפט, אָבער אָפּגענומען צוריק, וויפּל זײ האָבן געקאָסט
האַט מען קײנמאָל נישט. און האָ האָט נאָך געמראָפּן אַן אומגליק
און ס'האַט אויסגעבחהָבן אַ פּייער אין דעם פּלאַץ, וווּ די ביכער זען
נען געלעגן, און אַ סך הונדערטער בעטר זענען פאַרסמאָליעט גע־
זאָרן...

יאָ, האָט שוין קאַמינסקי געלט, אָבער נישט אַזויפּיל געלט
אויך צו באַצאָלן אַ מאָלער, און נאָך אײנעם פון די בעסטע מאָלער
אין נײַ יאָרק, און געוואָרפן האָט קאַמינסקי אַן אויג אויף אַהרן
נודעלמאַן. און אַהרן נודעלמאַן איז נאָך געווען פאַרגומען מיט זײנע
סקולפּטורן, און דאָ ווייסט ער, אַז קײן געלט־באַלונג וועט אויך
נישט זײן. ס'הײסט אָפּגעוואָנט האָט ער גראַד נישט. אָבער אַז ער
וועט האָבן צײט — איז מהיכאַ תּײַ. אָבער נישט פון יהושע קאַ־
מינסקי'ן דריטן מען זיך אַרויס. ער איז אַפט געלאָפּן צו נודעלמאַ־

גען אין סמדיאָ מיט טענות — היתכן? אויך אָפּט מיטגענומען גרשונען ער זאָל אויך מאַכן גוואַלדן. די סמדיאָ איז, דאַכט זיך, געווען אויף פּערזענלעך גאָס אַנטקעגן יוגיאָן־סקווער, אָדער אפשר גאָר אין אַ זייטיקער גאַס. אָבער גישט ווייט פּון יוגיאָן־סקווער. גרשונען איז גאָר קיינמאָל גישט געווען ביי אַ סקולפּטאָר אין אַ סמדיאָ און דאָס אַליין איז געווען אַ דערהויבונג. ביי גרשונען איז אַ סקולפּטאָר פאַררעכנט פאַר אַ כּישופּמאַכער. מען געמט אַ שטיק ליים, אָדער אַ שטיק שטיין, מען טוט עס אָפּ עפעס אַ כּישוף און ס'רעהט צום מענטשן, וויגט צום מענטשן, ישׂהאַלט צום מענטשן, ווייגט, לאַכט, האָט געדאַנק און אַן אינגערלעך לעבן. און אהרן. גודעלמאַן אַליין האָט גאָר אויסגעקוקט ווי אַ שטיק סקולפּטור: אַ לענגלעך בלאַס פּנים, מיט אויפּגעהויבענע שטאַרקע באַקן־מוסקולן, מיט קיילעסדיקע שטאַרדיקע אויגן. אַ קלוגער אומבאוועגלעכער שטאַרדיקער בליק האָט אַרויסגעקוקט פּון זיי. אַליין — אַ הויכער, אַ כּיינערהיקער מיט עפעס אַזוויינע שטאַרקע הענט פּון אַ שטיין־האַקער, אָבער אין דער זעלבער צייט אויך געוואַלדיק פּילבאַרע. בלויז ווען ער צעשמיילכט זיך פאַרלירט זיין פּנים דעם אַנטבליק פּון אומבאוועגלעכקייט. גרשונען האָט ביי אים אין סמדיאָ געווען די סקולפּטור פּון מישה נאָדיר און זיך גאַרנישט געקאָנט אַפּרייסן. אהרן גודעלמאַן האָט טאַקע ווי אָפּגעמאַן אַ כּישוף דעם שטיין און געמאַכט פּון אים אַרויסוואַקסן אַ מענטשן, וואָס איז אי חכם, אי גאָר, אי סגאָב, אי לוי, און גאָר און גאָר ספּעציפּישע מישה נאָדירשע אייגענשאַפּטן.

אין דער דאָזיקער סמדיאָ האָט גרשונען אויך געשעפּט אינספּיי־האַציע פאַר זיין אייגן לעבן אַלס קינגסטלער. ער האָט דאָ געזען, ווי שווער ס'קומט אָן אהרן גודעלמאַן מיט זיין פּרוי צו עקזיסטירן. זיי באַזונגענען זיך מיט דעם מינימום פּון די באַקוועמלעקייטן אין לעבן. זיי הונגערן דאַכט זיך צוביסלעך אין דער דאָזיקער סמדיאָ. זיי פּירן דאַכט זיך און צוביסלעך אין דער דאָזיקער סמדיאָ. אָבער דאָס איז ביי זיי אַ כּיי־זאָר. דער עיקר איז דאָס שאַפּן, דאָס אַרויס־רופן פּון ליים און פּון שטיין געשטאַלפּן און פּיגורן, וואָס זאָלן אָנ־רעגן צו ישׂעפּערישע געדאַנקען און טראַומען.

יא, אהרן גודעלמאַן האָט געמוזט מאַכן די צייכענונגען צו גרשונען צוויי בענד קינדער־מעשהלעך. קאָמינסקי האָט זיי ביי אים אַרויסגעצויגן איינס גאָר איינס און גלייך אויפּן אָרט אים באַצאָלט

מיט זיין באוווסן, „האָנאָראַר“, האָס הייסט, מיט לויב־געזאָנגען,
קאָמפּלימענטן, באַגייסטערונגען...

דעם דרוקער האָט קאָמינסקי אָבער נישט געקאָנט צאָלן מיט
אַט דעם סאָרט האָנאָראַר. יענער האָט געוואָלט ממשותרדיקס, דעם
האַרטן מזומן. האָט אים קאָמינסקי פון צייט צו צייט געגעבן אַ
ביסל געלט, אָבער ס'רוב — צוואַנג... און דאָ איז נאָך געווען אין
אַנהייב האַרבסט, אין די העי־פיווער הדישים, און קאָמינסקי האָט
געהאַט אי העי־פיווער, אי אַסטמע, אי די היץ פון דער דרוקעריי.
און דער שווערער דיה פון בליי איז נישט גוט נישט פאַר העי־פי־
ווער און נישט פאַר אַסטמע. האָט ער געניסט, געהוסט, געטרערט,
געשטיקט זיך, נישט געקאָנט כאַפן דעם אַטעם, און איבערגעלעגן
דאָרטן, געמאַכט קאָרעקטורן, געהיט, אַז קיין גרויזן וואָלן זיך נישט
אַריינפאַכן, געזען, אַז דאָס בוך וואָל זיין שיין אויסגעשטעלט...

און גרשון וועט קיינמאָל נישט פאַרגעסן איינעם א שבת, אַ
הייסער שבתדיקער האַרבסט־טאָג. קאָמינסקי האָט אים מיטגענוג
מען צו דער געביידע, וווּ אויפן אַכטן שטאָק האָט מען געבונדן דאָס
בוך. דער עלעוועיטאָר איז אָבער קאָליע געוואָרן, און דער העי־
פיווער און די אַסטמע איז ביי אים געווען אין סאַמע רעכטן בליען.
אָבער ער האָט געגעבן אַ שאַס אַרויף מיט אַזאַ פלינקייט און רי־
רעוודיקייט אַלע אַכט שטאָק, און גרשון, אַ סך יינגער פון אים,
האָט אים קוים נאָכגעקלעמערט...

(די ליבשאַפט אַרויסצוגעבן יידישע ביכער האָט יהושע קאָ־
מינסקי אויך איבערגעגעבן צו זיינע צוויי זין, שאול און פּרץ. ביי־
דע האָבן שפעטער מיט יאָרן געהאַט אַ גרויסע פּאַטאַרמאל־דרו־
קעריי, דאָכט זיך אויף דער איין און צוואַנציקסטער גאַס לעבן
ערשטער עוועניו. און די דאָזיקע צוויי געראַטענע זין, האָבן פונקט
ווי דער פאַטע אויך זיך עוסק געווען מיט גרשונס אַ בוך קינדער־
מעשיות. „וואָוויק“ האָט געהייסן דאָס בוך. זיי האָבן אין אים
אַריינגעלייגט זייער ליבשאַפט, קענטעניש, פאַנטאַזיע).

גרשון האָט ערשט אַרויסגענומען פון דער שאַפע אַט די דאָ־
זיקע צוויי בעגד קינדער־מעשהלעך זיינע מיט די פּאָוולען. זיי זע־
גען שוין באַלד אַכט און צוואַנציק יאָר אַלט. האָט ער געמישט דר
בלעטלאַד, און פון יעדן בלעטל איז אַרויסגעשפרונגען דער קליינ־
געוואַקסיקער, רירעוודיקער, דינאַמישער יהושע קאָמינסקי...

ווי אַ בוים אין פעלד...

גרשון דאָרף גאָר אַ טראַכט טאָן פון זיין געבורט=שמעל בער= שאד, ישפאָנענדיק איבער אַ ניו-יאָרקער גאָס און גלייך קומט דאָס אויס, ווי אַ חלום. אָדער זיין איצטיק לעבן אין אַמעריקע קומט אויס, ווי אַ חלום, אָדער גאָר זיין לעבן אין בערשאד, ווי אַ חלום... ישפאָנענדיק איבער אַ ניו-יאָרקער גאָס, למשל, איבער טאימס סקווער, וויל ער זיך זען, ווי ער ישפאָנט אין בערשאד אויף דער מאַרק=גאָס, קומט אָפּט אויס, אַז גרשון איז גאָר קיינמאל נישט אָפּ=געפאָרן פון בערשאד און ישפאָנט גאָר אלץ כאַותו שעה אויף דער מאַרק=גאָס, און דער גרשון איצט אויף טאימס סקווער, איז אַן אַז=דער גרשון. צוויי גרשונס, איינער — אין בערשאד, דער צווייטער אין ניו-יאָרק.

און אָס זיצט איצטער דער ניו-יאָרקער גרשון אין אַ פאַרגאַנגענע מיט זיין חבר יאָסל קאָמלער אויף אַ באַנק אויף יוניאָן=סקווער. ס'איז אָנהויב האַרנסט. די זון איז ערשט פאַרגאַנגען און איבערגע=לאָזט אַ שטיק גאָלדקייט אויפן בלויען הימל צווישן די ריזיקע בויגערן ווייט עהנעץ אין די אויבערשטע גאַסן פון מאַנהעטן. און גרשונען איז אומעטיק. ער דאָרף מאַרען אָפּפאָרן קיין ספּרינגפילד, מאַסאַטשוזעטס, אַלס אַ לערער אין דער דאָרטיקער אַרבעטער=דינגשול, און ס'וויילט זיך אַזוי נישט פאַרלאָזן דאָס פאַרשאַפּנדיקע באַרוישנדיקע ניו-יאָרק, די שטאָט פון גרויסע צוואַנגן... אין דאָס אין אַ פיר אָדער זעקס וואָכן אַרום דאַרפן דערשיינען גרשונס צוויי בענד קינדער=מעשהלעך. ער וואָלט אַזוי געוואָלט זיין אין ניו יאָרק דעם מאָג און אָפּנעמען דעם צוויילינג מיט זיינע הענט.

און זיצנדיק אַזוי מיט זיין חבר יאָסל אויף אַ באַנק אויף יוניאָן=סקווער דערזעט ער דעם אַנהערן גרשונען אַ פאַרטרוימט און אַ פאַרבענגט בחורל זיצן אין בערשאד אויף די קלעצער לעבן זיין

טאטנס הויז אויך אין אזא פארגאכט אין אנהויב הארבסט... און דער גרשון אויף די קלעצער לעבן זיין טאטנס הויז קומט איצט אויף דעם גרשונען אויף דער באנק אין יוגאָן־סקווער, קומט און קומט און ווונדערט זיך, צי דערקענט ער אים כאָמש?

יאָסל קאָטלער זאָגט, און ס'קומען צו אים אַמאָל אויך אַזוינע ענלעכע געדאַנקען. ווען ער איז גשווען אַ יוגל פון אַ יאָר פינף אָדער זעקס, איז זיין מאַמע, און אַלמנה, געפאָרן אין גאַנצן ישמעל, וווּ מען האָט איר גערשרט אַ ווידוד. איז דער קליינער יאָסל גאַנגעלאָפן דעם וואָגן און געשריגן: „מאַמע, מאַמע, געס מיר אַווד מיר!“ די מאַמע האָט אים גישט מיטגענומען, און דער וואָגן האָט אַוועקגעגאַנגען און דער קליינער יאָסל האָט זיך געוואָרפן אויף דער ערד און ביסער געוויינט... דאָכט זיך איצט אויס דעם גרויסן יאָסלע, און דאָס קליינע יאָסלע, וואָס איז גאַנגעלאָפן דעם וואָגן איז גישט געווען ער, גאָר עפעס אַ קינד פון זיין ישמעל, אַ יתומל...

יאָ, גרשונען ווילט זיך זייער גישט אַוועקפאָרן פון גיו יאָרק. יאָסל קאָטלער טרייסט אים, זאָגט אים, און גיו יאָרק וועט גישט אַנטלויפן און קאָפּע אַויראַפּע אויך גישט, און דעררוויל וועט גרשין זיך אַ ביסל אַוויסקלירן, באַשוכן און פאַקע עסן צו דער זאַט, און פאַקע דאָרט אָגשרייבן אַ סך גוטע זאַכן. אויך וועט אים יאָסל מיט געבן אַ ברווועלע צו אַיינער אַ היהלע, וואָס וויינט אין ספּרינגפילד, מיטאַטשיוועטס. אַך, היהלע, היהלע! יאָסל קאָן גאַנגישט אויפֿן הערן רעדן פון איר... איר געלעבטער — און גאָר צווישן די ביימער. ער וועט מוזן, זאָגט ער, אָגשרייבן אַ מעשהלע וועגן אַ בוירלס געלעבטער וצווישן די ביימער. די ביימער אַליין האָבן אויך געלאָכט מיט איר. און ער האָט גאַנגישט געוואָלט זי זאָל לאָכן אַזוי הויך. און זי וויל שוין יאָ לאָכן, זאָל זי לאָכן אין דער שמיץ. ער האָט איר געזאָגט, און די גאַנצע מאַרדס זומעריי וועט גאָר דערהערן... אָבער גיין — זי לאָכט און אַזוי הילכיק... אַ גרויסע גדולה אויף איר... וואָלט ער זי אָנגעמראָפּן אין האַחבסט, זאָגט ער, וואָלט ער פאַר איר התנוגה געהאַט כרת משה וישראל. שפענדיק ווען ס'קומט דער האַרבסט מיט די קאַלטע און אומעטיקע טעג ווילט זיך אים התנוגה האָבן. אַ גאַנצן יאָר ישרעקט ער זיך גאָר פאַר אַזאַ געדאַנק. אַפילו אין שלאָף, ווען ס'הלומט זיך אים אַמאָל, און ער האָט התנוגה געזאָגט.

האָט, כאָפּט ער זיך אויף אין אַ קאַלמין שווייטס... אָבער אין האַרבסט
וואָלט ער געגאַנגען צו דער חופּה ווי אַ קאָטינגע...

* * *

גרשון האָט שוין פֿאַנג זיך נישט געקויפט קיין ניו שטיקל בנד.
דאָס איינציקע שטיקל נייע סגד איז זיין גרויער קאַפעליוש. י. ב.
ביילין, דער דעמלטיקער בילדונגס-דירעקטאָר פון אַרבעטער-רינג,
וואָס האָט באַשטימט גרשונען פֿאַר דער גערער-שטעלע אין ספּרינג-
פּילד, האָט אים אויסגעליען געלט אויף אַ נייעם קאַפעליוש. ס'וועט
נישט זיין שוין, האָט ער געזאָגט, קומען קיין ספּרינגפּילד אין אַ צע-
קנייטשטן אָפּגעקראַכענעם קאַפעליוש.

איז גרשון געקומען קיין ספּרינגפּילד אין אַ נייעם קאַפעליוש,
וואָס איז געווען אזוי שטייף און פרעמד אויף זיין קאָפּ, דערפֿאַר
האָט דאָס אים געגעגעבן השיבות... ס'זענען נישט אַוועק קיין פֿאַר
וואַכן און ער האָט זיך אויך געקויפט אַ נייעם גאַרניטער מיט אויף
בער-העמדער, מיט אַלע אַנדערע זאַכן... ס'איז ביי גרשונען פֿאַר-
בליבן אַ פֿאַטאָגראַפֿיש בילד פון יענעם ווינטער אין ספּרינגפּילד...
קוקנדיק אויף דעם האַויקן בילד גלויבט זיך נישט, אַז דאָס איז
טאַקע ער. ער קוקט דאָך אויס ווי אַ קראַסאַוועי. קיין סימן נישט
פון מאַגערקייט (די באַלעבאַסטע האָט אים גוט געפֿאַשעט), דאָס
פנים אויסגעפֿילט. די כרוינע מאַטאָגאָלישע אויגן זיינע בליצן מיט
יונגן כוח און בטחון. דער שמערן אַ ישטאַלעער. דער עיקר — דער
קאָפּ האָר, אַזאַ געדריכטער קאָפּ כרוינע ווייכע האָר. דער עיקר אויך
די באַרעכאַטע שוואַרצע וואַנצעלעך, וואָס ער האָט זיך פֿאַרלאָזט.
אין ספּרינגפּילד זענען זיי אים אויסגעוואַקסן גאַנץ געדריכט. דאָס
האָט אים יאָסל קאָטלער געזעהעט — וואַנצעלעך זיך פֿאַרלאָזן,
וועט דאָס אים מאַכן אויסקומן סעריאָזנער, אַן וואַנצעס איז זיין
פנים זייער יינגליש...

יא, ס'איז גאַרנישט ער, אָמ דער בחור אויף דער ספּרינגפּיל-
דער פֿאַטאָגראַפֿיע. איצט ער איז אים דער קאָפּ נאַקעט. טאַקע נאָך
נישט אינגאַנצן, אָבער היפּשלעך. איצט ער — טיפע קנייטשן אַרום
זיין מויל און אויף זיין שמערן. איצט — בייטעלעך אַרום זיינע
אויגן, איצט ווען ער פֿאַרלאָזט זיך וואַנצעלעך, וואָלט זיי נאָך
געווען גרוי. די האָר אויפן קאָפּ זענען טאַקע איצט נאָך נישט גרוי,

א חוץ ביי די שליפן, אבער די וואַנצעס וואַלטן געווען אינגאַנצן גרוי. איצט זענען זייגע פלייצעס סומלעוואַמע, אבער דעמלט — א יונגער גלייכער בוים...

יא, ער איז געווען, גרשון, פריש און יונג אין ספרינגפילד. א סך בחורים און מיידלעך דאָרטן ערשט אַריבערנעקומענע, אַ יאָר, אָדער צוויי אין לאַנד, זענען געווען פריש און יונג. מען האָט געגרינדעט אַ קולטור-קלוב (היהלע, יאָסל קאָמלערס באַקאַנטע, דאָס מיידל, וואָס האָט געלאַכט צווישן די ביימער, איז אויך געווען אַ מיטגלידערין אין קולטור-קלוב, און געלאַכט האָט זי אין קולטור-קלוב אויך). מען האָט אַראָפּגעבראַכט אין קלוב פון גיו-יאָרק לעקטאָרו, שרייבער, אַקטיאָרן, זינגער און שפילער. מען האָט אויסגעשריבן זשורנאַלן, צייטונגען, ביכער, אַלץ אין יידיש. מיט גרשונען האָט זיך דער קלוב זייער דערפרייט. אַ יידישער שרייבער זעט ווינען ביי זיי אין שטאַט, וועט ער דאָך אָפט האַלטן פאַר-טראַגן, מאַכן ליטעראַרישע אָונטן (איר זעט אַמאָל אין פאַרק אין אָנהייב פּרילינג, ווי אַ בוים איז אינגאַנצן אָפּגעשאַטן מיט ווייסן צוויט, אַזוי דעמלט דאָס יידישע קולטור-לעבן אין ספרינגפילד. ס'איז געווען אינגאַנצן אָפּגעשאַטן מיט ווייסן צוויט)...

און ווי ווייט איז געווען האַרטפאַרד? האָט מען זיך דערוואַסט, אַז אין האַרטפאַרד קומט פאַר אַן אָונט מיט אַ באַרימטן יידישן שרייבער, האָט מען זיך געזעצט אין די אויטאָמאָבילן און מען האָט זיך געלאָזט קיין האַרטפאַרד. און אַז ס'איז פאַרגעקומען אין ספרינגפילד אַ ליטעראַרישער אָונט מיט אַ באַרימטן שרייבער, האָבן זיך די האַרטפאַרדער געלאָזט קיין ספרינגפילד...

און די קינדער אין דער אַרבעטער-רינג-שול האָבן זיך אויך געפרייט מיט גרשונען. ער האָט דאָך געקאַנט פאַרויסן דאָס טרו-קענע לערנען מיט דערציילן שיינע מעשהלעך, און זיך שפילן מיט זיי אין פאַרשיידענע שפילן. אַ סך תלמידים געווען אין שול אין געלערנט מיט זיי פינף מאָל אַ וואָך, פיר שעה אַ טאָג, און זונטיק זיך איבעראַגיים צונויפקומען צוגרייטן מיט די קינדער אַ שפיל, וואָס דער לערער האָט אַליין פאַרפאַסט... און אין די פריי-טיק-צוגאַכטן זענען פאַרגעקומען גרויס-באַזוכטע מיטגינגען פון עלטערן... רעכטס און לינקס האָבן דעמלט נאָך נישט געדאַונט אין באַזונדערע שולעכלעך...

א שבת אין קאפע „איראפע“

וואָלט דאָך, הייסט דאָס, גרשונען געדאַרפט זיין גוט אין ספּרינגפילד? אָבער... דער „אָבער“ איז געווען, וואָס ער האָט אזוי שמאַרק געבענקט נאָך ניו יאָרק, נאָך קאפע אײראָפּע, נאָך די חברים שרייבער, נאָך מאָרים שוואַרצם און בן-עמים קונסט-טעאטערס, נאָך די מאַסן-בעלער, מאַסן-אונטערנעמונגען. אָבער דער עיקר טאַקע נאָך די חברים שרייבער...

און דאָ האָט אים קאַמינסקי צוגעשיקט די ערשט-דערשיי-גענע צוויי בענד קינדער-מעשהלעך, האָט גרשון זיך אַזש נישט געגלויבט זיין מזל... אַזאַ פּראַכט: די טאַוולען — גאָלד אויף רויט. יעדעס זייטל אַרײַנגענומען אין אַ ראָזעווער האם. יעדער ערשטער אות פון אַן אָנהייב-מעשה מיט אַ קינסטלעריש-פּאַרטראַכטער צייכענונג. און די אויסגעמאַלענע ציגעלעך, מיט די הינער, מיט די הינטעלעך, מיט די שרהלעך און לייבעלעך. זיי טאַנצן ממש צווישן די מעשהלעך... און דאָ שרייבט אים אויך קאַמינסקי, אַן דעם און דעם שבת אָונט, וועט אין אַ גרויסן זאַל, אין די בראַנקס, פּאַרקומען אַ פייערונג לכבוד די מעשהלעך. חיים קאַטיליאַנסקי האָט צוגעזאַגט קומען און אויך דר. יעקב שאַצקי, וואָס וועט האַלטן אַ פּאַרטראַג וועגן קינדער-ליטעראַטור, און ער, גרשון, מוז בלי שום תירוץ זיין אויף דעם אָונט. ס'וועט דאָך גישט זיין שײן אַן דעם מחבר...

די ריזע פון ספּרינגפילד קיין ניו-יאָרק מיט דער באַן, איז געווען דורך די ניו-ענגלענדער שמעט און וועלדער. ס'איז געווען אַ גאַלדענער האַרבסט-טאַג. און ווער ס'ווייסט, ווי די ניו-ענגלענ-דער וועלדער קומן אויס אין אַ גאַלדענעם האַרבסט-טאַג, קאָן זיך שוין פאַרשמעלן... אַלע ביימער האָבן ממש געברענט פון די פּאַג-טאַסטישע קאָלירן אויף זייערע בלעטלעך, געברענט מיט שטיקער

געלן נאָלד און רויטן קופער און מיט אַלע שאַמירונגען פון פּיי-
ער... ס'איז געווען, ווי אַלע ביימער האָבן זיך ספּעציעל אויסגע-
פּוצט, זיך געשטעלט פון ביידע זייטן פון וועג, וווּ די באַן איז דורכ-
געלאָפּן צו באַגריסן גרשונען אויף זיין גליקלעכער רייזע קיין
ניו-יאָרק...

און ווידעראַמאָל האָט זיך גרשון דערזען אין בערשאד, ווי
ער טאליאָפּקעט זיך אין דער טיפער בלאָמע, אין פאַרדריפעמע
שטיוול, אין אַ באַראַשקן קומשמעלע אָנגערומט איבער די אויערן,
אין אַ פאַרלאַטעם וואַטאָווע גרין פאַלמאַכל... און ווידער אַמאָל
האָט זיך אונדזער בחור אויסגעדאַכט, אַז ס'איז אַ הלום. אָדער
דאָס לעבן אין בערשאד איז געווען אַ הלום, אָדער ס'לעבן איז
אַמעריקע איז אַ הלום...

* * *

און פאַרפאַרן איז אונדזער גרשון אין קאַפע אייראָפּע. קיין
היים האָט ער דאָך איצט נישט אין ניו-יאָרק... גלייך פון דער
באַן — אין קאַפע אייראָפּע. ס'איז געווען שבת, און שבת איז
קאַפע אייראָפּע איבערגעפאַקט, און דער מידער, אויסגעבלאָסמער
וועיטער, באַדינגנדיק די טישלעך, פאַלט ממש פון די פּיס... אין
אין קאַפע אייראָפּע האָט אויף אים שוין געוואַרט זיין שוועסטער
רהל. גרשון האָט איר געשריבן אַ בריוו פון ספּרינגפילד זי זאָל
אים דאָ באַגעגענען. די שוועסטער רהל האָט זיך אַוודאי געפרייט
מיט איר קליין ברודערל, אָבער זי האָט זיך נישט איבעריקס גע-
פרייט מיט זיינע צוויי בענד קינדער-מעשהלעך. וואָס גאָר קינד-
רער-מעשהלעך? קעצעלע-שמעצעלע, ס'איז געמאַכט זיך נאַריש!
אויב יאָ אַ שרייבער, וואָלט זי געוואָלט ער זאָל שרייבן ראַמאַנען,
ווי די וואָס דרוקן זיך אין „פאַרווערטס“ מיט פאַרזעצונגען, וועל-
כע זי לייענט יעדן טאָג און קאָן זיך קוים דערוואַרטן אויף מאַרגן.
פון איר אייגן לעבן וואָלט מען אויך געקאָנט שרייבן אַ ראַמאַנען.
האָט זי געזאָגט טרויעריק, אַ גרויסן ראַמאַנען. וואָס זי פרייט זיך
אָבער אין, וואָס איר קליין ברודערל איז אַזוי שוין אויסגעפּוצט
און שוין נישט אַזוי מאַגער. מסתמא האָט ער אַ גוטע באַלע-
באַסטע אין ספּרינגפילד, וואָס גיט אויף אים גוט אַכטונג. ס'איז:

איר אויך געפעלקן, וואָס ס'קומט צו צו זיין מיט אַלעמאָל אן
אַנדער שרייבער און גריסט זיך מיט איר ברודערל.

— האָסט דאָך אַזוי פיל פריינד — איז זי גליקלעך — די
בעסטע זאך, מיין ברודערל, איז צו האָבן פריינד, אַ סך פריינד.
ס'איז פריילעכער צו לעבן.

אַט טאַקע פון קאַפּע אייראַפּע גייט זי אויף קלינטאן ספּריט
צו אַ פריינדין, אַ נייע פריינדין. זיך באַקענט מיט איר אין שאַפּ,
גאַסיע הייסט זי, אַ פיגישערין, אַזאַ טייער מיידל. יאָ, זי גייט צו
איר פריינדין.

גרשונען איז געוואָרן טרויעריק, ווען זיין שוועסטער האָט
אים פאַרלאָזט. שמענדיק, ווען ער זעט זיך מיט איר, ווערט ער
טרויעריק. אַלע אירע אַלמע פריינדיגס האָבן שוין חתונה געהאַט
און זיי זענען מאַמעס פון קינדער... און וואָס פאַר אַ געטרייע זיין
שוועסטער רחל וואָלט געווען...

און אויב ס'איז גרשונען נאָך נישט גענוג טרויעריק צוליב
זיין שוועסטער רחל, קומט צו הערמאַן גאָלד צו זיין מיטל און
מאַכט פון זיינע מעשלעך אויסצורייען. קורם כל געפעלט אים
נישט דער איינבונד, ס'איז צו אויפרייסנדיק רייך, זאָגט ער. דער
גאַכדעם נעמט ער זיך צו די מעשהלעך גופא. די מעשהלעך גע-
פעלן אים נישט — לחלוטין גאַרנישט. ס'איז נישט יידישעך.
אַזוי שרייבט מען ביי די „גויים“, זאָגט ער. סיי די טעמעס, סיי
דער סטיל זענען „גוייש“. א יידיש מעשהלעך דאַרף זיין אַזוי
טראַדיציאָנעל-יידיש, ווי למשל אַ חנוכה-לעמפל. אַ מעשהלעך אין
יידיש פאַר קינדער דאַרף שמעקן אַזוי יידישעך, ווי למשל דער
טראַדיציאָנעלער בשמים-בעכער... און גראַדע איצט שפּילט נישט
הערמאַן גאָלד דעם לע, ווי זיין טבע. גרשון האָט אים גאָך קיינ-
מאַל נישט געזען אַזוי ערנסט... די גאַנצע פרייד האָט דער דאָ-
זיקער הערמאַן גאָלד צוגענומען ביי אונזער בחור...

און ווי שוין דערמאָנט פריער — ס'איז געווען אין אַ שבת,
און די קאַפּע אייראַפּע איז פול מיט שבתדיקע שרייבער. דאָס
הייסט מיט אַזוינע, וואָס קומען אהער נישט אַ גאַנצע וואָך, בלויז
אין אַ שבת. צווישן זיי אַ סך, וואָס אַרבעטן אין די שעפּער און
קאָנען זיך אַרויסרייסן בלויז אין אַ שבת, און דאָס אין אַ שבת

פארנאכט צו זיצן צווישן חברים=שרייבער; צווישן זיי אויך אייניקע, וואָס וווינען אין די נאָענטסטע שטעט, און קומען פון פאַרסעיק, פעטערסאָן, נואַרק, און אַפילו פון פילאָדעלפיע... און די שאפ=ארבעטער זענען מערסטנס צווישן די נאָר יונגיקע און קומען אַהערצו אויסגעוואַשענע, אָפגעראַזירטע, אויסגעפוצמע. און מען איז העכסט גליקלעך, ווען עלטערע שרייבער צווישן די אָנער=קענטע, רופן צו צו זייערע מיטלעך, פאַרבעטן זיך זעצן. מען איז העכסט גליקלעך, ווען עלטערע שרייבער צווישן די אָנערקענטע, רופן אַפילו נישט צו צו זייערע מיטלעך און פאַרבעטן זיך זעצן, נאָר געבן זיי בלוז אַ שמייכל פונדערווייטנס און באַגריסן זיי... און אין אַ שבת טוט אַברהם רייען קיינמאָל דאָ נישט פעלן. אברהם רייען וועט נישט פאַרלאָזן קאָפּע איראַפּע, ביז ס'וועלן זיך נישט ווייזן די ערשטע שמערגלעך. און אַז ס'וועלן זיך ווייזן די ערשטע שמערגלעך, וועט אַריינגלויפן א יונגל מיט אַ פאַק מאַרגנדיקע צייטונגען, דאָס הייסט, זונטיקדיקע, ערשט פון די פּרעס=מאַשינען אראָפּ... און דאָס יונגל מיט די צייטונגען וועט דער ערשטער צולויפן צו אברהם רייענען און אים דערלאנגען אַ „פרייהייט“ (רייען האָט דעמלט מיטגעאַרבעט אין דער „פרייהייט“) און אברהם רייען, אַ צערנישטער, וועט גלייך צעוויקלען די צייטונג, כאָפּ אַ קוק, ווי אזוי זעט אויס זיין ליד אַ געדרוקטע. גרשון האָט הוישר געווען אברהם רייענען, אַ נישט קוקנדיק, וואָס ער איז אַזאַ גרויסער אָנערקענטער שרייבער, און האָט זיך שוין געדרוקט אפשר מיוזנטער מאָל, פונדעסטוועגן אַלעמאָל ווען ער דערזעט זיין זאַך אַן ערשט=געדרוקטע, לעבט ער איבער באַגרייעס דעם געוויסן פריידיקן צימער...

אַ סך שרייבער וועלן נישט פאַרלאָזן קאָפּע איראַפּע ביז פארנאכט, ווען דאָס יונגל וועט אַריינגלויפן מיט אַ פאַק פרישע מאַרגנדיקע צייטונגען. אַלע ווארטן אויף די צייטונגען, צי אויף א „טאָג“, צי אויף א „פאַרווערטס“, צי אויף א „פאַגעבלאַט“. איינער וועט געפינען זיינע אַ דערציילונג, וואָס ווערט געדרוקט בלוז אין אַ זונטיקדיקן נומער. איינער וועט זוכן זיינס אַ ליד, וואָס דער רעדאַקטאָר האָט אים צוגעזאַגט דרוקן אין זונטיקדיקן נומער... און אין אַ זונטיקדיקן נומער איז דאָ אַ ליטעראַטור=זייט, און דאָרטן שרייבט מען רעצענזיעס וועגן דערשיגענע ביי=

כער און זשורנאלן. איז וואָס זשע זאָגט מאַקע דער און דער קרי-
טיקער וועגן דעם און דעם?...

כמעט אַלע האָבן געקויפט צייטונגען, און אַלע האָבן אַרייַג-
געגראָבן זייערע אויגן אויף דער ליטעראַרישער זייט. גרשון האָט
אייד געקויפט א צייטונג, א „פרייהייט“ האָט ער געקויפט, און
ס'טוט גלייך אַ שלאָג אים אין די אויגן אַ גרויסער ברייטער קאַ-
לום אויף דער לעצטער זייט, און דער גרויסער ברייטער קאַלום
רעדט אינגאַנצן וועגן זיינע מעשהלעך. און ווער רעדט דאָס אַזוי?
משה בן אַליין! און וואָס אַזוינס רעדט ער? כלו טוב (גאַלע
גוטס) רעדט ער. ער פאַרגלייבט גרשונען צו די גרויסע וועלט-
שרייבער פון קינדער-מעשיות...

און איגדרויסן האָט גאָר אָנגעהויבן מאַראַקן אַ קאַלט רעגנדרל.
און גרשון האָט זיך געשפּאַנט אין רעגנדרל מיט דער „פרייהייט“
אין בוזעם-קעשענע. דאָס רעגנדרל האָט אים גענעצט דאָס צע-
היצטע פנים. ס'איז גוט וואָס עס האָט געמאַראַקט אַ קאַלט
רעגנדרל. ער דאַרף עס איצט האָבן, מחמת ס'איז אים צו הייס,
הייס פון דער גרויסער פרייד...

גרשון זוכט א צימער...

אין ספרינגפילד האָט גרשון געזען, אַז ער קאָן גאָרנישט לעבן אָן גיו-יאָרק. אין די שפעטערדיקע יאָרן אויך אַזוי, ווען ער איז פאַרוואַרפן געוואָרן אויף דער פּראָווינג, גאָרנישט געקאָנט אויסהאַלטן. נאָך שפעטער, ווען ער האָט זיך באַזעצט אין לאָס אַנגעלעס, איז שוין שמענדיק געבליבן די גרויסע בענקשאַפט נאָך ניו יאָרק... און אין דער פּראָווינג האָט ער קיינמאָל נישט געוואָלט פון קיין דאגת פרנסה, אין ניו יאָרק — יא, אָבער שמענדיק דיך מוחל געווען די פרנסה אבי אין ניו יאָרק.

און אין ניו יאָרק איז דער צענטער פון גראַוויטאַציע, דער צענטער פון כוח המושך (כוח וואָס ציט), פאַר גרשונען, נאָכדעם ווי ער האָט פאַרלאָזט ספרינגפילד, געווען די געגנט, וואָס הויבט זיך אָן מיט יוניאָן סקווער, לויפט איבער פּערצנטער גאַס און פאַרדרייט זיך אויף צווייטער עוועניו. און דען נאָך פאַר גרשונען? פאַר טויזנטער און טויזנטער יידישע מענטשן!

און ווען אונדזער כּהור איז געוואָרן אויס גערעדט אין ספרינגפילד און זיך אומגעקערט קיין ניו יאָרק, האָט ער געטראָפן אַ גרויסע ענדערונג. קאָפּע אײראָפּע איז שוין מער נישט געווען אויף אײס-בראָדוועי, נאָר זיך איבערגעצויגן אויף דרייצנטער גאַס לעבן צווייטער עוועניו. די „פרייהייט“ איז שוין אויך נישט געווען אויף „אײס-בראָדוועי“ אין דער געביידע פון דער געוועזענער „וואַרהייט“, נאָר איז אַריבערגעצויגן אויף יוניאָן סקווער, דער היסטאָרישער יוניאָן סקווער פון פילע אַרבעטער-דעמאָנסטראַציעס און נאַציאָנאַלע מאַסן-פּייערונגען.

און צו דער דאָזיקער געגנט איז אַזוי לייכט צוצוקומען פון אַלע עקן פון גרויס ניו יאָרק: פון בראָאָנוויל, פון בראָאָנוויל, פון בראָאָפּארק, פון בראַימאַן, פון קוגי אײלאַנד, און פון נאָך און

גאָד, מיט די אונטער-באָגען, מיט די טראַמווייען, מיט די באַסעס. איז שוין גרשון אָנשטאַט צו לויפן פון בראַנזוויל קיין איסט-בראָדוועי, געלאָפן איצט צו צווייטער עוועניו. געהלומט זיך אים בערצוקלייבן עפעס אין אַ לייטישן צימער ערגעץ אויף אַ זייט-קער גאַס, אין דער געגנט פון צווייטער עוועניו און ווויגען סאַמע אין קאָך פון דעם דאָזיקן אָנרעגנדיקן סטימולירנדיקן לעבן, וווּ מען באַגעגנט כמעט אַלע שעהן פון טאָג אין די קאַפעטעריעס, אין די רעסטאָראַנען און אויף די טראַמבאָדן, שרייבער, מאָלער, אַקטיאָרן, מוזיקער און גלאַט אַזוי באַהעמער...

יאָ, ער וויל זיך, גרשון, אַריבערציען אין דער דאָזיקער געגנט. ער וואָלט אַזוי געוואָלט אַ צימער ערגעץ ביי אַ ייִדישער באַלע-באַסטע, אַ בריה. איז אָבער זייער טייער אין אַזויגע וווינגגען, מען וויל צוואַנציק דאָלאַר אַ חודש, וואָס גרשון קאָן צאָלן איז צוועלף ביז פּופּצן דאָלאַר אַ חודש. אין בראַנזוויל האָט ער אַלע יאָרן געצאָלט צוועלף דאָלאַר אַ חודש. אויף צווייטער עוועניו איז אַפילו צוואַנציק דאָלאַר אַ חודש ווייניק. מען הייסט זיך געבן פינף און צוואַנציק און אַפילו דרייסיק. אָבער ס'האָט די ווערט, אַזויגע גראַמע צימערן און ליכטיקע און ביי ייִדישע משפּחות, און כ'שמעקט מיט די ריהות פון ייִדישע מאַכלים און אין געוויסע הייַזער האָט ער אויך געזען שאַפעס מיט ייִדישע ביכער... און בכלל — גייסטן אַרויס אין דרויסן, ביסמו סאַמע אינמיטן... נישט ווייט איז קאַפּע ראַיאָל, תיכף דערביי אימשע בידערמאַנס בוך-געשעפט, אַנטקעגן האַלט מען אין בויען אַ טעאַטער פאַר מאָרס שוואַרצן. ווייטער אַ ביסל אויף דער אַכטער גאַס — אַ ביבליאָטעק מיט אַ רייכער אָפּטיילונג פון ייִדישע ביכער, גאָד ווייטער — אַ באַד, וווּ מען קאָן זיך גוט אויסשמייסן און אויספאַרען. נישט ווייט פון דער באַד — גאַנצע דריי ייִדישע טעאַטערס. אָבער דער עיקר וואָס אויף דער דאָזיקער גאַס און אין די זייטיקע גאַסן גאַענט דערביי ווויגען ייִדישע שרייבער, ווי יאַסל קאַטלער, אַלעף כץ און אנדערע...

וואו מען קאָן יאָ קריגן אַ צימער צווישן צוועלף און פּופּצן דאָלאַר אין דער געגנט, איז אין די „פּוירנישד רומס“ (מעבלירטע צימערן) אויף פּופּצנמער, זעכצנמער, זיבעצנמער, צווישן פּערטער און ערשטער עוועניו — גאַנצע בלאַקס אַזויגע ברוין-ציגלדיקע הייזער מיט „פּוירנישד רומס“, און יעדעס הויז איז ענלעך צו דעם

אנדערן, ווי אַ טראָפּן וואַסער, און הויבט זיך אָן מיט אַן אַרױפֿ־
 גאַנג פֿון עטלעכע טרעפּלעך, און כמעט לעבן יעדן הויז דאָס
 זעלביקע שילדל: „פּױרנישױר רום טו לעט“ (אַ מעבלירטער צימער
 צי פּאַרדינגען). און כמעט בױ יעדן הויז איז דאָ אַ הינטערשטער
 גאַרן, ווי אַ מױן קעלער, וווּ די אױפֿזערין ווױנט, און כמעט אַלע
 אױפֿזערינס אומעטום זענען דױטשקעס, זױער אױסגעבלאַסטע
 דױטשקעס, און כמעט יעדעס הויז אינעווייניק הויבט זיך אָן מיט אַ
 שטיקל לאַבי (פּאַדער־צימער), דער דיל באַשלאָגן מיט אַ רױט־
 לעבן אָדער אַ גרינגלעכן אָפּגעגריזשעטן קאַרפעט. און אין יעדער
 לאַבי טוט אַ שלאָג צו די גאַז־לעכער אַ באַזונדערער ריה, וואָס
 מען קאָן גאַר אָנרופן „פּױרנישױר רומס־ריה“. אַ ריה פֿון שטיקל־
 דיקן שטױב, שימל, מוכלעקױט; אַ ריה פֿון יאַרן און יאַרן קאַליע
 געוואָרענע לופֿט; אַ ריה, ווי פֿון אַ קאַסטן, וווּ מען האַלט כסדר
 קױטיקע וועט.

און אין יעדער לאַבי הויבן זיך אָן די טרעפּ צו די אױבערשטע
 שמאַקן, געוויינלעך צוויי אָדער דריי שמאַקן, און אומעטום זענען די
 טרעפּ באַשלאָגן מיט די זעלביקע גרינגלעכע אָדער רױטלעכע, אָפּגע־
 ריבענע, אָפּגעגריזשעטע שטיקלעך געוואַנט; און אױף יעדן גאַרן
 קוקן אױס די מירן פֿון צימערן כמעט די זעלבע, גאַר די נומערן
 זענען אַנדערע...

און כמעט אין יעדן צימער פאר צוועלף אָדער פּופּצן דאָלאַר
 אַ חודש, אַ קלײַנער, אַ שמאַלער, באַגענגט דױך די אומעטיקױט פֿון
 אַלע עלגטע קוואַרטיראַנטן, וואָס האָבן דאָרט געווינט ביז אַהער...
 דאָס ביסל זון, וואָס זיפּט זיך אַרױן, ליגט בלױז אױף אַ קלײַן שטיקל
 פּלאַץ אױפֿן דיל, נישט וױט פֿון הויכן שמאַלן פענצער. מיפּער
 איז צימער קאָן דאָס נישט דערגױן. דער קוױטטנדיקער שפּאַליר
 אױף די ווענט איז באַדעקט אין פּילע ערטער מיט אַ מױן געלקױט,
 ווי פֿון פּױכטיקױט... און אומעטום דאָס זעלביקע בעט מיט די
 גיקלדיקע שטאַנגען ביים צוקאַפּנס, און אומעטום אױפֿן בעט די
 זעלביקע דיגע קאָלדע, כמעט פֿון זעלביקן קאַליר... און אױף דער
 וואַנט לעבן בעט אַ פּאַרנעלמע לימאַגראַף, אָדער פֿון אַ שוואַן, וואָס
 שווימט אױבער אַ טײך, אָדער פֿון אַ פּאַלאַץ פּאַרהאָומט אין אַ בױ־
 גאַכט אין אַ גאַרטן... און אױף דער סטעליע — אַ נאַקעט עלעק־
 טריש גלעזל, אױפֿן עלעקטריש גלעזל הענגט אַראָפּ אַ דיז לאַנג

שטריקל גלייך אין בעט אריין. גיב א צי און ציגד דאס און, גיב א צי און לעש דאס אויס...

און מען קאן אָנגיין נאָך און נאָך מיט „דאָס זעלבע, דאָס זעלבע“... שפעטער מיט יאָרן אין זיין פארצווייפלטער נויט, איז גרשונען יאָ אויסגעקומען צו וויינען אין אַזאַ דריי־דאָלאַר אַ וואָך צימער. איז איינמאָל ביי אים געווען צוגאַסט מאיר, דער באַרימטער מאיר פון די שטאָטער, האָט ער זיך אָנגערופן מיט זיין באַראָקמערסימישן מאירשן געלעכטערל: „איז אַזאַ צימער איז גוט צו באַגיין זעלבסטמאָרד“... און מען איז טאַקע באַגאַנגען זעלבסטמאָרד אין אַזוינע צימערן. נישט איינמאָל האָט גרשון געזען, ווי ס'יאָגט אָן אַן אמבולאַנס אין דער האַזיקער געגנט, קומט צו צו אַ הויז פון „פּוירנישד רומס“, וווּ אַן עלנטער, פאַרצווייפלטער מענטש האָט זיך גענומען ס'לעבן...

מאיר פון די שטאָטערס, וואָס האָט יאָרן און יאָרן געווינט אין אַזאַ דריי־דאָלאַר אַ וואָך צימער אין אַ הויז פון „פּוירנישד רומס“, האָט זיך אויך גענומען ס'לעבן, אָבער נישט ביי זיך אין צימער, נאָר נאָך אין סאָבוועי, אַרונטערשפּרינגענדיק אונטער די רעדער פון אַן אַנלויפּנדיקער באַן. ביי זיך אין צימער האָט ער געהאַט אַ סך יידישע ביכער, אפשר האָט ער נישט געוואָלט אָנמאַן קיין אומכבוד די יידישע ביכער, וואָס ער האָט אַזוי געליבט און פאַרהייליקט...

דער באַרימטער אַמעריקאַנער שרייבער אַ'הענרי, האָט ווייזט אויס אויך געווינט אין אַזאַ צימער, מחמת ער האָט אַזוי פיל מעשיות וועגן די האַזיקע עלנטע אין די פּוירנישד־רומס־הייזער. אין איינער פון זיינע מעשיות דערציילט ער טאַקע וועגן אַ מיידל, וואָס איז באַגאַנגען זעלבסטמאָרד אין איר צימער...

יאָ, גרשון איז געגאַנגען זוכן אַ צימער אין יענער געגנט, וואָס ס'זאָל אים קאָסטן נישט מער פון צוועלף דאָלאַר און העכסטנס שפּאַצן דאָלאַר אַ חודש. און זיין מזל האָט אים צוגעשפּילט, און ער האָט אויסגעמיטן דעמאָלט אַריינצופאַלן אין דער וויסטער עלנטקייט פון אַזאַ „פּוירנישד־רומס“.

שפּאַנגענדיק אויף דער זעכצנטער גאַס צווישן דריטער און ערשטער עוועניו און אַליז זוכנדיק אַ לייטישן צימער דערזעט גרשון אויף אַ טיר נישט פון קיין פּוירנישד־הויז, נאָר אַן אַפאַרטמענט-

הויז, א שילד: „א צימער צו פארדינגען“. ער קומט ארויף אויפן צווייטן שטאק, קלינגט אָן און ס'באַגעגנט אים גאָר דאָס ישׂמייכלגױס דיקע פנים פון זיינעם אַ פריינד, דער שיינער בחור און דער ווונדערלעכער זינגער ב. אלטערמאַן, וואָס האָט געווינט דאָרטן מיט זיין ערשט חתונה-געהאַטער פרוי. און דאָס צימער צו פארדינגען איז טאַקע קוים, קוים געווען אַ צימער, אָבער אַזוי ציכטיק, אַזוי ליב, און דאָס פענצטער איז אַרויסגעגאַנגען אין אַ שמילן הויף מיט ביימער פון עפעס אַ קלויסטער. דער עיקר אָבער נישט אַזוי דער צימער, ווי די היימישקייט, די חברישקייט... עס איז געווען אַ צימער מיט געזאַנג, מחמת ב. אלטערמאַן האָט אויף זיין לירישן טענאַר אויסגעזונגען גרשונען, אין די אָונטן, אַ סך פאַרכאַפּנדיקע לידער פון זיין רעפערטואַר...

גרשונס פערצנטע גאב

יאָרן און יאָרן כל זמן גרשון האָט געווינט אין ניו יאָרק איז די פערצנטע גאָס שוין געווען זיין גאָס. נישט וואָס ער האָט דאָרטן געווינט, געווינט האָט ער גאָר אויף דער פופצנטער, אויף דער זעכצנטער, זיבעצנטער, אויף דער דרייצנטער, שפעטער אויף דער צווייטער עוועניו, נאָכדעם ווידער אויף דער דרייצנטער, אָבער די פערצנטע גאָס איז געווען די גאָס פון טרעפן זיד, צונויפקומען זיך מיט חברים גאַנץ פרי, בייטאָג און ביינאַכט... און פערצנטע גאָס האָט געמיינט פאַר גרשונען בלויז דער טייל, וואָס הויבט זיך אָן ביי פינפטער עוועניו און לויפט אַוועק ביז צווייטער עוועניו... ער זאָל פאַרמאַכן די אויגן, וואָלט ער געקאָנט אָנרופן יעדע גע=ביידע אין דעם דאָזיקן טייל, יעדע קראָם, יעדן רעסטאָראַן, יעדע מווי=הויז. ער ווייסט נישט צי איצטער געפינט זיך אויך דאָס קליינע מווי=הויז מערב פון פערטער עוועניו, ווו דאָרטן האָט מען געשפילט בלויז אויסלענדישע מווייס און אויך יידישע, ווי למשל „מאַטל פייסי דעם הזנס“ מיט יעקב גלאַטשטיינס דיאַלאָג. ער ווייסט נישט צי איצט געפינען זיך אויך אַרבאַכס גרויסער דעפאַר=טמענט=סטאָר, און לערנערס, און קליינס גרויסע דעפאַרטמענט=סטאָרס, ווו אויף די טראַטוואַרן האָט מען ממש נישט געקאָנט דירכגיין, באַזונדערס אין די שבתים און ערב די ימים=טובים, צוליב זיך שטופנדיקע געדיכטע מאַסן מענטשן, מערסטנס פרויען פון נישט פאַרמעגלעכן שטאַנד, וואָס זענען געקומען אַהין פון אַלע באַראָס, ווייל מען האָט דאָרטן כלומרשט געקאָנט איינהאַנדלען מצי אמת... ער ווייסט נישט, גרשון, צי אויך איצט האָלט זיך אין איין שטופן דורך די געדיכטע גאַסן, וואָס פלייצן צו די טירן פון די דעפאַרטמענט=סטאָרס, די גרוי=האַריקע ביינערדיקע, הויכע גע=ערמע און האָלט אין איין שרייען אויף איר הויכער שטאַרקער

געמבע: „ריפענט, ריפענט“. ס'הייסט „טוט תשובה, טוט תשובה“...
ער ווייסט נישט, גרשון, צי אויך איצט גייט ארום דאָרפן דער
הויכער, בלינדער מאַן, מיטן שטאַרקן און געשטופלטן פנים, שפילט
גויף אַ גרויסער האַרמאָניע, און ס'פירט אים זיין פרוי, וואָס זעט
אויך אויס, ווי זי וואָלט געווען בלינד, האַלטנדיק אין האַנט אַ
קווערטל, מען זאָל אריינזאָרפן נדבות.

און גרשון וועט קיינמאָל נישט פאַרנעסן איינמאָל אַ ווינטער-
שאַג לעבן קליינעם דעפאַרטאַמענט-סטאָר, ווי איינע א פרוי אין
אַן אָפּגעטראַגענעם מאַנטל איז געלאָפן מיט איר זעקס-יאָריק מעכ-
טערל, און נאָך זיי האָט זיך געיאָגט אַ דעמעקטיוו, וואָס האָט זיי
גלייך געפאַקט און געשלעפט דער מאַמען צוריק אין קראַם, מהמת
זי האָט געגנבעט דאָרטן אַ קלייד. ער וועט נישט פאַרנעסן, גרשון,
דאָס פון שרעק צעקרימטע פנימל פון מיידלעך, און דעם וויסטן
פחד און די גרויס צעלאָפענע צעוואַסערמע שוואַרצע אויגן פון דער
מאַמען...

ער ווייסט נישט, גרשון, צי ס'שטייען איצט אויך שמענדיק
אינדערפרי, סיי בייטשאַג, סיי ביינאַכט, סיי אינדערוואָכן, סיי אין
די זונטיקס אויפן טראַמזאָר פון בלאַק צווישן פערטער און דרי-
טער עוועניו פאַרוואָרלאָזמע מענטשן, עלנמע מענטשן, געפאַלענע
מענטשן, רעזיגנירמע מענטשן, וואָס האָבן נישט ווהין זיך אַהינג-
צושטאָן. שטייען און קוקן אויף די פאַרבלייניער, שטייען און קוקן
אויף די אַנטקעגנדיקע גרויסע האַמ-דאָג און האַמבורגער עס-
פלעצער. און אין די גרויסע האַמ-דאָג און האַמבורגער עס-פלע-
צער זענען נישטאָ נישט קיין בענקלעך, נישט קיין טישן, נאָך מען
דאַרף עסן שטייענדיקערהייט.

גרשון שפאַצירט איצט אין זיין זכרון איבער פערצנטער
גאָס פון יענע יאָרן און דערהערט יידיש געזאַנג, וואָס קומט פון
אַ געוויסער געביידע. דאָרטן שמודירט איין יעקב שייפער מיט
זיין גרויסן „פרייהייט-כאָר“ זיין אַראַמאַריע „צוויי ברידער“ פון
1. 5. פּריין... נאָענט דערביי איז דער יידישער אַרבעטער-אוניווער-
סיטעט, אַן אָפּגעקראַכענע גרויע געביידע פון אַ פיר שטאָק, צו
וועלכער עס קומען אין די פאַרגאַנגען זיך לערנען בחורים און
מיידלעך, וואָס האָבן זייער שווער געהאַרעוועט אַ גאַנצן שאַג איז
די שעפער... און פונקט אַנטקעגן דעם יידישן אַרבעטער-אוניווער-

סימט איז דער „אויטאָמאַט“=רעסמאָראַן און די דריי־שיר פון „אויטאָמאַט“ הערט זיך גאַרנישט אויף צו דרייען, בלייבט נישט רואיק קיין מינוט פון טאָג, מענטשן — אַרײַן און אַרויס... און צווישן דער געדיכטער באַוועגונג פון מענטשן אויפן טראַטואַר פאַרן „אויטאָמאַט“ דערזעט גרשון שפּאַנען אויף ריזיקע שטאַלצן דאָס פאַרגרימירטע קליינגעוויקסיק מענטשעלע מיט א גרויסן שוואַרצן צילינדער אויפן קאַפּ און אַ פּלאַקאַט אויף זײַן ברוסט און אַ פּלאַקאַט אויף זײַן רוקן, וואָס רופט צום בורלעסק־מעטער אויף אירוינג פלעיס גאַענט דערביי.

און צוליבן „אויטאָמאַט“ האָט גרשון דער באַהעמער, וואָס האָט זיך געלייגט שלאַפּן זייער שפעט אין דער נאַכט, אפשר ארום צוויי אָדער דריי אַזײַגער, געמוזט זיך געבער אויפכאַפּן זייער פרי. און זייער פרי האָט ביי אים געהייסן ארום אַכט, האַלב נאָך אַכט. די מעשה איז געווען, וואָס אין „אויטאָמאַט“ אויף דער פּערצנטער גאַס, ביז אַ באַשטימט־טער שעה, דאַכט זיך ביז ניין אינדערפרי, האָט מען געקאָנט קריגן א פרישטיק פאַר פינף און צוואנציק סענט, וואָס אַ פאַר מינוט נאָך גיין האָט דער זעלביקער פריש־מיק שוין געקאָסט פופציק אָדער זעכציק סענט. דער ספּעציעלער „אויטאָמאַט פרישטיק“ איז באַשטאַנען פון צוויי אייער, לויזע אָדער געפּרעגלטע, א היפשע פאַרציע קאַשע, מיט אַ קליין קריג־געלע מילך־פעטס, אַ גלעזעלע מאַראַנצן־זאַפּט, אַ טעפעלע קאווע מיט אַ פריש בולקעלע און נאָך אַ שטיקעלע פּומער דערצו און אַליץ פאַר פינף און צוואנציק סענט... און ווי פריער דערמאָנט, האָט זיך גרשון די נאַכט פריער זיך געלייגט אין בעט זייער שפעט, און ס'האָט זיך געוואַלט שלאַפּן א ביסל לענגער, אָבער מען קאָן דאָך פאַרשפּעטיקן דעם ספּעציעלן פרישטיק אין „אויטאָמאַט“, האָט מען זיך מיט געוואַלט אויפגעכאַפּט און מען איז געלאָפּן... אברהם טאַבאַטשניק, וואָס האָט אויך געווינט ארום דער פּערצנטער גאַס איז אויך געלאָפּן אהין יעדן אינדערפרי, און אויך צוליבן זעלבן טעם, וואָס גרשון...

וויפּל אַזײַנע אויטאָמאַט פרישטיקס אין משך פון עטלעכע יאָר איז גרשונען אויסגעקומען צו עסן אין שרייבערישער חבֿר־שאַפּט מיט אברהם טאַבאַטשניקן און אויב מען האָט זיך מיט אַ

נאכט פריער צעקריגט אין קאפע, „ראַיאַל“, און אמאָל זיך
 שלעכט צעקריגט אויך, האָט מען אין אויטאָמאָט ביים פּרישטיק זיך
 געמוזט איבערבּעטן, נאָך צוליב דעם מען זאָל קאָנען עסן דעם דאָס
 זיין מאַלצייט אין שרייבערישער חבּרשאַפּט. מען וואָלט נאָר
 נישט געקאָנט הנאה האָבן פון עסן, ווען גרשון זיצט אן אָנגע
 בלאָזענער ביי איין פּיטל, און פּאַבאַטשניק ביי א צווייט פּיטל...
 מען האָט געזאָגט אין בערשאַד: „אַ פּיסנע שטיקל ברויט“, דאָס
 האָט געמיינט אַ נאַקעט שטיקל ברויט, אָן נאָרנישט. צו עסן דעם
 פּרישטיק אין אויטאָמאָט, איינער אַליין אָן אַ חבּר שרייבער,
 וואָלט געמיינט אַ „פּיסנער פּרישטיק“, אַ נאַקעטער פּרישטיק.
 ריכטיק הנאה האָבן פון עסן האָט מען ערשט געקאָנט, ווען מען
 האָט גערעדט ביי יעדן בים וועגן שרייבן און ארום שרייבן...

דער אויטאָמאָט אויף דער פּערצנטער נאָס איז פּאַראַייביקט
 געוואָרן אין דער יידישער ליטעראַטור דורך אהרן קורץ אין זיינער
 אַ גרויסער און שטאַרקער פּאָעמע. אין דער דאָזיקער פּאָעמע הערט
 מען דעם געקלאַנג פון גיקלס אין יעדער שורה (אין אויטאָמאָט
 קויפט מען דאָך יעדע זאך בלויז פאַר גיקלס, וואָס מען וואַרפט
 אַרױן אין שפּאַלמן פון די פּאַרשלאָסענע באַגלאָזטע שפּײַז־קעסעסע
 לער, און דעריבער הערט זיך שמענדיק דער טעמפּער קלאַנג פון
 גיקלס).

יאָ, גרשון שפּאַנט איצט אין זײַן זכּרון אויף דער פּערצנטער
 נאָס פון יענע יאָרן. ער שמעלט זיך אָפּ לעבן אַ מווי־הויז, וווּ
 דאָרטן איז פאַר אַ פּאַר יאָר געווען מאָרים שוואַרצם קונסט־
 טעאַטער און דער טייערער לעאָן האַפּמאַן, דער פּרעסע־אַנגענט,
 האָט גרשונען שמענדיק אַרײַנגעלאָזט פּריי אָן געלט... די שענסטע
 פּאַרשמעלונגען אין מאָרים שוואַרצם רעפּערטואַר האָט ער דאָרטן
 געזען: „קאַנקורענטן“ פון יונה ראָזענפּעלד מיט דעם יינגעלע לואי
 בראַנד, אַלס מאָמעלע. איז דער דאָזיקער לואי בראַנד שוין נישט
 קיין יינגעלע, נאָר אַליין אַ טאַטע פון אַ יינגעלע, איז איצט אַ באַ־
 רימטער רעזשיסער אין לאָס אַנדזשעלעס. געזען האָט דאָרטן
 גרשון י. ד. בערקאוויטשעס, „מאָטקע חזיר“ און „סטעמפּעניו“ פון
 ישלום עליכס, און נאָלדפּאַדענס, „כישופּמאַכעריין“ מיט יאָסל קאָט־
 לערס און זוני מאָודס ווונדערלעכע דעקאָראַציעס.

גרשון אין זיין זכרון=שפאציר אויף פערצנטער גאס, שמעלט זיך אָפּ לעבן אַ שטויביק=רויטלעכער פיר=שמאָקיקער געביידע. דאָרטן האָבן געווינט גאָלע מאָלער און סקולפּטאָרן. דאָרטן האָט געווינט דער יונגער חיים גראַס, איצט אַ באַרימטער סקולפּטאָר; דאָרט האָט אויך געווינט זיינער גאָר אַ גאָענטער חבר און גאָר אַ גאָענטע חברטע, נעט וורנער, דער סקולפּטאָר מיט זיין פרוי, דזשערי, די מאָלערין...

גרשון שמעלט זיך אָפּ אין זיין שפאציר לעבן לעיבאַר=טעמפל. אין דעם דאָזיקן לעיבאַר=טעמפל זענען פאָרגעקומען אין די שבת=צו=גאָטס אַזויפיל אינטערעסאַנטע שרייבער=אָונטן, דורכגעפירט פון י. ל. פריץ שרייבער=פאָרין. באַזונדערס געדענקט זיך אַן אָונט מיט דעם פאָעט און עסויאיסט י. ב. ביאַלאַסטאַצקי, אַלס רעדנער. פאָרוואָס גראָד מיט ביאַלאַסטאַצקי? גאָר עפעס האָט זיך איינגעקריצט אין זכרון דער יונגער ביאַלאַסטאַצקי אויף דער בינע פון לעיבאַר=טעמפל, מיט זיין ברעגענדיקער שעוועלירע שוואַרצע האָר, מיט זיינע שטייכלענדיקע ווייסע ציין און מיט זיין וווּל=געפעלן קול...

אין דעם דאָזיקן לעיבאַר=טעמפל אויף איינעם פון די שרייבער=אָונטן האָט ער איינגמאַל געטראָפן מרימען, דעם שוסטערס מיידל פון כאַשמשעוואַמע, דעם טרוים פון זיינע בהורשע יאָרן...

* * *

און צו דער פערצנטער גאס וועט זיך גרשון אומקערן גאָר אַמאָל און גאָר אַמאָל, מחמת זי איז דאָ געווען זיין גאס פאָר אַזוי פיל יאָרן...

גרשון און לאמעד שאפיראָ

לאמעד שאפיראָ איז דאָך שוין אזוי פיל יאָרן אויפן עולם האמת, אָבער גרשון היט זיך נאָך אלץ פאַר אים. היט זיך פאַר אים אין זיין שרייבן, ס'זאָל זיך נישט אַרײַנכאַפן אזוינס, וואָס קאָן נאָך נישט געפעלן לאמעד שאפיראָן.

ער קומט אָפּט, לאמעד שאפיראָ, צו גרשונען און נישט גראָך צו הלום, נאָר נאָר אינמיטן דערינען אין אַ בײַטאַג. אין זיין אַלמין אָפּגעניצעוועט ברױן פּאַלמאַכל קומט ער, אין זיין צעקנייטשטן געלן קאַפּעליושל קומט ער... גרשון פילט ממש זיין פיזישע אָג וועזנהייט... בלווי אויף אַ סעקונדע קומט ער. טוט אַ קוק אויף אינדער בחור מיט זיינע קלוגע און זייער שטרענגע ברױנע אויגן און ווערט נישט...

אזוי פיל יאָרן האָט גרשון פאַרבראַכט מיט אים אין די אַלע צימערלעך, וווּ לאמעד שאפיראָ האָט געווינט אין קאָס אַנדזשע־לעס, אַז ער פילט נאָך אלץ דעם ריח פון די דאָזיקע צימערלעך. דער ריח פון זייערן וויין געמישט מיטן ריח פון פאַפיראַסן... „פעל-מעל“ האָט ער עפעס שטענדיק גערויכערט...

ס'האָט גרשונען געצויגן צו לאמעד שאפיראָן פון זינט ער האָט אים דאָס ערשטע מאָל דערזען אין קאַפּע אייראַפּע. ווי נאָר ס'האָט זיך געעפנט די טיר און לאמעד שאפיראָ איז אַרײַנגעקוֹמען; און איידער ער האָט נאָך געוויסט, אַז דאָס איז לאמעד שאפיראָ, האָט דאָס אַ צי געטאָן צו אים... קומט אַרײַן אַ מענטשעלע, אַ מאַנערס, אַ נישטיקס לױטן גוף, אָבער דערזעסט דעם קוק פון זיינע אויגן — און שוין ביסמו אַ פאַרצױגענער. און אויב נאָך נישט קיין פאַרצױגענער, איז אַ פאַראינטערעסירטער. ווילסטו וויסן געוואַלדיק, ווער איז דער דאָזיקער מענטש... און איידער דו וויסט

נאך ווער איז דער דאָזיקער מענטש, דאָכט זיך דיר אויס, אַז אָט
דער ווייבט דאָס קלוגע, וואָס קאָן פאַרשטיין דאָס לעבן מיט
אַלע פאַרדרייענישן און פאַרפלאַגטערנישן.

ס'האָט זיך דיר אויסגעדאַכט, אַז דאָס איז ער דער אייביקער
וואַנדערער פון דער לעגענדע, אַז ער האָט שוין אויסגעשפּאַנט
וון די וועלט האָט אָן עק, און אַז ער איז שוין געווען אומעטום, איז
די דזשאַנגלס און אין מדבריות, און אין אַלע פאַרמ־שמעט און
געזוכט דעם זיגען פון לעבן...

איידער מען דערזעט זיינע אויגן מיינט מען, אַז ער איז אַן
אַרעמאַן, און וועט אייד באַלד בעפן אַ גרבה. דערזעט מען זיינע
אויגן דאָכט זיך, קליינע ברוינע שפעלמעלעך פון אויגן דורך דיקע
גלעזער, אָבער ווי זיי לויכטן! לויכטן ווי ביי אַ גאון, לויכטן מיט
טיפן רעיון (געדאַנק), לויכטן מיט צער אויף דער וועלט, לויכטן
מיט תלמיד־הכמדיקער שטרענגקייט, לויכטן ואויד מיט רחמים און
טרויסט. ס'פנים דאָכט זיך אַ נאַקעטס, אַן אָפּגעצופּטס, כמעט
אַן ברעמען. אָבער ס'פאַלט אויף דעם דער אָפּשיין פון זיין לויכט־
דיקייט...

און גרשון האָט נאָך גישט געלייענט זיינע ווערק, ווען יענער
איז צום ערשטן מאָל אַריינגעקומען אין קאָפּע אייראָפּע. גלייך
פן לאָס אַנדזשעלעס איז ער אַריינגעקומען אין קאָפּע אייראָפּע.
האָט זיך טאַקע אַזוי אויסגעדאַכט, אַז אָט ערשט איז ער אַראָפּ־
געשטיגן פון באָן און גלייך אַוועק צו קאָפּע אייראָפּע, זיך אויפ־
געעפנט די טיר באַגלייך, ווי גאַרנישט, אַקוראַט ווי ערשט נעכטן
איז ער דאָ געווען, און דערוואָרט גאַרנישט, אַז מענטשן וועלן
אויפּשפּרינגען פון די טישלעך און זיך לאָזן צו אים...

יא, מען איז אויפגעשפרונגען פון די טישלעך און זיך גע־
לאזט צו אים, און ער ווידער באַגלייך ווי גאַרנישט, איז גאַרנישט
נתפעל געוואָרן... מען האָט געמאַכט פון עטלעכע טישלעך איין
טיש לכבוד אים און זיך אויסגעזעצט, און ער גאַרנישט, קוקט אין
די ווינקעלעך, שמייכלט צו דער פרוי נאָלוביצקי, צום וועיסער...
דערזעט אַ יונגן בחור וואָס זיצט אין אַ ווינקל און שעמט זיך, און
דאָס איז געווען גרשון, מאַכט ער:

— און ווער איז דער יונגערמאן?

זאָגט מען אים, רופט ער זיך אָן צו גרשונען: — „מאָ קומט
צו און זעצט זיך מיט אַלעמען...“

גרשון איז נאָכדעם אינגיכטן אַוועקגעפאַרן קיין ספּרינגפּולד.
אַפּגעווען עטלעכע חדשים, געקומען צוריק. ווי איינמאָל אַ ביימאַג
איין פּערצנטער גאָס צווישן צווייטער און דריטער עוועניוּס —
ער שפּאַנט זיך, לאַמער שאַפּיראַ, דער אויסגעמאַגערטער, קוים=
קוים גוף פון לאַמער שאַפּיראַ אין אַן אַפּגעטראָגן גרוי-געלבלעך
פּאַלטאַכל, אין אַ צעקנייטשטן ברוינלעכן קאַפּעליוזש שפּאַנט ער
זיך. ער קוקט נישט רעכטס, נישט לינקס און נישט פאַרויס, ער
קוקט אין זיך — און ער שפּאַנט. אַלע איילנדיקע פאַרבייגער
ווייסן דאָך נישט ווער ער איז. אָבער גרשון ווייסט יאָ... ער וועט
אים נאָכגיין...

ווי לאַנג וועט אים גרשון נאָכגיין? אַזוי לאַנג ביז לאַמער שאַ-
פּיראַ וועט אַנקומען צו דער קאַאָפּעראַטיווער קאַפּעטעריע אויף
יוניאָן סקווער. ביי דער קאַאָפּעראַטיווער קאַפּעטעריע וועט אים
גרשון אויף נישט אַפּלאָזן. לאַמער שאַפּיראַ וועט אַריינגיין אינע-
ווייניק. גרשון וועט אויך אַריינגיין אינעווייניק. ער וועט זיך הייסן
אַנגיסן אַ טעפּעלע קאווע. ער וועט טראָגן דאָס טעפּעלע קאווע צו
א ליידיק מישל. גרשון וועט אויך טראָגן דאָס טעפּעלע קאווע צום
זעלביקן ליידיקן מישל. ער וועט זיך דאָרטן אַנידערזעצן, גרשון
אייד. סוף-כל-סוף וועט דאָך לאַמער שאַפּיראַ אים דערזען, אַ לאַך
מאָן צו אים און אַ זאָג טאָן שפּאַסיק:

— איר זענט אויך דאָ?

ער האָט אים געדענקט, גרשונען, לאַמער שאַפּיראַ. אַזאַ איי-
זטרנער זכרון. אים געזען דאָך בלויז איינמאָל מיט חדשים צוריק.
יין קאַפּע אייראַפּע!

איז פון וואָס-זשע מאַכט גרשון אַ לעבן? — וויל ער וויסן.
און ווי אַזוי איז זיין געזונט? וויל לויט דעם זייער מאַגערן אויסזען
גרשונס, פאַרשטייט ער, אַז מסתמא איז עפעס מיט אים דער
מער... און וועגן זיין שרייבן, גרשונס? יאָ, ער לייענט אים. גע-
לייענט אין דער „פּרייהייט“, געלייענט אין „האַמער“...

אָבער נישט לאַנג האָט מען געקאָנט זיצן מיט לאַמעד שאַפּי:
 דאָן זאָלבעצווײט בײַ אַ מישל אין דער קאָאָפּעראַטיווער קאַפּע-
 סעריע. באַלד איז דאָס געוואָרן באַזעצט פֿון אַ סך יונגע שרײַבער,
 וואָס זענען דערנאָך געוואָרן באַקאַנט אַלס „פּראָלעטפּעניקעס“. ווי
 נאָך מען האָט אים דערזען, זענען זיי געלאָפֿן צו זיין מישל: דער
 זייער קלײַניקער און זייער הנעוודיקער לײבל סאַברין; דער זייער
 הויכער און זייער מאָנערער יוסף גרינשפּאַן מיט זיין געלײמטער
 האַנט, און נאָך און נאָך... און ער האָט אויך לײבל סאַברײַנען גע-
 לײענט אין דער „פּרײַהײט“ און אין „האַמער“, און אויך יוסף
 גרינשפּאַנען... כמעט אַלעמען פֿון די יונגע פּראָלעטפּעניקעס גע-
 לײענט און זיך אָנגערופן וועגן זייערע שאַפּונגען בלוזן מיט צוויי
 אַדער דריי ווערטער. און די דאָזיקע צוויי אַדער דריי ווערטער
 האָבן שאַרף אַ בלוז געמאַן מיט אמת און מיט חכמה און אָנגע-
 דענט צו אַ גאַנצער קײט פֿון געדאַנקען...

מען האָט אים אָפט געזען אין דער דאָזיקער קאַפּע, און ווי
 באַלד ער איז אַרײַנגעקומען, איז זיין מישל גלייך באַזעצט געוואָרן
 מיט די יונגע „פּראָלעטפּעניקעס“... און די קאָאָפּעראַטיווע קאַפּע-
 סעריע, די ריזיקע קאַפּעסעריע, איז געווען ווי אַ וואַקאַזאַל. די
 דריי-טיר האָט זיך געהאַלטן אין אײן דרייען. מען איז אַרײַנגע-
 קומען און אַרויסגעגאַנגען. ס'האָט געצויגן אַהין אַרעמע, אָבער
 פּרײַלעכע קינסטלער פֿון גרעניש-ווילעדזש, און יונגע ייִדישע
 פּאַעטן און דערציילער, וואָס האָבן זיך געדרוקט אין דער „פּרײַ-
 הײט“, אין „האַמער“ און אין שפּעטערדיקן „סיגנאַל“; און סמוך
 דענטן פֿון נאָענטן „סיטי קאָלעדזש“ און מוער פֿון פּאַרשיידענע
 דאָדיקאַלע באַוועגונגען און גלאַט אַזוי עלנטע און אײַנזאַמע
 מענטשן, וואָס באַצאָלנדיק אַ ניקל פאַר אַ טעפּעלע קאווע, קאָן מען
 זיצן בײַ אַ מישל אַ פאַר שמונדן און זיך צוהערן ווי קלונגע מענטשן
 דערן.. ס'האָבן זיך אַהין געצויגן אויך אַנדערע פּאַרשוניגען, וואָס
 האָבן פאַרמאָגט לעפּקע פינגער. מען האָט בײַ גרשונען צוגעגנבעט
 זיין כמעט גײעם מאַנטל. ער איז גענאַנגען צום בופּעט באַשמעלן
 זיך עפעס עסן, געקומען צוריק — נישטאָ דער מאַנטל, וואָס ער
 האָט אים אַריבערגעלייגט איבער אַ בענקל...

און אָט אין דער דאָזיקער טומלדיקער, אָנגערייכערטער רײ-
 זיקער קאַפּעסעריע, האָט לאַמעד שאַפּיראַ אויף אַלע יאָרן צוגע-

קניפט צו זיך גרשונען. מיט אַזאַ גערנקייט איז גרשון שטענדיק
געגאַנגען צו אים, ווי מען גייט צו אַ רבין, וואָס מען ווייסט, אַז ער
האַלט פון דיר. אָפּטמאָל אים אַפילו אַ ביסל דערנאַנגען די יאָרן,
ווען ס'איז געווען באַזונדערס אָנגעזאָלעט אויפן האַרצן, אָבער ער
האַט געוואָסט, אַז דער רבי, וואָס פאַרשטייט אַזוי גוט די מענטש-
לעבע שוואַכקייטן, וואָס ער אַליין איז געווען פול מיט זיי, וועט
אים נישט אָפּשטויסן...

דער פאָעט פון דער פּערצנטער גאָס

גרשון קאָן אים אַנדערש נישט זען, אין זיין זכרון, ווי נאָר אויף דער פּערצנטער גאָס. דאָרטן האָט ער געהונגערט, דאָרטן האָט ער געשמורעמט, דאָרטן האָט ער זיך אַרומגעבלאָנקעט אָפּט=מאָל אַ היימלאָזער, דאָרטן האָט ער אויסגעהאמערט זיינע צאָרנ=ריקע לענגערע פּאָעמעס.

אַ הויכער, אַ מאָגערער, אַ ביינערדיקער, מיט קוטשעראַווע העל=ברוינלעכע האָר, מיט גרינלעכע צאָרגדיקע אויגן, מיט אַ בלאַסן לענגלעכע פנים, מיט בלויע דיגע לייפן. געהאַט האָט ער איין האַנט אַ נאָרמאַלע, די צווייטע איז געווען אַ פּאַראָליזירטע, אַ פּאַרוועלקטע. די נאָרמאַלע האַנט, אַן אויסערנעוויינלעך שטאַר=קע, האָט אָבער געקאָנט דערלאַנגען אַ שטאַרקן קלאַפּ, און דער=יאַנגט טאַקע אויך אין זיין גרויסן צאָרן.

ער איז געווען דער אַרעמסטער און וואָרלאָזסטער צווישן דער גרופע שרייבער, וואָס איז דעמלט געווען באַקאַנט אַלס דער „פּראָלעטפּען“. זעלטן געהאַט דירה=געלט אויף אַ צימער, גענעכ=טיקט, וווּ ס'האַט זיך געלאָזט, אָפּטמאָל אויף אַ הויזן האַרטן מיט אין אַרבעטער=אָנוווערסיטעט, וואָס איז געווען אויף דער פּערצנער גאָס.

פּערצנטע גאָס איז געלעגן אין זיינע ביינער. ער האָט זי גע=קענט דורך און דורך און ער האָט אָנגעשריבן אַ לאַנגע, לאַנגע פּאָעמע, וואָס האָט טאַקע געהייסן „פּערצנטע גאָס“. ס'איז אַ פּאָ=עמע וועגן דער גאַנצער פּערצנטער גאָס פון איסט ריווער ביז צום האַדסאָן. ס'איז אַ פּאָעמע וואָס מען האָט זי געקאָנט אָנשרייבן נאָר אין יענער צייט פון האַפּטונגסלאָזער אַרבעטלאָזקייט אין אַמעריקע, פון פּאַרלירנקייט און צעטומלטקייט, פון פּאַרביטערט=קייט, הפּקרדיקייט. ס'איז אַ פּאָעמע פון זיין אייגענער וואָרלאָז=

קייט, אָרעמקייט, פאַרביטערטקייט, ס'איז אַ פּאָעמע אין דער מאָדע פון יענער צייט, ווען מען האָט געוואָגט זיך צו באַנוצן אין דער פּאָעזיע מיט „גראַבע“ רייד און אַפילו מיט ניבול=פה. ס'איז אַ פּאָעמע, וווּ דער צאָרן שרייט פון יעדער שורה.

און כאָטש ער איז שמענדיק געווען אַזאַ אָנגעכמורעמער, אַן אומפריינדלעכער; און כאָטש ער האָט אומברחהמנותדיק קריטיקירט די שאַפונגען פון אַ סך זיינע חברים שרייבער; און כאָטש ער האָט געקאָנט נישט מיר, נישט דיר אָן אַן אויבנאוויפיקער סיבה אייד טאָן אַ זיך אָפּ אַזוי ביטער, ס'זאָל אייד פאַרגיין אין דער נאָך אַרײַן, פונדעסטוועגן האָבן זיך אַ סך פּראָלעמפּעניקעס געצויגן צו אים. שפעטער האָט מען שוין פאַרשטאַנען פאַרוואָס ער ווערט אַזוי אויפגעקאָכט כמעט אָן אַ מינדסטער פּראָוואַקאַציע: ס'האָט זיך אַרײַנגעכאַפט אין זײַן מאַגן אַ שרעקלעכע אומהיילבאַרע קראַנקהייט, און ס'האָט אים ביז געמאַכט אַלע בלוט...

און געצויגן האָט מען זיך צו אים, ווייל מען האָט דערזען אין אים דעם גאָר-קרעפטיקן פּאָעט, וואָס האָט געקאָנט אַזוי מאַלאַנט= מול צאָרענען אויף דער אומגערעכטיקייט פון דער געזעלשאַפט. ער האָט אַ צײַט געטרעמפּעוועט אין די דרום-שטאַטן און האָט זיך דאָרטן גענוג אָנגעזען מיט אומגערעכטיקייט און געשאַפן אַ צאָל לידער, קורצע, דווקא, אָבער זיי האָבן שטאַרק געברענגט; געזידט.

גרשונען האָט ער נישט אײַנמאַל געטאָן אַ זיך אָפּ נישט מיר, נישט דיר, אָבער ס'זענען אויך געווען מאַמענטן פון נאָענט= קייט. אײַנער אַזאַ מאַמענט איז געווען, ווען דער פּאָעט יוסף גרינ= שפּאַן האָט אים פאַרגעלייענט זײַנע אַ נייע פּאָעמע אין מאַנט= טקריפט. צווישן גרויסן ארומיקן טומל אין דער קאָאָפּעראַטיווער קאַפּטעריע האָט ער אים פאַרגעלייענט די פּאָעמע. אין יענע יאָרן האָט מען זיך אַזוי גוט געקאָנט קאָנצענטרירן, אַז מען האָט גאַרנישט נישט געהערט דעם אַרומיקן טומל. מען האָט זיך צוגע= בויגן אײַנער צום אַנדערן ביים טישל, אויסגעשלאָסן יעדן זײַטיקן קלאַנג און בלוין געהערט דאָס פאַרגעלייענטע ליד אָדער דערצײ= לונג. גרינשפּאַנס פּאָעמע איז געווען וועגן אַן אַלט פאַרלאָזן פאַרם=הויז. גרשונען איז זײַער געפּעלן געוואָרן דאָס ליד און ער

האַט געוואָלט אויסדריקן צו גרינשפּאַנען זיין הנאה דורך עפעס
א ממושותדיקן מאַט.

— האָסט אַמאָל געקראָגן האָנאָראַר פאַר דינסט אַ ליד? —
האַט אים גרשון געפרעגט.

— האָנאָראַר האָב איך געקראָגן? — האַט יענער אויף אים
אויסגעשטעלט אַ פּאַר שמוינענדיקע אויגן — אַ כאַליערע האָב
איך געקראָגן.

— מַאָ לאַמיר זיין דער ערשטער דיר צו געבן האָנאָראַר —
האַט גרשון געענטפּערט אי שפּילעוודיק אי ערנסט, — ס'איז
נאָמט בלוז אַ האַלבער דאָלאַר, ווייל מער האָב איך נישט, אָבער
דאָס איז אמתער האָנאָראַר פאַר דיין ווונדערלעכער פּאַעמע...

(מאַרטין בירנבויםען האַט גרשון אויך איינמאָל געגעבן האַט
נאָראַר פאַר אַ ליד, וואָס יענער האַט אים פּאַרגעלייענט. דאָס איז
געווען אין „קרוסעידער“ קאָפעטעריע. ס'איז נישט געווען קיין
נעלט, נאָר אַ שיינער פּילפאַרביקער קראַוואַט. דער אַמעריקאַנער
פּאַעט מאַקסוועל באַדענהיים, וואָס איז צוריק מיט אַ פּאַר יאָר.
אַזוי פּראַגטיש אומגעקומען, האַט גרשון אויך איינמאָל געגעבן האַט
נאָראַר. און באַדענהיים איז געווען נאָך אַרעמער פּון גרינשפּאַנען.
ער פלעגט אויפהענגען זיינע האַנט-געשריבענע פּאַעמעס אויף
אַ פּלויט אַנטקעגן וואַשינגטאָן סקווער אין גרעניטש ווילעדזש.
דאָס איז געווען אויף צו פאַרקויפּן. אַ דאָלאַר אָדער אַ דאָלאַר
פּופּציק האַט ער זיך געהייסן געבן. גרשון האַט מער נישט געהאַט
ביי זיך ווי אַ קוואַדער, אָבער ער צו אים געזאָגט:

— קיין דאָלאַר צו קויפּן האָב איך נישט, אָבער נאָ דיר
אַ קוואַדער און לאָז מיר בלוז איבערלייענען.

האַט דער זייער פאַרכמארעמער געלהאַריקער מאַקסוועל באַ-
דענהיים אַ האַלבן שמויכל געמאַן, צוגענומען ביי אים דעם קוואַ-
דער און אים געלאָזט איבערלייענען איינע פּון זיינע פּאַעמעס
אויסגעהאַנגען אויף דעם פּלויט אַנטקעגן וואַשינגטאָן סקווער. דאָס
איז געווען אַ פּאַעמע פּון אַ שאַפּ-מיידל, וואָס קוקט אין אַ שו-
פּענצער פּון אַ רייכער קליידער-קראַם... גרשון האַט אָפּט גע-
מראַכט אין יענע יאָרן, ווען ער איז פאַרמעגלעך, וואָלט ער אין
די ליטעראַרישע קאָפּיען צעטיילט אלע טאַלאַנטפולע פּאַעמען האַט-

נאָראַר, בלוז פאַרן איבערלייענען. און נישט דאָרטן אַ האַלבן
דאָלאַר צי אַ קוואַדער, נאָר גאַנצע פינפערלעך און צענערלעך.

און זיך אומקערנדיק צוריק צו גרינשפאַנען: ער האָט אין
אַנהייב נישט געוואָלט נעמען דעם האַלבן דאָלאַר, געקומט אויף
גרשונען מיט פאַרדאַכט, צי מאַכט נאָר יענער נישט חוזק פון אים.
און וויי וואָלט געווען גרשונען, ווען דער סופער־סענסיטיווער
גרינשפאַן נעמט דאָס טאַקע אָן פאַר חוזק. ער וואָלט אים געזידלט
מיט דעם גאַנצן גיפּט פון זיין פאַרבימערסקייט אויפן לעבן. נון,
ער האָט דאָס נישט אָנגענומען פאַר חוזק, ער האָט דאָס אָנגענומען
פאַקע אַזוי, ווי ס'איז געמיינט געווען, גענומען דעם האַלבן דאָלאַר,
זיך גלייך באַשטעלט אַ געווירציק הייסן גוליאַש, מיט אַ סך שמיק-
לעך פלייש, מיט קאַרטאָפליעס, מיט מייערלעך, גענעסן און גע-
שמיכלט, אַזאַ שמיכלדיקן האָט מען אים נאָר געזען ווען ער איז
געווען מיט זיין חבר לייבעלע סאָברין...

און איינמאָל אין אַ שטורמישער נאָר רעגנדיקער נאַכט, האָט
אים גרשון געזען לויפן אויף דער פערצנטער גאַס אַ פאַרנעצטן
דורך און דורך. גרשון איז אויך געווען אַ פאַרנעצטער דורך און
דורך, אָבער ער איז געלאָפן כאַטש אין זיין צימער, צו זיין בעט.
אַ יוסף גרינשפאַן האָט נישט קיין צימער, נישט קיין בעט האָט
גרשון בשעת מעשה נישט געווסט און ער האָט אים אַ פּרעג-
נעמאָן:

— גרינשפאַן, וווּהין לויפסטו?

— וואָס איז דיין טאַטנס עסק — האָט ער אַ בליץ געמאָן

צו אים מיט גיפטיקע גרינלעכע אויגן.

אַז ער האָט נאָר אין יענער נאָר-רעגנדיקער נאַכט נישט גע-
האַט וווּ צו שלאָפן... די מיר פון אַרבעטער-אוניווערסיטעט איז
געווען פאַרשלאָסן מיט אַ שטאַרקן גייעם שלאָס. ער האָט זיך
סוף כל סוף אַריינגעכאַפט אין דער דרוקעריי פון דער „ברויהייט“,
וואָס איז דעמאָלט געווען אויף יוניאָן-סקווער, און דאָרטן איבערגע-
נעכטיקט יענע נאַכט — האָט זיך גרשון שפּעטער דערוווסט...

יאָ, מינוטן פון ליבלעכקייט האָט זייער ווייניק געווסט דער
פּראַלעמאַרישער פּאַעט יוסף גרינשפאַן. און ווען ס'האַט אים נאָר
פאַרכאַפט די שוידערלעכע קראַנקהייט, אַ ראַק איז מאָגן, איז ער

געווען גאלע האם, גאלע ביטערקייט. ווי ער זאגט וועגן זיך אליין
אין א ליד:

ווי א שונאם וויסמער הייל
דורך א בליענדיקן גארטן,
האבן דורך מיין קינדהייט זיך געטראגן
מיינע יארן.
איז מיין יוגנט
הויל,
און הארט,
און שמעכעדיק פארבליבן.
בלאנקע איד זיך אום אצינד
און באט מיין בייזקייט אן צו מענטשן,
ווי עס פלאנמערט זיינע געגל
צווישן צארמע פלאנצן
א פון ווינט פארשניטענער א וואגלענדיקער דארן...

סי' ברודערל לייבעלע

אמאל איז געווען א לייבעלע סאָברין... וויפל יאָרן, אַז ער איז שוין נישטאָ? אַרום אַ צוועלף יאָר און אפשר מערער, אָבער גרשון הערט נאָך אַלץ זיין קוועלנדיק געלעכטערל...

די נאַטור האָט אים נישט געבענטשט מיט קיין היפּשן גוף, אָבער דערפאַר האָט זי אים געבענטשט מיט גרויסן שרײַבערישן טאַלאַנט און מיט ווילגעפעלנקייט בײַ מענטשן. צו 12 אָדער 14 יאָר אויף דער אוקראַינע, אין די הוננער-יאָרן פון בירגער-קריג און פּאָגראַמען, האָט ער אַפּנים אויפּגעהערט צו וואַקסן אין זיין גוף. זיין עלטערער ברודער, מענדל, איז געווען העכער פון אים און אַ סך ברײַטער פון אים. געבוירן געוואָרן איז זיין ברודער מענדל אַ מסתּמא אין אַ ביסל זאַמערע יאָרן... דער עלטערער ברודער מענדל איז נאָכגעגאַנגען זיין יינגערן ברודער, לייבל — דעם שרײַבער, אומעטום. אַ גו, זאָל נאָך עמעצער וואָגן צו פאַרטשעפּען מיט אַ הוּק-וואָרט זיין קלײַנגעוויקסיקן ברודערל... יענער האָט גוט געהאַלטן אַן אויג און איז געווען גרײַט צו דורס זיין דעם יעניקן... נישט אײַן יינגל אין זײער היים-שמעטל האָט מסתּמא געכאַפּט אַ הייסן פּלעם פון אָט-דעם מענדלען פאַר זאַמטשעפּען זיין ברודערל...

און אַ ברודערל איז לייבל געווען בײַ יעדן אײַנעם פון די שרײַ-כער פון „פּראָלעמפּען“, אַ גוט ברודערל. שטענדיק מיט אַ קוועלנע דיק געלעכטערל, מיט פינקלדיקע קלוגע ברוינע אײַגעלעך, מיט אַ פּרײַלעך וויצעלע, מיט אַ געקרייזלטן קאַפּ ברוינע האָר, ווי בײַ אַ שעפּסעלע... דער בעסטער חבר זײנער איז געווען דער שטענדיק פּאַרכמורעטער, פאַרצאָרגטער יוסף גרינשפּאַן. נאָך מיט לייבעלען האָט מען אים געזען שמײַכלען. דאָס הנעוודיקע לייבעלע האָט אים אויסגעלײזט פון זיין בײַזקײט. פונדעסמוועגן האָט אויך דאָס לײ-

בעלע, אויב זיין ברודער מענדל איז נישט געווען דערביי, אָפּט גע-
כאַפּט פון דעם פאַרביטערטן גרינשפאַנען אַ זידל-אַפּ אָן שום
אויבנאוויקער סיבה. אָבער לייבעלע האָט זיך געלאָזט זידלען
אַבי ס'זאָל זיין חבר זיין צו געזונט...

זיי האָבן ביידע, ער און גרינשפאַן, אַרויסגעגעבן בשותפות
אַ ביכל לידער. „ערב צייט“ האָט דאָס געהייסן. גרינשפאַן האָט
פאַרגומען די ערשטע העלפט, לייבל די צווייטע העלפט. וווּ האָבן
זיי גענומען געלט? מסתמא האָבן יוסף גרינשפאַנס פריינד אַרויס-
געהאַלפן, און דער ברודער מענדל האָט מסתמא אויך נישט גע-
שוויגן... מען האָט געזען אין דעם ברודער מענדל, אַז ער קאָן זיין
אַן אויפטרעטער. ער איז אויך נישט געווען קיין באַזונדערעס וווקסיקער.
אָבער מיט פלינקע שטאַרקע פלייצעס און מיט אַן אַנטשלאַסענעם
קוק אין זיינע ברוינע, זייער וואַכע און קלוגע אָבסערווירנדיקע
אויגן.

געווען אַ צייט, ווען לייבלען איז נאָרנישט אומעטיק געוואָרן.
ס'איז געווען די צייט ווען כמעט אַלע טאָג האָט מען זיך צוגעפונען
נומען אין דער „קאָאָפּעראַטיווער קאַפעטעריע“ אויף יוניאָן סקווער
און שפעטער אין קאַפעטעריע „קרוסעידער“ און „וויאָו“ אויף
פּערצנמער גאַס. ס'איז געווען די צייט, ווען דער „פּראָלעטאַרען“
האַט זיך געהאַלטן אין פאַרמירן: היציקע מיטגינגען, ליידנשאַפט-
לעכע דיסקוסיעס מיט מ. אַלגינען און אַנדערע פירער פון דער
פּראָלעטאַרישער איינשמעלונג. יוסף גרינשפאַן האָט געשמורעמט,
נישט געוואָלט אָנגעמען די פּראָלעטאַרישע איינשמעלונג, ווי זי
שטייט און גייט, און זיין חברל לייבל האָט אים אַרויסגעהאַלפן...
מען האָט זיך אָפּט צוגעפונענומען אין געוויסע הייזער און געפראַ-
וועט שמחהלעך, און ביי אַ גלעזל „פּראָהיבישאַן“ וויין, האָט
מען ווידעראַמאָל דיסקוטירט ענינים פון פּאָעזיע, געקאָכט זיך
ביז אין ווייסן טאָג אַריין און געגלויבט באמונה שלימה, אַז זיי זע-
נען די אמתע פּאָעזי פון די יידישע אַרבעטער-מאַסן...

און פאַרוואָס האָט לייבל סאָברין פּלוצלונג אויפגעהערט
שרייבן לידער און זיך אָפּגעגעבן אויסשליסלעך מיט פּראָזע?
ווייסט נישט גרשון. אים דאַכט זיך, אַז ווען דאָס לעבן פון זיין
חבר יוסף גרינשפאַן האָט זיך אויסגעלאָזט, איז ביי לייבלען אויך
אויסגעלאָזט געוואָרן דאָס ליכטל פון פּאָעזיע... דער שוויט פון זיין

זייער נאָענטן חבר האָט אים דערשראָקן. כמעט יעדן פּאָג איבער=
געלעגן ביי דעם שווער=קראַנקן גרינשפּאַנען אין משך פון אַ פינף,
זעקס הדישים און צוגעזען די שוידערלעכע מאַטערישן פון זיין
חבר. און ס'האָט אים צעבראַכן... ער האָט זיך איינגערעדט, אַי
אויך ער וועט שטאַרבן יונג...

און אַלס דערציילער איז ער אינגיכן אַרויסגעהויבן געוואָרן
צווישן אַלע יונגע פון זיין דור. מבינים האָבן געזאָגט, אַז דאָס
וואַקסט אַ נייער דוד בערגעלסאָן. און דוד בערגעלסאָן אַלײן, האָט
מען זיך דערציילט, האָט געזאָגט אין מאַסקווע צו אַ גאַסט פון
אַמעריקע: „ס'וואַקסט ביי אײך אַ שרייבער מיט ע פ ע ס,
לייבל סאָברין איז זיין נאָמען“... ס'האָבן אים געשמאַקט און
געמונטערט אַלע פון פּראָלעטפּען. ער איז געוואָרן דער „בן־יקיר־לי“,
דאָס געראַטענע זונדעלע ביי יעדן איינעם.

ער האָט זיך צוגעטוליעט צו מ. א. סולן, אן אויפגייענדיקן
שמערן אין דער יידישער דיכטונג, און מען האָט זיי שוין אָפט
ביידע געזען רק צוזאַמען. סול איז געווען פונקט דער היפּוד פון
דעם צאָרנדיקן פאַרביטערטן גרינשפּאַנען, אַ לעבנס־לוסט־יקער,
אַ וויצלענדיקער, און איז געווען צו לייבלען אַ פּריילעכער חבר. און
אַז מען האָט זיך אָפט נישט געקאָנט טרעפן, האָט מען זיך אָפּגע=
רופן דורכן טעלעפּאָן און שעהן און שעהן זיך געהאַלטן איינער
דעם אַנדערן אויפן טעלעפּאָן און געלאַכט... אין האַטעל בראַדוועי
סענטראַל האָט סול אַמאָל געווינט און גרשן האָט אויך אַ קורצע
צײַט דאָרטן געווינט, האָט ער זיך שוין צוגעקוקט, ווי די דאָזיקע
ביידע צעאַרבעטן.

לייבל האָט בכלל ליב געהאַט זיך צו מוליען צו חברים שריי=
בער... ער האָט זיי געזוכט... אין די פּריערדיקע יאָרן האָט מען זיי
לאַנג נישט געדאַרפט זוכן. מען האָט נאָר געדאַרפט אַראַפּקומען
אויף דער פּערצנטער גאַס, אַריינגעגאַנגען אין „קרוסעידער“ אַפּילו
אינדערפרי, און מען האָט שוין געטראָפּן עמעצן פון די שרייבער...
דער „קרוסעידער“ איז אָבער געוואָרן אויס, די קאָאָפּעראַטיווע קאַ=
פּעטעריע אויף יוגיאָן סקווער איז שוין לאַנג נישט געווען. די קאַפּע=
טעריע אויף דער דרייצנטער גאַס אין דער „מאָרגן־פּרייהייט“ גע=
ביידע, האָט זיך אויך פאַרמאַכט. אַ סך חברים שרייבער האָבן
חתונה געהאַט, געוואָרן אויס „פּרייע פּייגל“ און ערנסט זיך איינ=

געשפאנט אין יאָר פון מאַכן אַ לעבן. מען איז זיך שוין זייער
זעלמן צונויפגעקומען אין די קאפּייען, און אונדזער לייבעלע אין
טאַקע געווען, ווי אַ פאַרבלאַנדזשעט שעפעלע אין דעם גרויסן
קאַכיקן ניו-יאָרק. אין דער מיטאָג-שעה האָט ער זיך אָפּט אַריינגע-
כאַפּט אַ פאַרבנקטער אין „אויטאָמאַט“ אויף דער פּערצנטער
נאַס, אפשר וועט מען עמעצן אָנטרעפן — און נישט שטענדיק האָט
מען דאָרטן געקאַנט עמעצן אָנטרעפן, דאָס הייסט, אַ חבר שרייבער
(ער אַליין האָט געאַרבעט אַ שטיק צייט נישט ווייט פון דער פּערצנט-
טער נאַס). און אַז ער האָט דאָרטן עמעצן יאָ אָנגעטראָפּן, האָט
ער געגעבן אַ ציטער אויף פון פרייד, ווי איינער וואָס קומט אַריין
פון זייער אַ קאַלמן אינדרויסן אין אַ וואַרעמער שטוב אַריין, זיך
געלאָזט מיט זיין ווילגעפעלגדיק, קוועלגדיק געלעכטערל צום חבר
שרייבער און אָנגעהויבן חנעוודיק צו שפּילן מיט זיינע צעשיינטע
ברוינע אייגעלעך...

* * *

און פאַרוואָס די מורא פאַרן טויט? זיינע גאָר נאַענטע חברים
האַבן געוואָס, אַז ער טראָגט זיך אָפּט אַרום מיט דער מורא
פאַרן טויט. מיר וועלן אפשר געפינען אַן אָנדייטונג אין זיין ליד
„מיין מאַטנס טויט“:

ס'האַט זיך מיר אין הלום באַוווּזן מיין טויטער טאַטע,
איינגעהילט אין ווייסן איז ער געשטאַנען לעבן מיין בעט;
מיט קאַלטע ליפּן האָט ער מיר געקוישט דעם שטערן,
און מיט אַ געלער האַנט די קרויזלענדיקע האָר מיינע גענלעט.

שווערע ווערטער, ווי פון בליי געגאַסן,
האַבן זיך געקייקלט פון זיין מויל און מיר דערציילט:
אַז ערגעץ וווּ אויף עלען סמריט אין אַ פייכטן קעלער,
האַט ער קאָלדרעם פּליושענע און זיידענע גענייט...

און איינמאַל, ווען ער האָט געוואָלט אַריבערייאַגן די נאַרל
פון דער מאַשין,

הָאָמֵן אִים אָנגעהויבן בייסן אַרום זיין האַלדן די הויט,
פון זיין מויל האָט בלוט אַ פאַרב געמאַן אַ בלויאַינק קינדערש
קאַלדערבל אויף רויט,
און ס'האַט אים אויפן דיל אַוועקגעלייגט דער טויט...

איצטער האָב איר מורא אין די פרימאַרגנס, ווען ס'רעווען
אויס פאַבריקן זייער רוף,
ערגעץ ווייס איך ליגט דער טויט פאַרשטיקט צווישן
די מאַשינען,
און לויערט ווי אַ הונגעריקע היה אויף מיין גוף...

* * *

לייבל סאַברין איז געשטאַרבן אַזוי יונג...

אינמאל א נאכט אין קאפע „איראפע“

מיר וועלן אָנהייבן פון צוועלף אַזויגער בייטאָג... ביז צוועלף אַזויגער בייטאָג איז קאָפּע איראָפּע געווען ליידיק. צוועלף אַזויגער בייטאָג האָבן זיך אָנגעהויבן באַווייזן שרייבער. נישט די שרייבער, וואָס האָבן געאַרבעט אין די רעדאַקציעס אויף איסמ-בראַדוועי, געווען ווייטלעך זיך אַראָפּכאַפּן אויף מיטאָג פון איסמ-בראַדוועי אויף דרייצנטער גאַס און צווייטער עוועניו.

באַווייזן האָט זיך כמעט דער ערשטער ב. ריווקין, דער קיי-לעכדיקער, דער שווערער, דער צעכראַסמעטער ב. ריווקין, אַ קול האָט ער געהאַט ווי מען וואָלט געפירט מיט אַ זעג איבער אַ פאַר-עקשנט שטיק האַלץ. און אַ מין מאַדנע גרויע אויגן וואָס האָבן ממש געשראַקן, פולע אויגן, אַרויססטאַרשענדיקע אויגן און מיט אַ שאַרפּער גרוי-בלויילעכער ליכטיקייט, כמעט מיט אַ בייזער ליכטיקייט דורך די דיקע גלעזלעך... דער קאָפּ זייגער — ווי ביי אַ קאַר-דינאַל. דאָס הייסט, אינמיטן נאַקעט און ביי די זויעמען בינצלעך גרויע האָר... געווען בייז, ב. ריווקין, אָבער נישט צו יונגינקע שרייבער, אַרויסגעקוקט אויף זיי זיי זאָלן שוין אַרײַנקומען, וועט ער זיך זעצן ביי זייער טישל. און זיינע פולע קיילעכדיקע, שאַרפּע אויגן וועלן שוין שמייכלען... בייז איז ער דעמלט געווען אויפן י. ג. פריז שרייבער-פאַרײַן. פאַרוואָס, געדענקט שוין נישט גרשון...

באַווייזן האָט זיך דער פּאָעט אברהם משה דילאָן מיט זײַן רענצאַ זיסלמאַנס קינסטלערישע שניפּסן אויף צו פאַרקויפּן. אברהם משה דילאָן האָט זיך ליב געהאַט חברן מיט די יונגינקע שרייבער, באַזונדערס מיט שמאַלצנבערגן, שטיקערן, טאַבאַטשניקן. ער האָט דערשמעקט, אַז די דאָזיקע האַלטן פון אים אַלס פּאָעט, און האַלטן אויך פון אַלע זיינע חברים פּאָעטן, ווי זישא לאַנדוו, מאַני לייב, ראָובן אייזלאַנד, יוסף ראָלניק. אויב עמעצער האָט נישט געהאַלטן

פון מאני לייבן, אָדער פון זי שא לאַנדווין האָט שוין אברהם משה מיט אַזא אײגעם נישט געקאָנט זיין חבר. פון אַזא אײגעם האָט ער שוין געווײכט... בײ אים אַ פאָעט פון דעם שניײ, ווי מאני לייב, איז געווען די גרעסטע דערגרייכונג, וואָס אַ מענטש קאָן נאָר דערגרייכן אין לעבן. בײ אים איז מאני לייב געווען דער קעניג פון די יידישע פאָעטן, און ער — דער פרינץ... ער האָט זיך טײער געהאַלטן אַלס פאָעט, געוואוסט זיין אײגענעם ווערט... מען דערציילט ווי אײנמאָל האָט ער זיך עפעס צעקריגט מיט בערמאַ קלינגס שוועסטער, גראָד אַ ווונדערלעכע, שײנע פערזענלעכקײט. איז אברהם משה געלאָפן אַהיים און זיך אָנגערופן צו זיין ברודער:

— אַז איד וועל שטאַרבן, זאַלסטו נישט לאָזן בערמאַ קלינגס שוועסטער גיין נאָך מיין לווייה.

דאָס אײנציקע מיט וואָס ער האָט איר געקאָנט אָפמאַן... קיין אַנדערע רייכטימער דאָך נישט פאַרמאָגט...

געקומען זענען נאָך שרײבער, וואָס האָבן זיך נישט געהאַט ווהרן אַהינצומאָן. ס'רוב פון די עלנטע אומפאַרהייראַטע, נישט באַשעפטיקטע, אײניקע טאַקע גאַנץ אַרעמע. געקומען זענען זיי אָפזיצן דעם גאַנצן טאַג און אויך אַ שטיק אין דער נאַכט...

געקומען זענען אויך יידישע אַקטיאָרן, וואָס האָבן זיך לייב געהאַט צו חברן מיט שרײבער, אַקטיאָרן, וואָס האָבן געשמרעבט צו שפילן אַ רעפערטואַר פון אַ העכערער קינסטלערישער מדרגה, ווי נה נאַכבוש, שלום טאַנין, משה פּעדער, מרדכי יחסן, ראָזע זשע-ליאַזאַ, בעלאַ בעלאַרינאַ און נאָך...

און אַז ס'איז געקומען דער אַוונט נאָך וועמשערע איז גע-וואָרן ליידיקלעך. געבליבן איז אַזא גרשון, אַזא ב. ריווקין, אַזא לאַמער שאַפיראַ, אַזא אברהם משה דילאָן, אַזא טאַבאָמשינק, אַזא יוסף גרינשפאַן.... איז אײנמאָל אַ נאַכט — ווי מען האָט געמאַכט אַ האָלד-אַפ אויף קאַפּע אײראָפּע... דאָס זענען געווען זײער נאַרישע האָלד-אַפּניקעס. אויסגעקליבן דאָס רייכטיקסטע פּלאַץ צו מאַכן אַ האָלד-אַפ...

גרשון איז דעמאָלט געזעסן בײ אַ טישל מיט דר. זלאַמקין און געשפילט אין שאָך... בײ אַנדערע מישלעך זענען געזעסן אַנדערע שרײבער, און וון זײער שמויגער גערעדט. אין הינטערשטן צימער זענען געזעסן אַ פיר-פינף חברה און געשפילט אין קאַרמין... און

דאָ שטעלן זיך אַרײַן צוויי פאַרשוײַגען און מען טוט אַ געשרײַ:
 „האַלד=אַפּ“.... האָט מען זיך צעלאַכט. סײַז עפעס אַזױ געווען
 אומגלױבלעך, אַז אין קאַפּע אײַראָפּע זאָל מען מאַכן אַ האַלד=אַפּ,
 אַז מען האָט זיך צעלאַכט, געמײַנט, אַז סײַז עפעס אַ שפּאַס... איז
 דאָס נישט געפעלן געוואָרן די צוויי פאַרשוײַגען, און אײַנער פּון זײ,
 אַ פעטלעכער, אין אַ צעכראַסמעטן מאַנטל, און טײַם צוויי זײַער
 גרויסע אויערן, וואָס האָבן געפלאַמט זײַער רױט, האָט זיך אַ לאַז
 געטאַן אײַבערן רעסמאַראַן צווישן די מישלעך, געפאַכעט מיט
 אַ שוואַרצן רעוואָלוער און געשריגן מיט אַ הײַזעריק קול: „סײַז
 נישט קײַן שפּאַס, מיר מײַגען בײַנעם, הױבט די הענט!“ האָט מען
 געהױבן הענט, אַ ברירה האָט מען געהאַט? יוסף גרײַנשפּאַן האָט
 נאָך געקאַנט אױפהײַבן אײַן האַנט, די צווייטע איז בײַ אים געווען
 אַ פאַראַלזירטע, איז ער געשטאַנען אין טױט שרעק...

און דער ערשטער קרבן איז געווען גרשון. ער האָט זיך געבעד
 געלעמט פאַר דעם פעטלעכן האַלד=אַפּניק (דער צווייטער איז גע=
 שטאַנען בײַ דער טיר, אױך מיט אַ רעוואָלוער און געהאַלטן אַן
 אויג אויף אַלעמען). גרשון האָט געהאַט אין קעשענע בלוז צוויי
 גיקלס, און דער האַלד=אַפּניק האָט אַ קוק געטאַן אויף אים מיט
 אַזאַ פאַרניכטיקנדיקן בליק, אַז ס'האַט אַזש אונדזער בחור גע=
 שמאַרצט דאָס לײַב פּון בושה.

אַברעם טאַבאַטשניק האָט נישט געוואַרט ביז דער האַלד=
 אַפּניק וועט צוקומען צו אים, נאָך ער איז צוגעקומען צום האַלד=
 אַפּניק, מיט אַ דאָלאַר אין האַנט איז ער צוגעקומען און זיך אָנגע=
 גערופן אַ לײַטשער: „איד האָב מערער נישט, ווי אײַן דאָלאַר,
 נאָט אײַך אים“. האָט דער האַלד=אַפּניק אַ קוק געטאַן אײַך אויף
 טאַבאַטשניק מיט אַ פאַרניכטיקנדיקן בליק...

און דאָ האַט יוסף גרײַנשפּאַן מיט דער אײַנער געזונטער האַנט
 אָנגעהױבן צו לױפן צו דער הײַנטערשטער טיר, און נאָך אים
 אַברעם משה די לאַז, און נאָך אַברעם משה די לאַז אַ סך אַנדערע.
 — מען טאָר נישט אַנטלױפן! — האָט דער פעטלעכער גע=

שרינגן מיט אַ פאַרווורף — איד קאָן נאָכשיסן.
 ער האָט אָבער נישט נאָכגעשאָסן, ער איז אַלײַן אײַך אָנגע=
 לאַפּן מיט זײַן שותף. אָבער אײַדער ער איז אַנטלאָפּן האָט ער
 אַרױסגעכאַפט פּון דער קאַסע דרײַ דאָלאַר מיט פּערציק סענט...

איז די גאנצע רויב זייערע באשטאנען פון פיר דאָלאַר מיט פופֿ ציק סענט...

זוני מאוד מיט אַ מויט ערנסט פנים האָט נאָכדעם באַדויערט די ייִדישע לימערצמור אין אַמעריקע, וואָס טויג זיך נישט אַפילו פאַר האַלד=אַפניקעס. מענטשן שמעלן דיר איין דאָס לעבן און מיט זאָס נייען זיי אַוועק? מיט גאַרנישט. וווּ ערגעץ אַ האַלד=אַפניק אין אַמעריקע, וועט דאָך איצט ווייכן פון דער ייִדישער לימערצמור! זיי וועלן זאָגן: קבצנים, האַלעדרינגעס, באַנדאַרדענעס — טפּו!...

גרשונס פרנסות...

האָט זיך גרשון נישט געשעמט, וואָס ער מאַכט נישט קיין לעבן? נין, ער האָט זיך נישט געשעמט. אין קאָפּע „איראָפּע“ איז דאָס גאַרנישט געווען קיין חסרון... אַז מען זאָל דערציילן די געשיכטע פון אַ סך יידישע שרייבער, וועט מען זיך דערוויסן, אַז כמעט יעדער איינער פון זיי האָט געהונגערט אין די יונגע יאָרן... מען איז איינער אַליין, נישטאָ קיין עול פון ווייב און קינד... יאָ, מען האָט געהונגערט און שפעטער מיט יאָרן האָט מען דאָס דער־ציילט אין פריידן...

לאַמער שאַפיראָ האָט זייער שטאַרק געהונגערט אין די יונגע יאָרן, ער האָט עס דערציילט גרשונען, און נישט כדי זיך צו באַ־רימען, גאָר כדי אים אָנצושרעקן, ווייל ער האָט געזען, אַז גרשון פאַרנעמט זיך איצט אויפן זעלביקן דרך (מען האָט גרשונען גע־וואָלט געבן אַ לערער־שטעלע אין דער ווייטער פּראָווינץ, האָט ער זיך אָפּגעזאָגט, נישט געקאָנט זיך צעשיידן פון ניו־יאָרק). „און אַז מען לערנט זיך אויס הונגערן — האָט לאַמער שאַפיראָ געזאָגט — לערנט מען זיך אויס אַ סך אַנדערע מידות, גאַרנישט קיין גע־הויבענע, און איינע פון די דאָזיקע מידות איז אָפּט צו נעמען הלוואה־לעד ביי פריינד, וואָס זענען נישט קיין הלוואה־לעד, גאָר פשוטע גרבות, און „געווער מאינד“ — האָט ער צוגעגעבן שטרענג (ער האָט טאַקע אזוי געזאָגט, „געווער מאינד“, ליב געהאַט אָפּט צו באַנוצן ענגלישע ווערטער, וואָס לאָזן זיך נישט איבערזעצן אין יידיש און זיי זענען זייער קרעפטיק און בילדלעך), און „געווער מאינד“, וואָס דו ביסט שמאַלץ מיט זיך אַלס קינסטלער, ס'איז צו פאַררעדן די ציין זיך אַליין“...

גרשון איז אָבער געווען זיכער, אַז ער וועט זיך נישט אויס־לערנען די מידה פון נעמען צו אָפּט הלוואה־לעד. זיך פשוט גע־

שעמט, און דער פרוי גאלוביצקי — מיטן ערשטן פארדינסטל, האָט ער איר גלייך גענומען אויסצאלן. גרשון איז כמעט זיכער, אַז אין איר בוך פון חובות פון שרייבער, וואָס די פרוי גאלוביצקי האָט נאָך אפשר ביי זיך פון די אמאָליקע יאָרן אַלס באַלעבאָסטע פון קאַפּע „אײראָפּע“, איז גישמאַ, אַז ס'קומט נאָך פון אים אַזוי פיל און אַזוי פיל... און אפשר זאָל ער נישט זיין אַזוי זיכער?... אפשר טאַקע איז ער עפעס געבליבן שולדיק, ווען קאַפּע „אײראָפּע“ האָט זיך פאַרמאַכט?... און פאַרמאַכט האָט זי זיך טאַקע צוליב צופיל חובות פון שרייבער...

יענעס ווינטער האָט גרשון ווידערמאַל געשאַרט שניי אויף די גאַסן. און אַ שניי-שאַרער איז ער דאָך געווען שוין אַ דערפאַ-רענער פון די בראַנזווילער צײַטן. אָבער וויפּל אַזוינע טעג, אומ-שמינינגעזאַגט, פאַלן אויס אין ניו-יאָרק וואָס פאַלט אַ געדיכטער שניי, אַז די שמאַט דאַרף דינגען מענטשן צו שאַרן? האָט גרשון אויך פאַרקויפט עפּל אויפן ראָג פון פערצנטער גאַס און צווייטער עוועניו. אָבער בלוז אין טאַג איז גרשון געווען אַ פאַרקויפּער פון עפּל, בעסער געזאַגט נישט קיין פאַרקויפּער, זייער ווינציק עפּל פאַרקויפּט, צוליב דעם וואָס ער איז נישט געווען דער איינציקער אויף ראָג פערצנטער גאַס און צווייטער עוועניו, געווען אַ סך עפּל-פאַרקויפּער... גרשון האָט פשוט דערלייגט צו די עפּל... נאָך דעם דירכפאַל אַלס אַ סוחר פון עפּל, איז גרשון געוואָרן אַ סוחר פון קראַוואַטן, די באַרימטע זיסלמאַנס קינסטלערישע קראַוואַטן. נאָ-ראַיעט האָט גרשונען דעם דאָזיקן דזשאַב דער פּאַעט פון דן „יוג-גע“, אברהם משה דילאָן.

געווען אַ יידישער פּאַעט זיסלמאַן, געדרוקט זיך אין דער „פע-דער“, דערנאָכדעם אין „אויפקום“. אַ פּאַעט, אַן עסטעט אין זיין קליידונג, אין זיינע מאַניערן, אין זיינע רייד, אַפילו ביי אַ טישל אין קאַפּע „אײראָפּע“ איז ער געזעסן עסטעטיש און געגעסן עס-טעטיש. אַ ליבער מענטש מיט פייכטלעכע גלאַנציקע שוואַרצע אויגן. מיט געקרייזלטע שוואַרצע האַר, דאַכט זיך געמראַנגן אַ שמעקן אויך, מיט אַ שיינער גאַלקע. האָט דער דאָזיקער יידישער פּאַעט זיסלמאַן פּראָדוצירט האַנט-געמאַלענע עסטעטישע קראַ-וואַטן. ער האָט זיך דאַכט זיך טאַקע אַזוי „אדווערטיזם“: „זיסל-מאַנס עסטעטישע קראַוואַטן“.

און גראָד איז גרשונען גוט גענאָנגען מיט די דאָזיקע קראַ-
וואַטן. דעם ערשטן טאָג האָט ער פאַרקויפט גאַנצע צען שטיק
און פאַרדינט ביי זיי זעקס דאָלאַר. און די אַלע צען שטיק האָט
ער פאַרקויפט אין איין פלאַץ, אין סאלינס רעסטאָראַן, אויף דער
פערצנטער גאַס צווישן דריטער און צווייטער עוועניו.

אין סאלינס רעסטאָראַן אויף דער פערצנטער גאַס איז אויך
געווען אַן אָרט פאַר קולטור. דאָרטן האָבן אָפּט זיך געמראָפּן אים
משע ליבמאַן, דער רעדאַקטאָר פון זשורנאַל „די וואָך“ מיט אַלע
זיינע מיטאַרבעטער; דאָרטן האָבן געגעסן זייערע מאָלצייטן אַ סך
מיטגלידער פון דער באַרימטער טעאַטער-גרופּע „אַרטעף“. דאָרטן
איז פאַרגעקומען דער באַנקעט פאַר דוד בערגעלסאָנען, אויף וועלכן
דער פּאָעט מנחם האָט אים געווידמעט אַ ליד, און בערגעלסאָן
האָט זיך מיט כעס אָפּגעזאָגט פון דער ווידמונג, און גרשון גע-
דענקט שוין נישט צוליב אַ וועלכער סיבה. דאָרטן איז פאַרגעקומען
אַ גרויסער באַנקעט פאַר דעם שריפטשטעלער אייזיק ראַבאָבי, און
גרשון האָט זיך דעמלט באַקאַנט מיט ראַבאָבי זעקס אָדער זיבן
ברידער. דאָרטן האָט אויך דער פּראָלעטפּען געפּראַוועט ליטעראַ-
רישע שמחהלעך...

אַבער געלייזט האָט גרשון פאַר זיינע קראַוואַטן נישט פון
„פּראָלעטפּעניקעס“ און נישט פון „אַרטעפּעניקעס“, נאָר פון אַרבע-
טער, וואָס פלעגן אַלע פאַרנאָכט דאָרטן עסן וועטשערע, פון די
זייער גוטע בעלי-מלאכות...

יא, גאַנצע זעקס דאָלאַר האָט גרשון פאַרדינט דעם ערשטן
טאָג, און ער האָט שוין גערעכנט, אַז דאָ האָט ער זיך אַריינגע-
כאַפט אין זייער אַ גוטער פרנסה. אַלע טאָג זעקס דאָלאַר, און בלויז
אין איין שעה. דאָס הייסט פאַרנאָכט ווען מען האָט געגעסן ווע-
טשערע אין די רעסטאָראַנען. זעקס דאָלאַר אַ שעה — נישט
שלעכט! דעם צווייטן, דעם דריטן, דעם פערטן און אַזוי ווייטער
אין משך פון צען טעג האָט ער אַלץ געמאַכט זייער גוטע געשעפטן
מיט זיסלמאַנס קראַוואַטן, און אַלץ אין רעסטאָראַן אויף דער
פערצנטער גאַס. אָבער נאָך צען טעג — ווי ס'האָט זיך מיטאַמאָל
אָפּגעשטעלט. נישט געקאַנט פאַרקויפּן קיין איין קראַוואַט... און די
סיבה איז געווען, וואָס ס'איז שוין נישט געווען ווער ס'זאָל ביי אים
קויפּן. ס'האָבן זיך אויסגעלאָזט אַלע מעגלעכע קויפּער, דאָס הייסט

זיינע גומע באקאנטע, און אזויגע, וואָס האָבן אים געקענט אַלס
'שרייבער, פרעמדע זענען נישט געווען אזוי להומ צו קויפן ביי אים
אַ קראַוואַט פאַר אזויפיל געלט, ווי צוויי האַלאַר אַדער צוויי מיט
פּופּציק...

הכלל, גרשון איז געוואָרן אויס סוחר מיט קראַוואַטן, אָבער
גאַט האָט אים געהאַלפן, און ער איז געוואָרן אַן אָפּערע־שפּילער
— וואָס דאָס וועט דערציילט ווערן אין דער קומענדיקער מעשה...

גרשון — א רוימישער סענאטאר

איז הייסט דאָס גרשון געוואָרן אַ שפּילער אין דער אָפּערע, אין מאַנהעטן אָפּערע הויז... לאַכט איר מסתמא? ... גרשון האָט אויך געלאַכט... דאָס האָט ווידערמאַל אברהם משה דילאָן אים גאַראַיעט דעם דזשאַב... און ווי קומט אברהם משה צו דער אָפּע? דע? דאָכט זיך געהאַט אַ ברודער, וואָס איז דאָרטן געווען באַ-שעפטיקט צי אַלס זינגער, צי אַלס מעכניקער...

אברהם משה פלעגט באַקומען אַ קאַרטל פון מאַנהעטן אָפּערע הויז אַנטיילצונעמען דאָרטן אַלס סמאַטיסם, ווען גאָר מען האָט געדאַרפט סמאַטיסם. און סמאַטיסם האָט מען כמעט אין יעדער אָפּערע געדאַפּט. האָט ער דאָס קאַרטל אויסגעליען גרשונען פון צייט צו צייט...

איז געווען אַ ווינטער פאַרגאַכט. דער שומר ביי דער פּיר האָט אים אַרײַנגעלאָזט, ווי גאָר גרשון האָט אים געוויזן דאָס סטאַ-טיסם-קאַרטל... און גרשונען האָט דאָך שמענדיק געצויגן צום טע-אַטער, נישט גראָד אַליין צו שפּילן, גאָר צו זיין דאָרטן, וווּ מעאַטער ווערט געשאַפן, צו זען, ווי אַזוי מעאַטער ווערט געשאַפן... איז ער אַרײַנגעטראָטן אין די הינטער-קוליסן פון מאַנהעטן אָפּערע הויז מיט אַ ציטער פון ערנפורכט, געוואָלט זיך לאָזן און באַמראַכטן אַלע ווינקלעך. אָבער מען האָט אים נישט געלאָזט. אַ צווייטער שומר האָט אים גלייך אַראָפּגעשמופּט אין קעלער אַרײַן. דאָס גאָר-דעראַב-צימער פאַר די סמאַטיסם איז געווען אין קעלער. דאָרטן זענען געווען שאַפעס מיט פאַרשיידענע היסטאָרישע קליידער, און פאַרצייטיקע שווערדן, און פּיילן-בויגנס, און שמאַלענע פאַנצערס פון די ריטערס אין מיטלאַלער... דאָרטן האָבן די סמאַטיסם זיך מאַקע איבערגעמאַן אין רוימישע לעגאַנערן, אָדער אין ענפּטישע פּריסטער, אָדער אין רוסישע קאָזאַקן...

גרשון געדענקט עפעס נישט דעם נאָמען פון דער ערשמער אָפּערע אין וועלכער ער האָט געשפּילט. וואָס ער געדענקט יאָ אין, אז ער האָט געדאַרפט זיין אַ רוימישער לעניאָנער... און די רוימישע לעניאָנערן זענען דאָך באַקאַנט אַלס הויכע, ברייטע, שמאַר-קע יונגען, אין וואָס פאַר אַ קאַסמיום דער גאַרדעראַב-מאַן, אָן על-טערער איירישער מאַן מיט אַ רויט, אפּאַפּלעקמיש פנים, מיט אַ נאַכהענגענדיקן גוידער, האָט אים געגעבן, אין געווען צו לויט. אונדער מאַגערער גרשון איז פשוט אַרויסגעפאַלן פון זיי. דער גאַרדעראַב-מאַן איז געווען זייער בייז: „ווי שיקט מען דאָס אים אַזאַ דאַרן בראַנדיע?“. די איבעריקע סמאַטיסטן, אַ צוואַנציק אין צאָל, זענען שוין פון לאַנג געווען אָנגעמאַן אַלס רוימישע לעניאָנערן. און די „רוימישע לעניאָנערן“ איידער די אָפּערע הויבט זיך אָן, שפּילן דערווייַל אין פּויקער, אַ פעני דאָס העכסטע. דער מאַן פון דער גאַרדעראַב וואָלט אויך געשפּילט מיט זיי אין פּויקער, ווען נישט גרשון. ער האָט זיך געבער מיט אים געמושמעט, לאַנג גע-מושמעט, ביז ער האָט סוף-כל-סוף פאַרצווייפלט אַ מאַך געמאַן מיט דער האַנט און אַ זאָג געמאַן מיט פאַרדרוס:

— פון דיר קיין רוימישן לעניאָנער וועל איד שוין נישט מאַכן, איז ווער זשע אַ סענאַטאָר...

אין גרשון געוואָרן אַ סענאַטאָר, אַ רוימישער סענאַטאָר. אַזאַ מין פאַרוק פון געקרויזלטע שוואַרצע האָר, האָט ער אַרויפגעמאַן אויף זיין קאָפּ, אַ שמיר געמאַן דאָ אויף זיין פנים, אַ שמיר געמאַן דאָרטן, אים אַריינגעפאַקט אין אַזאַ מין ווייסן לויזן ברייטן העמד מיט באַפּוצונגען אויף די אַרבל, כלומרשט אַ מאַגע, אַ סענאַטאָר-רישע מאַגע, אַרויפגעצויגן אויף זיינע באַרוועסע פים אַ פאַר סאַג-דאַלן מיט לעדערנע רימענס פון פאַרצייטיקן רוימישן שניט — און גרשון איז געוואָרן אַן עכטער רוימישער סענאַטאָר.

וואָס ער האָט געדאַרפט מאַן אויף דער בינע איז זיך לאָזן מיט אַ גרופע אַנדערע רוימישע סענאַטאָרן אַנטקעגן דעם העלד פון דער שפּיל, וואָס איז אַרויפגעפאַרן אויף דער בינע אין אַ רייט-וואַגן, געשפאַנט צו צוויי פערד... און די צוויי פערד האָט גרשון באַמערקט איידער ער איז אַרויס אויף דער בינע שטייען זיך אַזויגע-שפּילינגע דינטער די קוליסן צונויפגעשפאַנט צום רייטוואַגן, אַזויגע-פאַרשטענדיקע און טוען נישט אָפּ חס וחלילה קיין שום פערדישע

שטיק... שמיץ זענען געווען די פערד, פונקט ווי להבדיל אלע אַנ-
דערע אַקטיאָרן און סטאַטיסטן, וואָס זענען געשטאַנען הינטער די
קוליסן און געוואָרט אויף זייער אַרויסטריט... און די זעלביקע
פערד, וואָס זענען געשטאַנען אזוי שמיץ הינטער די קוליסן, האָבן
געגעבן שפעטער אַ פאָר אַרויף אויף דער בינע מיט אַזאַ שטאַלצ-
קייט און פאַרריסנקייט און געמאַכט דעם איינדרוק פון ביסטרע
מלחמה-פערד, דאָס האָבן זיי אויך געשפילט אַ ראָל, און זייער
גוט געשפילט...

ביים הויפט-אַקטיאָר פון דער דאָזיקער אָפערע האָט זיכער
אזוי שטאַרק נישט געמיאָכקעט דאָס האַרץ ווי ביי גרשונען. ער
האַט געכאַפט אַ זייטיקן בליק צו דעם פינגערן אוידיטאָריום און
ס'איז אים פאַרשטאַרבן געוואָרן דאָס האַרץ: ס'האַט זיך אים
אויסגעדאַכט, אַז פון זאַל אונטן, און פון די לאַזשעס און פון די
באַלקאָנען, די אלע טויזנטער אויגן קוקן נאָר אויף אים. אויף
קיינעם קוקט מען נישט, נאָר אויף אים, גרשונען... און די געוויסע
באַקאַנטע זיינע און אלע עלטערע בהורים, גרויסע חסידים פון דער
אָפערע, וואָס געפינען זיך איצט צווישן עולם, קוקן אַוואַרדי נאָר
אויף אים, גרשונען...

און דאָ פלוצלונג האָט ער דערפילט, אַז ס'ווערט אים לויז
אַ רימען פון סאַנדאַל אויפן רעכטן פוס. זיך אָנגעבויגן און אים
צורעכט מאַכן, וועט ער דאָך נישט וואַגן, אַז אַזויפיל אויגן קוקן
אויף אים... איז ער געשטאַנען פאַרגליווערט און מורא געהאַט זיך
אַ ריר צו טאָן מיטן רעכטן פוס... ווען מען קאָן כאַטש אזוי שטיין
ביז דער פאַרהאַנג וועט זיך אַראָפּלאָזן. גיין, דאַרף מען זיך רירן,
מען דאַרף זיך לאָזן צו אַ געוויסן אַרויסגאַנג... און דאָ איז שוין
דער רימען אינגאַנצן לויז געוואָרן און דער סאַנדאַל האָט זיך
אַראָפּגעגליטשט פון זיין פוס, און אַנדערע סטאַטיסטן, וואָס שפאַ-
נען נאָך גרשונען פאַרשאַרן דעם סאַנדאַל אין אַ זייט... אָט באַלד
וועלן די טויזנטער מענטשן אין אוידיטאָריום אויסשיסן אין
אַ גרויסן שפאַטישן געלעכטער...

אַבער דאַנקען גאָט, די טאַצן האָבן אַ פויק געמאַן, די טרובעס
האַבן זיך צעשפילט, די אַקטיאָרן און דער כאָר אויף דער בינע
האַבן זיך צעוונגען, און פונעם גרויסן טומל וועלן אפשר די
מענטשן אין אוידיטאָריום נישט זען דעם מכשול, וואָס האָט זיך

געטראָפן מיט גרשונען... וואָס ער האָט איצט מורא איז, אז דער
איירישער גארדעראַב-מאַן שטייט זיכער דאָרטן ביי אַ שפּאַלט און
קוקט אַרײַן צו זען, צי זיינע סמאַטיסמן פירן זיך אויף ווי עס דאָרף
צו זײַן, און ער האָט אוודאי באַמערקט, וואָס ס'האָט געטראָפן מיט
גרשונען, און ווי באַלד גרשון וועט אַראָפּ פון דער בינע וועט ער
אײַם צערייסן ווי אַ הערינג... איז ווידעראַמאָל דאַנקען גאָט. דער
גאַרדעראַב-מאַן האָט אַפילו גישט קײן קרום געמאַן מיט קײן אויג,
פאַרקערט, אײַם דערלאַנגט, גאַכדעם ווי גרשון האָט זיך איבערגע-
פּאַן, אַ גרין קאַרטל, און דאָס גרינע קאַרטל האָט גרשון אָפּגעגעבן
בײַם אַרויסגאַנג צו אײנעם אַ שפּאַרקן הויכן מאַן, און יענער האָט
אײַם דערלאַנגט אַ זילבערנעם דאָלאַר...

יא, אַ זילבערנער דאָלאַר גרשונען פאַר שפּילן אָפּערע...

אין גערויש פון דער פערצנטער גאס

אז גרשון וויל זיך דערמאָנען אין אַמאָליקן „פּראָלעמפּען“ הייבט אָן רוישן און ברומען אין זיינע אויערן דער גערויש און געברום פון פערצנטער גאָס. די פערצנטע גאָס צווישן צווייטער און פערטער עוועניו... און פערצנטע גאָס האָט גערוישט און גע-ברומט ביז שפעט אין דער נאַכט, און שפעט אין דער נאַכט אויך נישט אויפגעהערט...

און אז גרשון דערמאָנט זיך אין גערויש און אין געברום פון פערצנטער גאָס, דערזעט ער גלייך ווי מענטשן אויף די טראָטואַרן האַלטן אין איין שטראַמען... אַזוי פיל סאַבוועי-אַריינגאַנגען לעבן דער פערטער עוועניו און אויף יוניאָן סקווער — מען שטראַמט צו די סאַבוועי-אַריינגאַנגען און אַנדערע גלייכצייטיק שטראַמען אַרויס... פון פאַרמאָג ביז שפעט אין דער נאַכט אַזוי...

און אז גרשון דערמאָנט זיך אין די כסדר שטראַמענדיקע אויף די טראָטואַרן פון דער פערצנטער גאָס, דערזעט ער אויך די כסדר שטייענדיקע אויף די טראָטואַרן פון דער פערצנטער גאָס... אַ סך מענטשן נאָר זיי שטייען, ווי מען וואַרט אויף עפעס, ווי מען ריכט זיך אויף עפעס... שטייען שטייט מען אויף דער זייט גאָס, וווּ ס'געפינען זיך די מווי-הייזער און די אָפּענע „האט דאָג“ און האַמ-בורגער פּלעצער, צווישן דריטער און פערטער עוועניו... שטייען, שטייען דאָרטן די וואַרלאַזע, די אַרבעטלאַזע מיט הונגעריקע אויגן און עלנטע הערצער (דאָס איז געווען אין די יאָרן פון גרויסער אַרבעטלאַזיקייט — און אפשר שטייט מען איצט אויך). און גראַד דאָרטן לעבן די ביליקע „האט דאָג“ און האַמבורגער פּלעצער גע-פינט זיך דער באַרימטער לומשאַוס רעסמאָראַן, ווהיזן רייכע קומען עסן אין גרויסע לימוזינען געמריבן פון אונאַפאַרמירטע שאַפּערס...

און אז גרשון דערמאָנט זיך אין די כסדר=שטרעמאָמענדיקע און די כסדר=שטייענדיקע אויף די טראַטואַרן פון דער פּערצנטער גאַס, דערהערט ער גלייך די פּאַנאַגראַף=רעקאָרדס, וואָס האָבן געהאַלטן כסדר, בייטאַג און ביינאַכט אַרויסשפּילן פון די מוזיק=קראַמען צו דער גאַס אַרויס, כדי צו ציען קוּנים... געווען אַ האַרבסט אויף דער פּערצנטער גאַס, וואָס פון אַ מוזיק=געשעפט האָט אַ פּאַנאַגראַף=רעקאָרד וואָכן נאַכאַנאַנד געהאַלטן אין איין אויסזינגען צו דער גאַס אַרויס האָס קלאַנגדיקע ליד נאַכן טויט פון דעם באַרימטן מוויי=אַקטיאָר רודאָלף וואַלענטינאַ... געווען אַ ווינטער אויף דער פּערצנטער גאַס, וואָס וואָכן כסדר האָט פון אַ מוזיק=געשעפט גע=האַלטן אין איין אַרויסזינגען אין יידיש פון אַ פּאַנאַגראַף=רעקאָרד זאָס קול פון ליוסי גערמאַן וועגן דער אומגליקלעכער מאַמען... איבער אַ גאַנצן בלאַק איז נאַכגעגאַנגען גערמאַנס וויינענדיק קול... מאַלי פיקאַנס אַ רעקאָרד, „וואָס זאָל איך טאָן, אז איך האָב דיך לויב“, האָט זיך אויך געהערט בייטאַג און ביינאַכט וואָכן כסדר אויף דער זעלביקער גאַס... און שלום סעקונדאַס לידל: „ביי מיר ביסטו שיינ“ האָבן שמענדיק אַרויסגעזונגען בייטאַג און ביינאַכט פון די מוזיק=קראַמען צו דער גאַס אַרויס, די לעצטע שלאַנגערס („הויפּס“) סיי אין ענגליש, סיי אין יידיש...

אויך לידער פון קאַמף און האַפּענונג זענען אַרויסגעזונגען גע=וואָרן אויף דער זעלביקער גאַס פון אַ געוויסער געביידע. דאָרטן האָט יעקב שייפּער אין די אָונטן מיט זיין גרויסן כאָר איינגע=שמודירט אברהם רייזענס „אך, וואָס קלינגט איר קירכן=גלאַקסן“, און פרעס „צוויי ברידער“, און יאָסל קאַטלערס „אוי געוואַלד אַ גנב! כאַפּט אים און קלאַפּט אים און זעצט אים איין“... און פון אַן אונטערשטן שטאַק אין דער זעלבער געביידע פון דער מוזיק=שול, האָבן זיך אַרויסגעטראָגן אַפּגעריסענע שטיקער שפּילן פון קלאַרגעטן, פּידלען, און פלייטן... און ווייטער אַ ביסל אין אַ צוויי=טער געביידע פון די פּענצטער פון פּערטן שטאַק, האָט זיך אַרויס=געטראָגן צו דער גאַס צו ווילדע און הפּקרדיקע טאַנץ=דזשעז=מוזיק. דאָרטן האָט אַ מאַן געקאָנט פאַר אַ ניקל טאַנצן אַ פאַר מינוט מיט אַ שיינ מיידל.

און אויף ביידע זייטן טראַטואַרן נאָך מען שטרעמט... פאַר=נאַכט שטרעמען בחורים און מיידלעך, נאָך אַ טאַג אין שאַפּ, צו

דער געביידע פון אַרבעטער=אוינווערסיטעט, זיך לערנען וויסנשאַפט און חכמות, און אויך פשוט זיך לערנען שרייבן און לייענען יידיש, וואָס זיי האָבן דאָס נישט געקאָנט דערגרייכן פון יענער זייט ים אין די אַרעמע היימען...

ס'שמראָמען בהורים און מיידלעך צו די מווי=היזער מיט די העל=באַלויכטענע אַריינגאַנגען... ס'שמראָמען יידישע מענטשן צו די יוגאַנס, לאַנדסמאַנשאַפטן, פאַרטיי=מיטינגען, וואָס ווערן אָפּגע=האַלטן אין די פאַרשיידענע זאַלן אויף און אַרום דער פּערצנטער גאַס...

ס'שלייכן זיך דורך צווישן די שמראָמענדיקע שיכורע ברודיקע פרעמפּס, וואָס שילטן גאָט און דעם מיינוול... ס'שלייכן זיך אויך דורך צווישן די שמראָמענדיקע אָט יענע פרויען, פאַרשמיקטע און פאַרפאַרבטע, וואָס וויגן מיט אַ באַזונדער וויגעניש זייער אונג=מערשטן טייל קערפּער און ווינקען מיט אַ באַזונדערן וונק, מיט זייערע געדיכט=אונטערגעשמירטע אויגן... און אויפן ראַג פון אויך=ווינגפלעיס פון אימפּראַווזירטע פּלאַטפאָרמעס שרייען איבער דעם גרויסן געברום און גערויש רעדנער און אַגיטאַטאָרס, „אי דאָבלי דאָבליניקעס“, אַנאַרכיסטן, סאַציאַליסטן, קאָמוניסטן...

און אַ גרשן הערט שפּילן דושאַרזש גוירשווינס באַרימטע „רעפּסאָדי אין בלוי“ מיינט ער, אַז יענער האָט דאָס געשאַפּן פון דעם גערויש און געברום און געקלאַנג אויף דער פּערצנטער גאַס אין אַ ביינאַכט... אין גרשנס זכרון, די פּערצנטע גאַס איז אַ ביי=גאַכט, ווי זי שפּילט אויס אויף קלאַרגעטן, אויף געדיכטע טרובעס, אויף צימבלען און אויף פּויקן, און אויך אויף פלייטן, די בענק=שאַפטן, די האַפּענגונג, דעם צער, דעם עלנט, דעם דראַנג, דעם באַ=גער, אויך די הפּקדיקע פּריילעכקייט און צעלאַזנקייט פון די אַלע מענטשן אויף די טראַטואַרן, סיי פון די וואָס האַלטן אין איין שמראָמען, סיי פון די וואָס האַלטן אין איין שטיין, צווישן דעם גרויסן מומל און געפילדער, פון די פאַרבייפאַרנדיקע טרובענדיקע אויטאָמאָבילן, בריאזגענדיקע דורכלויפנדיקע הויך=באַנען אויף דער דריטער עוועניו, ברומענדיקע סאַבוועי=צוגן טיף, טיף אין די אייג=געוויידן, אונטער דער ערד...

אויף דער דאָזיקער גאַס איז דאָס געווען די „סטעמפּינג גראַונדס“ (דאָס טרעפּונג=אַרט) פון דעם אַמאָליקן „פּראָלעטאַרען“,

אָדער די וואָס האָבן זיך אַריענמירט אויף דער אידעאָלאָגישער
איינשמעלונג פון פּראָלעטפּען. דיכטער פון „פּראָלעטפּען“ האָבן
פּאַקע געשריבן לאַנגע פּאַעמעס וועגן פּערצנטער גאַס, יוניאַן
סקווער, די באַוערי, וואָס זענען גלייך באַלד לעבן דער פּערצנטער
גאַס...

יא, ווען גרשון וויל זיך דערמאָנען אין „פּראָלעטפּען“, קומט
גלייך ארויף די פּערצנטע גאַס... ער זעט זיי, די שרייבער אומעטום
אויף פּערצנטער גאַס, אויף יוניאַן סקווער... ער זעט זיי לעבן אַר-
בעטער-אוניווערסיטעט, און לעבן „אויטאָמאַט“, און לעבן דער
קאַפּעטעריע „קרוסעידער“, און אויף אוירווינג פּלעיס...

יעמוד!...

יעמוד:

דער יונגער דיכטער אייזיק פלאטנער מיט דעם געדיכטן גרויען קאפּ האָר, נישט אינגאַנצן גרוי, גרוי נעמישט מיט ברוין... זיינע פּערלמוטערנע גרינלעכע אויגן זענען שטענדיק אי פּרויעריק, אי פּריילעך. אויף די באַקן פון זיין רונדן פנים איז איינגעגלידערט אַ שטענדיק שמייכלעלע. אייביק שמייכלענדיקע באַקן און אייביק שרויעריק-פּריילעכע אויגן.

חברים שרייבער האָבן אים ליב געהאַט. די קינדער אין שול, זיינע תלמידים און תלמידות האָבן אים ליב, די עלטערן פון די קינדער האָבן אים ליב... אַ בהורל פון פּוילן, פון זייער אַרעמע עלטערן... גייט איבער די ניו-יאָרקער גאַסן און ס'שפּאַנט אים נאָך דאָס אַרעמע כּהורל פון פּוילן... און ער האָט נאָר געקאָנט מאַכן מענטשן פּריילעך. געווען דער פּאַרוויילונגס-דירעקטאָר אין קעמפּ „קינדערלאַגד“ אַ געוויסן זומער. געשריבן הומאָריסטישע זאַכן און זיי פּאַרגעלייענט ביי די קעמפּ-פּייערן און מענטשן האָבן געלאַכט און געלאַכט...

יעמוד: דער יונגער אהרן אהרן קורץ מיט דעם שיינעם קאפּ אש-גרויע האָר. זיי כּוואַליען זיך זיינע האָר מיט אַ היפּשן געקרייזלמן שטענדיק שפּייענדיקן לאַק פון פּאַרנט איבער זיין שטערן. טראַגט אַ גרינלעכן פּילצענעם הוט און שמייכלט מיט אַ חן-גריבעלע. און אפשר איז דאָס נישט קיין חן-גריבעלע, אָבער בלוז אַ קנייטיש אַזא און דעם ווינקל פון זיין באַק, וואָס קוקט אויס ווי אַ חן-גריב-בעלע. אהרן קורץ מיט די גרינלעכע קלוגע און וואַרעמע אויגן, און מיט דער מוזיקאַלישער שטימע. גרשון האָט אים ליב צו הערן רעדן. זיין קול גלעט. אויך זיינע אויגן... עלעגאַנט אין זיין נאַנג, גע-שמאַקפול אין זיין אַנמאַן. די שענסטע קינסטלערישע שניפּסן טראַגט

ער... ער איז שוין א פאָעט מיט א רעפוטאציע, נאָך פון דער גרופע דיכטער „אינזוכיסמן“. ער האָט ליב צו רעדן וועגן פאָעזיע און גרשון האָט אים ליב צו הערן און הערן. שרייבט לאַנגע, לאַנגע, פאָעמעס מיט ברייטע, ברייטע שורות געמישט מיט זייער קורצע שורות, אָפּטמאָל איז די שורה בלויז איין וואָרט... אָז ער לייענט פאָר פאָר אָן עולם זיינע לידער מיט זיין מוזיקאלישער שטימע, איז דאָס געזאָנג... אַ מאַגנעטישער פאָרלייענער.

זינגע שרייבער ליגן איבער ביי אים אין הויז, גרשון אויך... און זיינע לידער — דער אימפעטיקער ריטם פון ניו־יאָרק... זיינע ברייטע, ברייטע שורות זענען ווי די פאַרפלייצטע גאַסן אין ניו־יאָרק. זיין ליד אַליין איז אַ ניו יאָרקער וואַלקן־קראַצער, מיט שמאָק אויף שמאָק, אַזש ס'פאַרכאַפט דעם אָטעם...

יעמוד:

י. א. האָנטש, יצחק אַלחנן ראָנטש. גרשון ציט זיך צו אים שמענדיק... ער איז פול מיט כוח. דווקא נישט קיין היפשער אין וווקס. אָבער עפעס אַזאַ קראַפט און זיכערקייט אָטעמט פון זיינע ברייטלעכע פלייצעס, פון זיינע גרוילעכע אויגן, פון זיין שמאָרקער פאַרעקשנמער גאַמבע, פון זיין רואיק סטאַקאָט־קול פול מיט זיכערקייט... פון זיינע שאַרפע ציין... אויך ער איז מיט אַ דיכטער־שער רעפוטאציע, ער איז באַקאַנט פון פריער, איינער פון דער גרו־פע „יונג־שיקאַגאַ“... זיינע לידער זינגען די כאָרן איבערן גאַנצן לאַנד... ער איז איינער פון די גאָר־נומע לערער, אויפגעצויגן אַ גאַנצן דור תלמידים און תלמידות, וואָס שרייבן זיך מיט אים איבער, וואָס טרעפן זיך מיט אים, אפילו גאַכדעם ווי זיי האָבן שוין התונה גע־האַט. פון זיינע נישט געוואַלדיקע שכירות אַלס לערער, האָט ער אַרויסגערופן אַ קאָנטעסט אין דער „פרייהייט“ און געגעבן געלט־פרייזן פאַר דעם בעסטן ליד און פאַר דער בעסטער דערציילונג... אַ גאַנצער חבד פון יעקב שייפערן און אַ בן־בית ביי קלמן מרמור... און אַז ראָנטש רעדט צו מענטשן, מאַכט ער חשוב דעם מענטשן. און אַז ער רעדט צו זיינע תלמידים און תלמידות. מאַכט ער חשוב זיינע תלמידים און תלמידות... ער איז פאַרכאַפט פון ניו יאָרק. שמענדיק ווען ער דערזעט גרשונען שלעפט ער אים שפאַצירן אי־בער ניו יאָרק, איבער די גאַסן און געסלעד פון ניו יאָרק... ער

האָט טאַקע אָנגעשריבן אַ בוך וועגן ניו יאָרק, וואָס האָט זיך גע-
רופן „שאַטמס פון ניו יאָרק“...

יעמוד:

סעם ליפצין. און אז מען דערזעט סעם ליפציןען מוז מען זיך
צעשמיכלען, מהמת ער אַליין איז גאַלע שמייכל. זיינע גרויסע ברייט
צעפנטע גרוילעכע בלויע אויגן דורך די ברילן זענען גאַלע שמייכל,
זיין מאַסיוו פנים מיט די פריילעכע באַקן זענען גאַלע שמייכל, זיי-
נע שטאַרקע ציין — גאַלע שמייכל; זיין הויך הילכיק קול — אויך
גאַלע שמייכל... ער איז אַ שניידער פון פאַד. ער קאַן אייך דערציילן
די ביאָגראַפיע פון דעם שניידער-פאַד אין ניו יאָרק נאָך פון די
צייטן פון די ענגע סוועט-שעפער, נאָך פון די צייטן, ווען מען
איז אַרויסגעאַנגען אויף אַ גייעס דזשאַב, האָט מען געטראָגן
אויף די פלייצעס דעם קאַפּ פון אַ גיי-מאַשין... ער קאַן אייך דער-
ציילן וועגן יענע יאָרן, ווען דאָס שניידער-פאַד האָט זיך אָנגעהויבן
אַרגאַנזירן אין אַ יוניאָן... פריילעך קאַן ער דערציילן אפילו וועגן
עפיואַדן, ווו מען האָט געשפאַלמ קעפּ פון די סטרייקערס.

ער האָט טאַקע אָנגעשריבן אַ בוך וועגן די שניידער-שעפער
פון יענע יאָרן... אַ סך מעשהלעך אין דעם דאָזיקן בוך זענען ווי
די הערשל אָסטרעפּאָליער-מעשהלעך...

און ווען חברה פאַ פאַכוב, דאָס הייסט, שניידער, דערזען סעם
ליפציןען אויף פערזאָנלעך גאַס רינגלען זיי אים גלייך אַרום און
מען שמייכלט, איידער ער זאָגט נאָך עפעס... שטענדיק האָט ער
שוין אַ ווערטל, אַ פריילעך מעשהלעך... און אַז חברה יונגע שריי-
בער דערזען אים, רינגלט מען אים אויך אַרום, און מען שמייכלט
אויך. אויך פאַר זיי האָט ער אַ גלייכווערטל, אַ פריילעך מעשהלעך...
ער שרייבט לידער, מעשהלעך און עפיואַמען... אָנקל סעם איז
זיין שרייבערישער גאַמען, קומט פאַקע צו די ליינער ווי אַ פריי-
לעכער אָנקל, און דערציילט לאַכנדיקע מעשהלעך מיט אַ מוסר
השכל, מיט אַ פראָלעטאַרישן מוסר השכל...

יעמוד:

דער דערציילער היים מאַרגאַליס דאָווידזאָן. ער האָט מיט
יאָרן צוריק דורכגעמאַכט אַ ביטערע טראַגעדיע: ער האָט פאַר-
לירן אַ פּום. דער צווייטער פּום איז אויך ביי אים אין סכנה פאַר-
לירן צו גיין, אָבער ער איז שטענדיק דאָ, פאַרפעלט גישט קיין

איין שרייבערישן מיטינג, קיין איין שרייבערישע אונטערנעמונג... זיינע ברוינע אויגן געלבלעך און שמענדיק גליען זיי, ווי ער וואלט געהאט הייז... זיינע קרייזלענדיקע שווארצע האָר, שמענדיק פייכט- לעך... ער שוויצט טאָקע שמענדיק... ס'איז אַ געוואָלדיקע האָרע- וואַניע צו גיין אויפן הילצערנעם פּוס, אָבער ער גייט. ער מוז זיין דאָרטן, וווּ אַלע זענען. ער איז אַ פיכערשער, אַן אימפעטיקער. די דאָקטוירים האָבן אים פאַרבאָטן רויכערן, מהמת טאָקע צוליב רויכערן איז פאַרהאַלטן געוואָרן די בלוט-צירקולאַציע פּין זיין פּוס, און מען האָט אים געמוזט אַהאַפּנעמען... אָבער ער רוי- כערט איין פאַפּיראַס נאָכן אַנדערן און פאַרציט זיך מיט אַזאַ ליידנשאַפט... אַן עקשן אַ גרויסער... און אַז ער האָט שפּעטער מיט יאָרן אויך אויפן צווייטן פּוס נישט געקאָנט גיין, איז ער גע- לעגן אין בעט מיטן טאַיפּראַימער און געשריבן ביכער.. אַ פאַך ביכער אַרויסגעגעבן און מיט זיינע אייגענע הענט געזעצט, דאָס הייסט, ער האָט אויפן „טאַיפּראַימער“ אָפּגעקלאַפּט די בלעטלעך און זיי פאַטאַגראַפּירט, און געבונדן די פאַטאַגראַפּירטע בלעטלעך צווישן טאָולען...

ס'לויכט אויף...

אין גרשונס זכרון לויכט אויף באזונדער דער דיכטער ל. מי-
לער. גרשון האָט געהאַט אַ פעטער אין קעשעניעוו, דער פעטער
רפאל, און ס. מילער דערמאָנט אים אזוי שטאַרק אין פעטער
רפאל מיט די בלויע מילדע און וואַרעמע אויגן, מיט דעם גוט-
לבריותדיקן קול, מיט די בלויע-גרויע האָר, מיט פּראָמינענטע כאַפּ-
ביינער, מיט די קרעפטיקע פלייצעס, אפילו מיטן גאַנג, אפילו אין
באַגריסן מענטשן. דער פעטער רפאל האָט באַגריסט יעדן מענטשן,
אפילו דעם פאַרגרעכטן משאַ-טרעגער מיט כבוד און השיבות...
אין מ. באַסינס רייכער אַנטאַלאָגיע וועגן יידישע דיכטער
האָט גרשון געווען ל. מילערס בילד און געלייגנט זיינע לידער צום
ערשטן מאָל... דאָרטן זאָגט זיך אין אַריינפיר פון מ. באַסין: „ל.
מילער איז איינער פון די באַדייטנסטע יונגע דיכטער, וואָס האָט
זיין אייגענעם טאָן און פאַרם“. די אַנטאַלאָגיע איז אַרויסגעגעבן
געוואָרן אין יאָר 1917.

ווען גרשון איז גאַר-וואָס געקומען קיין אַמעריקע האָט ער
געהערט, ווי מען דערציילט אין קאַפּע „איראַפּע“ וועגן איינעם
אַ דיכטער ל. מילער. אַן אוהב-שרייבער, אַ ליבהאַבער פון שריי-
בער. ער האָט גאַר געקאָנט זיין זייער אַ פאַרמעגלעכער מענטש,
און איז טאַקע אַ צייט געווען זייער פאַרמעגלעך, אָבער אַז ער
האָט גאַר ליב צו זיין מיט שרייבער, אַרויסגעבן ליטעראַדישע
זשורנאַלן, גרינדן שרייבערשע קרייזן. און אַז ער איז געווען
אַ צייט פאַרמעגלעך, האָט מען דערציילט, האָט ער אויסגעהאַלטן
געוויסע אַרעמע יידישע שרייבער און זיי אַריינגעבראַכט באַשטימ-
טע וועכנטלעכע סומעס.

אָבער וואָס גרשונען איז שטאַרק געפעלן וועגן אים, איז וואָס
ער איז געווען אַ פאַרקאָכטער טענים-שפילער, טאַקע אָנגעשריבן

א סעריע לידער וועגן טענים... גרשון איז אויך געווען פארקאכט אין ספארט — אין סאקער אָדער פוטבאָל, ווי מען רופט דאָס אין רוסלאַנד. אין בערשאַד גאָך געשפּילט. געקאָנט גוט לויפן איבערן פעלד מיט זיינע לאַנגע דאַרע פּיס און זיך טאַקע זייער שוין אויס־געוויכנעט דעם רעכטן קני־ביין, און ער האָט געקאָנט בלייבן אַ קאַ־ליקע אויף זיין גאַנץ לעבן. דאָס איז געווען איז קעמפּ „גישנע־דאָגעט“...

ער האָט ליב, ל. מילער, צו אַטעמען אין דער לופט פון שריי־בער. האָט ליב, אַז שרייבער זאָלן טאָן, שאַפן, אַרויסגעבן ליטע־ראַרישע זשורנאַלן. און ווי גאָר ער קומט אַרײַן אין אַ שרייבער־אָרגאַניזאַציע הייבט זיך טאַקע אָן צו טאָן, און מען גיט טאַקע אַרויס ליטעראַרישע זשורנאַלן, מען פראַוועט ליטעראַרישע אָונטן... אין זיינע לידער זינגט ער אַ לויב צום לעבן, צו די גוטע כוחות פון לעבן... זיין לערער איז וואָלט ווהיטמאַן. ער האָט אים טאַקע איבער־געזעצט. וואָלט ווהיטמאַנען, אין ייִדיש. אַ גאַנץ בוך לידער איבער־געזעצט אין ייִדיש...

גרשונען בענקט זיך איצטער אין לאָס אַנדזשעלעס גאָך יענע אָונטן ביי ל. מילערן אין הויז, ווען שרייבער האָבן זיך צוגעפּנעט־זאַמלט און געפלאַנעוועט גרויסע פּלענער וועגן אַ חרדש־זשורנאַל. און מען איז געווען זיכער, אַז מען וועט מרעיש זיין די וועלט. באַ־זונדערס בענקט זיך אים גאָר אַ געוויסן אָונט אין אַ גרויסן פּראָסס אין ניו־יאָרק. ס'האָט ממש געזופּט דאָס ליב, און ביי ל. מילערן אין הויז איז געווען אַ מחיה וואַרעם, וואַרעם פון דער גושסקייט און פריינדלעכקייט...

און אַט ליכט אויף באַזונגדערס אין גרשונס זכרון דער פּאַעט־דוד סעלצער, גרשונס חבר פון די בראַנזווילער יאָרן זיינע. שמע־ג־דיק קוקט ער אויס, ווי ער וואָלט ערשט געקומען פון בעסאַראַביע... ער אַרבעט אין אַ דרוקעריי אין שמויב און אין עסקייט פון בלוי, אָבער זיין מאַסיוו געקאָנטן פנים איז שמענדיק רויט מיט בעסאַ־ראַביע. זיינע היים ברוינע אויגן פינקלען שמענדיק מיט דעם יינגל פון בעסאַראַביע... זיינע קרעפטיקע פלייצעס אָנגעלאָרן מיט דעם כוח פון בעסאַראַביע... ער אַליין האָט טאַקע געשריבן אַ סך ליי־דער וועגן בעסאַראַביע און וועגן דער בעסאַראַבישער „רוינע“ ער האָט אַ גאָמען געגעבן זיין מיידעלע, זיין ערשטן געבוירן קינד

„דוינע“: „שפיל זשע מיר א „דוינע“ הייסט דאָס זיך זײַנס אַ ליד.

און וואָס אַזױנס איז אַ דױנעלעך? דאָס איז אַ גיגון אויפן פּײַפע-לע פון בעסאַראַביער פּאַסטער. און דעם בעסאַראַביער פּאַסטער קומט אויס צו פּאַשען זײַנע שעפּעלעך מערסמנס אין די אומענדלעכע סמעפּעס. און ער בענקט צוזאַמען מיט זײַנע שעפּעלעך, דער בעסאַראַבישער פּאַסטער. אין די אומענדלעכע סמעפּעס איז די בעג-קעניש אויך אומענדלעך. אַ סך חסידישע ניגונים זענען פּאַרפּלאַכטן אין דעם מאַטיוו פון דער בעסאַראַביער דױנע...

דעם דיכטער בער גרין, שמענדיק מיט עפעס אַזױנע געלעכע-טערלעך, שעמעווודיקע געלעכטערלעך אין די שפיצן פון זײַנע אויגן-אַפּלען, געדענקט עפעס גרשון בלוז ביי דער אַרבעט, דאָס הייסט-ער געדענקט אים בלוז אין דער „פּרייהייט“=רעדאַקציע, מיטן הענטל-פען אין דער האַנט, אַן אַנגעבויגענעם צו די בלעטלעך פּאַ-פּיר פּאַר זיך אויפן טיש, און נאָך ער שרײַבט, און נאָך ער שרײַבט... גרשון קאָן אים גאָר אַנדערש גישט זען... נײַעסן פון טאָג דאַרף ער שרײַבן פּאַר דער צײַטונג... אַרטיקלען וועגן ברענענדיקע טאָג-פּראַגן דאַרף ער שרײַבן פּאַר דער צײַטונג... אָבער בער גרין איז דאָך אויך אַ ליטעראַטור-פּאַרשער, אַ ליטעראַטור-קריטיקער, שרײַבט עסעיען אין דער „ידישער קולטור“ און אין די „זאַמלונגען“, זעצט איבער לײ-דער פון אַנדערע שפּראַכן, און דער עיקר שאַפט ער אײַגענע לידער... אַ גרויסער מתמיד אַ בחור, און דאָס נעמט זיך אפשר נאָך פֿין דער אַלטער היים אין דער אוקראינע, ווען ער האָט עקעסטרני-טשאַיעט (געלערנט אויסער דער גימנאַזיע) אויף צו „קאַנטישען“ (ענדיקן) קלאַסן, און שפעטער אין אַמעריקע ווידער געזוכערעוועט (געחזרט) אין קאָלעדזש אין ברוקלין אויף צו ווערן אַ לאַיער... איצט מער שמודירט ער די יידישע ליטעראַטור און די ליטעראַטור פון דער וועלט. אַן אײַביקער סמודענט.

גרשון געדענקט אים נאָך פון יענע יאָרן, ווען ער האָט גע-דרוקט לידער אין דער „פּעדער“ און זיך גערופן א. פּרינץ — אַ שמעוועדיקער פּרינץ געווען... און אפשר איז ער אויך איצט אַ שעמעווודיקער...

ש. דייקסעל איז הוויד, זײַער הוויד, העכער מיט אַ קאָפּ פון אַלע הויכע. גרשון איז דאָך אויך הוויד, אָבער ווי קומט ער צו אים?

ש. דייקסעל איז אַקראָבאַטיש געבויט און קוקט אויס, ווי אַ מענע צער. זיין זון איז טאַקע אַ פּראָפּעסיאָנעלער מענצער, געשפּילט אויך אין מוויזן. ער איז אויך אַזוי הויך, ווי דער טאַמע און אפּשײַט גאָד העכער... ש. דייקסעל קוקט אויס ווי עפעס אַן אינדיאַנער, מיט דער קאָליר פון זיין הויט, מיט דעם שניט פון זיינע ליכטיקע ברוינע אויגן, פּרויעריקע און גוטע, מיט דער גאַבלקייט פון זיין היפּשן געוועלבען שטערן, אפילו מיט דער האַרמקייט פון זיינע שוואַרצע האָר... ווען מען טוט אַן אויף אים אַ קרוין פון פּעדערן, וואָלט ער אויסגעקוקט ווי אַן אינדיאַנער משיף...

ס'האַט אים שטענדיק געצויגן צו אינדיאַנער, געווען אין זייערע רעזערוואַציעס, געגעסן מיט זיי, געשלאָפּן מיט זיי, צוגעקוקט זיך צו זייער אַרט לעבן און געשריבן וועגן זיי פאַרכאַפּנדיקע דערציילונגען...

און שררה באַרקאָן די דיכטערין פון גאַרק. זי איז געוואָרן אַ דיכטערין, ווען זי איז שוין דאָכט זיך געווען באַלד אַ באַכע. איר דיכטונג איז געווען אַזוי פשוט פרום און האַרציק, ווי „נאָט פון אברהם יצחק און יעקב, דער ליבער שבת קודש גייט אַוועק“. און ווען זי זאָל געווען לעבן אין דער צייט פון די גאַמעלנאָזע דיכטער־ריגס, וואָס האָבן פאַרפאַסט תּהינות, וואָלט זי מסתּמא געווען איינע פון זיי...

און הברה טאַראַנט וויל גרשון אויך אַרײַנגעמען צווישן די דיכטעריגס, כאָטש זי האָט נישט געשריבן קיין לידער און נישט קיין דערציילונגען, גאָר עסייען וועגן קינדער־ליטעראַטור. זי איז אָבער געווען אַ דיכטערין בעל־פה. גערעדט ווי אַנדערע וואָלט געשריבן לידער, אַ זילבערן קול פאַרמאָגט און גערעדט מיט דער הויך פון פּאָעזיע. אַ בלאַנד־האַריקע, אַ בלוי־אויגיקע מיט דעם פנים פון אַ שוועסטער, אַ בלאַסע שוועסטער, אַז זי האָט אָנגע־הויבן רעדן מיט איר קול פון וואַרעמען זילבער, האָט מען אין איר דערפילט די ליבע גוטע שוועסטער...

גינא מעדעס וויל גרשון אויך אַרײַנגעמען צווישן די דיכטער־ריגס, און זי אַוועקשטעלן אַלס די גרעסטע דיכטערין צווישן אַלע דיכטעריגס, כאָטש זי האָט נישט געשריבן קיין לידער. גינא מעדעס — דאָס איז עפעס אַ טייער געשאַנק צו אונדזער דור... וועגן איר דאַרף מען גאָר אָנשרייבן אַ גאַנצן בוך...

אין דעם גאלד פון פירלינג

גרשון וואָלט איצט געדאַרפֿט זיין אין גיו יאָרק, זיך טרעפֿן מיט שרױבער און רעדן וועגן די אַמאָליקע יאָרן, וואָלטן זיי אים דערמאָנט זאָכן, וואָס ער האָט שוין לאַנג פאַרגעסן.

און אפּשר איז גאָר גוט, וואָס ער איז גישט אין גיו יאָרק און זעט זיי גישט, ווי זיי קוקן אויס איצט, נאָך ער זעט זיי, ווי אין די ערשטע יאָרן. גרוי־האַרליקע וואָלט ער זיי איצט מסתּמא געטראָפֿן מיט פּנימער צעאָקערטע פֿון קנייטשן.

ער זעט זיי אַלעמען אין זייער יוגנט כּוה. ער זעט זיך אַליין אין יוגנט כּוה. ער זעט זיי צו אַן ערשטער מאָל־דעמאָנסטראַציע אין דעם גאָלד פֿון דער פּרילינג־זון. ליכטיקע, גלויביקע, קרעפטיקע, לאַכנדיקע, זעט ער זיי... ישטאַלמענע בחורים געווען, אַ סך פֿון די יונגע שרױבער, און צווישן אַלע שטאַלמענע — דער ישטאַלמענסטער, מאַרטין בירנבוים. גרשון האָט אים ס'ערשטע מאָל געזען אין קעמפּ „יוניטי“. ווי אַלט איז ער דעמלט געווען, מאַרטין בירנבוים, אין קעמפּ „יוניטי“? אין די אָנהייב צוואַנציג קער מסתּמא. און אַז אַ מאַלער וואָלט געווען מאַלן אַ בילד וואָס זאָל הייסן „דער יונגער בחור“, וואָלט ער געדאַרפֿט מאַלן מאַרטין בירנבוים אין קעמפּ „יוניטי“: זיינע האָר — שוואַרצער סאַמעט, לעבעדיקער שוואַרצער סאַמעט. זיינע אויגן — ברוינער סאַמעט, לאַכנדיקער ברוינער סאַמעט. דער קערפּער — הויביק, קרעפטיק, אַקראָבאַטיש. טאַקע געווען אַן אַקראָבאַט. בעט אים זיך שטעלן אויף די פּיס אַרויף, — ער וועט דאָס גלייך טאָן. גרשון אַליין איז געווען אַקראָבאַטיש (לאַכט גישט, מחמת איה קענט אים זייער אַ מאַנערן). ווי ער האָט מיט אים צעאַרבעט אין קעמפּ „יוניטי“! מען האָט זיך געבאַרעמ (געראַנגלט). מען האָט זיך געבראַכן, זיך פאַרמאָסטן אין לויפּענישן... דעמלט אין קעמפּ

האָט זיך מאַרפֿין בירנבוים פאַרטרויט פאַר גרשונען, אָן ער שרייבט לידער אין דײַטש. גרשון האָט נישט געלייענט זיינע לידער אין דײַטש, נאָר דערפאַר האָט ער אינגיכן געלייענט זיינע לידער אין ייִדיש, און ס'האָט נישט גענומען לאַנג און ער איז געוואָרן אַ ייִדישער דיכטער מיט אַ נאָמען.

און גלייך נאָך מאַרפֿין בירנבוים באַווייזט זיך דער גאָר יונג גינקער דיכטער מ. א. סול, אָדער יורי סול, ווי ער איז איצט באַקאַנט. גרשון האָט צו אים ליבלעד געשמייכלט, אַלע האָבן צו אים ליבלעד געשמייכלט. ער איז געווען דאָס מעזיניקל. אַזוי פאַקע האָט מען אים פאַרגעשמעלט אויף אונטערנעמונגען. און ער האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין זייער אַ געראַטענער מעזיניק.

גרשון געדענקט איינמאָל אין „קינדערלאַנד“ (5. מילער איז דעמלט געווען דער קולטור־דירעקטאָר פֿון קעמפ), האָט מען דורכגעפירט אַ ליטעראַרישן אַוונט. ס'האָבן דעמלט פאַרגעלייענט: בצלאל פרידמאַן, נחום זויסמאַן, א. מייזעל, ל. מילער, גרשון און אויך מ. א. סול. גרשון געדענקט נישט וואָס פאַר אַ פאַעמע סול האָט דעמלט פאַרגעלייענט, אָבער וואָס ער געדענקט יאָ איז דעם באַגייסטערטן דונער פֿון אַפֿלאַדיסמענטן. ער האָט שמענדיק אויסגענומען ביים עולם מיט זיין פאַרלייענען. קרעפטיק און קלאַר איז זיין קול. קרעפטיק איז זיין מיטל־וויקסער קערפער. ער האָט אַ מיסטישע געמאַכט אַ סך איכונגען אין זיין יוגנט, כדי צו אַנטוויקלען קרעפטיקייט אין זיין קערפער. ער האָט אויך אַנטוויקלט אַן אַנרעסיווקייט צום לעבן, זיך נישט געלאָזט צעהריקן פֿון אַרעמ־קייט, קראַנקהייטן. געראַנגלט זיך און געוואָנען. אַ פֿרוילעכער צווישן חברים. לאַכט מיט אַ געלעכטער וואָס שמעקט אָן. געפעלט מענטשן, שײַט אויף זיי מיט הייסע שמראַלן פֿון זיינע פֿערלמוטערנע בלוט־לעבע אויגן... גרשונען איז געווען אינטערעסאַנט צו לייענען יורי סולם צוויי ביכער אין ענגליש. דאָרפֿן קאָן מען זען דעם יונגן עמינאַנטישן בחור סולן אין זיינע ראַטנלענישן. ער האָט געדאַרפט איינגעמען יעדן פֿריש פֿון זיין גייעם לעבן אין אַמעריקע מיט געוואַקסענע, מיט כוח, מיט געדולדיקייט, מיט זעלבסדיסציפּלין אין איבערקומען אַ מאַסע שטערונגען און שטרובלונגען. און אַזעלכער איז ער פֿאַרבלויבן. אַ געוואַנטער, אַ כוהדיקער, אַ געדולדיקער,

אַ זעלבסטדיסציפלינירטער. סוף, פונקט ווי זיין חבר מאַרמין בירג-
בוים, שטאַמט פון גאַליציע.

זייערער אַ לאַנדסמאַן איז אויך געווען ב. מאַזער, אַ הויפּ-
שער אַ פעסטגעבויטער מיט אַ מאַסיוו אויסגעקנאַפּן. שטאַרק
פנים, מיט דער האַלמונג און גאַנג פון אַ מיליטער-מאַן. ער איז
מאַקע געווען אַן אַפיציר אין דער עסטרייכישער אַרמיי. ער האָט
אַמאָל געוויזן גרשונען אַ פאַטאַטראַפיע פון זיין טאַטן. קוקט דער
טאַטע אויס, מיט די לאַנגע געקרייזלטע פיאַות, מיט דער מאַגער-
קייט און איידלקייט ווי אַ גאַליציאַנער חסיד. ער איז טאַקע געווען
א חסיד, דער טאַטע זיינער, א שטאַרטקאָווער חסיד, און דער זון,
ב. מאַזער מיט זיין קרעפטיקן אויסזען, מיט זיינע שטאַרקע גלייכע
פלייצעס — ווי ער וואָלט געוואַקסן אויף אַן אַנדער ערד... און ב. מאַ-
זער, דער עסטרייכישער אַפיציר, איז, קומענדיק קיין אַמעריקע,
געוואָרן אַ יידישער לערער. זייער אַ גוטער יידישער לערער. קי-
דער האָבן אים ליב געהאַט. וואָס דאַרפּט איר מערער, גרשונס טעכ-
טערל פריידלעך, האָט זיך אויך ביי אים געלערנט און שטאַרק
אַנגעקוואַלן פון איר לערער... ב. מאַזער האָט געשריבן דערציי-
לונגען און אויך אַרויסגעגעבן אַ בוך פון אַמעריקאַנער קינדער-
לעבן אונטערן נאָמען בעני...

און דאָס הייבט זיך אָן גרשון צו ווונדערן, וואָס גאַליציע האָט
אַרויסגעגעבן אזוי פיל פּאָעטן, און דערצייילער — קוים אויף די
פינגער אויבערצייילן. וואָס איז די סיבה? גרשון לאָזט דאָס צו די
ליטעראַטור-פּאַרשער, וואָס וועלן זיך וועלן פאַרטראַכטן וועגן דער
דאַזיקער דערשייגונג.

גאַליציאַנער פּאָעטן קאָן גרשון אויסרעכענען:

בערל בראַדער, וועלוול זבאַרזשער, גפּתלי הערץ אימבער, דער
מחבר פון דער „התקוה“, ברוד שאַפיר, מיכל ווירט, משה לייב
האַלפּערין, ש. י. אימבער, ראובן אייזלאַנד, פראדל שטאַק, מלכה
לי, דוד קעניגסבערג, מלך ראַוויטש, מלך כמעלניצקי, י. אדלער,
משה נאָדיר, אורי צבי גרינבערג, אבא שטאַלצנבערג, מאיר שטי-
קער, גפּתלי גראַס, קלמן הייזלער, ירמיהו העשעלעס, י. ל. טעלער,
יעקב מעססל, בעריש וויינשטיין, מאַרמין בירנבוים, מ. א. סוף
(און מסתמא זענען דאָ גאָר פּאָעטן, וואָס גרשון ווייסט נישט צו
זיי שטאַמען אויך פון גאַליציע).

צבי הירשקאן

אין דער „מאָרגן־פרייהייט“ רעדאָקציע געפינט זיך אַ צײַ-
מערל, אַ פינצטער צימערל אָן אַ פענצטער, און עס שמעקט
דאָרטן מיט פאַרלעגערטער לופט און מיט פאַפיר־שטויב. מען
דאַרף אַ צײַט אָן אַ שמריקל און עס צינדט זיך אָן אַ נאַקעט
עלעקטריש לעמפל און באַלויבט הילצערנע פּאָליצעס מיט ריזיקע
און זייער דיקע בענד געבונדן אין שווערע אָפּעקראַכענע בלויע
שטאַולען. און אז מען הייבט אויף אַזאַ ריזיקן און דיקן באַנד,
הייבט מען אויף יאָ גאַנצן אָדער אַ האַלבן יאָרגאַנג „מאָרגן־
פרייהייט“.

ווען גרשון אין געווען אין גיו יאָרק מיט העכער צען יאָר
צוריק, זענען דאָרטן אויף די פּאָליצעס געווען בענדער פון פינף
און צוואַנציק יאָרגאַנגען. איצטער זענען דאָרטן דאָ מסתמא אויף
די פּאָליצעס גיין און דרייסיק יאָרגאַנגען און אפשר מער. און אז
גרשון האָט געמישט די אַלמע פאַרגעלטע בלעטער פון די דאָזיקע
בענדער, האָט ער געמישט זיינע אייגענע שרייבערישע יאָרן און
די שרייבערישע יאָרן פון זיינע מיטצייטלער, און דאָס גאַנצע קאָ-
לירפולע און שטורמישע לעבן פון יענער צײַט... מיט העכער צען
יאָר צוריק זענען שוין אַ סך בלעטער געווען אָפּגעצופּט, ס'האַבן
געפעלט גאַנצע שטיקער. זיי צעשטויבן זיך, ווי נאָר מען רירט זיך
צו צו זיי מיט אַ פינגער און ס'צעקריכט זיך דאָס אַלמע פאַר-
געלטע צײַטונגס־פאַפיר. ס'זאָל זיך כאַטש אינגאַנצן נישט צע-
שטויבן. מען וואָלט זיי געדאַרפט פּאַטאַנאַרפירן אויף זייער שטאַרק
פאַפיר...

וויפל ראָמאַנען, דערציילונגען, מעשיות און געריכט־בילדער
האַט גרשון אָפּגעדרוקט אין דער „פרייהייט“ און דערנאָכדעם אין

דער „מאָרגן-פּרוּיהייט“ די אַלע יאָרן! ווער ווייסט וויפל ביכער מען וואָלט געקאָנט פון זיי אַרויסגעבן, אויסקלייבנדיק בלויז דאָס, וואָס ס'האָט אַ ווערט אַרײַנצוגיין אין ביכער. אפשר אַ פינף און צוואַנציג בענדער אָדער מער. און וויפל ראָמאַנען, דערציילונגען, פּאָעמעס און עסייען האָבן אַלע אַנדערע שרייבער פון גרשונס דיר דאָרטן אָפּגעדרוקט אין משך פון די אַלע יאָרן?... די צוקונפטיקע היסטאָריקער, ווען זיי וועלן זיך געמען פאַרשן דאָס ייִדישע לעבן פון אונדזער צײַט, זאָלן זיי כאַטש אונדז נישט שעלמן, וואָס מיר האָבן נישט אָפּגעהיט די דאָזיקע יאָרהאַנדען און זיי געלאָזט זיך צעפאַלן אין שמויב...
 און וועמען פון די גרויסע מייסטערס פון דער ייִדישער ליטע-טעראַטור וועלן מיר דען נישט געפינען צווישן די אַלמע פאַרנעלע-טע בלעטער, וואָס צעקריכן זיך שוין צווישן די פינגער! אַ שלום אַש, אַן אברהם ריווען, אַ משה נאָדיר, אַ דוד בערנעלסאָן, אַ לאַ-מעד שאַפּיראַ, אַ לעאָן קאַברין, אַן אייזיק ראַבאָני, אַ צבי הירש-קאָן, און נאָך און נאָך...
 און מיט צבי הירשקאָן איז גרשון נאָענט געווען ערשט אין יע-געמס לעצטע פּאָר יאָר פון זײַן לעבן, און ער איז געווען פאַר גרשון-נען אַ העל ברענענדיק ליכט, צו וועלכן גרשון האָט געקאָנט צוטראַגן זײַן אייגן ליכטל און דאָס אָנצינדן... בלויז געצײלמע שרייבער פון די גרויסע מייסטער, וואָס האָבן געלאָזט טרשונען אָנצינדן זײַן ליכט אין זײַער פּלאַס...

און וועמען פון די גרויסע מייסטערס פון דער ייִדישער ליטע-טעראַטור וועלן מיר דען נישט געפינען צווישן די אַלמע פאַרנעלע-טע בלעטער, וואָס צעקריכן זיך שוין צווישן די פינגער! אַ שלום אַש, אַן אברהם ריווען, אַ משה נאָדיר, אַ דוד בערנעלסאָן, אַ לאַ-מעד שאַפּיראַ, אַ לעאָן קאַברין, אַן אייזיק ראַבאָני, אַ צבי הירש-קאָן, און נאָך און נאָך...
 און מיט צבי הירשקאָן איז גרשון נאָענט געווען ערשט אין יע-געמס לעצטע פּאָר יאָר פון זײַן לעבן, און ער איז געווען פאַר גרשון-נען אַ העל ברענענדיק ליכט, צו וועלכן גרשון האָט געקאָנט צוטראַגן זײַן אייגן ליכטל און דאָס אָנצינדן... בלויז געצײלמע שרייבער פון די גרויסע מייסטער, וואָס האָבן געלאָזט טרשונען אָנצינדן זײַן ליכט אין זײַער פּלאַס...

און מיט צבי הירשקאָן איז גרשון נאָענט געווען ערשט אין יע-געמס לעצטע פּאָר יאָר פון זײַן לעבן, און ער איז געווען פאַר גרשון-נען אַ העל ברענענדיק ליכט, צו וועלכן גרשון האָט געקאָנט צוטראַגן זײַן אייגן ליכטל און דאָס אָנצינדן... בלויז געצײלמע שרייבער פון די גרויסע מייסטער, וואָס האָבן געלאָזט טרשונען אָנצינדן זײַן ליכט אין זײַער פּלאַס...

אונדזער בחור האָט אים ס'ערשמע מאָל באַגעגנט אין קאַפּע אייראָפּע, ווען זי איז שוין געווען אויף דער דרייצנטער נאַס לעבן צווייטער עוועניו. מיט לאַמעד שאַפּיראַ ביי אַ טישל איז ער געזעכן פאַרטיפּט אין אַ שמועס, און פאַרשמײט זיך, אַז גרשון האָט שוין נישט אַראָפּגענומען קיין אויג פון דעם דאָזיקן צבי הירשקאָן. ער האָט אים געלייענט פריער אין פאַרשידענע צײַטן, און זיך שמעגל-דיק געוונדערט וועגן אים. פון זײַן אויפן פון באַמאָלן אַ מענטשן האָט ער זיך געוונדערט. בעסער געזאָגט פון זײַן אויסקלעפן דעם מענטשן, האָט ער זיך געוונדערט... זײַנע מענטשן ווי שטיקער סקולפּטור, מען האָט זיי געקאָנט אָנמאַפן פון אַלע זײַטן אַרום אין אַרום. ער האָט געשריבן, ווי נישט מיט קיין פען, און ווי נישט

אויף פאפיר, נאָר ווי מיט אַ דלאַטע אין שטיין. ער האָט זיי אויס-
געהאַקט זיינע מענטשן...

און צוגיין צו זיין טישל דעמלט אין קאַפּע, „איראַפּע“ האָט
דער יונגער גרשון עפעס ווי מורא געהאַט, אַזאַ שמרענגער אויס-
געקומט מיט זיינע זייער געדיכטע כמורנע שוואַרצע ברעמען, מיט
זיינע שמאַל-געשניטענע און זייער שאַרפע דורכגעענדיקע און
בליצנדיקע שוואַרצע אויגן... אַ יינגלשע עלטאָסמישע פיגור מיט
אַ שפיציקן מערסטנס גאַקעטן קאַפּ, מיט די שווערע געדיכטע
שוואַרצע ברעמען. מיט פּראָמינענטע באַקן-ביינער, אַן אַליוו-הוי-
טיקער, ווי איינער פון די מזרח-יידן, שמענדיק אַ זויבערער, אַ ציכ-
טיקער, אין זיין גוט-געפאַסטער קליידונג מיט אַפּגעהיטע טיש-מאַ-
גערן...

בוי לאַמער שאַפּיראַס טיש האָט אים גרשון אָפּט געזען מיט
זיין פרוי ראַשעל. און ווי ער איז געווען אַ שמרענגער, אַ שפיציק-
קער, אַ כמורנער, אַ סונקל-הויטיקער, אַזוי איז זיין פרוי ראַשעל
געווען אַ וואַרעמע, אַ ליכטיקע, אַ גאַלדענע קאָן מען זאָגן מיט
אירע רייכע געדיכטע בלאַנדע האָר, מיט איר זיניקער הויט, מיט
איר זאַפּטיקן ווייבלעכן קערפּער...

יאָ, גרשון איז פאַקע נישט צוגעגאַנגען צו אים. אַזוי די גאַנ-
צע צייט, וואָס ער איז אַריינגעקומען אין קאַפּע אייראַפּע, נאָר
געקומט אויף אים, אויך אויף זיין שיינער פרוי און געווען פאַר-
אינטריגירט פון זיי ביידן. ערשט ווען צבי הירשקאָן האָט אָנגע-
הויבן צו שרייבן אין דער „מאַרגן-פרייהייט“, האָט גרשון זיך באַ-
קענט מיט אים. ס'האַט זיך אויסגעלאָזט, אַז זיין שמרענגקייט,
זיין כמורנעקייט איז בלוין געווען ווי עפעס אַ מין אָנשטעל. אָבער
איז אמתן איז ער נאָר געווען אַ צוגעלאָזטער, אויב נאָר ער האָט
זיך צו עמעצן געוואָלט צולאָזן, און צו גרשונען אפנים האָט ער
זיך געוואָלט צולאָזן, און צו זוגי מאודן. ער האָט אָפּט זיי ביידן,
דאָס הייסט גרשונען מיט זוגין, איינגעלאָדן צו כאַפּן אַ ביים אין
קאַפּע, „קרוסעידער“ אויף דער פּערצנטער גאַס. זיך געזעצט בוי
אַ טישל און אָנגעקוואַלן פון די זוגי מאודישע הכמות, אויך אָנ-
געקוואַלן פון דעם יוגן קאַלעגע זיינעם, גרשונען, כאַטשבי גרשון
האַט מערסטנס געשוויגן.

גרשון האָט שוין געזען, אַז צבי הירשקאָן האָט אָנגעקוואַלן פון אים, געזען פון זיינעם אַ שאַרפן, אָבער וואָרעמען בליק, וואָס ער האָט פון צייט צו צייט צוגעוואָרפן אויף אים, אויך פון זיין קול. זיין קול, וואָס האָט געוויינלעך געקאָנט זיין האַרט און שמרענג, האָט צו גרשונען גערעדט מיט אַ מין ווייכקייט... און גראַדע האָט צבי הירשקאָן נישט געהאַלטן פון גרשונס ראַמאַנען. געהאַלטן האָט ער נאָר פון גרשונס געריכט-בילדער. גרשון האָט גראַדע דעמלט געדרוקט זיין ראַמאַן, „קלינגטאַן-סמריט“ אין דער „מאַרגן-פרייהייט“, אָבער הירשקאָן האָט קיינמאַל נישט דערמאָנט זיין ראַמאַן „קלינגטאַן-סמריט“, דערמאָנט די געריכט-בילדער. „די גע-ריכט-בילדער — האָט ער געזאָגט גרשונען — דאָס איז דער יאָ-מאַן פון ניו יאָרק“.

און אָפּט ווען צבי הירשקאָן איז געקומען אין דער רעדאַקציע פון דער „מאַרגן-פרייהייט“, נעבן אָלגינען זיינע בלעטלעך פאַפיר געשריבן מיט זייער לאַנגע און שפיצעביקע אותיות, האָט שוין גרשון געשאַטעוועט אויף אים, און דערנאָכדעם זענען זיי ביידע געגאַנגען כאַפּן אַ ביים ערגעץ אין אַ רעסטאָראַן גאַנגט דערביי, מערסמנס אין „קרוסעידער“. און הלואי וואָלט גרשון פאַרצייכנט די אַלע רייד וועגן דער קונסט פון שרייבן, וואָס צבי הירשקאָן האָט גערעדט צו אים. הלואי וואָלט ער פאַרצייכנט אויף פאַפיר אַלע רייד וועגן דער קונסט פון שרייבן, וואָס לאַמעד שאַפיראַ האָט גערעדט צו אים אין ניו יאָרק און שפעטער אין לאָס אַנג-דזשעלעס. געווען געדאַרפט פאַרצייכענען אויף פאַפיר תיכה נאָך אַזעלכע שמועסן נישט נאָר מיט זיי ביידן, נאָר מיט אַ סך סטוי-מוליהנדיקע אינספירירנדיקע שרייבער, וואָס ער האָט באַגעגנט אין זיין לעבן...

ער האָט גרשונען איינמאַל איינגעלאָרן צו זיך אין הויז, זון גרשון האָט זיך אוודאי אָנגעכאַפט. דאָכט זיך אין אַ פאַרשטאַמט אַזאַ, וואָס האָט זיך גערופן „סאַני סאיר“ האָט ער געוויינט, און גרשון, וואָס האָט געוויינט אין האַלב-מונקעלע גרויע בחורי'שע צימערן, האָט אים מקנא געווען מיט זיין זווינגנ. גראַדע אַ גע-זוינגלעכע ווינגונג, אָבער ס'האָט געשמעקט פון יעדן ווינקעלע מיט וואָרעמקייט, בריהשאַפט און געמריישאַפט פון זיין שיינער פרוי.

דער מאַלצייט איז גראַדע געווען נישט קיין רייכער, מחמת די פרוי
זיינע האָט זיך זיכער נישט געריכט, אַז איר מאַן וועט מיטברענג
גען אַן אורח. אָבער גרשון געדענקט נאָרנישט, ווען ער האָט גע-
געסן מיט אַזאַ טעם יעדן ביסן...

אַזוי יונג אַוועק פון דער וועלט, דער דאָזיקער מייסטער דער-
ציילער, גרשון געדענקט שוין נישט ווי אַלט הירשקאָן איז געווען
ווען ער האָט זיך אָפגעמאַן, אָבער אַזאַ יוגנטלעכער, עלאַסטישער
האַט ער שמענדיק אויסגעקוקט...

א קדיש נאך דריי חברים שרייבער...

מען קאן דאָס נישט זאָגן אויף קיין שום ליטעראַטור צווישן די אומות העולם, ווי נאָך אויף דער יידישער, אָז כמעט אַלע אידען שאַפער האָבן אָנגעהויבן אַלס קנעלער מיט קינדער, צי פרוּוואַט צי אין די שולן. צוקונפטיקע פאַרשער פון דער יידישער ליטעראַטור וועלן מסתמא נישט אויסלאָזן אַט=די באַזונדערקייט. זיי וועלן קאָנען אַ סך אַרויסדרינגען פון דעם.

ווער פון די יידישע פּאָעטן, דערצייילער, עסייאַיסטן איז דען נישט געווען קיין לערער?

מענדעלע, שלום עליכם, אברהם רייזען, ה. ד. גאָמבערג, הלל צייטלין, מ. י. באַרדימשעווסקי, י. אַפּאַטאַשו, ברוך גלאָזמאַן, י. ס. גאַל, י. י. שוואַרץ, יעקב גלאַטשטיין, ז. וויינבער, נפתלי גראַט, משה שיפּריס, א. טאַבאָאָשניק, ש. מילער, מלכה סוזמאַן, דאַרע שייטלבוים, ש. ד. זינגער, עזריאל גאַקס, ב. ביאַלאָסטאַצקי, ש. דייקסעל, אייזיק פּלאַטנער, שלום שמערו, מ. א. סול, מאַרטין בירנבוים, בער גרין, ב. מעצקער, יוסף גרינשפאַן, חיים שוואַרץ, י. א. ראָנשט, נ. ב. מינקאַף, מענסע קאַץ, און גאַד, און נאָך וואָס גרשון געדענקט גראַד איצט נישט זייערע געמען.

לאַמעד שאַפּיראַ איז אויך געווען אַ לערער, אָבער פאַר אַ קורצער צייט. ס'איז געווען אין וואַרשע. ער האָט געגעבן שמוגלן. איינמאָל איז ער אין בעס געוואָרן אויף אַ תלמיד, זיך פאַרגעסן: און אים אַ פאַטש געטאָן. גלייך נאָכדעם האָט ער אויפגעגעבן לערען רעדי. אויב ער האָט געקאָנט פּאָן אַזא זאך, האָט ער געוואָנט, איז ער פשוט נישט ראוי צו זיין אַ לערער...

יא, מען קאן דאָס זאָגן ממש אויף אַלע יידישע שרייבער סיי אין אייראָפּע, סיי אין אַמעריקע, אויב נישט אַ לערער איז

א דאָרף, אָדער אין אַ מאָדערנער שול, איז שמוגדן אין פּריוואַטע
היזער.

און דאָ קומען מיר צו צו דריי יידישע שרייבער אין אַמעריקע,
קע, וואָס זענען שוין כמעט פאַרנעסן, וואָס זענען שוין אויף דער
וועלט נישטאָ און גרשון וויל אָנציגן אַ יאַרצייט-ליכטל צו יעדן
איינעם פון זיי. גרשון וויל זאָגן קדיש נאָך זיי. זיי זענען געווען
זיינע חברים...

און די אַלע דריי זענען געשמאַרבן לערער און איבערגעלאָזט
הונדערטער תלמידים, וואָס זענען שוין איצט סאַמעס און מאַמעס
און וועלן זיך דערמאָנען מיט בענקשאַפט יענע יאָרן, ווען זיי האָבן
געלערנט אין דער יידישער שול.

א. מיזעל, בצלאל פּרידמאַן און נחום ווייסמאַן, אַלע דריי
זענען געווען לערער פון די אַרבעטער-רינג-שולן, שפעטער פון די
אומפאַרטייאישע, נאָך שפעטער פון די אַרדן-שולן. אַלע דריי זע-
נען געווען פאַעמן פון דער גרופע באַקאַנט אַלס „פּראָלעטאַרע“
אַלע דריי האָבן געשריבן אויך פאַר קינדער. אַלע דריי זענען גע-
שטאַרבן יונג. אַלע דריי זענען געווען פון די גאָר גוטע לערער
און האָבן שטענדיק אָנגעהאַלטן שולן מיט אַ גרויסער צאָל קינדער,
און אַלע דריי האָט מען זעלטן געזען אין די ליטעראַרישע קאַפּיטלן.
זיי האָבן פשוט נישט געהאַט קיין צייט. זייער גאַנצן כוח אָפּגעגעבן
דעם לערנען און דעם שרייבן. אַלע דריי פון דעם קליינעם שטעטל
אויף יענער זייט ים. א. מיזעל פון ווייסרוסלאַנד, בצלאל פּרידמאַן
פון פּוילן, נחום ווייסמאַן פון רומעניע.

א. מיזעל, עמוּאַס העכער פון מיטל-וואוקס, אַ מאַגערער, מיט
איינגעפאַלענע באַקן, מיט האָר פון זאַמד-קאָליר, שוין שימערלעך.
מיט ווייכע, אָפּגעוואַשענע בלויע אויגן, מיט אַ וואַרעמען שמייכל
אויף זיינע אויסגעבלאַסמע ליפּן. אַט-דעם וואַרעמען שמייכל אויף
זיינע אויסגעבלאַסמע ליפּן געדענקען מסתמא די הונדערטער תלמי-
דים און תלמידות, וואָס יעדער האָט געלאָזט נאָך זיך און זיי זענען
שוין איצט מסתמא סאַמעס און מאַמעס, און אפשר אויך זיידעס
און באַבעס. צוליב דעם וואַרעמען שמייכל אויף זיינע אויסגע-
בלאַסמע ליפּן איז אים מסתמא נישט אָנגעקומען שווער צו האַלטן
דיסציפּלין אין קלאַס.

אין לאָס אַנדזשעלעס האָט גרשון באַגעגנט אַ פרוי פון אַ יאָר פערציק, איינע פון א. מייזעלס תלמידות. זי שיקט איצט אויך איר יינגסטע טעכטערל אין אַ יידישער שול, אָבער זי זאָגט, אַז דאָס האַרץ ווערט איר פאַרקלעמט, זעענדיק דעם חילוק פון אַ יידישער שול איצט און די יידישע שול אַמאָל, וווּ זי האָט זיך געלערנט... אוי, אַמאָל... און זי לאָזט זיך אַרײַן אין איר אַמאָל וועגן אירע מינדער־יאָרן אין דער יידישער שול, פונקט ווי גרשון וואָלט זיך אַרײַנגעלאָזט אין זײַן אַמאָל וועגן זײַנע קינדער־יאָרן אין חדר... און דער נאָמען פון איר לערער א. מייזעל איז בײַ איר אַ הייליג־קער נאָמען. ווען ס'איז נישט לאַנג אַרויס פון אײַקוף אַ זאַמלינג דערצײלונגען פון א. מייזעל האָט זי געקויפט אַ בוך און האַלט אים זײער טײער.

און בצלאל פרידמאַנען זעט שמענדיק גרשון אַ פאַרהאַרע־וועטן, מיט זײַנע אײַנגעפאַלענע באַקן און שמענדיק טרוקענע ליפן. דאָס קול איז אים אָפט געווען טרוקן, מסתמא פון צופיל קנעלן מיט קינדער. אַ שמאָלינקער געווען, אַן אָפגעצערטער, אָבער זײער אַ יררעוודיקער, מיט זײער לעבעדיקע פײַערלעך אין זײַנע ברוי־גע אויגן. אויך ער האָט פאַרמאַגט אַ וואַרעמען ליבן שמויכל.

גרשון מוז זיך מודה זײַן, אַז ער האָט נישט שטאַרק געהאַלטן פון זײַנע לידער צוליב דער נאַקעטער פּראָפּאָגאַנדע אין פילע פון זײַן גרשון האָט געמײנט, אַז בצלאל פרידמאַנען לידער האָבן נישט קײן דויערהאַפטן ווערט, אָבער איבערקוקנדיק דאָ נישט לאַנג אײַן־ניקע פון זײַנע לידער, האָט גרשון געפילט, אַז זײ לעבן נאָך אַלץ, טאַקע אין זכות פון דער נאַקעטער פּראָפּאָגאַנדע. זײ זענען אַ דער־מאַנגל אין אַ געוויסן פּעריאָד, דער פּעריאָד פון די שטורמישע אַרבעטער־דעמאָנסטראַציעס, לױן־סטרײַקס און הונגער־מאַרשן אין אָנהױב דרײַסיקער פון אונדזער היינטיקן יאָרהונדערט. ס'איז אײַך זײ אָנגעוואַקסן אַ שיכט אַזאַ, וואָס שמעקט מיט דער פאַרגאַנג־גענהײט...

אַזוי אויך נחום ווייסמאַן מיט זײַנע „ראַדיאָס צו דער וועלט“... וווּ אַ וויכטיקע אַרבעטער־דעמאָנסטראַציע און ער איז אין דעם זעלביקן טאַג אַרויס מיט אַ ליד, וואָס ער האָט גערופן „אַ ראַדיאָ צו דער וועלט“. לײענענדיק איצט נאָך אַזוי פיל יאָרן זײַנע „ראַ־

דיאָס צו דער וועלט, שווימט אַרויף די גאַנצע אַמאָליקע שמור= מישע, ברויזנדיקע צייט, וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט אויף יוניאָן= סקווער דורך ריזיקע דעמאָנסטראַציעס. ס'איז טאַקע אַרויסגעגאַנגען גען אַ זאַמלונג מיטן נאָמען „יוניאָן סקווער“, וווּ ס'האַבן זיך באַ= מייליקט אַלע שרייבער פון „פּראָלעטפּען“.

און נחום ווייסמאַן, אויך נישט באַזונדערס קיין לייביקער, אין ברויזן, דאָס פנים מאַט=בלאַס, מיט געדיכטע שאַמעגעווע האָר און מיט דעם באַזונדערן קול פון אַ לערער, האָט הייסט פון איי= געם, וואָס קנעלט כל ימיו מיט קינדער, און דאָס קול זיינס איז אַקוראַט ווי ער רעדט צו קינדער, איז געווען אויך איינער פון די גאָר גוטע לערער. ער האָט אַריינגעלייגט אַ סך האַרץ אין זיין לער= גען, מיט פלייסיקייט און פרומקייט זיך גענרייט צו די קלאַסן, אויסגערעכנט אין פאַראויס. וואָס ער וועט טאָן יעדע מינוט פון דער לער=צייט, באַצירט די ווענט פון קלאַס=צימער מיט שיינע קאָלירטע בילדער, אָפּשטאַל מיט בילדער פון זיין אייגענעם פענדל. ער האָט אויך געמאַלן, אַ סך געמאַלן. ער האָט אויך אַ סך גע= שריבן. מען וואָלט געקאָנט אַרויסגעבן עטלעכע בענד בלויז פון זיינע צאָלרייכע לידער פאַר קינדער. געשריבן לידער אויך אין דו= מעניש. אָבער אַלץ, וואָס ער האָט געוואָלט איז געווען, אַז די קינדער=באַנגאַלאָו אין קעמפּ „קינדערלאַנד“, וווּ ער איז זומער נאָך זומער אין משך פון אַ סך זומערס געווען אַ קאונסילאָר, זאָל מען נאָך זיין בוים אַגרופּן „די נחום ווייסמאַן באַנגאַלאָו“. צי מען האָט טאַקע אָנגערופן די דאָזיקע באַנגאַלאָו נאָך זיין טויט, די נחום ווייסמאַן באַנגאַלאָו“ ווייסט נישט גרשון.

און די דאָזיקע באַנגאַלאָו זומער נאָך זומער אין משך פינַף אַ סך זומערס, איז געווען די מוסטערהאַפּטע באַנגאַלאָו אין „קינ= דערלאַנד“. די בעטלעך אַזוי אַרדנונגספול פאַרבעט מיט ציכט= קייט און זויבערקייט, די ווענט אָן אַ שטויבעלע. באַהאַנגען מיט קאָלירטע בילדער. עלטערן האָבן זיך געפרייט, ווען מען האָט זיי געוואָנט, אַז זייערע קינדער וועלן זיין אין נחום ווייסמאַנס באַנגאַלאָו. און נחום ווייסמאַן אַליין, נאָך ווי אַ געטרייער פאַסטער שטענדיק צווישן זיינע קינדער מיט הער גרעסטער וואַכזאַמקייט צו זייערע באַדערפענישן. קיין בענדל איז נישט געווען לוי אױף

זייערע שיד, קיין קנעפל האָט נישט געפעלט אויף זייערע הויזן, צי
אויף זייער רעקל. זיך אויפגעכאַפט עמלעכע מאָל ביינאַכט צו זען,
אויב אַ קאָלדרע איז נישט אַראָפּגעפאַלן פון אַ קינדערש בעטל,
צי אַ קישן האָט זיך נישט אַראָפּגערוקט פון אַ קינדערשן געלעגער.
איז יתגדל ויתקדש — זאָל דער אָנדענק פון א. מייזעל,
בצלאל פרידמאַן, נחום ווייסמאַן פאַרבונדן ווערן מיט דעם אָנדענק
פון אַלע די, וואָס האָבן אויפגעשמעלט דעם בנין פון יידיש אין
אַמעריקע.

אייזיק ראבאָי

זאָל שוין דאָס וואָס גרשון שרייבט איצט זיין געשיכטע?
סטייטש, ערשט געכטן, דאָכט זיך, האָט ער געזען דעם און יענעם
יידשן שרייבער... ערשט געכטן, דאָכט זיך, האָט ער געזען א ייִ-
ז י ק ר א ב א י אויף אַ פּראָלעטפּען-מיטינג, וואָס איז פּאַרנע-
קומען אויף דער פּערצנטער גאַס...

יאָ, ס'איז שוין געשיכטע. צי ס'איז בלויז פּופּצן יאָר, וואָס
ער איז אַוועק פּון אונדז, צי פּופּציק, אָדער הונדערט יאָר — און
ער קומט שוין צו אונדז מיט אויגן פּון דער פּאַרגאַנגענהייט אַרויס.
ער קומט שוין צו אונדז אַראָפּ פּון אַ בילד אויף דער וואַנט... אַזוי
פיל יידישע שרייבער, וואָס האָבן געלעבט אין אונדזער דור, קוקן
שוין אַראָפּ צו אונדז פּון בילדער אויף די ווענט... אַלע „יונגע“
זענען שוין בלויז בילדער אויף די ווענט...

אייזיק ראבאָי איז טאַקע געווען פּון די „יונגע“. ער איז
אָבער אויך געווען די לעצטע יאָרן זיינע צווישן „פּראָלעטפּען“...
זעלמן געקומען צו אַ מיטינג פּון „פּראָלעטפּען“ זעלמן געקומען
אין קאַפּע „איראַפּע“. זעלמן געקומען אין קאַפּע „ראַיאָל“. זעלמן
אין אַנדערע ליטעראַרישע קאַפּיען. ער האָט גישט געהאַט קיין
צייט. אָדער ער האָט געאַרבעט אין שאַפּ, אָדער ער איז געזעסן
אין דער היים און געשריבן. געווייגלעך האָט ער ליב געהאַט צו
זיצן אין קיך ביים טיש און שרייבן, ווייסט גרשון פּון לייגען
ראַבאָיס אויטאָביאָגראַפיע. וואָס דער „איקוף“ האָט אַרויסגע-
געבן... און גרשון פּאַרשטייט נאָגן גוט פּאַרוואָס אייזיק ראבאָי
האָט ליב געהאַט צו שרייבן אין קיך, גישט נאָר מסתמא דער-
פּאַר, וואָס ס'איז דאָרטן געווען ליכטיקער, ווי אין אַנדערע צימען,
נאָר ווייל דאָרטן האָט זיך אָפּטער געפּונען זיין פּרוי. אַזאַ צוגע-
בונדנטייט צו זיין פּרוי אַלע יאָרן, און זי צו אים. זיין פּרוי מיט

די ברויגע שבת-קודשדיקע אויגן, און מיט מאַמעשן האַרציקן קול, איז מסתמא אויך געזעסן ביים קיד-טיש געמאָן עפעס נאָדל-אַר-בעט, בשעת איר מאַן איז געזעסן און געשריבן זיינע ווונדער-לעבע ווערק...

און אויף די מיטינגען פון „פּראָלעטאַרען“ איז שטענדיק גע-ווען טומלדיק. יונג בלוט — האָט מען זיך געקאָכט, זיך געקריגט, געקלאַפּט אין טיש. אָבער אַלץ לשם שמים, צוליב דעם כבוד פון דער פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור. נישט אַלע האָבן געקאָנט אָנגעמען די צו שטרענגע תורה פון דער פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור, ווי זי שטייט און גייט... האָט מען זיך געשפּאַרט, געהוצט. אייניקע האָבן טאַקע נישט אָנגענומען און אַוועק. אַנדערע האָבן אָנגענומען בלויז דעם יאָדער, און די שאַלעכע אַוועקגעוואָרפן. אין דער יאָדער האָט געמיינט: אין דין שרייבן זיי — מונטער, דער-הויב, אינספּיריר די גוטע שאַפּנדיקע כוחות אין מענטשן. די שאַלעכע, וואָס האָט געמיינט שרייען: „ובא לציון גואל“ מיט יעדער שורה, איז במילא מיט דער צייט אָפּגעפאַלן. און די, וואָס זיי האָבן געשריגן: ובא לציון גואל מיט יעדער שורה, האָבן קיין טיפן איינדרוק נישט איבערגעלאָזט, און זיי זענען אויך מיט דער צייט אָפּגעפאַלן...

יא, מען האָט זיך געקאָכט, געהוצט און געקוקט אויף אייזיק ראַבאָי: וואָס וועט דער גרויסער שרייבער זאָגן? מיט וועלכן צד האַלט ער? אָבער אייזיק ראַבאָי מיט דער ליולקע צווישן די ליפן האָט שטענדיק געשוויגן, געשמייכלט און געשוויגן. ליב געהאַט זיך זעצן לעבן דעם קליינגעוואוסיקן לייבעלע סאָברין, וואָס האָט אויסגעזען דער יינגסטער צווישן אַלע און ווי געוואַלט אים צוטוה ליען צו זיך... ס'איז עפעס געווען סימבאָליש. ס'איז אויסגעקומען, ווי אייזיק ראַבאָי זיצט מיט זיין יורש. לייבעלע סאָברין וועט אים ירשענען... לייבעלע סאָברין האָט אים נישט געירשנט. אַוועק פֿון דער וועלט אַ יאָר אָדער צוויי נאָך ראַבאָיס אַוועקגיין...

צו גרשונען האָט זיך אייזיק ראַבאָי נישט דערנענטערט, ווי ער וואַלט נישט געהאַלטן פון גרשונס שרייבן. און גרשון, פאַר-שטייט זיך, האָט זייער געוואַלט, אַז ראַבאָי זאָל האַלטן פון זיין שרייבן, מחמת ראַבאָי ביי גרשונען אַלס שרייבער איז געווען ווי וויינמרויבן, די היימישע בעסאָראַביער וויינמרויבן... ערשט שפע-

טער, אין לאָס אַנדזשעלעס פאַר זיין טויט, האָט ער זיך יאָ דער-
געענטפערט צו גרשונען, יאָ געהאַלטן פון זיין שרייבן... (און וועגן
אייזיק ראַבאָיען אין לאָס אַנדזשעלעס, וועט מסתמא דערציילט
ווערן שפעטער, ווען גרשון וועט קומען צו זיינע קאָליפאָרניער
יאָרן).

אַ גרויסן אַונט האָט מען געפראַוועט לכבוד ראַבאָים זעכציק-
יאָריקן (און אפשר איז דאָס נאָך געווען צו זיין פּופּציק-יאָריקן)
געבורטסטאָג. ס'איז געווען אַ פּאַלקס-יום טוב. דער ריזיקער מע-
קאָטעמפל איז געווען געפאַקט פון פּאַלק. ס'איז געווען אין
האַרבסט פון אַ שבת פאַרנאַכט. ס'האַט גערעגנט. גרשון האָט
געמיינט, אַז צוליבן רעגן וועט זיין שימערלעך דער מעקאָטעמפל.
קומענדיק אַהין איז אָבער דער גאַנצער בלאַק געווען פאַרפלייצט
פון פּאַלק. פון די סאַבוועי-אַרויסגאַנגען נישט ווייט האָבן געהאַלטן
אין איין שמראָמען זיינע ליינער פון בראַנקס, פון בראַנזוויל, פון
בראַיאָטאָן ביטש און פון אַלע עקן פון גרויס ניו-יאָרק.

פון דעם גאַנצן אַונט איז אין גרשונס זכרון געבליבן איין
מאָמענט. און דאָס איז געווען, ווען ראַבאָים מאַמע, וואָס איז
געזעסן די גאַנצע צייט אויף דער בינע לעבן איר אייזיקלעך, האָט
זיך אויפגעשטעלט פאַרן עולם און העכער דריי טויזנט מענטשן
האַבן איר געקלאַפט בראַוואַ, וואָס זי האָט געבוירן אַזאַ אָכער
ס'איז נאָרנישט געווען קיין פרייד אויף איר בנין. אַן אויסגעזוי-
גענע מאַמע געווען, אַן איינגעדאַרמע, איינגעקוואַרטע אַלטימישקע,
אַ מאַמע פון גיין בנין און די פרוי פון אַ קאַפּריזגעס מאַן. אַ מאַ-
מע, וואָס האָט אויסגעשקראַבעט אירע הענט פון וואַשן. קאַבן,
באַקן, צירעווען און לאַטען... און אַז די העכער דריי טויזנט מענטשן
האַבן איר געקלאַפט בראַוואַ, האָט זי זיך נאָר דערשראָקן. אַ גליק,
וואָס איר אייזיקל איז געשמאַנען לעבן איר, און דאָס אייזיקל האָט
אויך געקוקט אַן אויסגעזויגענער. דער שאפּ האָט פון אים אַרויס-
געזויגן די עצמות. זיין האַרדז האָט ער נישט געקאַנט האַלטן גלייך.
די לונגען זענען שוין נישט געווען, ווי עס דאַרף צו זיין. מיט
אַ קרומען האַרדז איז ער געשמאַנען פאַרן ריזיקן עולם און גע-
שמייכלט צו זיי מיט זיינע גרויסע ציין.

און שפעטער, אין דעם זעלביקן אַונט איז פאַרגעקומען אַ באַנ-
קעט לכבוד דעם יוביליאַר אין סאַלינגס רעסטאָראַן אויף דער פּערצנ-

סער גאס. ס'איז שוין נישט געווען ווו צו זיצן. הונדערטער זענען
געגאנגען צוריק. אָבער פון גאַנצן באַנקעט האָט זיך אין גרשונס
זכרון ווידער אָפּגעהיט בלוז איין מאָמענט. און דאָס איז געווען,
ווען אייזיק ראַבאָי, וואָס איז די גאַנצע צייט, סיי אויפן אָונט אין
מעקא-מעמפל און סיי אין סאַלינס רעסטאָראַן געזעסן די גאַנצע
צייט אַ שעמעוודיקער, האָט זיך פּלוצעם צעטאַנצט. ער אַליין האָט
נישט געווסט, אז ער טאַנצט. ס'איז געווען פון אַן איבערגעפּולט
האַרץ. אַז ער האָט געזען ווי דאָס פּאַלק האָט אים ליב און מען איז
געקומען אין די מאַסן אין אַ רעגנדיקער האַרבסטיקער נאַכט, און
מען האָט געהאַלטן אין איין אים קלאַפן בראַוואָ, סיי אין מעקא-
מעמפל און סיי אין סאַלינס רעסטאָראַן, איז אויפן סוף, ווער דער
זולס האָט זיך אָנגעהויבן צו צעגייין, האָט ער געטאַנצט...
דעם אמת געזאָגט, איז דאָס נישט געווען קיין טאַנצן, נאָר
אַ האַפּקען אַזאַ. בלוז אַ פּאַר סעקונדן האָט ער געהאַפּקעט מיט
זיין קרומען האַלדז, מיט זיינע לאַבנדיקע צייגער...

באַנקעטן

אין שטורעם און אין דער וועלט=צעטרײסלונג איז געבוירן גע= וואָרן דער „פּראָלעטפּען“. אין די רױקע און צאַרנדיקע סאַקס און וואַנזעמי און אַרבעטלאָזע דעמאָנסטראַציעס איז געבוירן גע= וואָרן דער „פּראָלעטפּען“. אין דער גרויסער צעבליונג פון די ייִדישע אַרבעטער=אַרהנס און שולן, כאָרן, מעאַמער, ליטעראַטור, ייִ= מער=קעמפּס, איז געבוירן געוואָרן דער „פּראָלעטפּען“. דער יחוס האָט זיך געצויגן פון מאָרים ווינמשעווסקי, דוד עדעלשטאַט, יוסף באָוושאַווער, מאָרים ראָזענפעלד. זיי זענען געווען די אבות פון „פּראָלעטפּען“. דער גרויסער אַמעריקאַנער דיכטער וואָלט ווהימ= מאַן איז אויך געווען אַ טאַמע.

די שרייבער פון „פּראָלעטפּען“ זענען געגאַנגען מיט זייערע שאַפונגען גלייך צו די לייענער. וווּ אַ שמחהלע, אַ אונטערנעמונג, אַ באַנקעט, אַ קאָנצערט פון אַן אַרבעטער=קלוב, אַרדן=צווייג, זי= מער=קעמפּ, שױף=עקסקורסיע, פאַרק=פּיקניק, האָבן זיי, די שרייבער פון „פּראָלעטפּען“, פאַרנעלייענט זייערע לידער און דערציילונגען. זיי האָבן באַרייכערט די מעקסט=ביכער פאַר די ייִדישע שולן מיט ווונדערלעכע מעשיות און פּאָעמען. זיי האָבן געשאַפן אַ ליאַלע= מעאַטער פאַר די קינדער=שולן, ווי יאַסל קאַטלערס און זוני מאודס „מאָדיקאַטן“. זיי האָבן געשריבן שפּילן פאַר די קינדער=שולן, אויך דראַמאַטיזירט פאַר די קינדער=שולן די קלאַסיקער, ווי שלום=עליכם, פּריץ, מענדעלע מוכר=ספרים, אברהם גאַלדפּאַדען. זיי האָבן געשריבן מעקסטן צו גרויסע אַראַמאַריעס, צו וועלכע יעקב שייפּער, מאַקס העלפּמאַן, געיסן סאַמאַראַף און אַנדערע קאַמפּאָזיטאָרן האָבן גע= שאַפן מוזיק, און זיי זענען געוואַנגען געוואָרן פון די כאָרן איבערן גאַנצן לאַנד... האָבן דראַמאַטיזירט ייִדישע פּאָלקס=לידער און גע= שאַפן פון זיי אַפּערעטעס, וואָס זענען געשפּילט געוואָרן נאָכאַמאָל

און נאָכאַמאָל אויף די בינעס פון גרויסע אוידיטאָריומס, — און זיי וועלן ערשט געשפילט ווערן...

און גרשון אַליין, אַז איך וועט אים פרעגן, וועט ער איך זאָגן: וואָס ווייסט איר, וואָס ווייסט איר! ס'זענען דאָ געווען אַזויגע ברכהדיקע שרייבערישע יאָרן, אַזויגע שפּעדיקע שרייבערישע יאָרן. מען האָט געשריבן מעשיות, דערציילונגען, בילדער, ראָמאַנען, אייגֶ אַקטערס, דראַמען, קאָמעדיעס און אפילו ש. בינער אין זיינער אַ גרויסער אַרבעט, אין דער ענציקלאָפּעדיע וועגן דער ייִדישער ליטֶ טעראַטור אין אַמעריקע, האָט קיינעם נישט פון „פּראָלעטאַרן“ אַרײַנגענומען, אָבער ווער קאָן אויסמעקן די דאָזיקע ברכהדיקע שרייבערישע יאָרן, די דאָזיקע שפּעדיקע שרייבערישע יאָרן?

יאָ, מען איז געזאָגט צום עולם אויף שמחהלעך און אויף קאָנצערטן, און אויף באַנקעטן, און מען האָט פּאַהעלייענט פּאַטֶ מעס, דערציילונגען, וואָס מען האָט כמעט ערשט געכּן אָנגעשריבן, און אַזאָ דערמוטיקונג, מען האָט זיך מיט דיר ממש אַרומגעֶ טראָגן...

און דאָ וויל גרשון דערציילן וועגן אַ געוויסער שמחהלע אין אַ שול, אין דער בראַנקס, וואָס ס'האָט זיך אויסגעלאָזט נישט אַזוי שמחהדיק פאַר גרשונען און יאָסל קאָמלערן. יאָבער פריער וועט גרשון רעדן אַ ביסל וועגן באַנקעטן. מען וואָלט גאָר געדאַרפט אַגֶ שרייבן אַ גאַנצן בוך וועגן באַנקעטן, מחמת זיי וועלן אַרײַנגיין אין דער געשיכטע פון דער ייִדישער קולטור אין אַמעריקע. אויף באַגֶ קעטן זענען געבוירן געוואָרן די ייִדישע שולן אין אַמעריקע, און די זומערֶקעמפּס, און די כאָרן, און געוויסע פענלעכע צייטונגען, און ליבעראַרישע וואַכן און חודשֶ־זשורנאַלן, און דער בעסערער מעאֶַ פּער, און קונסטֶצענטערן, און ביבליאָמעקן...

דאָס צוגרייטן די באַנקעטן אַליין איז געווען אַז ענין פון קולֶ מור. מען מיינט די קולטור פון עסן, פון ייִדישע מאכלים. מען רעדט דאָ נישט וועגן די באַנקעטן, וואָס ווערן געפּראָוועט אין די רעסאַנֶ האַנען, וווּ אַלץ ווערט צוגעגרייט פון פּראָפּעסיאָנעלע הענט. מען רעדט דאָ וועגן די באַנקעטן, וואָס זענען געפּראָוועט געוואָרן, לאֶָ מיר זאָגן פון אַ שול אין די בראַנקס, וווּ די מאַמעס אַליין האָבן צוגעגרייט די געריכטן: די היימישֶגעבאָקענע קעזעלעך, די געפּילֶ טע פּיש, די ראָסלֶפּליישן, די באַרשמן, די געבעקסן און צימעסן

אלערליי, זינגער און אקטיאָרן פאַרשעלטן גראַדע אַזויגע באַנקעטן, ווייל ס'איז נישט גענוג שפּיל בשעת זיי טרעטן אַרויס; מחמת עס שמערט זיי דער געקלאַנג פון לעפל און נאַפל בשעת זיי טרעטן אַרויס; מחמת מען האַלט אין איין טראַגן פון קיד די מעלער מיט די געריכטן...
ג

גרשון און יאָסל קאָטלער האָבן אָבער געבענמישט אַזויגע באַנ- קעטן, מאַקע צוליב די האַזיקע היימישע קונגעלער, געפילטע פּייזן, ראָסל-פּליישן, באַרשמן און צימעסן אַלערליי, וואָס מאַמעס האָבן אַרײַנגעטראָגן זייער קעגנשניש געירשנמ פון דורות יידישער קאָך- און-געבעק-קולטור...
ג

הכלל, יאָסל קאָטלער און גרשון פּרײַען זיך. מען האָט יענעם שבת געטאַפּט בלויז אַ לייכטן בייס אין „אויטאָמאַט“ אויף דער פּערזענלעך האָט (ס'איז געווען אין דער צייט, ווען קיין געלט איז נישט געווען און דאָס לעבן איז געווען צוקער-זיס). הכלל, פאַר- נאַכט-צו זעצן זיך אונטערע צוויי פאַרשוויגען אין בראַנגס-עקס- פּרעס. וויפל געמט דען אַהין צו דער שול אין די בראַנגס? אַרום פינג און צוואַנציק מינוט, קיין פינג און צוואַנציק מינוט אויך נישט. וועלן זיי אַנקומען פונקט ווען מען הייבט אָן דערלאַנגען די טייערע היימישע מאַכליכס, וואָס גרשון און יאָסל האָבן אַרויסגעקוקט אין אויף די קונגעלער, לאַקשן-קונגעלער, געווען דאָרט איינע אַ מאַמע, שרה-באַשע, האָט מען זי גערופן, וואָס האָט געבאַקן לאַקשענע קו- געלער, אַז דער קיסר האָט זיי געמעגט עסן. די זעלביקע שרה- באַשע האָט געקאַכט אַ צימועס פון פאַסאָליעס, וואָס דער פּרעז- דענט פון אַמעריקע האָט זיי געמעגט עסן.
ג

יאָ, זעצן זיי זיך ביידע אין בראַנגס-עקספּרעס. גרשון פאַר- מאַכט די אויגן און חזרט זיך די זאַך וואָס ער האַרט דאָרטן פאַרלייענען. ס'איז ווידער אַ מעשה אין גראַמען יאָסל, ווידער, שרייבט נאָר אַ ניי ליד, וואָס ער וועט דאָרטן פאַרלייענען, און דאָס נייע ליד איז געווען: „אוי, געוואַלד, אַ גנב, ער האָט דאָך ביי מיר צוגעגנבעט דאָס לעצטע פון דער שטוב, כאַפּט אים און קלאַפּט אים און זעצט אים איין“... (יעקב שייפּער האָט שפּעטער פאַרבאַסט מו- זיק צו דעם דאָזיקן ליד און עס ווערט געזונגען פון די באַרן איבערן גאַנצן לאַנד).
ג

הכלל, און דער צוג גייט דערווייל ווי עס דארף צו זיין. דער
בראָנקס-עקספרעס לויפט, שטעלט זיך אָפּ, לויפט ווידער... און אָט
איז מען שוין ביי דער הונדערט און גיין און פערציקסטער גאָס
לעבן דריטער עוועניו, און באַלד וועט די באַן אַרויסלויפן פון דער
פינצטערניש צו דער ליכטיקייט אַרויס. שטענדיק ביי אָט דער
אונטערערדישער סמאָציע אין די בראָנקס, און ביי יומיקאָ עווע-
ניו אין בראָנוויל, כאַפט אָן גרשונגן אַ ציטער פון פרייד, וואָס
מען וועט באַלד אויסגעלייזט ווערן פון דער פינצטערניש צו דער
ליכטיקייט... און איר שטעלט זיך מסתמא פאַר, אַז נישט גרשוו
און נישט יאָסל קאָמלער זענען אַזוי גיך אויסגעלייזט געוואָרן פון
דער פינצטערניש צו ליכטיקייט. עפעס איז קאַלע געוואָרן די
עלעקטריציטעט. ס'האָבן זיך אויסגעלאָשן אַלע ליכט און די באַן
איז געבליבן שטיין. אַ פאַניק איז באַפאַלן אַלע פּאַסאַזשירן...
אַזא פאַרדראָס, אַזא פאַרדראָס! אַזוי פיל יאָר געפאַרן מיט
אונטערערדישע באַנען אין ניו יאָרק, דארף זיך עס גראַדע טרעפן
איצטער און אונדזערע ביידע פאַרשוניען האָבן געלייגט אַזוי פיל
האַפּענונגען אויף די לאַקשענע קונגעלעך און אַנדערע גוטע מאַכלים,
וואָס צוליב זיי האָט מען געהונגערט כמעט אַ גאַנצן מאָג...
עפעס העכער אַ ישעה מיט אַ האַטל האָט זיך פאַרהאַלטן די
באַן, און מען איז שוין נישט אויסגעלייזט געוואָרן פון פינצטער-
ניש צו ליכטיקייט, נאָר צוריק צו דער פינצטערניש, מהמת ווען
די באַן איז אַרויס פון טונעל איז אין די בראָנקס שוין געווען נאַכט.
און ווען מען איז שוין סוף כל סוף געקומען צו דער שול, זענען
שוין אַלע לאַקשענע קונגעלעך געווען אויפגעגעסן, און אַלע אַנדערע
פאַטראַוועס, און מען האָט נאָך געהאַט טענות צו די ביידע פאַר-
שוניען אונדזערע פאַרוואָס זיי זענען געקומען שפעט...

אן א ניקל אין קעשענע

גרשון איז געוואָרן אַ לערער אין די בראַנקס. ער האָט שוין פֿינף
לאַנג אַרויסגעקומט אויף אַ שול אין סאַמע ניו יאָרק. אין דער
פראָווינץ האָט ער קיינמאָל זיך לאַנג נישט געהאַלטן, שטאַרק גע-
בענקט נאָך אַ שרייבערישער סביבה. איז אים פאַקע גוט געווען,
מחמת ער האָט געקאָנט טיילן זיין פאַנג אי צווישן אַ שרייבערישער
סביבה, אי אין דער שול צווישן די קינדער.

און אַז מען רעדט שוין וועגן לערעריי, גיבן אַ לייכט אויף
אין זכרון דריי געמען — פאַמעס פון דער יידישער שול אין אַמע-
ריקע: ה. נאָוואַק, ש. בערקאָוויטש, א. בראַמבערג. אַזויגע לערער
זענען קיין סך נישטאַ. אַזויגע לערער לאָזן איבער אין זייערע תלמי-
דים אַ ליכטיקייט אויף אַלע זייערע ווייטערדיקע יאָרן. נאָך אַזויגע
לערער בענקט מען אפילו ווען מען איז שוין אַליין אַ פאַמע אָדער
אַ מאַמע... גרשון געדענקט גוט, ווי ה. נאָוואַק איז געקומען קיין
לאַס אַנדזשעלעס אין די אינטערעסן פון דער „צוקונפט“, איז אין
זיין צייטווייליקן „אַפּיס“ ביי דעם גומן גאַרעליק אין בורג-געשעפט,
האָט דער מעלעפאַן נישט אויפגעהערט צו קלינגען. דאָס האָבן גע-
קלונגען זייגע אַמאָליקע תלמידים און תלמידות. אים אַזוי שטאַרק
געוואָלט זען.

גרשון געדענקט אויך זייער גוט, ווען ה. נאָוואַק איז געווען דער
אַטפירער פון דער יידישער קולטור-געזעלשאַפט, איז אין זיין אַפּיס
געקומען זייגע אַן אַמאָליקע תלמידה זיך האַלטן אַן עצה מיט אים
וועגן אירע שוועריקייטן אין איר פאַמיליע-לעבן.

און ה. נאָוואַק האָט געמוזט יעדער איינער ליב האָבן, צוליב
זיין וואַרעמען שמייכל, צוליב זיין פריילעך קול, צוליב זיין גוטמי-
טיקן ווערפלען זיך, צוליב דאָס גוטע, מענטשלעכע אין אים. נישט
אַזא הויכער, אַ קערפערדיקער, פעטלעך קאָן מען זאָגן, מיט גע-

דיכמע קומשערטווע שאפטענווע האָר, מיט ליכטיק=ברויגע לאַכנ= דיקע אויגן דורך די ברילן. אָבער דער עיקר די וואַרעמקייט, וואָס האָט אַרויסגעשטראַלט פון אים און די ליכשאַפט צו ייִדיש...

גרשון איז איינמאָל געווען ביי נאַוואַקאָן אין קלאַס. האָבן אַלע קינדערשע פנימער געשיינט. ס'איז פריילעך מיט אַזאַ לערער, וואָס שמייכלט אַזוי וואַרעם, וואָס שפאַסט אַזוי גוטמוטיק, און וואָס מאַכט אַזוי ליב זיי די שפראַך פון זייערע טאַטעס און מאַמעס.

א. בראַמבערג, אויך אַ קערפערדיקער און פעמלעכער קאָן מען זאָגן, אויך איז ברילן, שאַרפע ברילן, אויך מיט אַ געדיכטן קאָפּ האָר, אָבער שטאַרק שוואַרצע, פונקט ווי זיינע אויגן שטאַרק שוואַרצע, גרויסע, פולע, פונקלדיקע, וואַרעמע, זיין קול אַ טיפּס, אין אַ טאַטעש, גערערט צו יעדן יינגל מיט אַזאַ קול, ווי ער וואָלט געווען זיין זון, און צו יעדער מיידל, ווי זי וואָלט געווען זיין טאָכטער. און אַז ער האָט זיך געבייזערט, איז דאָס אויך געווען ווי אַ טאַטע אָבער נישט קיין כעסדיקער טאַטע. גרשון איז אויך איינמאָל געווען אין זיין קלאַס און אַריינגעכאַפט געוואָרן אין דער וואַרעמקייט פון זיין פערזענלעכקייט פונקט ווי אַלע קינדער.

שלמה בערקאָוויטש האָט גאָר אויסגעזען, ווי אַן אַפּלעט. אַזאַ היפּשער, אַזאַ מאַסיוו=געקנאַטענער מיט אַ פעסמן שטערן, וואָס האָט זיך געקנייטשט ווען ער האָט געשמייכלט, מיט גאָר אַ שיינעם קאָפּ האָר, אַ קאָפּ ווי ביי אַ גריכישן גאָט, אַ ליכטיק שאַפטענווער געקרייזלער קאָפּ האָר, כמעט בלאַנדלעך מיט ווייך=שטראַלנדיקע גרוילעך=בלויִלעכע אויגן. דער שמייכל, וואָס האָט זיך אויסגעלייגט אין עמוּאַס שעמעוודיקע קנייטשעלעך סיי אויף זיינע מאַסיוו=געקנאַטע טענע באַקן, סיי אויף זיין הויכן פעסמן שטערן איז ממש געווען מאַנגעמיש. אָבער דער עיקר זיין האַרציק קול, וואָס האָט זיך צע=שאַטן אין פּילע לאַשטשענדיקע קלאַנגען.

ס'זענען געווען און ס'זענען גאָר דאָ, טאַקע נישט קיין סך צווישן אַלע טיפּן ייִדישע שולן, פונקט אַזוינע וווגערלעכע לערער, ווי די דאָזיקע דריי, אָבער ה. נאַוואַק, א. בראַמבערג, ש. בערקאָ=וויטש, זענען דאָכט זיך די קהמונים, די קלאַסיקער. גאָר אויב גרשון מאַכט אַ טעות, זאָל עמעצער קומען און פאַרריכטן.

אָבער לאָמיר זיך צוריק אומקערן צו דער מעשה, ווי גרשון
 איז געוואָרן אַ לערער אין די בראַנקס און ס'איז אים געווען גוט,
 ווייל ער האָט געקאָנט טיילן זיין טאָג צווישן חברים שרייבער און
 צווישן זינגע תלמידים... און די חברים שרייבער, מערסטנס לעווער
 אין די יודישע שולן, זענען זיך אָפט צוגויפגעקומען בייטאָג אין
 קאָפּע, „קרוסעידער“ אויף דער פּערצנטער גאַס צווישן אויירווינג
 פּלעיס און פּערפּער עוועניו. איידער מען נעמט די סאָבוועי אויף
 דער פּערצנטער גאַס צי אויף יונגאַן-סקווער צו פּאַרן אין דער שול.
 וואָס איז אָדער אין וויליאַמסבורג, אָדער אין בראַנזוויל, אָדער אין
 בראַיטאָן, אָדער אין די בראַנקס, אָדער ערגעץ אנדערש אין גרויס
 ניו יאָרק, כאַפּט מען זיך דערווייל אַרײַן אין קאָפּע, „קרוסעידער“
 אָפּעסן אַ מאַלצײַט, און רעדן וועגן און אַרום ליטעראַטור. ס'איז
 געווען ווי אַן אָפּמאַך כאַטש מען האָט זיך נישט צוגויפגעערשט,
 אַז צווישן איינס און דריי בייטאָג זאָל מען זיך אַהערצו פּאַרקלייבן.
 פּאַרשטייט זיך, אַז ס'זענען געקומען אַהין אויך שרייבער אין די
 דאָזיקע שעהן, וואָס זענען נישט געווען קיין לערער (דאָס איז שוין
 געווען נאָכדעם, וואָס די קאָפּע „אייראָפּע“ אויף דער דרייצנטער
 גאַס האָט זיך אויפגעלייזט).

און גרשון האָט איינמאַל אין אַ געוויסן טאָג געהאַט איינזען
 אויסצוגעבן אויף זיין מאַלצײַט בלויז אַזוי פּיל און אַזוי פּיל און
 זיך איבערלאָזן צען סענט אויף באַן-הוצאות צו די בראַנקס אין
 צוריק צו דער פּערצנטער גאַס. האָט ער זיך אָבער פּאַרגעסן און
 איבערגעכאַפּט מיט אַ ניקל מערער. געשראַכט לייען ביי אַ חבר
 שרייבער אַ ניקל, אָבער ווידער אַמאָל זיך פּאַרגעסן צוליב דעם
 זייער אינטערעסאַנטן שמועס וואָס האָט זיך אַנטוויקלט ביים פּישל...
 ס'איז געווען אַזוי פּיל פּון וואָס צו רעדן... נישט באַמערקט ווי די
 צײַט לויפט... שטענדיק זיך נישט געקאָנט אָפּרײַסן ביז אין דער
 לעצטער מינוט און אָפט אַריבער דער לעצטער מינוט... מען האָט
 זיך אויך געלייענט איינער דעם אַנדערן לידער, כמעט ערשט פּון
 דער פּען אַרויס... ס'האָט זיך אַזוי נישט געוואַלט לויפן צו די גרויע
 וואַכיקע שולן, וואָס האָבן זיך מערסטנס געפונען אין געוועזענע
 קראַמען מיט פּאַרלייגער לופּט, מיט ווינציק ליכטיקייט, וווּ מען
 האָט געדאַרפט אָנצינדן די עלעקטריק אפילו ווען די זון האָט גאָר

געשיינט אינדרויסן... אָבער מען האָט זיך אָנגעמאַן אַ כּוּחַ און
מען איז געלאָפּן...

יאָ, ביי גרשונען איז געבליבן איין ניקל אין קעשענען, און דער-
מאָנט האָט ער זיך ערשט אין דער לויפנדיקער באַן. אָבער ווי וועט
נישט אַריינפאַלן קיין געלט אין שול? אַ קינד וועט ברענגען שכר-
לימוד, אָדער עמעצער וועט קויפן אַ שול-העפט באַזונדערס אַרויס-
געגעבן פֿאַר די יידישע שולן מיט שלום-עליכום אָדער פרצעס, אָדער
מענדעלעס ביז אַן אויפן ערשטן בלעטל, און מיטן יידישן אַלף-בית,
סיי דעם געדרוקטן, סיי דעם געשריבענעם.

גרשונען האָבן די קינדער ליב געהאַט, נישט אזוי אפשר צוליב
זיין לערנען, ווי צוליב זיין דערציילן די מעשהלעך. זענען די קינדער
געוואָרן אומרויאיק און זיך אָנגעהויבן לאַנגווייליקן מיטן לערנען,
אזוי גלייך — מיט אַ מעשהלעך... יענעם טאָג האָט גרשון דערציילט
זיי אַ מעשהלעך וועגן זיינע איבערלעבונגען בשעת דער רוסישער
רעוואָלוציע, און ער האָט שוין געזען, אַז ער זאָל אַרויסקומען אין
די אויגן פֿון די קינדער ווי אַ גרויסער העלד, און די קינדער מיט
גרויסע צעלאָפּענע אויגן האָבן טאַקע געקוקט אויף זייער לערער,
ווי אויף אַ גרויסן העלד... און דער לערער, דער גרויסער העלד,
האָט נאָר קיין ניקל נישט אויף צו פֿאַרן אַהיים מחמת קיין שכר-
לימוד האָט קיינער עפעס נישט געבראַכט יענעם טאָג, און אויך
האָט עפעס קיינער נישט געדאַרפט קויפן קיין יידישן העפט... אין
צו לייען אַ ניקל פֿון אַ קינד פֿאַסט דאָך נישט פֿאַר אַ לערער און
נאָך אַ גרויסן העלד דערצו... און ס'זענען גראַדע געווען אַזויגע
קינדער, וואָס ס'האָט געקלונגען ביי זיי אין די קעשענען זיכער...

האָט שוין גרשון געמוזט פֿאַרנאַכט זיך לאָזן נאָכן לערנען
צוריס צו דער פּערצנטער טאַם, אַרום אַ צוויי הונדערט בלאַק. אָבער
מען איז געווען יונג און מיט געוואָלדיקער שרייבערישער נייגערי-
קייט. ס'האָט זיך געוואָלט אַריינקוקן אין אַלע באַלויכטענע פענצטער
צו זען, ווי אזוי ס'קומט פֿאַר דאָס לעבן... ער איז פֿאַרבייגעגאַנגען
וויכע אַפֿאַרטמענט-הייזער, און אַפּגעקראַכענע מענעמענט-הייזער.
און נאָר אַרעמע איינשטאַקיקע הילצערנע הייזקעס... ער איז אַריין
אין אַזויגע בלאַקס, וואָס דער פינצטערער אַרום האָט געשראַקן.
נישטאָ קיין מענטשן אויף די טראַטוואַרן, סמראַשענדיקע רויקע
קוימעס האָבן געסמראַשעט פֿון הויכע געביידעס, אַרומגערינגלט

מיט בלינדע ציגלדיקע פארקנס... און וויפל באַלויבטענע קעגנדיג
סמאָרס ער איז פאַרבייגעגאַנגען... און וויפל גאָר באַלויבטענע
מוזיק־הייזער און וויפל שולן, און וויפל, להבדיל, קלויסטרס... און
וויפל רוישיקע בלאַקס, און וויפל גאָר שטילע בלאַקס...

אויף דער בריק פון דער 125-טער גאַס האָט גרשון געזען די
גאַנגות פון דער מענטשהייט. ער האָט געזען, ווי אַ שטיק פון דער
ריוויקער בריק האָט זיך אָפגעטיילט און אָנגעהויבן זיך פאַרקערען
ווען אין דער ברייט. דאָס האָט מען געראַרפט דורכלאָזן אַ שיה
מיט הויכע קווימענס אויפן האַרלעמער טייר, און געמאַכט, אַז די
דאָזיקע שטיק ריוויקייט זאָל זיך אָנהייבן צו אָפטיילן, האָט בלוין
אויין מענטש אין אַ מיין בודקעלע, האָט גרשון געזען, און דער
מענטש האַרטן אין בודקעלע איז געווען גאָר אַ קליינגעוואקסיקער...

שעפּטער מיט אַ פּאָר יאָר, ווען גרשון האָט געשריבן זיין ראָט
מאַן „בראַגזוויל“, וואָס האָט זיך גערעקט אין דער „פּרוייהייט“
אין פאַרזעצונגען, האָט ער באַשריבן אַזאַ קאַפיטל פון אַ ריוויקן
שטיק בריק, וואָס הייבט זיך אָן צו קערעווען, און דער וואָס מאַכט
דאָס קערעווען איז דער קליינגעוואקסיקער שימעלע, אַ געוועזענער
קינדער־הייזקעס אָפערעימאָר...

* * *

אָד, גיו יאָרק, גיו יאָרק. גרשון קאָן גאַרנישט פאַרגעסן דאָס
גיו יאָרק... דאָ אין לאַס אַנדזשעלעס, וווּ אַ בוך אין ביבליאָטעק
וועגן גיו יאָרק, ווי ער כאַפט זיך צו אים...

א שול אין די בראַנקס

די קינדער=שול אין די בראַנקס איז געווען אַ געוועזענע קראַס, וווּ מען האָט פריער פאַרקויפט גרינסן און פרוכטן. דער טובלער ריח פון די אַמאָליקע גרינסן און פרוכטן האָט זיך גאָר קיינמאָל נישט אויסגעוועפּט... אין דער קינדער=שול אין די בראַנקס, אום ווינטער האָבן די קינדער געמוזט זיצן אין זייערע מאַנטלען ביים לערנען. כאָטשבי ס'האָט זיך געהייצט דאָס אייזערנע אייוועלע, פון וועלכן ס'האָט זיך געצויגן אַ שוואַרצע בלעכענע רער ביז צו דער סטעליע... אין דער קינדער=שול אין די בראַנקס האָט מען געדאַרפט אָנצינדן די עלעקטרויק אפילו בייטאָג, כאָטשבי ס'איז דאָרטן געווען פון פאַרנט לעבן דער טיר אַ פענצטער, אָבער די טאָגליכטיקייט האָט דורך דעם פענצטער נישט געקאָנט דערטרייבן ביז צו די שול=בענקלעך און צו דעם שוואַרצן מאָויל, וואָס האָט זיך געפונען אין דער טיף... דערפאַר האָבן כאָטיינט די ווענט די קלוגע פנימער פון שלום עליכם, פּרין, מענדעלע און פון די גרויסע סאַציאַליסטישע פירער און רענקער... דערפאַר האָבען דאָרטן אָפט געקלונגען פריי=לעכע געלעכטערס פון בראַנקסער יידישע קינדער... דערפאַר האָבן דאָרטן געלויבטן פנימער פון טאַטעס און מאַמעס, ווען זייערע רחלעך און יאַנקעלעך האָבן אויף די שול=שמחהלעך דעקלאַמירט יידישע פּאָעמעס און געזונגען יידישע לידער...

יא, ס'איז דאָרטן אויך געווען אַ פּיאַנאָ, אַן אָפּגעקראַכענע שוואַרצע פּיאַנאָ. אַ צוויי=דריי קלאַווישן אינגאַנצן שטומע, אָבער פאַר רחלען איז דאָס גאָר געווען אַן אוצר, די בלוט=אַרעמע רחלע, שטענדיק מיט אַ פאַרקילט געזל און אין נישט=צוואַרעמע קליי=דער, אַ פאַרפּרויענע, פלעגט זי קומען אין דער יידישער שול מיט אירע גרויסע לאַבנדיקע קאַרשן=אויגן, מיט דעם בלאַסן הן=גריבעלע אין איר רעכטער באַק. זי האָט ליב געהאַט צו קומען פאַר אַלעמען,

זיך זעצן ביי דער פיאנאָ און אויסשפילן און אויסזינגען אַלע יידישע לידער, וואָס זי האָט זיך אויסגעלערנט אין דער שול. קיינער האָט זי נישט געלערנט שפילן פיאנאָ, אָבער אירע מאָגערע פינגערלעך האָבן שוין געפונען די ריכטיקע מענער...

איר הויכער סומלעוואַמער טאַטע, אַ שטעפער פון פרויען-קליידער, אין זיינע אַרבעטסלאָזע טעג, איז אויך געקומען אין שול. זיך נישט געהאַט וווּ צו זעצן איז ער געשטאַנען לעבן אייוועלע און מיט גרויס דרך ארץ זיך צוגעהערט, ווי דער לערער לערנט מיט די קינדער. און אַז דער לערער האָט אַרויסגערופן זיין רחלען צו דעם שוואַרצן טאַול, און זי האָט אויסגעקריצט מיטן קרייד: „מאַטע, מאַמע, זיידע, שאַפּ“, האָט ער אַזש איינגעהאַלטן דעם אָמעם... יאַנקעלע איז אויך געקומען פאַר אַלעמען אין שול. יאַנקעלע דווקא מיט רוימע בעקעלעך און מיט פינקלדיקע שוואַרצע אייגעלעך לעך האָט זיך געלערנט אויף אויסנווייניק אַ גרויסע פּאַעמע פון מאַני לייב, איז ער געקומען פאַרפרי, דער לערער זאָל אים אויס-הערן, אַזוי קלאָר און פאַרביק, און מיט געפיל אַרויסגערעדט יעדעס וואָרט:

בלוימעלעך, קרענצעלעך, מאַלט אויף די שויבן דער פּראָסט, און דער ווינט אַזוי וואַיענדיק בלאָזט...

ער איז געווען אַ בן-יחיד, און זיין טאַטע דער פּרעסער פון מאַנטלען, מיט משוגהדיקע ברייטע פּלויצעס. מיט אַ קרומען דיין האַרדן, מיט אַ פּליישיקער נאָז, וואָס איז געווען שטענדיק פאַר-לייגט, איז אים אָפט געקומען אָפּגעמען פון שול. און איינמאָל אַ פאַרגאַכט האָט ער אַוועקגערופן גרשונען אין אַ זייט, און זייער אַ שטאַמאָדיקער, און זייער אַ שעמעוודיקער, זיך מודה געווען, אַז ער קאָן נישט שרייבן קיין יידיש, לייגען יאָ, דעריבער אויב דער לערער וויל אים לערנען שרייבן אין די אָונטן... ער וועט אים באַ-באַצאָלן...

און מאיר, פון עלטערן קלאַס, אַ כּהורל מיט געלע האָר, גע-דיכטע זומער-שפּרענקלעך אויפן פּנים, מיט זייער אַ ברייט מויל, האָט כמעט אַלע פאַרגאַכט אָפּגעפירט דעם לערער צום עלעווען-טאָר. ער איז גראַדע געווען אַ שטומפיקער איז לערנען, אָבער דערפאַר איז ער געווען אַ גרויסער וועלער. זיין פרוים איז געווען זיך אויך אויסלערנען עפעס אַ פּאַעמע אויף אויסנווייניק און זי

דעקלאַמירן אויף אַ שול-שמחהלע. אָבער ער האָט דאָס, נעבעד,
קיינמאָל נישט געקאָנט באַווויזן... יא, ער האָט אַלע פאַרנאָכט
אַפּגעפירט גרשנען צום באַן, אים געזאָגט:

— אַ גוטע נאַכט, לערער...

וואָס איז געוואָרן פון רחלען, פון יאַנקלען און פון מאירן
אין די שפעטערדיקע יאָרן? וואָס איז געוואָרן פון אַלע זיינע
תלמידים און תלמידות פון זיין שול אין די בראַנקס אין די שפע-
טערדיקע יאָרן? וואָס איז געוואָרן אין די שפעטערדיקע יאָרן פון
די מייזנטער און מייזנטער תלמידים און תלמידות, וואָס האָבן
זיך דעמלט געלערנט אין אַלע טיפּן שולן, ווי אַרבעטער-רינג,
שלום-עליכס, נאַציאָנאַלער אַרבעטער-פאַרבאַנד, אומפאַרטייאישע,
און אַנדערע? און דעמלט אין בראַנקס, אין האַרלעם, אין ווי-
ליאַמסבורג, בראַנזוויל, באַראַ פאַרק, קוני איילאַנד, בראַזשאַן, אויף
יעדע אַכט אָדער צען בלאַקס אַ שילד מיט יידישע אותיות, אָדער:
אַרבעטער-רינג שול, אָדער שלום-עליכס שול, אָדער אומפאַרטיי-
אישע, און אזוי ווייטער און ווייטער...

ס'וואָלט זיך איצט געוואָלט טרעפן מיט אַט די רחלעך, יאַנג-
קעלעך און מאירלעך און זיך דערווייטן וואָס האָט געטראָפן מיט
זיי אין לעבן? ס'וואָלט זיך אויך איצט געוואָלט טרעפן מיט די
יידן פון דער פאַרוואַלטונג אין דער שול אין די בראַנקס. אייניקע
זענען שוין מסתמא לאַנג נישטאָ מערער צווישן די לעבעדיקע...

איינמאָל אַ וואָך אַרום אַכט אזויינער אין אַוונט האָבן זיך
אַ צוועלף—פערצן עלטערן צונויפגעזאַמלט. אין דער שול אין די
בראַנקס איז געווען וואַרעם, מהמת דאָס אייזערן אייוועלע האָט
נאָך געברענגט פון ביימאָג אָן... מען האָט אַרויפגעשמעלט אויפן
איייוועלע אַ גרויסן טשאַיניק מיט וואַסער פאַר טיי, און יעדער
איינער פֿון דער פאַרוואַלטונג האָט נאָכדעם באַצאַלט אַ ניקל פאַר
אַ גלאַז טיי... געזעסן איז מען אויף די קינדערשע שול-בענקלעך.
דער פאַרזיצער איז געווען אַ סטאַליאַר, אַ שלאַנקער, בייגערדיקער
מיטליאַריקער מאַן, מיט פאַרהאַרטעוועטע הענט, מיט זייער וואַכע
בלויע אויגן. דער פראַטאַקאָל-סעקרעטאַר איז געווען אַ שניידער
מיט אַ בייכל מיט אַ פול פנים, בלאַס פון ווייניק זיין אויף דער
לופט, מיט סוטלעוואַטע פלייצעס, און מיט ברויגע טרערנדיקע
אויגן. די פינאַנץ-סעקרעטאַרין איז געווען אַ פאַרסטריגעריין, זייער

א מאַגערע, זייער א קורצזיכטיקע, מיט זייער דיכע אויגן=נלעזלעך. די איבעריקע פאַרוואַלטער, אויך אַרבעטער, ווער ביי פרויען=קליי= דער, ווער ביי מענער=קליידער. ס'איז דעמלט געווען דער אָנהייב פון גרויסן קרויס. שכר=לימוד איז זייער ווינציק אַרײַנגעפאַלן דורך דער וואָך און ביי יעדן מיטינג איז געווען אַ פּראָבלעם פון רענט און שכירות פאַרן לערער... די עצה איז געווען אַ שול=שמהחלע, אויף וועלכן מען קאָן דערוואַרמן אַ פּופציק—זענציק מענטשן און מאַכן אַ זאַמלונג. אָבער ביזן שול=שמהחלע דאַרף מען דאָך עפעס געבן דעם לערער, איז ביי יעדן מיטינג האָבן זיך די פאַרוואַלטער בייגעשטייערט יעדער מיט פּופציק סענט... צוזאַמען מיטן ביסל שכר=לימוד, וואָס איז יאָ אַרײַנגעפאַלן, האָט קיים אויסגעמאַכט אַכט אָדער צען דאָלאַר שכירות...

און אויף דער לאַנג=געפלאַנעוועמער שול=שמהח, אויף וועלכער אלע האָפּענונגען פאַר רענט און שכירות זענען אַרײַנגעלייגט גע= וואָרן, אַ שבת אָונט, האָבן טאַמעס געבראַכט מיין, זיי פאַר= שפּרייט מיט ווייסע טישמעכער, מאַמעס האָבן אָפּגעקאַכט פּיש און אָפּגעבאַקן קוגלען, און פון ערגעץ=וווּ האָבן זיך געיאָוועט אַ פאַר פלעשער זייערן פּראָהיבישאַן=ווין, און פון ארבעת אַלס פאַרוויילער האָט מען געשיקט דזשוליוס דאַסין און דודל אָפּאַ= טאַשו (דזשוליוס דאַסין איז איצטער אַן אינטערנאַציאָנאַל באַ= רימער מווי=רעזשיסאָר), און ביידע חברים ארמעפניקעס אַן ווערמער, בלוז אין פאַנטאַטימע, האָבן פאַרגעשמעלט סצענקעס און יידן האָבן זיך געקאַמפּעט פון געלעכטער... און נאָך די אלע געלט=זאַמלונגען, איז מען געבליבן שולדיק גרשונען נאָכן לערער= סענאָן אַרום אַכט הונדערט דאָלאַר...

איצטער= נאָך אזוי פיל יאָרן, קומען אויס די דאָזיקע בראַנקסער יידן אין גרשונס געדאַנק, ווי פיקסירטע היספּאַרישע פיגורן אין אַ מאָלעריי וועגן אַ געוויסן פּעריאָד. און די מאָלעריי וועט נישט אויסלאָזן דאָס אייזערנע אייוועלע מיט דער שוואַרצער רער. וואָס ציט זיך ביז צו דער סמעליע; און דעם קאַכנדיקן גרויסן גרינעם טשאַיניק, און דעם שוואַרצן טאַוול, מיט קרייד= געשריבענע ווערטער געבליבן נאָך פון בייטאַג, ווי „טאַמע, מאַמע, זיידע, שאפּ“; און די קלונע פּנימער פון שלום=עליכס, פּריז, מעג= דעלע אויף די ווענט; און דעם פייערלעכן פאַרזיצער, דעם ביינע=

דיקן סטאַליער מיט פאַרהאַרטעוועטע ידים; און דעם בייכלדיקן
שניידער, דעם פּראָטאַקאָל-סעקרעטאַר, וואָס לייגעט דעם פּראָטאָקאָל-
קאַל מיט פּרוּמע ליפּן; און די זייער מאַגערע און זייער קורצזוכ-
טיקע פּאַרטרעיגערין, די פינאַנץ-סעקרעטאַרין, וואָס שרייבט אויס
מיט אַ ציטערדיקער האַנט קבלות פאַר די פּופּציק סענט שטיק,
וואָס יעדער איינער האָט זיך בייגעשטייערט; און די איבעריקע
שול-פּאַרוואַלטער, וואָס זיצן אויף גידעריקע שול-בענקלעך מיט
פּנימער וואַזשנע און ערנסטע זוי ביי מיניסטאַרן אין אַ רעגירונגס-
קאַבינעט...

יאָ, אַ יידישע קינדער-שול אין די בראַנקס...

אין קעמפ, קינדערלאַנד

ווען קומט אַ טייד אום זומער צום לעבן? ערשט ווען אַ סך קינדער באַרן זיך אין אים. ווען קאָן מען גוט באַנעמען דעם טייטש פון „זומער־פרייד“? ערשט ווען די קינדער אין אַ טייד שפאַלן ממש דעם הימל מיט קול־קולות קוויטשערייען פון פֿיין און פון תענוג.

אויף דער קינדערשער זייט אין קעמפ, „קינדערלאַנד“ טראַגן זיך כוואַליעס שמעקנדיקע ריחות פון פרוקענער נאָדל־ביימער־לופט. דעמלט, אין יענע יאָרן, האָט דאָרטן געוואַקסן כמעט אַ גאַנץ וועלדל פון אַט־דעם מין...

מיט וויפל זומערס צוריק איז דאָס געווען, ווען גרשון איז צום ערשטן מאָל געקומען אין קעמפ, „קינדערלאַנד“? אפנים מיט העכער 3 צענדליק זומערס. דעמלט זענען נאָך די דירעקטאָרן נישט געווען אימשע נאָרבערג און גדליה סאַנדלער, אָדער ווי מען האָט זיי גערופן אין שפּאַס: „איטשע־גדליה“, דעמלט איז דער דירעקט־טאָר געווען יעקב לעווין... און יעקב לעווין האָט עפעס נישט גע־האַלטן פון גרשונס קינדער־מעשהלעד. ער האָט אים איינמאָל שפּאַקע אַזוי געזאָגט „איר האַלט נישט פון אייערע מעשהלעד“. און ביי גרשונען איז דאָס געווען אַ קלאַפּ, מחמת ער האָט יאָ געהאַלטן פון יעקב לעוויןען, שטאַרק געהאַלטן. ביי גרשונען איז ער געווען דער גרויסער פּעדאַגאָג, איינער פון די טאַמעס פון די יידישע שולן אין אַמעריקע, דער מחבר פון אַ סך לערן־ביכער, וואָס זענען זיך צעגאַנגען אין יאָר אַ סך אויפלאַגעס...

יאָ, יעקב לעווין האָט נישט געהאַלטן פון גרשונען, און דאָ קומט נאָך גרשונען אויס צו זיין אַ „קאונסיליאָר“ אין קעמפ, „קינד־ערלאַנד“ און יעקב לעווין, דער דירעקטאָר, האָט אים געגעבן די אויפניכט אויף אַ באַגאַלאָן מיט די יינגסטע קינדער. צו זיי האָט

מען געדארפט זיין א גיאנקע פיר און צוואנציק שעה א מעת-לעות,
גרושן האָט מאַקע ליב קינדער, פרייט זיך מיט קינדער, קאָן דער-
צײלן שײנע מעשהלעך צו קינדער, אָבער זענען זיי זאָלן נישט
באַנעצן די בעטן אין שלאָף, איז אַ ביסעלע געווען נישט אזוי ליב...

גרושן האָט ליב קינדער. אָבער פופצן חברה-לייט מיטאמאָל?
זען זיי זאָלן זיך אָנמאַן, זען זיי זאָלן זייט גוט צוגעדעקט ביי-נאַכט,
זען זיי זאָלן זיך אויסבערשמלען די ציין, זען זיי זאָלן זיך וואַשן
די אויערן, זען און אויספלאַנטערן די קנופן פון שטאַרק-פאַרפלאַג-
שערטע שיד-בענדלעך...

כמעט יעדע נאַכט האָט זיך געמאַכט, אַז אַ קינד האָט זיך
אויפגעכאַפט אין גרויס שרעק און געוויינט מאַמע, מאַמע,
אַ שלעכטן הלום געזען, האָט ער מורא און ציפערט און וויל זיין
מאַמע. האָט גרושן געמאַן, וואָס זיין מאַמע וואָלט געמאַן, אים
געלעט, גערעדט צו אים מיט אַ גוט קול און אים געבראַכט צוריק
צום שלאָף... נאָכדעם האָט שוין גרושן נישט געקאָנט צוריק איינ-
שלאָפן. געווען צערנדערט. ער האָט זיך גאָר אַליין געלייטיקט אין
אַ מאַמען, וואָס זאָל רעדן צו אים מיט אַ גוט קול...

דאָס פאַרבעטן די בעטן איז געווען כשריעת ים-סוף, און ביי
יעקב לעווין, דעם דירעקטאָר, האָט יעדער בעט געמוזט זיין פאַר-
בעט לויט אייזערנע רעגולאַציעס... אַדעלע, אָפּאַמאַשום פרוי, וואָס
איז אויך געווען דעמלמ אַ קאונסיליאַרין, האָט זיך מרחם געווען
אויף אונדזער בהור און אַלע אינדערפרי געקומען העלפן גרשונען
מיט די בעטן לויט די אייזערנע רעגולאַציעס... דער פּאָעט אייזיק
פּלאַטנער האָט אים געהאַלפן מיט די בעטן. אייזיק איז געווען
גוט, ער האָט געהאַט אויפזיכט איבער אַ באַנאַלאָן מיט עלטערע
יינגלעך, און ער האָט זיי נישט געדאַרפט אָפּווישן די געזעלעך, נישט
געדאַרפט האַלטן אַן אויג צי זיי האָבן פאַרגעסן צו טאָן זייערע
נאַטירלעכע באַדערפענישן...

יא, גאָר קליינע קינדער האָט גרושן געהאַט, און ווי קליין זיי
זענען געווען אזוי גרויס האָבן זיי געקאָמאָדעוועט... און מען וואָלט
געקאָנט מיינען, אַז נאָכדעם וואָס זיי האָבן זיך אָנגעקאָמאָדעוועט.
אָנגעהוילעט אַ גאַנצן טאָג אין דער גופער לופט, איז אַז ס'וועט
קומען די נאַכט וועט זיי דער שלאָף גלייך אויסכאַפן? ניין, ערשט

ווען ס'איז געקומען די נאכט און זיי האָבן זיך געלייגט אין בעט, האָט זיך דאָס ערשט אָנגעהויבן. אַ טעאָטער אַזאַ האָבן זיי געשפּילט מיט גרשונען נאָכן אויסלעשן אַלע ליכט אין באַגנאַלאָן. ס'איז געוואָרן שאַ, שמיל, קיינער האָט קיין פּיפּס נישט געמאַן. מען האָט געקאָנט מיינען, אַז זיי זענען אַלע שוין איינגעשלאָפּן. אָבער אין אמתן האָבן זיי זיך שמאַרק צוגעהערט אין דער פינאַ טער, וואָס טוט אַזויגס זייער קאָנסיליאַר דערווייל, דאָס הייסט, איז ער נאָך אַלץ אין באַגנאַלאָן און וואַרט ביז זיי זענען שוין טיף איינגעשלאָפּן, אָדער ער איז שוין נישטאַ, מיינענדיק אַז זיי זענען שוין טיף איינגעשלאָפּן. און ווי אַזוי האָבן זיי געוואוסט, אַז ער איז שוין נישטאַ, אַז גרשון האָט נאָך מיט די לייכטסטע מריז ווי אַ גימער נוב, זיך אַרויסגעגעבעט פון באַגנאַלאָן? און ווי אַזוי האָבן זיי געוואוסט, אַז נאָכדעם, וואָס גרשון האָט זיך אַרויסגעגעבעט פון באַגנאַלאָן, שטייט ער אונטער אַ פענצטער און הערט זיך צו צו שלאַפּן זיי טאַקע באמת, צו זיי האָבן אים בלוין אָפּגענאַרט? זיי האָבן געוואוסט, געוואוסט ווען ער האָט זיך אַרויסגעגעבעט, געוואוסט ווען ער איז געשטאַנען אונטערן פענצטער, געוואוסט ווען ער האָט זיך דערווייטערט פון דער באַגנאַלאָן, און מען מעג שוין. וואָס מעג מען שוין? מען מעג שוין לאַכן: וואָלט זיך דאָס אויסגעלאָזט נאָך צום לאַכן. זענען זיי אָבער געשפרונגען פון איין בעט צום אַנדערן, זיך געוואַרפן מיט די קישעלער, און בכלל איבערגעקערט די באַגנאַלאָן. האָט שוין גרשון געמוזט לויפן צוריק, זיי איינשטילן און וואַרטן ביז ס'האָט זיך אים אויסגעלאַכט, אַז זיי זענען שוין באמת טיף אין שלאַפּן...

און יעקב לעווין האָט עפעס פאַרמאָנט אַ זעקסטן הויש צו דערשפּירן, ווען ביי גרשונען איז באַגנאַלאָן איז נישט אַלץ כּשורה אין אויסגעוואַקסן ווי פון אונטער דער ערד, און געמוסט. שמאַרק געמוסט אונדזער גרשונען, און אונדזער גרשון האָט זייער נישט געוואַלט ליידין... און נישט גראַד אין אָונט בשעת ס'האָט זיך דאַרפן געמאַן הויש, נאָך אפילו ביימאָג איז יעקב לעווין אויסגעוואַקסן, ווי פון אונטער דער ערד, און פונקט דעמלט ווען אין באַגנאַלאָן איז אַלץ נישט געווען אין אַרדענונג... גרשון וואָלט זיך באַדאַרפט איינהאַלטן און אים נישט אָפּגעמפּערן אויף צוריק, אמת טאַקע, ער איז געווען צו שמרענדיג, איבערשמרענדיג, אַט דער יעקב לעווין,

אָבער פֿאַרט אַ דירעקטאָר און געטראַגן די נאַנצע פֿאַראַנטוואָרט=
לעכקייט, און זיך באמת געזאָרגט וועגן ווילזיין פֿון יעדן קינד.
יא, גרשון וואָלט אים נישט באַדאַרפט אָפּגעטפּערן אויף צו=
דיק און נאָך צו שאַרף אויך. און וואָס דער סוף איז געווען קאַנט
איר זיך שוין אַליין אַנשטויסן...

ס'האַט זיך זייער נישט געוואָלט פֿאַרלאָזן דעם קעמפּ אינמיטן
זומער. ס'האַט זיך זייער נישט געוואָלט פֿאַרלאָזן די קינדער פֿון
זיין באַנגאַלאָ, וואָס נישט קוקנדיק דערויף, וואָס זיי האָבן אים
אויסגעמאַטערט, אָבער אַז ס'איז געקומען ביינאַכט און זיי זענען
שוין באמת געשלאָפּן, האָבן זיך אויפגעעפנט ביי גרשונען אַלע שערי
רחמים ושערי אהבה, אַלע שויערן פֿון רחמים און אַלע שויערן פֿון
ליבע צו די דאָזיקע פּופּצן הברה=לייב...

יא, גרשון האָט אַזוי נישט געוואָלט פֿאַרלאָזן קעמפּ, קינדער=
לאַנד. "ס'איז געווען, ווי אַרויסגעטריבן פֿון גן=עדן. אָבער אַ דאַנק
כאַטש פֿאַר די פיר=פיגף וואָכן וואָס ער האָט פֿאַרבראַכט דאָרטן
יענעם זומער... און פֿון יענעם זומער טוען אַ לויבט אויף אין זכרון
געוויסע פֿאַרנאַכטן, בשמימדיקע פֿאַרנאַכטן, און אַלע קינדער פֿון
קעמפּ, אַרום אַ צוויי הונדערט אין צאָל, פֿאַרזאַמלט אַרום אַ גרויסן
פּייער לעבן פּייד... גרשון הערט נאָך איצמער דאָס פּריילעכע קנאַקן
פֿון די פּלאַקערנדיקע צווייגן און הערט נאָך אַ געוויס לידעלע, וואָס
אַ גרופּע קינדער אָנגעמאַן אין קאָלדעס און מיט געפֿאַרבטע פּני=
מער האָבן אויסגעזונגען און אויסגעטאַנצט אַרום פּייער:

צען קליינע, ניין קליינע

אינדיאַנערלעד...

אַכט קליינע, זיבן קליינע

אינדיאַנערלעד...

און אַזוי ווייטער און ווייטער...

גרשון זעט נאָך איצמער די באַלויבטענע פּנימער פֿון די קינ=
דער אין גרויסן קנאַקנדיקן פּייער: אָמ איז דאָס פנים פֿון גימל
רעדי אין דער אָפּשפּיגלונג פֿון פּייער, מיט די לוסטיקע גרויסע
קאַרשן=אויגן, און מיט די ציגיינערשע שוואַרצע האָר, זי איז שפּע=
מער געוואָרן אַ טאַלאַנטפולע פּיאַניסטין און אַ פֿאַרפאַסערין פֿון
מוזיקאלישע ווערק... און אָמ איז דאָס באַלויבטן קלוג פנים פֿון
באַסיע קופּערמאַן מיט אירע פֿאַרחלומטע שיינע העיזל=אויגן, מיט

איר פילבארן הויכן שמערן. זי איז שפעטער געוואָרן באַקאַנט אַלס אַ דיכטערין אין ייִדיש, און אַט שיינט אויף דער קליינער דודל אַפּאַטאַשו מיט דעם געשניצטן זייער פּילבארן פּנימל און מיט די סאַמעטעגע שוואַרצע אייגעלעך. ער איז שפעטער געוואָרן אַ ייִדישער שרייבער און אויך אַ סאַלאַנטפּולער אַקטיאָר... אַזוי פּיל פּנימער פּון קינדער לויכטן אין דעם אַפּשיין פּון פייער, וואָס אַ סך פּון זיי זענען שפעטער מיט יאָרן געוואָרן אינזשיניערן, דאָקטוירים, שרייַבער און פּירער פּון באַוועגונגען...

און ביי דעם גרויסן פייער האָט גרשון דערציילט פאַר די קינדער אַ מעשהלע וועגן „זיידן און דער באַבע פּריידע“, און ס'איז געווען אַזוי שטיל, אַז מען האָט נאָר געהערט דאָס קנאַקן פּון די פּלאַקערנדיקע צווייגן און דעם ווייטן געזאַנג פּון אַ ליד ערגעץ אַיַבערן גרויסן טייר סילווען. אַלע קינדער האָבן גוט פאַרשטאַנען ייִדיש און ס'איז געווען אַזוי גוט גרשונען צו דערציילן אַ מעשה פאַר קינדער, וואָס פאַרשטייען גוט ייִדיש.

אַבער ביי דעם זעלבן קעמפּ-פייער איז אַרויסגעפּראָטן אַ צווייטער מעשה-דערציילער, וואָס האָט אינגאַנצן פאַרמוקלט גרשונען, און דאָס איז געווען אַן אַכט-יאָריק ייִנגלע, טאַקע דער פּריער דער-מאַנטער דודל אַפּאַטאַשו. מאַנגעמיש איז געווען זיין קולכל, וואָס האָט אַזוי קלאָר און פּרייַדיק-קליינגענדיק אַרויסגערעדט יעדעס וואָרט... ער האָט דערציילט זיין טאַמנס אַ מעשה...

און אַט זעט גרשון אויך אין אַפּשיין פּון פייער טאַקע דאָס פּנים פּון זיין טאַמ, יוסף אַפּאַטאַשו... געקומען צו גאַסט אין קעמפּ באַזוכן זיין פּרוי די שייגע אַדעלע אַפּאַטאַשו און זיין בויקירל, דודל. און בשעת דודל האָט דערציילט דאָס מעשהלע האָט גרשון גישט אַראָפּגענומען זיין אויג פּון זיין טאַמ דעם גרויסן שרייבער. אַזוי פּיל באַוונדערונג געווען אין זיין טאַמנס קלוגע שוואַרצע אויגן, אַזוי פּיל טאַמעשע פּרייד אין זיינע קלוגע שוואַרצע אויגן... גרשון האָט אויך גישט אַראָפּגענומען קיין אויג פּון דודלס מאַמע, די גאָלד-האַריקע, בלוי-אויגיקע, הירשן-אַרטיקע, אַדעלע אַפּאַטאַשו, וואָס האָט געקומט אויף איר זונדעלע מיט באַגערנדיקע פּייַגלעך-פּרייַדיקע ליפּן...

און ס'לויכט אויף ביי גרשונען אין זכרון דער הויכער, דער פעסטגעבוישער, דער טאַקמישער און געלאַסענער אברהם רעדי,

מיט די קלוגע גלויבנדיקע, שוואַרצע אויגן, מיט די העוודיקע שוואַרצע
סאַמעט-וואַנצעס און מיט זיינע בלישטשענדיקע לאַכנדיקע געמאַקטע
ציין. ער איז געשטאַנען אָנגעשפּאַרט אין אַ בוים און זיך געפרייט.
געפרייט זיך מיטן קעמפּ-פייער, מיט די קינדער. ער האָט דאָך אים
געהאַלפּן גרינדן, דעם קעמפּ, „קינדערלאַנד“. אין די ווייטערדיקע
יאָרן קאָן מען זיך גאָרנישט דערמאָנען אין קעמפּ, „קינדערלאַנד“ אָן
א. רעדן. מען קאָן זיך אויך נישט דערמאָנען אין די יידישע שולן
אָן א. רעדן...

ס'מוט אויך אַ לויכט אויף אין גרשונס זכרון דער הייסער, דער
אימפעטיקער. הירשקע האַלפּערן, אַ געפאקטער, אַ הויכער, מיט
אַ געזונטן רויטן קאַליר פנים. ער פרייט זיך אויך מיטן קעמפּ-
פייער, מיט די קינדער. ער איז אויך אייגער פון די גרינדער. מען
קאָן זיך נישט דערמאָנען אין קעמפּ, „קינדערלאַנד“ און אין די יידי-
שע שולן אָן הירשקע האַלפּערן...

ס'מוט אויך אַ לויכט אויף אין זכרון דער פולבלעכער, דער
קלוגער, דער זייער וואַכזאַמער א. דאָראַשקין.

דער צווייטער גן-ערדן

אז מען האָט גרשונען פאַרטרובן פון איין זומער=גן=ערדן, האָט ער זיך אַרײַנגעקליבן אין אַ צווייטן זומער=גן=ערדן. דער ערשטער גן=ערדן האָט געשמעקט מיטן פּייערן ריח פּיין נאַדל=בײַמען; דער צווייטער גן=ערדן האָט געשמעקט מיטן פּייערן ריח פּיין גע=טריקנען היי. פאַרוואָס פון געטריקנען היי? אין געטריקנען היי, אין צווייטן גן=ערדן, האָט ער זיך געקושט מיט אַ שײן מײדל, און נאָך אַ פּייל=שפּילערין דערצו. אָבער דאָס וועט דערצײלען ווערן אַ ביסל שפּעטער.

און דער צווייטער גן=ערדן, וואָס דאָס איז גישט קיין אַנדערער, ווי קעמפּ, „גישטגעדאַיגעט“, איז יענעם זומער געווען אַזוי גע=פאַקט, אַז ס'איז שױן גישט געווען קיין אָרט. ווי אַהינצומאָן די גייע נעסט, וואָס האָבן געהאַלטן אין איין קומען. און געקומען איז מען מיט די ווייסע שיפּן איבערן האַדסאַן, און מיט לאַנגע באַנען פון ניו יאָרק סענטראַל, און אייניקע אפילו צופּוס.

גרשון איז געקומען צופּוס. דאָס הייסט, גישט אינגאַנצן צו=פּוס, איז יענע יאָרן און אפשר איז היינטיקע אויך, אויף די הויפט=וועגן, שטרעקסטו אויס אַ האַנט צו די פאַרבייאַנגדיקע אויטאָמאָ=בילן און איינער פון צען, צי פון צוואַנציק וועט זיך אָפּשטעלן און זיך אַרויפגעמען... און אָט טאַקע אַזוי איז גרשון אָנגעקומען אין קעמפּ אַ ביסעלע צופּוס און מערסטנס אין אויטאָמאָבילן, וואָס האָבן זיך אָפּגעשטעלט פאַר אונדזער בחור, אַ ווילד=פרעמדן, און אים אַרויפגענומען און אים אונטערגעפירט לאַנגע שטרעקעס... אַ טייער לאַנד אַמעריקע...

יאָ, מען האָט געהאַלטן אין איין קומען אין קעמפּ, „גישטגע=דאַיגעט“, וואָס איז דעמלט געוואָרן זייער באַרימט. און אַ סך פּוץ די גייעקומענע האָט גרשון באַמערקט, ווי באַלד זיי ביימזן

איבער די שמאָמישע אויף קעמפֿ=קליידער, נעמען זיי און צעלייגן זיך אין גראָז, און קאַמשיען זיך ווי קליינע קינדער און שעמען זיך גאָרנישט, וואָס נאָך זאָל מען מאַכן פֿון פֿרייד? שרייען? שרייט מען טאַקע, מען פֿוט אַ לאַז אַרויס אַ ווילדן געשריי און מען שעמט זיך ווידער נישט! וואָס נאָך? צעלויפֿן זיך? צעלויפֿט מען זיך טאָג=קע, באַדנאַראַפֿ צעלויפֿט מען זיך און מען שרייט ווידער. ווי לאַנג איז מען דעמלט געווען אָפּגעשיידט פֿון די קינדער=יאָרן? אַ צען יאָדער צוועלף יאָר... אַלע דעמלט אין קעמפֿ, „גישטגעדאָיגעט“ זע=גען דעמלט געווען אַזוי יונג, אַז איצטער גלויבט מען זיך גאָרנישט. געקומען זענען אין קעמפֿ, „גישטגעדאָיגעט“ מערסטנס אַרבע=בער=בחוּרים און מיידלעך, ווייל וווּ טאַקע נאָך, ווי נאָך אין „גישט=געדאָיגעט“, ואיז געווען מעגלעך פֿאַר אַ וואָסער פֿיפֿצן יאָדער זעכצן יאָר אַ וואָך הנאה האָבן פֿון אַ וואָך זומער=רו, און זומער=פֿרייד? געקומען זענען אויך פֿאַרמעגלעכע, מערסטנס מיטליאַריקע, וואָס האָבן געוואָלט זיין צווישן אַ יונגן פֿריילעכן עולם. געקומען זענען אויך ייִדישע שרייבער פֿון אַלע ריכטונגען, ווייל דאָרפֿן זענען געווען זייערע לייענער, יונגע ענטוואַסטישע לייענער.

יענעם זומער איז געווען אין קעמפֿ „גישטגעדאָיגעט“ דער באַרימטער זאַמלער פֿון ייִדישע פֿאַלקס=לידער, י. ל. כהן, און געקומען איז ער נישט נאָר צוליב זומער=רו, נאָך דער עיקר צו באַרייכערן זיין זאַמלונג. און וווּ נאָך, ווי אין קעמפֿ „גישטגעדאָיגעט“, קאָן מען טרעפֿן אַזוי פֿיל בחורים און מיידלעך, וואָס קומען טאַקע סאַמע פֿון פֿאַלק, פֿון די טיפּענישן פֿון פֿאַלק, אין רוס=לאַנד, פּוילן, גאַליציע, בעסאַראַביע, רומעניע, און וווּ נאָך ווי אין קעמפֿ „גישטגעדאָיגעט“, קאָן מען טרעפֿן טאַקע אָט יענע, וואָס האָבן אַליין געזונגען אין דער אַלטער היים אָט די פֿאַלקס=לידער, וואָס י. ל. כהן זוכט...?

גרשון געדענקט אים אַזוי קלאַר, דעם נישט איבעריק וווּ=סיקן י. ל. כהן מיט די ישׂמיכלענדיקע שוואַרצע, קורץ=געשוידע=גע וואַנצעס, מיט די גליענדיקע בעקעלעך, מיט די לאַשטשענדיקע סאַמעט=שוואַרצע אויגן, אָנגעמאַן אין ווייסע ניקערס, אין גרינג=לעך=געקעסלמע גאַלף=זאַקן, מיט אַ העפט אין דער האַנט זוכט=דיק אַ „קרובּ“. און אַז ער האָט געפונען דעם „קרובּ“, מערסטנס אַ מיידל, האָט ער מיט איר זיך אַנידערגעזעצט אין גראָז אין

איר אָנגעהויבן איינצורעדן זי זאָל אים עפעס פאַרזינגען אַ ליד, וואָס זי געדענקט פון דער אַלמער היים, און בדי צוגעבן חשק, האָט ער איר פריער אַליין געזונגען אַ ליד צי צוויי. און די „קרבֿ-גות“ זיינע האָט ער מערסטנס געפאַקט נאָך די מאָלצייטן לעבן דעם גרויסן עס-צימער. מיט אַ סך פאַלקס-לידער, און מיט אַ סך ווערטיעס איז זיין זאַמלונג אין קעמפּ „גישטגעראַגעט“ באַרײַ כערט געוואָרן.

גרשון געדענקט אויך יענעם זומער דעם פאַעט האובן אייז-לאַנד, אויך נאָך אַ מאָלצייט אין גראָן, גישט ווייט פון גרויסן עס-צימער, אַרומגערינגלט פון אַ פריילעכער גרופע יונגע מיידלעך, וואָס האָבן רק געוואָלט ער זאָל פאַרלייענען פאַר זיי זיינע לידער. און האובן אייזלאַנד האָט זיך גערוימלט, געשוויצט, געשעמט זיך. אָבער ווי קאָן מען ביישטיין אַזוינע פריילעכע יונגע מיידלעך?

יאָ, גרשון האָט זיך געקושט מיט אַ שיין מיידל און נאָך אַ פירל־שפילערין דערצו אין אויסגעטריקטן שמעקנדיקן היי לעבן קלויסטער. אַן אַלמער קלויסטער געווען גישט ווייט פון קעמפּ. און אונטערן אַלטן קלויסטער אין שמעקנדיקן היי, איז מען געווען פאַרבאַהאַלטן פון דער גאַנצער וועלט. און מיט אַ פאַר שעה פריער האָט די דאָזיקע שיינהייט אָפגעגעבן קאַנצערט פאַר אַן אַכט הונדערט-קעפיקן עולם, און מען האָט זי גאָרנישט געלאָזט אויפהערן שפילן! אַזאַ פילבאַרער מוזיקער, ווי יעקב שייפער איז נאָך געווען באַגייסטערט פון איר, און גרשון האָט זי געקושט אי פאַר איר זיס-מיידלשקייט, אי פאַר איר גרויסן טאַלאַנט. אָבער וואָס פלוצלונג אינמיטן דער גלעטעניש און קושעניש, זאָל אַרויפֿ-קומען אויפן זכרון דאָס בעסאַראַביער יינגעלע שלמהלע?

און ווער איז דאָס שלמהלע? אויב איר האָט געלייענט דאָס בוך „גרשון מאיר דעם בלינדנס“, דאָרטן באַשרייבט זיך, ווי גרשון פאַרבײַפאַרגדיק דעם גניעסטער לעבן שטעמל ראַשקאַוו, האָט ער דאָרטן געזען אַ יינגעלע אין אַ גרויס הימל שמיין ביים ברעג, און אַרביבערשויען איבערן ברייטן טייד: „מאַ-מאַ!“ ווען די רומענער האָבן פאַרטאַפּט בעסאַראַביע איז שלמהלעס מאַמע פאַרבליבן אויף דער בעסאַראַביער זייט, און זיך גישט געקאָמט אומקערן צוריק...

יא, וואָס זשע פּלוצלינג טאַקע זאָל אַרויפקומען דאָס דאָזיקע
שלמהלע אין זכרון בשעתן קושן זיך מיט זינאַן? און דאָס בעסאַ-
ראַכיער בחורל לאָזט שוין גרשונען נישט אָפּ. ס'האָט זיך באַזעצט
אין אים און וויל שוין נישט אַוועק... און זינאַ, די פּידל-שפּילערין,
וואָס האָט שפּעטער חתונה געהאַט מיט אַ פּיינעם בחור, לעבט זיך
גליקלעך ביז היינט צו טאָג און איז שוין אַ באַכע פון אייניקלעך.
אויב זי דערמאָנט זיך אַמאָל אין יענער זומער-נאַכט לעבן קלויס-
שער, ווונדערט זי זיך מסתמא וועגן דעם מאָדנעם גרשונען, וואָס
האָט זי פּריער אַזוי הייס געקושט, און פּלוצלינג פאַרטראַכט ער
זיך און ער זעט זי שוין נישט... פּירט זי אָפּ צו איר ביידל און
נאָך אַליז אַ פאַרטראַכטער... באַגעגנט זי מאָרגן אינדערפרי לעבן עס-
צימער, גריסט זיך דווקא צו איר, קוקט דווקא אויף איר, אָבער
ער זעט זי נישט. ער איז מיילן און מיילן ווייט פון איר...

פאַרשטייט זיך, אַז זי האָט זיך אָפּגעקערט פון גרשונען; אַז זי
האָט אים ישוין נישט געוואָלט קענען; אַז זי איז אַוועקגעפאַרן פון
„נישטגעראַיגט“ און אפילו זיך מיט אים נישט געזעגנט... אָבער
ווי זאָל זי געווען וויסן, אַז גרשון איז געוואָרן, ווי אַ פרוי וואָס
טראַגט און טראַכט נאָר פון דעם נפש. וואָס האַלט אין איין ווער?
אין איר אינגעווייד...

יא, גרשון איז געוואָרן „טראַגעדיק“ און האָט נאָר געטראַכט
פון דעם נפש אין געוועב פון זיין מאַרד, וואָס איז דערגאַנצערעם
געוואָרן אַ בוך, וואָס האָט געהייסן „פון יענער זייט פּייד“... ער
האָט זיך טאַקע גלייך אין קעמפּ „נישטגעראַיגט“ גענומען שרייבן,
געקומען קיין ניו יאָרק און ווייטער געשריבן... אַזוי האָט דאָס געגו-
מען עטלעכע חדשים... און גרשון האָט געהאַט מזל, מחמת דאָס
בוך „פון יענער זייט פּייד“ איז געוואָרן זייער אָנגענומען ביי די
קינדער פון די שולן און זיי האָבן נישט גערופן דאָס בוך: „פון
יענער זייט פּייד“, נאָר „שלמהלע“, וואָס איז געווען דער נאָמען
פון בעסאַראַכיער יינגעלע, וואָס האָט געשריבן: „מ-א-מ-ע“.

לאמעד שאפיראָ קריטיקירט

אין ענגליש איז דאָ אַ וואָרט „פאָסערד“, אין יידיש מיינט דאָס מסתמא: „ווי אַ שד וואָלט זיך אין דיר אַרײַנגעכאַפט.“ ס'האָט זיך אין גרשונען אַרײַנגעכאַפט אַ שד, אַ שרײַבערישער שד, וואָס האָט אים געמאַמערט, וואָס האָט אים אָפּגעצערט, וואָס האָט אים נישט געלאָזט אָפּכאַפּן דעם אָמעם ביז ער וועט נישט אויס־פירן זײַן פּראָיעקט אָנצושרײַבן די מעשה וועגן ײַנגעלע פון יענער זײט טײך פון אָנהױב ביזן סוף...

אַן ס'האָט פּרײַער אָנגעכאַפט גרשונען צו שרײַבן אַ מעשה האָט ער דאָס געמאַן אין אַ טאַג, אָדער צוויי און פאַרטיק. איצמער איז דאָס שוין נישט געווען קיין מעשה אויף זעקס־זיבן זײַטלעך. איצמער מײַנט דאָס צוויי הונדערט, אָדער מערער זײַטלעך... און ער האָט זיך דעמלט נאָך נישט אויסגעלערנט איבעררייסן דעם טרײַבנדיקן אימפעט פון שרײַבן אויף עטלעכע טעג, זיך אָפרוען און מיט פּרײַשע כוחות זיך װידער געמען דערצו. ער האָט געמוזט האַלטן אין אײַן שרײַבן, פאַקע ווי אַ שד וואָלט אים געײַאָגט. גײַ ווײַנלעך האָט אונדזער בױר ליב צו שלאָפּן לאַנג, אָבער איצמער האָט אים שלמהלע, דאָס ײַנגעלע, „פון יענער זײט טײך“ נישט געלאָזט, אים אויסגערייסן פון בעט פאַרמאַנג... די וואָס זענען דעמלט געווען אין קעמפּ „נישטגעראַיגעמ“ האָבן מסתמא געמײַנט, אַן גרשון איז חס וחלילה צעהושט, ענטפּערט נישט אויף קיין באַגד־סונג, קוקט נישט אויף קײנעם, מען זעט אים נאָר קײנמאָל נישט אָן, באַווײַזט זיך נאָר צו די מאַלצײַטן, אַן אָפּגעצערמער, אַ נישט אָפּגענאַלמער, און אַ געוואָלדיק פאַרמאַכטער...

אין די דרײַ וואָכן און אפּשר נאָך ווײַניקער מיט אַ טאַג, האָט ער אָנגעוואָרפּן די גאַנצע מעשה. אָבער דאָס מײַנט נאָך נאָרנישט, איצמער הױבט זיך אָן דאָס איבערשרײַבן, און דאָס איבערשרײַב:

מוז שוין געדויערן אַ סך לענגער. מיטן איבערשרייבן האָט זיך גאָר
 געביטן די גאַנצע מעשה. דאָס וואָס ער האָט פֿרוער געמיינט, איז
 ס'איז געוואָלדיק שטאַרק, האָט גאָר אויסגעקוקט ביים איבערשרייבן
 געוואָלדיק שוואַך. ווי איינער וואָס פֿאַרזייעט תבואה, און ס'איז אויס-
 געוואָקסן אַרום יעדן זאַנג אַ סך ווילד-גראַזן. ער האָט געמוזט אויס-
 מעקן און צושרייבן, און דאָס צוגעשריבענע ווידער אויסמעקן...
 און דאָ איז ער שוין געווען צוריק אין ניו יאָרק און אַן אַ שטעלע.
 דאָס וואָס מען האָט אים אָפּגעזאָגט אַלס „קאָונטילאָר“ איז קעמפּ
 „קינדערלאַנד“ אינגיטן זומער, איז געווען אַ פּלעק אויף זיין קאַר-
 יערע אַלס לערער. און מען האָט זיך גישט געאייילט אים אָנפֿאַר-
 טרויען אַ שול. ער האָט געמוזט ווידער אָנקומען צו פֿרוואַכטע
 שטונדן, אָבער די פֿאַרדינסטן האָבן געקלעקט בלויז פֿאַר אַ דאָך
 איבערן קאָפּ און פֿאַר פֿרישטיק. ווען ער זאָל זיין באַזאָרגט כאַטש
 גאָר מיט איין מאָלאַצייט אַ טאַג. וואָלט אים שוין געווען גוט ווי די
 וועלט, וואָלט ער געזעסן און געשריבן און געשריבן... איז ווידער
 אַמאָל די גוטע פֿרוי גאַלוביצקאַ, אַ לעבן אויף איר קאָפּ. זי וועט
 אים באַרן, ער וועט האָבן, וועט ער איר אָפּגעבן. זאָל זיך גרשון
 גאַהנישט זאָרגן... וואָס זשע מכוח אַ דריטן מאָלאַצייט? ער האָט אים
 איבערגעהיפּערט. אין דעם בוך „פּון יענער זייט טייך“ ווערט באַ-
 שריבן מיט גרויס אַפּעמיט אין אַ געוויסן קאַפיטל, ווי שלמהלעס
 באַבע באַקט קנישעקלעך פּון קעז, דאָס דאָזיקע קאַפיטל האָט ער
 מסתמא געשריבן אין דער צייט פּון טאַג, ווען ער האָט איבערגעגעהי-
 פּערט דעם דריטן מאָלאַצייט.

פֿאַרנאַכט איז געווען אַ גרויסער נסיון צו זיין הונגעריק,
 מחמת פֿאַרנאַכט האָבן זיך געטראָגן ריחות פּון געשמאַקע מאַכלים
 פּון אַלע ווייניגנען אין דעם הויז, וווּ גרשון האָט געווינט. פֿאַר-
 נאַכט האָט גאַנץ ניו יאָרק געגעסן וועטשערע, און ווייל גרשון האָט
 געווינט, אַז גאַנץ ניו יאָרק עסט איצט וועטשערע, איז זיין הונגער
 געווען גאָר שטאַרקער. האָט ער דאָך געקאָגט מאַכן מיט פֿרוי גאַ-
 לוביצקאַ, אַז אָנשטאַט ביימאָג זאָל ער עסן פֿאַרנאַכט דעם געבאָרגטן
 מאָלאַצייט? האָרף מען געמען אין אַכט, אַז אין קאַפּע „אייראָפּע“
 האָט גרשון ביים בייטאַניקן מאָלאַצייט געקאָגט טרעפּן אַ סך פּון
 זיינע גאַעטע חברים — שרייבער און דאָס רעדן ביים עסן וועגן
 און אַרום דער ליטעראַטור איז געווען דער כריין, דער באַרנפּ, וואָס

האָט באַווירצט יעדן בים, יעדן שלונג... איז אויב גרשן זאָל שוין
יאָ הגאָה האָבן פון איין סאָלירן מאָלצייט, טאָ זאָל דאָס שוין זיין
מיט די באַווירצנדיקע וויער סמימוליהנדיקע שמועסן...

שפעטער מיט יאָרן, אין לאָס אַנדזשעלעס, האָט גרשן שטאַרק
געבענקט גאָד אָט די דאָזיקע מאָלצייטן אין ליטעראַרישע קאָפּיען.
ס'האָט זיך קיינמאָל גאָר נישט געגעסן אין לאָס אַנדזשעלעס מיט
אלע הונגעריקע זאָפּטן, ווי אין קאָפּע „איראָפּע“, אָדער אין קאָפּע
„ראָיאָל“. שוין געמיינט, ווער ווייסט, פאַרלוירן בכלל דעם אָפּעטיט,
ערשט ווען ער איז געקומען אויף אַ באַזוך קיין ניו יאָרק, זיך גע-
זעצט מיט חברים שרייבער צו אַ מאָלצייט, ווי ווידער אַמאָל: אַזע
טעם, אַזע פּרייד פון עסן...

קאָפּע „איראָפּע“, וואָס האָט זיך איבערגעקליבן אויף דער
דרייצנטער גאָס לעבן צווייטער עוועניו, איז געווען אַ לאַנגער צי-
מער מיט אַ גרויס ברייט פּענצטער פון פאַרנט. מאַקע דאָס איינ-
ציקע פּענצטער און אָפּטמאָל האָט מען אפילו ביימאָג געדאַרמט
אַנצייגן די עלעקטריק. אַ פּובּליצאָנאַנציק מישלעך זענען דאָרטן
געווען און ביי די אָט פּובּליצאָנאַנציק מישלעך איז געזעסן די גאַנ-
צע יידישע ליטעראַטור אין אַמעריקע... ביי די דאָזיקע מישלעך איז
געזעסן די גרויסע בליענדיקע עפּאָכע פון דער יידישער ליטעראַטור
אין אַמעריקע...

אַז אָפּטער באַזוכער איז דאָרטן געווען לאַמער שאַפּיראַ. און
ס'האָט אים געצויגן גראַדע צו די מישלעך פון די גאָר יוגנדיקע שריי-
בער. און וויסן זאָל מען וויסן, אַז ס'איז געווען אַ געוויסע גדלות, אָדער
שאַקע סגאָבזום ביי געוויסע שרייבער. אַן אַנערקענטער שרייבער וועט
אַריינקומענדיק אין קאָפּע „איראָפּע“ נישט גיין צו אַ מישל, וואָס
ס'זיצן דאָרטן גאָר נישט אַנערקענטע שרייבער. ער וועט זיך באַ-
דאָי זעצן איינער אַליין ביי אַ מישל, אויב ס'איז קיינער נישטאָ פון
זיין גלויבן, פון זיין סטאַזש. אַ יוגנדיקער שרייבער וועט וועלן צוגיין
צו זיין מישל, וועט ער אים איצט נישט אָפּשכּויםן, פאַרקערט,
אָדערבא וואָדערבא...

די קריטיק דאָ אין קאָפּע „איראָפּע“ איז געווען שאַרף ווי
אַ חלף, דאָס הייסט, קאָלעגן שרייבער, אַז זיי האָבן אַנאַליזירט
דיינע אַ שאַפּונג איז נישט געווען אפילו מיט קיין איין מראַפּעלע
רחמים... לאַמער שאַפּיראַ האָט קיינמאָל נישט געריסן קיין פּאַסן.

אויב פון א ווערק האָט מען געדאַרפט רייסן פאַסן, האָט ער גאָר
אינגאַנצן געשוויגן. האָט שוין אַ שרייבער געוואָסן, אַז אויב לאָ-
מעד שאַפיראַך רופט זיך גישט אָפּ אויף זיין גאָר וואָס געדרוקטער
זאָר. איז אַ סימן, אַז זי געפּעלט אים גישט...

און אָט גאָר פּילע וואָכן אויף געבאַרגטע מאַלצייטן, האָט
גרשונס ווערק, „פון יענער זייט טייד“ זיך אָנגעהויבן צו דרוקן אין
דער „פרייהייט“ שטעלעך אין פאַרזעצונגען... האָבן חברה שרייבער
גערופן פאַסנווייז. מען האָט צעטרייבערט יעדע פאַרזעצונג, מען
האָט געשינפן ביז בלוט. און אברהם טאַבאָטשניק, וואָס האָט גרשי-
גען כמעט ישמענדיק געגעבן סמיכה, איז גראַדע דעמלט גישט גע-
ווען אין גוי יאָרק און לאַמעד שאַפיראַך האָט געשוויגן, ווי אומיסטנע
געשוויגן. דווקא באַגריסט גרשונען זייער פריינדלעך, אָבער אַגו,
זאָל ער זיך אָנרופן וועגן זיין „פון יענער זייט טייד“ אפילו מיט
אַ האַלב וואָרט... איז דאָ אַ סימן, אַז ס'געפּעלט אים גישט, און
ס'איז גרשונען זייער ביטער, ער האָט שוין גישט הנאה, וואָס ב.
דיווקין האָט זיך יאָ אָפּגערופן מיט אַ גוט וואָרט... און געשוויגן
האָט לאַמעד שאַפיראַך ביזן סוף. דאָס הייסט ביז דער לעצטער פאַר-
זעצונג, און אַז ס'איז געקומען די לעצטע פאַרזעצונג האָט ער זיך
אָנגערופן:

— געליינט פון אָנהייב ביזן סוף... מען טאָר זיך גישט גאָב-
געבן דעם יצר הרע פון דרוקן זיך וואָס גיכער.
און אַז גרשון האָט אים געפרעגט, וואָס ער מיינט דערמיט,
האָט ער זיך אָנגערופן, אַז מען האָט דאָס געדאַרפט אַוועקלייגן,
דאָס לאָזן זיך אויסשמיין...

און לאַמעד שאַפיראַס פאַר ווערטער זענען געווען גרשונען צום
געזונט, מחמת ווען ער האָט דאָס געהאַלטן אַרויסגעבן אין אַ בוך,
האָט גרשון גוט געהאַרעוועט, דורכגעזיפט יעדעס וואָרט...

גרשון האט מול...

גרשון האט ווידער געהאט מול. זיין לענגערע מעשה וועגן שלמה'לען ביים גיעסטער, וואָס איז אָפּגעשניטן געוואָרן פון זיין מצ מצו, ווען די רומענער האָבן פאַרבאָפּט בעסאַראַביע, איז אַרויס אין אַ בוך=פּאַרם אונטערן נאָמען „פון יענער זייט טייד“... און וואָס פאַראַ פאַרלאַג האָט דאָס אַרויסגעגעבן? אַרויסגעגעבן האָט אים דער נאָר גרויסער פאַרלאַג. וואָס גיט אַרויס בין היינט צו טאָג ס'רוב ביכער פון ירושע שרייבער...

דער נאָר גרויסער פאַרלאַג הייסט „בוך=קאָמיטעט“. ס'נעמען זיך צונויף גוטע פּריינט און געטרייע ליינער פון אַ געוויסן שרייבער, מען רופט זיך „בוך=קאָמיטעט“ אַזוי און אַזוי, מען זאַמלט אבאָגענטן, מען טוט נאָך אַנדערע זאַכן און מען דערשלאַגט זיך צו אַ געוויסן סכום, וואָס ס'האַרט קאָסמן אַרויסגעבן דעם בוך. אין אַז מען דערשלאַגט זיך נישט צו דער נאַנצער סומע, וועט דער דרוקער סיי ווי סיי נעמען דרוקן דעם בוך, און דער איינבינדער בינדן דעם בוך. זיי וועלן דאָס טאָן אויף באַרג. אַ משכּוּן איז געווען דאָס בוך אַליין. דאָס הייסט, מען וועט אַרויסגעבן דעם מחבר בלויז אַ הונדערט אָדער צוויי הונדערט ביכער, און די איבעריקע וועלן ליגן אין דער בינדעריי בין וואָנעט מען וועט זיי אויסלייזן. און וויפּל ביכער זענען געבליבן ליגן אין דער בינדעריי אין אַ געוויסער געכיידע אויף קאַנאַל ספּריט, און דער מחבר האָט זיי קיינמאָל נישט אויסגעלייזט, ווייל ער האָט נאָך די ערשטע צוויי הונדערט נישט פאַרקויפט?... (דער באַלעבאָס פון דער דאָזיקער בינדעריי איז געווען באַקאַנט אונטערן נאָמען זלמן). אַזוי איז אויך געווען מיט גרשונס „פון יענער זייט טייד“. זלמן האָט אַרויסגעגעבן בלויז אַ צוויי הונדערט ביכער און די איבעריקע זענען געלעגט און געלעגט, און געלעגט... יאָרן און יאָרן געלעגט...

גרשון האָט אויך געהאָט מזל צום זעצער. געזעצט האָט זיין בוך דער זייער גוטער זעצער. י. בוראַקאָף. דער דאָזיקער בוראַקאָף — ביי אים איז געווען אַ שמהה צו זעצן אַ יידיש בוך, נישט נאָר צוליב פרנסה, נאָר אויך צוליב דער פרייד, וואָס ער פאַרמערט די יידישע ליטעראַטור. זיין גרויסער שרייבער איז געווען לאַמעד שאַ פיראָ, און ווען ער האָט איינגמאַל געזעצט זיינעם אַ בוך, האָט ער געלאָזט אַפּהרוקן אויף דער צווייטער זייט פון שער-בלאָט: „געזעצט פון י. בוראַקאָף.“ ס'איז ביי אים געווען אַ זכות.

גרשון קאָן נאָך אַנדערע זעצער פון יענע יאָרן אין דעם שניט פון י. בוראַקאָף, ווי למשל מאיר קאספּאָף, וואָס ווען ער האָט געזעצט די ווערק פון זיינע באַליבסטע שרייבער, האָט ער זייערע מאַנוסקריפּטן באַהאַלטן ביי זיך אין הויז, ווי מען באַהאַלט אַן אַבן טוב. דער זעלביקער קאספּאָף האָט איינגמאַל געוויזן גרשונען דעם גאַנצן כתב-יד פון שלום-עליכמס „מאָטל פייסי דעם חונס“...

היינט דאָס, האָט אים שוין גאָט געהאַלפּן, גרשונען, און מען האָט אים אַרויסגעגעבן נאָך אַ בוך. און ווען ער וועט קומען אין דער ביבליאָטעק אויף איסט-בראָדוועי וועט גרשון טרעפן אויף אַ פּאָל ליצע צוויי ביכער זיינע: די צוויי בענד קינדער-מעשהלעך, וואָס דער שלום-עליכס פּאָלקס-איינסמיטום האָט אַרויסגעגעבן, און דאָס בוך „פון יענער זייט פייך“, וואָס דער אויבנדערמאָנטער נאָר באַרוימעט פאַרקאָג האָט אַרויסגעגעבן. דעם אמת געזאַגט אין גרשונען געווען אַ סך פריילעכער, ווען ער האָט אין דער ביבליאָטעק אויף איסט-בראָדוועי נישט געטראָפּן אויף די פּאָליצעס קיין איינעם פון די דריי בענד. אַז ער האָט זיי נישט געטראָפּן האָט ער געמיינט, אַז מען לייענט זיי איינע, דאָס הייסט, אַז לייענער האָבן זיי אַרויסגע-נומען צו זיך אַהיים. האָט ער זיי אָבער יאָ געטראָפּן אויף דער פּאָליצע, איז אים געוואָרן אומעטיק. ס'האָט געמיינט, אַז מען פרעגט זיך נישט אַזוי שטאַרק נאָך נאָך זיי.

אברהם טאַבאָמשיניק האָט אומיסטנע איינגמאַל דורכגעפירט אַ שטיקל ספּאַטיסטיק אין דער ביבליאָטעק אויף איסט-בראָדוועי. איר ווייסט האָר, אויף יעדן ביבליאָטעק-בוך איז צוגעקלעפט אַ קע-שענע, און אין דער קעשענע שטעקט אַ קאַרפל, און אויף דעם קאַרפל שטעמפלט די ביבליאָטעקאָרן דעם דאָטום ווען דאָס בוך

איז אַרויסגעגעבן געוואָרן. האָט טאַכטאָטישניק געצײלט די דאָטומס אויף געוויסע קאַרטלעך און זיך דערװוסט וויפיל לײענער האָבן אַרויסגענומען דעם און דעם ייִדישן בוך. אַזוי אַרום האָט ער גע- קאָנט זאָגן, אָז זישאָ לאַנדווײן, למושׁל, אַדער מאַני לײבן, אַדער אפילו גרשונען, האָבן געלײעגט אַזוי פיל און אַזוי פיל מענטשן. זײן סטאַטיסטיק האָט אָבער באַװיזן, אָז וואָס אַ יאָר לײענט מען דעם בוך פֿאַרן ווייניקער און ווייניקער...

אויך אין איטשע בידערמאַנס בוך-געשעפט איז גרשון אָפּט געגאַנגען זען אויב ס׳פאַרקויפט זיך זײן בוך. איטשע בידערמאַן האָט בײַ אים גענומען צוואַנציק קאָפּיעס און זײ אַרײַנגעשטעלט אויף אײנער פון די פּאָליצעס. אונדזער מחבר, וואָס איז געקומען כמעט יעדן מאָג אין בוך-געשעפט, האָט עפעס נישט געפאַסט צי פּרעגן בידערמאַנען צי ער האָט שוין עפעס פאַרקויפט. די בעסטע זאָך איז געווען אַ קוק צו מאַן אויף דער געוויסער פּאָליצע און איבערצײלן זײנע ביכער. האָבן געפּעלט אַ פּאָך איז געווען יאָ פּרײז. האָט גאָרנישט געפּעלט, איז געווען אַן אומעט... וויפיל מחברים אַרײַנקומענדיק צו בידערמאַנען האָבן דען נישט געמאַן דאָס זעל-ביקע וואָס גרשון? — דאָס הייסט, די ערשטע זאָך געוואָרפן אַן אויג אויף אַ געוויסער פּאָליצע און געצײלט אין זײער געדאַנק זײע-רע ביכער... דער גיהאָדריקער איטשע בידערמאַן האָט גוט געווסט, אַז מען צײלט אים אויף די פּאָליצעס, אָבער ער האָט זיך געמאַכט נישט וויסנדיק, געזעסן זיך ווי אַ בודאַ אין זײן, מיט שוואַרצן לעדער אויסגעבעטער. שמוץ, צווישן די פּולע ליפן זײנע דער שטענדיקער ציגאַר און פּילאָאָפּיש געהאַלטן אין אײן ציען פון אים, צי ער איז יאָ געווען אָנגעצוהנדן, צי נישט.

גוט איז געווען פאַר דעם דאָזיקן בוך-געשעפט, וואָס עמלעכע בלאָק ווייטער, אויף דער צווייטער עוועניו, האָט זיך געפונען דער גרויסער ייִדישער שפּיטמאַל, בית ישראל. וואָס איז אַזוי גוט געווען? די אַמעריקאַנער געבוירענע ייִדישע טעכטער האָבן אָפּט געקויפט אַ ייִדיש בוך בײַ בידערמאַנען און אים געטראַגן אַלס מתנה צו אַ יוראָפּישער מאַמען אַדער טאַטן, אַ חוּלָה אין דעם דאָזיקן האָספּיטאַל. פאַרוואָס גראַדע אַ טאַכטער, און נישט קײן זון? ווייסט נישט גרשון, נאָר ער האָט עפעס געזען אין דעם דאָזיקן בוך-גע-

שעפמ נאָר מעכטער קויפן אַ ייִדיש בוך, אָנמאָן אַ נחת רוח דער קראַנקער מאַמען אָדער טאַטן...

יאָ, די דאָזיקע אַמעריקאַנער געבוירענע ייִדישע מעכטער, וואָס זענען געגאַנגען באַזוכן אַ קראַנקן טאַטן אָדער מאַמען אין שפיטאַל, האָבן אַ ביסל אונטערגעהאַלטן דאָס ייִדישע בוך. גרשון האָט אַפילו אָנגעשריבן אַ מעשה וועגן אזאָ בוך, געקויפט פאַר אַ חולה אין שפיטאַל. ער דערציילט אין דער מעשה, ווי אַ געוויסער יהושע, אַ ייִדישער פּאָעט, שפּאַרנדיק לאַנגע יאָרן פון זיינע מאַגערע פאַר־דינסטן, האָט אַרויסגעגעבן אַ זאַמלונג פון זיינע לידער אין אַ בוך־פּאַרם. בידערמאַן האָט ביי אים גענומען צען קאָפּיעס. יהושע איז כמעט אַלע טאָג געגאַנגען אין בוך־געשעפט און, פאַרשטייט זיך, געציילט זיינע ביכער אויף דער פּאָליצע, און שמענדיק איבער־געציילט צען. דאָס הייסט קיין איין בוך איז נישט פאַרקויפט גע־וואָרן... איינמאַל אַ טאָג, ער קומט אַרײַן און ציילט און — ס'איז גיין... פרייט ער זיך אוודאי... מיט אַ פּאַר טעג שפעטער, אָבער, ער קומט אַרײַן און ציילט, און ס'איז צוריק צען. ווי קומט עס? בושה אין אַ זייט. ער מוז פּרעגן בידערמאַנען, און בידערמאַן האָט אים דערציילט, ווי אַ יונגע פרוי גייענדיק אויף אַ באַזוך צו איר קראַנקער מאַמען אין האָספיטאַל, האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף אַ ייִדישן בוך פּאָעזיע. האָט איר בידערמאַן רעקאָמענדירט יהושעס בוך. און דאָס איז די סיבה, וואָס ער האָט איין טאָג געזען בלויז גיין... מיט אַ פּאַר טעג שפעטער, ווי ס'קומט אַרײַן אַ מיטליאָרי־קע פרוי מיט יהושעס בוך אין אירע הענט, געזאָגט, אז זי איז אַ נױרס (קראַנק־שוועסטער) אין דעם דאָזיקן ייִדישן שפיטאַל און איינע אַ פּאַציענטקע, אַן עלטערע פרוי איז געשפּאַרבן און איבער־געלאָזט אָט דאָס דאָזיקע בוך. וואָס זשע וועט עס זיך וואַלנערן אין שפיטאַל, אַן עבירה, ייִדישע אותיות... און דעריבער איז שוין ווידער צען...

* * *

דער זעלביקער יהושע פון גרשונס מעשה, וואָס איז אַן אויס־געפּראַכטער נאָמען, אָבער ס'איז געווען אַזעלכער, האָט שפעטער מיט אַ פּאַר יאָר אַרויסגעגעבן נאָך אַ בוך... אין כל זמן יהושע

וועט לעבן און כל זמן ס'וועט זיך נישט אָפּטאַן פון אים זיין שאַפּ
פונגס־קראַפּט, וועט ער האַלטן אין איין אַרויסגעבן ביכער... זאָלן
אפילו בלוז צען, צוועלף יידן לייגען... זאָל אפילו עמעצער גאָר
זיין טויט, וואָס וועט זיך פאַראינטערעסירן מיט זיינע לידער לייגע
געז... זאָל דער צוקונפטיקער היסטאָריקער אפילו ציטירן בלוז
איין שורה פון זיינע לידער...

אַמאָל, אַמאָל אויף דער צווייטער עוועניו...

איצטער זאָגט מען שוין: „אַמאָל, אַמאָל אויף דער צווייטער עוועניו!“ און ווי אַמאָל איז דער אַמאָל? נאַרנישט קיין ווייטער אַמאָל, אפילו נישט קיין גאַנצע צענדליק יאָר.

ווען גרשון וועט קומען צוגאַסס קיין ניו יאָרק, וועט ער מאַכן אַ שפּאַציר איבער דער האַזיקער גאַס און ס'וועט מסתמא זיין, ווי מען קומט נאָך לאַנגע, לאַנגע יאָרן אויף אַ באַזוך אין היים-שטעטל: דער איז נישטאָ, יענער איז שוין נישטאָ... די זעלביקע הייזער, אָבער פרעמדע פּנימער קוקן אַרויס דורך די פענצער... זיין פּרייז לעבן חבר יאָסל קאַמלער וועט ער שוין זיכער נישט טרעפן אויף צווייטער עוועניו, און אַ צווייטן חבר, דעם קלוגן און אומעטיקי זוני מאָד, וועט ער שוין אויך זיכער נישט טרעפן אויף צווייטער עוועניו... און אויך נישט אַ הויפּטן חבר, מאיר פון די שנאָרער, דער געטרייסטער לייענער און דער גרויסער בקי אין דער יידישער ליטעראַטור; און נישטאָ איז אַ פּערטער חבר, אונזאַעל שלייען, דער טאַלאַנטפולער פּיאַניסט און דער געוואַלדיקער ליב-האַבער פון מוזיק און טאַנץ; און נישטאָ שוין אויף צווייטער עוועניו גלאַט אַזוי פּרייגד, ווי דער היפּשער אָבער קינדערשער שלום מאַניו, דער טאַלאַנטפולער אַקטיאָר פון דער ווילנער טרופּע, וואָס האָט יאָרן און יאָרן נישט געשפּילט קיין יידיש טעאַטער, נאָכדעם ווי די ווילנער טרופּע איז אונטערגעגאַנגען, נאָך געבענקט נאָך איר, נאָך גערעדט פון איר; נישטאָ שוין אויך אַן אַגדער פּיינער אָפּ טיאָר פון דער ווילנער טרופּע, — דער וואַרעמער, צוגעלאָזמער משה פּעדער, מיטן זילבערנעם קאַפּ האָר, מיט דער ברוסטיקער שטיג מע און מיטן אָפענעם, ליכטיקן שמייכל... נישטאָ שוין איסאַק גלאַדשטיין, דער שיינער בחור און דער שיינער זינגער; נישטאָ שוין דער געפאַקטער, לייביקער לעאָן האַטמאַן, דער ראש פון אַלע

טעאמער-אימפרעסארוואס, דער גרויסער נאש-בראט, וואס אראפ
אים זענען די מערסטע יידישע שרייבער געקאנגען אומזיסט אין
מאָרים שוואַרצע קונסט-טעאמער... נישטאָ שוין אימשה בידערמאָן,
דער ניהאַדיקער און גוממוטיקער מוכר-ספרימינק... נישטאָ שוין
נאָך און נאָך חברים שרייבער און אַקטיאָרן, און די וואָס זענען נאָך
דאָ, זיי צו לאַנגע יאָרן, וועט שוין גרשון אויך נישט זען אויף
צווייטער עוועניו.

מען זאָגט, אז קאָפּע „ראַיאַל“ איז שוין נישטאָ. ס'איז נאָך
דאָרטן געוואָרן אַ קלינגע-סמאָר. און אז קאָפּע „ראַיאַל“ איז
שוין נישטאָ איז פּנה הוּרה, פּנה זיווה, האָט זיך אָפּגעמאָן די
פּראַכט, האָט זיך אָפּגעמאָן די לויטערקייט פון צווייטער עוועניו.
און די חברים שרייבער און אַקטיאָרן גייען שוין נישט אַהינצו.
אפּשר וועט נאָך גרשון טרעפּן אַ פּאָר פּאַרבלאַנדזשעמע נשמות
אין געוועזענעם בוך-געשעפט פון אימשה בידערמאָן...

אַבער דערווייל פּאָרט נאָך נישט גרשון קיין גיין יאָרק, דערווייל
זעט ער די צווייטע עוועניו, ווי ער האָט זי געזען אַמאָל. ער האָרט
נאָך אַ קוועטש מאָל אַ קנעפל אין זיין זכרון, און זי וועט אַ לויכט
מאָן צו אים מיט אַלע לויכטונגען, און ער מיינט טאַקע ממש,
אַ לויכט מאָן, ווייל צווייטע עוועניו איז געווען די גאָס פון פּילע
ליכט אין אָונט, העלע ליכט ביי די אַריינגאַנגען פון אַלע פּיר
יידישע טעאָטערס דאָרטן. און יידן פון אַלע געגנטן פון גרויסן
ניו-יאָרק און אומגעגנט האָבן זיך אַלע אָונט געצויגן אין די מאַכן
אויף צווייטער עוועניו צו די פּיר יידישע טעאָטערס מיט די העל-
באַלויכטדיקע אַריינגאַנגען און די העל-באַלויכטענע בילדער פון
די גרויסע שמערן, ווי לודוויג זאַן, מאַלי פּיקאָן, מאָרים שוואַרץ,
אהרן לעבעדיעו, מנישה סקולניק און נאָך און נאָך...

וויפּל יידישע טעאָטערס זענען דעמאָלט געווען אין גרויסן גיין
יאָרק? מערער פון אַ צענדליק: פּיר אויף צווייטער עוועניו. איינער
אויף דער באַווערי, וואָס דאָרטן האָט געקלינגט מאַקס געביל, איז
גען אין אורווינג פּלעיס, וווּ דאָרטן האָבן ביידע יעקבס, דאָס
הייסט יעקב בן עמי און יעקב מעסמל געפרוּווט איינשטעלן אַ היים
פון נאָך אַ יידיש טעאָטער.

און גרשון, וואָס האָט פון קלינגערהייט ליב געהאַט דעם
יידישן טעאָטער, און וואָס אַלס יינגל האָט נישט איין מאָל גע-

כאַפט פֿייערדיקע פעטש צוליבן ייִדישן טעאַטער אי פֿון זײַן מאַטן, אי פֿון אַ געוויסן בײַזן נאַראַדאָוואַי, און וואָס אַלס בתּוּרל האָט גאָר אַלײַן געהאַלפֿן גרײַנדן אַ ייִדישן טעאַטער אין בערשאַד, האָט אײַצט געגעסן ייִדיש טעאַטער מיט אַ גרויסן לעפֿל. ער האָט נישט געדאַרפט קױפֿן קײַן בילעט. יאָסל קאָטלער האָט אים מיטגענוג מען, און נישט יאָסל קאָטלער האָט באַצאָלט, און נישט זײַן אורח. גרשון. מען האָט יאָסלען קאָטלער אַרײַנגעלאָזט אומזיסט אומעטוב. און נאָך מיט אַ ברייטן שמײַכל...

און אַז גרשון דערמאָנט זיך אײַצט אין לודוויג זאַין, וואָס האָט פֿאַרמאָנט עפעס ווי אַ פֿידעלע אין מױל, אָדער ווי אַ מײַן גאַרמאַשקע, אין יעדן וואָרט וואָס ער האָט אַרויסגערעדט איז געווען רײַגע — מוזיק; און אַז גרשון דערמאָנט זיך אײַצט אין בײַ-נאַ אַבראַמאָוויטש, די מאַמע פֿון אַלע ייִדישע מאַמעס אויף דער ייִרשער בײַגע; און אַז גרשון דערמאָנט זיך אײַצט אין דעם דעמלטיקן מױני וויינגפֿריד, וואָס רופֿט זיך אײַצט פֿאַרל מױני. און וואָס פֿאַר אַ ראַל ער האָט נישט געשפּילט, האָט ער מיטגעריסן, פֿאַרטראָגן, געהאַלטן דעם עולם געשמידט, אים נישט געלאָזט אָפֿן נאַפֿן דעם אָטעם; און אַז גרשון דערמאָנט זיך אײַצט אין מאָריס שוואַרץ פֿון יענע יאָרן אין זײַנע שלום-עליכם-ראָלן; און אַז גרשון דערמאָנט זיך אײַצט אין רודאַלף שילדקרויט אין דימאָווס, „בראַנקס-עקספּרעס“, און אַז גרשון דערמאָנט זיך אין נאָך און נאָך... די נאָלדענע עפֿאַכע פֿון ייִדישן טעאַטער אין אַמעריקע...

יאָ, גרשון דאַרף בלוזן אַ קוועטש טאַן אַ קנעפל אין זײַן זכּרון, ווי צווייטע עוועניו לױכט אויף מיט אירע פֿיר ייִדישע טעאַטערס און ער זעט, ווי יידן פֿון בראַנקס, און פֿון וויליאַמסבורג, און פֿון בראַנזוויל, און פֿון אײַסל גױ יאַרק, און פֿון קױני אײַלאַנד, און פֿון בראַיטאַן, ציען זיך יום-טובֿדיקע מיט זײַערע פֿרויען און קינדער נאָכן עונג ייִדיש-טעאַטער.

יאָ. אַ סך יידן געדענקען אַלע פֿיר ייִדישע טעאַטערס אויף צווייטער עוועניו. אָבער נישט קײַן סך מסתּמא געדענקען דעם פֿינפטן ייִדישן טעאַטער אויף צווייטער עוועניו. נישט קײַן סך עלעק-פֿרישע לױכט האָבן געשײַנט אײַנדרױסן פֿאַרן אַרײַנגאַנג פֿון דעם דאָזיקן פֿינפטן ייִדישן טעאַטער. ס'האַבן גאָר אײַנגאַנצן נישט גע-ברענט קײַן לױכט בײַם אַרײַנגאַנג. ס'איז בכלל נישט געווען קײַן

געביידע פאר א טעאטער. ס'איז געווען א פשוט רויט-צויגלדיק
הויז פון א דריי אָדער פיר שמאַק, מיט דירות אויף די אונטער-
שמע שמאַקן, בלויז אויפן אויבערשטן, אז מען איז אַרױנגעגאַנגען
גען אין אַ מין זאַל מיט בענקלעך פאר אַ הונדערט אָדער הונדערט
און פופציק מענטשן, האָט מען געזען אַ קליין בינעלע, טאַקע נאָר
אַ פיצעלע בינעלע, אַ בינעלע ווי פאר ליאַלקעס. ס'איז טאַקע גע-
ווען אַ ליאַלקע-טעאטער, אַ יידיש ליאַלקע-טעאטער. דער איינציג-
קער פון דעם מין אין אמעריקע ביי יידן, אָנגעפירט פון זוני
מאוד און יאָסל קאַטלער, און דעריבער טאַקע געהייסן: מאָדיקאַט-
טעאטער, דאָס הייסט, מאָוד און קאַטלער...

מבינים פון מאַריאַנעטן-טעאטער האָבן געזאָגט, אז „די מאַ-
דיקאַטלער“ האָבן צו זיך גאַרנישט קיין גלייבן. סיי די פאַרם און
סיי דאָס מאַטעריאַל, וואָס זיי שפּילן, איז גאָר אינגאַנצן אַנדערש
פון די אַלע מאַריאַנעטן-טעאטערס אין פאַרשיידענע לענדער איז
בער דער גאַנצער וועלט. יעדער מאָדיקאַטל איז געווען אַ קונסט-
ווערק אין געבוי...

און אָפּ די דאָזיקע „מאָדיקאַטלער“ זענען דאָס געווען דער
פּינפטער יידישער טעאטער אויף דער צווייטער עוועניו. אַ פאַר
ווינטערס האָבן זיי געשפּילט אין אַ באַשטימטער געביידע, דער-
נאָכדעם האָבן זוני מאָוד און יאָסל קאַטלער זיך מיישב געווען,
אז אייגנטלעך האָרפן זיי גאַרנישט קיין טעאטער-געביידע, נאָר
קאָנען קומען מיט זייערע מענטשעלעך אויף פאַרשיידענע אונטער-
געמונגען, אימפּראָוויזירן אַ פיצעלע בינע און שפּילן טעאטער...
און זיי זענען געקומען אויף די שמחהלעך, וווּ אַרבעטער און
פאַלקס-מענטשן האָבן געפראָוועט און אויף שמחהלעך פון די קינג-
דער-שולן אודאי און אודאי געקומען. ערשט דאָרפן האָט מען
זיי אויפגענומען מיט דער גרעסטער פרייד...

איטשע בידערמאנס בוך-געשעפט

פונקט לעבן קאפע „ראַיאָל“, די דריטע טיר איז געווען איז
טשע בידערמאנס קראָם פון יידישע ביכער. און איטשע בידער-
מאָנס קראָם פון יידישע ביכער איז, „דאָנקען גאָט“ שמענדיק גע-
ווען פֿול, און נישט חס וחלילה מיט קונים, נאָר מיט יידישע שריי-
בער. לצים האָבן געזאָגט, אַז איטשע בידערמאָן, אַליין אַ יידי-
שער שרייבער, האָט אומיסטנע אויפגעפנט זיין בוך-געשעפט
לעבן קאפע „ראַיאָל“, כדי ס'זאָל אים כאָטש נישט זיין אומעטיק.
כמעט יעדער יידישער שרייבער גייענדיק אין קאפע „ראַיאָל“, האָט
געמוזט זיך אַרײַנכאַפן פריער אין זיין קראָם, אַ קוק טאָן, וואָס
ס'מוט זיך דאָרטן. ווען נישט די שרייבער, וואָלט אים טאַקע געווען
זייער אומעטיק. דער קונה פון יידישן בוך איז זעלבן געקומען.
בידערמאָן האָט באַדאָי אויך אַרײַנגענומען ענגלישע ביכער. אַז די
ענגלישע ביכער זאָלן אים העלפן אויסהאַלפן די יידישע ביכער.
האָבן זיי טאַקע אַ ביסל אויסגעהאַלטן...

אַפּטמאָל האָט זיך גרשוגען אויסגעדאַכט, אַז די יידישע שריי-
בער זענען אים געקומען העלפן וואָרטן אויפן קונה פון יידישן בוך.
אַז אַזאַ קונה איז יאָ געקומען האָט די זעלביקע דערוואָרטונג:
„אפשר וועט ער קויפן“, וואָס האָט זיך באַוווּזן אין בידערמאָנס
אויגן, זיך אויך באַוווּזן אין די אויגן פון די יידישע שרייבער.
זוי פאַרטיפּט די שרייבער זענען צווישן זיך פריער נישט געווען
אין אַ געשפרעד, זוי היים מען זאָל זיך פריער נישט געווען זיך
אַמפּערן, אַז ס'איז אַרײַנגעקומען דער דאָזיקער מעגלעכער קונה
איז מיטאַמאָל געוואָרן שטיי. אַלע האָבן אים גאַסגעקוקט. אַלע
האָבן זיך אונטערגעהערט אויף וועלכן יידישן בוך דער קונה פּרעגט
זיך נאָר. אַלע זענען געווען בלוטיק פאַראינטערעסירט, ער זאָל
טאַקע עפעס געבן צו לייזן..

פאר ביכער פון פאָעזיע אין זעלמן געווען אַ קוגה. און אַז
 ס'האָט זיך איינמאַל אין אַ שמיטה אַזאַ קוגה יאָ באַוווּזן, האָט
 מען אים חושד געווען, אַז ער איז אַ דעקלאַמאַטאָר. דאָס הייסט
 אַזעלכער, וואָס האָט ליב אויפצוטראַגן פאַר זיין קלוב, צי פאַר
 זיין אָרד־צווייג און דעקלאַמירן אַ ליד. נאָכגעפּרעגט האָט זיך
 אַזאַ קוגה געוויינגלעך אויף מאָרים ראַזענפּעלדס צו באַוושטאָוערס ליד
 דער. ס'פּלעגן זיך אויך אַרײַנכאַפּן ייִדישע אַקטיאָרן אין געניש־
 טערט צווישן די ביכער פון פּאָעזיע. פאַר אַ ייִדישן אַקטיאָר עפעס
 אַ גוט ליד האָט געמיינט פּרנסה.

יוסף בולאָוו, פון דער ווילנער טרופע, דער ווונדערלעכער
 פּאָרליענער, איז יאָרן און יאָרן אויפגעטראָגן מיט גרויס דער־
 פּאָלג אין א. לוצקיס אַ פּאָעמע „אויפן באַן“, האָט זי, דאָכט זיך,
 געהייסן. און נח נאָכבוש, אויך פון דער ווילנער טרופע, איז יאָרן
 און יאָרן אויפגעטראָגן אין יעקב גלאַטשטיינס אַ פּאָעמע „יאָסל
 לאָקש פון כעלם“ (און אפשר האָט זי געהייסן אַנדערש. אָבער
 ס'האָט געהאַט צו טאָן מיט כעלם). נאָכבוש האָט אַליין געשאַפּן
 אַ ספּעציעלן ניגון צו דעם און די פּאָעמע האָט געוואַלדיק אויס־
 גענומען. גרשון האָט זי געהערט נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל, אין
 שמענדיק געווען פאַרכאַפּט...

געווען זענען אין אימישע בידערמאַנס בוך־געשעפט צוויי אָפּ־
 געקראַכענע, מיט שוואַרצן לעדער באַשלאָגענע שטולן. אויף איינער
 איז געזעסן דער באַבייכלטער קיילעבדיקער בידעהמאַן אַליין פאַר
 זיין בוראָ־טיש; אויף דער צווייטער — ווער ס'האָט דער ערשטער
 פאַרכאַפּט. בידערמאַן וואָלט מסתמא אַנידערגעשמעלט נאָך שטולן,
 אָבער ס'איז גיטש געווען וווּ אין דער שמאַלער, לענגלעכער, ענגער
 קראַם און מען האָט געמוזט שטיין. ס'איז אַ ביסל געווען שווער
 צו שטיין, אָבער מען איז געשמאַנען, אָנגעשפּאַרט אין די פּאָל־
 צעס ביכער, אָנגעשפּאַרט אין בוראָ־טיש, אָנגעשפּאַרט אין גרויכין
 טיש, וווּ ס'זענען געווען צעלייגט די פאַרשידענע ליטעראַרישע,
 וועכנטלעכע, מאָנאַטלעכע און דריי־מאָנאַטלעכע זשורנאַלן.

משה פאַרוזשער, כאָטש ער איז גיטש געווען קיין שרייבער,
 איז אויך האָרמאן איבערגעלעגן. די ייִדישע שרייבער האָבן איבער
 אים געציטערט, ווי אַ מאַמע איבער איר בן־יחיד. ער איז טאַקע
 געווען אַ בן־יחיד, דאָס הייסט, כמעט דער איינציקער און שמענדיק־

קער קונה פון אַבסאָלוט יעדן ייִדישן בוך, וואָס איז נאָר אַרויס.
 נאָרנישט קיין פאַרמעגלעכער, אַ שאַפֿ־אַרבעטער, דאַכט זיך אָבער
 רופט נאָר אָן אַ וועלכן ייִדישן בוך איר ווילט, וועט איר אים גע-
 פינען אין זיין פּריוואַטער ביבליאָטעק. און זיין פּריוואַטע ביבליאָ-
 טעק אין זיין נישט נאָר געראַמער דירה עהגען אין די בראַנקס,
 האָט זיך געציילט אין די היפּשע ציפּערן, צעטיילט אין באַזונדערע
 סעקציעס: פּאָעזיע באַזונדער, פּראָזע באַזונדער. קינדער־ליטעראַ-
 טור באַזונדער און יאָזי ווייטער און ווייטער.

זוי ער האָט דאָס ליב געהאַט דאָס ייִדישע בוך! ווי אַ פאַר-
 ליכטער געמט אָן די האַנט פון זיין געליבטער, אַזוי ער — אַ ניי-
 ייִדיש בוך...

גרשון האָט געטראָפּן אָפּט ביי בידערמאַנען נאָך אַ צוויי דריי
 אַזוינע פאַרליבטע, אָבער ער געדענקט נישט גענוי זייערע געמען.
 איינער אויך אַ שאַפֿ־אַרבעטער, ראַפּאַלאָווסקי האָט ער, דאַכט זיך,
 געהייסן, און איינעם אַ אינפּשקע פון ניו העיווען, מיט מגושמדיקע
 שווערע אַרבעטער־הענט, אַ צעכראַסמעטער, אַ נישט־אַפּגעהיטער
 אין זיין קליידונג, שטענדיק כלומרשט אַ ביזער, ער האָט ליב גע-
 האָט צו קויפּן מערסטנס ביכער פון פּאָעזיע... און איינעם אַ יידן
 אין אַ חסידישן קאַפעליזש, מיט געדיכטע ברענענדיקע שוואַרצע
 פּיאַות און אַ געדיכטער ברענענדיקער שוואַרצער באַרד מיט אַ וואַ-
 רעם יום־טובדיק קול. האָט גרשון אויך דאָרטן אָפּט געטראָפּן זיך
 נאָכפּרעגן אויף נייע ייִדישע ביכער... דאָס איז געווען אַ ליובאַווי-
 טשער חסיד...

(און מסתּמא זענען נאָך געווען אַ דריי פיר שטענדיקע קונית,
 און אויב עמעצער ווייסט זייערע געמען, זאָל מען זיי אָננעבן).
 יאָ, אין דער פאַרשטיקטער, ענגער לופט, אין דער שמאַלער
 לענגלעכער קראַם צווישן פּאָליצעס מיט פאַרשטויבטע ביכער זענען
 ייִדישע שרייבער געדולדיק געשמאַנען. דאָס איז געווען דאָס אייני-
 ציקע שטיקל אייגן לאַנד פון ייִדישע שרייבער. קאַפּע, „ראַיאָל“
 איז געווען דאָס לאַנד פון ייִדישע אַקטיאָרן, און דער ייִדישער
 שרייבער איז געווען ביי זיי אַ שכן, אַ קוואַרטיראַנט בלוז... יאָ,
 אַן אייגענע פּעריאָדיע מיט אַ כּנסת און מיט היציקע דעבאַטן,
 איז געווען בידעומאַנס בוך־געשעפט... די היציקע דעבאַטן זענען
 אָנגענאַנגען מאַג און נאַכט. זענען דאָרטן געווען בלוז צוויי ייִדיש-

שע שרײַבער, האָט זיך גלייך געעפנט די כנסת און גלייך האָבן זיך אָנגעהויבן די רעכאַמפּן. איז געקומען אַ דריטער, האָט ער אויך גע-
נומען ס'וואָרט. איז געקומען אַ פּערטער. און אזוי ווייטער...

בידערמאַן אַלײן, דער בייכלדיקער, בלאַסער מיט דעם לבנה-
פנים, מיט דעם שמענדיקן ציגאַר צווישן זיינע פּולבלעכע ליפּן,
איז טיף געזעסן אין זײַן לעדער-באַשלאָגענער שמוץ און רואיק גע-
שוויגן, פּילאָנאָפּיש געשוויגן. יעדער צד האָט געווכט ביי אים רעכט.
אָבער ער האָט געשוויגן...

פּונדעסטוועגן זענען געווען אין קראָם אזוינע יודישע ביכער,
וואָס האָבן זיך פאַרקויפט, און גוט פאַרקויפט. דאָס זענען געווען
מערסטנס טעקסט-ביכער פאַר די יודישע שולן, צווישן איינס אין
דריי בייטאָג האָט מען דאָרט אָפט געקאַנט פּרעפּן יודישע לערער,
וואָס זענען געקומען אַהין כאַפּן אַ שמועס און אויך קויפּן מעקסט-
ביכער און ספּעציעלע שול-העפּטן מיט דעם יודישן אלף-בית. גע-
דוקטן און געשריבענעם; מיט שלום-עליכמס, מענדעלעס און
פרצעס פּנימער אויפן ערשטן זײַמל...

דער גרויסער שלום אַש האָט זיך אויך פון צײַט צו צײַט
אַרײַנגעכאַפט אין בידערמאַנס בוך-געשעפט, אָבער ער איז גאָר-
נישט געווען וואָרעם צו די יונגע שרײַבער. ער האָט אויסגעמיטן
צו קוקן אויף זיי, ווי ער וואָלט מורא געהאַט פאַר זיי. גרשווען
האַט זיך אויסגעדאַכט, אַז ער האָט זיך געבעדן יאָ געוואָלט
דערנענטערן צו די יונגע שרײַבער, אָבער נישט געווסט ווי אַזוי.
דעריבער האָט ער אויסגעקוקט בײַן אַן אומרואיקער איז ער געווען,
שלום אַש, אין בידערמאַנס בוך-געשעפט. לאַנג דאָרטן זיך נישט
פאַרהאַלטן, געקויפט אַ פאַר זשורנאַלן און אַרויס...

דאָרטן טאַקע האָט שלום אַש דערלאָנגט דעם באַרימטן פּאַטש
חיים ליבערמאַנען, וואָס איז אים דערגאַנגען די יאָרן מיט זײַנע אַר-
מיקלען אין „פאַרווערטס“. גרשון איז גראָד נישט געווען בשעתן
פּאַטש, אָבער אויפן צווייטן טאַג האָבן תּורה שרײַבער איבערגע-
שפּילט דעם גאַנצן אינגאָרענס: ווי אַזוי חיים ליבערמאַן איז גע-
שטאַנען ביים טיש און גענישמערט צווישן די זשורנאַלן, ווי אַזוי
שלום אַש איז אַרײַנגעקומען, און ווי אַזוי, און ווי אַזוי...

דער משיקאווער באנקעט

פלוצלונג שווימט ארויס אין גרשונס זכרון די „קאפע
איינטראַך“ ער וואָלט זי געווען אינגאנצן פאָהנעס, ווען ער
זאָל זיך נישט געווען דערמאָגען אין דעם דיכטער אַלעף כץ, און
אין דעם באַנקעט וואָס ער האָט דורכגעפירט לכבוד גרשונס ביד
„פון יענער זייט טייד“ ס'איז געווען אַזאַ משיקאווע באַנקעט,
מסתמא דער איין און איינציקער פון זיין מין אין דער געשיכטע
פון ליטעראַרישע באַנקעטן.

אינטראַך מיינט האַכט זיך: „איניד“ טאַקע אַ דיכטער פון
דער גרופע „אינוויכיסטן“ האָט געעפנט די דאָזיקע קאַפע. און און
מען דערמאָגט זיך אין דער גרופע „אינוויכיסטן“, קומען אויף
אַוויגע געמען ווי יעקב גלאַטשטיין, א. לעיעלעס, ג. ב. מינקאווע,
ב. אַלקוויט, ראובן לודוויג, מיכל ליכט, כאַסיע קופערמאַן, י. סטאַ-
דאַלסקי... י. סטאַדאַלסקי איז טאַקע געווען דער יעניקער, וואָס האָט
געעפנט די קאַפע „אינטראַך“. סטאַדאַלסקי, א. בלאַנדלעכער, א. ליב-
שמייכלענדיקער, מיט פאַרחלומטע בלויע אויגן, אַ שטילער בטבע,
אַן אַנגענעמער, אַ העפלעכער, אַאָכער אַז מען האָט אַנגערירט דעם
„אינוויכיסטן“ איז ער געוואָרן גאַלע פייער, גאַלע קאַכעדויקייט, אַ
בערגעזאַמן די ברעגעס, זיך אַזש פאַרקויכט...

(גרשון האָט געלייעגט, אַז דער זעלביקער סטאַדאַלסקי האָט
איצט איבערגענומען נאָך אימשע בידערמאַנס טויט דאָס בוך-גליי-
שעפט אויף צווייטער עוועניו, ווינמשעוועט אים גרשון דערפאַלג,
און האָפט, אַז ס'וועט זיך פירן דאָרטן ווי אין אימשע בידערמאַנס
צייט, דאָס הייסט, אַ נייטראַלע זאַגע פאַר די יודישע שרייבער פון
אַלע ריכטונגען...).

די „אינטראַך“, אַ ליטעראַרישע קאַפע פאַר יודישע שרייבער,
איז געווען אויף דער צוועלפטער גאַס נישט ווייט פון דער צוויי-

שער עוועניו. מען האָט דעמלט געמיינט, אַז די ייִדישע ליטעראַטור
 איז שוין אַזוי רייך, אַז זי קאָן שוין אויסהאַלפֿן מער ווי איין שרייַ-
 בערישע קאַפּע, אָט אומגעפֿער אין יענע צייַטן אויף דער זיבעטער
 נאַם די באַרימטע משה נאַדירס קאַפּע, וואָס האָט קיין לאַנג לעבן
 נישט געהאַט... און אין דער באַנאָקס איז ווידער געווען „דאָס
 היימישע ווינקל“, וואָס האָט אויך קיין אַריכות ימים נישט געהאַט,
 און די באַלעבאַסטע איז געווען די דיכטערין און די זינגערין. די האַר-
 ציקע בערטאַ קלינג. די דאָזיקע קאַפּע האָט געלעבט כּל־זמן דער
 קליינער באַנאָקסער קונסט־מעאַטער האָט געלעבט. און אַז מען
 דערמאָנט זיך אין דעם קליינעם באַנאָקסער קונסט־מעאַטער, טוט
 אַ לויכט אויף רודאַלף שיִדקרויט אין אַסיפֿ דימאָוס „באַנאָקס-
 עקספרעס“, טוט אויך אַ לויכט אויף די ווילנער טרופּע אין וונג-
 דערלעכע פּאַרשטעלונגען. ס'גיבן אויך אַ לויכט אויף אַזוינע גע-
 מען, ווי מענדל עלקין, דוד פינעסקי, פּרץ הירשביין, ב. אַראָנסאָן,
 די גרינער פון דעם דאָזיקן קליינעם קונסט־מעאַטער... ס'גיבן אויך
 אַ לויכט אויף אַ גרופּע זייער יונגיגע שווישפּילער, וואָס האָבן
 דערנאָך פּאַרנומען זייער אַ חשובן פּלאַץ אין פּראָפּעסיאָנעלן ייִדישן
 מעאַטער ווי: וואָלף באַרזעל יהודה בלייד, יעקב בלייפּער, יעקב
 בער גרין, יוסף גרינבערג, וויקטאָר פעקער, שמעון רוסקין, יצחק
 רויטבלום...

און אַז גרשון דערמאָנט זיך אין דער באַנאָקסער ליטעראַטור-
 שער קאַפּע, „דאָס היימישע ווינקל“, דערמאָנט ער זיך שוין אויך,
 ווי ער איז איינמאָל דאָרטן געווען און אַז מען איז זיך צעגאַנגען
 איז שוין געווען אַזוי שפּעט אין דער נאַכט, און זיך שלעפּן מיט
 דער לאַנגזאַמער אונטערערדישער באַן צוריק קיין מאנהעטן וועט
 געמען שעהן און שעהן, האָט אים ה. לייזויק, וואָס האָט דעמלט
 געוויינט נישט ווייט פון דער קאַפּע אים געגעבן נאַכטלעגער ביי
 זיך אין הויז. די משפּחה זיינע איז גראַד דעמלט געווען אָפּגעפּאַרן.
 ער האָט אַליין אויסגעבעט דעם געלעגער אין אַ געראם בעט פּאַר
 זיין אורח. דערנאָך אַרויסגענומען ערגעץ פון אַ שאַפּע אַ וואָלענע
 כּלויִלער־ראָזעווע קאָלדרע, וואָס האָט געשמעקט מיט נאַפּטאַלין
 און געגעבן גרשונען ס'זאָל אים זיין וואַרעם צו שלאָפּן. אַליין איז
 ער אַוועק אין אַ צווייטן צימער, וווּ ס'איז געשטאַנען זיין שרייַב-
 טיש און זיך פּאַרמאַכט, לאַנג, לאַנג האָט זיך דורכגעשלאָגן פון

די פיר-שפאלטן א ליכט. ער איז מסתמא דארטן געזעסן און גע-
 שריבן. ס'איז דעמלט נאך געווען די צייט פון ברידערלעכקייט...
 יא, זיך אומקערן צו קאפע, „איגטרף“, אין איגטרשטן שטאק
 איז זי געווען. מען האָט זיך געדארפט אַראָפּפּאַזן פון דער גאַס
 מיט טרעפּלער. די ווענט געווען באַמאַלן מיט קאַלירמע מאַדערנע
 געמעלן (גרשון געדענקט שוין נישט דעם נאָמען פון מאַלער. זאָלן
 דאָס געווען זיין יאָסל קאַמלער מיט זוני מאור? זיי זענען געווען
 גרויסע בעלגים צו מאַלן אויף ווענט, אויף פענצער. אין „מאָדוס
 זומעריו“, אין עס-צימער פאַר קיטדער. דאָרטן אויף אַלע ווענט
 האָבן זיי זיך געלאָזט ווילגין מיט אַזאַ שמחה... גרשון האָט נישט
 פאַרגעסן אין „מאָדוס זומעריו“ אַ מאַלעריי אויף איין וואַנט, זיי
 מען גיט אַ קינד אַ קאַנע. דאָס האָט כלומרשט געזאָלט זיין אַ וואַ-
 רענגג פאַר דער יונגוואַר. זיי זאָלן זיך נישט אָנעסן מיט גרינע
 עפעלער).

מיט גרויס פאַראַד האָט זיך געעפנט די דאָזיקע קאפע. ס'מאָ-
 דאָלסקי איז געווען פול מיט האַפּענונגען. ס'וועט זיין אַן אָרט
 פאַרן יינגערן דור שרייבער, אַקטיאָרן, מאַלער און מוזיקער. גרשון
 גען האָט טאַקע געצויגן אַהין צוליב דעם. אַ קאפע פון גאַלע וווגע
 קינסטלער.אַפּטע געסט זענען דאָרטן געווען: גלאַטשטיין, לעיעלעס,
 מינקאָת, אַלעף כץ, יאָסל קאַמלער, זוני מאור און, פאַרשטייט זיך,
 דער צעשויבערטער הערמאַן גאַלד... אַפּטע געסט זענען דאָרטן גע-
 ווען די אַקטיאָרן פון דער ווילגער טרופע, און אַקטיאָרן פון דער
 ווילגער טרופע האָבן אַריינגעטראָגן אַ פּרילעכע ראַשיקייט. ס'איז
 זיי דעמלט גענאָגען מיט פרנסה, פון חנא גאַמעספּעלדס פּיעסע,
 וואָס האָט טאַקע געהייסן „פרנסה“... דאָרטן האָט מען אויך גע-
 פּראָוועט אַ באַנקעט לכבוד דעם באַרימטן העברעישן דיכטער
 שאול טשערניכאַווסקי, וואָס איז דעמלט געווען צוגאַסט אין ניו-
 יאָרק. ס'איז געווען אַ ספּאַנאַנער באַנקעט, אברהם משה דילאָ-
 האָט טשערניכאַווסקי איינמאַל געבראַכט אין דער „איגטרף“, אין
 גלייך פון אַלע טישלעך איז געוואָרן איין טיש, און דעם באַרימטן
 דיכטער האָט מען באַזעצט אויבנאָן, און געזעסן איז ער אויבנאָן
 אַ שעמוודיקער... און די פאַרערוגג פון אַלע יידישע וווגע שריי-
 בער צו אים אין קאפע, „איגטרף“ איז געווען אין לשער. מען האָט
 נישט געהאַלטן קיין רעדעס, נאָר געקוקט אויף אים מיט ווונדער.

דערפאר הפנים האָט ער זיך געשעמט, וואָס אַלע האַלטן אין אײַן קוקן אויף אים...

דאָרפן האָט מען אויך געפראָוועט דעם משיקאָון באַנקעט, דעם איינאונאיינציקן פון דעם מין לכבוד גרשונס בוך, „פון יענער זײַט מײַך“. דעם אמת געוואָגט האָט גרשון יענעם אָוונט, ווען ער איז אַרײַנגעקומען אין דער „אײַמראַך“ זיך גאַרנישט געריכט, אַז מען וועט אים מאַכן אַ באַנקעט. ס'איז גאָר געווען לײַדיקלעך דאָס פּלאַץ. אַ פּאַר מענטשן בלױז, און צווישן זײַ דער שלאַנקער אַלעף כּיז מיט די שוואַרצע הײם־פּינקלדיקע דיכטערײַשע אויגן. רופּט ער זיך אָן צו גרשונען אַ שמויכלענדיקער:

— געלײענט דיין, „פון יענער זײַט מײַך“ און ס'קומט דיר פּראַווען אַ באַנקעט, מען האָט דאָך דיר, דאַכט זיך, גאָך קײַנמאַל נישט געפּראַוועט קײַן באַנקעט?

גרשון האָט געלאַכט, מהמת ס'איז אין אָנהייב געווען, ווי אויף צובלומרשטן, אָבער דערנאָכדעם איז דאָס געווען גאַנץ ערנסט. גאַנץ פּײַעכלעך. דער עולם אויפן באַנקעט, אַחוץ דעם מחבר, איז באַשטאַנען פון אײַן מענטשן. אַלעף כּיז איז געווען דער עולם, דער פּאַרויצער, דער דרשה־האַלפּער. ער האָט זיך אויפגעשטעלט און געהאַלטן אַ דרשה לכבוד דעם בוך. ס'איז געווען זײַער אַ וואַרע־מע, חברשע רעדע... גאָכדעם האָט דער מחבר און דער „עולם“ געגעסן זײַער אַ געשמאַקן מאַלצײַם, וואָס אַלעף כּיז האָט באַ־שמעלט. ס'איז אויך געווען ווײַן אויף דעם דאָזיקן באַנקעט און דער „עולם“ האָט געטרונקען לחיים צום מחבר און געווינגטע־וועט אים, ער זאָל אַרויסגעבן גאָך און גאָך ביכער...

שפעטער מיט יאָרן איז לאָס אַנדזשעלעס האָט לאַמער שאַ־פּיראָ אויך אַזוי געטאָן צו גרשונען לכבוד זײַן גאָר וואָס דערשײַ־גענעם בוך: „די צען לאַנדסלײַט“. אין לאַמער שאַפּיראָס קלײַן צימערל איז דאָס געווען. לאַמער שאַפּיראָ איז געווען דער עולם, דער פּאַרויצער, דער מאַסע־מײַסטער, גערעדט וועגן בוך און צו־געוונגטשן... און אַזוי ווײַטער און ווײַטער...

דוד בערגעלסאָן אויף צווייטער עוועניו

מענטשן קאָנען דיר געבן מאָדנע פאַרגלייבן. גרשון, למשל, פאַרגלייבט דעם אַראַמאַט, וואָס גייט אויף פון דוד בערגעלסאָנס ווערק צום אַראַמאַט פון „וויסשוואַ סאַרטאָ דיובעק“ (דעם העכסטן סאַרט דיובעק).

וואָס אַזוינס איז דיובעק? אַזאָ מין נאָר טייערער טאַבאַק איז אַמאָליקן רוסלאַנד פון דער פירמע מעסאַקסודיע, און אויסגע-קוקט האָט ער ווי דינע פּעדעמלעד גאַלד. דעם דאָזיקן נאָר טייערן טאַבאַק האָבן נאָר די נגינים גערויבערט. גרשון האָט אויך אַ פאַר מאַל פאַרזוכט פון דעם דאָזיקן העכסטן סאַרט דיובעק, איז וואָס זשע זאָל ער אייך זאָגן? ...

טאַקע אין קאַפּע „אינבראָ“ האָט גרשון ס'ערשטע מאַל באַגענונג דוד בערגעלסאָנען אין בלוט און אין פלייש... און דוד בערגעלסאָן אין בלוט און אין פלייש האָט גאַרנישט אויסגעקוקט ווי די גרויסע שרייבערישע פּערזענלעכקייט. ער האָט גיכער אויסגעקוקט, ווי אייגער פון זיינע סוהרימלעד אין זיין באַרימטן בוך „אַרום וואָסזאַל“, סיידין — זיינע אויגן, די ברויגלעד-גרינגלעכע, אין זיי איז געווען די ליכטיקייט, די שטראַלנדיקייט, די קלוגע וואַכזאַמקייט, די קלוגע אָבסערווירישקייט, די קלוגע דורכדרינג-לעכקייט פון דעם גרויסן שפּער.

און אין דער קאַפּע „אינבראָ“ איז יעדער אייגער אַ צעפלאַמטער, אַ צעציטערטער געפאַפּן מיט שלום-עליכום צו דעם דאָזיקן מיטלוואַקסיקן, עסוואָס סומולעוואַטן, גאַרנישט אימפּאַנירנדיקער פּערזאָן, לויטן ערשטן קוק וואָס עס איז דער גרויסער דוד בערגעלסאָן. גרשון האָט אים אויך דערפאַנגט שלום עליכם, און געפילט דערביי, ווי ער רירט אָן די אומשטערהבלעכקייט אַליין... האָט זיך אים אַמאָל געהאָלמט אַלס יינגל, ווען ער איז געזעסן אויף די קלע-

צער פאר זיין טאפנס הויז און געלייענט בערגעלסאָנען, אז ס'וועט
אמאל קומען אַ צייט און... (מיט נאָמבערגן האָט זיך גרשן אויך
געטראָפן, אָבער דאָס קומט אין אַן אַנדער מעשה).

ביי בערגעלסאָנען מישל האָט זיך אוודאי יעדער איינער גע-
וואָלט זעצן, אָבער ס'איז געווען פּלאַץ בלויז פאר פיר (און צונויפ-
רוקן אלע מישלעד צוזאַמען, איז נאָר עפעס קיינעם נישט אייג-
געפּאַלן). און די פיר זענען געווען: דער גרויסער גאַסט, ז. וויינפער,
א. לוצקי און גרשון. די מעשה איז, וואָס בערגעלסאָן אליין האָט
איינגעלאָרן גרשונען צו זיין מישל. צוליב וואָס פאר אַ זכות?
מחמת גרשון איז אַ בערשאַדער, און בערגעלסאָן האָט זיך געע-
טער געוואָלט באַקענען מיט אַ בערשאַדער ייד. זיך אַזוי פיל אָג-
נעהערט וועגן זיי — אי גרויסע ענוים — (אַנוויים — באַשיידענע
מענטשן), אי גרויסע גיבורים — נישט געלאָזט אויף זיך מאַכן קיין
פּאַנאָרמאָען.

— אַ גרויסער עניו (אַנאָוו) דאַכט זיך ביסטן, אָבער ווייט
פון אַ גיבור — האָט ער קאַמיש אַ קנייטש געטאָן די נאָז אין
אַ שמראַל געמאַן מיט זיינע קלוגע אויגן.

אָבער דוד בערגעלסאָן האָט מיט גרשונען קיין סך נישט גע-
קאַנט רעדן וועגן בערשאַד, ווייל דאָרטן וווּ לוצקי זיצט, מוז מען
שוין רעדן נאָר וועגן לוצקי. אַ באַזונדערע פעיקייט האָט פאַרמאָגט
דער האַזיקער איינגארטיקער און גרויס טאַלאַנטפולער פּאַעט א.
לוצקי, אָנרעגן די מענטשן ביי אַ מישל צו רעדן נאָר וועגן זיין
שרייבן... און דוד בערגעלסאָן האָט גערן גערעדט וועגן לוצקיס
שרייבן. ער האָט אים געלייענט, האָט ער געזאָגט, און ס'געפעלט
אים זייער זיין שרייבן. פּוילט זיך נישט א. לוצקי און רוקט אים
אונטער גלייך זיין ספר לידער אַ מתנה... (ס'האָט טאַקע אויסגע-
קוקט ווי עפעס אַ ספר. א. לוצקי, וואָס האָט געוויגן און געמאַסטן
נאָך אמאָל און נאָך אמאָל יעדע זילבע ביים שרייבן אַ ליד,
האָט אויך געוויגן און געמאַסטן נאָך אמאָל און נאָך
אמאָל יעדן קער, וואָס ער האָט געמאַכט אין אַרויסגעבן
זיינעם אַ ביכל לידער. ער האָט ממש פאַרמאַטערט סיי
דעם דרוקער, סיי דעם בוכבינדער ביים אויסקלייבן דאָס פאַפּיר,
דעם פאַרמאַט פון בוך, דעם לייונט פאר די טאָולען, דעם קאַליר
פון דעם לייונט...). דערמאָגט אים דוד בערגעלסאָן, אז ער האָט

געהערט מענטשן זאָגן, אַז לוצקי אַלס פּאַרליינער פון זיינע אייִגן
גענע לידער איז אַזויגנס און אַזעלכעס. פּוילט זיך נישט דער בחור
און לייענט פּאַר אַ ליד פון זיין ספר, נאָר ווי לוצקי קאָן. פּוילט
זיך אויך נישט דורך בערגעלסאָן, מישט אויף אין ספר און לייענט
פּאַר אַ צווייט ליד, און אַלע ביים טישל עפענען גרויסע אויגן מיט
וונדער. דאָס איז עפעס געווען אַ מייסטער פּאַרליינער.

ער וואָלט אפשר געקאָנט זיין אַ גרויסער אַקטיאָר, ווען ער
וואָלט זיך געווען אַפּגעגעבן מיט דעם. דאָס האָט ערשט גרשון געִזען
זען אויף דעם שמחהלע, וואָס די פּראָלעמפּעניקעס האָבן געמאַכט
לכבוד בערגעלסאָנען אין ברוקלין. גרשון געדענקט שוין נישט ביי
וועמען אין הויז. ס'האָט געוואָלט הייסן, אַז דורך בערגעלסאָן וועט
רעדן וועגן דעם, ווי אַזוי ער שרייבט זיינע ווערק. אַזוי האָט דער
פּאַרזיצער געזאָגט, ווען ער האָט פּאַרגעשטעלט דעם גאַס. און
דער גאַס האָט פּאַקע אָנגעהויבן צו רעדן וועגן דעם, אָבער ער
האָט דאָס געמאַכט בקיצור. נאָר בקיצור. ער האָט געוואָלט בעִזען
סער מען זאָל פּאַרברענגען. ער האָט אָנגעהויבן זינגען אַ ליד, וואָס
ער האָט גערופן די „בעהרטישעווער מאַרסעליעזע“. אַ שאָד וואָס
גרשון געדענקט נישט די ווערטער, וואָס ער געדענקט יאָ איז דער
רעפּרעזענטאַנט דעם צווייטן נאָך יעדן קופּלעט און דער צווייטן איז געווען.
„פּוצער, פּוץ מיר אָפּ די שיד“... ווי דער הויך־געקרוינטער שרייִג
בער האָט זיך געגעבן אַ שמעל וויליונגעריש מיט די הענט אין די
קעשענעס, מיט אַ פּנים פון אַ לעב־יונג... וואָס גרשון האָט געִזען
וואַרט, איז אויסן רעפּרעזענטאַנט, פּוצער, פּוץ מיר אָפּ די שיד“. ס'האָט
פּאַרמאַנט מויונטער געזען... ער האָט נאָך לידער געזונגען, פּרילעִזען
כע לידער. די פּראָלעמפּעניקעס האָבן זיך געקאַממעט פון געלעכ־
טער... ער האָט נאָרנישט געוואָלט זיין דער שרייבער, בעסער געִזען
וואָלט זיין דער פּאַרוויילער, אַ קאַמיקער־פּאַרוויילער.

* * *

אויבן בייטאָג איז גרשונען אויסגעקומען שפּאַצירן מיט זיך
בערגעלסאָנען איבער צווייטער עוועניו ביז צו אַרמאָנד־סטריט.
ביי יעדן ייִדישן מעאַטער אויף צווייטער עוועניו האָט בערגעלסאָן
זיך אָפּגעשטעלט, געליינט די אַפּישן, באַטראַכט די רויקע פּאַ־

מאָגראַפיעס פון די גרויסע „שמערן“. זיך אויך אָפגעשטעלט ביי יעדן יידישן רעסמאָראַן, און יידישע רעסמאָראַנען אויף צווייטער עוועניו זענען יענע יאָרן געווען אַ סך. ער האָט זיי געצויגט אַלע יידישע רעסמאָראַנען און דעליקאַטעסן-סמאָרס פון משיקאוועסמן וועגן. ס'זענען געווען רעסמאָראַנען אין קעלערס און אויפן ערשטן שמאָק, און אויפן צווייטן שמאָק. גרויסע, קליינע און קלענערע, פלוישיקע, מילכיגע און שמרענג וועגעמאַרישע, און אַלע כשרע. גרשון געדענקט שוין נישט וויפל ער האָט אָפגעצויגט, אָבער ס'איז געווען אַ גרויסע צאָל...

העכער אויף צווייטער עוועניו, שוין כמעט לעבן האָוסמאָן-סמריט, איז געווען אַ מיסיאָנער-אַפּיס און אין פענצטער זענען גע-ווען אויסגעשטעלט מיסיאָנערישע געדרוקטע שריפטן אין העברעיִש-שע אותיות. בערגעלסאָן איז געווען זייער נייגעריק צו כאַפן אַ שמוץ עס מיט דעם יידן, דעם מיסיאָנער, וואָס פירט אָן מיט דעם דאָזיקן אָרמ, אָבער די טיר איז געווען געשלאָסן.

— מסתמא — האָט ער אַ קנייטש געמאָן אָפלאַכעריש מיט דעו נאָז — איז ער אַריינגעלאָפן נאָענט דערביי אין אַ כשרן רעסמאָראַן איבערכאַפן דאָס האַרץ...

אויף אָרמטשאַרד-סמריט, די גאָס פון נאָלע פוישקאַרטס אין סוויזנטער און סוויזנטער זיך-שמופנדריקע מענמשן, ס'רוב יידן, איז בער די טראַטנאָרן, איז בערגעלסאָן צעמוכלט געוואָרן, נישט גע-וויסט ווהין פריער צו קוקן. אויף דער דאָזיקער גאָס האָט ער זיך זייער לאַנג פאַרהאַלטן. זיך אָפגעשטעלט ביי פאַרשידענע פויש-קאַרטס און זיך צוגעקוקט צום נאַנצן פראַצעס, ווי פּעדלער פאַר-קויפן צו זייערע קונגים די סחורה. אַליין אויך געקויפט ביי אַ פויש-קאַרט געמדיקטע פלוומען און דערביי פאַרפירט אַ שמועס מיטן פּעדלער, וואָס האָט געהאַט געפרוירענע רויטע הענט, אָנגעמאָן איז איין וואַטאווען רעקל אויפן צווייטן און איבער די אויערן שוואַרצע לאַפן.

— מען מאַכט עפעס אַ לעבן, פעמער? — האָט בערגעל-סאָן געפרעגט מיט אַ וואַרעם קול.

— אויף ראַקפּעלערן געזאָגט געוואָרן — האָט יענער גע-ענטפערט מיט אַ פאַרליינטער נאָז.

לאנג האָט אים דוד בערגעלסאָן אויסגעפרעגט, כמעט זיין
נאָנצע ביאָגראַפיע זיך דערוואַסט. גרשון איז עפעס געווען זיכער,
אַז פון דעם דאָזיקן שפּאַציר איבער דער איסט־סאָיד וועט אַרויס
פון בערגעלסאָנס פען אייגע פון זיינע מייסטער־ישע דערציילונג
גען. ווי ווייט אָבער גרשון ווייסט, האָט דוד בערגעלסאָן אָנגע
שריבן איין דערציילונג וועגן אַמעריקאָנער לעבן, און דאָס איז
געווען וועגן אַ קראַנק איטאַליעניש מיידלע.

ה. ד. נאמבערג אין מאסקאוויטשעם קאפע...

ווען גרשון דערמאנט זיך אין מאסקאוויטשעם קאפע אויף צווייטער עוועניו, מוז ער זיך שוין אויך דערמאנען אין אברהם רייזענען. מען האט אים דארטן אפט געזען. א באהעמער געווען, אברהם רייזען. און קיינמאל איז ער נישט געגאנגען אהין און א סוויטע, און אין דער סוויטע זענען כמעט שמענדיק געווען בלויז יונגע שרייבער. און גרשון איז אויך נישט איינגאנגען געווען צווישן זיין סוויטע.

און מאסקאוויטש אליין, דער רומענער ייד — אים האט מען שמענדיק געמראפן אויף א מין פלאטפארמע שפילנדיק אויף א צימבל. ווי ער האט האָס געשפילט!... א הויכער, א שלאנקער, אן עלעגאנטער, מיט א בלאָסן פנים, מיט א ראָזעווען נאָקעט! קאָפּ און מיט פּאַהרדייטע בלאָנדלעכע וואַנצעס, האָט ער אויסגעכישופט אויף זיין אינסטרומענט די פאַלקס־נינגונים פון רחמימעי. און אין זיין קאָפּע האָט מען געמרונקען וויין, אפילו אין די צייטן, ווען מען האָט נישט געמאַרט, דאָס הייסט, אין די צייטן פון „פּראָהיבישאַן“. און אין זיין קאָפּע האָט מען געגעסן די רומענישע קארנאצלער, געריכטע שטיקלעך פלויש, וואָס דאָס בלוט האָט נאָך געשיפעט פון פייער, סערווירט אויף קלעצעלעך פון האָלץ. גרויסע טעלער מיט געקאכטע גאהיט זענען געשטאַנען אויף די טישן און די וויין־טרינקער האָבן פאַרביסן מיט גאהיט...

אברהם רייזען איז דען געווען א וויין־טרינקער? איין גלאַז דעם גאַנצן אָונט איז געווען גענוג. געזופט פון צייט צו צייט פון דער גלאַז און געווען פריילעך פונקט ווי איינער פון א סך גלעזער. און און אברהם רייזען איז געווען פריילעך. האָבן די איינגעפאלענע באַקן ביי אים זיך צערוימלט, און די שפיצן פון די

וואָנצעס האָבן זיך ביי אים אויפגעשטעלט, און זיינע שוואַרצע שמאַלע אויגן האָבן זיך צעשפּריצט מיט פייערלעך און זיין קול איז ביי אים געוואָרן ווי אויף אַ חתונה, מיט יום־טוב גערעדט צו מענטשן...

און דער קלוגער מאַסקאָוויטש האָט שוין געזען, אַז אַלע זאָלן וויסן, וואָס פאַר אַ חשובער גאַסט ס'געפינט זיך ביי אים אין דער קאַפּע. ווי גאָר ריזען איז אַרײַנגעגאַנגען מיט זיין סווי־מע און פאַרנומען אַ טיש, האָט יענער זיך אויפגעשטעלט און פייערלעך געלאָזט וויסן דעם עולם, אַז: „מיר האָבן דעם כבוד צו האָבן צווישן זיך דעם גרויסן ייִדישן שרייבער אברהם ריזען, און צוליב דער גליקלעכער געלעגנהייט וועלן מיר געבן זיינע אַ באַרימטע ליד: „מאי קא משמע לן“. און געגעבן האָט ער דאָס ליד, מאַסקאָוויטש, נישט גאָר ער אַליין אויף זיין צימבל. גאָר אויך דער שטענדיקער זינגער פון דער קאַפּע, וואָס האָט אָנגעהויבן צו זינגען מיט פיל האַרץ און פייער „מאי קא משמע לן“ (וואָס לאָזט ער אונדז צו הערן). און אַלע דאָרט האָבן גע־קוקט צו אברהם ריזענס טיש, און יעדער איינער פון זיין סווי־מע האָט זיך געפילט דערהויבן און חשוב ביי זיך, און אברהם ריזען אַליין — גאַלע קוועלנדיקייט. גראָד געוואָלט פאַרבאָרן די קעולנדיקייט, אָבער האָט זיך געשפּאַרט פון זיין יעדן אבר...

און ביי גרשונען האָט זיך געדרייט דער קאַפּ — און נישט פון צופיל וויין. ס'האָט זיך געדרייט דער קאַפּ פון דעם, וואָס ער לעבט אַ באַהעמיש לעבן. טרינקט לחיים מיט דעם גרעסטן שרייבער ביי יידן, עסט קאַרנאַצלעך, און זאָרגט זיך שוין נישט.

אין דער זעלביקער מאַסקאָוויטשעם קאַפּע האָט גרשון גע־האַט דאָס מזל זיך טרעפן מיט ה. ד. גאַמבערג, אויך זיצן מיט אים ביי איין טישל. טרינקען לחיים צו אים און רויכערן זיינע טייערע פאַפּיראַסן... די טייערסטע פאַפּיראַסן, וואָס מען האָט גאָר געקאָנט קריגן אין אַמעריקע האָט גאַמבערג גערויכערט, מיט לאַקרימאָ האָבן זיי געהייסן מיט אַ סך גאַלדענע אַדלערס אויבן דעקל פון שאַכטל... און געווען איז ער אַ דזשענטלמאַן, נישט אַרײַנגעלייגט דאָס שאַכטל צוריק אין קעשענע, ווען ער האָט אַרויסגענומען אַ פאַפּיראַס פאַר זיך, גאָר דאָס איבערגעלאָזט

אויפן טישל, אפילו דאָס אַ שאַר געטאָן צו די מיטזיצער, ווי
איינער זאָגט: „זייט זיך מכבד“...

י. ל. פּרצן וועט שוין גרשון קיינמאָל נישט פּרעפּן אין
בלוט און פּלויש, אָבער זיינע נאַענטסטע חברים און גרויסע
תלמידים — יא. זיי זאָלן לעבן און געזונט זיין... און אויף נאָכט
בערגן האָט מען טאַקע געדאַרפט זאָגן, ער זאָל לעבן און געזונט
זיין, מחמת ער איז געווען ווי אַ סקעלעט, ווען ער איז געקומען
קיין אמעריקע צונאַסט, ממש נאָר הויט און ביינער. און דאָ איז
ער נאָך געווען אַ קליינגעווקסיקער. אַ קליינגעווקסיקער, איז
אַ שווערן ווינטער-מאַנטל מיט אַ היפּשן פּוזענעם קאַלנער, ווי מען
פּראָגט אין פּוילן. ס'איז געווען זייער קאַלט דעם אויסגעדאַרמטן
גוף, און דעריבער איז ער געזעסן אין מאַנטל אפילו אינעוויי-
ניק איז דער קאַפּע, און געהוסט. גערויכערט איין פּאַפּיראַס
נאָכן צווייטן און געהוסט, און געהוסט...

און פּונקט ווי אברהם רייזען, איז אויך הערש-דוד גאָמבערן
געווען אַ לעגענדע פאַר גרשונען. דאָרטן איז בערשאַד, אין זיינע
יינגל-יאָרן, אים געליענט ביי נחום באַגאָמאַלני אין ביבליאָטעק
סײַ אין ייִדיש, סײַ אין העברעיִש, און אָפּט געזונגען זיין ליד:
„ס'לויפן, ס'יאָגן שוואַרצע וואַלקן“. גרשונס שוועסטער, חנה-
רבקה, און פּוליעס שוועסטער, גיטל, האָבן אויך אָפּט געזונגען
זיין ליד:

„ס'לויפן, ס'יאָגן שוואַרצע וואַלקן,
ס'פּייפט און ברומט דער ווינט, —
פּון סיביריען שיקט דיין טאַטע
דיר אַ גרוס, מיין קינד.

נאָר דער ווינט, ער ברענגט אונדו גרוסן
פּון דעם קאַלמן לאַנד;
דאָרטן שטייט ער, אַ לאָפּעכע
האַלט ער אין דער האַנט,

און ער גראָבט אַלין טיפּער, טיפּער,
וואַרפט די ערד אַרויס.

נישט געזאָרגט דאָר! פאַרן שקר
גראָבט ער קברים אויס.

נישט דער ערשמער, נישט דער לעצטער,
פאַלט ער אויפן פעלד!
זאָרג נישט, מינד מיינס, דיר געבאָרן
האַט אַ גרויסער העלד.

און אַ העלד וועסטו אויסוואַקסן.
שלאָף, שלאָף-זשע אַצינד;
זאַמל כוחות פאַר דער צוקונפט.
זאַמל, איינציק מינד...

מאַסקאוויטש אויף זיין צימבל האָט אויך געשפילט דאָס
דאָזיקע ליד און דער זינגער און אַלע אין קאָפּע האָבן געקוקט
מיט תּירוּש אויף דעם חלוּשדיקן נאָמבערגן.
די גרויסע צוויי יידישע שרייבער, רייזען און נאָמבערג, זען
נען אורדאי געווען אויף „רו“. אָבער זיך נישט גערופן ביי די
ערשמע געמען. ער אים — „רייזען“ און דער יענעם — „נאָמב-
בערג“. גרשון איז געווען גאַלע אויערו. ער האָט דערוואַרט, אַז
די דאָזיקע צוויי וועלן זיך צערעדן ביים מישל וועגן זייערע יאָרן
אין וואַרשע, און וועגן י. ל. פּרעז, וואָס איז געווען צו זיי געענ-
טער, ווי צו אַלע יידישע שרייבער. און ס'וואָלט געווען נאָך כּראַי
צו הערן. זיי האָבן אָבער נישט גערעדט וועגן זייערע יונגע יאָרן
אין וואַרשע, און וועגן דעם גרויסן י. ל. פּרעז. זיי האָבן כּבלל
זוינציק גערעדט צווישן זיך. נאָך פון צייט צו צייט געקוקט איינער
אויפן אַנדערן, און אין קוקן איינער אויפן אַנדערן איז געווען,
ווי מען וואָלט געזען איינער דעם אַנדערן אין יענער צייט איז
וואַרשע, ווען מען האָט געווינט צוזאַמען אין איין צימער, גע-
הונגערט צוזאַמען, געהלומט צוזאַמען, געגאַנגען ביידע צוזאַמען;
צו פּרעז אין הויז אַרײַן...

און אַז דער דאָזיקער אויסגעדאַרמער הוסטנדיקער נאָמבערג
מיט די דינע פּיסלעך, וועט זיך נאָך נעמען פּאַנצן ביי מאַסקאָ-
וויטשן אין וויין-קעלער, און נאָך מיט אַ יונגער, שיינער, הויבער

דאָמע, האָט זיך גרשון אונדאוי נישט געריכט. יאָ, ער האָט גע-
מאַנצט, און נאָך שיין געמאַנצט אונד, געפירט זיין יונגע הויכע
שיינע דאָמע אין אַזאַ שיינעם רוימס. אַ פאַקס-מראָט געמאַנצט
מיט איר. פון דערווייטנס וואָלט זיך אפשר אויסגעוויזן, ווי אַ קליין
ברודערל מאַנצט מיט זיין עלטערער שוועסטער. פון דער נאָענט
האַט זיך אויסגעוויזן, ווי איינער, וואָס איז אַראָפּ פון קראַנקן
בעט און זיך איינגעקשנט הווקא מאַנצן מיט אַ הויכער, יונגער,
שיינער דאָמע.

— אַד מי, באַזשע מאַי, מאַטע זיסער און האַרציקער —
האַט זוגי מאָרד מיט די גרויסע טרויעריקע גאַפנדיקע שוואַרצע
אויגן אַ מאַרד געמאַן...

א בריוו פון פילאדעלפיע

גרשונס אדרעס איז געווען אין קאפע, „איראָפּע“. וואָס וועט ער אָנגעבן דעם אַדרעס פון זיין וווינונג, און ס'קאָן זיך טרעפן, און אין אַ חודש אַרום וווינט ער שוין דאָרטן נישט מער. און ס'האָט זיך טאַקע אַזוי אָפט געטראָפן. נישט געהאַט צו צאָלן קיין רענט, האָט מען אים אַרויסגעשטעלט מיט די „וויזש-משעס“ (זאַכן). וויזשע האָט ער געהאַט רענט פאַר אַ גייער דירק? האָט ער טאַקע נישט געהאַט און דערווייל גענעכטיקט ביי חברים.

הכלל, דער זיכערסטער אַדרעס איז געווען קאפע, „איראָפּע“. אויף דעם דאָזיקן אַדרעס האָט ער באַקומען בריוו יאָרן און יאָרן פון זיין טאַטע-מאַמע אין בערשאַד, און פון זיין שוועס-טער זיסל אין וואַשינגטאָן און פון נאָט אַזוי פריינד. די שוועס-טער רחל, וואָס האָט שוין געווינט דעמלט אין יוניאָן סיטי, נוי דזשירזי, און זי איז געקומען קיין ניו יאָרק און זיך געוואָלט זען מיט איר „קליין ברודערל“, איז זי טאַקע גלייך אַוועק אין קאפע, „איראָפּע“...

יא, גרשונס שטענדיקער אַדרעס איז געווען אין קאפע, „איראָפּע“ און דאָרטן האָט ער טאַקע באַקומען דעם בריוו פון פילאָדעלפיע. און דער בריוו פון פילאָדעלפיע איז געווען נישט פון משפחה און נישט פון נאָענטע פריינד. ער איז נאָך געווען פון אומבאַקאַנטע לייענער. און וואָס ווילן די אומבאַקאַנטע לייענער? זיי ווילן, און ער זאָל קומען צו זיי קיין פילאָדעלפיע אויף אַן אָונט. מען וועט אים געבן פינף און צוואַנציג דאָלאַר אַחוץ הוצאות. און וואָס זאָל ער טאָן אויף דעם דאָזיקן אָונט? פאַר לייענען זיי קינדער-מעשהלעך... און דער דאָזיקער בריוו פון פי-

לאַדעלפּיע איז געווען דער סאַמע ערשטער בריוו פון דעם זיין
אין גרשונס לעבן אַלס שרײַבער...

אַבער ער וואָלט זיך געווען געהאַרפט אַ ביסל אויספּוצן:
כאַטש לײען בײַ אַ חבּר אָן אַגשטענדיקן מאַנטל. און זײן מאַנטל
אַ געלבלעך-גרױנלעכ, שוין זײער הױפּש אויסגעטראָגן, האָט ער
געקויפט מיט אַ יאָר צוריק פאַר צען דאָלאַר אין דער קראָם, ווי
אַ סך ײִדישע שרײַבער האָבן זיך געקויפט קלײדער. ס'איז געווען
אַזאַ אַרט אויף גאָרפּאַלק, צי אויף סאַפּאַלק-סמרט, אויפן צווייטן
גאַרן. דער באַלעבאַס האָט דאַכט זיך געהײסן קלײן, אַ קלײניג-
קער, אַ געלבלעכער, אַ פּרײלעכער, און ער האָט זײער ליב גע-
האַט צו פאַרקויפן קלײדער צו ײִדישע שרײַבער. נעמעט האַלב אומ-
זיסט האָט ער פאַרקויפט. געווען אַ הײסער חסיד פון דער ײִדי-
שער ליטעראַטור...

און ס'וואָלט שוין נישט אַזוי אויסגעמאַכט דער אָפּגעטראָ-
גענער מאַנטל, ווען ער זאָל געווען מיטגעמען קיין פּילאַדעלפּיע
אַ שמעקן מיט אַ שײנער גאַלקע. אַ שמעקן מיט אַ שײנער גאַלקע
קאָן עדות זאָגן, אַז מען איז אַ שרײַבער. ס'איז נישט אַזוי דער
שמעקן אַלײן, ווי דער אופּן ווי מען טראָגט אים. געווען נאָך
דעמאָלט אַ סך ײִדישע שרײַבער וואָס האָבן געטראָגן שמעקנס, און
געוואָסט, ווי אַזוי זײ צו טראָגן...

גלײך פון דער באַן, לױט אַן אָנגעגעבענעם אַררעס, איז
אונדזער בחור פאַרפּאָרן צום זאַל, וווּ אינדרױסן אויף דער טיר
האַט געהאַנגען אַ „פּאַוסטער“ און מיט גרויסע קאָלירמע אותיות
איז געווען אויסגעמאַלן גרשונס ליטעראַרישער נאַמען. האָט זיך
גרשון אומדאָ געפּרײט... געעפנט די טיר און אַרײן אין אַזאַ
קלײנער לאַבי, וווּ ביים פענצטער איז געזעסן אַ יונגע פּרוי
און פאַרקויפט בילעטן. ביים אַרײנגאַנג צום זאַל איז געשטאַנען
אַ יונגערמאַן און צוגענומען די בילעטן. גרשון דאַרף דאָך נישט
קױפּן קיין בילעט, ער איז דאָך דער בעל-חבּר אַלײן... אָבער צײַ-
דיקענערדעם, יענער בײַ דער טיר קאָן דאָך אים נישט... און ווי
דאָס האַרץ האָט אים געזאָגט, דער בײַ דער טיר, אַ קוק-טוענדיק
אויף זײן הולץ און אויף זײן גאַרנישט שרײַבערשן אויסקוק.
האַט אים טאַקע נישט אַרײנגעלאָזט. ער האָט אים נישט גע-
גלױבט, ווען אונדזער בחור האָט אים געזאָגט, אַז דאָס איז ער

מאקע דער שרייבער, וועלכן מען דערווארט. ניין. ער האָט אים
נישט גענליכט, אים נאָך אַ שטורכע געמאָן מיטן עלנבוין און
אַ מאַך געמאָן צו אים פֿלוטעוואַטע:
— און איד בין שלום-עליכם...

יאון אַזוי ווי אונדזער „גרויסער גאַסט“ שטייט ביי דער פיר
אַנא פאַרלוירענער, ווי אויגן אין ברילן קוקן אויף אים. און די
אויגן אין די ברילן זענען גרשונען עפעס אַזוי באַקאַנט. וווּ האָט
ער געזען ערגעץ אַט די האַזיקע אויגן אין ברילן? אַ, שוין יאָרן
און יאָרן. אָבער מיט יאָרן און יאָרן זענען זיי, דאַכט זיך, גע-
ווען פון אַ קליין יינגעלע פון אַ יאָר צען. איצט שטייט אַ בחור
פון אַ יאָר אַכצן אָדער צוואַנציג... הכלל דאָס איז געווען ישראל'יק.
ווער איז ישראל'יק? ישראל'יק איז דאָס יינגעלע אין ברילן פון
בערשאַד. ישחאליק, ווען ער איז געווען אַ יינגל פון אַ יאָר ניין
אָדער צען איז איינמאָל צוגעגאַנגען צו גרשונען; מאַקע אין בער-
שאַד, און זיך אָנגערופן צו אים מיט אַ קלינגעדיק קולבל אין
העברעיִש:

— אדוני, איינביטער, חפץ אני לחבר עם כבודו אודות
ענין רב הערך (מיין האָר, איינביטער, איד וויל רעדן מיט זיין
כבוד וועגן אַן ענין פון גרויס וויכטיקייט).
יאון וואָס איז געווען דער ענין פון גרויס וויכטיקייט? ער,
מיט זיינע חברים, האָבן געוואָלט העלפן די יתומים פון טעפליקער
פּאָגראַם. (דאָס איז געווען בימי פעטלוראַ, אין די צייטן פון
פעטלוראַס פּאָגראַמען אויף די יידן אין אוקראַינע. און טעפליק
איז געווען אַ שטעטל נישט ווייט פון בערשאַד, וווּ ס'איז פּאָרגע-
קומען אַ גרויסע שחיטה). צוליב דעם ווילן די בערשאַדער יינג-
לעך שטעלן עפעס אַ טעאַטער-שפּיל און מיט דעם געלט, וואָס
וועט אַרײַנבאַלן פון די בילעטן העלפן די טעפליקער יתומים,
און אַזוי ווי גרשון איז דאָך אַ „באַרימטער“ טעאַטראַל (ער איז
אינגאַנצן אַלט געווען דעמלט אַרום אַכצן אָדער ניינצן יאָר און
זיך מתעסק געווען מיט שטעלן ליוביטעלסקי ספעקטאַקלען, אַמאָ-
טאַרישע ספעקטאַקלען), זאָל ער מיט דער חברה יינגלעך אויך
עפעס שטעלן אַ ליוביטעלסקי ספעקטאַקל... האָט ער מיט זיי
געשטעלט. און דאָס האָט גורם געווען, אַז גרשון זאָל אָנשרייבן
זיין ערשטע קינדער-שפּיל אין זיין לעבן...

איצט, אין פילאדעלפיע, אין דער לאבי פון דעם זאל, ווי ס'איז פארגעקומען אן אונט פאר גרשונען, און גרשונען אליין האט דער ביי דער טיר נישט געוואלט אריינגלעזן, איז געשטאן גען דער נעמלעכער ישראליק, שוין א בחור פון א יאָר ניינצן, צוואנציק און אין זיינע באַכרילמע שוואַרצע אויגן אזוי פיל וואָ-רעמקייט צו גרשונען...

מען האָט זיך איצט געטוליעט ביידע לאַנדסלייטלעך אייגער צום אַנדערן און ס'האָט פאַרשמעקט מיט אלע גוטע ריחות פון בערשאַד. ס'האָט אויך פאַרשמעקט מיט דעם פריילעכן בער-שאַדער יידיש, וואָס איז אַ סך שלום=עליכמדיק (און זאָל קיינער נישט הושד זיין די שרייבער וואָס שטאַמען פון בערשאַד, אַז זיי מאַכן נאָך שלום=עליכמען. אַז אזוי רעדט מען טאַקע ביי זיי און נישט אומזיסט האָט איינמאָל געזאָגט אברהם טאַכטשניק, אַז גרשון, דאָס איז אייגנטלעך שלום=עליכמס, „מאַטל פייסי דעם חזנס“, וואָס איז געוואָרן אַ יידישער שרייבער אין אַמעריקע...).

און וואָס טוט ישראליק אין פילאדעלפיע? וואָס הייסט וואָס ער מוט דאָרטן? גאַנץ בערשאַד כמעט וויינט אין פילאדעלפיע. די סאַמע ערשמע אויסוואַנדערער פון בערשאַד האָבן זיך עפעס נאָך געצויגן אַהין...

ס'רוב בערשאַדער רעמלט אין פילאדעלפיע זענען געווען פענצטער=וואַשער. פאַרוואָס גראָד פענצטער=וואַשער? ווייסט זוי דער נישט גרשון... אפשר דער ערשמער בערשאַדער יוד, וואָס האָט זיך באַזעצט אין פילאדעלפיע איז צופעליק אַרײַן אין פאַך פון פענצטער=וואַשן און דערנאָך איז דאָס איבערגעגאַנגען פון לאַנדסמאַן צו לאַנדסמאַן...

אַבער מיר זענען פאַרקראַכן אין אַ זייט. און דאָ דאַרפן מיר נאָך דערציילן וועגן... אַבער מיר וועלן דאָס שײַן פאַן אין דער קומענדיקער מעשה.

אויפן אָוונט אין פּילאַדעלפּיע

מען האָט גרשונען סוף כל סוף יאָ אַרײַנגעלאָזט איבערווייז-
ניק. די פּישמאַנס זענען געקומען און מען האָט גרשונען אַרײַנג-
געפירט איבערווייניק אין זאַל מיט גרויס כּבוֹד, און דער שומר
כּי דער טיר האָט זיך געבער זייער געשעמט און געבעטן ביי
גרשונען טויזנט מאָל מחילָה...

און ווער זענען די פּישמאַנס? באַוווסטע חסידים און טוער
פּון ייִדיש אין פּילאַדעלפּיע (זיי זענען טאַקע געווען די, וואָס
האָבן מעגלעך געמאַכט דעם אָוונט פאַר גרשונען). זייערע גע-
מען זענען פאַרכונדן מיט אַ סך אַקציעס פאַר ייִדיש אין אַמעריק-
קע, אָבער די שטענסטע אַקציע פאַר ייִדיש, דאָס זענען זייערע
צוויי קינדער אַלײן, שיקע און רחל. ביידע קינדער האָבן די על-
טערן געזויגן מיט ייִדיש כּמעט פּון וויגעלע אָן. און איצט אין
שיקע אייגער פּון די יונגע געלערנטע אין ייִדיש ביי דער
„יוואָ“ און רחל אין אַ דיכטערין אין ייִדיש און גראַד אין ישראל,
און באַטײליקט זיך אין די ייִדישע אויסגאַבן פּון דער גרופּע
שרייבער, וואָס איז באַקאַנט אַלס „יונג ישראל“. און אַט איז
איינס אַ ליד אירס, וואָס הייסט „קטיף“, וואָס דאָס מיינט אַראָפּ-
רייסן די צײַטיקע פּרוכט פּון די ביימער אין די פּרדסים (געײט-
נער) אין ישראל. חברה שטײען אויף ליימערס אָנגעשפּאַרט
אין די ביימער און מען רייסט פּרוכטן. דאָס דאָזיקע ליד אין
אַרויסגענומען פּון זשורנאַל „יונג ישראל“, 1957.

היינטיקס יאָר

האָט דער ערשטער כאַמסין

אונטן געפאַקט ביים לעצטן קטיף.

איר הייסער גענעץ

באַגלייט דעם שלום.

ס'בויםט זיך אַרײַן אין די אויגן גלי פון צעהיצמן פּרדס.
קעסמלעך געל-פאַרסאַפּעט פּרוכט,
ביימער וויגן זיך עטוואָס שיכורלעך.

שוין שווער די הענט פון אַזוי פיל פּערפּעקטע פּרוכטן רײסן,
און איבערזעט דאָס אויג מיט איבער-שפּע.
די פּיאַטעס פון מײנע פּיס חלומען בײנאַכט,
ווי עס הריקט זיי דאָס לײטער-טרעפּל.
דער לײטער ציט זיך צווישן צווייגן געדוכט מיט פּרוכט.
איר וויג זיך מיטן לײטער,
זאַק אויפן אַקסל.
איר וויג זיך אין שלאָף
און עס חלומען מײנע פּיאַטעס נאָך פון לײטערס.

דאָס געמיט איז פול און שווער מיט דערפּאַנג.
שפּיל און באַשײדן האָט מען געוואָרט אויפן קמיה.
נאָך ס'האַט זיך הייס געגלוסט — שפּע!
איז פון מי און מאַטער
פעטע ווירקלעכקייט געוואָרן,
און די מאַס איז איבערפול.

שוין שווער די הענט פון אַזויפיל פּערפּעקטע פּרוכטן רײסן.
און איבערזאַט דאָס אויג מיט איבער-שפּע.
שוין סוף סעזאָן פון די גרעיפּ-פּרוכטן.

די דאָזיקע רחל לאָומט הערן איר קול פון ישראל אין דעם
לשון פון איר מאַמען און טאַטן און פון מיליאָנען יידן איבער
נאָר דער וועלט. און גרשון פילט זיך דערהויבן, וואָס די סאַמע
ערשמע מעשהלעך אין יידיש, וואָס זי האָט געלייענט, זענען גע-
ווען פון זײנע צוויי בענדי, וואָס דער שלום-עליכם פּאַלקס-אינסטי-
טוט האָט אַרויסגעגעבן...

און וועגן דחלם ברודער שיקען. גרשון איז שפּעטער מיט
אַ סך יאָרן געווען אויף זײַן התונה אין לאָס אַנגרזשעלעס (רי על-
מערן האָבן דעמלט אַ קורצע צײט געווינט אין לאָס אַנגרזשעלעס).
און די התונה איז געווען די אײן און אײנציקע, דאַכט זיך, פון
איר מין צווישן אַלע התונות בײ יידן. אין לאָס אַנגרזשעלעסער

ידישן קולטור-קלוב, ווי אויף אלע וועגט הענגען די בילדער פון אלע גרויסע יידישע שרייבער, איז די דאָזיקע אייגנארטיקע חתונה געפראָוועט געוואָרן. די מחותנים זענען געווען לערער פון יידישע שולן, טוער פון יידישע שולן און פון „ויוואָ“. אויך יידישע דיכטער און דיכטערנים, וואָס וווינען אין לאַס אַנגזשעלעס. די חתונה צערעמאָניע איז געפראָוועט געוואָרן גאַלע אין יידיש. און דער גאָר האָט דער חתן געהאַלטן אַ דרשה, די איין און איינציגע פון איר מין צווישן אלע חתן-דרשות ביי יידן. אַ טיפּויגיקע דרשה וועגן דער באַדייטונג פון יידיש, וועגן קיום פון יידיש, און פון די וועגט האָבן אַראָפּגעקומט אויף אים י. ל. פּרין, מענדעלע מוכר-ספרים, שלום-עליכם, חיים זשיטלאָווסקי און אלע אַנדערע גרויסע שאַפּער פון יידיש און פון דער יידישער ליטעראַטור.

אַ סך חסידים פון יידיש האָט זיך מסתם דעמלט אויסגע-דאַכט, אַז די פּנימער פון די יידישע שרייבער אויף די וועגט האָבן זיך צעשיינט. די כלה, אַ יידישע לערערין פון אַ שליטה-עליכם-שול אין ניו-יאָרק, האָט אויך געהאַלטן אַ דרשה. און דאָס איז מסתמא געווען די ערשטע כלה-דרשה ביי יידן אויף חתונות (געווען געדאַרפט אַראָפּכאַפּן אויף פאַפּיר ביידע דרשות)... נאָכ-דעם האָבן די חתונה-געסט ביי די טישן געוואַנגען יידישע פּאַלקס-לידער, געטאַנצט און זיך געפרייט מיט זייער גחתי...

* * *

אַבער אויפן אָונט אין פּילאָדעלפּיע איז נאָך נישט געווען קיין שיקע, ס'איז נאָך אויך נישט געווען קיין רחל. זיי זענען ערשט געקומען מיט יאָרן שפּעטער. ס'זענען בלויז געווען טאַ-טע-מאַמע פּישמאַנס, וואָס האָבן זיך געפרייט מיט יידיש אין מיט דעם יונגן יידישן שרייבער גרשונען.. און דער יונגער יידישער שרײַבער גרשון איז געשטאַנען אויף דער בינע און געווען זייער פאַרלוירן. דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבן אַלס שרייבער האָט ער אַליין געראַרפּט טראַגן דעם גאַנצן אָונט. קיין אַנדערע קרעפּטן אחוץ אים זענען נישט געווען... האָט ער פאַרגעלייענט זיינע מעשהלעך און געקוקט בלויז אויף ישראליקן צווישן עולם, זיין לאַטעסמאַן ישראליק. און דאָס קוקן אויף ישראליקן איז גע-

ווען א מין סגולה קעגן גרשונם פארלוירנקייט... די מעשה איז, וואָס אַ סך פון עולם האָבן געקוקט אויף גרשונען מיט אומעטיקע פנימער. גרשון האָט מסתמא נישט פאָרגעלייענט גוט, אָדער די מעשיות זיינע אהאָבן זיי נישט גענומען... און אַז מען קוקט פון עולם אויף דיר אַזוי, ווערט שוואַך דאָס קול. ס'פאַלט דער גאַנצער מוט. דעריבער האָט ער געקוקט נאָך אויף ישראל'יקן די גאַנצע צייט. יענער האָט אים געגעבן מוט מיט זיין וואַרעמען שמייכל, מיט דער ליבלעכקייט אין זיינע שאַרפע, שוואַרצע באַברילטע אויגן... ס'האָט געקוקט אויף גרשונען סיי דאָס יינגעלע ישראל'יק פון בערשאַד, נין אָדער צען יאָר אַלט, סיי דער בחור ישראל'יק פון פילאָדעלפיע, וואָס איז איז שוין אַלט געווען אַ יאָר ניינצן צי צוואַנציק...

און די ליינער שמויסן זיך מסתמא אָן, אַז ישראל'יק מיינט גרשון, י. פריד, דער איצטיקער פאַרוואַלמונגס-רעדאַקטאָר פֿון דער „מאָרגן-פרייהייט“...

די נייע גערעמעניש...

גרשון וואָלט שוין געוואָלט אַוועקגיין פון קאַפּע „אײראָפּע“ דאָס הייסט, זיך נעמען באַשרײבן „קאַפּע ראַיאָל“, „בידערמאַנס בוך-געשעפט“, דעם „פּראָלעמפּען“ און אַנדערע. אָבער אַלע מאָל ווען ער האָלט שוין כּײם אַוועקגיין, כאַפּט ער זיך, אַז ער האָט נאָך עפּעס אױסגעלאָזט. וויפּל ער זאָל נישט שרײבן וועגן קאַפּע „אײראָפּע“, וועט ער סוף כל סוף עפּעס אױסלאָזן... און אױס-געלאָזט האָט ער די נייע גערעמעניש פון די יינגיקע שרײבער, וואָס האָבן זיך באַווײזן אין קאַפּע „אײראָפּע“, און דאָס זענען זייערע געמען: ש. ד. זינגער, זעליק דאָחפּאַן. י. מעצקער, וואָלף יוני, בעריש וויינשטיין, שאול מאַליץ און י. ל. טעלער.

אין יעמוד ש. ד. זינגער, דער ליטעראַטור-קענער און דער עסטימט. געווען אַ לערער אין אַן אַרבעטער-רינג-שול אין פעטער-סאָן. האַכט זיך, באַווײזן האָט ער זיך בלױז אין די שבתים, אַ פּאַר-בענקטער נאָך אַ שרײבערישער סביבה. אַ קלײנגעוויקסיקער מיט ראַזעווע פּולע באַקן, מיט אַ זוויילגעפעלן געלעכטער, מיט עמוּאַם גרויסגעסטאַרטשעטע ליב-פּינקטדיקע ברוינע אויגן און מיט אַ קול, ווי ס'וואָלט געלערנט גמרא. די פּולע באַקן האָבן זיך כּײ אים צערוויטלט מיט יום-טובּ, דערזענדיק כּײ די מישלעד נאָענטע חברים שרײבער, וווּ מען קאָן זיך צוזעצן לעבן זיי און הנאה האָבן פון דברי ליטעראַטור... אַ גאַנצע וואָך אין פעטערסאָן האָט זיך מסתּמא געבענקט נאָך אָט די געהויבענע שעה אין אַ ליטעראַטור-שער סביבה... און אַז ס'איז געקומען דער אָונט, די חברים שרײ-בער זענען זיך צעגאַנגען, אין כּײ אים מסתּמא געווען: גאָט פון אַברהם, יצחק און יעקב, דער ליבער שבת קודש גייט אַוועק, און מען דאַרף זיך אומקערן צוריק קיין פעטערסאָן צו דער גרויער

וואָך... און אפשר איז די וואָך נישט געווען אזוי גרוי. גע-
ווען אַ גוטער לערער, קינדער האָבן אים ליב געהאַט...

מיט דעם פּאָעט זעליק דאָרפּמאַן, דער בחור פון פּוילן, מיט
די העלע, כמעט בלאַנדע האָר, מיט די קינדערשע זייער ליכטיקע,
פינקלדיקע ברויגע אויגן, מיט דעם מאַסיוון היפּשן פּנים, מיט די
געזונטע ווייסע ציין, און מיט די דינינקע פּאַסעקלעך-וואַנצעלעך,
האַט זיך גרשון אָפּט געהערט. גערעדט האָט ער מיטן קול פון
אַ יינגל, אַ נאַיוו קול, אַ האַפּערדיק קול, און געלאַכט האָט ער
אויך מיטן קול פון אַ יינגל... ער האָט דערציילט גרשונען וועגן זיין
שווערער קינדהייט אין פּוילן אין צייט פון דער ערשטער וועלט-
מלחמה אונטער דער דייטשער אַקופּאַציע. ער האָט געהונגערט,
זעליק דאָרפּמאַן סאַמע אין די יאָרן, ווען ער האָט געדאַרפט אויס-
וואַקסן. פּונדעסטוועגן איז ער אויסגעוואַקסן אַ ליכטיקער געזונט-
טער בחור מיט שטאַרקע בייגער. זיינס אַ ליד: „די מאַמע“ —
האַט גרשונען געוואַלדיק גערירט.

און דער דערציילער י. מעצקער האָט געהאַט מזל צו קאַפּע
„אייראָפּע“, אָפּגעררוקט בלויז איין דערציילונג צו צוויי וועגן דאָר-
פּישן לעבן אין גאַלוציע און גלייך האָט מען אים אַרײַנגענומען
אין דער מיט, און גלייך האָט מען נביאות געזאָגט, אַז דאָס וואַקסט
אַ קרעפטיקער שרייבער. אברהם טאַכטשניק איז נאָך שטאַרק גע-
ווען באַגייטערט פון אים. און די גאַסור האָט געבענמישט רעם
מעצקערן מיט אַ געדיכטן שויבער שטאַרקע שטאַלענע האָר, מיט
אַ הויכן פּעסטן שמערן, מיט פינקלדיקע פּלוימען-אויגן און מיט
אַ באַשיידן, ליב קול.

דער פּאָעט וואַלף יונין איז געווען אַ צוגעלאָזענער בחור. אַן
אַקראָבאַטישער, אַ טאַנצענדיקער. געווען, דאַכט זיך, אַ מאַטראַם
אויף די שיפּן. גרשון האָט אים ליב געהאַט הערן רעדן וועגן יידישן
פּאָלקלאָר, אַ זאַמלער אַ גרויסער פון יידישע פּאָלקס-לידער. אַ סך
פון זיינע אַייגענע לידער זענען געשריבן אין דעם היימישן וואַרעמען
פּאָלקס-טאָן.

וועגן פּאָעט בעריש ווייגשטיין, מוז גרשון זיך מודה זיין, אַז
ער איז ווייניק-וואַס געקומען מיט אים אין באַרירונג, דאַכט זיך,
קיינמאָל נישט געזעסן מיט אים ביי איין טישל. כ'אין עפעס נישט
אויסגעקומען, און גרשון האָט שטאַרק געהאַלטן פון אים, באַזונט

דערס פון זיינע לידער וועגן אמעריקע. א מאָגערער בחור מיט פאַר-
מראַנגענע שוואַרצע פייערלעך אין די שפיציקע אויגן. די פייערלעך
אין די שפיציקע אויגן, ווי דער פּלאַם פון אַ ליכט, וואָס ברענגט
אין ווינט... גלייך פון זיינע ערשמע פרוים אין דער יידישער פּאַ-
עזיע האָבן אים די ליבעראַטור-קריטיקער אַרויסגעוויבן. דער מאַ-
טעשער דוד אינגאָמאָוו האָט אים שמאַרק מקרב געווען.

שאל מאַלצן האָט גרשון אויך נישט געקענט צו-גאַנגט
אַ שייגער, העל-האַריקער בחור, פּלעגט זיך זעלמן באַווייזן אין
די ליבעראַרישע קאַפּיען אין גרשונס צייטן, און אַז ער האָט זיך
באַוויזן, איז מיט אַ מין צוריקגעהאַלטנקייט, סאַמעטשנעקייט.
געקומען פון פּוילן אַ בחורל פון אַ יאָר פּופּצן, זיך אַרויסגעוואָרפן
אויף דער ענגלישער שפּראַך, זיך דערשלאָגן צו קאַלעדזש, אָבער
נישט געוואָרן קיין פּאָעט אין ענגליש. ס'האַט אים געצויגן צום
וואַרצל.

און אחרון, אחרון חביב, דער נאָר יונגער פּאָעט יהודה-
לייב טעלער, ער איז טאַקע געווען ביי גרשונען חביב, ליב געהאַט
זיך צו פרעפן מיט אים. ליב געהאַט אים הערן רעדן, ליב געהאַט
אפילו אים הערן שווייגן. אַ סמימולירנדיקער בחור. ער האָט גרשון
גען דערמאָנט זיין זייער נאָענטן חבר, בניממשיק אין בערשאַד.
יענער אויך מיט אַן איינגעהאַלטענער וואַרעמקייט צו מענטשן,
מיט אַן איינגעהאַלטענער חשיבות צו מענטשן... ער איז געווען
אַ געזונטער שפּראַך אין דער נייער גערעמעניש פון דער יידישער
פּאָעזיע אין אמעריקע אין סוף פון די צוואַנציקער יאָרן.. גרשון
הערט איצט מער נישט פון אים אַלס יידישן פּאָעט.

* * *

געווען שוין אין די חברשאַפט צווישן געוויכע שרײַבער. גיף
ווען שרײַבער. וואָס האָבן זיך שטענדיק געהאַלטן אינצווייען, נישט
נאָר צווישן די יונגע, די אָנפאַנגער, נאָר אויך צווישן די עלטערע,
און צווישן די נאָר באַרימטע...

ווי אַזוי האָט זיך אָנגעהויבן דאָס חברן צווישן די אָנפאַנג-
גער און דאָס ווערן צווייטלעך, ווייסט נישט גרשון. זיי האָבן זיך
אפשר ס'ערשמע מאַל געמראָפּן אין קאַפּע, „איראַפּע“, ביידע

יונגינקע, ביידע פארלוידיגע צווישן די שוין אָנערקענטע שרייבער, האָט מען געשמייכלט איינער צום אַנדערן, האָט מען זיך צוגעזעצט ביידע ביי איין טישל, האָט מען זיך צעשמעסט, און אפשר אויך פאַרגעלייגעט איינער פאַרן אַנדערן אַ ליד, אָדער אַ דער ציילונג און זיך געגעבן מוט איינער דעם אַנדערן, אָנערקעניגט איינער דעם אַנדערן.

אינצווייזן האָט מען שמענדיק געזען חיים פעט אין לאַזאר לאַמפל. ביידע דערציילער, מ'האָט זיך אפילו געשריבן ברייטלעך איינער דעם אַנדערן, ווען עמעצער פון זיי איז אָפגעפאַרן פון ניו יאָרק.

אינצווייזן האָט מען שמענדיק געזען מאיר שטיקער און אבא שטאַלצנבערג. זיי האָבן געהאַלטן איינער פון צווייטנס סאַלאַנט, זיך געלייגעט איינער פאַרן אַנדערן די ערשט־אָנגעשריבענע לידער, זיך קריטיקירט, געלויבט און געזוכט כוח איינער אין אַנדערן. פון די האַזיקע צוויי איז דערנאָכדעם געוואָרן דריי: שטיקער, שטאַלצנבערג און זאברהם סאַבאַטשניק. זיי האָבן אַרויסגעגעבן צוזאַמען אַ פאַך גומערן פון אַ חודש לעבן זשורנאַל „פּוילן“, וווּ זיי האָבן זיך פאַרמאָסטן מיט זייער יוגנט כוח...

אַ צייט האָבן זיך געהערט דער פּאָעט הענער אַקערמאַן מיטן עסיסט משה שטאַרקמאַן. שפעטער: הענער אַקערמאַן מיטן דעהציילער י. מעצקער. מען האָט גאַרנישט געטאָרט זאָגן אַ שלעכט וואָרט אויף מעצקערס סאַלאַנט. אַקערמאַן וואָלט יעדעם דורס געווען.

אינצווייזן האָבן זיך געהאַלטן לייבעלע סאַכרין און יוסף גרינשפּאַן. מאַרטין בירנבוים און מ. א. סול. ומענקע קאַץ און וויליאַם אייבראַמס... און נאָך, און נאָך... מען האָט זיך געהאַלטן איינער דעם אַנדערן גישט נאָך אין זיך געבן מוט איינער דעם אַנדערן אַלס שרייבער, נאָך אויך אין אַ געלט־גויש, אין אַ קראַנק־הויט...

אַזוי אויך צווישן די נאָך אָנערקענטע שרייבער, ווי לייזויס און אָפּאמאָשו, זישאָ לאַנדוי און ראובן אייזלאַנד, גלאַטשטיין און לעיעלעס, מוקדוני און דער לעבעדיקער, קאַזאַנסקי און שע־לובסקי, און נאָך, און נאָך...

און וועגן זוני מאור און יאָסל קאָטלער שמועסט מען דאָך
נישט. זיי זענען דאָך געווען איינס ביימאָג און ביינאָכט, זומער
און ווינטער, און אַז זיי זענען זיך ביידע צעגאַנגען צוליב געוויסע
פאַרדרוסלעכע אומשמענדן, איז אונטערגעגאַנגען נישט נאָך
אַ שיינע חברשאַפט, נאָך אויך דער איינציקער יידישער מאָרוֹאָ=
נעטזשטעאַטער אין אַמעריקע. די באַרימטע פּרילעכע „מאָדזש=
קאַטן“, וואָס זיי האָבן ביידע געשאַפן — און געקומען מיט זיי
סיי צו די קינדער אין יידישע שולן, סיי צו זייערע טאַטעס און
מאַמעס און סיי אפילו צו נישט־יידן, קינסטלער פון „גרענרוזש
ווילעדזש“, וואָס האָבן געזאַגט, אַז קיין שום אַנדער מאָרוֹאָנעטזש=
טעאַטער קאָן זיך נאָרנישט פאַרגלייבן אין הויך־קינסטלערשאַפט
מיט די יידישע „מאָדזשקאַטן“...

די מאַדיקאַטלעד

ווהיין זענען אַהינגעקומען די אַלע, „מאַדיקאַטלעד“ נאָך זיני מאָרדס מיט? אויב זיי זענען נאָך ערגעץ דאָ, וואָלט מען זיי גע- דאַרפט אַרײַנגעבן אין ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט און זיי אַפּהײַטן ווי לאַנג מען קאָן אַפּהײַטן אַזױגע אַנטיקן... מען וואָלט אויך געדאַרפט באַשרײַבן וועגן יעדן „מאַדיקאַטל“ זיין לעבנס- געשיכטע, אַזױ צו זאָגן. דאָס הײַסט, די פּונקציעס וואָס ס'האַט געדױגט, די ראַץ וואָס ס'האַט געשפּילט און אין וועלכע שפּילן אַז- טױף גענומען... און גרשון איז דאָך בײַגעווען בײַ דער מעשה בראשית, דאָס הײַסט, סאַמע דעמלט, ווען זױני מאַרד און יאַסל קאַטלער האָבן פאַרטראַכט די „מאַדיקאַטלעד“; ווען זיי האָבן אַז- געהױבן צו מױסטרעווען די „מאַדיקאַטלעד“; ווען זיי האָבן אַז- געהױבן צו שרײַבן סעקסטן פאַר די „מאַדיקאַטלעד“.

די וואָס האָבן געזען די „מאַדיקאַטלעד“, געדענקען מסתמא אודאי דאָס מעגטשלע מיט דעם הױכן פּילאָזאָפּישן שטערן, מיט דער שופּרדיקער נאָז, מיט די קלוג-אומעמיקע שוואַרצע אויגן, וואָס האָבן אויסגעפירט די פּונקציע פון אַ קאַנפּעראַנסיע... אויף דעם פּנים פון דעם דאָזיקן קאַנפּעראַנסיע האָט זױני לאַנגע חדשים נעאַרבעט. דאָס פּנים פון דעם דאָזיקן „מאַדיקאַטל“, אַז מען וועט זיך גוט צוקוקן, איז נאָך זױני מאָרדס פּנים אַלײן. ער האָט אים געשאַפּן מיט געוויסע איבערשרײַבונגען אין זיין געשמאַלט, אַזױ אַז ווען זױני האָט מאַגיפּולירט דאָס דאָזיקע מעגטשלע און גערעדט צום עולם, האָט מען זיך גאַרנישט געקאַנט באַפּרײַען פון דער אַלױזע, אַז דאָס איז נאָך ער אַלײן... דאָס דאָזיקע „מאַ- דיקאַטל“ האָט זױני געוואָלט באַשאַפּן מיט אַ געוויסן באַראַק- סערויסטישן שמויכל, דער שמויכל פון אַ יידן אין די מיטעלע אַרן, וואָס האָט בײַגעוויינט אַזױפּיל התונות, בריתן און אַנדערע

שמההלעד, אָבער אויך לוויות און אַנדערע אומגליקן, און דער שמייכל זיינער דאַרף זיין אַ פּילאָזאָפּישער, קלוג-אומעמיסקער, וווּלגעפעלענער שמייכל... אזוי פיל וואָסן האָט זוגין גענומען, ביז וואָנעט ער האָט דערגרייכט אין זיין מענטשעלע פונקט דעם שמייכל וואָס ער האָט געוואָלט. גרשון געדענקט, ווי אין אַ גע-וויסן טאָג, און ס'איז סוף כל סוף אַרויסגעקומען דאָס וואָס ער האָט געוואָלט, האָט זיך זונים פנים צעשיינט פונקט ווי ביי אַ מאַ-מען, וואָס דערזעט אויף איר פּיצעלע דעם סאַמע עלשטן שמייכל... „קוק דאָס נאָר אָן דעם כאַטראַרדענע“ — האָט ער אַ מאַד געטאָן מיט ווונדער און מיט שמאָליץ צו אַרשונען — „ס'שמייכלט“.

געוואָלט האָט זוגי אויך, אַז דער דאָזיקער קאָנפּעראַנסיע זאָל קנייטשן מיט זיין הויכן פּילאָזאָפּישן שמערן, און ער האָט געמאַכט פאַרשירדענע עקספּערימענטן ביז וואָנעט ער האָט זיך דערשלאָגן צו אַזאַ גוט מיטל, וואָס דער הויכער שמערן ביים מענטשעלע האָט זיך אָנגעהויבן צו קנייטשן, — ווען נאָר זיין באַ-שאַפּער האָט געוואָלט... „א, וואָס“? — האָט זיך דאָס דאָזיקע מענטשעלע אַ בויג געטאָן צו דער אוידיעניץ און פאַרקנייטשט שמוינגעדיק זיין שמערן. „עמיצער האָט עפעס געזאָגט?“... די אויפגאַבע פון דעם דאָזיקן „מאָדיקאַטל“ איז געווען זיך דורכצו-שמועסן מיטן עולם, אים מאַכן פּריילעד, אים צוגרייטן צו די קומענדיקע נומערן... דעם דאָזיקן קאָנפּעראַנסיע האָט זיך געקאָנט פאַרגלויבן נישט מיר, נישט דיר פּלוצלונג אַ פּרעג טאָן דעם עולם: „דער און דער איז דאָ דאָ?“ אויסקלויבנדיק אַ באַקאַנטע פּערזענלעכקייט צווישן דער אוידיעניץ, און אַז מען האָט מיט געלעכטער אים געענטפּערט פון דער אוידיעניץ. „יאָ“, האָט ער אַ מאַד געטאָן גלייבנדיק: „טאָ זאָל ער זיין“...

און דאָס דאָזיקע מענטשעלע, דער קאָנפּעראַנסיע, האָט גע-שפּילט אַ גרויסע ראָל אין גרשונס לעבן שפעטער מיט יאָרן. מען קאָן זאָגן, אַז דער קאָנפּעראַנסיע איז געווען דער שדכן, וואָס האָט געפירט צו גרשונס התונה האַבן... שפעטער מיט יאָרן, דאָס איז געווען אין מיאַמי, ערגעץ אויף אַן אונטערנעמונג אין אַ הויז, איז זוגי אַרויסגעטראָגן מיט זיין מענטשעלע, דעם קאָנ-פּעראַנסיע, און דאָס מענטשעלע האָט פּלוצלונג נישט מיר, נישט

דיר א פרעג געמאן ביים עולם: „גרשון איז דאָ דאָ?“ און און מען
 האָט געענטפערט „דאָ“, האָט ער אַ מאַך געמאָן ווי געוויינלעך:
 „מאָ זאָל ער זיין“... אָבער מיט דעם האָט זיך דאָס נישט גע-
 ענדיקט: מיט עפּלעכע מינוט שפעטער, ווי דער קאָנפּעראַסיע
 קנייטשט ווידער דעם שמערן און פרעגט ווידער: „גרשון איז דאָ
 דאָ?“ ענטפערט מען אים ווידער מיט געלעכטער: „נאָ, ער איז
 דאָ“. „אויב ער איז דאָ“ — מאַכט איצט דאָס מענטשעלע מיינט
 ערנסט — „מאָ זאָל ער אַ קוק מאָן אין יענע ווינקל, דאָרטן
 זיצט אַ שיינע ייִדישע טאַכטער, אַזאָ וואָס קאָן אים געפּעלן“...
 די דאָזיקע ייִדישע טאַכטער, וואָס גרשון האָט צום ערשטן מאָל
 געזען אין יענעם הויז איז טאַקע אים געפּעלן, און איז טאַקע גע-
 ווען די, וואָס איז אים דערנאָך געוואָרן זיין ווונדערלעכע לעבנס-
 באַגלייטערין... (גענוי וועגן דעם, וועט גרשון מסתמא דערציילן,
 ווען ער וועט האַלטן ביי די שפעטערדיקע יאָרן).
 ווי אזוי יאָסל קאָמלער האָט געמייסטרעוועט זיינע מענטשע-
 לעך, געדענקט עפעס נישט גרשון, כאַטש ער איז מיט יאָסלען גע-
 ווען אַ סך געענטפער, ווי מיט זונין. ערשט נאָך יאָסלס טראַגישן
 מייב איז גרשון געוואָרן רעכט חבר מיט זוניו, דערפאַר אָבער
 געדענקט גרשון זייער גוט, ווי יאָסל האָט געשפּילט מיט די מענט-
 שטעלעך... זיין „בלעכענע כלה“ קאָן זיך גאַרנישט פאַרגעסן, זיין
 „שמש“ וואָס רעדט צו דעם בעל דרשן צו בלייבן אויף שבת, קאָן
 זיך אויך גאַרנישט פאַרגעסן... יאָסל און זוני זענען געווען אַזאָ
 פּולשמענדיקע דערגאַנצונג אין זייער שפּילן מיט די „מאָדיקאָטן“,
 אַקוראַט ווי פּון דער נאַמור אַליין געפּלאַנעוועט. זוני, אַ האַרבע-
 טיקער, מיט זייער אַ געדיכטער וויברירנדיקער שטימע, שטענדיק
 כלומרשט מייב ערנסט, אַפּילו ווען ער האָט זיך געוויצלט. יאָסל
 — אַ פּרילינגדיקער, מיט אַ פּרילעך קול, אַ ייִנגליש קול, אַ קוועלע-
 דיק קול... זיי ביידע, יאָסל און זוני, זענען געווען פּון גאָס אַ פּאַר...
 זיער געדענקט זייער שפּילן „אחשורוש“, „אחשורוש“ (געשפּילט
 פּון זוניו), ווייזט זיך אין דער שפּיל, ווי זיין שלאָף ווערט פאַר-
 וואַגלט, און דאָ פּלוצלונג זיין באַדינער כּנתן (געשפּילט פּון יאָסל-
 לען) ליגט אויף דער ערד און הייבט אָן צו כּראַפּען, מיינט אחש-
 ורוש, אַז ער אַליין כּראַפּעט און ער מאַכט צו זיך: „אַ, אַ מחיה,
 איד כּראַפּע שוין, אַ סימן, אַז איד שלאָף שוין“...

און ווער געדענקט משה נאָדירס אַ שטיק, „אויף יענער וועלט“, ווי ס'הערט זיך גאָטס קול (געשפּילט פון יאָסלען): „ווער איז גרויס?“ ענטפּערט אים מלאַך גבריאַל (געשפּילט פון זונין): „דו.“ „ווער איז שטאַרק?“ — פּרעגט ווידער גאָט. „דו“ — ענטפּערט אים מלאַך גבריאַל. „ווער איז אייביק?“ „דו.“ „פּונגוואַנעט ווייס טו“? — פּרעגט גאָט מיט פאַרדאַכט. „וואָס הייסט, האָסט דאָך מיר אַליין געזאָגט“ — ענטפּערט מלאַך גבריאַל מיט אַ געוויסן פאַרדראָם אין זיין קול...

אַ חורבן געוואָרן, ווען זוני מאור מיט יאָסל קאָטלער, צוליב פאַרדריסלעכע אומשטענדן, זענען זיך צעגאַנגען, און פון דעם דאָזיקן זעלטענעם טעאַטער איז געוואָרן אויס... גישט אויס, איג גאַנצן, זוני מיט זיינע מענטשעלעך האָט זיך געפּראָוועט שבת באַ זונדער, און יאָסל מיט זיינע מענטשעלעך האָט זיך געפּראָוועט שבת באַזונדער. אָבער ס'איז שוין גישט געווען דאָס, וואָס פּריער. ס'איז שוין גישט קיין גאַנצע זאַך...

וויפּל טוויזנטער אַרבעטער און פּאָלקס־מענטשן זיי האָבן ביי דע צוזאַמען דערפּרייט... וויפּל טוויזנטער קינדער פון די יידישע פּאָלקס־שולן זיי האָבן דערפּרייט... און גישט נאָך אין ניו יאָרק און אין אַלע אַנדערע גרויסע שטעט איבער אַמעריקע, נאָך אויך אין אַנדערע לענדער. זיי זענען געקומען מיט זייערע „מאָדיקאַט־לעך“ אויך קיין פּוילן און קיין סאָויעט־פאַרבאַנד...

ווען מען זאָל מיטן ציימונגען פון יענע יאָרן, ווען יאָסל און זוני זענען אַרויסגעטראָטן אין יענע לענדער, וועט מען לייענען די פּילע רעצענזיעס, וווּ מען בענטשט זיי פּשוט...

די גרינע קאמשקע

די גליקלעכע, וואָס האָבן זוכה געווען צו זען די „מאָדיקאַט-לעד“, געדענקען מסתמא דעם טאָג פון כגתן מיט חברונה אין „אהשורוש“ (אפשר האָבן זיי געהייסן אַנדערש). דאָס זענען גע-ווען צוויי חברה-לויט, באַדינער פון אהשורוש, וואָס האָבן זיך אַנגע-דערגעשמעלט טאַנצן אַ טאָג מיט זייערע קרומע פיסלעד מיט אַזוי פיל שקאַצישער שפילעוודיקייט, העוודיקייט, אָבער דער עיקר מיט אַזאָ ווונדערלעכן ריטם, אַז פראַפעסיאָנעלע טענצער אין דער אַוידענץ זענען ממש פאַרגאַפּט געוואָרן.

די צוויי מענטשעלעך זענען געווען אינגאַנצן יאָסלס אַרבעט: סיי דאָס אויסמייסטרעווען זיי, סיי דער צונויפשמעל פון טאַגן און סיי דאָס מאַניפּולירן זיי צום טאַגן... יאָסל האָט צוגעגעבן צום „מאָדיקאַט“=מעאַטער זיין ווונדערלעכן הויט פאַר ריטם, פאַר שפּיל-לעוודיקייט, פאַר יאָסל קאָמלערישע פּריילעכקייט...

ביי גרשונען איז דער „מאָדיקאַט“=מעאַטער געווען באַלד אַזוי באַליבט, ווי טשאַרלי טשאַפּלין. און אפשר נאָך מערער, ווייל ס'איז געווען אין יידיש. ס'איז נאָך געווען אַ זאָך: גרשון אַלס יינגל, איינגע-מאָל גייענדיק פון חדר, האָט געזען ווי מענטשן לויפן צום מאַרק צו, איז ער אויך געלאָפּן. אויפן מאַרק האָט ער דערזען אַן עולם פּויערים און יידן. יונג און אַלט שמופן זיך אַרום אַ קאָלירט בודע-קעלע, ערשט אויפגעשמעלט, און אויבן איבערן בודקעלע האָבן מענטשעלעך-ליאַלקעס געטאַנצט, געשפּרונגען, געבאַרעט זיך, גע-זינגען אוקראַינישע לידלעך... דאָס איז געווען דער ערשטער עונג-פאַרגעניגן) מעאַטער אין גרשונס לעבן...

יאָסל קאָמלערים ערשטער עונג-מעאַטער אין זיין לעבן, האָט אויך געמאַכט ווען ער איז געווען אַ חדר-יינגל, און ממש פונקט

ווי מיט גרשונען. ס'איז געווען א זונטיק בייבאָג, ער איז געגאָנגען אויפן יארד, און אינמיטן יארד האָט ער דערזען דעם דאָזיקן ווונדער. ס'איז אויך געווען אַ שמאָל בודקעלע. און איבערן שמאָלן בודקעלע האָט ער געזען ווי אַ ליאַלקע-פּויערל אין פּאַסמילעס טאַנצט אַ האַפּקע און זינגט: טשאַביטי ראַביטי, ראַביטי, נאַר-אַ-בילי קלאַפּאַטי, קלאַפּאַטי...

פאַרוואָס זענען זיך יאָכל קאָמלער און זוגי מאוד צעגאַנגען? גרשון געדענקט נישט די אַלע סיבות. דער עיקר אָבער האָט ער געטראַכט, וואָס געוויכע מענטשן, גראַד וווּלע מענטשן, גוטע פּריינד יאָסלס וואָס האָבן געמיינט, אַז דאָס געמען זיי זיך אָן פאַר אים, האָבן אים געשמופּט צום ברוגז.

ווי זוגי האָט גאַכדעם געבענקט גאָך יאָסלען!! ממש קיין אַרש זיך נישט געקאָנט געפינען... איז פאַרוואָס-זשע האָט ער אים נישט איבערגעבעטן? דאַרף מען קענען זונדן. זוגי, אַ מרה-שחורה-דיקער, אַ רעזיגנרנדיקער, אַ אָפּגעלאָזענער, שטענדיק מיט אַן אומעט אין זיינע גרויסע שוואַרצע אויגן אַפילו ווען ער איז אַרויס-געטראָטן פאַר אַן עולם און אים געמאַכט לאַכן, האָט זיך דער אומעט נישט אָפּגעטאָן פון זיינע אויגן... ס'האָט אים עפעס גאָר-נישט געאַרט וועגן זיך. ווען נישט זיין זייער לעבעדיקע און זייער בריהשע שוועגערין בעסי, וואָלט ער אומגעגאַנגען קרוע-ובלוע. זי האָט שוין געזען, אַז ער זאָל פון צייט צו צייט זיך באַנייען אין אַנשטענדיקע בנדים. ער איז אַפילו געווען אָפּגעלאָזן אין עסן. זוגי מער, פאַרשטייט זיך, איז זוגי געווען אין זיין ברודערס זומער-פלאַץ, די באַרימטע „מאָרדס זומעריי“, אָנגעפירט זייער מיכטיק פון זיין זייער פּראַקטישער שוועגערין בעסי. ער איז דאַרמין געווען דער פאַרוויילער. אַ פאַרוויילער מיט אַ טרויעריק פנים, אָבער מען האָט געלאַכט, אַ זעלמענער מימיקער געווען... געקאָנט אַרויסגיין אויף דער בינע אין אַ פּראַק און אין אַ צילינדער און בלוזי געקומט אויפן עולם מיט זיינע גרויסע אומעטיקע אויגן, און מען לאַכט... און וואָס מער ער קוקט, מער לאַכט מען... ווינטער אין ניו יאָרק האָט ער שוין נישט געהאַט ווהיזן אַהינגעטאָן זיך און זיך אַרומ-געדרויט ווי אַ יתום, באַזונדערס גאָר זיין צענין זיך מיט יאָסלען... מיט יאָסלען זענען זיי ביידע ווינטער אין ניו יאָרק כמעט שטענדיק

געווען פארנומען מיט אן ארבעט: אָדער זיי זענען אַרויסגעבראַכטן
 מיט זייערע מענטשעלעך, אָדער מ'האַט געפלאַנעוועט אַ נייעם פּראָג-
 גראַם „מאָדיקאַטן“, אָדער ס'האַט זיך זיי אונטערגערוקט אָן אַר-
 בעט, ווי צו מאַלן דעקאָראַציעס (זיינע דעקאָראַציעס צו מאַרס
 שוואַרצס אויפפירונג פון גאָלדפּאַדענס „כישופּמאַכערין“ זענען גע-
 ווען געוואַלדיק פאַרכאַפּנדיק...).

זוני האָט אויך געשריבן לידער און געשאַפּן צו זיי מוזיק,
 איינס זיינס אַ ליד: „די גרינע קאַטשקע“ האָט מען געזונגען או-
 מעטום:

גייט אַ גרינע קאַטשקע
 מיט אַ ברייטער נאַז,
 וואָלט זי שמעקן טאַבאַק,
 האָט זי נישט מיט וואָס...

קאַטשקע גרין,
 ברייטע נאַז,
 קיינער ווייסט נישט
 וואָס איז דאָס...

גייט די גרינע קאַטשקע,
 גייט אַרום און קייט;
 וואָלט זי בראַקן לאַקשו,
 האָט זי נישט קיין צייט.

קאַטשקע גרין,
 ברייטע נאַז,
 קיינער ווייסט נישט
 וואָס איז דאָס...

דרייט זיך אום די קאַטשקע,
 דרייט זיך אום אָן אַ זון;
 וואָלט זי גיין שפּאַצירן,
 האָט זי נישט ווהיין.

קאמשקע גרין,
ברייטע נאָז,
קיינער ווייסט נישט
וואָס איז דאָס...

די גרינע קאמשקע — דאָס איז זוני אַליין.

ווינטער אין ניו יאָרק האָט ער נישט געהאַט וואָס צו טאָן,
צי זאָל ער זיך אַרײַנכאַפּן אין דער „מאַרגן־פּרייהייט“, זיצן
אַ ביסל שמועסן מיט חברים, צי אפשר נאָר אין קאַפּע „קרוסע־
דער“, צי אפשר נאָר אין אַ שאַד־קלוב, צי אפשר נאָר גלאָט אַזוי
זיך שפּאַנען איבער דער פּערצנטער גאַס, צי איבער צווייטער
עוועניו... אין זיין לאַנגן כּמעט איבער־די־פּיאַטעם טונקל־גרינלעכן
מאַנטל אָן אַ היטל און שטענדיק מיט אַ מעסערל און העלצל אין
די הענט האָט מען אים אָפּט געזען שפּאַנען אויף דער פּערצנטער
גאַס, אָדער איבער צווייטער עוועניו פּאַרטאָן אין שניצן מיט זיין
מעסערל דאָס שפּיקל האַלץ, און אויסגעשניצט אַזוינע אומעטיקע
מענטשעלעך און היות ווי ער אַליין... זיינע טיפע קעשענעס אין
מאַנטל זענען שטענדיק געווען פול מיט אָט די אויסגעשניצטע
פון האַלץ מענטשעלעך און פיגורקעס... און אויב ער האָט נישט
געשניצט, האָט ער געפלאַכטן, ער האָט געקאַנט געמען אַ פּשוט
שטעקלעך און דאָס שײלן מיט זיין מעסערל אין אַזוינע רינגעלעך,
און די רינגעלעך געפלאַכטן איינס אָן אַנדערן, איינס אָן אַנדערן,
אַזוי אָן אַז עק און אָן אַ סוף... ער האָט שטענדיק געהאַלטן אין
אײן שניצן, אָדער פלעכטן. סײַ בײַ די פּישלעך אין די קאַפּיען,
סײַ ווען ער האָט געשפּאַנט איבער די גאַסן...

נאָך יאָסלס טראַגישן טויט, האָט זוני זיך אַרומגעטראָגן מיט
אַ שולדיקייט־געפּיל... ס'איז בײַ אים אויסגעקומען, אַז ווען ס'זאָל
נישט געווען זיין דער ברוגז, וואָלט נאָך יאָסל געלעבט. ער וואָלט
דאָך געפּאַרן אין „מאָודס זומעריי“ אין די קעמסקילס, פּונקט ווי
יערן סעזאָן, אין משה פון אַ סך יאָרן (ווי ס'איז באַקאַנט איז
יאָסל דערהרגעט געוואָרן פון אַ טראַק אויף זיין וועג קיין קאַליפּאָרניָ
ניע, פּונקט אין דער צײַט, וואָס געוויינלעך פלעגט ער אַרויספּאַרן
אין „מאָודס זומעריי“...).

יענעם זומער ווען ס'האָט געטראָפֿן דער אומגליק מיט יאָם=
לען, איז גרשונען אויסגעקומען אָפּצוזיין אין מאָודס רעזאָרט
עטלעכע וואָכן. זוני האָט אין די נעכט גאַרנישט געלאָזט גרשונען
ניין שלאָפֿן, נאָר געוואַלט מען זאָל ארוםשפּאַצירן אָדער זיצן צו=
זאַמען אויפֿן גאַניק פֿון עס=צימער. ער האָט מורא געהאַט צו ניין
שלאָפֿן... ער האָט נישט געקאַנט שלאָפֿן... ער האָט נאָר געטראַכט
פֿון יאָסלען...

די לעצמע וועטשערע אין קאפע, „איראָפּע“

ס'איז געווען די לעצמע וועטשערע. מאָרגן וועט שוין זיין אויס. מאָרגן וועט שוין מער נישט זיין קיין קאפע, „איראָפּע“.

פאַר גרשונען איז דאָס געווען אַ היים און אַן אַדרעס. פאַר אַ סך שרייבער איז דאָס געווען אַ היים און אַן אַדרעס. און פאַקע צוליב דעם האָט זי זיך געדאַרפט פאַרמאַכן, מהמת די אַלע שרייבער זענען געווען פון די אָפּטע באַרגער, און דאָס הייסט פּשוט אויפגעגעסן די קאפע, „איראָפּע“... די נישט-באַרגער, די וואָס האָבן געקאָנט צאָלן מיט מזומן, זיי זענען בעסער געגאַנגען אין קאפע, „ראַיאַל“. דאָרטן האָט מען די טישלעך געדעקט מיט שניי-ווייסע אויסגעפרעסעטע טישטעכער פאַר יעדן נייעם עסער. דאָרטן איז טאַקע דאָס זילבער געווען זילבער, דאָס הייסט, די לעפל מיט די גאָפל מיט די מעסערס. דאָרטן האָבן באַדינט די בעסמע און דערפאַרנסטע וועיטערס פון פאַר, שטענדיק אָנגעטאַן אין געפרעסע-טע שוואַרצע רעקלעך און שניי-ווייסע זיידענע העמדער און אין אַטוואַצע קאַמעזן-שניפּסלעך. דאָרטן איז דער קעכער געווען אַ קינסטלער אין זיין פאַר. דאָרטן זענען געווען אַ סך פענצטער, גרויסע, רחבותדיקע... אַהין זענען געקומען פון צייט צו צייט אַפּילי ענגלישע שרייבער און באַדוועיער טעאַטראַלן. און אין קאפע „איראָפּע“ איז נישט געווען אַזוי ליכטיק, נישט געווען אַזוי זויבער און פינקלדיק, און די טישטעכער האָט מען נישט געביטן אַזוי אָפּט. מען האָט גאָר פאַרדעקט די פאַרפלעקטע ערשער מיט געפּקנס, דאָס הייסט, מיט קליינע ווייסע סערוועטלעך. אין קאפע „איראָפּע“ איז נישט געווען קיין ספעציעלער קעכער. די פרוי גאָלוביצקא האָט אַליין געקאָכט אויף איר היימישן שטייגער.. דערפאַר אָבער איז מען אין קאפע „איראָפּע“ נישט געקומען, ווי אין אַ רעסטאָראַן, גאָר ווי צו דער מאַמען אָפּעסן.

קינדער, ווען זיי וואַקסן אויס, הייבן אָן גוט צו פאַרדינען, האַלטן זיי זיך אויך נישט ביי דער מאַמען. רייסן זיך אין דער אָנגרעגדיקער פרעמד. אַ סך שרייבער, וואָס זענען פריער אומגע- גאַנגען שלינג און שלאַנג און האָבן לעצטנס אָנגעהויבן צו פאַר- דינען, האָבן זיך אַוועקגעריסן פון קאַפּע, „אייראָפּע“. געבליבן זענען די קליינע פאַרדינער און די באַרגער. און פון די דאָזיקע איז ביי דער פרוי גאָלוביצקא געבליבן אַ דיקער העפט פאַרשריבן מיט הובות...

יא, די לעצטע וועטשערע האָט גרשון געגעסן אין קאַפּע, „אייראָפּע“. אַ סך מיטלער זענען שוין געשטאַנען אָפּגעדעקטע. די ווענט זענען געווען הושכדיק און אומעטיק. ווער נאָך פון די שרייבער ס'איז דעמלט געווען, געדענקט שוין נישט גרשון. דאַכט זיך, אַז ס'איז דעמלט געווען דער דערציילער ע. פערשלייסער, דער לעצטער פון די יונגיקע. דאָס הייסט, דאָס לעצטע נייע פנים פון אַן אָנפאַנגער שרייבער, וואָס האָט זיך באַוווּן מיט אַ פאַר יאָר צוריק אין קאַפּע „אייראָפּע“. מערער קיין נייע פנים פון אָנפאַנגער שרייבער האָבן זיך שוין נישט באַוווּן נאָך אים. נאָר שפעטער, ווען קאַפּע, „אייראָפּע“ איז שוין פון לאַנג נישט געווען, האָבן זיך באַוווּן דריי נייע פנים: דער דיכטער מאיר סעגאַל, דער דערציילער ש. אפּ- מער, דער דיכטער ירמיהו הערשעלעס. זיי האָבן שוין אַזאַ ליטע- ראַרישע היים, ווי קאַפּע, „אייראָפּע“ נישט געהאַט... זיי האָבן שוין דעמלט אינגאַנצן נישט געהאַט קיין וואַרעמע ליבעראַרישע היים. באַגעגנט האָט זיי גרשון צום ערשטן מאַל ביי בידערמאַנען אין כוּד-געשעפט. מאיר סעגאַל און ש. אפּמער זענען געקומען פון קאַ- נאַדע, וווּ זיי האָבן דאָרטן געוווּנט אַ שטיקל צייט.

יא, ס'דאַכט זיך אויך געווען ביי דער לעצטער וועטשערע דער דערציילער ע. פערשלייסער, מיט שמאַלע פלייצעכ, מיט אַ בלאַנד- לעכער קודלע האָר, וואָס האָבן געוואַקסן אויף הפּקר. זעלטן אונט- מערגעשוירן. מיט ליכטיקע בלויע אויגן דורך פינקלדיקע ברילן, מיט אַ לענגלעך דין פנים פילבאַר ביז נאָך, וואָס האָט געקאָנט זיך אָנהויבן צו רויטלען אַפילו בלוז ווען ער האָט זיך באַגריסט מיט עמעצן. ער איז געווען אַ סטודענט אין אַ ווינער אוניווערסיטעט; זיך גוט געמאַמערט אויף אויסצוהאַלטן זיך דאָרטן אין ווין, זיך גוט געמאַמערט אויסצוהאַלטן זיך דאָ אין ניו יאָרק. ער האָט דאַכט

זיך געגעבן אין ברוקלין פרוואַמע לעקציעס אין העברעיש, און גע-
שריבן דערצייילונגען וועגן דעם לעבן פון יידן אין אַ דאָרף אין גאַ-
ליציע, וועגן דער ערשמער מלחמה, וועגן וואָלד, וועגן פעלד. און
ס'איז געווען אַזאַ מין טעם אין זיין שרייבן, ווי אין אַזויגע האַרבס-
ציקע פרוכטן, וואָס זענען אי ווייניק, אי ביטערלעך...

גרשון האָט ליב געהאַט צו פאַרברענגען מיט אים ביי אַ מישל.
כאַטש ער האָט קיין סך נישט גערעדט. דערפאַר האָט זיין פנים זיך
גערוימלט אי מיט אַ מין שעמעוודיקייט, אי מיט אַ מין הנאה, די
הנאה פון חברשאַפט... און ווען ער האָט שוין יאָ גערעדט, איז
מיט אַ שטיל קול, אָנגענעם=העפלעך...

די פרוי גאָלוביצקאַ איז געזעסן ביי גרשונס מישל אַן אויס-
געהאַרעוועטע, אַן אויסגעמאַטערטע. איר טונקל=הויטיק פנים אויס-
געבלאַסט פון ווינציק לופט, פון שטיין שמענדיק אין קיך ביי די
טעפ. אירע ליפן פאַרטריקנט, אירע שוואַרצע האָר עטוואָס צע-
פאַמלט פון פאַרנט איבער איר שטערן, און אירע שוואַרצע, קלוגע
און פרויעריקע אויגן, ווי ביי זיין מאַמען, ווען גרשון האָט זיך
מיט איר געזענגט, ווען ער האָט זיך געלאָזט אין דער ווייטער
וועלט.

די פרוי גאָלוביצקאַ האָט צו אים גערעדט פון אירע יאָרן
אין קאַפע „איראַפּע“, דערמאָנט זיך אין די אַלע גרויסע יידישע
שרייבער, וואָס האָבן געגעסן ביי איר אין קאַפע. דערמאָנט זיך אין
די אַלע יונגניקע שרייבער, וואָס האָבן זיך באַוויזן צום ערשטן מאָל
אין קאַפע „איראַפּע“, צעמומלמע, פאַרלוירענע, שעמעוודיקע אָג-
פאַנגער און איצט זענען אייניקע פון זיי גרויס געוואָרן אין דער
יידישער ליטעראַטור...

זי דערמאָנט זיך אויך, ווי גרשון אַליין האָט זיך באַוויזן צום
ערשטן מאָל אין קאַפע „איראַפּע“, און זי לאַכט איצט פון אים.
אַזאַ צעשראַקענער גרשון געווען. געקומט מיט אַזויגע שרעקעווא-
דיקע אויגן, אַקוראַט ווי ער האָט זיך געריכט, אַז מען וועט נעמען
און אים באַלד אַרויסוואַרפן...

זי האָט גוט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס ס'איז איצט געקומען דער
סוף. און נישט אַזוי צוליב די באַרגער, האָט זי געזאָגט גרשונען,
נאָר ווייל ס'האָבן זיך מערער נישט באַוויזן קיין נייע פנימער מיטן
שליסן די שווערן פאַר יידישער עמיגראַציע. ווען ס'זאָלן זיך געווען

באוויוון גייע פנימער, וואָלט שוין אויך געקלעקט פאַר די באַרגער,
און די באַרגער וואָלטן דאָך נישט געווען אייביקע באַרגער...
אַ גרויסע פרייד ביי איר געווען, ווען ס'האָט זיך אויפגעפּנט
די טיר פון איר קאַפּע, „אייראָפּע“ און ס'האָט זיך באַוויוון אַ גיי
יונג פנים פון אַ צעטומלכטן, שעמעוודיקן און שרעקעוודיקן אָנפאַנג-
גער-שרייבער... ס'האָט איר שוין נישט געהאַלפּן, וואָס זי האָט
אַריינגענומען אַזאַ שפּיל-קאַסען מיט רעקאָרדס, וואָס גיבן זיך
אַ זעין אַרויף אויסאַמאַטיש און הייבן אָן צו שפּילן, ווען מען
וואַרפט אַרײן אַ ניקל... אפשר — ס'וועט זיין מוזיק, וועט מען
קומען.

זי האָט אויך גערעדט צו גרשונען אויף דער לעצטער וועג
משערע וועגן אירע אייגענע צוויי קינדער, וואָס זי האָט דערצויגן
אין אויסגעהאָדעוועט אין קאַפּע, „אייראָפּע“. און איצט זענען זיי
אויסגעוואַקסן און אַוועק פון דער מאַמען... געדענקט פאַקע גרשון
ס'בהורל אירם משה, אַ קלוג, פעיק בהורל, און איר טעכטערל
רייזל, דאַכט זיך, אַ בלאַסינקע, אַ שמייכלענדיקע. זיי זענען אַפּט
געזעסן ביים לעצטן טישל איבער זייערע ביכער און העפטן און
געמאַכט זייער היים-אַרבעט...

ווען קיין געלט איז נישט געווען

יא, ווו ביסטו געווען ווען קיין געלט איז נישט געווען,
נאָך דאָס לעבן איז געווען צוקער זיס?...

יאָסל קאָטלער האָט נישט געהאַט קיין געלט און גרשון אַוודאי
איז אַוודאי נישט. אָבער דאָס לעבן האָט זיי געוואַלדיק געטאָן
הנאה.

קאַפּע „אײראָפּע“ האָט זיך פאַרמאַכט און דאָ נאָך האָט מען
גרשונען אַרויסגעשטעלט פון זיין דירה, האָט אים יאָסל קאָטלער
דערווייל אַרײַנגענומען צו זיך אין זיין צימער אויף צווייטער
עוועניו.

יענע נאַכט ביי יאָסל קאָטלערן אין צימער!... מען איז דען
געשלאָפן? מען האָט גערעדט און גערעדט, און נאַכאַמאָל גערעדט...
וועגן וואָס האָט מען גערעדט? וועגן שרייבן, וועגן מאַלן און וועגן
ליבעס. וועגן אַלע זיינע ליבעס האָט אים יאָסל דערציילט. גרשון
האָט זיך פשוט געשעמט, וואָס ער האָט אַזוי ווינציק צו דערציילן
וועגן זיינע אייגענע פאַר ליבעס... געווען אַ הייסער ליבהאַבער אָט
דער יאָסל, זיך נאָרנישט געקאָנט קיין אָרט געפינען, ווען ער איז
געבליבן אויף אַ וויילע אָן אַ פיצעלע ליבע. איז וואָס זשע וועגן
חתונה האָבן? ער האָט מורא געהאַט חתונה צו האָבן. אַז ס'האַט
זיך אים געהלומט אין שלאָף, אַז ער איז שוין אַ חתונה-געהאַטער,
איז אים באַפאַלן אַזאַ שרעק, זיך אויפגעכאַפט פון שלאָף אין
אַ קאַלמן שווייס און געציטערט ווי אין אַ קדחת... ער האָט סוף
כל סוף יאָ חתונה געהאַט. דאָס איז געווען מיט אַ סך יאָרן שפּע-
טער, אָבער זייער קורץ איז געווען זיין פאַרהייראַט לעבן. אומזיניק
דערהרגעט געוואָרן פון אַ טראַק אויף זיין וועג קיין קאַליפּאָרניע...
גרשון האָט שטענדיק ליב געהאַט אַ חבר מיט וועמען מען
קאָן לאַכן. און מיט יאָסל קאָטלערן האָט ער געלאַכט אומעטום:

אויף לודלאוו סמרים, אויף אַרטישארד סמרים, אויף צווייטער עווע=
 ניו און אויף פערצנטער גאס און אין גרעניטש ווילעדזש... ערגעץ
 אויף לודלאוו סמרים, צי ס'איז נאָר געווען אויף סאָפּאָלק סמרים,
 האָט געווינט יאָסלס אַ מומע. זייער אַן אַלטימשקע, אָבער מיט
 לוסטיקייט אין אירע פאַרנעפּלמע גרויע אויגן, און זי האָט זיך
 שטאַרק געפּרײט מיט יאָסלען און מיט זיינע חברים. יאָסל האָט
 ליב געהאַט ברענגען צו איר זיינע חברים צוליב דעם פאַרגעניגן
 פון הערן זי רעדן. זי האָט גערעדט יידיש מיט שלום-עליכמס מויל,
 אָדער בעסער געזאָגט, שלום-עליכס האָט גערעדט מיט איר מויל,
 און יאָסל מיט גרשונען האָבן פּרײלעד געלאַכט.

— זע נאָר ווי מען לאַכט — האָט זי געקאָנט אַ זאָג טאָן —
 איר וועט זיך נאָר אָנרײסן אַ לאַכער אויפן פּויפּן.

און אויף אַרטישארד סמרים האָט יאָסל געפונען אַ פּעדלער
 פון געזייערטע אונגערקעס און פּאַמידאַרן, אַ דאַרינקער, אַ קליינע
 געוויסקיקער. דער דאָזיקער פּעדלער האָט ליב געהאַט זיך צו ווייזן
 לען, אָבער קיינער האָט נישט געלאַכט פון זיינע וויצן, דאָס הייסט,
 נישט די ארומיקע פּעדלערס, און נישט די קונים, האָט יאָסל מקיים
 געווען אַ מצווה און געלאַכט פון זיינע וויצן, אָנגעזאָגט גרשונען,
 ער זאָל אויך לאַכן, וועט ער דערפּרײען אַ מענטשן. יאָסל און
 גרשון האָבן אים טאַקע דערפּרײט... יאָסל האָט זיך נאָר געסמאַ-
 רעט לאַכן, זיך געהאַלטן ביים בויד... דעם פּעדלערס צעאָקערט
 פאַרפּרוירן פנים האָט געשיינט, ווי ביי אַ קינד, און ער האָט גע-
 האָט אײן ווייץ נאָכן אַנדערן. זיינע וויצן זענען געווען אין גראַמען
 ווי יאָסל מיטן ראָסל, אָדער יאָסל-פאַרנאָסל, האָב נישט קיין פאַר-
 דראָסל... און אין גרעניטש ווילעדזש איז נאָר געווען אַ מהיה מיט
 יאָסלען. אַלע האָבן אים דאַרטן געקענט. נישט „דושאָן“ האָבן זיי
 אים גערופן די ענגליש-שפּרעכנדיקע קינסטלער, נאָר טאַקע „יאָסל“
 און וווּ מען איז געגאַנגען — אין גרעניטש ווילעדזש, צי איבער די
 גאַסן, צי אין דאָרטיקע קאַפעטעריעס, ווי מען שמעלט אים אָפּ:

— העלאָו, יאָסל, האוואריו, יאָסל — און מען לאַכט.
 יאָסל, דער היפּשער, דער מוסקולערער, מיט דעם מאַסיוו-
 געקנאָמענעם פנים, וואָס איז פּרײדיק-אָפּן צו דער גאַנצער וועלט
 און שמייכלט מיט דעם שמייכל פון אַ קינד, אי פון אַ סאַמיר, האָט

גלייך אַרויסגערופן אַ גאַנצמקייט, אַ וואַרעמקייט צו אים ביי דער
הברה פון גרעניטש ווילעדזש... און איינמאַל ערגעץ אין קעלער=
קאפע אויף מעקדונאַל סטריט, וווּ די פּאָעטן פון גרעניטש ווילעדזש
האַבן פּאָהגעלייגנט זייערע לידער, צווישן זיי אויך דער באַרימטער
און דער טראַגיש-אומגעקומענער מאַקסוועל באַדענהיים, האָט מען
אויך יאָסלען אַרויסגערופן, מען האָט געווסט, אַז יאָסל וועט
פּאַרלייענען אין יידיש און ס'רוב האָבן נישט פאַרשטאַנען קיין
יידיש, אָבער מען האָט אים אַרויסגערופן... און יאָסל האָט זיך גאָר
נישט געלאָזט בעזן, זיך אויפגעשטעלט און אַזוי נאַטירלעך פּונקט,
ווי אַלע וואָלטן דאָ פאַרשטאַנען יידיש, אָנגעהויבן זיין באַרימט
ליד „נישקא“. שיינענדיקע פּנימער האָבן געקוקט אויף אים.

מען האָט זיך אַפילו נישט צוגעהערט צום קלאַנג פון וואָרט,
מען האָט גאָר געקוקט אויף אים און זיך געפרייט. די מאַלער
צווישן די פאַרזאַמלטע האָבן גיך, גיך אַראָפּגעכאַפט אויף פּאַפּיר
זיין געשטאַלט, מיט זיינע שמיכלענדיקע הויכע באַקן=בייגער, מיט
זיין אייגנאַרטיקן שטערן, וואָס איז אינדערמיטן הויך, און ביי די
ווינקלען שמאַל, און וואָס קנייטשט זיך מיט פיל הנעוודיקע
קנייטשן; זיינע גרויע אויגן, וואָס לויפן אין דער שמאַל און שטראַלן
מיט שטיפערדישקייט, מיט קלוגשאַפט און מיט ליבלעכקייט...
אַ נחת געווען אויף גרשונען צו הערן דעם ליכטיקן פּריילעכן יאָסלס
יידיש אין אַזאַ פּלאַץ...

יא, קיין געלט איז טאַקע נישט געווען, אָבער דאָס לעבן איז
געווען צוקער=זיס. יאָסל האָט אויך נישט געהאַט דעמלט קיין
געלט, אָבער מען האָט שוין נישט געהונגערט, נישט יאָסל און
נישט גרשון... און נישט געהונגערט האָט מען, ווייל יאָסל האָט
געהאַט אַ ברודער אַ קצב, אָבער דער ברודער דער קצב האָט אים
קיינמאַל נישט געוואָלט אַרויסהעלפן מיט מזומן, נאָר מיט פּלייש,
זעט איר, יא... פּלייש וויפּל נאָר ער וויל, און פון די בעסטע שטי=
קער...

אָבער וואָס כּוּט מען מיט רוי פּלייש? איז צו דעם דאָ אַז
עצה, און די עצה איז דער פּאָעט אַלעף כּוּ... און אַז גרשון דער=
מאַנט זיך אַן אַלעף כּוּ, פאַרבּענקט נאָך די חבּרשאַפט צווישן
שרייבער אין יענע יאָרן. ס'איז געווען דעמלט אַזוי לייכט זיך צו
פאַרברידערן מיט אַ חבּר=שרייבער, וואָס איז דיר צום האַרצן.

און אלעף כץ האָט דיר געקאָנט זיין צום האַרצן, מחמת זיין אוי-
סערגעוויינלעכער פילבאַרקייט און דעליקאַטקייט צו מענטשן. די
נאַטור האָט אים אויסגעשניצט אַ שמאַלן, אַ שלאַנקן מיט
אַ לענגלעך אַסקעטיש פנים, מיט אַ סאַמעט שוואַרצער פאַטליע
האַר, מיט אַ ליכטיקן שטערן און מיט ברענענדיקע וויל-שמייכ-
לענדיקע שוואַרצע אויגן... זיין דירה איז געווען פונקט דאָרטן, ווי
מען באַדאַרף. אנדזערע יידישע שרייבער, באַזונדערס די פאַמי-
ליע-לייט האָבן געוויינט דער אין די בראַנקס, דער אין ברוקלין,
דער אין בראַיטאַן, אָדער אין סי געיט, אלעף כץ — סאַמע לעבן
דער קאַפּע „ראַיאַל“ אויף דער צוועלפטער גאַס לעבן צווייטער
עוועגיו...

און זיך אומקערן צו יאָסלען מיטן פעקל פלייש פון זיין
ברודער, דעם קצב. אַזוי ווי אלעף כץ פרוי, די גוטמוטיקע, די
לאַכנדיקע מיט די ווילע הן-גריבלעך איז אַ טייערע קעבין, און
אַזוי ווי אלעף כץ האָט ליב חברים-שרייבער ביי זיך אין הויז,
דאַרף מען אַהין ברענגען דאָס פלייש... און דאָרטן האָבן יאָסל
מיט גרשונען געגעסן וועטשערע מיט אלעף כץ און זיין משפּחה...
און געגעסן אין פריילעכקייט און אין חברשאַפּט... און עס איז
געווען דערביי אַזאַ ט-ע-ם, ווי האָט געזונגען זוני מאָרד, אַז קיין
שום מתנגד פילט דאָס אורדאי נישט...

אין קאפע, ראַיאָל

מיטא, אין קאפע, „אייראָפּע“ האָט די באַלעבאָסטע, זי פרוי
גאַלוביצקא, געבאָרגט אַפילו ווען מען איז איר שוין געווען שולד
דיק פאַר ווער ווייסט וויפל מאַלצייטן. און אַז מען האָט נישט
געוואָלט עסן, האָט מען דאָרטן געקאָנט זיצן און זיך צוהערן צו
די שמועסן פון די שרייבער אַפילו אַ גאַנצן טאָג און קיינער,
פאַרשטייט זיך, האָט דיר נישט געזאָגט: „דו זיצסט שוין צו לאַנג
און דו האָסט גאָרנישט באַשטעלט“.

אין קאפע, „ראַיאָל“, אויף דער צווייטער עוועניו און צוועלפט
טע גאַס, איז שוין געווען גאָר אַנדערש. דאָרטן האָט די באַלעב
באָסטע נישט געבאָרגט, אַפילו ווען דו האָסט געחלשט פֿון
הונגער. דאָרטן זיצן ביי אַ טישל און נישט באַשטעלן, האָט מען
זיך געפילט, ווי אַ נישט־פאַרבעמענער גאַסט. דאָרטן האָט די
באַלעבאָסטע, אויך אַן אַלמנה פון אַן אַסימילירטער אונגאַריש־
ידישער משפּחה, נישט געהאַט קיין שום ליבשאַפט צו יידיש,
געקוקט פון אויבן אַראָפּ אויף יידיש, כאַטש איר שפּעדיקע פרנסה
איז געקומען גאָר פון יידיש־רעדנדיקע מענטשן. דאָרטן האָבן די
וועיטערס, מערסמנס אונגאַרישע, גערעדט דייטש צו די יידישע
שרייבער און צו די יידישע אַקטיאָרן. דאָרטן איז מען אַרײַנגע־
גאַנגען דורך זיך־דרייענדיקע טירן. דאָרטן, סאַמע ביים אַרײַנגאַנג
איז געשטאַנען דאָס גאַרעראַב־מײדל, געוויינלעך זייער אַ רײַצע־
דיקע, און גענומען פון אייך אייער מאַנל אָדער דאָס הימל אויף
אויפצוהענגען, און איר האָט איר באַצאָלט צען אָדער פּופּצן
סענט. דאָרטן האָט מען געדעקט די טישן מיט פּרישע, שניי־
ווייסע סערוועטן און מיט פינקלדיק זילבער־געשײר פאַר יעדן
גייעס עסער. דאָרטן האָט מען זומער־צײט אַרויסגעמאַרגן עמלע־
כע טישלעך. אינדרױסן און איר האָט געקאָנט עסן אונטערן פּרייען

הימל, ווי אין פאריו למשל... דארטן האָט מען דעם וועיטער גע-
דארפט איבערלאָזן אַ ממשותדיקן „טיפּ“. דארטן האָט מען דעם
„באָם-באָי“, אַ געוויסער הערמאַן, אַ מיטליאָריקער, מיט פּלאַכע
פּיס, מיט סוטלעוואַצע פּלייצעס, און מיט אַן אויסגעקראַכענעם
קאָפּ בלאַנדלעכע האָר, אויך געדארפט איבערלאָזן אַ „טיפּ“ פאַר
אַנטאָן דעם מאַנטל (אויפן דאָזיקן הערמאַנען האָט מען געזאָגט,
אַז ער איז אַ מיליאָנער מיט אַ סך הייזער אין ניו יאָרק. און נישט
פון די „טיפּס“ איז ער רייך געוואָרן, נאָך פון לייען געלט אויף
שווערע פּראָצענטער צו די אַקציאָרן).

דארטן, אחוץ אלע „טיפּס“, האָט אַ מאַלצייט געקאָסט זייער
כייער, כמעט צוויי מאַל אַזויפיל, ווי אין אַן אנדערן רעסטאָראַן
אויף דער זעלביקער צווייטער עוועניו. דערפאַר אָבער האָט מען
אין ערנעין נישט געקאָנט עסן אַזאַ געשמאַקן וויגער-שניצל, ווי
אין קאַפּע „ראַיאַל“, אָדער אַזאַ אַפעטיט-רייזנדיקן אונגאַרישן
„גולאַש“, ווי אין קאַפּע „ראַיאַל“, אָדער אַ געבראַטן פּוטער-
פּישל, אָדער אַ געדיכטע צעמישעכין פון צערביענע לינזען, וואָס
האָט געהאַט פּויזנט מעמים.

אָבער נישט צוליב די זעלבענע געשמאַקע מאכלים און די
עניי-ווייסע מישטעכלעך און זויבער-פּינקלדיקן זילבער-געשיר, אין
קאַפּע „ראַיאַל“ געווען אַזוי באַרימט. באַרימט האָבן זי געמאַכט
די אָפּטע אַרײַנגייער דארטן, די באַרימטע יידישע אַקציאָרן, מו-
זיקער און שרייבער...

און אין קיין שום אַרט האָט מען נישט געקאָנט ברעפּן אזוי-
גע איגמערעסאַנטע פּנימער, ווי אין קאַפּע „ראַיאַל“; אין קיין
שום אַרט האָט מען נישט געקאָנט הערן דאָס יידישע לשון אַרויס-
זערעדן פון אַזויגע ווונדערלעכע שטימען. דווקא רכילותן, קרי-
גערייען, נישט פאַרגינגערישע רייד, אָבער מיט דער רייכער מו-
זיקאַלישקייט, באַמאָנגן, וויברירנדיקייט פון מענטשן אַזויגע,
וואָס זייער קול איז געווען זייער אינספרומענט, זייער מאַלאַנט.
אַ אַ בינא אַבראַמאָוויטש האָט גערעדט ביי אַ מישל, און דווקא
פּשוטע וואַכנדיקע רייד, איז עס געווען מיטן קול פון אלע יידישע
כחותנתמעס אויף התונות, ווען מען ווינטשעוועט זיך יטועות און
גהמות.

יאסל קאטלער האָט גרשונען ס'ערשטע מאָל אַרײַנגעפירט אין קאָפּע „ראַיאַל“ אײַנמאָל אַ בײַנאַכט. אָבער אײַדער ער האָט אײַם אַרײַנגעפירט, האָט ער פריער אַרײַנגעקוקט דורך דעם העל־באַלויכטענעם פענצטער, אויב ס'וואָלט דאָרטן נישט געזעסן ער־געץ בײַ אַ טישל אַ ייִדישער שרײַבער, וואָלט יאָסל קאָטלער נישט אַרײַנגעגאַנגען. געווען דאָרטן שפּעט אין די אָונטן זענען מערסטנס אַקטיאָרן. און אַ ייִדישן שרײַבער האָט קײַנמאָל נישט געצויגן דאָרטן צו אַן אַקטיאָרס טישל.

יאָ, אברהם רײזען איז דאָרטן געווען אײַגעווייניק, און יאָסל קאָטלער מיט גרשונען זענען אַרײַנגעקומען און זיך געזעצט לעבן זײַן טישל, און אברהם רײזען האָט זײער ליב געהאַט, אַז וונגע שרײַבער זעצן זיך בײַ זײַן טישל. און זײַנע אײַגעפּאַלענע באַקן האָבן זיך צערויפּלט און זײַנע שמאַלע שוואַרצע אויגן האָבן זיך צעפּינקלט.

און גרשון, ס'ערשטע מאָל אין זײַן לעבן אין קאָפּע „ראַיאַל“, האָט זיך געהאַלטן אין אײַן אַרומקוקן. ער האָט געזען דאָרטן די גאָר גרויסע מאַלאַנטן פון דער ייִדישער בינע. ס'איז דעמלט גע־ווען אַרום צוועלף אַזײַגער בײַנאַכט און אַלע מינוט האָט זיך דורך די זיך־דרייענדיקע טירן אַרײַנגעכאַפּט אַ נײַער בינע־מאַלאַנט... אין קאָפּע „אײַראָפּע“ און דערנאָך קאָפּע „ראַיאַל“ איז פאַר גרשונען געווען דער בית המדרש לנבונה ללימוד השרייבן, דער העכסטער בית המדרש אויף אויסצולערנען זיך שרײַבן. און גרשון האָט פאַרמאָגט אַ מעלה אַרײַנצונעמען דעם עיקר און שנעל פאַר־געסן דעם ספּל, דאָס נישט וויכטיקע. און אַ סך דברים ספּלים זענען געזאָגט געוואָרן בײַ די דאָזיקע טישלעך, אָבער אויך דברי עיקר, וויכטיקע רײד. האָט זײ גרשון אַרײַנגעזאַפּט אין זיך די וויכטיקע רײד. דאָרטן בײַ די טישלעך האָבן ייִדישע שרײַבער גע־דרשנט ליטעראַטור און געזאָגט אַ סך הידושים... דאָרטן בײַ די טישלעך האָט גרשון ס'ערשטע מאָל געהערט וועגן די שרײַבער דזשעיִמס דזשאָים און מאַרסעל פּרוסט (משה דוכאווי איז גע־ווען אַ חסיד פון מאַרסעל פּרוסט), און וועגן דײַטשישן פּאָעט ריקע (מאיר שטיקער איז געווען אַ חסיד פון רילקען), און אַפילו וועגן נחמן בראַצלאַווער. נישט וואָס גרשון האָט קײַנמאָל נישט געהערט וועגן נחמן בראַצלאַווער. ער האָט יאָ געהערט, אָבער

אלס צדיק, דאָ אין קאפע, „ראַיאַל“ האָט מען אים אַרײַנגענומען צווישן די ייִדישע שרײַבער... האַרמאָן בײַ די מײַשלעד האָט אים א. טאַבאָמשיניק פאַרגעלייענט אויף אויסנווייניק גאַנצע שטיקער פון האָמער און פון היינריך היינע...

אַבער אין קאפע, „ראַיאַל“ האָט מען נישט אַזוי לײכט גע- קאָנט אַרײַנגיין. דאָס הייסט, ס'איז גאַרנישט שווער געווען אַרײַנג- צוגיין, ווען מען האָט פאַרדינט נישט שלעכט. ווי אין אַבער דער דין, אַז מען האָט אינגאַנצן נישט געהאַט קיין געלט, אָדער ס'איז געווען אַ שאַד צו באַצאָלן פאַר אַ מאָלצײט אַזאַ מסמון מיט געלט? פאַר זעקס אָדער אַכט ניקלס האָט מען געקאָנט אָפּעסן אַ צופרידנשטעלנדיקן מאָלצײט אין אויטאָמאַט אויף פערצנטער גאַס... האָט גרשון שטענדיק פריער געכאַפט אַ קוק דורכן גרויסן באַלויכטענעם פענצמער פון קאפע, „ראַיאַל“ צו זען אויב ס'זיצט עמעצער אַ ייִדישער שרײַבער בײַ אַ מײַשל און עסט. אויב יאָ, איז ער אַרײַן, ווייל אויב עמעצער אַ ייִדישער שרײַבער בײַ אַ מײַשל האָט יאָ באַשטעלט פאַר זיך, האָט שוין אײַנער וואָס האָט גאַרנישט באַשטעלט זיך געקאָנט צוזעצן.

אַזוי אין משך פון יאָרן איז גרשון נישט אַרײַנגעגאַנגען גלייך אין קאפע, „ראַיאַל“, גאַר פריער גוט אַ קוק געמאָן דורכן פענצ- מער אויב ס'זיצט נישט בײַ אַ מײַשל און עסט אַ יעקב גלאָט- שטיין, אַן אברהם טאַבאָמשיניק, אַן אַלעף כײַ, אַן אליעזר גרינג בערג און טאַקע אַן אברהם רײזען, אַן א. לוצקי...

און גאַר שפעטער, ווען גרשון האָט שוין פאַרדינט גענוג געלט און געזעסן כמעט אַלע פאַרנאַכט אין קאפע, „ראַיאַל“, איז אַבער די געווינהייט אַ קוק מאַן פריער דורכן פענצמער בײַ אים שטענדיק פאַרבליבן...

פנימער אין קאפע „ראַיאָל“

אַ יידישער שרייבער איז זעלטן געזעסן ביי אַ מישל פון אַ יידישן אַקטיאָר אין קאפע „ראַיאָל“. אַ יידישער אַקטיאָר — זעלטן ביי אַ מישל פון אַ יידישן שרייבער. די שרייבער — זיי — רעדן אינמערעסן, די אַקטיאָרן — זיי רעדן אינמערעסן. מען האָט זיך נישט געמישט. צוויי באַזונדערע וועלטן. די יידישע שרייבער זענען געזעסן אויסשליסלעך ביי מישלעך אין דער זייט וווּ די פענצער זענען אַרויסגעגאנגען צו דער צוועלפטער גאס. די אַקטיאָרן — אין דער זייט, וווּ ס'זענען געווען די טעלעפאָן-ביידלעך. פארוואָס גראד די — אין דער זייט, יענע — אין יענער זייט, ווייסט נישט גרשון. די אַקטיאָרן זענען געווען דאָרטן דאָס הערשנדיקע פאָלק, דאָס הייסט, די גרויסע מערהייט. די שרייבער — די מינאָריטעט, זייער אַ קליינע מינאָריטעט. ביי איין מישל אָדער צוויי — די גאנצע שרייבער-משפּחה דאָרטן. אין דער ערשטער צייט, ווען גרשון האָט ערשט אָנגעהויבן אַריינצוקומען אין קאפע „ראַיאָל“, האָט ער זיך גאָרנישט געקאָנט אַפּרייכן פון דער צווייטער זייט, דאָס הייסט, דאָרטן, וווּ ס'זענען געזעסן די יידישע אַקטיאָרן. אזוי פיל אינמערעסאנטע פנימער זעלטן וווּ אין איין פּלאַץ. פארוואָס האָט דאָס נישט פאראינמערע-סירט די מאַלער, זיי זאָלן קומען מאַלן די דאָזיקע גאָר אינמערע-סאנטע פנימער? רעמבראנדט וואָלט זיכער איבערגעלעגן דאָרטן און נאָך געמאַלן פנימער... נעמען אזא פנים ווי פון בינא אברא-מאָוויטש, און אירע פילע קנייטשן אויפן פנים, און אין יעדן קנייטש איז געלעגן מאמע, מאמעשע ליבשאפט, מאמעשע זאָרג. איר קול שמועסט מען נישט — איר קול האָט גערעדט מיט מאמע פון אלע דורות... נעמען אזא פנים, ווי פון חנה אפעל, איר צו לענגערע יאָר, דאָס פנים פון דער יידישער פרוי, וואָס איז געווען דער שטארקער

מ'כח אין דער היים, וואָס איז קיינמאָל נישט אריינגעפאלן אין אַ פּאַ-
 ג'ה אין צייט פון א קרויזיס, וואָס האָט שמענדיק געראטעוועט די
 משפּחה אין צייט פון א צרה. גרינגלעכע שטראַלנדיקע אויגן האָט זי
 פארמאָגט פול מיט פרויענשער קלוגשאַפט און אויך פרויענשער
 שפּילעוודיקייט. אַ הויכע, אַ היפשע, אַ שטאַלמע, מיט זיכערקייט
 אין נאַנג און אין שמעל...

ס'זענען געזעסן דאָרטן פרויען, אַלמע אַקטריסעס, אזעלכע
 וואָס האָבן נאָך געשפּילט מיט יעקב אַדלער, מיט באָריס טאַמא-
 שעווסקין, מיט דוד קעסלערן, מיט מאַנולעסקאָן, די פּנימער פון
 אָט די דאָזיקע נאָך אַלמע אַקטריסעס — ווי פּאָרגליווערטע טעא-
 טער-מאַסקעס. טויזנטער מאָל האָבן זיי געשפּילט טעאטער. טויזנט-
 טער מאָל זיך גרימירט אין פּאַרשיידענע כאַראַקטערן, און אויף דער
 עלטער זענען זייערע פּנימער פּאַרוואַנדלט געוואָרן אין טעאטראַל-
 ישע מאַסקעס מיט די שטריכן פון אלע זייערע ראָלן, וואָס זיי האָבן
 געשפּילט אין זייער לעבן.

נעמען אזא פנים פון באָריס טאַמאשעווסקין אַליין, גרשון האָט
 אים נאָך פּאַרכאַפט אין קאַפע „ראַיאָל“, אזא פנים האָט מען גע-
 דאַרפט לאנג מאָלן, א פנים פון דעם מעכטיקן אין לעבן, וואָס איז
 אַלט געוואָרן, אָבער ער גיט זיך נישט אונטער, האַלט זיך טורעם-
 דיק, באַהערשנדיק, און די מאַנסכילישע שיינקייט פון אַמאָל קומט
 נאָך ארויס אפילו פון זיין לויז געוואָרענער הויט, פון זיינע שוין-
 מידע אָבער נאָך אַלץ צוציענדיקע גרויסע, קיילעכדיקע אויגן. גרשון
 געדענקט שוין נישט דעם קאָליר פון די דאָזיקע אויגן. דאכט זיך
 בלוילעכע. דער קאַפּ האָר נאָך אַלץ געדיכט, ווי די גרויע ביי
 א לייב. צוגעפאַרבט זענען געווען די האָר, פּאַרפּוהערט, איינגעמאַ-
 סאַזירט אין געווען דאָס פנים. אָבער אז ער האָט זיך אויפגע-
 שמעלט, איז נאָך אַלץ געווען די מאיעסטעטישע פיגור, וואָס האָט
 געשפּילט אויף דער בינע די ראָלן פון פּרינצן, קעניגן, יידישע
 נעבורים און פּאַטריאַרכן.

נעמען א לודוויק זאין, גראָד נישט קיין אימפּאַזאַנטע פיגור,
 אָבער זיינע אויגן, זיינע בלויע אויגן, פון זיי האָט זיך געגאַסן אזא
 שאַרפע, לויטערע ליכטיקייט, מיט שטראַלן זיך געגאַסן, אזא ליכ-
 טיקייט קאָן שטראַלן נאָך פון א גרויסער שעפּערישער פּערזענלעכע-
 קייט.

די אויגן ביי מאָרים שוואַרץ, ווי עפעס ביי אַן אַטאַמאָן פון
אין די וועלדער... זיינע אויגן, ווי פייער-שיימערס, וואָס ברענגען אין
דער נאכט מיט זייער שטארקע פּלאַמען...

און מאַלי פּיקאַנס פנים, דאָס איז דאָס פּילבאַרע חנעוודיק
פנים פון דעם פרומען יונגן שוועסטערל, אזוינע פרום-שמייכלעך-
דיקע באַקן, און איר מויל איז אויך פרום און זיס, און איר ווייסער
האַלדז אייביק מיידלש, פרום-מיידלש, און איר קול דאָס הארציקע,
ליכטיקע קול פון דער באַליבטער יונגער שוועסטער. שלום אַש האָט
געמאַלן אזא שוועסטערל, א יידיש שוועסטערל, וואָס קאָן גלייך
ווערן א מאמעלע ווען די מאמע שטאַרבט און אכטונג געבן אויף
אַלע ברידער און אפילו דעם מאַמן, און שטראָפן די עלטערע ברידער
ווען מען באדאַרף, און אפילו דעם מאַמן...

און פונקט ווי א ליבהאַבער פון מאַלערייען, ווען ער פאַלט
אריין אין א רייכער קונסט-גאלעריי, אזוי איז אויך גרשון אין קאַ-
פע „ראַיאַל“ ממש שיכור געוואָרן פון די אינטערעסאַנטע פּנימער...
ער האָט ליב געהאַט צו קוקן אויף מנחם רובינס פנים, מיט דעם
געקרייזלטן רויטלעכן קאַפּ האָר, א פנים פון עפעס א גריכישן גאַט,
וואָס לאכט שטענדיק מיט סאַטירישקייט. זיינע עטוואָס ארויס-
סטאַרטשענדיקע אויגן — פליסיקע שטיקער ברוינער פייער, קוקן
אייפן מענטשן סאַטיריש און בריען אָפּ מיט די פליסיקע שטיקער
פייער.

גרשון האָט ליב געהאַט צו קוקן אויפן פנים פון נח נאַכבוש,
דאָס מאַגערע געקנייטשטע פנים מיט די הויכע באַקן-ביינער, מיט
דעם משונהדיקן שפיציכיקן נאַקעמן קאַפּ, ווי אַ גענדזן איי, מיט
די פּילבאַרע ליפן, וואָס קאַנגען זיך אויסלייגן אין דעם ליבלעכסטן
שמייכל, מיט קליינע, פינקלדיקע, פריילעכע שוואַרצע אויגן פון
דעם גוטן פריילעכן פעטער, וואָס קוקט שבת אויף קידוש, און מיט
א קול, ווי מען מאכט קידוש... ווען ער האָט זיך געזעצט ביי
א טישל, און ער האָט גראָד ליב געהאַט זיך צוזעצן צו די שריי-
בערשע טישלעך, איז אויך ווי דער גוטער פריילעכער פעטער, מיט
דעם „סברי מרגז-ורבותי-קול“.

און דאָס פנים פון מנשה סקולניק, כלומרשט מאַמעוואַטע,
כלומרשט אַ שלים-מזל, אָבער זיינע שמאַל געשניטענע ברעגענדיקע-

שױארצע אויגן, װאָס האָבן דיר נישט געקוקט גלייך אין פנים, נאָך
אין א זייט, האָבן עדות געזאָגט, אז דאָס איז א וואכזאמער און
קלוגער קינסטלער.

און װאָס פאר אינטערעסאנטע פנימער ביי די נאָך יונגע שױם
שפילער, װאָס זענען געווען באקאנט אלס צו-לאד-עסניקעס... דאָס
פנים פון א ישראל מאנדעל, װעמען מען האָט גערופן „מענדל“.
ביי אים דאָס פנים פון דעם אייביקן גוטן-ברודער, װאָס װאָלט דיר
געוואָלט שענקען מתנות, אָבער אזוי ווי ער איז געבער א קבצן,
באשענקט ער דיר מיט גוטע בליקן פון זיינע שױארצע פליסיקע
אויגן, מיט דער גוטסקייט פון זיין הארציק קול, מיט דעם ליבן
שמייכל פון זיינע לייטישע ליפן. ס'איז שמענדיק געווען גוט מיט
אים צו זיצן. און אז דו האָסט גערעדט, האָט ער אזוי אויפמערק-
זאם דיר אויסגעהערט, און אז דו האָסט זיך געקלאָגט פאר אים,
האָט אזוי פיל ווארעמקייט געשמראָמט פון זיינע אויגן...
דאָס פנים פון א יהודה בלייד, א וואָלף בארזעל, א יעקב בער
גרוין, א מיכל ראָזענבערג, א שמעון דוסקין, א משה ראור, א ליליען
שאפיראָ, א לעאָן האַפמאַן. מען הארף אָנשרייבן א נאני בוך: „פנים
מער אין קאפע, ראָיאַל“...

משאלם יאפע

איינגטלעך גערעדט זענען געווען צוויי קאפע „ראַיאַלס“. איי=
נע, די פאָדערשטע; די צווייטע, די הינטערשטע. אין דער פאָדער=
שטע איז מען אריינגעקומען דורכן הויפט-אריינגאנג אויף צוויי=
טער עוועניו. אין דער הינטערשטער האָט מען געקאָנט אריינגיין
דורך א זייטיקער טיר אויף צוועלפטער גאס. אין דער פאָדערשטער
זענען געזעסן שיינ-פארפּוצטע מענטשן ביי טישלעך מיט זויבער
ווייסע מיטטעלעך; אין דער הינטערשטער — אין צעקנייטשטע,
צעבראַסמעטע בנדים, ביי גאַקעטע מישלעך. אין דער פאָדערשטער
איז געווען לופטיק, גראָס און מיט אַ סך פענצער; אין דער הינט=
ערשטער — שמאַץ, שטיקנדיק און אינגאנצן נישט קיין פענצ=
טער. דער עיקר אָנגערויבער, מען האָט געקאָנט שניידן דעם רויך
מיט א מעסער. בייטאָג און ביינאכט האָבן געברענגט אונטער דער
סמעליע אַ פּאָר גאַקעטע עלעקטרישע לעמפלעך.

אין דער פאָדערשטער איז מען געזעסן און געשמועסט וועגן
טעאטער, וועגן ליטעראטור; אין דער הינטערשטער האָט מען נאָר
אינגאנצן נישט געשמועסט, נאָר מען האָט געריבן א „געמקע“,
דאָס הייסט, געשפּילט אין קאָרמן, און ווי נאָך געשפּילט, אָפּט גאנ=
צע מעת-לעת, אָן איבעררייס.

מען דערציילט וועגן איינעם אן אייגנטימער פון א יודישן טע=
אָטער אויף צווייטער עוועניו, א קליינגעווקסיקער, א מאָגערער איז
געזעסן העכער א מעת-לעת דאָרמן און רק געריבן א פינאַקל. מיט
א נאסן האנטער ארום זיין שטערן איז ער געזעסן און געהאקט אָן
איבעררייס א געיס נאָך א געיס. די איינציקע שפּייז איז געווען
קאָפע, וואָס דער וועיטער האָט אים פון צייט צו צייט אונטערגע=
טראָגן. זיין פרוי, זעענדיק אז ער איז שוין העכער א מעת-לעת
גישמאָ אין הויז, איז אים געלאָפּן זוכן, און פארשטייט זיך, אים גע=

פונען אין דער הינטערשטער קאפע, „ראַיאַל“. אז זי האָט אים גע-
וואַלט געמען אהיים, האָט ער געמאכט צו איר מיט א ווייגענדיקער
שטימע:

— וואָס ווילסטו פון מיר, מאַמער ענדזשאַיע זיך א ביסל...
דאָס הייסט: „מאַמער פארווייל איז זיך א ביסל“.

אין פאָדערשטן טייל פון קאפע, „ראַיאַל“ זענען געזעסן גרויסע
מייסטערס, מייסטערס אין דער וועלט פון טעאטער, מוזיק און לוי-
טעראפור; אין דער הינטערשער זענען געזעסן אויך גרויסע מייס-
טערס, מייסטערס אין דער וועלט פון קאַרטן. מען האָט גרשונען אָנג-
געוויזן אויף איינעם אזא מייסטער אין פינאַקל, וואָס מען האָט גע-
זאָגט, אז ער טוט גאַרנישט, גיט זיך אָפּ בלויז מיט קאַרטן, מאַכט
זייער א שוין לעבן פון קאַרטן און האלט אים בשפע א ווייב מיט
קינדער אין א טייערן אַפאַרטמענט. מען האָט אויך געזאָגט אויף
דעם דאָזיקן מייסטער, אז ער איז אַזאַ קינסטלער פון פינאַקל, אז
ער שפילט מיט אויפגעדעקטע קאַרטן און געווינט...

גרשון האָט גאָר די ערשטע צייט נישט געווסט פון דעם
דאָזיקן קאַרטן-צימער. העכער א יאָר, אז ער איז געגאנגען אין
קאפע „ראַיאַל“ און האָט נישט געווסט. צופעליק אים אנטדעקט.
און ס'איז געווען ווי אריינגעפאלן אין א צעל אונטער דער ערד
מיט האלב-טונקלקייט און שטיקנדיקייט. און די מענטשן דאָרטן
אויך ווי אונטערערדישע מענטשן, צעבראסטעט, צעקנייטשטע,
נישט-גענאָלטע מיט פיבערדיקע אויגן, אויגן וואָס קוקן נישט
רעכטס, נישט לינקס, נישט ארום זיך. זיי קוקן גאָר אין די
קאַרטן.

אין דער האלב-טונקעלער צעל ווייסט מען אפילו נישט צי
ס'איז גאָר טאָג, צי ס'איז שוין נאַכט. אין דרויסן איז א שיינע
זון פארגאנגען... אין דרויסן — געלעכטער, שטיקער געזאנג. דאָ
אין דער מוטנער ליכט, אין דער אָנגערויכערטער שטיקנדיקער
לופט — געוואלדיק קאָנצענטרירטע פנימער, געוואלדיק ערנסטע
פנימער, עפעס ווי דער קיום פון דער וועלט וואַלט דאָ געשטאַ-
נען אין קאָן... און רויכערן, רויכערט מען איין פאפיראָס גאַבן
אנדערן. דער קאַרטן-שפילער פארגעסט זיך, אז ער האָט ערשט
אָנגעצונדן א פאפיראָס און האָט אים אוועקגעלייגט אין אַש-
טעצל, און ער פאררויכערט שוין א צווייטן. און שפילן, שפילן

נישט נאָר די, וואָס זיצן ביים טישל מיט קאָרפּן אין די הענט. ס'שפּילן אויך די קיבעצערס, דאָס הייסט די, וואָס שטייען אַרום דעם טישל און קוקן צו מיט קלאַפּנדיקע הערצער. דאָס האָבן זיך די קיבעצערס געוועט איינער מיטן אנדערן אין געלט. ווען איינער פון די קאָרפּן-שפּילער געווינט דעם קאָן, געווינען אויך א טייל פון די שטייענדיקע, וואָס האָבן זיך געוועט אויף אים. דער באַרימטער מאַיר פון די שנאָרערס פּלעגט זיך אויך פון צייט צו צייט אַריינכאַפּן אהער און וועטן זיין אָרעמען דאָלאַר, און אָפּטמאָל געווינען. ער האָט גוט געקענט די גרויסע מייסטערס פון פינגאָל און געוואָסן אויף וועמען זיך צו וועטן.

טשארלס יאָפּע האָט זיך אויך אָפּט אַריינגעכאַפּט. טאַקע צוליב אים איז גרשון נעווען אָנגערעגט צו דערציילן די מעשה פון דעם דאָזיקן קאָרפּן-צימער. די ליינער פון די יידישע צייט-טונגען אין יענע יאָרן האָבן אים גוט געקענט, פּלעגט אָנפירן קאָלומס וועגן שאַד-פּראָבלעמען אין די יידישע צייטונגען... אין דער „מאָרגן-פּרייהייט“ האָט ער אויך א צייט אָנגעפירט אזא קאָלום. זיין ליידנשאַפט איז געווען שאַד און צו פאַרשפּרייטן די תּורה פון שאַד צווישן די יידישע מאַסן. אפילו אַרויסגעגעבן אַ ביכל וועגן שאַד אין יידיש. ער האָט זיך אפילו אַרומגעטראָגן מיט אַ פּלאַן איינצופירן קלאַסן פון שאַד אין די יידישע וועלט-לעבע שולן. פון זיינע שאַד-קאָלומס אין די יידישע צייטונגען האָט ער מסתּמא אַריינגעקראָגן אַ פינפּערל אַ וואָך. פון וואָס זשע האָט ער געלעבט? ווייסט נישט גרשון. גרשון האָט אים אלע יאָרן געזען אין זעלביקן שוואַרצן רעקל, וואָס האָט אויסגעזען, ווי אַ מיין סורדום. ער האָט דאָס געטראָגן יאָרן און יאָרן, אָבער קיינמאָל נישט געווען צעקנייטשט, קיינמאָל נישט אָפּגעטראָגן, שמענדיק פּריש. פּריש האָט אויך אויסגעקוקט זיין שמענדיק ווייס העמד מיטן „קמיץ“=שניפּסל. אַ מיטל-וואָקסער מיט גוטער פּראָפּאָרציע אין זיין מאָנערן גוף, אַ טונקל-הויטיקער עפעס, ווי אַן אַראַבער, מיט שוואַרצע פינקלדיקע קלוגע אויגן, מיט אַן אָנגענעם קול, אַ ביסל הייזעריקלעך. שמענדיק איז ער געלאָפּן פון קאַפּע צו קאַפּע, וווּ מען האָט געשפּילט שאַד. דאָ האָט ער זיך אַריינגעכאַפּט אין קאַפּע, „איראַפּע“, וווּ מען האָט געשפּילט שאַד, דאָ אין אַ שאַד-קלוב אויף פּערצנטער נאַס, דאָ אין אַ שאַד-קלוב

אויף יוניאן-סקווער. נאכדעם ווי ער איז שוין אויסגעווען אלע שאד-פלעצער, האָט ער זיך אריינגעכאפט שפעט אין דער נאכט אין קאפע „ראַיאַל“, אָדער זיך צוגעקוקט ווי מען שפילט אין קאָרטן און געשמייכלט, אָדער גאָר איינגעדרימלט אויפן בענקל, אין שטענדיק ווען גרשון האָט אים געזען דרעמלען שפעט אין דער נאכט אין דעם דאָזיקן קאָרטן-צימער, איז אים דאָס האַרץ אויסגעגאנגען פאר אים. מסתמא האָט ער נישט קיין דירה, האָט גרשון געטראכט. גרשון האָט אים קיינמאָל נישט געזען באשטעלן א מאָלצייט, אָבער ער האָט קיינמאָל נישט אויסגעקוקט ווי ער הונגערט, פארקערט, שטענדיק מיט א ווארעמען שמויכל...

אין זיינע יונגע יאָרן, האָט מען געזאָגט, איז ער געווען שאד-משעמפּיאַן פון אמעריקע. ווען גרשון האָט אים געקענט, זענען שוין געווען אַנדערע שאד-משעמפּיאַנען. איינמאָל אַן אָונט אין הינטערשטן צימער פון קאפע „איראָפּע“ האָט ער געשפילט שאַד מיט קאשראָנען, דעם יונגן אויפגייענדיקן שמערן אין דער שאַד-וועלט. יאָפע האָט געבעד געשוויצט און רק געטראכט, שטארק געטראכט. דער יונגער קאשראָן האָט גאָר קיין סך נישט געטראכט אויף צו מאכן א צוג. געמאכט דעם איינדרוק, ווי ער לאַנגוויילט זיך נאָך בשעת יאָפע טראכט וועגן א צוג, און ער האָט זיך מיט א פיילעכל מאניקירט די געגל. גרשון האָט אזוי געוואָלט, אז יאָפע זאָל געווינען. געוונען האָט קאשראָן....

און איינמאָל, שפעט אין דער נאכט — יאָפע לויפט אריין אין קאפע „ראַיאַל“ פון זיינע וואנדערונגען איבער די שאד-פלעצער, זעצט זיך אנידער אויף א בענקל, סיי די קאָרטן-שפיילער, סיי די קיבעצער האָבן אפילו נישט באמערקט, אז ער דרעמלט...

ערשט גאָר פארטאָג, ווי איינער פון די קיבעצער האָט בא-מערקט, אז יאָפע, עפעס... עפעס... עפעס וואָס? פשוט זיך אָפּ-געפאָן פון דער וועלט, אזוי זיצנדיק אויפן בענקל, אן עלנמער, א היימלאָזער אין שטארק אָנגערויכערטן הינטערשטן צימער פון קאפע „ראַיאַל“...

געוויסע פרייטיק-צונאכטסן

אז מען רעדט שוין וועגן קאפע „ראַיאַל“, וועט מען זיך דערמאָנען אין געוויסע פרייטיק-צונאכטסן אויף צווייטער עווע-ניו. די שרייבער, וואָס לעבן נאָך, צו לאנגע יאָרן, און אַנטייל-גענומען אין די פרייטיק-צונאכטסן, האָבן מסתמא שוין פארגעסן. גרשון האָט נישט פארגעסן. זיי זענען געבליבן אין זיין זכרון אַפּ-געהיים ווי אַ טייערע איבערלעבונג פון די יונגע שרייבערישע יאָרן... ווי אזוי זענען זיי געבוירן געוואָרן די דאָזיקע פרייטיק-צו-נאכטסן? זיצנדיק אין קאפע „ראַיאַל“ איז עמעצן איינגעפאלן, אפּשר יעקב גלאַשמיינען, און אפּשר יוסף קאַטלערן, און אפּשר נאָך גרשונען אַליין, אז מען זאָל זיך צונויפנעמען ערגעץ אין א פרוואַט הויז און פארברענגען אויף א שעפּערישן אויפן. און ווי אזוי זאָל זיך אויסדריקן דער שעפּערישער אויפן? אלע צוואַ-מען זאָלן זיך זעצן ביי א טיש, נעמען די פענען אָדער די בליי-פּעדערס אין די הענט און יעדער איינער זאָל אַנשרייבן א ליד אויף א געוויסער טעמע, וואָס מען וועט אָנגעבן. דערנאָכדעם זאָל יעדער איינער פאַרלייענען זיין ערשט געשאפן ווערק און די וואָס וועט אמבעסטן געפעלן ווערן, קריגט א פּרייז, א געלט-פּרייז (דאָס איז נאָך געווען יאָרן און יאָרן פריער, איידער ס'איז געשאפן גע-וואָרן דער לואיס לאַמעד פּאָנר און אנדערע פּאָנרן צו געבן פּרייזן פאַר די בעסטע יידישע ווערק). און ווו וועט מען נעמען געלט צו געבן דעם פּרייז? ביי די אַנטיילנעמען אַליין. איידער מען זעצט זיך שרייבן זאָל יעדער איינער געבן א קוואַדער און אלע קוואַדערס צוזאמען וועלן זיין דער פּרייז. און ביי וועמען אין הויז זיך צונויפקומען? איז ווו נאָך א בעסער אָרט ווי ביי יאָסל קאַמלער און זוני מאורן אין דער סטודיע, טאַקע דאָ נישט זייט פון קאפע „ראַיאַל“?

קאפע „ראַיאָל“, ווען אונדזערע שרייבער האָבן זיך ארויס געלאָזט צו זייער ערשטן פרייטיק-צונאכטס, איז געבליבן כמעט ליידיקלעך. אין די אָונטן צווישן אכט און צוועלף, ווען נישט די יידישע שרייבער, וואָלט קאפע „ראַיאָל“ שמענדיק געווען כמעט ליידיקלעך. אין די אָונטן צווישן אכט און צוועלף זענען דאָרטן כמעט נישט געווען קיין אקמיאָרן, זיי זענען אוועק שפילן טעאָטער. אין יענע יאָרן זענען געווען זייער ווייניק אומבאשעפטיקטע אקמיאָרן, אלע כמעט האָבן אלע געשפילט טעאָטער... אויף צוויי טער עוועניו אליין פיר טעאָטערס, און אויף דער בויערי אויך אַ טעאָטער. היינט וווּ איז וויליאַמסבורג, בראַנזוויל, בראַנגס אוי אין נואַרק...

און אין דרויסן אויף ביידע זייטן טראַטואַר פון צווייטער עוועניו — אזוי פיל יידן... שבתדיקע יידן... פון דער פערצנטער גאס קומען זיי אָן... צו דער פערצנטער גאס האָט זיי געבראכט פון האַרלעם, בראַנגס, ברוקלין און אפילו פון יוניאָן סיטי, ניו דזשוירזי, פון נואַרק און אפילו פון פעטערסאָן און פאסיעק. באַגען אונטער דער ערד און איבער דער ערד, און טראמוויען און באַסעס... זיי שטראַמען, די שבתדיקע יידן, אין די טעאָטערס און אויף די מיטינגען פון אָרדנס, לאַנדסמאנשאפטן, קלובן... ארום צוועלף אזויגער ביינאכט וועט קאפע „ראַיאָל“ און מאַסקאָוויטשעס קאפע און א סך רומענישע און אונגארישע רע-טראַראנען און ווייז-קעלערן אויף דער עוועניו און אין די זייטיקע גאַסן ווערן געפאַקט טאַקע פון די זעלביקע שבתדיקע יידן... און אזוישן דעם שטראַם שבתדיקע יידן לאָזן זיך אויך איצטער א צען אָדער צוועלף יידישע שרייבער, גאָר יונגע, גאָר נישט זייער באַקאַנטע, אָבער אַ פאָר פון זיי וועלן שפעטער מיט יאָרן זיין זייער באקאַנט און אפילו בארימט.

און יאָסל קאַטלערס און זוני מאורס סמודיע איז געווען אין א טענעמענט הויז אויף צווייטער עוועניו, באלד ביים ראַג פון פערצנטער גאס, באלד גאָבן דראַג-סטאָר אויף פערצנטער גאס. אויפן דריטן שטאַק איז דאָס געווען, צוויי צימערן מיט א קיר. אַ שוטע דירה, אָבער יאָסל מיט זוני האָבן מיט זייערע באַמאָלונגען געווען, אז ס'זאָל אויסקוקן ווי א סמודיע. זייער אייגנע אַרטיקע קאָמישע באמאָלונגען זענען דאָס געווען. מען האָט זיך

געמוזט גלייך צעלאכן. זוני, למשל, האָט אויף א בענקל אויס-
געמאָלן צוויי לאַראַניעס (פלאַכן) פון צוויי הענט. דאָס האָט גע-
מיינט, אז די צוויי זייער סוגעסיווע לאַראַניעס זענען גרויט אונ-
מערצהאלטן דעם אונטן פון די זיצנדיקע (מיידלעך האָבן זיך
געשעמט זעצן אויף דעם דאָזיקן בענקל).

גרשון געדענקט עפעס נישט די נעמען פון אלע צען אָדער
צוועלף שרייבער אָנטיילנעמער אין די דאָזיקע אייגנארטיקע פריי-
טיק-צונאכטסן. וועמען ער געדענקט יאָ איז: יעקב גלאַטשטיין,
יוני מאָד, יאָסל קאָטלער, אימשע ליבמאן און דאכט זיך אויך
אליעזר גרינבערג, אָבער וואָס ער געדענקט יאָ זייער קלאָר, ווי
חברה זענען געזעסן ביים טיש פארטיפט אין שרייבן און אויף
זייערע שמערנס די ליכטיקייט פון שיינער שעפערישער פאר-
טראכטקייט...

צייט האָט מען געגעבן בלויז איין שעה, און ס'מוז דווקא
נישט זיין קיין ליד, ס'מעג אויך זיין א קורצע דערציילונג... און
גרשון איז געווען דער איינציקער, וואָס האָט געשריבן יענעם
אָונט א דערציילונג, ס'איז זיכער געווען א בילד, ווי א דערצייל-
לונג... די טעמע איז יענעם אָונט געווען, "דאָס טעפעלע כריין".
פאַרוואָס אַזאַ טעמע? מסתמא ס'איז פרייטיק-ציגנאכטס, און אין
כמעט יעדן יידישן הויז אויפן שבתדיקן געדעקטן טיש שטייט
א טעפעלע מיט כריין... א שאָד, וואָס ביי גרשונען איז נישט
פארבליבן די דערציילונג, וואָס ער האָט געשריבן יענעם אָונט.
א שאָד, וואָס ס'זענען נישט פארבליבן די עקספראַמטע שאַפונג
גען פון די אנדערע אָנטיילנעמער.

דעם פרייז יענעם אָונט האָט געווען יעקב גלאַטשטיין. ווער
זענען געווען די ריכטער? אלע זענען געווען די ריכטער. יעדער
איינער האָט געקאָנט אָפנעבן צוויי שטימען, און יעדער איינער
האָט אורדי די ערשטע שטימע אָפנעגעבן פאר זיין אייגענער
שאַפונג, און די צווייטע שטימע פאר עמעצן אנדערש א שאַפונג.
און אפשר איז דאָס אָפּשטימען נישט אזוי פאַרנעקומען. אפשר
האָט מען גאָר אויסגעקליבן דריי ריכטער פון דער גרופע, אויב
אזוי האָבן די דריי ריכטער זיך נישט געמאָרט באטייליקן אין
קאָנטעסט. אָבער דאָס איז נישט דער עיקר. דער עיקר די דאָזיקע

שעה פון שרייבן, דאָס זיצן ארום איין טיש פון די צען אָדער צוועלף יונגע דיכטער אין דערהויבענער שעפער־שקייט.

דעם צווייטן פרייטיק־צונאכטס האָט זוני מאָד געוונען דעם פרייז. און וואָס איז געווען די טעמע פון יענעם אָונט, געדענקט שוין נישט גרשון. און ווער ס'האָט געוונען דעם פרייז אויף דעם דריטן פרייטיק־צונאכטס, געדענקט ווידער נישט גרשון — אויב ס'איז נישט געווען יאָסל קאָטלער. חברה האָבן זיך געוואלדיק גע־פרייט מיט די דאָזיקע קאָנטעסטן. מען האָט געשמעסט זיי אָנג־האלטן אויף שמענדיק און צוציען נאָך שרייבער, און ארויסגעבן א ספעציעלן זשורנאל, וווּ מען זאָל אפדרוקן אלע שאפונגען פון די דאָזיקע קאָנטעסטן, און דער זשורנאל זאָל הייסן: „דאָס טע־פעלע כריין“...

און ווען די דאָזיקע פרייטיק־צונאכטן וואָלטן טאָקע אָנגע־האלטן, וואָלטן זיי דאָך געווען אַ שם־דבר און ס'וואָלט דאָך געווען אַ ברכה פאַר אַ סך יונגע שרייבער. ס'וואָלט געווען זוי אַ מיין אַקאָדעמיע. אָבער מערער ווי דריי פרייטיקס האָט דאָס נישט אָנגעהאלטן. ס'איז געוואָרן אויס פון זיך אליין...

יאָ, ס'איז געווען אויף צווייטער עוועניו אין יאָסל קאָטלערס אין זוני מאָדס סטודיע... אין דעם טענעמענס־הויז לעבן דראָג־סטאָר. דאָס דאָזיקע טענעמענס־הויז איז יאָרן און יאָרן געווען פאַר גרשונען אַ היים. אַ לאַנגע צייט געווינט ביי עמילי באַבאָדס מוטער אין אַ צימער, ווען ער האָט שוין געהאט אויף צו צאָלן רענט... און אין דעם דאָזיקן צימער געשריבן זיין ראָמאַן „קלינג־כאַן סטריט“. ס'איז געווען כמעט אַ בליגדער צימער. די זון איז דירכן פענצטער, וואָס האָט ארויסגעקוקט אין אַ קליינעם הויף און פארשטעלט מיט הויכע וועגט, קיינמאָל נישט אריינגעגאנגען. דערפאַר האָט צו אים געשיינט די זון פון עקזאלטירנדער שעפער־רישקייט...

פּאָעמ־אַימפּעראַטאָר

אזא גייגערקייט שמענדיק געווען ביי גרשונען צו סעמועל בורשטיין, וואָס מען האָט גערופן „פּאָעמ־אַימפּעראַטאָר“.

פּאַרוואָס אימפּעראַטאָר? די מאיעסטעטישע האַלמונג זײַ גע. איר האָט אים געזען אויף דער נאס, האָט איר געמיינט עס איז א קיסר. איר האָט אים געזען צווישן די שרײַבער, האָט איר געמיינט, אז ער איז דער גרעסטער. קיינער האָט אזוי הויך גישט געקאָנט האַלמן דעם קאָפּ מיט גרוים זעלבסטוויכטיקייט. און גע־קאָנט האָט ער האַלמן הויך דעם קאָפּ שעהן און שעהן.

גרשון וואָט אים אײַנמאַל געזען א פּאַרגאנגט אין קאפּע „ראַיאַל“, ארויסגעגאנגען, און מיט פּאָר שעה שפּעטער זיך אומגעקערט, ווידער ארויס און ווידער מיט א פּאָר שעה שפּע־טער זיך אומגעקערט, און יענער אין דער זעלביקער אימפּעראַ־טאָרישער פּאָזע ווי פּריער. א רעזשיסער וואָלט מסתּמא געראטן זיין אקטיאָר, וואָס דארף שפּילן די ראָל פון א געקרוינטער פּער־זענלעכקייט און האַלמן הויך און מיט זעלבסטווינדע דעם קאָפּ צווישן מענטשן, אז ער זאָל קוקן אויף סעמועל בורשטיין און זיך קערנען פון אים. און סעמועל בורשטיין אליין איז גאָר געווען א שוסטער פון פּאך אלע זײַנע יאָרן, און א גוטער שוסטער אויך. און אז מען האָט אים געפּרעגט: „וואָס איז אײער פּאך, הער בורשטיין“? האָט ער געענטפּערט מיט גרוים ווירדע: „די זעלבי־קע ספּעציפּיקאַציאָן וואָס מאני לײב“ (דער דיכטער מאני לײב, ווי באוואוסט, האָט געאַרבעט ביי שיר).

און פּאַרמאָנט האָט סעמועל בורשטיין טאקע עפעס א קאָפּ פון א וויכטיקער פּערזענלעכקייט: א מאסיוון, א היפשן מיט א הויכן בלאַסן גלאנציקן שמערן. מיט דער צײַט זענען ביי אים זי האָר אויסגעקראַכן, איז שוין דער גאַנצער קאָפּ געווען ווי

בלווי שטערן, מיט א קרענצל שווארצע האָר ביי די זייטן. ער
האָט געשריבן פּאָעמען. געשריבן עסעיען, געשריבן דראמען, און
קיין שום צייטונג אָדער זשורנאל האָט זיי נישט געוואָלט דרוקן.
דערפאר האָט ער ארויסגעגעבן ביכער. ביי א זעקס ביכער ארויס-
געגעבן: „אין גאָרטן פון טרוים“, „פעלדן-קלאנגען“, „דער טו-
רעם פון בלויער בענקשאפט“, „דער ספעקטאקל פון די פירא-
מידן“, „אויף די רעלסן פון אירעאלן“, „דער נאָלדענער טרי-
אומף“. און אפשר האָט ער ביו אהער ארויסגעגעבן נאָך ביכער.
ער פּאָרט ארום איבערן לאַנד, קומט אָן אין א שטאָט מיט
אַ יידישן ישוב, גייט פון איין יידישער קראָם צו דער צווייטער און
פארקויפט זיינע ביכער. ער איז דאכט זיך אויך געווען אין מעק-
ביקע. יידן, וואָס האָבן קיינמאָל נישט געקויפט קיין יידיש בוך,
קויפן ביי אים יאָ. מחמת זיין אימפּאזאנטער האלמונג. אָט איז
א מוסטער פון זיינעם א געדיכט:

אינדווידיום, פּערזאָן, מענטש —
געראגט און גייסט אויפגעהעלט.
ס'הערט זיך קראך פון אלץ וואָס שלעכט,
פלאם פארברענט דאָס פאלש געזיכט —
העלדן גייסט פון ווארהייט רעכט,
פעסט איז שוין דאָס וועלט געריכט.

אָט איז א מוסטער פון א צווייט ליד, וואָס הייסט:
דאָס געבורט פון לירישן גייסט.

לעבן, פרייגדשאפט, ליבע, גליק,
קונסט, שיינהייט, מוזיק און לוסט.
לויטער מענטש דיין אויגן-בליק —
אויף א מענטש — מיט הערץ און ברוסט...
רוף אויס מיט דונער שמים — איד בענטש —
גייסט געקרוינטע שיינע וועלט...

ער טוט זיך א זאָג אין זיינער אן עסעי:

„דער פּאָעט אימפעראטאָר מאניפעסטירט זיך אין דער פּאָ-
עזיע, אין דער קונסט, אין דער זעלע, און נעמט אויף דעם

מזרה, מערב, דרום, צפון — באשרייבט די העכסטע אידעאלן
פון לעבן און בארופט די מענטשהייט צום ציל און צוועק און
פראָפּאָגאַנדירט דאָס הימלישע און אידעאלע צו באשאפן אין
אונדזער ווירקלעכער וועלט...”

גרשונען האָט געווונדערט, וואָס קיינער האָט נישט געקאָנט
פון דעם פּאָעט-אימפּעראַטאָר חוזק מאַכן. דאָס הייסט נישט איי-
נער האָט זיך גענומען צו אים מיט אָפּשפּעטעריי, אָבער ס'איז גע-
ווען אַרויסגעוואָרפן — אז ער האָט זיך גאַרנישט באַליידיקט. גע-
בליבן רואיק אין זיין קאָלימפּישער פּאָזע. בלויז זיינע דינע אויס-
געבלאַסטע ליפּן האָבן זיך צונויפגעלייגט אין אַ מאָדנעם שמייכל.
גרשון האָט קיינמאָל נישט געקאָנט אויסטייטשן דעם דאָזיקן
שמייכל. צי ס'איז געווען אַ שמייכל פון אַנטוואָפּענען זיינע אָפּ-
שפּעטער, צי ס'איז געווען אַ שמייכל, ווי ער וואָלט זיך גאַר אַמוזירט
צוזאמען מיט זיינע אָפּשפּעטער. אויך זיינע גרויסע ברוינע
אויגן-אַפּלען, ווי אַרומגעשווומען אין אַ מין גלאַנציקער פּאַר-
שטאַרטער פּליסיקייט, האָבן אויך געשמייכלט מיט דעם זעל-
ביקן שמייכל.

וועמען ס'איז איינגעפאלן צו פּראַווען אַ באַנקעט דעם פּאָ-
עט-אימפּעראַטאָר, געדענקט נישט גרשון. וואָס ער געדענקט יאָ,
איז אז ס'זענען אין קאפּע „אינטראַ“ געווען אַ סך ישרייבער און
זוני מאָרד איז געווען דער טאַקט-מייסטער. מען האָט געהאלטן
שפּאַטישע דרשות מיט הויך באַפּליגלע ווערטער אין ספּיל פון
דעם פּאָעט-אימפּעראַטאָר, דעם בעל שמחה. און חברה האָבן גע-
לאַכט. און דער בעל שמחה איז געזעסן פון אויבן אָן, געהאלטן
זיין קאָפּ אינדערהויך, און זיינע דינע גאַז-פּליגלען שטאַלץ צע-
פּאַכעט און יעדן איינעם שפּעטנדיקן דרשה-האַלטער געדריקט
די האַנט מיט גרויס ווירדע. דאָס הייסט באַדאַנקט פאַר דער
דרשה.

גיין, מען האָ נישט געקאָנט אָפּשפּעטן פון אים. ער האָט
ייד געזען ווי אַ געזאַלכטן פּאָעט, און אלע זיינע יאָרן געמאָן אלצ-
דינג, וואָס ער האָט געקאָנט צו לעבן דאָס לעבן פון אַ געזאַלכטן פּאָ-
עט: געמראָגן אַ שטעקן מיט אַ קינסטלערישער גאַלקע, און אַ שוואַרץ
באַנטיקל קינסטלעריש פאַרבונדן אונטערן קאָלנער פון זיין זיידן
ווייס אויבער-העמד, און אָפּט געפּאַרן קיין פּאַריז אויף אַ יאָר

אדער צוויי. פארוואס גאָר קיין פאָרז? דאָרטן איז דאָך דער מעקא פֿון קינסטלער פֿון גאָר דער וועלט. דאָרטן איז דאָך דער פּאַרנאַס אלײן. און וווּ האָט ער גענומען אויף הוצאות? אָפּגעארבעט עטלעכע יאָר בײַ שוסטריי, אָפּגעשפּאַרט גענוג געלט און זיך אוועקגעפּאַרן קיין פאָרז. און וואָס האָט ער געמאַך אין פאָרז? גענאנגען אלע טאָג אויפֿן מאָנטפּאַרנאַס, זיך געזעצט בײַ אַ מישל אין איינער פֿון די קינסטלער-קאַפּייען, געהאַלטן הויך זיין גלאַנצנדיקן גאַ- קעטן קאַפּ און געצויגן רױך פֿון זיין סיגאַרעט, אַרײַנגעשטעקט אין אַ לאַנגן קינסטלערישן מויל-שטיק (מונדשמוק), זײער אַ פּאַר-טראכטער, ווי איינער אין טיפּע מעדיטאַציעס, און אויסגעקוקט, ווי אַ גרויסער פּאָעט אַ דענקער.... מענטשן וואָס זענען דאָרטן געווען אין פאָרז האָבן אזוי דערציילט. דערציילט, אז זיין גאַנג צע עובדא איז פאָרז איז צו זיצן שעה און שעה אין די קינסטל-לערישע קאַפּייען, האַלטן מאיעסמעטיש זיין קאַפּ און ציען רױך פֿון אַ פּאַפּיראַס אַרײַנגעזעצט אין אַ לאַנגן, לאַנגן מונדשמוק, אַ פּאַרטראכטער, ווי איינער אין טיפּע מעדיטאַציעס.

און אין קאַפּע, „ראַיאַל“ און אין די קאַפּעטעריעס אין גרױ-נישט ווילעדזש איז אויך זיין איינציקע עובדא געווען אַט אזוי האַלטן הויך דעם קאַפּ, זיצן פּאַרטראכט, ווי איינער אין טיפּע טראכטונגען... גרשון האָט זיך אָפּט צוגעזעצט צו אים, געוואָלט מיט אים זיך צעשמועסן. אָבער ער האָט זיך קיינמאַל נישט גע-לאָזט אַרײַנציען. ער איז גאָר געווען אומצופּרידן, וואָס מען שטערט אים, וואָס מען לאָזט אים נישט זיצן אָט ווי ער זיצט אין דער פּאָזע פֿון אַ גרויסן פּאָעט, אַ דענקער, וואָס שוועבט גאָר אין די הויכע ספּערן פֿון זיין „לירישן גײסט“.

ונגי מאָד האָט געזאָגט, אז ווען די יידישע ליטעראַטור פּאַרמאַנט נישט קיין סעמועל בורשטיין, וואָלט מיט איר עפעס געווען דער מער, מחמת יעדע ליטעראַטור פּאַרמאַנט אַ סעמועל בורשטיין און מער ווי איינעם.... לאַמער שאפּיראַ האָט געזאָגט, אז יעדער איינער פֿון אונדז שרױבער האָט אין זיך אַ צוואַנציק אָדער דרייסיק פּראָצענט סעמועל בורשטיין....

די שמענדיקע אין קאפע, „ראַיאַל“

גרשון שמעלט זיך פאָר, אז ווען קאפע, „ראַיאַל“ האָט זיך געשלאָסן און געוואָרן אויס, האָבן א סך מענטשן חדשים-לאַנג קיין אָרט זיך נישט געקאָנט געפינען. ס'איז ביי זיי חרוב געוואָרן א לעבנס-שטייגער, איינגעשמעלט זיך פאר יאָרן און יאָרן. מען איז געוואָרן היימלאָז. גרשון שמעלט זיך אויך פאָר, אז א סך פון אזויפיל יאָרן גיין אהין טאָג איין טאָג אויס, האָבן זייערע פיס שוין נישט געקאָנט זיך פארקערעווען ערגעץ אנדערש, און זיי האָבן נאָך זיך געלאָזט אהין אפילו ווען ס'איז שוין געווען גע-שלאָסן....

גרשון, אין זיינע ניו יאָרקער יאָרן, ווייסט פון אזויגע, וואָס בוכשמעבלעך אלע אָונט האָט מען זיי דאָרטן געזען, און אז עס האָט זיך געמאכט אז אָונט, און מען האָט עמעצן פון די שמעג-דיקע נישט געזען, איז א סימן, אז מען איז געווען קראַנק, און אז ס'זענען אוועק עמלעכע אָונטן און מען האָט דעם עמעצן נישט געזען, איז געווען א סימן, אז ס'האלט מיט אים נאָך שמאָל... און אפשר איז ער שוין נאָך געשמאָרבן.

אייניקע האָבן געהאט זייערע שמענדיקע טישלעך, נאָך ביי זייער שמענדיקן טישל האָבן זיי געקאָנט עסן זייער מאַלצייט, און אויב ס'איז געווען פאָרגומען דאָס טישל האָט מען נאָרגנישט געקאָנט עסן ערגעץ אנדערש. מען האָט שוין געווסט, אז מען יועט אריינגיין פארנאכט אין קאפע, „ראַיאַל“ וועט מען טרעפן אין דער לינקער זייט ביים פענצטער דעם דאָקטאָר איסר גינג-בורג ביי זיין שמענדיקן טישל און מיט אים זיין פרוי חיהלע. די פרוי איש-קלונע ליב-שמייכלענדיקע און צוציענדיקע חיהלע, עסן וועטשערע. און ווען שלום אַש איז אָנגעקומען פון אייראָפע און

איז געגאנגען אין קאפע „ראַיאָל“, האָט מען שוין געוואָס, אז
ער וועט זיך זעצן ביי דר. איסר גינבורגס טישל...

און ווען שלום אַש איז אַרײַנגעקומען אין קאפע, „ראַיאָל“
האַט מען פון אלע טישלעך געקוקט אויף אים. און אז מען האָט
נישט געוואָס, אז דאָס איז שלום אַש, האָט מען מסתמא סײַ ווי
געטראכט, אז ער איז נאָר פון די געהויבענע פּערזענלעכקײַטן.
די נאטור האָט אים געבענטשט מיט א געשמאַלט פון א דערהױז
בעגעס...

דעם דאָקטאָר ניומאַן האָט מען אויך אַלע אַוונט געקאָנט
טרעפן ביי א געוויס טישל לעבן דער וואַנט. א ייד מיט א ברײַ
טער, געדיכטער גרוילעכער באָרד פאַרפאַראַשעט מיט דעם אש
פון ציגאַר וואָס ער האָט גאַרנישט אַרױסגעלאָזט פון מױל. גאַנ-
צע נעכט איז ער דאָרטן געזעסן. און וואָס האָט ער געטאָן דאָרטן
נאנצע נעכט? אפשר געשמועסט מיט מענטשן? גײן. ער האָט
אַרײַנגעקוקט אין א ספר. קײן אנדער אָרט שוין נישט געפונען,
ווי צו לײענען, נאָר אין קאפע „ראַיאָל“ צווישן געטומל. און וואָס
האַט ער געלײענט? געמען האָט ער געלײענט אין דײַטש. ער אַלײן
האַט אויך גערעדט דײַטשמעריש. אַלע לאַנגע יאָרן, ווי גרשון גע-
רענט אים לײענען נאָר געמען... און אז הערמאַן גאַלד האָט זיך
צו אים געמשעפעט, האָט ער אויפגעהויבן זײן גראָבן שטעקן צו
אים און אויך זײן שרײַענדיק זעגנדיק קול....

און הערמאַן גאַלד אַלײן, וויפל צענדליקער יאָרן האָט מען
אים אין די אַוונטן געקאָנט טרעפן נאָר אין קאפע „ראַיאָל“, און
אַלע די צענדליקער יאָרן, וואָס ער איז געגאנגען אין קאפע „ראַיאָל“
און זײן באשטעלונג ביים וועיטער געווען שמענדיק בלוז
קאַפּע, און אין א גלאַז און מיט הױט... ער האָט אויך ליב געהאַט
די לאַטסקעלעך, וואָס קאַפּע „ראַיאָל“ איז געווען מיט זײ בארימט,
אַבער לאַטסקעלעך האָט ער שוין געכאַפט פון די טעלער ביי אג-
דערע. זײן טישל איז געווען אומעמום, דאָס הײסט, ווי נאָר
א שרײַבער, פון די וואָס האָבן אים מקרב געווען, איז געזעסן.
געוויינלעך האָט ער ליב געהאַט צו זיצן ביי אברהם רײזענס אָדער
ביי לאַמעד שאפּיראַס, אָדער ביי יעקב גלאַטשטייגס אָדער ביי
אַלעף כּצם טישל... בלוז אײן נאכט, געדענקט גרשון, וואָס מען
האַט געמײנט, אז הערמאַן גאַלד וועט זיך שוין נישט באווייזן,

דאָס איז געווען אין א גרויסן שניי־שטורעם... אָבער זייער שפעט, כמעט ביים שליסן — אהא, דער בחור באווייזט זיך מיט א הוילן קאָפּ, אינגאנצן באשנייט, מיט זיין געדיכטער פארפלאַגטערטער באַרד, אויך אינגאנצן באשנייט, און אָן א מאנטל. פארוואָס איז ער געקומען אזוי שפעט? עפעס האָט געטראָפּן אויף ברוקלינער ברויך, טאקע צוליבן שניי־שטורעם און זיין באן האָט זיך פאראַ האַלטן אויף א פּאָר שעה....

פון די שטענדיקע באזוכער איז געווען דער אלטער, אָבער הויכער און פולער גרשון באדער. צו זיין טישל האָבן זיך שרייַ בער געצויגן מיט קשיות וועגן חכמת היהדות. ער איז געווען, גרשון באדער, א לעבעדיקע ענציקלאָפּעדיע פון יידישן וויסן... עם האָט אים הנאה געטאָן, וואָס מען קומט צו אים מיט קשיות און ער האָט גערן געענטפערט.... די נאטור האָט אים נישט געבענטשט מיט אזא אַנציענדיקער געשטאַלט. זיין אונטערשמע ליפ איז גע־ווען א רוי אראָפהענגענדיקע מאסע, און אויף איין אויג איז ביי אים געווען א גרויסע בעלמע. אָבער די דאָזיקע נישט אַנציענדיקע כלי האָט אין זיך אנטהאַלטן גאָר טייערן וויין פון יידישן וויסן, חכמה און הומאָר. מען דערציילט פון אים, ווען ער איז שוין גע־ווען אן אכציקער און ער מיט זייגעס א יידי, אויך אן אַכציקער, זענען געווען אויף דער לוויה פון א יידישן שרייבער אין די זעכציקער, האָט ער א זאָג געטאָן צו זיין ידיד מיט א פריילעכן ווונק: „שרעק זיך נישט, אלטער, ס'האַלט גאָר נישט ביי אונדן, ס'האַלט ערשט ביי די זעכציקער“....

און איינער א מיליאָנער איז אויך געווען א שטענדיקער באַ־זיכער מיט א שטענדיק טישל. פארוואָס ער האָט גראָד אזוי ליב געהאַט קאפע „ראַיאַל“, וווּ גאָר קינסטלער זענען זיך צוגנויפגע־קומען, ווייסט נישט גרשון. ער האָט אפנים ליב געהאַט קינסט־לער, באזונדערס יידישע שרייבער. אז שלום אש איז געקומען איז ביי אים געווען א יום־טוב, האָט ער אים געפאָיעט מיט שאמ־פּאַניער און אים באוואָרפן מיט מתנות. און ער אליין — פיזיש האָט אויסגעקוקט, ווי די נאטור וואָלט פון אים געוואָלט אָפּ־שפעטן. דאָס איז עפעס געווען ווי א גידעריק פעסל אַנגעשטאַפט מיט פעטן גוף. אפילו די נאקעמע ליסיגע אויף זיין קאָפּ האָט זיך געפאלדעוועט פון פעסס. קיין האַרדז און נאקן נישט געווען. און

אזוינע תאוהדיקע ליפן, דיקלעכע און געקרייזלמע. די גרויע אייגעלעך, זייער קלייניקע און זייער וואכע... אָבער ער האָט ליב גע־האט יידישע שרייבער, א סך געהאַלפן ארויסגעבן זייערע ביכער, געהאַלפן אויך דעם קינסמלערישן מעאטער. ער האָט אויך ליב געהאט שטאַלמנע, עלעגאַנטע פרויען, און אָפּט איז ער ביי זיין מישל געזעסן מיט א שטאַלמנער, עלעגאַנטער, יונגער שייגהייב, און ס'איז געווען ווי עפעס א שפּאַט, ווי עפעס א צו־להכעיס דער נאטור. ער איז שוין געווען אין די זעכציקער.

און פון די שטענדיקע באזוכער איז אויך געווען גרשון אליין. ס'איז גאַרנישט געווען קיין אָונט ער זאָל דאָרפן נישט זיין. סידן אין די זומערס ווען ער איז געווען אין די קעמפס. און געקומען אהינצו איז ער נישט נאָר צוליב די שרייבער, אויך צוליב די אקטיאָרן. ער האָט ליב געהאט אויך צו זיצן ביי די מישלעך מיט די יידישע אקטיאָרן. גרשון האָט זייער געוואָלט דערגרייכן דעם מעאטער, דאָס הייסט, שרייבן פארן מעאטער, און זיצן מיט אָפּט מיאָרן האָט ער א סך געלערנט וועגן מעאטער. זיי, די אַקטיאָרן, ווען זיי האָבן גערעדט וועגן פיעסן, וועגן ראָלן, דערציילט מעשה־לעך און אנעקדאָטן וועגן אקטיאָרן אויף דער בינע, וואָס זענען געשמרויבלט געוואָרן צוליב געוויסע דיאלאָגן, האָבן אפילו נישט געוואוסט, אז דאָס לערנען זיי גרשונען ווי אזוי צו שרייבן פארן מעאטער, אָדער בעסער געזאָגט, ווי אזוי נישט צו שרייבן.

גרשון האָט איינגעזאָפּט אין זיך, געזאַמלט מעאטער־הכמה... אָבער ווען גרשון איז שוין רייה געוואָרן אלס מעאטער־שרייבער, האָט דער מעאטער, דער יידישער מעאטער, אָנגעהויבן צו וועלן, איינדאָרן. און גרשון איז געבליבן מיט אַ סך קיינמאָל־נישט־אויפ־געפירטע שפּילן אין זיין שופּלאַד...

מיפן פון קאפע, ראיאל..."

י, קאפע, "ראיאל" האָט גערעדט. א גאנצן טאָג ביז שפעט אין דער נאכט גערעדט, אין אַונגט אונדאי און אונדאי געווען דאָרטן מענטשן, וואָס זייער גאנצער טאלאנט איז געווען בלויז אין רעדן. קיין וואָרט נישט געקאָנט אָדער נישט געוואָלט אָנשרייבן אויפן פאפיר, אָבער גערעדט, ווי זייער קלוגע עסייאיסטן, גערעדט מיט שארפע עפיגראמען, דערציילט ראפנירטע אויסגעלאסענע וויצן, פארהווקט דאָס משפחה־לעבן, דעם טאָג־טעג־לעבן שפּאַן, און אז עמעצער פון זייערע שטענדיקע מיטשמועסער האָט חתונה געהאט, האָבן זיי אים באטראכט פאר א שוואכלינג... גרשון וויל דאָ דערציילן וועגן איינעם אזא, וואָס האָט גע־האט א שלעכטן סוף. ער איז שטארק געפעלן געוואָרן מענטשן, דער דאָזיקער, נישט גאָר מיט זיין רעדן, גאָר אויך מיט זיין האלטן זיך, מיט זיינע דזשענטעלמענישע מאניערן, און מיט זיינע זייער שיינע קאָלירטע קראוואטן, קינסטלערישע קראוואטן, זיי גער א קראוואט האָט געקאָסט מערער אפילו פון א זיידן העמד. אזא זויבערער אין קליידונג. וואָנצעלעך אויך פארמאָגט, בלאַנדע פיין צוגעשוירענע וואָנצעלעך. קיין סך האָר אויפן קאָפּ גראָד נישט פארמאָגט... ליב געהאט צו דערציילן וויצן. א סך פון זיי אַליין אויסגעטראַכט. קלוגע, איינגאַרטיקע וויצן דערציילט. ס'איז אויסגעקומען, אז זיין גאנצע עוכרא אין לעבן איז זיך יאָגן גאָכן קלוגן און איינגאַרטיקן וויץ... זעענדיק אים ביי א טישל, ווי ער דערציילט פריילעכע וויצן און מענטשן לאכן, האָט גרשון זיך גע־זונדערט, וואָס אָפּט אין זיינע זייער לעבעדיקע פינקלדיקע, בלויז לעכע אויגן, לויפט דורך פון צייט צו צייט א וויסמע פארצווייפֿלונג, ווי פון איינעם ערב זעלבסטמאָרד. בלויז א סעקונדע אָדער צוויי האָט דאָס אָנגעהאלטן...

און ער איז טאקע באנאנגען זעלבסטמאָרד, אריינגעקאָמעט
 נאז אין זיין בחורשן אפארטמענט, איבערגעלאָזט זיין פארמעגן
 צו זיינע שוועסטער. אויסגערעכנט פינקטלעך און גענוי, וואָס ער
 לאָזט איבער פאר דער שוועסטער און פאר יענער שוועסטער און
 אויפן סוף פון דער צוואה צוגעגעבן פאָלגנדעס: „יאָ, לאָזט מיר
 וויסן, וואָס איז געוואָרן מיט לינדבערגס בעיבי“ (ס'האָט זיך
 דעמלט געקאָכט מיט דעם געקידגעפטן קינד פון באַרימטן פליער
 לינדבערג). ער איז געווען זיכער, דער זעלבסטמערדער, אז דער
 לעצטער ווייץ זיינער וועט דערגרייכן קאפע „ראַיאַל“...

און וועגן א צווייטן כוח-הפהניק, דאָס הייסט א גרויסן טאלאנט
 צו רעדן, וויל דאָ גרשון דערצוילן, און וועגן זיין זון פון די
 בראַנקס. זיין זון פון די בראַנקס. וואָס איז אַלט געווען צוואַנציג
 יאָר, האָט קיינמאָל נישט געזען זיין טאטן. ווו איז געווען זיין
 טאטע? אוועקגעפאָרן אפשר אין א ווייטער שטאָט? גיין, דער
 טאטע האָט געווינט אין קאפע „ראַיאַל“, דאָס הייסט, איבער-
 געלעגן דאָרטן, און אין די בראַנקס איז ער קיינמאָל נישט גע-
 פאָרן... אַ מאַנגעמישע פערזענלעכקייט געווען. געפעלן מענטשן
 איינס און צוויי, סיי מיט זיין כוח הפה (כוח פון מויל), סיי מיט
 זיין אויסקום: א נאָבעלע נאָז, א הויכער שיין געוועלבער שפערן,
 געדיכטע כוואליענדיקע אַש-ברויגע האָר, בלוילע-גרינלעכע אויגן
 ערלעכע אזויגע, און א קול — גאַלע מוזיק, א וויבירנדיקער בא-
 רימאָן אזא, וואָס האָט ממש געלעט די מענטשן, זיי איינגע-
 רעדט...

פון וואָס האָט ער געלעבט? אָדער פון שפּילן אין קאָרטן
 (א מייסטער פינאָקל-שפּילער געווען), אָדער פון דעם, וואָס
 מענטשן האָבן אים געגעבן. צוליב זיין רעדן אזוי שיין, אזוי קלוג,
 אזוי פאָעטיש האָבן אים מענטשן געגעבן... ער האָט באַצויבערט
 מענטשן מיט זיין רעדן, געווען אַן אַנגעליינעטער אין דער וועלט-
 ליטעראַטור. אָפּטמאָל זיך אריינגעכאפט אין דער שטאַט-ביבליאָ-
 טעק אויף דער צוויי-און-פערציקסטער גאַס און זיך גוט אַנגעליי-
 ענט. איז, פאָרן אין דער ביבליאָטעק אויף דער צוויי-און-פער-
 ציקסטער גאַס — יאָ, אָבער צו פאָרן אין די בראַנקס זען זיין
 זון — גיין. ער האָט אמאָל אין זיינע יוגגע יאָרן חתונה געהאט,
 אַפּגעלעבט עטלעכע חדשים מיט זיין פרוי און די בראַנקס און אין

אוועק פון איר. געווינט אין א מעכלירטן צימער פאר דרין דאָ-
 לאַך א וואָך. ערגעץ אויף זעכצנטער גאס, און איבערגעלעגן אָדער
 אין קאפע „ראַיאָל“, אָדער אין די סאלונען אויף דער פערצנטער
 גאס און אויף צווייטער עוועניו. ליב געהאט דעם טרינק. דורכן
 טאָג האָט ער זיך ארומגעדרייט אזא אומעטיקער, אן אויסגעלאָ-
 שענער, אן אומרויאיקער. אין ליכטיקייט פון טאָג האָט ער נישט
 געטרונקען. געזאָגט גרשונען, אז ער שעמט זיך צו טרינקען אין
 ליכטיקייט פון טאָג. דערפאר אָבער, אז די זון זעצט זיך, די
 עלעקטרישע ליכט אויף דער פערצנטער גאס צינדן זיך אָן, און ער
 איז שוין אָן אָנגעטרונקענער. וווּ האָט ער געקריגן געלט? אין די
 סאלונען אויף דער פערצנטער גאס און צווייטער עוועניו זענען
 געווען א סך גוטע ברידער פארמעגלעכע, וואָס האָבן מיט פאר-
 געניגן געזאָלט פאר זיין טרינקען צוליב דעם, וואָס ער האָט אזוי
 שוין גערעדט. מיט אינספיראציע, מיט עקזאלטאציע האָט ער גע-
 רעדט (פארשטייט זיך, ווען ער איז געווען אָנגעטרונקען). יעדן
 מיטטרינקער זיינעם האָט ער דערהויבן מיט זיין רעדן צו דער
 מדרגה פון א פרייז, א קעניג. יעדן שוואכלינג, וואָס איז אים אין
 לעבן נישט גוט גענאנגען, און ער איז געווען זיין מיטטרינקער,
 האָט ער שטארק געמאכט, אים געמאכט פילן, אז ער איז אן
 אויסערגעוויינלעכער מענטש. א, די וועלט אָנערקענט אים נישט,
 איז ווייל די וועלט אָנערקענט קיינמאל נישט די באמת שיינע
 גשמיות, האָט ער זיי איינגעשמועסט. אזוי האָט ער פשוט רואי-
 גירט א יונגן מאָלער, וואָס איז באלד, באלד געוואָרן א גאָמען
 אין דער קונסט פון מאָלעריי. דער דאָזיקער מאָלער האָט געליטן
 פון א געוואלדיקן מינדערוויכטיקייט-קאָמפלעקס. אָפט אריינגע-
 פאלן אין אַ מרה שחורה, און ער, דער דאָזיקער מיט דעם כוח הפה,
 האָט אים אַריינגעבלאָזן כוח און א געפיל פון אייבערשטיקייט.
 דער דאָזיקער מאָלער האָט אים פשוט געדארפט האָבן יעדן טאָג,
 יענער זאָל אים געבן כוח, קוראזש צום לעבן. אין די סאלונען ביים
 טרינקען איין גלעזל נאָכן אנדערן, האָט ער אים געגעבן כוח און
 קוראזש צום לעבן און אים געמאכט פאר א כראָנישן אַלקאָהאָל-
 ליקער.

האָט דער דאָזיקער שוין רעדנער אמאל געמראכט וועגן זיין
 זון אין די בראַנקס, וואָס האָט זיכער אָפט געפרעגט זיין מאַמען,

ווי איז זיין טאטע, און די מאמע האָט אים מסתמא געענטפערט,
אז ער איז פארפאלן געוואָרן און ווייסט נישט ווו ער איז? זי
האַט גוט געוואוסט, אז זיין טאטן קאָן מען זייער לייכט געפינען
איז קאָפּע „ראַיאַל“, אָדער אין די סאַלונען אויף צווייטער עוועניו,
אָדער פערצנטער גאס... סוף כל סוף ווען דער זון איז עלטער גע-
וואָרן, האָט זי אים דערציילט פון זיין טאטן, אז מען קאָן אים
געפינען אין קאָפּע „ראַיאַל“. און דער זון איז פאַקע צוועק אין
קאָפּע „ראַיאַל“. דער טאטע איז געווען פארגומען דעמלט אין
אונטערשטן צימער בייא פינאַקל-שפיל, ווי ס'קומט צו אים דער
וועיטער און זאָגט אים, אז זיין זון פרעגט זיך נאָך אויף אים.
יא, זיין זון פרעגט זיך נאָך אויף אים, א הויכער דארער בחור
מיט צעשראָקענע גרינלעך-בלויילעכע אויגן, מיט א נאָבעלער נאָז
פונקט ווי ביי זיין טאטן... זעצן זיי זיך ביידע ביי א טישל, און עס
זענען נאָך קיינמאָל נישט געזעסן אזוי צוויי פרעמדע מענטשן ביי
אַ טישל... און דער טאטע — ווי ער האָט געקאָנט ארויסווייזן
אזוי פיל ווארעמקייט און הארציקייט צו זיינע מיטטרינקער, האָט
ער דעם זון קיין פונק ווארעמקייט נישט געקאָנט ארויסווייזן.
עפעס ווי א צעשראָקענער פויגל איז ער געזעסן, דער טאטע, גע-
קומט אויפן זון און נישט געוואוסט, וואָס אים צו זאָגן. דער זון
האַט אויך נישט געוואוסט, וואָס אים צו זאָגן..

דער זון איז אָבער שוין קיינמאָל נישט געקומען זען זיין
טאטן... און דער טאטע דעם זעלביקן אויפדערנאכט נאָך דער זע-
אונג, האָט גערעדט אַן אינספירירטער, אַן עקזאַלטרירטער צו זיין
מיטטרינקער דעם מאָלער ערגעץ אין א סאלון אויף דער פערצנט-
טער גאס... אזא הארציקייט און ווארעמקייט האָט זיך גענאָסן פון
אים צו זיין מיטטרינקער....

מען עסט און מען רעדט אין קאפע „ראַיאַל“...

קאפע „ראַיאַל“ האָט גערעדט. א גאנצן טאָג בין שפעט אין דער נאכט גערעדט. פארנאכט, צום צוונט-מאַלצייט — אורדאי און אורדאי. דעמלט איז דאָס אַרט געווען געפאקט. אלע זויבער ווייס-געדעקטע מישלעך פארנומען, מ'עסט און מ'רעדט. און די זיך דרייענדיקע פיר האַלט אין איין גיין הקפות און מענטשן קו-מען, קומען... און נישט נאָר שרייבער, אַקטיאָרן, מוזיקער, נאָר אויך אזויגע, וואָס האָבן גאָרנישט קיין שום שייכות נישט צום שרייבן, נישט צו טעאטער. און קומען, קומען זיי אויך אהער רעדן, עסן און רעדן... ס'קומען אָבער אויך אזויגע נאָר הערן — עסן און הערן. און הערן האָט מען דאָ געקאָנט רייד פון שיינער הכמה און טיפן שארפזין, וואָס האָבן דערהויבן דעם מענטשן. און הערן האָט מען אויך דאָ געקאָנט רייד פון אן אנדער מין חכ-מה, אן אנדערן מין שארפזין, וואָס האָבן אראָפגעוואָרפן דעם מענטשן, אים מיאוס געמאכט. אזויפיל ציניקער, מבטל-מאכער אין קאפע „ראַיאַל“, קלוגע ציניקער, שארפזיניקע ציניקער, און אלץ אזויגע, וואָס האָבן נישט געהאט קיין שום שייכות נישט מיט שרייבן און נישט מיט טעאטער.

גרשון האָט אָבער הושד געווען, אז זיי האָבן ערגעץ יאָ גע-האט א שייכות, אז זיי האָבן אפשר אמאָל געהלומט צו ווערן שרייבער אָדער אַקטיאָרן און זיי זענען דאָס קיינמאָל נישט גע-וואָרן. און אפשר האָבן זיי יאָ אמאָל אין די יונגע יאָרן ערגעץ אָפגעדרוקט א ליד, אָדער אן עסיי. און דער קוואל פון שעפעריש-קייט איז ביי זיי פארשטאַפט געוואָרן....

און ווי גרויס זיי האָבן זיך געהאלטן די מבטל-מאכער און די אָפלאכער, און געקוקט אויף דיר מיט אזא טריפהעם שמייכל, א שמייכל, אָט באלד וועט ער פון דיר אָפלאכן, דיר צוגנישט

מאָבן. גרשון האָט מורא געהאט פאר אזוינע חברה. אויסגעמיטן צו ויצן מיט זיי ביי איין טישל... און פאר וועלכע מעשים טובים אזא גאווה אין זיי? אמת, זיי האָבן געטראָגן זייער שיינע קינסטל-לערישע שניפסן, און דורך געקאָנט אויסרעכענען אלע קאָפערעס, און דיר געקאָנט צימירן שאַפעגהאוערן און נישטען, און געגעסן מיט שיינע מאניערן... און כמעט אלע די דאָזיקע מבטל-מאכער און ציניקער זענען געווען און פארבליבן אלטע בהורים. און אפשר זענען אייניקע געווען אמאָל פארהייראט און זיך צעגאנגען...

געווען אין קאפע „ראַיאָל“ א מיטליאָריקער וועיטער, פעיל-טשע האָט מען אים גערופן. אָן אונגארישער א הויכער, א בייגער-דיקער מיט א לענגלעך פנים, מיט הויכע באקן-בייגער, מיט ער-לעכע און וואַכע גרויע אויגן, מיט א ווארעם מעגערש קול, און אלע האָבן געוואָלט עסן גאָר ביי די טישלעך, וווער האָט באדינט. סיי די מבטל-מאכער, סיי די ציניקער, סיי אנדערע. ער האָט קיינעם נישט געהאָפּט, בכלל ווינציק גערעדט. מ'האָט געשראָמט פון אים מיט זויבערקייט, פריינדלעכקייט, ווילקייט. מען האָט געפילט, אַז עס טוט אים הנאה, וואָס מ'עסט געשמאק דאָס מאַכל, וואָס ער האָט דערלאנגט. מ'האָט זיך טאַקע געגעסן געשמאק ווען ער האָט דערלאנגט. ווי האָט געזאָגט לאַמעד שאפיראָ אויף אים: „א מאַטע“. טאַקע פארמאָגט א טאַמעש קול אזא, און טאַמעשע אויגן. אזו אויב נישט א מאמע זאָל דערלאנגען דאָס עסן, איז כאַטש א טאַמע. און ס'זענען געווען דאָרפן א סך אזוינע, באזונדערס צווישן די עלטערע בהורים, וואָס האָבן נישט געקאָנט עסן זייער מאַלצייט, סיידין אין קאפע „ראַיאָל“, און סיידין פעיטשע זאָל זיי באדינען. גרשון איז אליין געווען איינער פון די...

יא, קאפע „ראַיאָל“ האָט גערעדט, א גאנצן טאָג ביז שפעט איז דער נאכט — נאָר גערעדט, געגעסן און גערעדט און גערעדט... אָבער ס'זענען אויך געווען אזוינע, וואָס זענען געקומען הערן. און גרשון וויל טאַקע דאָ דערציילן וועגן איינעם, אזא, וואָס איז אהערצו געקומען הערן. ער האָט זיך זעלמן אָנגערופן מיט א וואָרט, אָבער זיינע ערלעכע, פערלמופערנע גרויע אויגן האָבן זיך אָנגערופן. דאָס הייסט זיי זענען זיך צעלאָפן, געוואָרן טרויס מיט חידוש פון א קלוג וואָרט, וואָס איז ארויסגעזאָגט געוואָרן פון עמעצן א שרייבער.

גרשון געדענקט נישט זיין נאָמען. וואָס ער געדענקט יאָ אין, אז ער האָט שטענדיק געהאלטן דעם קאָפּ אין אַ זייט, ווי דער האַרדז וואָלט אים געווען קרום. גרשון געדענקט אויך, אַז ער האָט פארמאָנט פילבארע ליפּן, און זיי האָבן געקאָנט זייער אוימעטיק ווערן, ווען ביי דעם פּיטל, וווּ ער איז געזעסן האָט מען זיך גע- קריגט און זיך אראָפּגעריסן איינער דעם אנדערן...

געוויינט האָט ער אין דער ווייטער בראַנקס, געארבעט אין אַ שאַפּ, ביי וואָס, געדענקט ווידער נישט גרשון. אָבער אלע פּאַר- נאַכט נאָך דער ארבעט, ווי ער איז דאָ. אלע פּאַרנאכט, אלע פּאַר- נאַכט... ער האָט פּון אַ סך שרייבער געהאלטן, דאָס הייסט פּון זייערע ווערק, און פּון אַ סך שרייבער נישט געהאלטן, אָבער ער האָט זיך קיינמאָל נישט ארויסגעזאָגט. מ'האָט שוין אָבער דער- קענט אין זיינע אויגן, אָדער זיי האָבן געמוקט מיט ליכטיקייט אויף אַ געוויסן שרייבער, אָדער זיי האָבן אינגאנצן נישט געמוקט. וואָס דאָס איז געווען אַ סימן, אַז ער איז גלייכגילטיק צו יענעמיט ווערק... אָנגעהויבן צו קומען צווישן שרייבער, זיך זעצן ביי זיי- ערע פּיטלעך און הערן, האָט ער נאָך אין קאפּע, „אייראָפּע“ און אז קאפּע, „אייראָפּע“ האָט זיך פּאַרמאַכט, איז ער איבערגעגאַנגען גען אין קאפּע „ראַיאַל“...

מיט אמאָל, און דער דאָזיגער שווייגער, אָדער זייער נומער הערער, איז נישטאָ. ס'גייט אוועק אַ צייט און ער איז נישטאָ. האָט מען זיך שוין געזאָרגט, אפּשר קראַנק. ער איז דאָך געקו- מען אלע פּאַרנאכט, אָבער דאַנקען גאָט, ער איז נישט קראַנק. ער האָט גאָר חתונה געהאט האָט מען זיך דעררווסט... חתונה געהאט מיינט שוין, אַז קאפּע „ראַיאַל“ האָט אים פּאַרלויירן, סיידין אמאָל, אמאָל וועט ער זיך אריינזאָוען פּאַרבענקענדיק זיך נאָך זיינע בחורשע יאָרן. סיידין ער וועט נישט זיין גליקלעך אין זיין פּאַרהייראטן לעבן, זיך צעגייין און ווידער ווערן אַ שטענדיקער אריינגייער אין קאפּע „ראַיאַל“... און דער דאָזיקער האָט פּשוט אויסגעפעלט. קיינער האָט נישט געקאָנט אזוי שייין און קלוג הערן, ווי ער. די שרייבער פּון וועלכע ער האָט געהאלטן און געמוקט אויף זיי מיט ליכטיקייט, האָט ער אוודאי און אוודאי אויסגעפעלט....

אַבער איינמאָל א פארנאכט — און ער האָט זיך ווידער באַ-
ווּזן, און נישט איינער אליין, נאָך מיט זיין יונג ווייבל. ער האָט
זי אויך געמאכט פאר א הערערין, און זייער א גוטע הערערין.
האַלטנדיק זיך פארליבט ביי די הענט זענען זיי ביידע געזעסן ביי
א טישל און זיך צוגעהערט צו די קלונגע רייד פון די שרייבער,
וואָס האָבן מיט נאָך מערער דערהויבנקייט גערעדט. א פולבלעכע
איז זי געווען, א זאפטקע מיט באגערנדיקע פארנעפלטע שוואַר-
צע אויגן...

יא, ביי די הענט האָבן זיי זיך געהאַלטן און זיך אָפּט אי-
בערגעקוקט איינער מיטן אנדערן מיט געטריישאפט און מיט
סוד... זיי האָבן נישט געגעסן אין קאפע, „ראַיאַל“. אָפּגעגעסן הפנים
פריער אין דער היים, און נאָכדעם געקומען אין קאפע, „ראַיאַל“ נאָך
זייער גייסטיקער שפייז... א היפשע צייט געדענקט גרשון, איז דאָס
דאָזיקע פארליבטע פאָרל געקומען אין קאפע, „ראַיאַל“ און דערנאָך
האָבן זיי אויפגעהערט. טאקע אינגאנצן אויפגעהערט... מען האָט
זיך דערוואַס, אז זי האָט אים געבוירן א צוויילינג, און קומען
אַלע פיר, דאָס הייסט מיטן צוויילינג, איז שוין נישט אזוי באַ-
קוועם.....

אויפן דנאָ

ס'איז געווען אויף צווייטער עוועניו אן אנדערע קאפע, וואָס מען האָט גערופן „דעם אָרעמאנס קאפע „ראַיאַל“, אָדער, ווי אַנ-דערע האָבן דאָס גערופן „גא דניע“ — אויפן דנאָ.

ס'איז געווען א ביסל איבערגעפריבן. ס'איז נישט געווען דאָרטן ביי די יידישע שרייבער און אַקטיאָרן, די אָפּטע אַרייַנגייער אַהין, די וויסמע פאַרצווייפלונג און די האַפּנוגסלאַזיקייט, ווי ביי די העלדן אין מאַקסימ גאָרקי'ס דראַמע „גא דניע“, אָבער אין פאַרגלייך מיט דער עלעגאַנץ, ליכטיקייט און ערשט-קלאַסישער אויסשטאַטונג אין קאַפּע „ראַיאַל“, איז דאָס געווען, ווי אַראַפּלאַזן זיך אין אַ קעלער. ס'איז טאַקע געווען ווי אין אַ קעלער, מען האָט געדאַרפֿט אַראַפּגלידערן אַהין פון דער גאַס מיט עמלעכע טרעפּלעך.

אויף דער צווייטער עוועניו, איין בלאַק פון 14-טער גאַס האָט זיך געפונען דאָס דאָזיקע פּלאַץ און די באלעבאָסן זענען געווען צוויי ברידער. איינער האָט געהייסן משה, א גידעריקער, מיט פּלוטעוואַמע, גרויע, וואַכע אויגן און דער גאַנצער גרויסער קאַפּ זיינער אָן אַ האָרעלע, גלאַט ווי ביי אַן איי. און אַ בויך האָט ער געהאַט, ווי ביי אַ פּרוי אין די הויכע חדשים. אַ טרעל-בויך וואָלט מען אים גערופן אין בערשאַד. און ווי שווער און אָנגעפאַקט ער איז געווען, האָט ער געקאָנט באַווייזן אַ קונץ זיך פּלינג אַ שטעל טאָן אויפן קאַפּ און שאַקלען אין דער הויך מיט זיינע קלעצלדיקע פּיס.

דעם נאָמען פון צווייטן ברודער געדענקט נישט גרשון. אויך נישט קיין באַזונדערס הויכער, אויך נישט קיין מאַגערער, מיט אַ ברענענדיק-שוואַרצער געדיכטער שעוועלירע האָר, מיט טיף-ברוי-נע מאַנדל-אויגן, מיט אַ געדיכטער רייך מאַדולירטער. שטימע. יידיש.

שע אַקטיאָרן וואָס שפּילן אויף דער בינע ראָלן פון גומן, „פּאַטער“ אָדער דעם ווילטעמיקן אָנקל, רעדן מיט אזוינע שטימען. ער איז אפשר טאקע אמאָל געווען א יידישער אקטיאָר, געזען אז ער מאַכט נישט קיין לעבן פון דעם, האָט ער זיך געעפנט מיטן ברוי דער אַ רעספּאַראַנדל. צי איז ער אַמאָל געווען אַ אַקטיאָר, צי נישט — אָבער ביי אים איז געווען דאָס לעבן צו רעדן וועגן יידישן טעאטער. געווען געוואלדיק פארקאכט אין יידישן טעאטער. דער יוגערער ברודער, משה, איז געווען פארקאכט אין בעיסבאָל. ביי אים איז געווען דאָס לעבן צו רעדן וועגן בעיסבאָל. ער האָט אָבער נישט געהאט קיין סך מענטשן אין דעם דאָזיקן רעספּאַראַנדל צו רעדן וועגן „בעיסבאָל“, אחוץ דעם יידישן ברוי-טרעגער, אַ יוגער שיינער בחור, און נאָך איינעם אַ יוגנט-חבר זיי גער, וואָס פלעגן אַפּט אריינקומען אין דעם דאָזיקן פּלאַץ.

דער עלטערער ברודער האָט שוין יאָ געהאט מיט וועמען צו רעדן וועגן יידישן טעאטער. יידישע אקטיאָרן זענען דאָ אייבערגעלעגן טאָג און נאַכט, פאַרשטייט זיך, נישט אַ לעבעדיגע, נישט אַ מיכאָלעסקאָ, נישט אַ דזשעיקאָכסאָן, און נישט אַ מאָרס שוואַרץ. אריינגעגאנגען אהין זענען די געקריודעמע, די געפאלענע, די דערשלאָגענע — סיי אקטיאָרן און סיי שרייבער. דער עלטערער ברודער מיט דער גלעטנדיקער רייך-מאָדולירטער שטימע איז געווען אַ טאטע צו אלע געקריודעמע, געפאלענע און געשלאָגענע. אחוץ זיי באָרגן מאָלצייטן האָט ער אויך געקאָנט זייער שיין רעדן צו זיי, שרייסטן זיי און דערמוטיקן. ער האָט אויך געקאָנט זייער שיין זיי אויסהערן, און אויסהערן זיי איז אַ סך געווען וויכטיקער, ווי רעדן צו זיי.

ס'זענען אויך אריינגעקומען אהין געוועזענע, דאָס הייסט אזוינע, וואָס זענען אמאָל געווען זייער פּאָפּולערע אקטיאָרן, אָבער איצט — אלט, שוואַך, הייזעריק, שוין נישט געקאָנט אַ מאַנץ טאָג פארן עולם מיט ברען; שוין נישט געקאָנט אַ זינג טאָג פארן עולם מיט פּייער. די דאָזיקע האָבן געזוכט וויליקע אויערן צו דערציילן וועגן זייער אמאָליקער גרויסקייט, און אין עלטערן ברודער האָבן זיי שטענדיק געפונען אויערן. צו די דאָזיקע איז ער געווען וואָרעמער, ווי צו די אנדערע, מחמת ער האָט זיי נישט איינמאָל געזען שפּילן אין די אמאָליקע יאָרן... צוליב די דאָזיקע, די געווענע

זענע האָט ער אָפּטמאָל אינמיטן טאָג געמוזט אוועקגיין פון זיין רעסטאָראַנדל אויף א פאָר שעה. דאָס איז ער געגאנגען מבקר-הולח זיין אייגעם פון די דאָזיגע געוועזענע אין זייער אָפּגעקראַכע-נעם וויסען עלנען צימער ערגעץ אין א פינפט-קלאסיקן האָטעל, צי גאָר א צרקע-האָטעל. די געוועזענע האָבן אָפּט געקרענקט. צווישן די געוועזענע זענען אויך געווען אָפּטע לוויית, און ער איז אויף זייערע לוויית אויך געגאנגען און זיך אומגעקערט צו זיין רעסטאָראַנדל און זיך געוואשן די הענט, ווי דער מנהג איז, ווען מען קערט זיך אום פון א לווייה...

און האָס דאָזיקע רעסטאָראַנדל איז גאָר גיכער געווען א שפייז-קראַם, א גראָסערי, מען האָט דאָרטן פארקויפט אלצדינג, וואָס מען פארקויפט אין א שפייז-קראַם, אָבער ביי די פיר-פינה טישלעך, נאקעמע, מאַרמאָרענע טישלעך האָט מען געקאָכט זיך אנדערעזען און עסן א זופ, אָדער א פאָר געקאָכטע אייער און פאַרטרינקען מיט קאַפּע. אין די פרייטיק-צונאַכטסן האָט מען דאָרטן געקאָכט קריגן געקאָכטן קארפ. משה מיטן גרויסן בויד איז דאָס געווען דער קוכער. א סך פעפער אריינגעטאָן אין דעם דאָזיקן געקאָכטן קארפ, און ס'האָט שמענדיק אויסגענומען ביי די שמענדיקע אריינגייער...

גרשון האָט אָנגעהויבן אהינצו אָפטער צו קומען, ווען ער זיך אויך דערפילט געפאלן און געשלאָגן. און געפאלן און געשלאָגן האָט ער זיך דערפילט, ווען ס'האָט פלוצלינג זיך אָפּגעטאָן פון אים דער כוח פון שרייבן. אזא פרוכטבארער שמענדיק געווען. ער האָט זיך גאָר געווארפט אנדערעזען ביים טיש און דערזען ווייס פאַפיר, ווי ס'האָט זיך געשריבן. און דאָ מיטאמאָל האָט ער זיך דערפילט אויסגעטריקט, נישט גאָר א טאָג, אָדער צוויי, אָדער א וואָך, גאָר פשוט חדשים זענען אוועקגעגאנגען... און אָן שרייבן איז שוין נישטאָ ביי אים די פרייד פון לעבן... האָט ער זיך דעמלט שאַרק דערשראָקן, אז ס'האָט ביי אים אויסגעטריקט אינגאנצן דער קוואל... דעמלט האָט ער זיך פשוט געשעמט אריינצוגיין אין קאפּע, „ראַיאַל“, אָדער אין אנדערע ערטער, ווו ס'האָבן זיך צו-נויפגענומען אקטיוו שעפּערישע מענטשן. אים איז שוין געווען גיאהר צווישן די געפאלענע, געשלאָגענע און געקרוידעטע...

ער האָט גאָר אָנגעהויבן צו געמבלען, גרשון. די לעצטע ניקלס פארשפילט אויף דער מאשין. ס'איז דאָרטן געשטאנען אין רע- סמאָראַנדל א מאשין, וואָס ווען מען טוט א צי אזא הענטל, הייבט אָן צו לויפן א מעטאלן קייקעלע איבער א ברעט מיט נומערן, וואָס ציגנדן זיך אין קאָלירטע ליכט. אויב דאָס קייקעלע טרעפט אין זיי. פאר א ניקל קאָן מען שפילן מיט פינג קייקעלעד און אז מען טרעפט מיט זיי אין אזוי פיל און אזוי פיל נומערן קאָן מען געווי- גען צען אָדער צוואנציק סענט און אמאָל גאנצע צוויי דאָלאַר. געווענען האָט אָבער שטענדיק די מאשין און נישט גרשון. ער האָט אזש דאָס לעצטע, וואָס ער האָט פארמאָנט פארשפילט אויף דער דאָ- זיקער מאשין.... מענטשן, וואָס זענען אריינגעגאנגען יענע צייטן אין דער דאָזיקער קאפע. געדענקען מסתמא, ווי זיי האָבן שמעג- דיך געטראָפן גרשונען ביי דער מאשין, ווי עפעס א מאגיאק... איינמאָל א שבת, געדענקט גרשון, איז ער אָפגעשטאנען פאר דער דאָזיקער כירע-געמאכטער און זייער פינקטלעך-מאטעמאטיש אויסגערעכנטער שפיל-מאשין, גאנצע אכט שטונדן...

אויסגעניכטערט האָט אים לאמעד שאפיראָן, ער, וואָס האָט קיינמאָל נישט אריינגעשמעקט אין דעם דאָזיקן פלאין, האָט זיך פלוצלונג געיאוועט, פונקט דעמלע, ווען גרשון אינגאנצן א פאר- טאָגענער, האָט געמוטשעט די מאשין, אָדער בעסער געזאָגט, די מאשין האָט אים געמוטשעט. גרשון איז הושר, אז עמעצער פון די שרייבער האָט דערציילט לאמעד שאפיראָן וועגן אים, ווי ער ברענט זיך אויס נאריש. ער האָט גאָרנישט געזאָגט, לאמעד שא- פיראָן, נאָר א קוק געטאָן אויף אונדזער בחור מיט זיינע זייער שארפע קלונע אויגן; נאָר א שאַקל געטאָן מיט באדויערן זיין קאָפ און אונדזער געמבלער האָט זיך פארשעמט, און אויפגע- הערט צו שפילן. און אויפגעהערט אויף שטענדיק...

אין א רעגנדיקער נאכט

פארוואָס האָט זיך באזונדערס איינגעקריצט אין גרשונס זכרון דאָס דאָזיקע פּלאַץ „נא דניע“, ווי מען האָט דאָס גערופן גראָד אין א רעגנדיקן פארנאכט?

ס'האָט גענאָסן ווי מיט צעבערס אויף צווייטער עוועניו. דורך די צוויי פענצטער האָט מען געזען, ווי ס'איילן זיך אַ סך פים מיט דורכגעגעצטע הויזן. מער ווי פים האָט מען פאָקע נישט געזען, ווייל ס'איז געווען ווי דערמאָנט אין א פריערדיקן קאפיטל, ווי אין א קעלער. און אינעווייניק אין דעם סאָרט קעלער חצי-רעסטאָ-ראַנדל, חצי-גראָסערי, ביי די פיר אָדער פינף נאָקעטע מאַרמאָ-רעגע מישלעד זענען געזעסן די שטענדיקע אריינגייער און גע-געסן וועטשערע. און די שטענדיקע אריינגייער, ס'רוב יידישע אָ-סיאָרן, וואָלטן ליבערשט געזעסן אין דער געראַמער ליכטיקער קאפע „ראַיאַל“ מיט די זויבער ווייסע באדעקטע מישלעד, אָבער דאָרטן קאָסט צו טייער א מאַלצייט, און דאָרטן וועט מען אויף זיי, גישט-דערגאנגענע, קוקן פון אויבן אַראָפּ. דאָ איז מען אָח לצרה, פילט מען זיך היימיש איינער מיטן אנדערן. און זיי זיצן ביי די מישלעד און עסן וועטשערע, ווער — א שטיקל הערינג מיט ציבעלע, מיט אַ פאָר דעפטלעד טאַמעיסאָ, אַ פאָר שוואַרצע אַליווס; ווער — נאָר פאַמפערניקל-ברויט מיט פוטער, פאר-טרינקען מיט זיסער טיי; און ווער — א טעלער זופ ארויסגעגא-מען פון א קענדל און דערווארעמט אויפן אייוועלע, פון דעם קורצן פליכעוואטן משהן אין א ווייסן פארטעד איבער זיין זייער דיקן בויך.

אַט האָט זיך געעפנט די טיר און פון רעגן האָט זיך אריינגעכאפט דער אויסגעדארטער, לונגען-קראַנקער רוסישער אַקטיאָר, וואָס האָט זיך גלייך צוגעכאפט צו דער געמבלינג-מאשין, האלט

אין איין ווארפן ניקלס און האלט אין איין הוסטן. דער רוסישער אקטיאָר איז גראָד א יוד. ער האָט אמאָל געשפילט טעאטער אין אמעריקע אין א רוסישער טרופע. יאָרן און יאָרן אז ער שפילט שוין גישט. ווי אזוי זשע לעבט ער? איינמאָל א יאָר מאכט ער זיך א בענעפּיס און ס'טרעטן ארויס אויף זיין אָוונט אלע רוסישע אקטיאָרן פון די אמאָליקע, וואָס געפינען זיך אין ניו-יאָרק, אויך רוסישע זינגער, גיטארע און באלאָלאַיקע-שפילער און עפעס בלייבט שוין איבער פרנסה...

און אָט האָט זיך אריינגעכאפט אינגאנצן א פארנעצטער מאיר פון די שנגאַרערס מיט א לאכנדיק פנים. און מאיר פון די שנגאַרערס האָט מען גערן ביי יעדן טישל. ס'איז פריילעך מיט מאירן ביי א טישל. און מאיר כאפט זיך אהער אריין זייער אָפט. אויף זיין וועג צו קאפע, „ראַיאָל“ כאפט ער זיך אריין. עסט אָפּ א מאָלצייט וואָס איז דאָ זייער ביליק און ערשט דערנאָכדעם לאָזט ער זיך אין קאפע, „ראַיאָל“. לאכט דער גאנצער טיש, ווו מאיר פון די שנגאַרערס זיצט, עסט געמארינרטן הערינג און זאָגט וויצן...

און די זייער טאלאנטפולע אַרמע-שווישפילערין, די בלאָנד=האַריקע ליובא אייזענבערג איז אויך דאָ דאָ. זי וווינט מאקע גישט ווייט. באלד באלד אויף דרייצנטער גאס.. קומט זי שוין אהער זייער אָפט. אלע האָבן זי דאָ ליב, מחמת זי איז אי א גוטע, אי א פריילעכע. זי פארמאָגט ליכטיק=בלויע אויגן און א לאשמשענ=דיקע מאמעשע שטימע, און האָט שמענדיק ליב צו זיצן דאָ אין קעלער גראָד ביים טישל פון די פרויען=האסער. און די פרויען=האסער האָבן אויך ליב צו זיצן מיט איר.

א גרופע פון א פינף עלטערע בחורים האָבן זיך אהערצו פאר=נאדזשעט און געוואָרן פון די שמענדיקע אריינגייער. אלע זענען שוין ווייט אריבער די דרייסיקער. זיי זענען גראָד גישט פון די אקטיאָרן. זיי זענען שאפ=ארבעטער און האָבן געשווירן איינער פארן אנדערן קיינמאָל גישט חתונה האָבן. דער וואָרטזאָגער זיי=ערער איז א האָרבאטער, אָבער א קרעפטיקער אזא מיט ביזע גרויע אויגן און פרויען זענען ביי אים וואָס אין דער קאָרט, אָבער גראָד דער דאָזיקער האָרבאטער האָט מיט א פאָר יאָר שפעטער

דער ערשטער פאראטן זיין קלוב פון פרויען-האסער, און חתונה געהאט און פאר א שיינער פרוי חתונה געהאט.
„באָיטשיקלעך“, רופט זיי לויבא אייזענבערג די דאָזיקע פרוי-
ען-האַסער און האָט ליב זיי צו קיבעצן און זיי לאָזן זיך גערן
קיבעצן פון איר.

דער הויפט-אינטערעס פון די דאָזיקע „באָיטשיקעס“ איז
מוזיק. גייען אלע אָפט צוזאמען אויף קאָנצערטן אין קארנערי-
האַל, אין טאון האַל, אין לואיסאָן סטאדיום און אין די רעגנדי-
קע געכט ברענגען זיי אין קעלער א ראדיאָ, שטעלן אָן א מוזיק-
סטאציע און מען הערט זיך איין צו דער מוזיק. אין דעם גרויסן
טומל און טאראראם ארום....

און אָט קומט אריין מיט א נאסן שירעם און אין קאַלאָשן,
דער גאָר-גאָר טאלאנטפולער אַקטיאָר עליע מיניץ.
עליע מיניץ, א לייבלעכער ברודער פון לודוויג זאָץ, איז יענע
יאָרן געווען פון די געקרוידעטע. אפילו אין דער יידישער אַקט-
טיאָט-יוניאָן האָט מען אים דעמלט גישט געוואָלט אריינעמען.
און זיין בארימטער ברודער האָט גאָרנישט געטאָן אין דער יוניאָן.
פארוואָס? האָט גרשון פארגעסן דעם אמתן ריכטיקן פארוואָס.
וואָס גרשון ווייסט יאָ, אז אפילו זיינע אייגענע קינדער האָט לוד-
וויג אויך גישט דערלאָזט צו א בינע-קאריערע.

גרשון האָט ליב געהאט צו פארברענגען מיט עליע מיניץ.
א מאנגעטיש קול פארמאָגט פונקט ווי ביי זיין גרויסן ברודער,
און א מאנגעטישן שמייכל אויף זיינע רויטע, פילבארע ליפן. און
א מאנגעטישן בליק אין זיינע ליכטיקע תמימותדיקע ברוינע אויגן.
געווען א בלאַנדלעכער מיט ברוינע אויגן. זיך אָפט ארומגעטראָגן
מיט שלום-עליכמס א בוך און גראָד צווישן גרויסן טומל דאָ, זיך
געקאָנט אוועקזעצן מיט גרשונען און אים פאַרלייענען א קאפיטל
פֿין „מאָטל פייסי דעם חזנס“. און דאָס איז געווען א זעלטענער
כיבוד פאר גרשונען. אזא ווונדערבארן פאַרלייענען מאָטל פייסי
דעם חזנס האָט גרשון נאָך ביז היינט צו טאָג גישט געהערט...
שפעטער מיט יאָרן האָט אים גרשון געזען שפּילן „סענדערל די
יידענע“ פון מענדעלע מוכר-ספרימס „מסעות בנימינ השלישי“,
איז דאָס געווען א סענדערל — אן אוניווערסאלער סענדערל,
סענדערל די יידענע“ ביי יעדן פּאָלק.

און דאָ אויפן סאמע דנאָ, דאכט זיך אלע גרויסע שלימזל-
ניקעס, אָבער עס געפינט זיך צווישן זיי נאָך א גרעסערער שלי-
מלזניק און אלע שפעטן אָפּ פון אים. דער גרעסער שלימזלניק
איז דאָ א בחור פון א יאָר דרייסיק מיט א קרומען האלדז, מיט
גרויסע ארויססמארטשענדיקע גרויע אויגן, און שטענדיק בייזע,
און בייזע זענען זיי, ווייל אלע לאכן אָפּ פון אים. דער דאָזיקער
שפילט זעלטן אויף דער בינע, און ווען ער שפילט יאָ, איז עס
די ראָל פון א דינער מיט צען אָדער צוועלף ווערטער, און כדי
צו שטיין לענגער אויף דער בינע, ציט ער אויס יעדעס וואָרט...
מאכן זיי אים נאָך די אקטיאָרן, ווי ער ציט אויס די ווערטער.
מאכן נאָך זיין קול, וואָס איז זייער מאַדנע, ווי ער וואָלט דאָס
געדארפט דורכרייסן דורך א פול מויל מיט שטיינער... מען פאר-
שפעט אים דאָ אויף טויט. און ער גלויבט נאָר, אז ער איז א גרוי-
סער טאלאנט. שפאַרנדיק שוין יאָרן א פעני צו א פעני, כדי צו
דינגען פאר זיין אייגן געלט א טעאטער, כאָטש אויף איין נאכט,
דינגען א טרופע, און ער וועט שפילן די הויפטראָל אין גאָרדינס
, „גאָט, מענטש און טייוול“. אוריאל מוזיק וויל ער שפילן, דעמלט
וועט די וועלט זען, וואָס פאר א גרויסער טאַלאַנט ער איז....
און ער האָט טאקע שפעטער גערונגען א טעאטער אויף איין
נאכט, און האָט טאקע צוגופגעשטעלט א טרופע און פאָרויס בא-
צאָלט יעדן איינעם אקטיאָר, און דער טעאטער איז געווען דריי
פערטל ליידיק, אָבער ער האָט געשפילט אוריאל מוזיק און פאר
חדשים און חדשים האָבן די חברה לצים דאָ אין רעסטאָראַנדל
אים נאָכגעמאַכט, ווי ער האָט געשפילט אוריאל מוזיק...
דאָס לעצטע מאָל, אומגעפער מיט א צען יאָר צוריק, ווען
גראַדן איז געווען אויף א באַזוך אין ניו יאָרק, איז שוין פון דעם
דאָזיקן אָרט קיין זכר גישט געווען....

קאפע „ראַיאָל“ אינדרויסן

און אז איר וואָלט געוואָלט געפינען גרשונען יענע יאָרן אין
ניו יאָרק אמאָל אין א פארנאכט, זוכט אים נישט אין זיין צימער,
זוכט אים אויף די טראַטואַרן פון דער צווייטער עוועניו. און אז
איר וועט אים נישט געפינען אויף די טראַטואַרן פון דער צווייטער
עוועניו, קוקט אריין דורך די פענצטער אין קאפע „ראַיאָל“, וועט
איר אים זיכער דאָרטן טרעפן ביי א מישל מיט ייִדישע שרייבער...
און אז איר וועט אים נישט געפינען אין קאפע „ראַיאָל“, זוכט אים
אויף די טראַטואַרן פון דער פערצנטער גאס. און אז איר וועט אים
נישט געפינען אויף די טראַטואַרן פון דער פערצנטער גאס, קוקט
אריין דורך די פענצטער פון קאפע „קרוסעידער“, וועט איר אים
זיכער זען זיצן ביי א מישל אויך מיט א ייִדישן שרייבער, נאָר פון
אַן אַנדער ריכטונג, דער פראַלעמפענישער ריכטונג... גרשון האָט
געלערנט פון די שרייבער פון ביידע ריכטונגען. פון די אויף צוויי-
טער עוועניו — דעם כוה פון וואָרט אין שרייבן; פון די אויף דער
פערצנטער גאס — דעם כוה פון דער אידישע אין שרייבן...

איצט בענקט גרשון נאָר יענע יאָרן אויף צווייטער עוועניו און
אייה פערצנטער גאס, ווי ער בענקט נאָר זיינע יאָרן אין זיין גע-
בורטס־שטעטל אין בערשאד...

אין די הייסע זומער־פארנאכטן האָט קאפע „ראַיאָל“ געשאפן
די אילוזיע פון א מין נאָרט־רעסמאָראַנדל: מען האָט אָפגעצוימט
א שטיק טראַטואַר מיט גרין־געפארבטע הילצערנע געפלאַכטענע
דינע ווענטלעך; מען האָט אנדערגעשמעלט ביי די זייטן גרין־גע-
פארבטע האלב־פעסלעך אזוינע אָנגעפילט מיט שוואַרצער ערד,
פון וועלכע ס'האָבן ארויסגעוואקסן געדיכטע קוסטעס אזוינע; מען
האָט ארויסגעטראָגן מישלעך אין דעם דאָזיקן גערמנדל, פארדעקט
זיי מיט זויבער־ווייסע מישמעכער; איז מען געזעסן ביי די זויבער־

ווייסע געדעקטע מישלעך אונטערן פרייען הימל און גענעסן רעפט-
לעך רויטע זאפטטיקע קאווענע (וואַטער מעלאָן), אָדער געזופט
דורך לאַנגע שטרויען פון גלעזער קאָפּע מיט אייז... און אויב עס
זענען אָנגעקומען קילע ווינטלעך האָבן זיי געבלאָזן גלייך אויף
די פּנימער... און אויב מען האָט אויפּגעהויבן די אויגן צו דער
הויך, האָט מען געזען א שטיק שטערנדיקן גרינעם הימל...

א סך יידישע שרייבער, וואָס פלעגן זיצן ביי די דרויסנדי-
קע מישלעך פון קאפּע „ראַיאַל“ אין די זומער-פארנאכטן, זענען
שוין גישטאָ. גרשונען אָבער, דאָ אין לאַס אנדזשעלעס, ווייזט
זיך אויס, אז ער דארף נאָר קומען קיין ניו יאָרק אין א זומער-
פארנאכט, וועט ער נאָך אלץ טרעפן דאָרטן ביי די דרויסנדיקע
מישלעך, די אלע, וואָס מען זאָגט, אז זיי זענען שוין איצט גישטאָ.
אין לעבן. ער וועט טרעפן א משה לייב האלפּערין, א לאַמער
שאַפּיראָ, א ראובן אייזלאַנד און א סך אנדערע..

יאָ, גרשון וועט קומען קיין ניו יאָרק אין א זומער-פארנאכט
און גיין צו קאפּע „ראַיאַל“, וועט ער נאָך אלץ זען דאָס איג-
דרויסנדיקע רעסמאָראַנדל, ס'וועט נאָך אלץ זיצן דאָרטן ביי
אַ מישל זישא לאַנדוי, אַרומגערינגלט מיט די גאָר-יונגניקע דיכ-
טער, ווי מאיר שטיקער, אבא שמאָלצנבערג, אברהם טאָבאָש-
ניק... זישא לאַנדוי וועט זיצן ווי א גוטער ייד, וואָס זאָגט פאר
זיינע חסידים תורה; ער וועט האַלטן האַלב-פארמאכט זיינע
אויגן, זיך לייכט אונטערשאַקלען און שעפּטשען רייד וועגן דיכ-
טונג, און די גאָר-יונגניקע דיכטער מיט דעם ציטער פון יראת-
הכבוד, וועלן זיצן צוגעבויגן מיט אָפּענע אויערן... און פונקט ווי
א גוטער ייד ווען ער זאָגט תורה, רעדט ער מיט אָפּגעריסענע
פראַזן, מיט רמזים, אזוי אויך זישא לאַנדוי — וועגן דיכטונג...
און פון יענער זייט, פון דער אָפּצוימונג פון די גרינע
ווענטלעך, וועט רוישן דאָס נאקעט-פּראָזאישע לעבן פון דער
צווייטער עוועניו... נאקעט און פּראָזאיש וועלן זיך אָנצינדן די
ליכט אויף דער עוועניו, און די איטאליענישע קינדערלעך פון
דער צוועלפטער גאס וועלן אָנלויפן מיט אמאָל און אריינשרייען
דורך די שפּאלטן פון די ווענטלעך און וועלן זיך גלייך איבער-
טרעקן פון זייער געוואגטקייט און זיך אָפּטראַגן מיט שטיפּערי-
שע געלעכטערס... מיטלאָאָריקע און עלטערע יידן וועלן פארבייגיין

דאָס דאָזיקע דרויסנדיקע רעספּאַראַנדל און וועלן נאַרנישט וויסן,
 אז דאָ זיצן אזויגע, וואָס מאַכן גרויס די יידישע קולטור, און אז
 שפעטער מיט יאָרן וועט מען רעדן פון זיי, ווי מען רעדט איצט
 פון אַיבן גבירל, יהודה הלוי און איבן עזרא... ס'וועלן אויך
 פארבייגיין דאָס דאָזיקע דרויסנדיקע רעספּאַראַנדל יידן פון יינגן
 דור, פון דעם אמעריקאנער געבוירענעם דור און הערן, אז מען
 רעדט דאָ יידיש און זיי וועט אַ שלאָג טאָן ס'הארץ און ס'וועט
 זיי פארשמעקן מיט דער שפראך פון זייערע גריגע טאַטע-מאַמע...
 און דאָ וועלן די שפּערנדלעך ארויס אין הימל און גרשון
 וועט אויפהייבן זייגע אויגן צו דער הויך און וועט זיך פאר-
 טראכטן, זיך פארגעסן, ער וועט מיינען, אז ער איז נאָך אַ יינגל
 אין בערשאד, וואָס זיצט אויף דעם הויפן קלעצער פאר זיין
 טאטנס הויז אין אַ זומער פארנאכט און חלומט פון צו זיין
 אַ שרייבער ביי יידן....

יאָ, ער זיצט אויפן הויפן קלעצער, אָדער נאָך ער ליגט אויפן
 הויפן קלעצער, ליב געהאט זיך אויסציען אויף זיי מיטן פנים
 צום הימל, און ס'האָט געשמעקט דאָס האַלץ מיט וואַלד און עס
 האָט געשמעקט די נאכט מיט די גוטע ריחות וואָס די ווינטעלעך
 האָבן געבראכט פון די פויערישע גערטנער און פעלדער... זיי האָבן
 אויך גענלעט, די ווינטעלעך, גרשונס פנים, און האָבן אים אריינגע-
 פליסערט אין אויער: יאָ, וועסט אויסוואקסן, וועסטו זיין
 אַ שרייבער ביי יידן, ווייל קיין גרעסערער יהוש און נאָך נישטאָ
 אויף דער וועלט... און די טויזנטער שטערן אין הימל האָבן גע-
 זונקען צו אים און האָבן אים אויך צוגעזאָגט, אז ווען ער וועט
 אויסוואקסן, וועט ער זיין אַ שרייבער ביי יידן....

יענע זומער-פארנאכטן אויף צווייטער עוועניו, ווען מ'איז נאָך
 געווען אזוי יונג, מ'האָט נאָך נישט געליבן פון אלסערס און פון
 העי-פיווער; מען האָט נאָך נישט געהאט דעם „עקסידענט“, ווען
 אַ טראַק האָט גרשונען אַ שליידער געמאָן צו די שטייגער פון דער
 גאס, מען איז געווען אַן פּרנסה, אָבער גרשון האָט געמיינט, אז
 ס'דארף זיין אזוי, אז מען וויל זיין אַ שרייבער ביי יידן, עסט
 מען נישט שטענדיק צו דער זאט, און מ'איז קיינמאָל נישט זי-
 בער, וווּ מ'וועט נעמען אויף צו צאָלן רענט, און מ'וועט גיין מיט
 אַפּגעטראָגענע קליידער... דער עיקר אָבער, וואָס ס'מוועלט אין

דיר אינעווייניק א קוואל אזא, מ'שרייבט מעשהלעך און ראָמאַ= נען, און מען הלומט אויך וועגן שרייבן דראַמען....

און יאָסל קאָטלער פארשטייט עפעס שטענדיק גרשונען אויפן ווונק, ווען יענער איז הונגעריק, און לייזט אים אויס... און יאָסל קאָטלער, ווען גרשון איז נישט הונגעריק, נאָר אומעטיק, לייזט ער אים שטענדיק אויך אויס פון אומעט, ער דארף נאָר עפעס א זאָג טאָן.... און איינמאָל א פארנאכט אין דעם דרויסן= דיקן רעסטאראנדל, קומט ער צו גרשונען מיט א בשורה:

— וועסט שוין האָבן פאָפע (ברויט) אויף א גאנצן זומער. ווי אזוי? וואָס? ווען? מ'האָט געעפנט א נייעם זומער-קעמפ לעבן ווינגריעל, ניו-יאָרק, און מ'דארף האָבן אַ פאַרוויילונגס-דירעקטאָר, און מ'האָט געוואָלט, אז יאָסל זאָל זיין דער פאררויילונגס-דירעקטאָר, אָבער אזוי ווי ער איז פארנומען יעדן סעזאָן אין מאָרדס זומעריי, האָט ער רעקאָמענדירט גרשונען. האָט מען אים געזאָגט: ס'זייטש, גרשון זעט דאָך אויס שטענדיק אזא אומע= זייער?

האָט ער זיי געזאָגט: „גיט אים גוט אָפעסן וועט ער ווערן פרוילעך“, און לאָבן. האָט מען אים געזאָגט: ס'איז נאָך נישט גענוג, וואָס ער וועט אליין לאָבן, ער דארף קאָנען מאַכן לאָבן אַ= דערע מענטשן אויך. האָט ער זיי געזאָגט: „א גרויסע מעצאָצע מאַכן מענטשן לאָבן אין א זומער-קעמפ! אין א זומער-קעמפ אויף דער גוטער לופט, און אלע זענען זאט און אויסגערוט, ווייזט זיי נאָר א פינגער וועט מען לאָבן“.

הכלל, יאָסל האָט זיי איינגערעדט, אז גרשון איז די פער= זאָן, וואָס וועט קאָנען מענטשן מאַכן לאָבן א גאנצן זומער אין קעמפ יוניטי. אָבער גרשון איז פון יאָסלס בשורה געוואָרן זייער אומעטיק, ער האָט זיך פשוט דערשראָקן: וואָס הייסט מאַכן מענטשן לאָבן א גאנצן זומער? ער קאָן מענטשן מאַכן לאָבן אויף פינג מינוט, אויף צען מינוט, אָבער א גאנצן זומער?!!!!

גרישון — א לאך-דירעקטאָר

עפעס אזא תאווה צו בויען בנינים פאר יידיש יענע יאָרן. וואָס אַ טאָג — און מען הערט שוין פון אַ נייעם בנין. אָט הערט מען וועגן אויפקומען פון יידישע כאָרן. אָט הערט מען וועגן דעם אויפקומען פון אַ טעאטער-געזעלשאַפּט „ארטעף“. אָט הערט מען פון אויפקומען פון קעמפּ „ניטגעדאָיגעט“, קעמפּ „קינדער-לאַנד“, קעמפּ „גן-עדן“, „אונדזער קעמפּ“, „בויעריק“, „ארבע-טער-רינג קינדער-קעמפּ“ און איצט „יוניטי“.

און די אלע קעמפּס סײַ פאר דערוואַקסענע, סײַ פאר קינדער, זענען דאָך אויך געמיינט געוואָרן פאר יידיש. דאָס גישט-פאר-מעגלעכע פּאָלק, ס'רוב שאַפּ-ארבעטער און קליינע געשעפטס-לײַט וועלן קומען אין די קעמפּס. פאר צוועלף אָדער דרייצן דאָלאַר אַ וואָך וועט מען קומען, עסן גוטע שפּײַז, שמעקן די פרישע לופט און זיך פארוויילן בלויז אין יידיש. מען וועט איינלאדן אלס געסט יידישע שרייבער, יידישע אַקטיאָרן, יידישע זינגער...

דאָ אין די קעמפּס וועט מען ווערבירן קינדער פאר די יידישע שולן, זינגער פאר די יידישע כאָרן, צושויער פארן יידישן טעאטער... לײַענער פאר יידישע ביכער... גרישון זעט איצט אויף קולטור-אונטערנעמונגען גרוי-האַרטיקע קעפּ, מאן און פרוי, און דערקענט אין זיי געוועזענע זומער-געסט אין קעמפּ „ניטגעדאָיגעט“, צי אין קעמפּ „קינדערלאַנד“, צי אין קעמפּ „יוניטי“. זיי זענען דעמאלט אין די קעמפּס נאָך גישט געווען מאן און פרוי, און אפילו גישט התן-כלה. דער בחור אַ שאַפּ-ארבעטער, דאָס מיידל אַ שאַפּ-ארבעטערין און אויף די גרינע לאַנקעס פון די יידישע זומער-קעמפּס אויסגעשפּילט זייערע ליבעס.

יך אזא תאווה צו בויען בנינים פאר יידיש יענע יאָרן. און מינט איר ס'איז געווען שווער צו בויען? די גרינגסטע זאך. עס

האָבן זיך גאָר געדארפט צונויפנעמען אן אכט, צען טוער און זאָגן איינער דעם אַנדערן: „הערט, אין די קעטסקיל־בערג איז צו טייער דער זומער־רו. אהויז דעם שפילט מען דאָרטן אין קאָרטן: מען רעדט גיבול־פה און מען פארוולגנאריוזרט די יידישע שפראך. לאַמיר אויפבויען א זומער־פלאַץ, וואָס זאָל קאָסטן נישט טייער, וועלן קומען די גרויסע יידישע מאסן, און מען וועט שוין נישט רעדן גיבול־פה, און ווילגנאריוזרן די יידישע שפראך. מיר וועלן געבן פארוויילערישע פראָגראמען די שענסטע און די דערהויבנ־סטע פון אונדזער קולטור“.

יא, אלצדינג איז שוין, אָבער ווו נעמט מען געלט? איז געלט א קלייניקייט, אבי ס'זאָלן זיין די ערשטע טויזנט אָדער צוויי טויזנט דאָלאַר אלס איינצאָלונג... זענען שוין געוואָרן די ערשטע טויזנט אָדער צוויי טויזנט דאָלאַר אלס איינצאָלונג. מען האָט זיך צונויפגעלייגט, דער — א פופציקער; דער — א פינף און צוואנציקער און דער — א פינפערל.

* *
*

און אז גרשון דער לאַך־דירעקטאָר איז אָנגעקומען אין קעמפ „יוניט“, האָט מען אים גלייך געגעבן אין דער האנט אריין א — גראַב־אייזן, ער זאָל פארשיטן די בלאַטע מיט שטיינדלעך. כמעט א גאנצע וואָך האָט ער געאַרבעט מיטן גראַב־אייזן צוזאמען מיט א גאנצער גרופע חברה... די מעשה איז, וואָס מען האָט נישט גע־קאָנט צופאָרן צום קעמפ מיט קיין אויטאָמאָביל צוליב דעם בלאַך־טיקן וועג ארום א מייל די לענג...

אויב איר קענט דעם קעמפ „יוניט“ איצט, מיינט איר, אז ס'איז מסתמא אזוי געווען דעם ערשטן זומער, ווען מען האָט אים גאָר געקויפט. איצט, זאָגט מען, קוקט ער אויס, ווי א מיליאָן דאָלאַר, מיט געפלאסטערטע וועגן, מיט שיינע באַנגאַלאַס, מיט א ריזיקן עס־צימער, מיט וועראנדעס, מיט א פראכטפולער קאָס־נאָ, מיט געראַמע וואש־צימערן, און מיט גאָך און גאָך... דעמלט, אָבער, דעם ערשטן זומער, וואָס גרשון איז אריינגעפאלן אהינצו אלס לאַך־דירעקטאָר, איז דאָס געווען א חרוב פארם־הויז, מיט

עטלעכע צענדליק פארקאזמע אקער-לאנד, מיט שטיינער, מיט
בלאטעס מיט וויד-גראז... און אז די זומערניקס זענען געקא-
מען פון ניו יארק, זענען זיי געווארן בויער, זיי האבן געהאלפן
פארשימן די בלאטעס, אויפשטעלן ביידלעך, מאכן א שטיקל קא-
סינאץ לעבן טייד... און גרשון האָט זיי גארנישט געדארפט מאכן
לאכן, זיי האָבן געלאכט פון זיך אליין... מען האָט אפילו גישט
געהאט דעמלט ווו זיך צו וואשן אין די פרימאָרגנס, דאָס הייסט
קיין וואש-צימערן גישט געווען. דערפאר אָבער איז געווען א רימש-
קעלע, וואָס איז געפלאָסן צווישן שטיינער. איז מען גענאנגען אין
די פרימאָרגנס מיט האנטעכער צום רימשקעלע, זיך געוואשן און
געלאכט...

און גרשון האָט זיך גאָר געשראָקן. געמיינט, אז ס'וועט אים
זיין שווער צו מאכן לאכן דאָרטן די מענטשן. ס'איז טאקע געווען,
ווי יאָסל קאָטלער האָט געזאָגט: „ווייז זיי גאָר א פינגער, וועלן
זיי לאַכן“... ס'איז געווען געלעכטער פון פארטאָג ביז שפעט אין
דער נאכט... ס'איז אויך געווען געזאנג פון פארטאָג ביז שפעט אין
דער נאכט... מ'האָט געזונגען ביי די טישן צום עסן; מען האָט
געזונגען, ווען מען האָט זיך געבאָדן אין טייד; מען האָט געזונגען,
ווען מען האָט זיך געשיפט; מען האָט געזונגען, ווען מען האָט
זיך ארויסגעלאָזט אויף א גרויסן שפאציר אויסער דעם קעמפ;
מען האָט געזונגען ביי די פלאקערנדיקע קעמפ-פייערן...

מען האָט ליב באקומען אמעריקע צוליב די קעמפס און זי-
מער; מען האָט ליב באקומען די וועלדער פון אמעריקע, די
שמעקנדיקע יונגע ווינטעלעך אין אמעריקע (און אפשר דערפאר,
ווייל מען איז אליין געווען יונג, דאכט זיך איצט אויס, אז די ווינט-
טעלעך זענען אויך דעמלט געווען יונג)... ס'האָט געשמעקט די
שיינע אמעריקע אין קעמפ „יוניטי“ מיט בשמימדיקע זאפטליקע
ריחות... זי האָט געשיינט, די שיינע אמעריקע, אין קעמפ „יוני-
טי“ מיט די רויש-פלאקערנדיקע פארגאכטן, מיט לויטער-גאלדענע
פארטאָגן... מען האָט זיך גאָר געוונטשן א ביסל פרגסה, וועט
מען שוין קאָנען לעבן א פריילעך לעבן...

דעם ערשטן באָס פון קעמפ „יוניטי“ געדענקט איר? מען
האָט געוואָלט האָבן אן אייגענעם באָס, האָט מען אים אָפגעקויפט
א גענוצטן פון לאנגע יאָרן. געקאָנט האָט ער אריינגעמען א דריי-

כיך פאסאזשירן. מען האָט אים גערופן „דער שלימזל“. אויף יעדער נסיעה כמעט פון ניו יאָרק צום קעמפ, איז ער קאָליר געוואָרן אינמיטן וועג, און מען האָט זיך געמוזט אָפשמעלן אויף א פּאָר שעה אים פארריכטן. דערפאר אָבער, אז ער איז סוף כל כּוֹף אָנגעקומען, האָבן אלע קעמפּערס אים באַגעגנט מיט א גרויסן הוֹר־ראָ...
און די שפּאצירן צו די שטיין־האַקערייען, א פּאָר מייל אוועק, געדענקט איר? און די שפּאצירן צום בית־עולם, וווּ דאָרטן געפינט זיך דער קבר פון אן אינדיאנער פּרינצעסין... און די ליטע־ראדישע אַוונטן מיט די גאָר יונגונקע שרייבער, ווי מאַרטין בירגבוים, לעאָן יורמאַן, לאַזאַר לאַמפל געדענקט איר? ... און די לבנה־געכט אויפן טייך „יוניטי“, געדענקט איר אודאי, ווען מען האָט זיך ארויסגעלאָזט אלע אויף שיפלער, זיך אָפּגעשמעלט אינמיטן טייך און גרשון האָט דערציילט מעשיות, און איינע א רויטהאַרץ־קע מיידל, ליובאַ, דאכט זיך האָט זי געהייסן, האָט געזונגען אין רוסיש און אין יידיש בענקענדיקע לידער וועגן ליבע און וועגן דער נאַטור...

וואָס לאכט מען דאָרטן שטענדיק אזוי? — האָט מען זיך געווגנערט אין שכנהשן קעמפּ אנמקעגן איבערן טייך... אנמקעגן איבערן טייך איז אויך געווען א קעמפּ, נאָר פאַרמעגלעכע מענטשן האָבן זיך געקאָנט פאַרגינגען דאָרטן צו זומערן... פּופציק דאָלאַר א וואָך האָט דאָרטן געקאָסט... האָבן די קעמפּערס פון יענער זייט טייך טאָג און נאַכט געהערט נאָר געזאַנג און געלעכטער קומען פון דער קבצנישער „יוניטי“... און פּרייטיק ביינאַכט, ווען דער גרויסער קעמפּ־פּיער האָט געפלאַמערט — אודאי געזאַנג און געלעכטער...

משה דער פריילעכער

איז גרשונען געווען גוט אין קעמפ „יוגוסי“!!! אויף זיין לעבן נאך נישט געלעבט אזא גוט לעבן. פאר עסן און שלאפן דארף ער זיך שוין נישט זארגן... און א פאך דאָלאַר אין קעשענע יעדע וואָך, גיט מען אויך, און שיינע מיידלעך קומען זיין קעמפ אויך! און ווי ער געדענקט, גרשון, די בגדים, וואָס ער האָט דאָרטן געמאַגן: ברוינגלעך=גרינגלעכע געקעסעלטע גיקערס, בלוילעך=רוי=פלעכע לאנגע זאָקן אויף די דאַרע פיס און אן אַראַנזש=סוועטער, און איבערן אַראַנזש=סוועטער האָט אַראַפּגעהאַנגען אויף א שטריקל פון האַלדז דאָס פייפל...

מיט אָט דעם פייפל האָט ער אלעמען איינגעשטילט אין עס= צימער ווען ער האָט געדארפט מעלדן מעלדונגען וועגן די גע=פלאַנשע פארוויילונגען... מיט אָט דעם פייפל האָט ער מיט יאָס=לען דעם שוואַרצן אויפגעוועקט די קעמפערס אלע פרימאָרגן מאכן פיזישע איבונגען...

יאָ, פיזישע איבונגען אין די פרימאָרגנס, אין די שטאַרק=דיקע פרישע קילע פרימאָרגנס, ווען די גראָזן זענען נאָך געווען באפערט מיט שווי... קעמפערס האָבן נישט געוואָלט אויפשטיין אזוי פרי, אָבער גרשון מיט זיין פייפל, און יאָסל דער שוואַרצער מיט זיין פייפל, איז זיי דעהאנגען די יאָרן. גרשון האָט אויסגע=לערגט יאָסלען זינגען:

אָ, שטייט אויף, שטייט אויף

לעבודת הבורא.

דער האָן האָט שוין געקרייט...

און אז די פארשלאָפענע חברה אין די ביידלעך האָבן גע=הערט אזא היימישן יידישן געזאנג ארויסקומען פון יאָסל דעם

שווארצן, וואָס האָט אַ ביסל צעקאָליעטשעט די ייִדישע ווערטער, האָט מען געלאָבט, און פון דעם לאַזן געוואָרן מונטער, און מונטער מערעהייט געלאָפן צום ספּאַרט-פּעלד מאַכן די נימנאַסטיקס...

און אז חברה האָבן נאָך די איבונגען נאָך געוואָלט שפּרינגען אין די קאלטע וואַסערן פון טייך... און מען איז געשפרונגען... מען איז דאָך געווען אזוי יונג, איז מען געשפרונגען און גרשון אַוודאי אויך.... און אין די באַגילדעטע שטאַרק-קאלטע וואַסערן האָט מען געשריען פון עקסטאַז...

און ס'געדענקט זיך גרשונען איינער אַ ביהוד, משה, אַן אַפּערעיַמאָר ביי פּרויען-קליידער. געקומען אין קעמפּ איז ער אַ בלאַסער, ווי אַ פּרישע צווייג, וואָס מען שייַלט פון איר די קאָ-דע, און ער האָט נאָך געהאַט זייער אַ שלעכטן הוסט... פיר וואָכן איז ער אָפּגעווען אין קעמפּ. צום סוף פון דער ערשטער וואָך איז ער שוין געווען אינגאנצן ברוין פון דער זון. צום סוף פון דער צווייטער וואָך האָט ער שוין נישט געהוסט, און איז געוואָרן זייער פּריילעך. ס'איז גאַרנישט געווען קיין מער פּריילעכער פון אים. מען האָט אים טאַקע גערופן: „משה דער פּריילעכער“... און דער דאָזיקער משה דער פּריילעכער האָט אין די פּרימאָרגנדיקע באַ-גילדעטע שטאַרק-קאלטע וואַסערן פון טייך געשריגן בקולי קולות פון עקסטאַז:

— געוואַלד, יידן, ס'איז גוט צו לעבן אין אמעריקע, גע-וואַלד!

דאָרפּט איר שוין זיך אליין פאַרשמעלן, אז דעם פּרישטיק נאָכן אויסבאָדן זיך אין די אייז-שניידנדיקע וואַסערן האָט מען איינגעשלאָנגען ווי די וועלף... און וואָס איז געווען דער פּרישטיק? פאַמפּערניקל-ברויט מיט פּוטער, מיט אייער, מיט מילך... משה דער פּריילעכער האָט געשמירט גרויסע שטיקער פאַמפּערניקל-ברויט מיט פּוטער און זיך אויך געהייסן דערלאַנגען גען אַ ציבעלע און וואַכלן, מאַכט רש"י, מיט אַלע באַקן, מיט אַלע ציינער, און אפילו מיט די אויגן, ער האָט אויך געקאָנט זייער שוין זינגען, און אז ער איז געוואָרן זאַט האָט ער אַ מאַך געטאַן:

— נו, און איצט וועלן מיר זינגען זמירות, איז חברה, בים באם, און בים באם — און ס'גייט אוועק א חסידיש ליד ביי אלע מיטן.

און גרשון איז פריילעך, מחמת מען וועט זאָגן, אז ער איז זייער א גוטער פארוויילונגס-דירעקטאָר, א סימן: מען זינגט ביי אים ביי די מיטן צו יעדן מאָלצייט...

נאָכן פרישטיק האָט גרשון און יאָסל דער שווארצער פאר-נומען אלע מאנצבילן צווישן די ביימער אונטער די ביידלעך, זיך אויסגעמאָן אדם נאקעט און זיך געפרענגלט אין דער זון (די פרויען האָבן זיך געהאט א באזונדער אָרט פאר באָדן זיך אין דער זון, זייער ווייט פון די ביידלעך). דעמלט האָט געהערשט אין דער צייטונג „די פרייהייט“ דאָקטאָר בן ציון ליבער, וואָס האָט געשריבן אַרטיקלען וועגן געזונט און געשיקט אלעמען צו דער זון. ביי אים, אבי נאָר די זון, דארף מען שוין נישט קיין דאָקטאָר... און אויף די דאָזיקע זון-בעדער, האָט משה דער פריילעכער צע-אַרבעט מעשים, נאָכגעמאכט ווי א ייד ליגט אין באָך אויף דער אייבערשטער באנק, שוויצט און צעגייט זיך פון תענוג... שמעג-דיק ליב געהאט צו זאָגן:

אי גוט, אי וויל, איי כאָראַשאָ, אמערימשקע גנב... דאָס „אמערימשקע גנב“ איז געווען נישט קיין שעלמן נאָר א בענטישן... ביז אהער האָט משה נישט געוואוסט, אז די זון קאָן אים געבן געזונט, פארקערט, ביי אים אין שמעפל אין דער אַל-טער היים, איז מען נאָר אנטלאָפן פון דער זון. די מיידלעך, שמו-עסט מען נישט. א פארברענט פנים איז נאָר נישט געווען קיין מעלה פאר א שידוך.

— און ווען א מיידל ביי אונדז אין שמעפל — לאַדיזשען זאָל געווען זיך אומיסטנע זעצן און ברענגען זיך אין דער זון — האָט משה געלאכט צו גרשונען — וואָלט מען געזאָגט, אז זי איז א פרידורקעוואמע...

„פרידורקעוואמע“ איז א פאריידישטער סלאוויזם, וואָס מיינט חסר דעה. משה דער פריילעכער, ערשט א פאָר יאָר אין אמעריקע, האָט נאָך גערעדט מיט אלע חנען פון דעם פאָדאָליער יידיש. ביי משה, אז א בחור מיט א מיידל האָבן געפילרמעוועט, האָט דאָס ביי אים געהייסן „מען געדזיעט זיך“. און „געדזיען

זיך" ווייסט שוין נישט גרשון פון א וועלכער שפראך (אפשר ווייסט עמעצער אנדערש?).

גרשון האָט משהן געמאכט פארן שר (סאר) פון א קעמפֿ=פֿייער, דאָס הייסט, דער האר פון „קעמפֿ=פֿייער“. אלע פֿרייטיק אָונט זענען פֿאַרגעקומען קעמפֿ=פֿייערן, און גרשון האָט פֿאַרגע=לייענט א הומאָריסטישע צייטונג. משה האָט א גאנצן טאָג גע=קליבן טרוקענע צווייגן און שטיקער האָלץ.. און אז ס'איז גע=קומען די מינוט און גרשון האָט אים געגעבן דעם וונג, האָט ער מיט געוואלדיקער זעלבסוויכטיקייט אָנגעצונדן א שוועבעלע, אריינגעוואָרפֿן אין א הויפֿן שטרוי צווישן די צווייגן און שטיקער האָלץ, און באלד האָט א שפרונג געמאַן א פלאַם און זיך צעלאָפֿן; זיך צעשפרונגען, זיך צעשפֿרייט, און בארויטלט אלע פֿנימער פון די זיצנדיקע מענטשן אין קרייז ארום... שטענדיק האָט זיך אָנגעהויבן דער פֿייער מיט אברהם גאָלדפֿאַדענס ליד: „פֿלאַקער, פֿלאַקער פֿייער"... נאָכדעם האָט זיך אָנגעהויבן דאָס לייענען פון דער הומאָריסטישער צייטונג. צי גרשון איז טאקע געווען אזא גרויסער הומאָריסט? נאָר סײַ=ווי: מען האָט זיך געקאָמטשעט פון געלעכטער. און משה מערער פון אלעמען און אלע מאָל אויס=געשריען:

— אוי, יידן, האלט מיר צו, איד פֿלאַץ פאר געלעכטער...

די דאָזיקע קעמפֿ=פֿייערן זענען געווען זייער באלויבט. הברה, וואָס זענען ארויסגעפֿאַרן פון ניו יאָרק צום קעמפֿ אין פֿרייטיק, האָבן שוין געזען, אז מען זאָל אָנקומען אין צייט צום קעמפֿ=פֿייער. גאנץ „יוניטי" איז פֿרייטיק אָונט פינצטער, בלויז אויפֿן בערגל — א פֿלאַקערנדיקע, זיך רויבערנדיקע רויטקייט, און היל=ביקע געלעכטערס, און משה דעם פֿריילעכנס געלעכטער העכער פֿין אַלעמען....

משה דער פֿריילעכער איז געוואָרן אזוי טרויעריק, ווען עס האָבן זיך פֿארענדיקט זיינע פֿיר וואָכן און ער האָט געדארפֿט זיך אומקערן אין די בראָנקס....

— מען קאָן דען איצטער דעכען (אָטעמען) אין די בראָנקס? — האָט ער זיך נעבעך געקלאָגט פאר גרשונען ביים געזענענען זיך — ס'איז דאָרטן אזוי פֿאַרנע, ווי אין דער לאַרוזש=גער באָד א פֿרייטיק אויף דער אייבערשטער באַנק....

ווידער אמאל מרים

ביינאכט, נאָכדעם ווי גרשון האָט אָפּגעטאָן זיין פּליכט אלס "איד-דירעקטאָר, איז מען גענאָנגען שפּאַצירן איבערן וועג ווייט צו קעמפּ. אין דער שווייגנדיקער, שמעקנדיקער פינצטערניש אונטער דער אן אויסגעשטערנטן הימל איז מען אזוי געטאָנגען. און עס זענען זיי נאָכגעטאָנגען די אמאָליקע יאָרן פון זייער יוגנט אין קליינעם שטעטל.

אין איינער אזא נאכט האָט זיך אויסגעראכט, אז זיי זענען ביידע גאָר קיינמאָל גישט אוועקגעפאָרן קיין אמעריקע; אז א סך יאָרן זענען גאַרנישט אוועק; אז מען איז נאָך אלץ דאָרטן אין קליינעם שטעטל; און אז מען איז נאָך אלץ חתן-כלה, און דער חתן קוישט זיין כלה אונטערן אויסגעשטערנטן הימל, און די כלה שמעקט מיט אלע ריהות פון דער בשמימדיקער נאכט, פונקט ווי אמאָל אין איר היים-שטעטל, כאשטשעוואטע, ווען מען האָט זיך געשווירן אייביקע ליבע...

און אז מען האָט זיך זייער שפעט אומגעקערט צוריק אין קעמפּ און ער האָט זי צוגעפירט צו איר ביידל, האָט דאָרטן אינעם ווייניק אין ביידל געוויינט אזוי פארלוירן איר אכטיגדיקער סי-מאָר. ער האָט זיך אויפגעכאפט פון שלאָף אינמיטן דער נאכט, אָנגעהויבן צו רופן: מאמע, מאמע, און אז די מאמע האָט גישט געענטפערט, האָט ער אָנגעהויבן ביטער צו-וויינען אין דער פינצטער-טעג...

איז שוין מרים גישט גענאָנגען שפּאַצירן מיט גרשונען שפעט ביינאכט, נאָך מען איז ביידע געזעסן אויפן שוועל פון איר ביידל אין געבענקס נאָך דער לאנג-פארגאנגענער יוגנט, ווען מען האָט זיך געשווירן אייביקע ליבע.

און דער צווייטער גרשון, איר מאן דער סטאַליער, איז שוין געווען א גרויסער גביר, געבויט פילשטאַקיקע אפארטמענט-הייזער אין די בראַנקס, איז געווען דער באַס פון א סך ארבעטער און פאַרמאָנט אַ רייכן אויטאָמאָביל... און אין זיין רייכן זאָלדאַט-מאַביל האָט ער אָפגעפירט זיין פרוי מרימען מיט זיין זון סימאָן אין קעמפּ, „יוניטי“. אָפגעשטאַנען אַ גאַכט און אינדערפרי צוריק אָפגעפאַרן צו זיינע געשעפטן אין די בראַנקס. און אז ער איז געקומען צוריק אויף שבת און זונטיק, האָט ער פארגעסן, אז ער איז א גביר און א באַס פון א סך ארבעטער, זיך אָנגעפאַן זיינע ארבעטס-קלייזער און געהאַלפן בויען די קאַסינג. געארבעט פון פארמאָג ביז שפעט אין דער גאַכט, פונקט ווי מען וואַלט אים געדונגען.

און אין איינעם א שבת פארנאכט זענען גרשון דער ערשטער און גרשון דער צווייטער און מרים געשטאַנען נישט ווייט פון ספּאָרט-פעלד און אלע דריי האָבן געקוקט, ווי די זון זעצט זיך אין פּלאַצען, און ס'האָט זיך ווידער אויסגעדראַכט, אז זיי זענען אלע דריי קיינמאָל נישט אוועקגעפאַרן קיין אמעריקע; און אז יאָרן זענען נישט פארגאנגען; און אז דאָס איז גאָר דער פארהאכט אין בער-שאד, ווען מרים איז געקומען מיטן צווייטן גרשונען און געזאָגט דעם ערשטן גרשונען, ואז יענער איז איר חתן און מיט אים פאַרט זי קיין אמעריקע.

יאָ, דער צווייטער גרשון איז איצטער א גרויסער גביר. געווען א סטאַליער אין דערהיים, זייער א גוטער סטאַליער. דאָ אין אמע-ריקע האָט ער אָנגעהויבן גוט צו פארהינגען, זיך צונויפנעלייגט געלט, געפונען א רייכן שותף און אָנגעהויבן בויען די פילשטאַק-קוקע אַפּאַרטמענט-הייזער אויף גרענד-קאָנקארס אין די בראַנקס. דער ערשטער גביר, וואָס גרשון קען פון די בחורים, וואָס האָבן עמיגרירט קיין אמעריקע אומגעפער אין דער זעלבער צייט, וואָס גרשון (און גרשון איז אויסגעקומען שפעטער א פאַר מאָל צו ייין אין געגנט פון גרענד קאָנקארס און געזען סאַלידע, פילשטאַק-קוקע אַפּאַרטמענט-הייזער און געווען שטאַלץ וואָס זיין כמעט לאַנדסמאַן האָט געהאַלפן בויען אמעריקע).

און דער גרויסער גביר מיט זיין פרוי ליינען אָפט אין דער „פרייהייט“ גרשונס שאפונגען. זי האָט אויך געקויפט גרשונס

צוויי בענד מעשהלעד, וואָס דער שלום=עליכם אינסטיטוט האָט ארויסגעגעבן. זי האָט אויך געקויפט גרשונס, פון יענער זייט מייד, וואָס א גרופע חברים האָבן ארויסגעגעבן און לייגעט דאָס פאר איר יינגעלע פארן שלאָף, און דערצוילט אים, אז זי און זיין טאָמע קענען זייער גוט דעם דאָזיקן שרייבער, און אז דער שרייבער הייסט אויך גרשון.

און איצט אין קעמפ, „יוניטי“, אז די מאמע האָט אים אָנגע=וויון אויף גרשונען, אז ער איז דער שרייבער פון די מעשהלעד, האָט ער זיך זייער געפרייט, און זיך צוגעלאָזט צו אים. שפעטער האָט ער זיך שוין גאָרנישט געפרייט. א בליק אזא מסתמא איז בערנעכאפט פון דער מאמע צו גרשונען, און פון גרשונען צו דער מאמען. קומט די נאכט וויל ער נישט איינשלאָפן, וויינט, האָט מורא, אז אינמיטן דער נאכט און ער וועט זיך אויפכאפן און די מאמע וועט נישט ווין. און ער כאפט זיך פאקע אויף שטענדיק אינמיטן דער נאכט און רופט: מאמע, און די מאמע ענטפערט גלייך: „וואָס איז, זון? ...“ זי גייט שוין נישט שפאצירן, נאָך זיצט מיט גרשונען אויף די טרעפלעד פון איר בייידל.

יעדע מאמע האָט דאָך שטארק ליב איר יינגעלע, און נאָך איר איין און איינציק יינגעלע. מרים האָט אים געוואלדיק ליב, וואָס איז אי איר יינגעלע, אי איר ברודערל, קוקט אויס פונקט, ווי איר שמוס ברודערל, וואָס זי איז געווען צו אים אלע יאָרן א מאמע (די דעניקינצעס האָבן אים דערמאָהרעט). די זעלביקע שטארק=נייגעריקע און עטוואָס טרויערדיקע שווארצע אויגן, דאָס זעלביקע מויל, וואָס איז צוגויפגעלייגט, ווי ס'וואָלט זיך שפענ=דיק געהאלטן אין איין ווונדערן.

און די מאמע איז זייער שיין, שיין אין איר רייפקייט, און אין פרויענשער פולקייט, אין אירע שטארק פינקלדיקע און זייער וואַרעמע ברוינע פלוימען=אויגן, און זיי דערמאָנען איצטער גרשונען גען נאָך מערער אין די אויגן פון זיין שוועסטער חנה רבקה, וואָס האָט אים אָפט גענומען אין בעט צו זיך ווען גרשונען אלס קליין יינגל האָט וויי געטאָן דער קאָפּ. און גרשונען אלס קליין יינגל האָט אָפט וויי געטאָן זיין קאָפּ.

איצטער אין קעמפ, „יוניטי“ פוט אים נישט וויי דער קאָפּ, נאָר ס'פוט אים וויי דער פוס. ער האָט זיך אויסגעוויכענט א פוס

ביים שפילן בעיסבאָל, ווען די „יונימי“ קעמפער זענען געווען אויף א באַזוך אין קעמפ „נימגעדאָיגעט“ און געשפילט קעגן די „נימגעדאָיגעטער“. און גרשון האָט דאָך געוואָלט פאַרמידיקן דעם כבוד פון „יונימי“, האָט ער זיך שוין צופיל געסמאַרעט, זיך אויסגעגלייטשט און זיך אויסגעדרייט דעם פוס. מרים גיט איצט אכט מינג אויף אים, לייגט קאלטע קאַמפרעסן צום פוס, ברענגט אים פון דער קיך מאַלצייטן דריי מאַל אַ טאָג, און ווען איר יינגעלע שלאַפט איין, זעצט זי זיך אויף די טרעפ פון זיין ביידל, וואָס איז באלד לעבן איר ביידל, און זי זיצט שעה און שעה, און אין דער פינצטער דאכט זיך אים אויס, אז דאָס איז טאקע זיין שוועם טער חנה רבקה. אפילו אין איר גלעטנדיק, ברוסטיק קול, דאכט זיך אים אויס, אז דאָס איז זיין שוועסטער חנה רבקה...

און איבערווייניק אין זיין ביידל שמעקט מיט אלע גוטע ריזות פון די ביימער, גראַזן, בלומען און היי, וואָס האָבן זיך דורכגעזאפט דורכן לייונט פון געצעלט... און א רו קומט אויף אים, און די רו וויגט אים איין און פארטראַגט אים צו זיין קינדהייט... און ווען ער כאפט זיך אויף אינמיטן דער נאכט איז אזוי שטיל, און ער רופט: „מרים, מרים“. מרים איז נישטאָ... און ער דערשרעקט זיך, גרשון, פונקט ווי איר יינגעלע סימאָר, ווען ער כאפט זיך אויף אינמיטן דער נאכט און רופט: מאמע, מאמע, און די מאמע איז נישטאָ...

א יינגל געבליבן גרשון, און ער איז שוין באלד דרייסיק יאָר אלט... און וואָס וועט זיין דער תכלית?...

(סוף פון ערשטן באַנד)

פארטייטש פון די ענגלישע ווערטער

א

אדווערטאיזמענט — אנאנסירונג, רעקלאַמירונג
איסט — מזרח
איסט־סאייד — מזרח־טייל פון שטאָט
אָפּטאָן — אייבערשטער טייל פון שטאָט
אָפּארטמענט — דירה
אָפּארטמענט־הויז — אַ הויז פון עטלעכע דירות

ב

באָי — יינגל
באָיטשיק — קליין יינגל
באָל — גומענע פילקע
באַנס — געלש־באַלוינונג
באַס — באַלעבאַס, אייגנטימער, אויטאָבוס
באַס־באָי — שוק־יינגל
באַרבער — שערער, פרוזירער
באַראָ — געגנט פון שטאָט, ניו־יאָרק איז איינגעטיילט אין פינף באַראָס
באַרדער — קוואַרטיראַנט אויף קעסט
בורלעסק — טעאָטער וווּ ס'שפּילן האַלב־נאַקעטע מיידלעך
ביזנעס — געשעפט, מסחר
ביטש — ברעג פון ים
בואק — אַ קוואַרטאַל אויף אַ גאַס
בעיס־באָל — די נאַציאָנאַלע אַמעריקאַנער שפּיל מוט אַ גומענער פּילקע

ג

גענג — אַ כאַפּטע חברים, אַ שאַיקע
גראַסערי — אַ שפּייז־קראַם
גרעפּס — הוינטרויבן
גרעיפ־פרוכט — אַ פּרוכט פון דער ציטרוס־משפּחה

ד

דאָן=טאָן — הינטערשטער טייל פון שטאַט
 דאָים — ממבע פון צען סענט
 דוירב — אַ האַרטער קאָפּעליוש, ווי אַ קעסעלע
 דזשאַב — אַן אַרבעט, אַ באַשעפטיקונג, אַן אויפגאַבע
 דראַג=סטאַר — אַפטיק, קראַם פון רפואות
 דרעס — קלייד

ה

האַט=דאָגס — געפרעגלטע פראַנקפורטלעך, קישקעלעך
 האַלד=אַפּ — אַ רויער ישער איבערפאַל
 האַמבורגער — געפרעגלטע צעמאָלענע קאָטלעטן
 העי=פיווער — די קראַנקהייט פון ניסן, וואָס קומט אין באַשטימטע
 צייטן פון יאָר

ו

וועיטער — קעלנער
 וועסט — מערב
 וועסט=סאָיד — מערב=זייט פון שטאַט

ז

זאַיפראַיטער — אַ שרייב=מאַשינקע מיט געדרוקטע אותיות
 זיפּ — אַ קליינע געלט=באַלוינונג צו די, וואָס באַדינען אייך
 זענעמענט — אַ הויז מיט עטלעכע שטאַק, וווּ די קליינע פאַרדינער
 וווינען
 זראַק — לאַסט=אויטאָמאָביל
 זרעמפּ — אַ בראַדיאַגע

ח

זאַווי — אַ שפּיל אויפן ליוונט, קינעמאַטאָגראַף
 זאָלינערי=שאַפּ — אַ פאַבריק פון פרויען=היטלעך
 זאָסטער — הער
 זאָסיס — האַרנטע

ט

זיקל — אַ פינגע=סענטיקע מטבע
 זיקערס — קורצע הויזן

ד

סאָובעי — אונטערערדישע באַן
 סאַלון — אַ שענק
 סטעיִק — אַ געבראַטן אָדער געפרעגלט שטיק פלייש
 סטאַר — קראַם
 סטאַרקויפער — אייגנטימער פון קראַם
 סטריט — גאַס
 סטופ — די טרעפּ ביים אַרײַנגאַנג פון אַ הויז
 סטיט — שטאַט
 סיטוואַציע־זש — שטאַט־אונװערסיטעט
 סעילסמאַן — פאַרקויפער
 סענט — דער הונדערטסטער טײל פון אַ דאָלאַר

ע

עוועניו — ברייטע גאַס
 עלעוועיטעד — הויך־באַן
 עלעוועיטאַר — אויפהויבער, מיינענדיק אַ מאַשין, װאָס הייבט אײך
 אויף צו די אייבערשטע שטאַקן

פ

פאָסטער — אַ רעקלאַמע, אָן אַפּיש אויף אַ גרויס שטיק קאַרטאָן
 פאַרטי — אַ שמחלע, אַ צוזאַמענטרעף, אַ װעטשערונקע
 פּושקאַרט — שטופֿ־װעגעלע
 פּיקניק — אַ סעודה אויפן גראַז, אין אַ פאַרק
 פעדלער — דער, װאָס טראַגט אַרום זײַן סחורה צו פאַרקויפן
 אין אַ קאַשיקל אָדער אין שטופֿ־װעגעלע
 פּראַהיבשאַן — פאַרבאָט, מײנענדיק דאָ דעם פאַרבאָט צו פאַרקויפן
 אַלקאָהאָלישע געטראַנקען
 פּוּרניש־רום — מעבלירטער צימער
 פּרענטש־פּראַיעד — רעפּטלעך קאַרטאָפּליעס געפרעגלט אין בוימל

ק

קוואַדער — אַ פינף־און־צװאַנציק־סענטיקע מטבע
 קלינינג־סטאַר — אַ קראַם, װוּ מען רײניקט קלײדער
 קענדי — צוקערקע, זיסוואַרג
 קענדי־סטאַר — זיסוואַרג־קראַם
 קענטעלאַפּ — פּרוכט פון דער מעלאָן־משפּחה. אין רוסיש: „דיניאַ“.

א י נ ה א ל ט

7	אוי גרשון שוין טאקע אין אמעריקע? .
11	ס'וועט אים נאך זיין גוט אין אמעריקע .
16	דאס הארץ זאל זיין ווילד און פרוילעך... .
20	זאלסט שמויכלען, גרשון... .
24	נאנין בראַנזוויל לויפט!... .
29	ס'ערשטע מאָל אויף איסט בראַדוועי .
33	ס'גייט נישט גרשונען אין אמעריקע .
38	דאָס גרויסע געווינס... .
43	די אמאָליקע „פאַרווערטס“=בעלעך .
48	דער בראַנזווילער וועקווינגער .
52	וואַשינגטאָן עוועניו? ... .
57	העברעישע לערער... .
62	נאַכאָמאָל מרים .
67	גרשון שלאָפט אין סאַטוועי .
72	אן אַנדערע אמעריקע... .
77	ס'איז דעמלט געווען פרוילונג... .
81	גרשון — אַ קעלנער אין די קעטסקילס .
86	דער גרעסטער ווונדער אויף דער וועלט... .
91	בראַנזווילער פּוּזאַזשן .
95	גרשון איז שיכור... .
99	גרשון אין בויבערוק .
104	שטרויענע קאָפּעליושן .
109	דאָס מיידל מיט די בלויע אויגן .
114	יום־כיפור אין בראַנזוויל .
119	דער מיינערסטער האַנאַראַר... .
124	איוואַ פאַרט אָוועק... .
129	אַ זונטיק אין בראַנזוויל .
134	דער גאַסן־פּויקער .
139	ח ב ר ש א פ פ... .
144	די „פּרוּהייט“=בעלעך... .
149	די ערשטע „פּרוּהייט“=שרויבער .
154	ערשטער האַנאַראַר פון דער „פּרוּהייט“ .
159	דער אַראַמאַט פון ייִדישן וואַרש... .

164	. . . . .	ס'ערשטע מאָל אין קאָפּע „אײראָפּע“
169	. . . . .	די גאַר יונגניקע שרײַבער...
173	. . . . .	פּנימער אין קאָפּע „אײראָפּע“...
178	. . . . .	דאָס לאַנד פּון די ײִדישע שרײַבער...
182	. . . . .	לײַטראַטור און מאָלצײַטן אין קאָפּע „אײראָפּע“...
187	. . . . .	גרשון שרײַבט אין העברעיִש...
192	. . . . .	גרשון און לאה קאָפּילאָווײַטש
196	. . . . .	גײ פּאַרשטײ הערנבאַן גאַלדן...
201	. . . . .	גרשון איז הײַנט פּרײַלעך...
205	. . . . .	ק א ר ע נ ע ר ל ע ק ע ד
210	. . . . .	פּרילינג אויף צווייטער עוועניו
215	. . . . .	ה ע ל אָ ו, י אָ ס ל!...
220	. . . . .	אָ ל מ ע ר פּ אָ ר ק . . . . .
224	. . . . .	א י ב ע ר ה א ד ס אָ ן . . . . .
229	. . . . .	אין קעמפּ „ניטגעראַיגעט“
234	. . . . .	דער ליבער יום-טוב קודש גײט אַוועק...
239	. . . . .	א י נ ג ע מ אָ כ י . . . . .
244	. . . . .	ד ו ד א ו ג נ אָ ט אָ ו . . . . .
249	. . . . .	איבער די שולן אין ניו-יאָרק
254	. . . . .	דאָס געבורט פּון אַ ײִדישן בוך
258	. . . . .	ווי אַ בוים אין פעלד...
262	. . . . .	אַ שבת אין קאָפּע „אײראָפּע“
267	. . . . .	גרשון זוכט אַ צימער...
272	. . . . .	גרשונס פּערצנטער גאַס . . . . .
277	. . . . .	גרשון און לאַמערד שאַפּיראַ . . . . .
282	. . . . .	דער פּאָעט פּון דער פּערצנטער גאַס
287	. . . . .	ס'ב ר ו ד ע ר ל ל י ו י ב ע ל ע
292	. . . . .	אײַנמאָל אַ נאַכט אין קאָפּע „אײראָפּע“
296	. . . . .	ג ר ש ו נ ס פ ר ד נ ס ו ת...
300	. . . . .	גרשון — אַ רױמישער סענאַטאָר . . . . .
304	. . . . .	און גערויש פּון דער פּערצנטער גאַס
308	. . . . .	י ע מ ו ד!...
312	. . . . .	ס'ל ו י כ ט א ו י ף...
316	. . . . .	אין דעם גאַלד פּון פּרילינג . . . . .
319	. . . . .	צ ב י ה י ר ש ק אָ ן . . . . .
324	. . . . .	אַ קדיש נאָך דרײַ חברים שרײַבער...
329	. . . . .	אַ ײִ ז י ק ר אַ ב אָ י . . . . .
333	. . . . .	ב אַ נ ק ע ט ן . . . . .
337	. . . . .	אַן אַ ניקל אין קעשענע . . . . .
342	. . . . .	אַ שול אין די בראַנקס . . . . .

347	אין קענפ, „קינדערלאַנד“
353	דער צווייטער גאַנצער
357	לאַמעד שאַפיראַ קרוטיקירט
361	גרשון האָט מוזל...
366	אמאָל, אמאָל אויף דער צווייטער עוועניו...
370	אימישע בידערמאַנס בוך־געשעפט
374	דער שטוקאַווער באַנקעט
378	דוד בערגעלסאָן אויף צווייטער עוועניו
383	ה. ד. נאַמבערג אין מאַסקאָוויטשעס קאַפע...
388	א בריוו פֿון פּילאַדעלפּיע
392	אויפן אָונט אין פּילאַדעלפּיע
396	די נייע גערעטעניש...
401	די מאַדיקאַטער
405	די גרינע קאַטשקע
410	די לעצטע וועטשערע אין קאַפע „איראַפע“
414	ווען קיין געלט איז נישט געווען
418	אין קאַפע „ראַיאַל“
422	פּנומער אין קאַפע „ראַיאַל“
426	ט ש א ר ל ס י א פ ע
430	געוויסע פּרויטיק־צונאַכטן
434	פּאַעט־אימפּעראַטאָר
438	די שטענדיקע אין קאַפע „ראַיאַל“
442	טיפּן פֿון קאַפע „ראַיאַל“...
446	מען עסט און מען רעדט אין קאַפע „ראַיאַל“...
450	א ו י פ נ ד נ אָ
454	אין א רעגנדיקער נאַכט
458	קאַפע „ראַיאַל“ אינדרויסן
462	גרשון — א לאַך־דירעקטאָר
466	משה דער פּרוילעכער
470	ווידער אמאָל מורים
474	פּאַרטייטש פֿון די ענגלישע ווערטער

